

**Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені
Івана Франка**

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В РОЗВИТКУ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**
Збірник наукових праць

Житомир 2018

УДК 37.01
ББК 74.21
Т 53

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол №11 від 23 лютого 2018 року)

Рецензенти:

Н.Ю Рудницька – кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка

І.Д. Сахневич – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з навчально-виховної роботи Комунальної соціально-реабілітаційної установи «Житомирське вище професійне училище-інтернат» Житомирської обласної ради

Н.В. Шигонська – кандидат педагогічних наук, доцент, керівник науково-методичної лабораторії Комунального вищого навчального закладу «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради

Інноваційні процеси в розвитку дошкільної та початкової освіти :
зб. наук. праць / за заг. ред. Н.А. Басюк. – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. – 346 с.

У збірнику представлено результати науково-дослідної та навчально-методичної роботи майбутніх педагогів дошкільної та початкової ланок освіти, обґрунтовано теоретико-практичні аспекти їх професійної підготовки, висвітлено зміст виховання на сучасному етапі, охарактеризовано особливості впровадження інноваційних підходів та ефективних технологій у навчально-виховний процес ДНЗ і початкової школи.

Адресується широкому загалу освітян, науковцям, викладачам, педагогічним працівникам загальноосвітніх навчальних закладів, аспірантам, студентам.

УДК 37.01
ББК 74.21

ЗМІСТ

Амелічкіна Вікторія Моральне виховання старших дошкільників засобами гри	8
Безуса Аліна Основні принципи та шляхи перевиховання педагогічно занедбаних молодших школярів	11
Білоус Ольга Шляхи та умови попередження шкільної дезадаптації учнів початкової школи	13
Бойко Марина Формування у молодших школярів соціальної компетентності засобами учнівського самоврядування	17
Бойко Альона Правильна постава як гарант здоров'я у дітей молодшого шкільного віку	20
Бондаренко Христина Етико-правове виховання молодших школярів	24
Боровик Анастасія Формування патріотизму молодших школярів у контексті виховних традицій української педагогіки	26
Бринзюк Марина Формування здорового способу життя підлітків: проблеми і перспективи	30
Буйніч Ганна Форми і методи подолання шкідливих звичок у дітей молодшого шкільного віку	33
Будуй Оксана Формування основ здоров'язберігаючої компетентності у дітей дошкільного віку	37
Бурячок Діана Вплив фізичних вправ на збереження здорової постави	40
Васьковська Ольга Теоретичні підходи до проблеми здорового способу життя сучасних українців	44
Васьковська Юлія Роль та місце казки у формуванні особистості молодшого школяра	47
Вергеліс Діана Пам'ять, її види та раціональні прийоми заучування навчального матеріалу	50
Веремієнко Ольга Основні психологічні причини неуспішності молодших школярів і шляхи їх подолання	53
Виговська Наталія Розвиток мислення молодших школярів на уроках курсу «Я у світі»	56
Вознюк Вікторія Загартовування та його вплив на організм учнів початкової школи	59
Волинець Марина Вальдорфська педагогіка як здоров'язберігаюча та оздоровча освітня система	62
Вольська Мирослава Самооцінка молодшого школяра та її зв'язок з учбовою діяльністю	65
Гакалець Дарія Особливості особистісної тривожності у дітей молодшого шкільного віку та її профілактика	67
Гапонова Надія Оздоровлення дітей початкових класів	71

Гарбар Тетяна Методи навчання на уроках «Основи здоров'я» у початковій школі	74
Головенко Аліна Моральне виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки	76
Гордіснко Юлія Врахування типів темпераменту дітей молодшого шкільного віку у навчально-виховному процесі	79
Гоц Тетяна Формування основ здорового способу життя в учнів молодших класів	83
Грушевська Діана Паління та його шкідливий вплив на здоров'я дітей і підлітків, його профілактика	87
Гуменюк Ганна Вплив школи і сім'ї у формуванні основ здорового способу життя молодшого школяра	89
Гурманчук Діана Використання дидактичних ігор на уроках «Основи здоров'я» у початковій школі	92
Дажук Валентина Естетичне виховання молодших школярів як соціально-педагогічна проблема	95
Демчук Наталія Формування здорового способу життя на основі українських традицій в учнів початкових класів	98
Денисюк Вікторія Особливості роботи вчителя молодших класів з обдарованими дітьми	101
Драницька Олена Значення та зміст громадянського виховання учнів початкових класів на сучасному етапі	104
Дяченко Вікторія Значення рухової активності у формуванні здоров'я дитини	107
Жарська Олена Моральне виховання старших дошкільників засобами народної педагогіки	110
Захарчук Марія Шкільна тривожність та шляхи її подолання у молодших школярів	113
Ігнатєва Ольга Значення вітамінів та вітаміноподібних речовин у збереженні здоров'я молодшого школяра	116
Кльоц Леся Виховання гуманних взаємин учнів початкової школи	120
Книшевич Аліна Особливості розвитку пам'яті у молодшому шкільному віці	123
Ковбасюк Вікторія Формування читацьких інтересів молодших школярів	127
Ковбасюк Тетяна Здоровий спосіб життя – запорука щасливого майбутнього	130
Кордиш Анастасія Роль самовиховання у становленні майбутнього вчителя	133
Костюк Софія Патріотичне виховання молодших школярів	136
Кравець Валерія Формування в учнів початкової школи національної самосвідомості засобами народознавства	139
Кравченко Ірина Фізичне виховання молодших школярів	142

Кравченко Любов Використання інтерактивних технологій на уроках «Я у світі»	145
Кривіцька Катерина Формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку на уроках «Основи здоров'я»	148
Кукелко Валентина Формування здорового способу життя молодших школярів	151
Кулик Анжела Використання ігрових форм та методів навчання на уроках «Я у світі»	154
Куліш Ірина Фізичне виховання учнів у сучасній школі	157
Лугін Вікторія Особливості розвитку уваги молодших школярів	160
Лукашук Ірина Вплив казки на розвиток моральної вихованості дітей молодшого шкільного віку	163
Любич Вікторія Виховання у молодших школярів цінностей здорового способу життя	166
Лясківська Тетяна Здоровий спосіб життя як основа фізичного виховання молодших школярів	170
Максимчук Аліна Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами арт-педагогіки	173
Маліцький Ігор Формування громадянської компетентності дітей молодшого шкільного віку у позаурочний час	176
Мальована Марічка Формування культури здоров'я молодших школярів	179
Михайлівська Владислава Використання комп'ютерних технологій у початковій школі	182
Мороз Альона Психолого-педагогічні умови тендерного виховання учнів початкових класів	185
Миرونчук Валентина Спільна робота школи та сім'ї у вихованні обдарованих дітей	188
Ничипоренко Катерина Прояви агресивної поведінки дітей молодшого шкільного віку	191
Олехнович Оксана Виховання культури поведінки молодших школярів на уроках	194
Осіпенко Тетяна Особливості врахування страхів дітей молодшого шкільного віку у навчальному процесі та причини їх виникнення	197
Паламарчук Вікторія Народні звичаї і традиції як засіб екологічного виховання молодших школярів	200
Паламарчук Іван Виховний потенціал українських народних пісень	203
Пашук Олександра Формування навичок здорового способу життя в молодших школярів під час навчально-виховного процесу	206
Пилипчук Оксана Спільна робота школи та сім'ї у вихованні обдарованих дітей	208

Пилипчук Олена Формування моральних засад особистості у сім'ї	211
Пологовська Олександра Вплив фізичних вправ на збереження здорової постави	214
Полякова Ірина Місце і роль сім'ї у вихованні дитини	217
Попроцька Діана Вплив засобів масової інформації на формування здорового способу життя молоді	221
Прачук Марія Гра як засіб формування особистості молодшого школяра	224
Прокопович Ольга Формування культури здоров'я у молодших школярів	227
Прохоренко Анастасія Формування моральних засад особистості в сім'ї	229
Рабін Валерія Ігрові технології на уроках «Я у світі»	232
Радкевич Яна Вплив казки на моральне виховання дітей молодшого шкільного віку	236
Романюк Ольга Особливості формування здорового способу життя учнів підліткового віку	239
Руда Інна Гра на уроках «Я у світі» як засіб формування соціальної поведінки молодших школярів	242
Рябич Ольга Нестандартні уроки з курсу «Я у світі» у початковій школі	246
Савицька Олександра Особливості навчання молодших школярів з різними типами інтелекту на уроках з «Основ здоров'я»	250
Савчук Анастасія Формування здорового способу життя підлітків: проблеми і перспективи	253
Савчук Вікторія Використання інтерактивних технологій у процесі викладання курсу «Основи здоров'я»	256
Савчук Вікторія Дослідження професійної компетентності сучасного педагога дошкільної та початкової освіти	258
Самолєвська Олександра Інформаційно-психологічний захист як основний чинник безпеки дітей в Інтернеті	261
Сарнавська Вікторія Використання організаційних форм навчання у процесі вивчення «Основ здоров'я» у початковій школі	264
Саух Сніжана Комп'ютерна залежність у дітей та її профілактика	267
Семенчук Інна Особливості пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку	270
Скарбарчук Іванна Педагогічні умови естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва	273
Смик Анастасія В. Сухомлинський про важливість музики в житті дитини	276
Сорока Катерина Технологія виховання у колективі у педагогічній спадщині А. Макаренка	279
Стратійчук Діана Вплив школи і сім'ї на формування основ	281

здорового способу життя молодшого школяра	
Сударик Ольга Педагогічні основи використання загадок як засобу розумового виховання молодших школярів	284
Талько Руслана Колективно-творчі справи як засіб організації суспільно-корисної життєдіяльності учнів початкової школи	287
Тимченко Таїсія Формування здорового способу життя учнів початкової школи	290
Ткачук Вероніка Здоров'язберігаючий компонент діяльності вчителя початкових класів	294
Тютюнник Анна Формування умінь і навичок здорового способу життя у молодших школярів	298
Федоренко Анастасія Моральне виховання молодших школярів засобами казки	301
Феленюк Олена Вплив навколишнього середовища на здоров'я молодших школярів	303
Філімончук Вікторія Екологічне виховання молодших школярів: теоретичний аспект	306
Хаюк Ангеліна Формування в учнів молодшого шкільного віку здоров'язбережувальної компетентності	309
Хом'як Анна Розвиток пізнавальної активності в учнів початкових класів на уроках «Я у світі»	312
Цимбалюк Марія Активізація навчальної діяльності учнів початкових класів на уроках «Основи здоров'я» з використанням мультимедійних технологій	315
Чипорнюк Віталій Роль фізичного виховання у формуванні особистості молодших школярів	318
Чуфин Ольга Особливості психокорекційної роботи зі страхами молодших школярів	321
Шавурська Анжеліка Народна казка як засіб морального виховання дітей молодшого шкільного віку	325
Шатонська Наталія Аудіювання на уроках української мови у початковій школі	328
Швець Тетяна Естетичне виховання молодших школярів у позакласній роботі	331
Шевчук Анастасія Гра як засіб формування особистості молодшого школяра	334
Шевчук Марія Використання дидактичної гри на уроках «Я у світі» у початковій школі	337
Юхимчук Анастасія Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей молодшого шкільного віку на уроках «Основи здоров'я»	341

Амелічкіна Вікторія,
студентка 45 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: доцент каф. дошкільної освіти
і педагогічних інновацій **Н.А.Басюк**

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ГРИ

На всі етапах розвитку людського суспільства мораль відігравала значну роль у становленні та розвитку особистості, але одночасно була і регулятором діяльності, поведінки та відносин. Моральність здавна вважалась головною чеснотою людини та всіляко заохочувалась. Але останнім часом можна з упевненістю стверджувати, що розвиток моральності дітей старшого дошкільного віку перебуває в стані занепаду та потребує більшої уваги до проблеми.

Мета статті - аналіз теоретичних основ морального виховання старших дошкільників засобами гри.

У розвинених країнах світу проблему морального виховання дітей дошкільного та шкільного віку вважають актуальною і підходять до її розв'язання глобально, у світовому масштабі. На першому місці у світі стоять проблеми всебічного вивчення морального виховання у співпраці науковців і практиків.

Асоціація морального виховання (АМЕ, США) функціонує з 1976р., об'єднуючи представників понад 35 країн світу (здебільшого Північної Америки та Європи). Мета діяльності Асоціації - надати трибуну професіоналам, які представляють широкий спектр позицій; сприяти налагодженню взаємодії у дослідженнях; розробляти програми морального виховання для освітньої практики. Асоціація випускає періодичне видання "JournalofMoralEducation", у якому інформує про здобутки науковців у сфері забезпечення морального становлення дітей.

Азіатсько-Тихоокеанська мережа морального виховання (APNME, Китай) заснована 2006 р. До її складу входять представники Австралії, Китаю, Гонконгу, Індії, Індонезії, Японії, Кореї, Малайзії, Монголії, Нової Зеландії, Філіппін, Польщі, Тайваню, Таїланду, Великої Британії та США. Головна мета організації - піднести на високий щабель проблеми морального виховання не тільки в кожному регіоні, а й у світі.

Велику увагу моральному вихованню надається в Законі України "Про дошкільну освіту", Базовому компоненті дошкільної освіти, але на жаль констатуємо, що насправді даному питанню не приділяється належної уваги.

За останнє століття погляди на моральне виховання особистості (зокрема дошкільнят) зазнали значних змін: від сприйняття дитини як об'єкта здобуття та засвоєння знань про норми моралі та обов'язковість їх дотримання до визнання її суб'єктом власного життєтворення, що має усвідомлену потребу бути моральною (І. Бех, О. Кононко, В. Кузьменко, Т. Піроженко та ін.).

Вагомий внесок у розроблення проблеми морального виховання зробили також Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонт'єв, Г. Костюк, С. Рубінштейн тощо.

Моральне виховання - одна з форм відтворення, успадкування моральності у суспільстві; цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття і поведінку вихованців з метою формування у них моральних якостей, відповідних

вимогам суспільної моралі.

Метою морального виховання є формування моральності, духовності, доброти, милосердя, турботи, порядності, чесності та загальнолюдських цінностей: патріотизму, свободи волі, добра і зла, самовиховання, доброчесності, совісті, надії.

Моральне виховання передбачає різноманітні впливи на думки, почуття, соціальну практику індивіда, його самовдосконалення. Цей процес поєднує в собі такі особливості:

— цілеспрямованість (полягає в чіткій окресленості мети педагогічних впливів);

— багатофакторність (передбачає врахування усіх чинників, які відіграють суттєву роль у процесі виховання);

— віддаленість у часі результатів роботи (виховання є тривалим процесом, результати якого не можуть бути досягнутими одразу);

— неперервність (полягає в систематичності взаємовпливів вихователя і вихованця);

— визначальна роль педагога (педагог має бути моральним взірцем для дитини);

— цілісність (передбачає внутрішню єдність усіх виховних засобів і впливів щодо формування моральної культури людини)[3].

Засоби морального виховання можуть бути різноманітними, а саме:

1. Художні засоби. В цю групу можна віднести фольклор, образотворче та музичне мистецтво, кіно тощо. Ця група засобів дозволяє емоційно забарвити діяльність та формувати моральні почуття в усіх вікових групах.

2. Природа як засіб морального виховання використовуються не часто, але саме їй належить одна з провідних ролей у формуванні гуманних почуттів, бажанні опікуватися слабшими та нужденними.

3. Також до засобів морального виховання відносять власну діяльність дитини. При виконанні будь-якої роботи в дітей формується наполегливість, бажання досягати мети, дружелюбність, впевненість у власних силах тощо.

4. Моральні почуття може формувати і атмосфера в якій живе дитина. Середовище формує доброзичливість, любов, гуманність, або навпаки злість, егоїзм, жорстокість до всього.

5. Праця є ефективним засобом виховання у дітей працелюбності, відповідальності, цілеспрямованості, організованості, почуття колективізму тощо. Трудова діяльність позитивно впливає на формування творчих здібностей, почуття гідності через усвідомлення важливості своєї діяльності. Трудовий процес переважно є колективним, передбачає різноманітні взаємозв'язки дитини, в яких вона усвідомлює значення колективної роботи та дружби, взаємодопомоги, відповідальності за доручену справу, дотримання моральних норм.

6. Гра, як провідна діяльність дітей дошкільного віку є універсальним засобом виховання моральних почуттів дітей усіх вікових груп. Гра відповідає потребам та інтересам дітей, сприяє вияву їхньої самостійності, ініціативи, творчості, імпровізації, перевірці себе.

Існує багато класифікацій ігор дітей дошкільного віку. Розглянемо найпоширеніші з них.

О. Усова, досліджуючи ігри дошкільників довела, що вони змінюються з віком, а їх розвиток відбувається за такими напрямками:

1) змінюється вид гри (ігри – дії – будівельні – конструкторські ігри – рольові – сюжетно-рольові–творчі);

2) використання дітьми ролі (спочатку одна нескладна роль, поступово їх кількість збільшується)

На етапі сучасного розвитку теорії та практики педагогіки дошкілля поширеною є класифікація Д. Ельконіна. Він класифікує сюжетно-рольові ігри за такими критеріями:

- 1) ігри з сюжетом на побутові теми;
- 2) ігри з виробничим сюжетом;
- 3) ігри з суспільно-політичним сюжетом.

Учений окремо виділяє ігри з правилами і виводить такі їх групи:

- 1) наслідувально-процесуальні;
- 2) ігри драматизації;
- 3) сюжетні ігри з нескладними правилами;
- 4) ігри з правилами без сюжету;
- 5) спортивні ігри[4].

У процесі гри дошкільник без прямих впливів з боку вихователя засвоює норми людських відносин, моральні цінності. Діти самі обирають тему гри, розгортають її сюжет на основі доступного досвіду, знань, умінь. Гра показує дитині, що слід рахуватися з іншими (вона не відбудеться, якщо діти не можуть узгодити свої дії), розвиває моральні почуття та показує рівень їх сформованості на момент ігрової діяльності.

Тому гра у педагогічному процесі дитячого садка використовується як засіб не тільки формування певних знань, а й для виховання моральних уявлень і почуттів, розвитку самостійності, ініціативи, відповідальності, дружелюбності тощо.

Моральне виховання– складний, систематичний процес, що формується тривалий час та потребує ретельної уваги, контролю та оцінки з боку дорослого. Формування моральних якостей, почуттів, знань передбачає задіяння різноманітних засобів для досягнення максимально продуктивного результату серед яких одне з провідних місць займає гра. Вона пронизує всі види діяльності дітей дошкільного віку та впливає на формування моральної свідомості та поведінки. Саме у грі дитина реалізує свою потребу у спілкуванні з однолітками, що формує колективістські якості. Проте вихователь повинен керувати ігровою діяльністю, контролювати її процес та постійно діагностувати розвиненість моральних почуттів, якостей. Забезпечення належних умов під час гри відіграє не меншу роль в моральному вихованні та сприяє кращому розвитку якостей, які необхідно формувати.

Список використаної літератури

1. Лохвицька Л. Моральне виховання: нові чи старі проблеми? Л. Лохвицька//Дошкільне виховання. - 2014. - №7. - С12-16.
2. Батрак А. Духовно– моральне виховання учнів/ А. Батрак // Зауч. - 2014. - №1. - С.18-21.
3. Дошкільна педагогіка: навч. посіб.для студентів вищих навчальних закладів/ Т. Поніманська. - К.: Академвидав, 2006. - 456 с.
4. Педагогіка українського дошкілля: навч. посіб.для студентів вищих навчальних закладів/ Лисенко Н.В., Кирста Н.Р.- К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.

Безуса Аліна,
студентка 31 групи
навчально-наукового інститут педагогіки
Науковий керівник: старший викладач кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій **І.М. Коновальчук**

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ШЛЯХИ ПЕРЕВИХОВАННЯ ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Робота з педагогічно занедбаними дітьми молодшого шкільного віку обов'язково передбачає педагогічний процес перевиховання. Це зумовлена соціальною та педагогічною значущістю проблеми, необхідністю професійної роботи педагогів з важковиховуваними учнями. Відповідно до потреб часу соціально-педагогічні орієнтири вітчизняної системи вищої педагогічної освіти передбачають якісну професійну підготовку педагога, у зв'язку з цим, найважливішою соціальною функцією педагогічної школи постає функція формування особистості педагога гуманістичного типу, здатного професійно й творчо підходити до розв'язання завдань виховного характеру.

Хотілося б відзначити тих вчених, які розглядали принципи та шляхи перевиховання важковихованих дітей: М. Рожковим, та М. Фіцулою. Проблема відхилень у поведінці неповнолітніх привертає увагу вчених, які ретельно вивчають її природу (К. Булгакова, Н. Єгонська, І. Зверева, А. Капська, І. Кирилюк, Г. Лактіонова). Незважаючи на певні досягнення у вивченні поставленої проблеми, практика свідчить про те, що сьогодні необхідно активізувати пошук нових ефективних шляхів виховної роботи з важковиховуваними учнями.

Мета статті – розкрити сутність, завдання, етапи, принципи, методи перевиховання важковиховуваних учнів.

До педагогічно занедбаних вихованців має бути особлива увага з боку професійних педагогів, батьків і всіх, хто систематично спілкується з такими дітьми.

Суб'єкти виховання педагогічно занедбаних дітей - соціальні педагоги (вихователі). В залежності від своїх функціональних обов'язків співробітники і вихователі по-різному беруть участь в організації і забезпеченні перевиховання.

Об'єкти виховання, перевиховання - це особи, що з різних причин порушили закон і засуджені судом.

"Перевиховання" — як наголошує дослідник М. Фіцула, — це спеціальний вид педагогічної діяльності педагогів і учнів, спрямований на подолання недоліків їх особистості, розвиток наявних у неї позитивних якостей і формування на цій основі нових, суспільно значимих корисних рис і властивостей" [4, с.9].

Перевиховання — процес досить складний, тривалий, багатогранний, який має реалізувати певні функції — відновну, компенсаційну, виправну, стимулювальну [2, с. 363].

Перевиховання – це виховна діяльність, спрямована на перебудову неправильних поглядів, суджень, оцінок, цінностей особистості та перебудову її негативної поведінки [3, с. 48].

Перевиховання ґрунтується на загальних принципах виховання. Однак у роботі з педагогічно занедбаними дітьми варто акцентувати увагу на принципах, які впливають із соціально-психологічних особливостей цих дітей. Це: 1) зв'язок перевиховання з цікавою продуктивною працею; 2) організація дитячого

колективу, який забезпечував би позитивний вплив на вихованця; 3) опора на позитивні якості й позитивний соціальний досвід важковиховуваних дітей; 4) органічне поєднання поваги до вихованців з прийнятною системою вимог; 5) єдність і систематичність педагогічних впливів на вихованців; 6) індивідуальний підхід до вихованця; 7) гуманне ставлення до важковиховуваних у процесі перевиховання виходячи з педагогічного постулату: з одного боку, ці діти "важкі", оскільки їм важко подолати ті чи інші соціальні труднощі, а з другого — значні відхилення важковиховуваних від моральних норм поведінки — це своєрідне моральне захворювання, тому ставлення до таких дітей має бути адекватне; 8) об'єктивне ставлення до важковиховуваних; 9) педагогічний вплив на важковиховуваних дітей необхідно здійснювати в не афективному стані педагога; 10) випереджаюче виховання позитивних якостей у важковиховуваних дітей.

У системі виховання підростаючого покоління важливе місце мають займати попереджувальні заходи, які запобігали б масовій появі важковиховуваних дітей. Варто акцентувати увагу на соціальних передумовах попередження появи "важких" дітей, які мають глобальний характер. До них належать: організація здорового суспільства в соціальному і психічному плані; забезпечення достатньої психолого-педагогічної культури батьків. Ці основи закладаються ще в шкільному віці, виходячи з соціальної об'єктивності, що кожна молода людина має бути насамперед відповідальним батьком чи матір'ю, а потім фахівцем певної галузі; створення соціально-педагогічних умов для реалізації та задоволення кожною особистістю своїх інтересів і потреб; подолання в суспільстві рецидивів насильства, жорстокості, обмеження поширення масової культури низької якості; забезпечення високого соціального статусу вчителя в суспільстві [2, с. 364].

У процесі подолання «моральної хвороби» окремих дітей — педагогічної занедбаності — з погляду складності та багатоаспектності виділяють кілька етапів [1, с. 218].

Перший етап — діагностичний (вивчають і аналізують позитивні й негативні якості виховання, умови, що сприяли появі та формуванню негативних якостей, визначають шляхи і засоби нейтралізації негативних проявів та актуалізацію позитивних проявів. Вихователь складає докладну характеристику педагогічно запущеного вихованця).

Другий етап — планування і визначення напрямів роботи. Класний керівник разом з усіма вихователями, які спілкуються з "важким" учнем, розробляє докладний план перевиховання, визначає місце і роль кожного вихователя.

Третій етап — цілеспрямована педагогічна діяльність (здійснюється реалізація означених планів перевиховання конкретної особистості із залученням всіх, хто може позитивно впливати на дитину (батьків, родичів, однокласників, учителів-вихователів та ін.). Координує цю роботу насамперед класний керівник. Здійснюється аналіз соціально-психологічних змін у поведінці вихованця, визначаються нові перспективні лінії).

У педагогічній практиці трапляються складні випадки своєрідного «морального захворювання» дітей. Тому для правильної організації роботи з ними проводять педагогічні консилиуми за участю шкільного психолога, вчителів, батьків дитини, під час яких всебічно аналізують причини, що спричинили труднощі у житті дітей, особливості їх поведінки і накреслюють шляхи та методи

перевиховання. Незважаючи на складність і тривалість процесу перевиховання, педагоги мають вірити в силу виховного впливу на особистість.

Унаслідок виховного впливу учень починає усвідомлювати потребу змінитися на краще. Звісно, дається взнаки сформований динамічний стереотип попередньої поведінки, який конфліктує з вимогами шкільної поведінки і колективу. Під впливом порушників дисципліни у такого учня часом закрадаються сумніви в правильності обраного шляху. Тому важливо розібратися в суперечливій поведінці учня, не карати його суворо, щоб не зірвати перших спроб на шляху до виправлення.

Результативність перевиховання залежить від вразливості, пластичності та сили біологічних задатків, від тривалості негативного досвіду особистості, її готовності до виправлення. Процес перевиховання не однаково впливає на дітей. Найефективніше виявляється він щодо психологічно податливих дітей. Перевиховання може бути малоефективним, якщо діти протидіятимуть йому або не сприйматимуть його позитивно. Наслідки виховного процесу залежать від умінь педагога використати наявну позитивну базу особистості, привчити її до активної співпраці над собою. Важливо залучати дитину до корисної діяльності, забезпечити високий темп, емоційну насиченість життя відповідно до індивідуальних і вікових особливостей. Водночас необхідно налагоджувати доброзичливі стосунки дітей з батьками, вчителями, ровесниками.

Отже, процес перевиховання спрямований на подолання негативних рис. Індивідуальні особливості важковиховуваного учня виявляються у специфіці спрямованості його потреб, інтересів, ідеалів, світогляду та інших якостей. Від того, наскільки точно виявлено цю спрямованість, залежать зміст і методика виховного впливу та наслідки перевиховання. Виправити людину – означає сформувані в неї установку на виправлення і суспільно корисні мотиви поведінки, виробити життєву перспективу, розвинути позитивні інтереси, виховати здорові потреби.

Список використаної літератури:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 576 с.
2. Кузьмиський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 447 с.
3. Мазуха Д.С., Опанасенко Н.І. Педагогіка: Навчальний посібник. - Київ, Центр навчальної літератури, 2005.- 232 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. - Видання 2-ге, виправлене, доповнене. К.: «Академвидав», 2005. – С. 9.

Білоус Ольга,
студентка 42 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ШЛЯХИ ТА УМОВИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ШКІЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Закон України “Про освіту” утворюють дитину як найвищу цінність, а одним із головних

напрямків освітньої діяльності визначають стратегію забезпечення життєздатності дитини, що передбачає її гармонійну адаптацію та функціонування в соціальному середовищі. Потреби початкової школи, зокрема перехід на навчання з 6 років, вимагають знаходження шляхів попередження та подолання шкільної дезадаптації молодшого школяра, як вагомого явища, що заважає своєчасній і повноцінній соціалізації дитини, формуванню її особистості. Тому нині проблема адаптації молодшого школяра до засвоєння сукупності суспільних норм і правил поведінки як запоруки успішної діяльності у процесі навчання та подальшому дорослому житті набуває актуальності. Аналіз останніх джерел і публікацій.

У психолого-педагогічній літературі поняття “адаптація” має низку інтерпретацій у зв’язку з різними аспектами досліджень. Вченими розглянуто сутність і психологічні механізми адаптації (С. Артёмова, М. Будякіна, А. Русалімова та ін.), структуру та етапи адаптації (Р. Атаєв, Н. Колизаєв, Л. Шпак), засоби адаптації (Н. Агаджанян, Л. Корель, І. Мілославова, М. Шабанова). У психологічній літературі проблема адаптації досліджувалася науковцями Ю. Александровським, Г. Баллом, Ф. Березіним, П. Кузнєцовим. Виявлені особливості прояву адаптаційних процесів у різних видах діяльності (Я. Стреляу, В. Суворова), розглянуті фактори, які детермінують цей процес (І. Булах, Г. Гартманн, Н. Квінн, Д. Келлі, М. Раттер, Г. Хомич).

Явище, протилежне процесу адаптації, – дезадаптація – трактується як процес, пов’язаний із переключенням з одних умов життя й, відповідно звиканням до інших (Л. Бережнова, О. Хухлаєва). Вивчення шкільної дезадаптації було також предметом досліджень науковців С. Белічевої, Н. Вострокнута, Н. Коновалова, Г. Кумаріної, О. Новікової, Р. Овчарової та ін. Цілісним підходом до проблеми шкільної дезадаптації вирізняються дослідження вчених Б. Головка, В. Кагана, І. Крук, О. Осадько та інших.

Мета статті - розкрити сутність поняття “шкільна дезадаптація” та “шкільна адаптація” та виокремити шляхи та умови попередження шкільної дезадаптації в учнів початкової школи.

Початок навчання в школі, перехід із дошкільних закладів до початкової школи вважають кризовими періодами. Такі перехідні періоди в житті й діяльності дітей створюють специфічні проблеми, які вимагають особливої уваги вчителів, батьків, шкільних психологів тощо. В учнів початкової школи змінюється соціальне оточення, нові умови навчання й виховання висувають вищі вимоги до інтелектуального та особистісного розвитку, до рівня сформованості в дітей навчальних знань, умінь, навичок [6, с.21]. Якщо навколишнє середовище ставить перед особистістю молодшого школяра такі вимоги, до яких йому важко пристосуватися, виникає загроза дезадаптації.

Як свідчать результати наукових досліджень (М. Бітянова, Г. БреславГ. Бурменська, І. Коробейников, Н. Лусканова, Н. Максимова, Р. Овчарова та ін.), учні відчують стан дезадаптації при систематичному шкільному навчанні. З цим пов’язані проблеми важковихованості та труднощів у навчанні (Н. Максимова, І. Коробейников); медико-біологічні (Ю. В’юнкова, Н. Коновалов, О. Кононко, В. Ларрі, М. Сілвер та ін.) і соціопатичні дисфункції, які ускладнюють процес соціальної адаптації в будь-якому віці (В. Гарбузов, О. Захаров, Л. Пономаренко, А. Співаковська, О. Хухлаєва та інші [4, с.2].

Деадаптація – це формування неадекватних механізмів пристосування людини до умов навколишнього середовища, порушень у поведінці, конфліктних стосунків, психогенних захворювань і реакцій, підвищеного рівня тривожності, дисгармонійного розвитку особистості [6, с. 14]. Тому для попередження підвищеної тривожності, збудженості, нейротизмів, зниження комунікабельності, самоконтролю, втрату інтересу до навчання та почуття неповноцінності у стосунках із товаришами необхідно допомогти учням пройти період адаптації до нових умов, пов'язаних зі змінами зовнішніх обставин і внутрішніх перетворень.

Адаптаційний процес торкається всіх рівнів організму: від молекулярного до психічної регуляції діяльності. Вчені виділяють декілька видів адаптації: психічна (психологічна) адаптація, фізіологічна адаптація, соціальна (адаптація в соціумі), соціально-психологічна адаптація.

Під адаптацією, розуміємо динамічний процес, завдяки якому рухливі системи живих організмів, незважаючи на мінливість умов, підтримують стійкість, необхідну для існування розвитку продовження роду [6, с.13]. Отже, аналізуючи визначення поняття адаптація, ми виокремлюємо загальне поняття “шкільної адаптації”.

Шкільна адаптація (від лат. Adapto – пристосуюю) – динамічний процес успішного пристосування учнів початкових класів до змінних умов навчально-виховного процесу, до шкільних вимог і порядків, нового оточення, нових умов життя. Успішна адаптація до школи – це успішне оволодіння навичками самонавчання та самовиховання. Без повноцінної адаптації немає внутрішньої рівноваги особистості учня, впевненості у завтрашньому дні, людської поваги, навчальної творчості тощо. Без адаптації неможлива соціалізація – щоденний процес входження учня у нові соціальні ситуації, у нові системи взаємодії з оточенням.

Правильна організація навчально – виховного процесу молодших школярів сприяє своєчасній адаптації до школи на першому році навчання і передбачає:

- дотримання режиму дня потрібного для цього віку (прогулянка, сон, рухова активність, загартовуючи процедури, тощо);
- відповідна побудова уроку з урахуванням того, що дитина здатна на активне довільне сприймання матеріалу протягом 8-9 хвилин, а потім потребує розслаблення, зміни діяльності;
- забезпечення оптимального мікроклімату навчальних приміщень (температура повітря 18°C, коефіцієнт природної освітленості 1,5%, вологість повітря 60 – 80%);
- створення комфортного психологічного мікроклімату, який сприяє позитивному емоційному стану дитини, тощо [3, с.22].

Загальна дезадаптація особистості в її психосоціальному розумінні виражається в неможливості відповідати повністю, тобто успішно справлятися з рівнем і змістом завдань і проблемних ситуацій, які висуває соціальна ситуація розвитку. Таким чином, шкільна дезадаптація є явищем, що характеризує нездатність учня виконувати запропонований обсяг роботи і досягати бажаної якості навчальної, соціально-психологічної, поведінкової, ігрової та іншої діяльності, без здійснення якої вона не може відповідати внутрішній позиції школяра. Отже, шкільна дезадаптація є явищем, яке не дозволяє дитині зайняти позицію школяра [4, с.4].

За сприятливих умов початку навчання дитини в школі в її психіці формується перше психічне новоутворення віку – внутрішня позиція школяра, що є показником успішної адаптації до умов шкільного навчання. Внутрішня позиція школяра – це сформоване загальне позитивне ставлення дитини до шкільного навчання, її готовність до виконання вимог вчителя, визнання його авторитету. Для попередження проблеми шкільної дезадаптації вчителю необхідно формувати усвідомлення нового статусу школяра, що викликає перебудову ставлень дитини до життя. Головні умови для формування позиції школяра є тісна співпраця вчителя та батьків учнів; робота батьків по формуванню позитивного ставлення дитини до школи; демонстрація вчителем позитивного, доброзичливого ставлення до учнів; ознайомлення з правилами поведінки в школі, навчальними правами і обов'язками; методична грамотна організація вчителем навчання учнів; здійснення вчителем індивідуального підходу до учнів; стимулювання батьками навчання учнів [5, с.22].

Основними умовами попередження шкільної дезадаптації є врахування вчителем зовнішніх та внутрішніх детермінант процесу адаптації дошкільного навчання. До зовнішніх умов можна віднести: відповідність умов навчання та психофізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку, позитивне ставлення вчителя до учнів, якісний контроль батьків за навчанням дитини. До внутрішніх умов відносимо: позитивна мотивація до навчання, високий рівень інтелектуальної готовності, сформованість вольової готовності до шкільного навчання, рівня соціальної готовності.

Для попередження виникнення шкільної дезадаптації виокремлюємо основні умови, за яких процес проходження шкільної адаптації учнів початкових класів буде успішним:

1. Доцільні методи виховання у сім'ї (унікати авторитарних методів виховання у сім'ї).
2. Адекватне усвідомлення свого статусу в класі (оптимістична самооцінка).
3. Відсутність конфліктних ситуацій в сім'ї (створення психологічно-комфортного "виховного" середовища в сім'ї на засадах довірливої, толерантної міжособистісної взаємодії батьків й учня).
4. Відсутність у сім'ї конфліктів через алкоголізм.
5. Високий рівень освіченості батьків.
6. Функціональна готовність до навчання в школі, шкільна готовність до навчання (система показників фізичного, мотиваційного, інтелектуально-пізнавального, емоційно-вольового, особистісного розвитку, що забезпечать успішність навчання у школі).
7. Повна сім'я.
8. Задоволення від спілкування з дорослими.
9. Позитивне ставлення вихователя до дітей.
10. Позитивне ставлення учителя першого класу до учнів [3, с.74].

Початкова школа – найвідповідальніший період у житті людини. Саме тут закладається те, що розвиватиметься і закріплюватиметься з віком. Тому особливо значущим на життєвому шляху будь-якої людини є вчитель початкових класів. Вирішення важливих завдань освіти дитини, становлення її особистості значною мірою залежить від професійної майстерності першого вчителя, його ерудиції, доброти, любові до дітей.

Тому, проблема попередження шкільної дезадаптації учнів дошкільного життя насамперед залежить від вчителя початкових класів, від його обізнаності та високого рівня знань з даної проблеми, від систематичності та послідовності спостереження та аналізу адаптації чи дезадаптації кожного учня класу.

Отже, здійснений у статті аналіз проблеми дозволяє зробити висновок про те, що для попередження шкільної дезадаптації молодших школярів, вчитель повинен правильно організовувати навчально-виховний процес, формувати внутрішню позицію школяра яка базується на психічній (психологічній) адаптації, фізіологічній адаптації, адаптації в соціумі та соціально-психологічній адаптації.

Навчання в початковій школі вже з перших днів потребує від учнів певної працездатності, зосередженості, уваги, пам'яті, вольових зусиль, вміння входити в контакт з учителями й однокласниками. Разом із тим систематичні навчальні заняття в школі, різке зменшення рухової активності, значне статичне напруження, нові обов'язки та вимоги дисципліни – велике навантаження для дитячого організму цього віку. Тому для попередження дезадаптації учнів початкових класів учитель повинен активно співпрацювати з учнями, залучати шкільного психолога та батьків учнів.

Список використаної літератури:

1. Андрощенко Т.Ю., Карабелова Н.В. Коррекция психологического развития школьника на начальном этапе обучения / Т.Ю. Андрощенко, Н.В. Карабелова // Вопросы психологии. – М., 2003. – №1 – С. 57-58.
2. Бондар М. С. Успішна адаптація як умова гармонійного розвитку особистості / М. С. Бондар // Сучасна школа України (вкладка). – 2011. – № 6. – С. 1 – 72.
3. Проскура О. В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками: навч. посібн. для студ. пед ф-тів/О. В. Проскура. –К. : Освіта, 1998. – С. 11 – 76.
4. Проскурняк О. І. Соціально-психологічна адаптація учнів молодших класів допоміжної школи-інтернату: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 19.00.07 «Спеціальна психологія»/О. І. Проскурняк.– К., 2004. – С. 1 – 9.
5. Северина С. М. Успішна адаптація як умова гармонійного розвитку особистості / С. М. Северина//Психолог. – 2008. – № 40. – С. 21 – 24.
6. Шкільова Г. М. Система завдань як умова забезпечення успішності процесу адаптації молодшого школяра до вимог навчального процесу/Г.М. Шкільова//Вісник держ. ун-ту ім. Франка. – Житомир, 2011. – Вип. 58. – С. 13 – 16.

Бойко Марина,
студентка 42 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент *Т.С. Гужанова*

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти навчання молодших школярів здійснюється з урахуванням компетентнісного підходу. Це означає, що протягом навчання у початковій школі діти повинні оволодіти

ключовими компетентностями, які передбачають їх соціальний та інтелектуальний розвиток. Однією з таких компетентностей є соціальна компетентність.

Про значущість проблеми формування соціальної компетентності молодших школярів свідчить, зокрема те, що у низці державних документів (Закон України «Про загальну середню освіту», Державний стандарт початкової загальної освіти, Концепція «Нова українська школа») підкреслюється важливе значення і необхідність формування соціальної компетентності молодших школярів. Соціальна компетентність як вищий рівень соціальної активності людини розглядається у працях Г. Андреева, А. Брушлинського, І. Кона, Ю. Ємельянова, Л. Орбан-Лембрик. Різні аспекти соціальної активності досліджували А. Макаренко, Л. Лепіхова, М. Гончарова-Горянська, С. Козак, Н. Завініченко та інші. У працях зарубіжних вчених Н. Рототаєвої, Ю. Слесарева, О. Спіріна, О. Шавріної знаходимо дослідження соціальної компетентності через її зв'язок з соціальною відповідальністю, активністю, міжособистісною взаємодією.

Мета статті – теоретично обґрунтувати ефективність учнівського самоврядування для формування соціальної компетентності молодших школярів.

Державний стандарт початкової загальної освіти визначає соціальну компетентність як здатність особистості продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі[3]. Таке визначення соціальної компетентності дає уяву про те, що формування і розвиток соціальної компетентності особистості відбувається в процесі спільної діяльності і спілкування в певних умовах.

Молодший шкільний вік – це період системного залучення дитини до громадського життя. Саме в цей період відбувається ціла низка особистісних утворень, необхідних для формування соціальної компетентності:

- мотивація соціально значимої діяльності, в рамках якої орієнтація на успіх є позитивною основою для формування соціальної компетентності, оскільки вона спрямована на досягнення конструктивних, позитивних результатів, що визначає особистісну активність дитини;
- критичність до себе і до інших людей; дитина стає здатною до адекватної самооцінки, а задоволеність собою і досить висока самооцінка виступають важливими складовими соціальної компетентності;
- складається новий тип відносин з людьми, засвоюються певні соціальні норми, втрачається орієнтація на дорослого і відбувається зближення з групою однолітків, де необхідними виявляються навички конструктивної взаємодії;
- молодший школяр починає розуміти, що від його поведінки залежить вирішення багатьох життєвих ситуацій, зокрема й складних стосовно соціальної взаємодії, а значить, він здобуває готовність до оволодіння навичками конструктивного поведінки в проблемних ситуаціях.

Отже, формування соціальної компетентності дитини базується на таких особистісних утвореннях як мотивація досягнення, позитивне ставлення до себе, висока самооцінка, здатність до конструктивної поведінки у складних ситуаціях. [2, с. 15].

Формування соціальної компетентності учнів слід розглядати як одне із завдань виховання, що забезпечує засвоєння і відтворення індивідом соціального досвіду, комфортне і гармонійне входження людини до життя суспільства.

Неодмінною умовою формування соціальної компетентності учнів, як свідчать результати педагогічної практики, є врахування педагогами вікових та індивідуальних особливостей учнів, наявність активного виховного середовища, наявність творчого середовища для самореалізації. Формування соціальної компетентності молодшого школяра відбувається сприятливо в умовах атмосфери емоційного підйому, у процесі взаємодії з іншими людьми. Прикладом такого емоційного стану може бути яскрава емоційна подія (фестиваль, екскурсія, збори, шкільні свята та ін.), яка об'єднує зусилля всіх учасників. Адже необхідною умовою ефективної роботи з формування соціальної компетентності є включеність дитини в колектив. Чим ширше і багатше спілкування учнів у колективі, тим більше можливостей для розвитку необхідної компетентності.

Соціальна компетентність – це необхідна складова особистості, яка визначає успіх у становленні особистості як повноцінного члена суспільства. Ефективним засобом її формування у молодших школярів є учнівське самоврядування. Адже воно є однією з форм залучення дитини до громадського життя. Самоврядування дає можливість усвідомити свою роль у вирішенні справ суспільного життя, як основи подальшої позиції в дорослому житті.

Метою роботи учнівського самоврядування є згуртування дітей на корисні, добрі справи, виховування в них кращих рис громадянина України, захист їх прав, інтересів, насичення життя учнів цікавими моментами.

В сучасній філософській та соціологічній літературі самоврядування трактується як свідомо цілеспрямована діяльність, що є обов'язковою для підготовки особистості до саморегуляції своєї роботи й поведінки у суспільстві.

А. Зосимовський стверджував, що у сумісній діяльності дівчат і хлопців у колективі росте їх соціальна компетентність, формуються міжособистісні стосунки, почуття дружби, взаємної вимогливості, згуртованості, організованості й довір'я [1, с. 3].

Також сприяють формуванню соціальної компетентності молодших школярів основні принципи самоврядування:

- об'єднання колективу навколо єдиної суспільно – значущої мети;
- єдність та оптимальне поєднання колективних та особистих інтересів, динамічність і варіативність структури органів самоврядування; добровільність у формуванні його органів;

Залучення молодших школярів до роботи в органах учнівського самоврядування сприяє формуванню соціальної компетенції, здатності брати на себе відповідальність, активно брати участь у спільному прийнятті рішень, цивілізованому розв'язанні конфліктів. Формами учнівського самоврядування учнів початкових класів можуть бути: громадські акції, соціальні проекти, гуртки за інтересами, бесіди, диспути [4, с. 97].

Для ефективного формування соціальної компетентності засобами самоврядування можна створити систему самоврядування. Оскільки дітям молодшого шкільного віку ближча гра, то потрібно створити такі умови, щоб діти граючись брали участь в самоврядуванні, взаємодіяли один з одним, виконували різні ролі. Можна запропонувати таку систему самоврядування: школа – країна знань, директор – президент країни знань, вчитель – прем'єр – міністр клас – містечко в країні знань, діти – жителі країни. Кожен житель матиме певну професію (художник, репортер, шериф, медіатор) і відповідні доручення.

Соціальну компетентність молодшого школяра можна вважати сформованою, якщо він:

- володіє елементарними знаннями про соціальні явища, події, людей, взаємини, способи їх налагодження;
- цінує, визнає значущість для себе всього, що пов'язано із соціальним життям, цікавиться ним;
- називає словами, вербалізує основні назви, пов'язані із соціальним життям;
- передає свої враження, пов'язані із соціальними подіями та взаєминами людей, художніми образами;
- пов'язує соціальну активність людей і власну з виконанням соціально схвалюваних стандартів;
- реалізує свої знання та інтереси у соціально зрілих формах поведінки;
- проявляє у поведінці конструктивну творчість;
- збалансовує особистісні та соціальні інтереси [2, с. 17].

Формування соціальної компетентності молодших школярів повинно здійснюватися як в процесі навчання, так і під час позаурочної та позакласної діяльності, оскільки цей процес передбачає широке використання можливостей навчальних дисциплін і включення дітей в різноманітні види соціально значимої діяльності.

Ефективним інструментом формування соціальної компетентності молодших школярів є участь учнів в учнівському самоврядуванні.

Список використаної літератури

1. Врублевська М.О. Учніське самоврядування як спосіб організації життя колективу / М.О. Врублевська // Виховна робота в школі. – 2006. - № 10. – С. 2-15.
2. Гончарова-Горяньська М. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів / М. Гончарова-Горяньська // Рідна школа. - 2004. - № 7-8.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/content/Освіта/derj-standart-pochatk>
4. Приходько М. І. Учніське самоврядування в сучасному вимірі : метод. посіб. / М. І. Приходько. – Біла Церква : Буква, 2009. – 248 с.

Бойко Альона,
студентка 43 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ПРАВИЛЬНА ПОСТАВА ЯК ГАРАНТ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постава є комплексним показником стану здоров'я дітей, і навіть нешкідливі функціональні порушення можуть призвести до стійких деформацій опорно-рухового апарату з тяжкими наслідками.

Постава не буває вродженою: вона формується протягом усього дошкільного дитинства і закріплюється в шкільному віці. При цьому позначається вплив багатьох чинників: здоров'я, статура, нервово-психічний стан, умови виховання. Правильна постава має не тільки естетичне значення: при її порушеннях змінюється положення внутрішніх органів, не можлива нормальна функція

серцево-судинної і дихальної систем. Основною причиною порушення постави є похибки в вихованні: якщо цьому не надають належного значення, то у дитини виробляється звичка неправильної установки тіла [1].

Проблемі формування правильної постави та виправленню її дефектів приділили свою увагу ряд учених: О. Богініч, Н. Левінець, Ж. Петрова та ін.

У працях М. Корхіна, К. Рабіновича, І. Пенькової розглядаються деякі аспекти проблеми формування правильної постави та виправлення її дефектів шляхом використання оздоровчо-корекційних технологій на заняттях фізичного виховання.

Постава - це комплексне поняття про звичне положення тіла при невимушеному стоянні людини. Постава визначається і регулюється рефлексами пози і відображає не тільки фізичний, а й психічний стан людини, будучи одним з показників здоров'я [3].

Під поставою прийнято розуміти звичне положення тіла. Правильна постава характеризується прямим положенням тулуба і голови; розгорнутою грудною кліткою; відведеними назад плечима, що знаходяться на одному рівні; нормальними природними вигинами хребта; повністю випрямленими в тазостегнових і колінних суглобах ногами; прилеглими до грудної клітки лопатками, що знаходяться на однаковій висоті.

Правильна постава – звичне положення тіла під час стояння, сидіння, ходьби та іншої діяльності. При правильній поставі фізіологічні вигини хребта добре виявлені й мають рівномірно хвилеподібний вигляд, тулуб і голова тримаються вертикально, контури клітки виступають уперед при вертикально розташованій лінії живота, ноги випрямлені [7].

Всі ці ознаки в комплексі створюють гарний зовнішній вигляд людини. Відхилення цих показників від норми свідчить про наявність порушень постави або сколіотичної хвороби.

Сколіотична хвороба і дефекти постави є найбільш поширеними захворюваннями опорно-рухового апарату у дітей та підлітків і відносяться до числа найбільш складних і актуальних проблем сучасної ортопедії. Ці захворювання є передумовою для виникнення ряду функціональних і морфологічних розладів здоров'я в дитинстві і мають негативний вплив на перебіг багатьох захворювань у дорослих [5].

Причини, які можуть призвести до порушень постави, численні. Негативний вплив на формування постави роблять несприятливі умови навколишнього середовища, соціально-гігієнічні фактори, зокрема, тривале перебування дитини в неправильному положенні тіла. В результаті неправильного положення тіла відбувається утворення навику неправильної установки тіла. В одних випадках ця навичка неправильної установки тіла формується за відсутності функціональних і структурних змін з боку опорно-рухового апарату, а в інших - на тлі патологічних змін в опорно-руховому апараті вродженого або набутого характеру (сполучнотканинна дисплазія хребта і великих суглобів, остеохондропатія, рахіт, родові травми, аномалії розвитку хребта та ін.).

В даний час причин, що викликають різного роду дефекти постави, дуже багато. Це гіподинамія, неадекватні фізичні навантаження, неповноцінне харчування, травми, кісткові та інші захворювання, тривале перебування в ряді побутових, робочих та інших повсякденно відтворюваних поз, пов'язаних з особливостями фіксації тіла (тривале сидіння за робочим столом, за комп'ютером

в зігнутому положенні), а також несприятливі генетичні передумови, плоскостопість, недостатня гнучкість ліктьових, плечових, колінних і тазостегнових суглобів. Сьогоднішнє покоління дітей багато часу проводить біля телевізорів та комп'ютерів, постава у дітей погіршується вже в дошкільному віці. Дитина з порушеною поставою відрізняється не тільки непривабливим зовнішнім виглядом. Ця дитина, як привило, мало часу проводить на свіжому повітрі, вона малорухлива і неправильно харчується, часто хворіє від простудних захворювань.

Порушення постави найчастіше виникають в дитячому віці, де критичними періодами є у дівчаток 8 і 12 років, а у хлопчиків 7 і 12 років. Все це повинно бути об'єктом пильної уваги всіх педагогів і лікарів, як в дитячому садку, так і в школі [6].

Формування правильної постави дитини залежить насамперед від раціонального режиму; умілого чергування праці та відпочинку, сну, розумного розпорядку дня, повноцінного харчування, виконання фізичних вправ і загартовування організму. У регламентованому режимі передбачають також заняття коригувальними вправами [4].

Виховання правильної постави у дітей в основному проблема педагогічна, як і формування всіх життєво необхідних рухових навичок. З самого початку навчання в школі, в житті учнів з'являються деякі негативні моменти: різке обмеження рухової активності, збільшення статичного навантаження, пов'язане з необхідністю тривалого підтримання робочої пози, засвоєні ще в дошкільному віці неправильні звички сидіти горблячись і викривляючи хребет, стояти з упором на одну ногу, ходити з нахилоною вниз головою і опущеними і зведеними вперед плечима. Це комплексна робота педагогів і сім'ї, тому що в школі дитина проводить досить багато часу, вивчаючи науки, і тут необхідна своєчасна допомога викладачів, а вдома батьки повинні створити всі умови для того, щоб виключити можливість формування неправильної постави, яка може привести до порушень в роботі серця і легенів, обмінних процесів, і зачіпає це як харчування, так і меблі, на якій дитина сидить, спить, або працює. На сьогоднішній день це дуже актуальна проблема, яка потребує негайного вирішення і підвищеної уваги з боку дорослих, дії яких повинні бути спрямовані не тільки на виправлення дефектів постави, а й на профілактику захворювань і формування навички правильної постави.

Еталоном правильної постави вважають такий стан тіла дитини, при якому тулуб і голова тримаються строго на одній лінії, а контури грудної клітки (в профіль) виступають вперед при вертикальному положенні лінії живота і помірно випрямленому хребті [6].

Відхилення від нормальної постави прийнято називати порушеннями чи дефектами постави. Порушення постави не є захворюванням. Вони пов'язані з функціональними змінами опорно-рухового апарату, при яких утворюються хибні умовно-рефлекторні зв'язки, що закріплюють неправильне положення тіла, а навик правильної постави втрачається. До факторів, під впливом яких формується правильна постава або виникають порушення постави, слід віднести розвиток основних м'язових груп, формування рухових навичок, умови гігієнічного виховання дитини. Постава також може змінюватися під впливом несприятливих робочих поз, односторонніх занять спортом, а також ряду захворювань.

За відсутності профілактичних і корекційних заходів, деформація постави ускладнюється й може перейти в сколіотичну хворобу [7].

Для вироблення правильної постави і профілактики її порушень необхідно систематично, не менше 3-х разів на тиждень, тренувати м'язи спини і черевного преса. Ці вправи можна включати в комплекс ранкової гігієнічної гімнастики, оздоровчої фізкультури, в урок фізичного виховання в школі, в спортивну тренування [2].

Найбільш ефективними вправами для розвитку м'язів корсету і усунення дефектів постави є такі, при яких навантаження на хребет по осі і вплив кута нахилу тазу на тонус м'язів є мінімальними. До таких належать вправи лежачи на спині, на животі, стоячи на колінах. Із видів спорту, які сприятливо впливають на формування постави, можна відзначити спортивну гімнастику, художню гімнастику, акробатику, фігурне катання. А ось їзда на велосипеді, біг на ковзанах у низькій стійці може негативно вплинути на поставу.

Профілактика порушень постави повинна бути комплексною і включати в себе, крім занять фізичними вправами, ще: а) сон на жорсткій постелі в положенні лежачи на животі або спині; б) організація та суворе додержання правильного режиму дня (час сну, занять, харчування тощо); в) відмова від таких шкідливих звичок, таких як стояння на одній нозі, неправильне положення тіла під час сидіння (за партою, робочим столом, вдома в кріслі та ін.); г) контроль за правильним, рівномірним навантаженням на спину при ношенні рюкзаків, сумок, портфелів та ін.

Отже, правильна постава характеризується однаковим рівнем надпліччя, кутів лопаток, рівною довжиною шийно-плечових ліній (відстань від вуха до плечового суглоба), глибиною трикутників талії (поглиблення, утворене виїмкою талії і вільної опущеною рукою), прямою вертикальною лінією остистих відростків хребців у фронтальній площині, однаковим рельєфом грудної клітки і поперекової області (в положенні нахилу вперед). Правильна постава має важливе значення. Вона сприяє раціональному використанню біомеханічних властивостей опорно-рухового апарату і нормальному функціонуванню систем життєзабезпечення організму в основній позі стоячи прямо і в ряді інших поз, досить часто відтворюваних в житті. Міцно сформована правильна постава допомагає уникати порушень, небезпечних для здоров'я, є однією з стабільних форм прояву нормального фізичного стану і розвитку організму. Разом з тим в ній в якійсь мірі проявляються властивості тілесної краси і поведінкові риси, що надає їй певну естетичну і етичну цінність.

Список використаної літератури:

1. Алябьева Н.В. Теория и методика физического воспитания и спорта. - Мурманск., 2004. – 140 с.
2. Васильева Т.Д. Лечебная физическая культура при сколиозах: Метод. разраб. для студентов ин-тов физ. культуры и методистов / Васильева Т.Д.; ГЦОЛИФК. – М., 1998. – 21 с.
3. Калб Т.Л. Проблемы нарушения осанки и сколиозов у детей. Причины возникновения, возможности диагностики и коррекции // Вестник новых медицинских технологий. – 2001. – №4. – С. 62 – 64.
4. Кохановська Т.В. Хребет – основа здоров'я: метод. рек. для самостійної роботи студ. пед. вузів / уклад. Т. В. Кохановська. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2002. – 25 с.)
5. Кузьмищева Л.Г., Трегубова И.Л., Садовая Т.Н. Некоторые аспекты диагностики и лечения сколиоза по материалам санаторной школы для больных

сколиозом // Проблемы хирургии позвоночника и спинного мозга. –1996. – С. 84 – 85.

6. Минаев Б.Н., Шиян Б.М. Основы методики физического воспитания школьников. – М.: Просвещение, 1989. – 178 с.

7. Мороз Л.В. Профілактика порушень постави та зору учнів в умовах загальноосвітніх навчально-виховних закладів: метод. рек. / уклад. Л. В. Мороз. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2003. – 40 с.

Бондаренко Христина,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ЕТИКО-ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасному суспільстві проблема етико-правового виховання молодших школярів знаходиться в центрі уваги сучасних дослідників. Розглядаючи етико-правове виховання молодших школярів як окремий напрям виховного процесу, можна стверджувати, що ця виховна діяльність спрямована на формування етико-правової свідомості та навичок активної морально-правової поведінки.

Правове виховання школярів займає важливе місце у системі національного виховання. Ця проблема перебувала у полі зору багатьох науковців (М. Фіцули, І. Бега, І. Запорожця, Н. Кусайкіної, І. Іванюка, А. Токаревої, Л. Веремій, В. Загреви, С. Певцової, О. Шешені, Л. Дацюка, С. Ратушняка та інших). Проблемам правового виховання присвячено чимало робіт. Це питання досліджували такі вчені-юристи, як В. Андрєцов, С. Демський, В. Колісник, Л. Марченко, С. Матвєєв, О. Орлова, Л. Павловська, О. Петришин.

Мета статті - розкрити зміст, завдання і шляхи здійснення етико-правового виховання у початковій.

Етико-правове виховання - виховна діяльність школи, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки школярів.

Етико-правове виховання дитини здійснюється в процесі життя, в умовах організованого виховання і навчання. Формування її моральних ідеалів спрямоване на засвоєння узагальненого людського досвіду, суспільних норм поведінки та вироблення моральних якостей, які є для суспільства ідеальними. Однак моральний розвиток не завжди збігається з тим, що проєктується. Це залежить від того, чи відповідають поставленій меті зміст, організація, форми та методи виховання дітей у сім'ї та школі.

Етико-правове виховання полягає не тільки у вихованні певних правових правил, законів, але й у вихованні моральних засадах дитини. Змалечку батьки привчають дитину правильно поводити себе у певному місці, чітко та гарно розмовляти з дорослими людьми.

Завданнями правового виховання у сучасній школі є:

1) Озброєння учнів знаннями законів, підвищення їхньої юридичної обізнаності. Це допомагає учням співвідносити свої вчинки і поведінку з вимогами законів. Такі школярі не чинять крадіжок та інших правопорушень.

2) Формування правових ідей, почуттів, переконань у правосвідомості виховуваних, вироблення правової настанови на правомірну поведінку. У сім'ї та в школі дитина повинна не тільки навчитися відстоювати свої права, а й поважати чужі, толерантно ставитись до чужих поглядів.

3) Прищеплення учням поваги до держави і права. Такі якості виховують дитину розкривати роль держави та права.

4) Вироблення навичок і звичок законослухняності як продукту свідомого ставлення до громадянського обов'язку.

5) Формування в учнів нетерпимості до правопорушень, злочинності, намагання брати посильну участь у боротьбі з ними, здатності протистояти негативним впливам. Саме це завдання передбачає, щоб учні не лише сумлінно виконували свої обов'язки, а й вимагали цього від інших.

6) Подолання у правовій свідомості помилкових уявлень, що сформувалися під впливом негативних суспільних явищ. Більшість учнів упевнені, що за правопорушення можуть відповідати тільки дорослі люди, а вони від цього звільнюються. Саме такий недолік і є причиною здійснення правопорушень неповнолітніми особами.

Реалізація цих завдань у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи має надзвичайно важливе теоретичне і практичне значення.

Широкі потенційні можливості для здійснення етико-правового виховання у початковій школі мають предмети: «Я у світі», «Читання», виховні години.

Важливу роль у формуванні етико-правового виховання молодших школярів відіграють уроки «Читання». Під час навчання відбувається розвиток якостей дитини-читача, здатної до самостійної читацької, творчої діяльності; здійснюється її мовленнєвий, літературний розвиток; формуються морально-естетичні уявлення і поняття, виховується любов до мистецтва слова. У школах вивчають твори які передають дітям: ставлення до природи, людей; утверджують: працелюбність, людяність, честь; у яких звучать мотиви любові до землі. У 1-2 класах основна увага зосереджується на інтенсивному формуванні якостей читання вголос. Паралельно з цим в учнів формуються уміння слухати, сприймати й розуміти зв'язне й писемне мовлення.

Метою предмета «Я у світі» є формування здатності дитини на саморозвиток відповідно до своїх здібностей, інтересів. Саме цей предмет формує у дитини активні контакти з природним і соціальним оточенням. Пізнавальне призначення курсу «Я у світі» полягає у набутті учнями знань про людину, географічне середовище.

Діти мають бути чесними, сміливими, винахідливими, наполегливими в досягненні поставленої мети. Молодші школярі повинні знати основні правила культури поведінки вдома, на вулиці та в громадських місцях. Учні вчать самостійно стежити за своїм зовнішнім виглядом. Вчать вітатися з дорослими, поступатися місцем старшим. Саме ці навички діти навчаються багато з книжок. Книжки та спілкування з однолітками навчають молодших школярів правильно поводити себе у суспільстві.

Виховні години - це перш за все виховання дітей. Виховання - це творчість, найвища коштовність, про яку класний керівник повинен постійно дбати. Найбільш поширена форма проведення класних годин *becida*. За допомогою бесіди учні і вчитель можуть вести розмову по даній темі, можуть висловлювати свої думки, ділитися певними враженнями. За допомогою виховної години,

вчитель може більше дізнатися про учня, або вирішити певні питання які хвилюють школярів.

На сьогоднішній день діти стали більш розвиненими, ніж раніше. Їхні погляди на сучасний світ інші. Також змінюються педагоги. Тож учитель працюючи з дітьми, не тільки озброює школярів знаннями, а й формує в цілому спрямованість особистості: свідомість, переконання, поведінку. Вчитель повинен бути зразком в усьому: його думки, почуття, поведінка - це є все приклад для наслідування молодшим школярам, він має постійно контролювати себе в усіх випадках. Головною рисою для вчителя має бути самовдосконалення, тобто вчитель у своєму розвитку не повинен зупинятися на досягнутому і зациклюватися на одному. Він повинен розвиватися, щоб в подальшому навчити своїх учнів більшому.

Виховання молодших школярів, а саме правове, є необхідним компонентом ранньої, дитячої профілактики відхилень у їх поведінці. Оперативність є одним з важливих принципів правового виховання. Цей принцип вимагає, щоб педагог, одержавши нові відомості про конкретного учня, корегував виховну роботу з ним у залежності від змісту одержаної інформації. Вчитель повинен обов'язково дізнатися всю важливу інформацію про учня, щодо його здібностей, адже не кожній дитині під силу вивчати те, чого від неї вимагають.

Батьки повинні бути завжди і в усьому високоморальним прикладом думок, звичок, поведінки, дій для своїх дітей. Важливим із завдань вчителя полягає в тому, щоб навчити молодшого школяра бачити наслідки своїх вчинків. А для того щоб їх побачити, потрібно думати.

Правове виховання є одним із напрямків загального процесу виховання, що містить у собі правову освіту, виховання поваги до чинних законів і норм права, формування активної позиції щодо протиправних і антигромадських дій. Рівень правової вихованості – це не тільки знання права і розуміння необхідності виконувати правові розпорядження, він визначається ступенем сформованості ставлення до права і правового закону як до чогось важливого. У правовиховній роботі з молодшими школярами важливо дотримуватись загальнопедагогічних принципів виховання та специфічних принципів правового виховання. Ефективне здійснення правового виховання молодших школярів вимагає тісної взаємодії школи та сім'ї. Тобто така взаємодія сприяє подоланню стихійного виховного впливу в сім'ї.

Список використаної літератури

1. Білоусова В. О. Виховання культури поведінки учнів. – К.: Рад. школа, 1986. - 160с.
2. Критерії моральної вихованості молодших школярів/За ред. Беха І.Д., Максименка С.Д.. – К.: Рад. школа, 1989. - 96с.

Боровик Анастасія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ВИХОВНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Україна – держава, яка перебуває на шляху радикальних економічних та соціальних змін, обравши шлях до свободи й демократії, національного

відродження. Сучасній країні потрібні люди, які мають стійку життєву позицію. Виховати таких громадян можна за умови розвитку освіти, в якій система навчання ґрунтується на засадах педагогіки та сімейного виховання.

Формування особистості учнів є провідною проблемою української педагогічної науки. Патріотичне виховання сучасного школяра серед різноманітних підходів у вирішенні цього питання займає одне з головних місць.

Сьогодні важливо відтворити в українському суспільстві почуття патріотизму як соціальної цінності, сформувати у громадян активні якості, які вони зможуть проявити в усіх видах діяльності, перш за все, пов'язаних із захистом інтересів своєї родини та Батьківщини.

У вирішенні завдань патріотичного виховання важливе місце належить організації діяльності школи. Сучасна школа ще не змогла до кінця подолати негативні стереотипи, притаманні комуністичній системі виховання. У закладах освіти ще й досі відсутні цілісність в організації патріотичного виховання. У виховному процесі важливе місце мають посісти народна мудрість, національні ідеї, що є тим підґрунтям, на якому зростає національна свідомість.

Глибокий аналіз педагогічної літератури доводить, що сучасне виховання, зокрема патріотичне, має здійснюватися в умовах національного виховання. Патріотичне виховання вчені розуміють як «формування розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокими громадянськими якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю та ініціативністю» [1, с.6].

Головним завданням патріотичного виховання є формування патріотизму, а на сучасному етапі становлення української державності ця проблема набуває особливого значення.

Патріотичне виховання молодших школярів буде ефективним, якщо :

- впливати на діяльність вихованців ;
- якісно поєднувати навчальні й виховні завдання;
- залучити до участі у виховній роботі школи батьків, громадськість.

Проблема патріотичного виховання завжди займала одне з провідних місць у педагогіці. У сучасній літературі патріотичне виховання трактується як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії свого народу.

В результаті ефективного патріотичного виховання у дітей чітко формується патріотизм. Першооснови патріотичного виховання були закладені в народній педагогіці, значення якої висвітлюється в роботах О.Любара, В.Пугача, Д.Федоренка. Вони показали ідеал давньо-руської епохи, частиною якого виступає патріотичне виховання.

Серед класиків педагогічної науки до проблем патріотичного виховання зверталися Г.Ващенко, А.Макаренко, О.Огієнко, С.Русова, Г.Сковорода, В.Сухомлинський, К.Ушинський та інші вчені. У своїх працях вони висвітлювали проблеми розвитку патріотичних почуттів, висували ідею виховання патріота своєї Батьківщини.

Виховні традиції української педагогіки склалися упродовж багатьох століть. За цей період наш народ набрався досвіду у вихованні, створив власну педагогічну культуру, в основі якої лежать ідеї гуманізму та патріотизму.

Особливо цінною стала педагогічна спадщина видатних радянських педагогів В.Сухомлинського та А.Макаренка. Вони ставили перед собою завдання сформувати нові покоління свідомої молоді, яка буде працювати на благо

Батьківщини. З цією метою педагоги постійно шукали та використовували нові організаційні методи у своїй педагогічній роботі. Більшість з них на сьогодні залишаються актуальними.

А.Макаренко керувався принципом зв'язку школи з життям, надавав великого значення суспільній праці для патріотичного виховання учнів. Патріотичне виховання педагог розумів як «виховання активного діяча соціалістичного суспільства, виховання цілих поколінь загартованих, відданих революції, радісних і суворих діячів» [2, с.353].

Поняття «патріотизм» як сукупність політичних і моральних почуттів розглядав наш видатний сучасник В.Сухомлинський. Живучи в соціалістичному суспільстві, педагог в основу виховного ідеалу покладав національні та загальнолюдські цінності, серед них провідними є такі:

1. Любов до рідної землі, народу, Батьківщини та її минулого.
2. Любов до матері батька, старших у сім'ї.
3. Любов до рідної мови.
4. Шанобливе ставлення до історії та культури українського народу.
5. Працелюбність.

В усі часи, за різних соціально-політичних умов уявлення про патріотичне виховання завжди пов'язувалося насамперед з ідеями служіння Вітчизні. Головними, незмінними рисами патріотизму залишаються:

- любов до Батьківщини, відстоювання її інтересів;
- боротьба за волю, честь і славу України;
- любов до народу, родини, сім'ї;
- служіння Богові як абсолютній Правді, Красі, Справедливості;
- відстоювання та відродження рідної мови, освіти, культури, мистецтва, духовних традицій народу;
- зміцнення дружби між народами.

Сучасні умови життя в Україні висувають перед освітою нові завдання у сфері виховання молоді, розв'язання яких допоможе подолати існуючий формалізм у змісті роботи школи. Виховання громадян України носить національний характер.

Як свідчить історичний досвід, патріотичні почуття, особливо загострюючись у складних, доленосних для Батьківщини ситуаціях, еднають людей, зменшують життєвий егоїзм.

Сучасна школа потребує нових підходів до виховання, зокрема до патріотичного. Починати його потрібно з дошкільного та молодшого шкільного віку. Діти цього віку найкраще піддаються вихованню, оскільки в цей час закладаються основи майбутнього характеру особистості. Знання та вміння, накопичені дитиною в цьому віці, пізніше стають основою для формування стійких моральних переконань та високих життєвих ідеалів.

У роботі з дітьми молодшого шкільного віку потрібно звертати увагу на їхні вікові особливості. Ці діти не мають сталих інтересів, власну ініціативу проявляють слабо, їхня увага нестійка. Вони потребують постійної допомоги та порад учителя.

Провідна роль у формуванні особистості належить сім'ї, яка відповідає за соціальний, моральний та духовний розвиток особистості. Виховна місія сім'ї є особливою, тому що саме в ній формується характер дитини, її ставлення до навколишнього світу, до людей, до життя, до звичаїв і традицій своєї країни. Тільки в сім'ї можливе національно-патріотичне виховання.

Важливою є роль сім'ї у формуванні народної моралі. Мораль української сім'ї та всього народу – це совісність, гідність, справедливість, чесність тощо. Сімейна та народна мораль краще засвоюється в процесі трудової діяльності. Виховання моралі в сім'ї буде ефективним, якщо в родині вивчають українську мову, співають народні пісні, читають українські книжки тощо.

Сучасна українська родина має бути справжнім осередком формування основ патріотичного виховання у дітей та молоді. З цією метою необхідно широко запроваджувати святкування родинами дат народного календаря. Важливо спілкуватися вдома рідною мовою, читати й обговорювати твори українських письменників, в яких гостро звучить тема родини, народу, Батьківщини.

Історичний досвід свідчить, що сама родина не може виховати особистість. Це можна зробити лише у тісному зв'язку зі школою. П. Кононенко, Т. Усатенко зазначають, що «родина виховує члена держави, нації, школа – розвиває його» [3, с.131].

Отже, школа повинна допомогти учневі стати особистістю. Для цього вона повинна знайти шляхи свого становлення як національного, державного закладу, який буде виховувати патріота, громадянина української держави з активною життєвою позицією, люблячого свій народ і Батьківщину.

Виховання в українській молоді патріотизму – одне з головних завдань сучасної школи. Учителі, вихователі мають шукати нові шляхи розв'язання проблем патріотичної вихованості школярів.

Процес виховання патріотизму – це система виховної роботи на уроці та в позаурочній діяльності, спрямована на формування свідомого громадянина з почуттям любові до народу та Батьківщини.

Практикою доведено, що одні предмети мають вплив на цей процес безпосередньо, наприклад, рідна мова, читання, природознавство, образотворче мистецтво, музика, трудове навчання, інші – математика, інформатика, основи здоров'я – опосередковано.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що патріотичні почуття в дітей молодшого шкільного віку не виникають самі, вони є результатом ідейно-виховної роботи сім'ї та школи.

Таким чином, важливою умовою формування патріотичних почуттів є забезпечення засвоєння дітьми знань з історії українського народу, народних та родинних традицій, обрядів, звичаїв, народного мистецтва, рідної мови, ознайомлення з кращими зразками сучасної культури, науки та мистецтва.

Яскравим виявом національної свідомості, громадянських якостей і патріотичних почуттів, підкреслює О. Докукіна, є відповідність поведінки дитини вимогам національного менталітету, дотримання нею в повсякденному житті норм народної моралі, сімейно-побутової культури, розвитку національної психології та характеру [4, с.107-109].

Патріотичні почуття входять до групи вищих почуттів. Через них виявляється емоційне ставлення молодшого школяра до самого себе, до навколишнього світу, до людей, до Батьківщини, до національних цінностей. Вони пов'язані з розвитком чітких і зрозумілих уявлень про етичні категорії, з формуванням емоційної чутливості, здатності співпереживати події, реагувати на життєві ситуації, життя та проблеми людей. Це має важливе значення для формування розвиненої особистості, справжнього громадянина, патріота своєї держави.

Найефективнішими формами організації роботи з патріотичного виховання є: свята, екскурсії та походи, бесіди, зустрічі з відомими людьми (героями війни та праці, народними умільцями, державними діячами тощо), виставки, конкурси, вікторини, надання допомоги членам родини, ветеранам, людям похилого віку тощо.

Важливими на сьогодні залишаються проблеми формування патріотичних переконань та діяльності в дітей середнього та старшого шкільного віку.

Дуже важливо, аби школярі стали справжніми патріотами своєї країни та пам'ятали героїв рідної Батьківщини.

Список використаної літератури :

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави // Педагогічна газета. – 2000. – № 6 (72), червень. – С. 6.
2. Макаренко А.С. Воспитание в советской школе: Собр. соч. в 5-ти т. – М.: АПН РСФСР, 1958. – Т. 5. – С. 353.
3. Стельмахович М.Г. Виховний ідеал української народної педагогіки // Початкова школа. – 1994. – № 2. – С. 206.
4. Докукіна О.М. Національно-ціннісні орієнтири в сімейному вихованні // Цінності освіти і виховання / За заг. ред. О.В. Сухомлинської – К., 1997. – С. 107–109.

Бринзюк Марина,
студентка 11 групи

навчально – наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Здоров'я відіграє важливу роль в житті людей, а особливо дітей та підлітків. Адже саме на них зараз більше впливає екологічна ситуація, погана спадковість і інше, що призводить до багатьох хвороб, які раніше майже не зустрічались. Ще якихось 50 років тому діти у підлітковому віці ніколи не замислювались про деякі хвороби, які зараз зустрічаються майже у кожній другій дитини. Стан здоров'я людини обумовлюється різноманітними чинниками: якщо умовно прийняти вплив усіх чинників на здоров'я за 100%, то приблизно 20% залежить від спадковості, близько 20% – від екологічних умов, не більше 10% – від стану системи охорони здоров'я. Найбільш суттєва частка, котра за оцінками різних дослідників становить щонайменше 50%, залежить від способу життя людини [2, с. 25].

В розвинених країнах світу наразі стає все більш популярним здоровий спосіб життя, але, на жаль, Україна ще відстає від їхніх тенденцій. Здоровий спосіб життя - це активна діяльність людини спрямована на збереження і зміцнення здоров'я. Здоровий спосіб життя включає в себе заняття спортом, раціональне харчування, уникнення шкідливих звичок, дотримання режиму дня і психічне здоров'я. Наразі проблема не дотримання здорового способу життя у підлітків має стояти на першому місці, тому що діти - це наше майбутнє. І якщо змолоду не хвилюватись за їхнє здоров'я, то в майбутньому ми можемо сильно пошкодувати, але щось змінити може бути вже запізно.

Тому тема здорового способу життя хвилює багатьох науковців. Проблеми формування та забезпечення здорового способу життя школярів розглядали у своїх працях вітчизняні вчені В. Одайник і В. Підлісна. Питання охорони та зміцнення здоров'я молоді, утвердження здоров'я як суспільної цінності вивчали такі науковці, як О. Мусієнко, О. Сургай. Сучасні тенденції в розвитку фізкультурно-оздоровчих технологій, їх застосування у розв'язанні проблем здоров'я молоді розглядали С. Іванчикова, В. Нечасв та інші. Вони і виокремили головні причини, які призводять до проблем зі здоров'ям:

- глибока соціально-економічна криза;
- слабка матеріально-технічна база навчальних та оздоровчих закладів;
- відсутність у багатьох людей пріоритету здоров'я та мотивації до ведення здорового способу життя як провідного чинника збереження й зміцнення здоров'я;
- недосконала структура системи охорони здоров'я;
- фінансові труднощі, пов'язані з придбанням якісного шкільного обладнання;
- розумові і фізичні перевантаження учнів розкладом занять тощо.

Розглянувши деякі літературні джерела, стає очевидним, що зараз існує надто мала кількість суспільно-педагогічних досліджень, які розглядали б формування здорового способу життя як комплексну систему освітньо-виховних заходів, у яких бере участь не лише дитина, яка турбується про своє здоров'я, але й держава, яка дбає про здоров'я свого народу. Система здорового способу життя, яку пропонує проводити нам, є не ідеальною і потребує змін, адже не зацікавлює дітей до ЗСЖ. Основною причиною цього, на думку Г. Зайцева, є те, що рекомендації по ЗСЖ нав'язуються дітям частіше всього в навчально-категоричній формі [3, с.9].

Не є секретом така інформація, що вчитель йде по програмі, затвердженій Міністерством освіти і науки України, яка виділяє на уроки фізичного виховання для дітей підліткового віку на тиждень лише 3 години, за які вчитель ледве встигає вивчити новий матеріал і закріпити вивчене. За 3 години учитель фізично не може дати програму уроку, прийняти всі нормативи, ще й до того стимулювати дітей до занять спортом. Саме через це необхідно виділяти ще час, щоб школи проводили дні здоров'я зі спортивними змаганнями на свіжому повітрі, заходи з туризму, де діти могли б брати участь у походах, відкривати факультативи і спортивні секції. Важливим напрямом покращення здоров'я є організація викладачем зовнішніх впливів на активізацію в молоді мотивації до здорового способу життя. Для цього слід формувати у вихованців світогляд, у якому здоров'я є найвищою цінністю особистості, нації та людства, давати їм уявлення й знання про здоровий спосіб життя, формувати навички, які дають їм змогу зробити вибір на користь здорового способу життя, ділитися власним життєвим досвідом [4]. Нажаль, на жаль, багатьох шкіл є матеріально-технічна база, яка не дає дітям повністю розкрити свій потенціал в якомусь виді спорту. Але вчитель має спрямовувати дитину на правильний шлях, навіть якщо в школі немає можливості займатися спортом, який сподобався дитині, вчителю необхідно порадити секцію, де вона змогла досягти якихось результатів і куди б вона ходила, не тому що потрібно, а вона сама цього хотіла.

Окрім того, й старші люди рідко дотримуються здорового способу життя в повсякденному житті, а діти це добре бачать і беруть найчастіше негативний приклад з дорослих.

Важливою проблемою нашого суспільства, є реклама паління, наркотиків і алкоголю по телебаченню й Інтернету, на яку не можна не звернути увагу. Ця реклама показує людині, картинку де видно, що куріння це круто, а про небезпеку і шкідливість для здоров'я цигарок в рекламі попереджують ледве помітним написом. Інформаційні мережі вже є частиною нашого життя змалечку, ми навіть інколи не помічаємо, скільки різної реклами ми проглядаємо за день і наскільки сильно вона впливає на нас і наш світогляд. А шкідливі звички - це одна з головних причин занепаду нашого здоров'я. На сьогоднішній день дуже складною є ситуація з уживанням алкоголю і наркотиків: на офіційному обліку перебувають понад 700 тис. хворих на алкоголізм і більше 50 тис. — на наркоманію. Спостерігається тенденція до постійного зростання їх кількості значною мірою за рахунок жінок і підлітків [1]. Щоб запобігти цій проблемі, потрібно повсякчасно проводити роз'яснювальні роботи серед дорослих та дітей щодо правильного сприйняття величезного потоку рекламних роликів ЗМІ, які у багатьох випадках є просто шкідливими, натомість наголошувати на користі здорового способу життя.

Ще однією проблемою є нерациональне харчування підлітків, тому що саме в цьому віці школярі інтенсивно ростуть і розвиваються. У них більш інтенсивний обмін речовин, у 1,5-2 рази вищий, ніж у дорослих. Вони мають значно вищі витрати енергії, тому у них виникає більша потреба в білках, мінеральних речовинах та вітамінах. Для 11-12-річних дівчаток і хлопчиків продукти харчування приблизно мають містити: білків - 96 г, жирів - 96 г, вуглеводів-382 г. Щодня у раціоні підлітка має бути одна частина білків, одна частина жирів, 4 частини вуглеводів, при фізичних навантаженнях 1:1:6. Харчуватися потрібно регулярно, тобто дотримуватися режиму харчування - їсти в один і той самий час. Це сприяє нормальній роботі травного тракту і засвоєнню поживних речовин.

Збереження психічного здоров'я - це невід'ємна частина здорового способу життя. Завдяки позитивному мисленню, хорошому настрою покращується обмін речовин, міцніє імунітет, сповільнюються процеси старіння. Важлива деталь-7-8-годинний сон. Основна мета сну - відновлення працездатності людського організму, через це сон є важливою складовою здорового способу життя.

Взагалі говорити про популярність здорового способу життя серед більшості нашої молоді було б передчасним. Так як піклуватися про власне здоров'я, як вважає велика частка молоді, це справа людей похилого віку чи інвалідів. Важливо акцентувати увагу на тому, що особистісна роль молоді відносно підтримки і зміцнення свого здоров'я практично зведена до мінімуму. Поступово формується зовсім необґрунтована впевненість у тому, що здоров'я гарантовано саме собою молодим віком, що будь-яке навантаження, значні порушення харчування, режиму, відпочинку, небезпечна поведінка й зловживання токсичними речовинами, стреси, гіподинамія, інші фактори ризику молодий організм здатен побороти самостійно [5].

Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку нових способів мотивування молоді до здорового способу життя та створення практичного підґрунтя для реалізації нових думок, заохочення до спорту та більш детальне обґрунтування вже запропонованих ідей. Змінити ставлення до способу життя можна в найближчий час, головне - прагнути цього разом з суспільством.

Список використаної літератури:

1. Булатова М., Литвин О. Здоров'я і фізична підготовленість населення України // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004. -С.3-9
2. Кундіев К.И., Чернюк В.И., Добровольский Л.А. Обоснование Национальной программы «Здоровый способ жизни и профилактика заболеваний населения Украины»/Zdrowie: istota, diagnostyka i strategia /drowotne: Materialy Miedzynarod. Konf. Nauk. — Radom, 2001.- S. 25-34.
3. Концепція «Сім'я і родинне виховання» / В.Г. Поставий, П.М. Щербань, Т.Ф. Алексєєнко, О.М. Докуніна // Рідна школа. – 1996 . – №11-12. – С.15
4. Одайник В. Формування здорового способу життя у підлітків / В. Одайник // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 3. – С. 20–23.
5. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н. Ю. Максимова, А. Й. Капська, О. Г. Карпенко [та ін.]. - К.: Ніка – Центр, 2001. – С.264.

Буйніч Ганна,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПОДОЛАННЯ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Одна з найгостріших проблем сьогодення – поширення вживання наркотичних речовин дітьми та підлітками. Це соціальне явище має свою динаміку і закономірності розвитку.

Найпоширенішими наркотичними речовинами є алкоголь і тютюн. Серед споживачів тютюну 6-8 % - діти молодших класів і навіть дошкільнята. Курить кожний п'ятий п'ятикласник, майже половина восьмикласників і майже 60% випускників шкіл. У великих містах третина підлітків піддаються ранній алкоголізації. Така сумна статистика свідчить про відсутність мотивованої спрямованості підлітків на формування та збереження свого здоров'я. Водночас це також наслідок відсутності в суспільстві пріоритету здорового способу життя.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні форм і методів подолання шкідливих звичок серед молодших школярів.

Вживання тютюну та алкоголю поширено в більшості країн протягом багатьох століть. Молодь починає вживати алкоголь у різному віці залежно від країни, хоча найчастіше це підлітковий період або період «ранньої дорослості», коли зростає період вживання ще й інших психоактивних речовин. Проблема превентивного виховання досліджувалися такими вченими як О.М. Балакіревіч, О.О Яременко, А.Й Капською, Н.Максимовою, А. Маюров, Н. Анісімов, О.І. Пилипенко, С.Л. Гарницький та багато інші [2].

Діти нині прилучаються до алкоголю в середньому в 11,5 років, а до повноліття спиртні напої практично відомі всій молоді. Цей факт не може позначитися на їхній поведінці. За різними даними, 40-70% злочинів підлітки скоюють у стані сп'яніння, при цьому 8 із 10 порушень, як правило, припадає на протиправні дії, вчинені після пиятики в компанії старших.

Поширенню вказаних соціальних проявів сприяють:

- відсутність у частини дітей та підлітків основ світогляду здорового способу життя;
- послаблення виховного впливу сім'ї та педагогічного впливу на їх свідомість і поведінку;
- недоступні можливості займатися у вільний час тими видами діяльності, які могли би зацікавити підлітків - внаслідок комерціалізації спортивних, розважальних, навчальних видів діяльності;
- легкої можливості придбання неповнолітніми тютюнових виробів, алкоголю, інших шкідливих речовин;
- вплив масової реклами тютюну і алкоголю на свідомість підлітків і молоді та вплив теле-, відео-, кінопродукції масової культури, де виживання шкідливих речовин висвітлюється у престижному вигляді - як частина "красивого" способу життя;
- правовий нігілізм підлітків і батьків, відсутність інформації про кримінальну відповідальність за вживання і поширення наркотичних речовин;
- відсутність у педагогів та батьків інформації про проблему та про ефективні підходи до боротьби з нею;
- активне прагнення тіньового нелегального ринку наркотиків до проникнення у підліткове та молодіжне середовище.

Паління — соціальне лихо. Через нерозуміння, сліпе наслідування моди, дорослих, ровесників підліток починає курити — спочатку робить одну затяжку, викурює одну сигарету, а потім тягнеться до лиховісної пачки знову і знову. І так куріння стає звичкою. А почати куріння набагато легше, ніж покинути. Отож, краще не починати [5].

Серед усіх методів, котрі застосовуються в педагогічній профілактиці тютюнопаління серед підлітків, необхідно детально розглянути методи профілактичної інтервенції. За допомогою цих методів здійснюється безпосередня взаємодія суб'єктів, які реалізують профілактичні програми, та підлітків, на котрих вони спрямовані.

Профілактична інтервенція - це цілеспрямований вплив на дітей, включених у групу профілактики з метою зміни їхнього ставлення до тютюнопаління та подолання їх суб'єктивних уявлень, поглядів, переконань, мотивів, інтересів, звичок, стереотипів поведінки, ціннісних орієнтацій, котрі призводять до даної проблеми. Профілактична інтервенція повинна допомогти дитині молодшого шкільного віку змінити свою поведінку - навчити контролювати її.

Умовно розрізняють три компоненти, котрі визначають поведінку підлітка: *когнітивний* (думки, міркування, уявлення, погляди, переконання, стереотипи мислення); *афективний* (емоції, переживання, почуття, спонукання, бажання тощо); *поведінковий* (стереотипи поведінки, звички, вміння, навички). Саме ці компоненти формують установку дитини молодшого шкільного віку, котра визначає його поведінку в конкретній ситуації. Тому, в процесі профілактичної інтервенції в молодшого школяра повинні сформуватися стійкі установки щодо негативного впливу тютюнопаління, необхідні вміння та навички для його попередження та подолання.

Основні методи профілактичної інтервенції:

Бесіда - обговорення з дітьми проблеми тютюнопаління з метою виявлення, формування або корекції їхньої позиції з цього питання.

Диспут - спеціально організоване обговорення даної проблеми, котре передбачає зіткнення різних точок зору.

Створення ситуації морального вибору - відтворення в лабораторних умовах проблемних ситуацій.

Вправління - виконання певних дій, спрямованих на розвиток умінь та формування навичок соціально значимої поведінки [1].

Формами педагогічної профілактики тютюнопаління серед молодших школярів у загальноосвітньому закладі є уроки «Основи здоров'я», факультативні заняття з даної проблеми, усні журнали, тематичні виховні години, соціально-психологічні тренінги, зустрічі з медичними працівниками, представниками правоохоронних органів, добродійні акції, зустрічі з підлітками, котрі позбавилися шкідливих звичок, спортивні свята, круглі столи, тематичні години інформації, профілактичні консультації, ігрові години, вечори відпочинку, тематичні виставки, тематичні конкурси .

Існує безліч різноманітних форм та методів профілактичної роботи по подоланню негативних звичок у дитячому середовищі. Однією з найпоширеніших і ефективних робіт, що досить часто використовуються на практиці, залишається лекційна робота, яка насичується новітніми технологіями та прийомами. Під час лекцій використовуються профілактичні програми вітчизняних та закордонних авторів, проводять дискусії, вікторини, рольові ігри тощо [2].

Ефективним засобом попередження негативних проявів у дитячому середовищі, формуванні здорового способу життя є профілактично-дозвіллева діяльність (конкурсів-змагань) виступи театральних колективів із виставами профілактичного характеру.

Також важливу роль відіграє допомога в профілактичній роботі соціальним службам органи місцевого самоврядування, які встановлюють зв'язок з громадськими та міжнародними організаціями, який стимулює розвиток різних проектів та програм, що допомагають у роботі з дітьми.

Так як у держави особливу стурбованість викликає негативний вплив наслідків вживання алкоголю та тютюну на стан соціальної адаптації дітей, рівень їх здоров'я, культури, духовності, спроможності стати повноцінними членами демократичного суспільства, забезпечити розвиток нашої держави та збереження генофонду української нації, створюються комплексні профілактичні програми. Вони спрямовані на об'єднання зусиль органів місцевого самоврядування, фахівців у сферах освіти, соціального захисту, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, по роботі з сім'ями та молоддю, у справах неповнолітніх, працівників органів внутрішніх справ, недержавних громадських, релігійних, молодіжних організацій, засобів масової інформації міста, широкі кіл міської територіальної громади на боротьбу з такими негативними явищами, а насамперед - на їх ефективне попередження [4].

Серед найважливіших факторів, що мають вплив на здоров'я, а зокрема на ризик виникнення шкідливих звичок мають - особливості стилю та способу життя, психоемоційний мікроклімат в родині, де виховується дитина, характер стосунків батьків з нею.

Важливий внесок у профілактику негативних звичок у дитячому середовищі є така форма роботи з батьками як батьківські збори, методичні рекомендації соціальних педагогів класним керівникам, виступи на батьківських зборах [3].

Саме з метою надання класним керівникам конкретної методичної допомоги щодо організації, проведення заходів, спрямованих на співпрацю з батьками, була запропонована програма батьківської освіти.

Намагаючись охопити для опрацювання з батьками широке коло питань, що стосуються виховання безпечної поведінки дітей, громадянської позиції, профілактики шкідливих звичок, теми згруповані навколо трьох основних змістовних ліній, що сприяють формуванню особистості:

- активна позиція щодо небезпек, що призводять до порушення прав людини та шкодять власному життю і здоров'ю;
- виховання свідомої громадянської позиції, мотивації до здорового способу життя;
- неприйняття шкідливих звичок.

Залежно від того, хто і як доглядає дитину, якими є стосунки між дорослими, серед яких виховується дитина, розвиток її може бути нормальним, прискореним або уповільненим.

За ряду несприятливих соціокультурних умов дитяче та підліткове середовище спрямоване на прилучення до нікотину, алкоголю, що різко погіршує стан фізичного та психічного здоров'я підлітків.

Пріоритетною позицією в ціннісній ієрархії займає соціально-педагогічна робота по формуванню ставлення до здоров'я як до цінності одночасно з підвищенням санітарної культури, пропаганди принципів здорового способу життя, проведення оздоровчих заходів.

Ще однією з ефективних форм профілактичної роботи є цикл інформаційних зустрічей, що проводиться серед дітей та підлітків. Неабиякий інтерес викликають теми: «Негативний вплив психоактивних речовин на організм людини», «Обійми тютюнового змія», «Ні» добровільному безумству!».

Семінари-тренінги «Моделювання та впровадження програм щодо формування здорового способу життя» розраховані на педагогів-організаторів та класних керівників з метою ознайомлення з новітніми тенденціями у галузі громадського здоров'я та вироблення основних навичок з моделювання програм щодо пропаганди здорового способу життя.

Однією з найефективніших форм та методів профілактики є ряд тренінгових програм для дітей молодшого шкільного віку по профілактиці негативних явищ:

- «Твоє життя – твій вибір» з метою надання дітям знання та сприяння формуванню умінь і навичок реалізації здорового способу життя, відповідального ставлення до власного життя, протистояння спокусі та тиску.
- «Спілкуємось та діємо» з метою ознайомлення молодших школярів з базовими положеннями теорії спілкування, і на основі цієї інформації сприяти формуванню в них навичок ефективної взаємодії.
- «Скажемо палінню та алкоголю – «Ні!»» з метою профілактики та зниження залежності від тютюнопаління та алкоголізму у дітей.

Для молодших школярів середніх шкіл проводяться практичні заняття «Життєві історії», що підводять до усвідомлення та формування антинікотинової та антиалкогольної установки, різноманітні акції.

Як бачимо, у профілактичній роботі фахівці віддають перевагу масовим та груповим формам та методам профілактики, і, на жаль, значно менше індивідуальному підходу щодо соціально-психологічної допомоги дітям з шкідливими звичками. Як свідчить аналіз статистичних та інформаційно-

аналітичних даних, дуже важливо пам'ятати, що результативність профілактичної роботи з дітьми та підлітками залежить від знання причин, які їх зумовлюють [4].

Тому для подолання шкідливих звичок у дітей молодшого шкільного повинні активну участь приймати не тільки спеціалісти, але і батьки та оточуючі, адже дитина, в першу чергу, бере приклад з найближчого оточення, тобто сім'ї. Слід зауважити, що якщо у родині є батьки або родичі зі шкідливими звичками, це є найпершим покликом до вживання дитиною алкоголю й тютюну. І якщо вже виникло так, що дитина спробувала палити, випивати, або навіть не намагалася спробувати, все одно слід не відкладати на потім профілактичні бесіди щодо шкідливості паління та спиртних напоїв.

Список використаної літератури:

1. Великий психологічний словник / під ред. Б.Г. Мещерякова, В. П. Зінченко. – М.: Моск. ун-та, 2005. – 617 с.
2. Динаміка поширення тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 1995, 1999, 2003 роки / О.М.Балакірева, О.О.Яременко, О.Р.Артюх та ін. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003.—174 с.
3. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога: Навчальний посібник для ВНЗ / Л. М. Завацька. – К.: Видавництво Дім «Слово», 2008. – 240 с.
4. Приходько В. М. Підготовка майбутніх педагогів до превентивного виховання дітей із неблагополучних сімей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В.М. Приходько. – К., 2004. – 277 с.
5. Формування здорового способу життя : Навч. посіб. для слухачів підвищення кваліфікації державних службовців / О.Яременко, О.Вакуленко, Л.Жаліло, Н.Комарова та ін. – К.: Українській ін-т соціальних досліджень, 2000. – 232 с.

Будуй Оксана,

магістрантка навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А. Басюк**

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

«Турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєдіяльності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у власні сили...».

В. Сухомлинський

Актуальність проблеми збереження здоров'я визначається протиріччям сучасного цивілізаційного процесу, наслідком якого є різке погіршення стану здоров'я людей. Умови життя зазнали кардинальних змін, що зумовлено досягненнями науково-технічного процесу. Тому поряд з багатьма сприятливими наслідками розвитку науки, техніки і культури, доводиться брати до уваги зростаючу невідповідність деяких особливостей сучасного способу життя людей біологічній природі організму. Дорослих передусім хвилює питання, як зміцнити здоров'я дітей, виростити їх фізично, психічно і духовно здоровими людьми. Стан здоров'я підростаючого покоління є інтегральним показником суспільного розвитку, відображенням його соціального-економічного,

екологічного і морального благополуччя, могутнім фактором впливу на економічний, науковий, культурний потенціал країни.

Турбота про здоров'я дитини, потребу формувати в неї мотивацію до здорового способу життя відбито у багатьох офіційних документах та програмах. Так, у Конституції України (ст.49), Законі України "Про дошкільну освіту" окреслено обов'язки держави щодо піклування про збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, забезпечення їхнього психофізичного розвитку. Базовий компонент дошкільної освіти, чинні програми чітко визначають проблему здоров'я як одну з найголовніших складових цілісного розвитку дошкільнят.

Проблемам збереження здоров'я, формування здорового способу життя, починаючи з дошкільного віку, приділяє увагу науковий та педагогічний потенціал освіти: Є. Вільчковський, М.Гончаренко, О.Аксьонова, Л.Божович, Т.Говорун, С.Макаренкота ін. Привабливість ідей цих учених полягає в тому, що в основу виховної системи покладене усвідомлене творення здоров'я [3, с. 4].

Велику увагу збереженню здоров'я дітей приділяв В.О. Сухомлинський. Яскравий тому доказ - його монографія «Серце віддаю дітям». В.О. Сухомлинський широко впроваджував здоровий спосіб життя у вихованні дітей і вимагав дотримуватись його у повсякденному житті. Турбота про фізичне здоров'я дитини дошкільного віку завжди була і залишається одним із пріоритетів педагогічної роботи.

Дошкільний вік заслуговує на особливу увагу як початковий етап соціалізації дитини. Необхідність формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку обумовлено розумінням того, що лише з дитинства можна прищепити основні знання, навички і вміння щодо охорони здоров'я, які згодом перетворяться у важливий компонент загальної культури людини і впливатимуть на формування здорового способу життя усього суспільства.

Зважаючи на те, що здоровий спосіб життя дітей дошкільного віку має певну специфіку, зумовлену віковими особливостями, залежить від дорослих, не сформованістю навичок гігієнічної культури, мотивації до їх набуття, визначну роль у виховній роботі спрямованій на формування здорового способу життя як надійного основного способу збереження, зміцнення і відтворення здоров'я дітей дошкільного віку, відіграє тісна співпраця сім'ї та дошкільного навчального закладу і тому чим раніше відбудеться формування у дітей основ здорового способу життя, тим надійніше він закріпиться в їхній свідомості. Щоб людина відчувала відповідальність за своє здоров'я, важливо з раннього дитинства формувати систему пріоритетів, які дають певні переваги бути здоровим. Таким чином, проблема збереження здоров'я підростаючого покоління потребує виховання свідомого ставлення до нього дітей та їх батьків і має бути однією з пріоритетних [2, с.13].

В даний час доводиться констатувати відсутність загальноприйнятого трактування поняття здоров'я. Різноманіття поглядів на сутність поняття здоров'я різних наук в значній мірі пояснює те, що здоров'я представляє собою досить складне явище, характерні і значущі сторони якого важко висловити коротко і однозначно. Педагогічна наука термін «здоров'я» трактує по своєму, а саме, здоров'я – це знання засад здорового способу життя, тобто порядку життєдіяльності, який би зберігав і навіть примножував здоров'я, а не руйнував його. Таким чином, йдеться про необхідність навчити кожну людину «науці здоров'я». Така наука має назву «валеологія» - галузь знань про формування,

збереження, зміцнення, відтворення і передачу нащадкам здоров'я. З точки зору медицини, здоров'я – це стан нормального, гармонійного функціонування всіх неушкоджених органів і систем не тільки за звичайних умов, але й під час фізичних і психічних навантажень [5, с.18].

Висування здоров'я в число першочергових завдань розвитку суспільства обумовлює необхідність теоретичного і методологічного осмислення цього феномена, показує актуальність розгортання відповідних наукових досліджень, у тому числі і на філософському рівні. Тому у філософії здоров'я – це особлива ціннісна структура, за допомогою якої переживається світ. Це означає, що здоров'я людини формується з дитинства, воно може сприйматися особою як спущена зверху, «богоданна природа». З дитинства здоров'я зумовлюється реальністю і водночас воно апріорне й аксіологічне. Спочатку не постає питання, наскільки воно добре і довговічне. Визначення поняття здоров'я є фундаментальною проблемою сучасної медико – біологічної науки. У преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) говориться, що здоров'я – це не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів, а стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя. Звідси впливає термін «здоровий спосіб життя». Що саме він означає? Здоровий спосіб життя – це спосіб життя, заснований на принципах моральності, раціонально – організований, активний, трудовий, що загартовує і, в той же час, захищає від неблагополучних дій оточуючого середовища, що дозволяє зберігати моральне, психічне та фізичне здоров'я. численні дослідження показали, що чинниками, які зумовлюють здоров'я, є: біологічні (спадковість, тип вищої нервової діяльності, темперамент та інші), природні (клімат, ландшафт, флора, фауна та інші), стан навколишнього середовища, соціально – економічні, рівень розвитку охорони здоров'я [1, 57-58].

Базовий компонент дошкільної освіти ставить завдання - озброїти дітей алгоритмом здоров'язбережувальних технологій підтримуючого здорового способу життя. Здоров'язбережувальна компетенція – це комплекс знань, умінь та цінностей, які спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я свого та оточуючих у повсякденній життєдіяльності. У даній статті ми зупинимось лише на деяких здоров'язбережувальних технологіях, які сприяють формуванню здоров'язбережувальної компетентності у дошкільників. Технології збереження і зміцнення здоров'я: стретчинг, ритмопластика, динамічні паузи, рухливі і спортивні ігри, сезонні забавлянки, загартовування, релаксація, заняття естетичної спрямованості, пальчикова гімнастика, гімнастика для очей, дихальна гімнастика, гімнастика за Єфіменко, ортопедична гімнастика, фітбол-гімнастика, степ-аеробіка, використання елементів «хатхи-йоги», «бебі-йоги». Технології навчання здорового способу життя: фізкультурні заняття, фізкультурні свята, фізкультурні розваги, ігротренінги, ігротерапія, комунікативні ігри, заняття «Здоров'я», самомасаж, точковий масаж, дитячий туризм, гендерне виховання, розвиток валеологічних умінь і навичок, виховання свідомого сприйняття правил безпечної поведінки. Корекційні технології: арттерапія, музикотерапія, казкотерапія, кольоротерапія, сміхотерапія, технології корекції поведінки, психогімнастика, фонетична ритміка.

Дуже важливо, щоб кожна з технологій мала оздоровчу спрямованість, а використана в комплексі здоров'язбережувальна діяльність формувала б у дитини стійку мотивацію на здоровий спосіб життя, повноцінний різнобічний розвиток. Збереження здоров'я в освітньому просторі ДНЗ спрямовується на підвищення

ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я дітей; на створення умов, які дають змогу не нашкочити, а покращити фізичне та психічне благополуччя дітей і педагогів; на реалізацію методів, форм і засобів навчання відповідно до фізіологічно-психологічних принципів збереження здоров'я; на впровадження системи заходів, що забезпечують гармонійний духовний і фізичний розвиток, запобігають розвитку захворювань, а також діяльність, спрямовану на збереження та підвищення рівня здоров'я дітей [4, с.15-16].

Отже, використання в роботі ДНЗ здоров'язбережувальних технологій підвищить результативність навчально-виховного процесу, сформує у педагогів і батьків ціннісні орієнтації, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я дітей, якщо: будуть створені умови для коректування технологій в залежності від конкретних умов і типу ДНЗ; будуть зроблені необхідні зміни в інтенсивності технологічних впливів; буде забезпечено індивідуальний підхід до кожної дитини; будуть сформовані позитивні мотивації у педагогів і батьків.

Список використаної літератури

1. Єфімова В. М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень / В. М. Єфімова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 1. – С. 57–60.
2. Кійло О. Здоров'язбережувальні технології формування здорового способу життя учнів // Завуч. — 2012. — № 24. — С. 12–25.
3. Кравченко Л.В. Вплив різнобічного фізичного виховання на розвиток фізичних і моральних якостей учнів. - 2009. - №9 (141). –С.1-6.
4. Никифоренко О. Робота ДНЗ, спрямована на позитивну мотивацію до здорового способу життя // Завуч.- 2008. - № 19–20. С. 15–16.
5. Рябченко С. Здоров'я школярів // Здоров'я та фізична культура. -2007. - № 26 (86). — С. 10–20.

Бурячок Діана,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВОЇ ПОСТАВИ

Фізичне виховання вважається складовою частиною різнобічного розвитку особистості. Воно забезпечує фізичний розвиток індивіда, зміцнення фізичного та психічного здоров'я, постійне фізичне вдосконалення організму дитини. Рівень працездатності людини, результативності її праці залежить саме від її фізичних і духовних сил. Тому сьогодні до однієї з найбільш вагомих та соціально значущих проблем сучасного суспільства можна віднести саме проблему фізичного виховання. Від здорової людини можна очікувати більшої підприємливості, активності, мобільності, життєрадісності і загалом життєздатності.

Правильна постава, окрім свого естетичного значення, є також запорукою нормального розвитку і повноцінної діяльності внутрішніх органів. Саме правильна постава є одним із ознак стану здоров'я людей. Порушення постави дитини має серйозні наслідки для здоров'я дитини – у неї відбуваються помітні зміни у зовнішності, виникають порушення у роботі внутрішніх органів.

Ознаками деформації постави є запалі груди, сутулість, такі діти швидко стомлюються, вони частіше хворіють на грип та простудні захворювання. Через знижену ємкість легенів школярі відчувають задишку під час ходьби та під час занять фізичною культурою.

Як наслідок порушення постави можна назвати таке захворювання опорно-рухового апарату як сколіоз, яке є дуже поширеним серед молодших школярів та підлітків. Дане захворювання є початком для виникнення цілої низки функціональних і морфологічних розладів здоров'я дитини, і згодом мають негативний вплив на виникнення та розвиток більшості захворювань у дорослої людини.

Несприятливими умовами для правильного функціонування всіх органів та систем можна назвати неправильне положення тіла під час уроків, яке вимагає тривалого зберігання однакової пози, переобтяженням м'язів, несформованим опорно-руховим апаратом.

Шкоду отримують системи кровообігу, дихання, травлення. Таким чином, питання формування правильної постави є досить важливим з метою підвищення працездатності організму та злагодженої роботи всіх систем організму.

Мета статті - теоретично дослідити та проаналізувати особливості впливу фізичних вправ на збереження здорової постави.

Проблеми впливу фізичних вправ на збереження здорової постави присвятили свої праці Алексєєва Л.М., Алфьорова В.П., Вайнруб Е.М., Гітт В.Д., Горбачов М.С., Каштанова Г.В., Котешова І.А., Курумчина В.В., Мілюкова І.В., Едемська Т.А., Мирська Н.Б., Носкова Л.А. та інші.

Порушення постави можна назвати основною патологією фізичного розвитку молодших школярів. Більшість порушень постави у молодших школярів є не вродженими, а набутими. Вони пов'язані з неправильною та недосконалою організацією навчально-виховного процесу. Останнім часом темпи впровадження в освіті різних технологій, зокрема комп'ютерних, призводять до появи у дітей порушення роботи деяких окремих органів та цілих систем. Як наслідок – відбувається зниження працездатності учнів, виникнення у них психічного навантаження, проблем із поставою, найбільш поширеною серед яких є сколіоз [4, с.34].

Слідкувати за поставою дитини має не лише вчитель під час навчально-виховного процесу у школі, а й батьки. Навчати дитину правильної пози під час сидіння та ходьби доцільно розпочинати ще вдома, продовжувати в дитячому садочку, а тоді вже слідкувати за цим процесом у школі. З цією метою класним керівникам та вчителям фізичного виховання слід проводити бесіди з батьками та дітьми.

На формування постави мають вплив різні фактори: спадкові, вроджені, наслідки травм та перенесених захворювань. Проте найбільш розповсюдженою проблемою є недотримання правил гігієни опорно-рухового апарату: неправильна поза під час сидіння за партою, викривлена хода, неправильний спосіб життя, пасивний відпочинок, не достатнє перебування на свіжому повітрі, малорухливий спосіб життя, не загартованість [5, с.25].

Також слід зазначити, що порушенню постави сприяють також неправильно підібрані меблі: парта, стілець, домашнє робоче місце, обладнання в будинку, незручний одяг і взуття тощо.

Правильна постава сприяє економії потужності роботи м'язів, забезпечує

нормальне функціонування внутрішніх органів, зміцнює здоров'я, підвищує працездатність дитини.

Профілактика порушень постави займає важливе місце в гармонійному фізичному розвитку учнів, і повинна реалізовуватися спільно батьками, вчителями та самими дітьми. Тільки разом вони можуть забезпечити гармонійний розвиток дитячого організму, підготовку дітей до нормального життя в соціумі.

Аналізуючи дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я, можемо зробити висновок про те, що у 45% дітей середнього та старшого шкільного віку виявлено сколіоз, менші проблеми з поставою мають ще 25% старшокласників. В учнів початкових класів даний показник дещо нижчий, оскільки опорно-руховий апарат дитини ще дуже гнучкий і піддатливий до несприятливих факторів, а от наслідки яких проявляються дещо пізніше і виправити їх становить дещо більшу складність.

Постава може змінюватися як в кращу, так і в гіршу сторону, відповіді на ці зрушення будуть відбиватися на стані опорно-рухового апарату дитини. Також певний вплив на поставу має центральна нервова система. Постава може змінюватися після перенесених стресів, нещасних випадків, які накладають великий відбиток на психіку дитини [4, с.42].

Кожного дня ми виконуємо тисячі рухів. Потрібно навчитися виконувати їх правильно, щоб не зашкодити своєму організмові. Щоб ці рухи завжди були пластичними, їх виконання не викликало напруження, не шкодило формуванню правильної постави, школярі повинні опанувати правильну структуру цих рухів, основою чого є дотримання співвідношення загального центру ваги і опорної площі. Для реалізації цього завдання чудово підійдуть вправи на рівновагу, розслаблення та балансування.

В профілактиці порушень постави велике значення мають фізичні вправи, які зміцнюють опорно-руховий апарат дитини, знімають напругу з м'язів.

Систематичні заняття фізичною культурою і спортом можна назвати кращим засобом попередження порушень постави. Кожен учитель-предметник на своєму уроці повинен знати, як проводити фізкультхвилинки. Особливо фізкультхвилинки обов'язкові в початкових класах [2, с.215].

Легко виховати і закріпити у школярів нову правильну поставу, якщо одночасно зі зміцнюючими оздоровчими заходами, до яких належать раціональний розпорядок дня, повноцінний сон, харчування і загартування, учні щодня виконують різноманітні фізичні вправи.

Фізична вправа (за В.Д.Гіттом) – це рухова дія, спеціально організована для реалізації завдань фізичного виховання відповідно до його закономірностей [4, с.115].

Фізичні вправи являють собою природні або спеціально підібрані рухи, які допомагають ефективно боротися з різними недугами, підтримувати себе у формі і відновлюють порушені функції.

Фізична вправа розглядається, з одного боку, як конкретна рухова дія, а з іншого боку, як процес багаторазового виконання рухової дії [3, с.6].

З метою профілактики появи ознак порушення постави, а також боротьби з порушенням, що виникли, обов'язково слід застосовувати конкретні, цілеспрямовані, фізичні вправи, які мають лікувально-профілактичне завдання – корекцію дефектів постави, котрі носять назву «коригуючих вправ». Декілька таких вправ необхідно постійно використовувати на уроках фізичної культури, як

в підготовчу, так і в основну частини [9, с.58].

Для формування правильної постави потрібно постійно здійснювати ефективний контроль за положенням голови, плечей, живота, тазу, ніг під час виконання фізичних вправ.

Формування правильної постави та боротьба з вадами опорно-рухового апарату й постави, що вже виникли, можуть бути успішними, лише за умов щоденного, своєчасного, комплексного впливу за допомогою спеціальних комплексів або окремих вправ, які потрібно включати:

- у ранкову гігієнічну гімнастику, котру школярі виконують вдома під наглядом батьків;
- у фізкультхвилинку, що виконується 2 або 3 рази на уроці під керівництвом учителів;
- в уроки фізичної культури;
- у спеціальні заняття коригуючої гімнастики, що проводяться під керівництвом спеціалістів із лікувальної фізкультури або підготовленими до їх проведення учителями фізичної культури [1, с.113].

Вправи, що включаються у комплекси, повинні бути доступними, мати відповідну направленість впливу, бути дозованими й виконуватися із різних положень (сидячи, стоячи, лежачи).

У комплекси включаються:

- загальнорозвивальні вправи без предметів, які направлені на укріплення м'язів спини, живота, плечового поясу, попереку, нижніх кінцівок;
- спеціальні коригуючі вправи з предметами (гімнастичні палиці, набивні м'ячі, скакалки, гантелі, мішечки з піском);
- вправи для розвитку рівноваги на невеликій опорі (гімнастична лавка, колода);
- вправи на гімнастичній стінці, драбині [1, с.122].

Комплекси містять від 8 до 15 вправ в залежності від їх призначення та часу проведення. Повторювати кожен вправу необхідно 6-8 разів. Не можна включати у комплекс важкі вправи, не оволодівши спочатку легкими. При цьому потрібно постійно пам'ятати, що тільки при правильному виконанні вправ можна досягти бажаного ефекту у формуванні правильної постави. Чим складніша вправа, тим важче її правильно виконувати.

Отже, з кожним днем малорухливий спосіб життя все більше проникає в буденне життя сучасної людини. Сучасні технології постійно змінюються та вдосконалюються, відсуваючи на задній план важливість та необхідність фізичної підготовки підростаючого покоління. Фізичне навантаження є корисним для здоров'я людини будь-якого віку. Значення фізичних вправ для постави дуже велике. Зі збільшенням віку – збільшується і необхідність збільшення кількості фізичних вправ.

Заняття фізичними вправами сприяють не лише збереженню правильної постави, а й забезпечують високий м'язовий тонус, допомагають тримати в нормі вагу, спляючи зайві калорії, зберігають міцність кісткової тканини, поліпшують роботу легенів.

Список використаної літератури:

1. Алексеева Л.М. Комплексы детской общеразвивающей гимнастики / Л.М.Алексеева. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 208 с.
2. Алферова В.П. Как вырастить здорового ребенка / В.П.Алферова. – Л.:

Медицина, 1991. – 416 с.

3. Вайнруб Е.М. Гигиена обучения и воспитания детей с нарушениями осанки и больших сколиозом / Е.М.Вайнруб. – Киев: Здоровье, 1988. – 133 с.

4. Гитт В.Д. Исцеление позвоночника / В.Д.Гитт. – М.: Лабиринт Пресс, 2006. – 256 с.

5. Горбачов М.С. Постава молодшого школяра/ М.С.Горбачов // Фізична культура у школі. – 2014. – №3. – С.25–28

6. Мирская Н.Б. Нарушения осанки, типичные ситуации / Н.Б.Мирская. – М.: Чистые пруды, 2005. – 30 с.

Васьковська Ольга,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНЦІВ

В сучасних умовах в Україні склалася критична ситуація із станом здоров'я підростаючого покоління. Майже 90% учнів мають відхилення у здоров'ї, понад 50% – незадовільну фізичну підготовку, близько 60% – мають низький рівень фізичного розвитку [2].

Молодь вкрай неграмотна в питанні здорового способу життя. Наркоманія, паління, вживання алкоголю, токсикоманія – часто це вбачається кращим дозвіллям серед певної частини юнаків та дівчат.

Проблема здоров'я людини стала сьогодні однією з найбільш актуальних, оскільки стан громадського здоров'я виступає важливим показником збереження і розвитку людського потенціалу будь-якої країни. В останнє десятиріччя виявляються стійкі негативні зміни в стані здоров'я населення України, особливо яскраво виражені у дітей та підлітків, поширення захворювань серед яких зросла більш ніж в 1,5 рази [3, с. 6].

Основні підходи до визначення поняття «здоровий спосіб життя» висвітлені у роботах Є. Вайнера, А. Волик, А. Изуткина, Ю. Лісіцина, Л. Сущенко та інших. Питання формування здорового способу життя з позицій медицини розкрито у працях М. Амосова, Н. Артамонова, А. Леонтьєва, Ю. Лісіцина та інших. Психолого-педагогічні аспекти виховання здорового способу життя дітей і молоді стали об'єктом досліджень В. Беспалько, Т. Бойченко, Г. Голобородько, М. Кобринського, Т. Круцевич, С. Лапаєнко, В. Оржеховської. Важливий вклад у теорію вирішення проблеми здоров'я як у теоретичному, так і в практичному плані зробили О. Балакірева, О. Вакуленко, В. Войтенко, Л. Жаліло, Н. Комарова, О. Яременко, якими проведено низку соціологічних досліджень щодо багатьох проблем, пов'язаних із здоров'ям молоді (формування здорового способу життя; наслідки вживання в молодіжному середовищі тютюну, алкоголю, наркотиків; репродуктивне здоров'я молоді тощо).

Сучасна наука розглядає здоров'я особистості як складний феномен глобального значення, котрий містить філософський, соціальний, економічний, біологічний, медичний аспекти і виступає як індивідуальна й суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з оточуючим середовищем, яке, у свою чергу, постійно змінюється. Тобто, за сучасними уявленнями, уже не розглядається як суто медична проблема. Більше того,

вважається, що комплекс медичних аспектів становить лише малу частину феномена здоров'я.

Здоров'я – поняття багатопланове. Це не лише відсутність хвороб, але й високий рівень пристосування, благополуччя, комфортне психологічне самопочуття, толерантні соціальні відносини.

Світова наука передбачає цілісний погляд на здоров'я як на феномен, що інтегрує принаймні чотири сфери здоров'я: фізичну, психічну (розумову), соціальну (суспільну) та духовну [1, с. 54]. Усі ці складові невід'ємні одна від одної, тісно взаємопов'язані, діють одночасно, а їх інтегрований вплив визначає стан здоров'я людини.

1. Фізичне здоров'я - це правильне функціонування всіх систем організму, позитивне ставлення до власного здоров'я, прагнення до фізичної досконалості й загальної фізичної працездатності, загартованість організму, дотримання раціонального режиму дня, виконання вимог особистої гігієни, правильне харчування [1, с. 54].

2. Психічне здоров'я (психологічний комфорт) - відповідність когнітивної діяльності календарному віку, розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції, адекватних позитивних емоцій; відсутність акцентуацій характеру, шкідливих звичок [1, с. 54].

3. Соціальне здоров'я (соціальне благополуччя) - це передусім сформована громадянська відповідальність за виконання соціальних ролей у суспільстві; позитивно спрямована комунікативність; доброзичливість у ставленні до людей, здатність до самоактуалізації в колективі, самовиховання [1, с. 54].

4. Духовне здоров'я (душевне) - пріоритетність загальноосвітніх цінностей; наявність позитивного ідеалу відповідно до національних і духовних традицій, працелюбність, добродійність, відчуття прекрасного в житті, природі, мистецтві. Духовне здоров'я можна визначити як здатність особистості регулювати своє життя та свою діяльність згідно з гуманістичними ідеалами, виробленими людством у процесі історичного розвитку. Саме духовне здоров'я є визначальним у ставленні людини до себе, до інших, до суспільства і пріоритетним в ієрархії аспектів здоров'я [1, с. 55].

Здоров'я дітей – основа розвитку держави. Тому саме медичні аспекти збереження здоров'я мають істотно більше значення в дитинстві, ніж у подальших вікових групах. А негативні тенденції істотно впливають на ефективність навчально-виховного процесу. Більш того, питання здоров'я населення України в даний час трансформувалися у проблему, яка загрожує національній безпеці держави.

Покращити таке становище можна через застосування нового підходу до формування здорового способу життя, який би ґрунтувався на сучасному підході збереження здоров'я, тобто враховували всі його аспекти. Важливо також, щоб вони опиралися на активізацію участі в даному процесі молоді та дітей. Мова йде про те, щоб не дорослі ініціювали таку роботу, а самі діти та молодь.

Процес виховання свідомого ставлення молоді до власного здоров'я, здоров'я інших людей здійснюється шляхом передачі знань і формування умінь і навичок зміцнення та збереження здоров'я, виконання практичних дій здорового способу життя.

З позицій викладеного, розуміння феномену здоров'я людини походить від визначення поняття «здорового способу життя»: це все в людській діяльності, що

стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя - праці, відпочинку, побуту. Згідно з даними вчених, здоров'я населення на 50 % залежить від способу життя, харчування, умов праці; на 20% – від умов зовнішнього середовища, на 20 % – від спадковості, на 10 % – від рівня охорони здоров'я [4, с. 78].

Здоровий спосіб життя містить у собі такі основні елементи:

- плідну працю;
- раціональний режим праці і відпочинку (при правильному режимі виробляється чіткий і необхідний ритм функціонування організму, який створює оптимальні умови для роботи та відпочинку і тим самим сприяє зміцненню здоров'я, поліпшенню працездатності та підвищенню продуктивності праці;
- викорінювання шкідливих звичок (тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотиків), які є причиною багатьох захворювань, різко скорочують тривалість життя, знижують працездатність, згубно позначаються на здоров'ї молодого покоління і на здоров'ї майбутніх дітей;
- оптимальний руховий режим, який зміцнює і розвиває кісткову мускулатуру, серцевий м'яз, судини, дихальну систему і багато інших органів, що значно полегшує роботу апарату кровообігу та благотворно впливає на нервову систему;
- раціональне харчування, особливо це стосується студентства, забезпечує правильний ріст і формування організму, сприяє збереженню здоров'я, високій працездатності і продовженню життя. Коли мова йде про раціональне харчування, варто запам'ятати два основні закони, порушення яких є небезпечним для здоров'я [5, с. 93].

У сучасних умовах здоровий спосіб життя – визначальний фактор збереження та зміцнення здоров'я молоді. Становлення системи підтримки здорового способу життя – реальний шлях захисту її здоров'я. Здорова людина має велику цінність для держави, бо здатна більш ефективно працювати, а значить піднімати економіку, збагачувати суспільство, забезпечувати її національну безпеку. Щоб вплинути на поведінку молоді, необхідні зусилля самої людини, сім'ї та суспільства. Єдиним радикальним способом розв'язання проблеми є кардинальна перебудова наших поглядів щодо причин і наслідків не здоров'я, а формування основ здорового способу життя. А досягти цього можна лише шляхом перебудови системи освіти та виховання молоді, набуття знань, що дозволяють їй здійснювати гармонійний розвиток згідно умов сьогодення.

Список використаної літератури

1. Виноградов П. А. Основи фізичної культури і здорового способу життя: навч. посіб. / П. А. Виноградов, А. П. Душанін, В. І. Жолдак. – Москва, 1996. – 225 с.
2. Концепція фізичного виховання в системі освіти України // Фізичне виховання в школі. – 1998. – №2. – С.2–7.
3. Основи здоров'я і фізична культура: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1–11 класи. – К.: Початкова школа, 2001. – 112 с.
4. Профілактика негативних явищ серед учнівської та студентської молоді (наркоманія, алкоголізм, СНІД) : навч.-метод. посіб. / В. Сорочинська [та ін.] . – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2003. – 168 с
5. Теоретичні питання з фізичного виховання у процесі підготовки студентів педагогічного університету: навч. посіб. / ред. Р. Ф. Ахметова. – Житомир : Поліграфічний центр ЖДПУ, 2002. – 160 с.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Казка – це вид художньої прози, що походить від народних переказів, порівняно коротка розповідь про фантастичні події та персонажів, такі, як феї, гноми, велетні тощо. Один з основних жанрів народної творчості, епічний, переважно прозаїчний твір чарівного, авантюрного чи побутового характеру усного походження з настановою на вигадку. Як зазначає В. М. Гнатюк, «казки належать до найдавніших витворів людського духу і сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія» [1].

Казка — незмінний, звичайний супутник дитинства — давно привертала увагу психологів. Різні наукові школи по-різному уявляють її психологічний зміст. Але сходяться всі в одному: казка є необхідним засобом у осягненні дитиною світу, як зовнішнього, так і внутрішнього. Вона дозволяє зробити процес емоційно-морального розвитку дитини контрольованим і цілеспрямованим. Велика її роль і в плані естетичного розвитку особистості.

На початку минулого століття багатоаспектний світ казки стає предметом психолого-педагогічних досліджень. Маємо на увазі праці Т. Алієвої, С. Аркіної, А. Виноградової, Л. Гуринової, Т. Морозової та ін. У них досліджено особливості сприйняття казок дітьми, вплив казки на розвиток функціональних характеристик дитини, формування ігрових можливостей у дитини за допомогою казки. За допомогою казки психологи допомагають дітям вирішити особистісні проблеми у спілкуванні з друзями, родичами, знайти вихід із складних ситуацій (С. Русакова, І. Франко, К. Ушинський, Л. Толстой, В. Сухомлинський та ін.).

На думку В.О.Сухомлинського, казка – активне естетичне мистецтво, яке охоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі. Вона оволодіває почуттями учнів, тому що через казку діти пізнають світ не тільки розумом, але й серцем. Музика, уява, казка, мистецтво допомагають дитині розвивати свої духовні сили. Без казки – живої, яскравої, яка заволоділа свідомістю і почуттями дитини, неможливо уявити дитяче мислення і дитячу мову як певну ступінь людського мислення і мови [3, с.154]. В. О. Сухомлинський підкреслює, що музика – це мова почуттів, а казка – одна з умов, яка сприяє входженню дитини в музичний світ, тим часом як музика є незамінним засобом виховання учнів. Казка є особливим способом пізнання світу, бо через неї світ стає зрозумілішим, привабливішим, більш захоплюючим. Казка – це образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови. Діти не тільки люблять казку. Вони створюють її [3, с. 26].

Щоб зрозуміти складну і впливову роль казок в естетичному розвитку дітей, необхідно зрозуміти ту своєрідність дитячого світорозуміння, яку ми можемо охарактеризувати, як дитячий міфологізм, який зближує дітей з первісною людиною і художниками. Для дітей, для первісної людини, для справжнього художника вся природа жива, сповнена внутрішнім багатим життям, - і це відчуття життя в природі не має в собі, звичайно, нічого надуманого, теоретичного, а є безпосередньо інтуїцією, живим, переконливим вихованням. Це почуття життя в природі все більше потребує інтелектуального оформлення - і

казки як раз, відповідають цій потребі дитини. Є ще інший корінь казок - це робота дитячої фантазії: будучи органом емоційної сфери, фантазія шукає образи, щоб виразити в них дитячі почуття, тобто через вивчення дитячих фантазій ми можемо проникати в закритий світ дитячих почуттів.

Казки грають велику роль в плані гармонійного розвитку особистості. Що ж таке гармонійне розвиток? Гармонія - це співвідношення всіх частин цілого, їхнє взаємопроникнення і взаємопереходів. Сильні сторони особистості дитини як би підтягують слабкі, піднімаючи їх на більш високі рівні, змушуючи всю складну систему – людську особистість – функціонувати більш гармонійно і цілісно. Моральні уявлення і думки людей не завжди відповідають їхнім моральним почуттям і вчинкам. Тому недостатньо тільки знати, розуміти «головою», що таке бути моральним, а також лише висловлюватися на користь моральних вчинків, треба виховувати себе і свою дитину так, щоб хотіти і вміти ним бути, а це вже галузь почуттів, переживань, емоцій.

Тому ті уроки, які дає казка, - це уроки на все життя і для маленьких, і для дорослих. Для дітей це ні з чим не в порівнянні уроки моральності, для дорослих це уроки, в яких казка виявляє свій, часом несподіваний, вплив на дитину.

Слухаючи казки, діти глибоко співчують персонажам, у них з'являється внутрішній імпульс до сприяння, до допомоги, до захисту, але ці емоції швидко гаснуть, бо немає умов для їх реалізації. Правда вони як акумулятор, заряджають душу моральною енергією. Дуже важливо створити умови, поле активної діяльності, в якому знайшли б своє застосування почуття дитини, випробувані нею під час читання художньої літератури, щоб малюк міг сприяти, співчувати реально.

Хочеться звернути увагу на образність, глибину і символіку казок. Батьків часто хвилює питання, як бути зі страшними казками, читати чи не читати їх дітям. Деякі фахівці пропонують взагалі виключити їх з «репертуару читання» для маленьких дітей. Але наші малюки не живуть під скляним ковпаком, вони не весь час знаходяться під рятівним захистом тата і мами. Вони мають зростати сміливими, стійкими і відважними, інакше вони просто не зможуть відстоювати принципи добра і справедливості. Тому, їх треба рано, але поступово і обдуманно, вчити стійкості і рішучості, вмінно долати власні страхи. Та діти й самі прагнуть до цього - про це свідчить «фольклор» і страшні історії, які складають і переказують один одному діти старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Українська народна творчість, яка характеризується оптимізмом, утвердженням добра, особливою теплою, є ефективним засобом формування уявлень дитини про світ, у якому вона живе. Сьогодні, на жаль, втрачає своє виховне призначення важливий інститут соціалізації дитини – інститут бабусь і дідусів. Саме бабусині казки, дідусеві примовки розкривали перед дитиною навколишній світ з його образами різних стихій природи, рідної землі, добра і зла. Казка спонукає дитину до розмірковування, вибору, а інші фольклорні твори розкривають найрізноманітніші прояви людського буття [2, с.19].

Одним із головних завдань сучасної школи України є виховання творчої особистості, бо вона значно краще й легше пристосовується до побутових, соціальних і виробничих умов, ефективніше їх використовує та змінює відповідно до власних уподобань, переконань тощо.

Йдеться про розвиток умінь учнів спрямовувати мислення, хід своїх думок у певному напрямку: за аналогією до відомого або шляхом перестановок, об'єднання чи роз'єднання, суттєвих заміни і змін, тобто шляхом комбінування. Для того щоб розвинути мовлення учнів, треба розвинути їх мислення. В. О. Сухомлинський наголошував: «Найголовніше – це те, щоб у казці була глибока думка» [4, с. 510].

Школа потребує нових нетрадиційних ідей, теорій, що відповідали б оптимальному розвитку дитини, сучасним потребам людства. І тому важливу роль відіграє творче виховання, в основу якого потрібно покласти використання різних засобів, підходів до розвитку дитини, орієнтованих на досягнення оригінального результату.

Застосування творчих завдань у навчальному процесі має на меті навчити учнів розв'язувати нові незвичні завдання шляхом аналогізування й комбінування; активізувати для цього свої інтелектуальні та творчі сили, спрямовувати їх на знаходження рішення нового завдання, а також вивчати й повторювати навчальний матеріал незвичним та ефективним способом.

Казки можна також використовувати на уроках музики, адже особливі емоції під час вивчення казки викликає саме музика. Вона здатна відтворити те, що непосильно мові, розкрити найглибші, найтонші дитячі почуття, настрої, переживання, дає змогу повернутися в минуле. Музика мимоволі відтворює почуття і емоції. Вона може збентежити, заспокоїти, примусити радіти і сумувати; і, як завжди, спонукає до переживань та думок. Можна навпаки, використовувати музику на інших уроках, пов'язуючи з казкою. Наприклад, попросити учнів дібрати музику для різних казок, або різних частин казки. Для цього вчителю потрібні записи музики та програвач.

Велике значення казки на уроках образотворчого мистецтва. За допомогою ілюстрацій до казок можна більше заглибитись у зміст тексту, легше сприймається його сутність та деталі.

Таким чином, казка – це одна з форм естетичної творчості у дітей. Один з її коренів — це робота дитячої фантазії. Існує глибокий зв'язок між іграми і казками. Будь-яка казка у своїй суті — фабула гри, незалежно від того, чи була ця гра зіграна, чи ні. Говорячи про казки взагалі, не можна не згадати про перші казки, в яких відбувається тісне переплетення дійсного і чудесного. У цих казках мимоволі розповідається про те, що переживає дитина – казки як би втілюють в образі те, що є в душі дитини. Казки – це згусток людської мудрості, досвіду, результат роботи свідомості і підсвідомості.

Список використаної літератури

1. Гнатюк В. М. Документи і матеріали (1871 – 1989). – Львів, 1989.
2. Машовець Марина. Казка і патріотизм // Дитячий садок, 2010. – №35. - С. 18-19.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: в 5 т. – Т.3. – К.: Рад. шк., 1973. – 510 с.
4. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи // Вибрані твори: в 5т. – Т.4. – К.: Рад. шк., 1977. – 625 с.
5. www.ukrkazka.com

ПАМ'ЯТЬ, ЇЇ ВИДИ ТА РАЦІОНАЛЬНІ ПРИЙОМИ ЗАУЧУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

З самого народження дитина починає запам'ятовувати все, що відбувається навколо неї. Враження, які вона отримує відображаючи об'єктивну дійсність через свої органи чуття чи у процесі розумової діяльності, не зникають безслідно, вони фіксуються у мозку і зберігаються в ньому у вигляді образів, уявлень про об'єкти та явища, що сприймалися раніше. Можливо, дитина колись і забуде, що відбувалося з нею в дитинстві, але все це закріплюється в пам'яті людини, навіть якщо вона цього не згадує.

Людина не може ставитися байдуже до оточуючого світу, а всяка людська активність побудована на процесі пізнання, тобто відображенні в психіці особи реальної дійсності. Процес пізнання розпочинається з відчуттів та спостережень, щоб пройшовши стадії уявлень і пам'яті, перетвориться в мислення і завершення в процесах прийняття рішень та виконанні дій.

Процес запам'ятовування, збереження й наступного пригадування або упізнання того, що людина раніше сприймала, переживала чи робила, називається пам'яттю. Значення пам'яті в житті людини дуже велике. Абсолютно все, що ми знаємо, вміємо, є наслідок здатності мозку запам'ятовувати й зберігати в пам'яті образи, думки, пережиті почуття, рухи та їх системи.

Пам'ять зберігає нам знання, а без знань немислимі ні плідна діяльність, ні успішне навчання. Пам'ять є основою психічної діяльності людини і однією з цінних властивостей людського життя. У психології вона вважається одним з основних пізнавальних психічних процесів, оскільки пам'ять є своєрідною основою всякого пізнання.

Факти запам'ятовування, збереження, відтворення, пригадування, пізнання, забування та інші процеси давно були предметом пильного спостереження і вивчення науковців. Мабуть, серед "психологічних" понять тільки пам'яті вдалося пройти довгий шлях від античності до сучасності, залишаючи за собою ледь не центральне місце в більшості філософських систем і психологічних теорій. Без пам'яті неможливо зрозуміти основи формування поведінки, мислення, свідомості, підсвідомості. Тому, кожній людині необхідно якомога більше знати про свою пам'ять. "Без пам'яті, - писав С. Л. Рубінштейн, - ми були б істотами миттєвості. Наше минуле було б мертво для майбутнього. Сьогодні, у міру його протікання, безвозвратно зникало б у минулому".

Пам'ять лежить в основі здібностей людини, є умовою придбання знань, формування умінь і навиків. Без пам'яті неможливе нормальне функціонування. Завдяки пам'яті людина може досягти досить багато, її можна визначити, як здібність до здобуття, зберігання і відтворення життєвого досвіду. Всілякі інстинкти – природжені і придбані механізми поведінки є не що інше, як збережений, передаваний по спадку або такий, що набувається в процесі індивідуального життя досвід. Без постійного оновлення такого досвіду та його відтворення у відповідних умовах – живі організми не змогли б адаптуватися до швидко змінних подій життя. Не пам'ятаючи про те, що з ним було, організм

просто не зміг би удосконалюватися далі, оскільки, те що він набуває ні з чим було б порівнювати і все це безповоротно б втрачалося.

Зі вступом дитини до школи змінюється її соціальна ситуація розвитку. З'являються нові знайомства, встановлюються відносини між дитиною і колективом класу, між дитиною та учителем який її навчає. Початкова школа відіграє важливу роль у житті кожної людини. Саме в молодшому шкільному віці починається цілеспрямоване навчання й виховання, основним видом діяльності дитини стає навчальна діяльність, що відіграє вирішальну роль у формуванні й розвитку всіх її психічних властивостей і якостей. Дитина учиться, виховується та розвивається не тільки в початкових класах, але й в старших, і протягом всього життя. Тому можна сказати, що вчити і виховувати молодшого школяра – відповідальне завдання.

Пам'ять, як і всі інші психічні процеси, має характер діяльності. Чи запам'ятовує людина, чи згадує вона, а чи пригадає що-небудь, відтворює або визнає – завжди вона здійснює певну психічну діяльність.

У дітей шкільного віку особливо яскраво проявляється вплив інтересу на продуктивність запам'ятовування. Відомо, що багато хто з школярів неоднаково запам'ятовує і засвоює різні навчальні предмети. Пояснюються ці факти не різною пам'яттю учня, а різним інтересом до виучуваних предметів. Педагогічна практика показує, що коли вчитель виховує в дітей інтерес до так званих нелюбимих предметів, запам'ятовування та засвоєння цих предметів учнями різко поліпшується.

Таким чином, характер пам'яті, її продуктивність пов'язані з особливостями особистості. Людина свідомо регулює процеси своєї пам'яті й керує ними, виходячи з тих цілей і завдань, які вона ставить у своїй діяльності.

Встановлено, що протягом молодшого шкільного віку відбуваються кардинальні зміни в мотиваційній структурі особистості дитини. Вони починаються з перебудови мотивів навчальної діяльності на основі інтенсивного формування пізнавальних інтересів дітей. Навчально - пізнавальні мотиви стають провідними не лише в навчальній діяльності, а й всій життєдіяльності школяра.

У віці з 6 до 14 років у дітей активно розвивається механічна пам'ять. Трішки відстає у своєму розвитку логічна пам'ять. Молодші школярі починають володіти логічними прийомами запам'ятовування, а пам'ять розвивається в напрямі посилення свідомого управління і збільшення обсягу смислової, словесно-логічної пам'яті. Особливо актуальним є дослідження особливостей пам'яті в молодшому шкільному віці, оскільки її розвиток в цей віковий період полягає в зміні співвідношення мимовільного та довільного запам'ятовування, образної та сюжетної-логічної пам'яті. У молодшому шкільному віці значно підвищується здатність заучувати і відтворювати матеріал, зростає продуктивність його запам'ятовування.

На думку Д.Б. Ельконіна, свою провідну функцію та або інша діяльність здійснює найповніше в період, коли вона складається, формується. Молодший шкільний вік - це період найбільш інтенсивного формування навчальної діяльності. Усе, що пов'язане з грою, для школяра стає менш значущим, ніж те, що пов'язане з навчальною діяльністю. Навчальна діяльність стає провідним видом діяльності. На основі навчальної діяльності розвиваються основні новоутворення молодшого шкільного віку: довільність психічних процесів, розвиток внутрішнього плану дій, рефлексія, мотив досягнення успіху. Психічні процеси

молодших школярів розвиваються інтенсивно, але нерівномірно. Під впливом навчання починається перебудова всіх 4 пізнавальних процесів. Загальними характеристиками психічних процесів повинні стати довільність, продуктивність і стійкість.

Учні початкових класів засвоюють різні стратегії (прийоми), які допомагають запам'ятати матеріал. Найважливішими прийомами керування пам'яттю є повторення, організування матеріалу, семантичне оброблення інформації, створення мислених образів, пошук інформації в пам'яті. Важливим досягненням молодших школярів є вміння організувати необхідний для запам'ятовування матеріал. Якщо учні 1-2 класів зв'язують слова, вдаючись до простих асоціацій, враховують близькість їх розміщення у поданому списку, то учні 3-4 класів організують слова в групи за загальними ознаками (наприклад, яблуко, груша, виноград - це фрукти). Групуючи слова за категоріями, вони здатні запам'ятати і відтворити більше матеріалу, однак до 9-річного віку рідко використовують цю стратегію з власної ініціативи. Молодші школярі краще запам'ятовують незвичний матеріал, створюючи на його основі мислений образ. Учні 3-4 класів легше створювати такі образи, ніж першокласникам, їхні образи яскравіші, чіткіші, тому краще запам'ятовуються. Часто школярі, намагаючись розібрати слово за буквами, шукають у пам'яті правильні букви. Вони можуть знати, з якої літери починається слово, але їм потрібно перевірити кілька варіантів. У молодшому шкільному віці значно зростають здатність заучувати і відтворювати інформацію, продуктивність і міцність запам'ятовування навчального матеріалу. З часом підвищується точність упізнання збережених у пам'яті об'єктів. Розвитку пам'яті сприяє вивчення віршів, виконання завдань на спостереження, розповіді тощо.

У молодшому шкільному віці відбуваються інтенсивний розвиток довільної пам'яті, довільного запам'ятовування й відтворення. Але без спеціального керівництва розвиток пам'яті молодші школярі використовують тільки найпростіші способи довільного запам'ятовування і відтворення. Так у школярів II класу переважає оповідання з використанням готового плану дає нижчі результати, ніж просто повторювання. За даними А.Смирнова молодші школярі часто не знають таких прийомів заучування як смислове групування матеріалу, поділ тексту на частини. Для розвитку логічної пам'яті важливою є настанова вчитися зрозуміти (проаналізувати, порівняти, співвіднести, згрупувати) навчальний матеріал, а потім завчити його.

Довільне запам'ятовування буває найбільш продуктивним тоді, коли запам'ятовуваний матеріал стає змістом їх активної діяльності, хоч ця діяльність немає спеціального мнемічного спрямування. Удосконалення пам'яті в молодшому шкільному віці зумовлене перш за все набуттям під час учбової діяльності різних методів і стратегій запам'ятовування, пов'язаних з організацією і обробкою матеріалу, який запам'ятовується. Але без роботи, направленої на формування таких методів, вони складаються стихійно і нерідко виявляються. Удосконалення пам'яті в молодшому шкільному віці зумовлене перш за все набуттям під час учбової діяльності різних методів і стратегій запам'ятовування, пов'язаних з організацією і обробкою матеріалу, який запам'ятовується. Але без спеціальної роботи, направленої на формування таких методів, вони складаються стихійно і нерідко виявляються непродуктивними. Здатність дітей молодшого шкільного віку до довільного запам'ятовування неоднакова протягом навчання в початковій школі і суттєво відрізняється у учнів I-II і III - IV класів. Так, для дітей

7-8 років “характерні ситуації, коли запам’ятати без застосування будь-яких засобів набагато простіше, ніж запам’ятати, усвідомлюючи і організовуючи матеріал . Діти на запитання : “Як запам’ятати? Про що думав в процесі запам’ятовування? І т.д.” – найчастіше відповідають: “Просто запам’ятав, і все”. Це відображається на результативному боці пам’яті. Для молодших школярів простіше виконати настанову “запам’ятати”, ніж настанову “запам’ятати з допомогою чогось”

Дослідженням пам’яті займалися багато психологів. Теоретичну базу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних фахівців з питань дослідження механізмів пам’яті, процесів пам’яті молодших школярів – як здорових, так і розумово відсталих, особливостей пам’яті у молодшому шкільному віці, зокрема, найбільш повно ці проблеми висвітлені у роботах Венгера А.Л., Цукермана Г.А., Виготського Л.С., Гамезо М.В., Герасимової В.С., Орлової Л.М., Гуревича К.М., Доналдсона М., Сгорової Т.В., Житнікової Л.М., Кравцової Є.С., Леонтьєва А.Н., Ляудіса В.Я., Овчарової Р.В., Дубровіної І.В., Чуприкової Н.І., Ельконіна Д.Б., Яковлевої Е.Л. та ряду інших психологів.

Список використаної літератури

1. Вікова та педагогічна психологія : Навч. Посіб./ О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін.- К.:Просвіта, 2001.- С.347-391.
2. Кочерга О., Васильєв О. Психічне здоров’я молодшого школяра//Бібліотека психолога. - 2003.- С.40-57.
3. Гіппенрейтер Ю.Б. Романов В.Я., Хрестоматія по загальній психології. Психологія пам’яті. - М.: Изд-во МГУ, 1980р. - 480с.
4. Крилов А.А., Манічева С.А., Практикум з загальної, експериментальної та прикладної психології. - СПб: Пітер, 2000р. - 89с.

Веремієнко Ольга,

студентка 31 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ОСНОВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ НЕУСПІШНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

На сьогоднішній день педагогіка та психологія вже має фізіологічні, психологічні та педагогічні дані про конкретні прояви, механізми й причини зниження темпу розвитку дітей, про різні варіанти затримки розвитку, про специфічні особливості мислення, про особливості пізнавальної активності, специфічність навчальної діяльності, про окремі психічні процеси, про проблеми шкільної дезадаптації. Таким чином, вивчення аномалії особистості є предметом дослідження ряду наук: корекційної педагогіки, психіатрії, психології, дефектології. Різноманітність методологічних підходів при вивченні психічної сфери людини показує, що в термінологічному відношенні одні й ті ж явища отримують різне позначення. Тому варто дослідити основні психологічні причини неуспішності молодших школярів та знайти найбільш оптимальні шляхи їх подолання.

Мета статті – дослідити основні психологічні причини неуспішності молодших школярів та визначити шляхи їх подолання.

Перші симптоми по відношенню до розвитку дітей, як правило, виникають із початком їх шкільного навчання. В одних виявляються труднощі засвоєння

навичок письма, читання, рахування, в інших – невміння спілкуватися, підкорятися шкільним правилам тощо.

Як зазначає В. Кулик, неуспішність, особливо якщо вона проявляється ще в початкових класах, суттєво утруднює оволодіння дитиною обов'язковою шкільною програмою. Саме в початковий період навчання у дітей закладається фундамент системи знань, які поповнюються в подальші роки, в цей же час формуються розумові й практичні операції, дії та навички, без яких неможливе подальше навчання й практична діяльність. Відсутність цього фундаменту, початкових знань і вмінь призводить до труднощів у засвоєнні програми початкових та середніх класів; у результаті такі діти випадають з навчання [3, с.2].

Подібного положення (за відсутністю грубих порушень розвитку) можна уникнути, надавши дитині своєчасну та адекватну її можливостям допомогу, але для цього необхідно знати причини неуспішності, встановити, які з них діють у конкретному випадку, і вміти усунути їх, чи коректувати наслідки. Корекційна робота на повинна зводитися до «дресирування» відповідних компонентів психічного розвитку дитини. Вона обов'язково повинна включати в себе всі необхідні елементи повноцінної формуючої середи: емоційний, рефлексивний, мотиваційний, смислоутворюючий тощо. Завдання педагога в корекційній роботі з учнями, які мають стійкі труднощі в навчанні, передусім, складається із створення умов для формування нових можливостей, необхідних навичок і процесів, які можуть сформуватися й стати потрібними дитині. Отже, корекційна робота повинна носити цілісний характер і орієнтуватися на розвиток особистості й психічного світу дитини в цілому.

До категорії дітей з труднощами в навчанні відносяться діти, що мають в силу різних біологічних та соціальних причин порушення інтелекту, відхилень у розвитку слуху, зору, мовлення, рухомої сфери.

П. Блонський основною причиною неуспішності вважав біологічну неповноцінність дитини й вказував, що успіх у навчанні таких дітей залежить від організації умов, в яких воно протікає [1, с.11].

Таким чином, виділяють два комплекси причин, що обумовлюють виникнення відхилень у розвитку дітей – вроджені та набуті. Вроджені аномалії є слідством різних негативних впливів на зародиш і плід, що розвивається. Набуті дитячі аномалії виникають як наслідок різних негативних впливів на організм дитини при її народженні та в наступні періоди розвитку [2, с.8].

Причини проблем, що виникають у дитини можуть бути пов'язані як з особливостями її психофізіологічного розвитку, так із педагогічною, соціальною занедбаністю, несформованістю передумов дошкільного навчання. Значні труднощі у виконанні шкільних норм та правил поведінки мають діти з різними нейродинамічними відхиленнями: найбільш часто виявляється синдром гіперзбуджуваності або психомоторної загальмованості. Кардинальними ознаками синдрому гіперзбуджуваності (гіперактивність) є рухома розгальмованість, відхилення уваги, непосидючість. Іншою формою нейродинамічних відхилень є психомоторна загальмованість. Діти з таким відхиленням відрізняються значним зниженням рухомої активності, уповільненим темпом психічної діяльності, зрідненістю діапазону й прояву емоційних реакцій. Такі діти також мають серйозні труднощі в навчальній діяльності, оскільки не встигають працювати в єдиному темпі з іншими учнями, неспроможні до швидкого реагування на зміну тих чи інших ситуацій, що окрім навчальних невдач перешкоджає нормальним

контактам з оточуючими [2, с.9]. Отже, залежно від того чи іншого типу психофізіологічної симптоматики виявляють ті чи інші особливості у поведінці й психіці молодшого школяра.

Система корекційно-розвиваючого навчання, як форма диференційованої освіти, дозволяє вирішити завдання своєчасної активної допомоги дітям з труднощами в навчанні та адаптації до школи. Ця форма диференціації більш ефективна при створенні спеціальних класів, що дозволяє забезпечити оптимальні педагогічні умови для дітей з труднощами в навчанні.

Аналіз педагогічного досвіду, даних свідчать, що шкільні труднощі в молодшому шкільному віці можуть призвести до проявів тривожності чи, навіть, у найбільш важких випадках – до розвитку шкільного неврозу [4, с.3].

Бесіди з батьками проблемних дітей, а також аналіз взаємовідносин учнів з педагогами показали, що безліч причин труднощів учнів криються у неправильному розумінні дорослими сутності виховного процесу, коли спілкування з дитиною зводиться до частих зауважень або різким невмотивованим переходом від ласки до критики. Положення утруднюється протиріччям вимог з боку різних дорослих.

Некваліфіковані дії дорослих на вихованців викликають негативні емоції та протидії дітей. Тому у процесі корекційної та профілактичної роботи необхідно постійно здійснювати тісний контакт з усіма педагогами, працюючими в класі, батьками учнів; обговорювати труднощі та визначати шляхи їх подолання.

Корекційна робота повинна будуватися з урахуванням цілісного підходу до виховання й розвитку особистості дитини. Вихідним принципом для визначення цілей й завдань корекції, а також способів їх вирішення є принцип єдності діагностики та корекції розвитку. В організації роботи з психолого-педагогічної корекції необхідно враховувати:

- 1) сутнісні вікові характеристики дитини;
- 2) створення зони найближчого розвитку особистості.

За основу взято систему корекційної роботи Н.Слободяник [6, с.5].

Перешкодами, що виникають у процесі навчання молодших школярів виступають наступні фактори:

- переважання колективної і групової роботи, що сприяє звуженню процесу індивідуалізації і не дає змогу враховувати індивідуальні особливості дітей в повній мірі;
- швидка зміна, слабка структурованість матеріалу, переважання пасивного сприймання інформації над її осмисленням і практичним використанням – є результатом неспроможності учнів глибоко осмислити виучуваний матеріал;
- низька стимуляція творчих компонентів мислення внаслідок інформаційно-наукового перевантаження навчального процесу;

Теорія корекційного навчання базується на системі його специфічних принципів, які мають спиратися на загальні закономірності, встановленими педагогікою, психологією, філософією, соціологією тощо. Аналіз спостережень, узагальнення теоретичного і практичного досвіду модульного навчання дозволили автору даної системи навчання (Н.Слободяник) сформулювати основні принципи та збудувати їх систему [5, с.125].

Отже, розвиток психічний процесів, зацікавленість до навчання, потреба в пізнанні можуть позитивно впливати на рівень пізнавальної діяльності, від якої

саме і буде залежати навчальна успішність школяра.

Список використаної літератури

1. Блонский П.П. Память и мышление. Психологический анализ припоминания / П.П.Блонский // Избранные психологические произведения. – М., 1964. – С. 11–12.
2. Власова Т.А. Актуальные проблемы клинического изучения задержки психического развития / Т.А.Власова, К.С. Лебединская // Дефектология. – 1975. – №6. – С. 8–13.
3. Кулик В. Діти з труднощами у навчанні / В. Кулик // Шкільний світ. – 2001. – грудень (№45) – С. 2–5
4. Мотивація невмотивованих: (Заохочення байдужих до навчання учнів) // Директор школи. – 2002. – січень (№3) – С. 9–10
5. Слободяник Н.П. Психологическая помощь школьникам с проблемами в обучении: Практик. пособ. / Н.П.Слободяник. – М.: Айрис-пресс, 2014. – 256 с.
6. Шевченко С.Г. Коррекционно развивающее обучение Организационно-педагогические аспекты: Пособ. для учителя Изд.2-е. / С.Г.Шевченко. – М., 2009. – 136 с.

Виговська Наталія,
студентка 41 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ КУРСУ «Я У СВІТІ»

Зі вступом дитини до школи відбувається перехід від безпосереднього чуттєвого сприймання світу до сприймання абстрактних понять. Те, що дитина раніше фіксувала у своєму мисленні як об'єкт із певним набором ознак, отримує науковий сенс.

У дослідженнях В. Давидова, Г. Люблінської, Л. Божович, В. Ротенберга підкреслюється, що учні початкової школи можуть розв'язувати завдання, застосовуючи всі форми мислення, однак домінуючим у цьому віці є наочно – образне мислення, а при зіткненні з труднощами активізується дійове мислення. Ця форма мислення є важливим резервом для засвоєння знань дітьми. Повноцінний розвиток образного мислення та становлення в розв'язанні завдань на рівні логічних міркувань сприяють розвитку логічного мислення як підґрунтя для засвоєння наукових знань.

Державним стандартом початкової загальної освіти передбачається одне з найголовніших завдань школи — всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання та вміння вчитися, повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь та навичок відповідно до того, які є пізнавальні можливості дітей молодшого шкільного віку [2, с. 95].

Працюючи над розв'язанням цього завдання, кожен учитель початкової школи повинен створити такі умови, за яких стало б можливим розвивати пізнавальні можливості та здібності кожної дитини. Відкриття розумових особливостей кожного учня у початковій школі сприяє формування у дітей прийомів мислення. Адже від них значною мірою залежить успішність засвоєння навчального матеріалу, темп оволодіння ним, міцність збереження та рівень осмисленості знань.

Проблемі розвитку мислення молодших школярів присвячені дослідження психологів М. Блонського, Д. Богоявленського, П. Гальперіна, В. Давидова, О. Скрипченко та педагогів Г. Кагальняк, М. Куб'юк, Г. Овчіннікової, Л. Румянцевої.

Психологічні дослідження показали, що істотною особливістю розумової діяльності учнів молодшого шкільного віку є, з одного боку, інтенсивне зростання їхніх пізнавальних потреб, а з другого – недостатня зрілість логічного мислення, обмеженість пізнавальних можливостей.

Як свідчать дослідження Т. Байбари, О. Біди, Ф. Кисельова, Н. Коваль, В. Пакулової, що значними можливостями для розвитку мислення учнів початкових класів володіють уроки курсу «Я у світі».

Навчальний матеріал із даного курсу ставить дітей перед необхідністю виділяти суттєві ознаки, притаманні як одному явищу, так і їх сукупності, формулювати необхідні висновки. Істотні властивості предмета проявляються через включення його у зв'язки з іншими предметами та порівняння їх. Таке включення С. Рубінштейн розглядав як основний спосіб мислення, формування якого дає змогу пізнавати предмет у його взаємозв'язку з іншими об'єктами.

В. Сухомлинський стверджував, що «Природа – це фактор величезної ваги, який накладає свій відбиток на весь характер педагогічного процесу». Виховання творчого діяльнісного розуму повинно розпочинатися з перших днів дитини в школі. Під системою уроків мислення В. Сухомлинський розумів школу думки, без якої не уявляється «повноцінної, ефективної розумової праці на всіх уроках... Ця школа є фундаментом творчих розумових сил, необхідних для опанування нових знань» [5, с. 87].

Мета статті – розглянути та проаналізувати особливості розвитку мислення молодших школярів на уроках курсу «Я у світі», правильність підходу в навчанні та вихованні дітей молодшого шкільного віку щодо розвитку мислення, обґрунтувати його значення та роль в сучасному процесі навчання.

Мислення — це процес опосередкованого та узагальненого відображення у мозку людини предметів об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях, в результаті якого формується інтелект особистості. Людське мислення в будь – якій формі нерозривно пов'язане з мовою та мовленням. Будь – яка думка виникає та набуває свого розвитку у слові, а вдало дібране слово вдосконалює, уточнює думку. Мовлення є способом, а мова — засобом вираження думки і формою її існування. Чим більше продумана думка, тим точніше вона виражається у мовленні.

Мислення здійснюється через аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, конкретизацію, тобто через мисленнєві операції, спираючись на знання і дістає вираження у слові. В основі мисленнєвого процесу лежить аналітично – синтетична робота всієї кори великих півкуль головного мозку.

Джерелом мислення, його основою є чуттєве пізнання. Через сприймання та відчуття існує безпосередній зв'язок з навколишнім світом та є його відображенням. Мислення активізується в тих випадках, коли у людини виникають питання, на які не можна отримати відповідь шляхом сприйняття тих чи інших об'єктів, відтворення того, що вже відомо про них. Головним моментом мислення є постановка запитань: «Що це?», «Чому так?», «Хто винен?», «Що робити?» [4, с. 37].

На уроках курсу «Я у світі» приділяють велику увагу формуванню мислення молодших школярів. Вчителі повинні завжди дотримуватися методичних вимог щодо формування прийомів мислення школярів.

У розвитку мислення учнів початкових класів велику роль відіграє правильна організація навчання та вміння керування розумовою діяльністю школярів з боку вчителя. Враховуючи думку В. Сухомлинського, що «повноцінне навчання, тобто навчання, яке розвиває розумові сили і здібності, було б немислимим, якби не спеціальна скерованість навчання – розкривати розум, виховувати розумну людину...» [5, с. 90], вчителі приступили до відбору пізнавальних завдань, в основі яких лежать прийоми мислення. Добираючи пізнавальні завдання до уроків з курсу «Я у світі» у початкових класах, потрібно дотримуватись таких дидактичних вимог:-

- завдання повинні відповідати змісту програмового матеріалу і меті уроку;
- завдання повинні бути під силу учням;
- завдання повинні бути різноманітними;
- складність завдань повинна поступово зростати.

Діяльність вчителя щодо формування мислення учнів здійснюється через різноманітність форм, методів, засобів і прийомів змісту навчання. Існують такі загальні методичні підходи до розвитку мислення молодших школярів на уроках курсу «Я у світі»:

- засобом розвитку мислення учнів є різноманітні пізнавальні завдання, які побудовані на прийомах мислення (аналізувати, порівнювати, встановлювати причинно – наслідкові зв'язки, доводити);
- щоб сформувати логічні уміння мислення необхідно використовувати наочність (живі об'єкти, малюнки, різноманітні схеми, таблиці);
- постійний контроль за етапами формування логічних умінь [3, с. 47].

Існують такі особливості мислення:

- самостійність мислення (вміння ставити нові завдання, вирішуючи їх, без допомоги інших);
- критичність мислення (вміння об'єктивно оцінювати позитивні та негативні аспекти явища чи факту);
- гнучкість мислення (вміння швидко змінювати свої дії при зміні ситуації);
- глибина мислення (вміння проникати в сутність складних питань, розкривати проблеми);
- ширина мислення (здатність охопити широке коло питань);
- послідовність мислення (уміння дотримуватися логічної наступності під час висловлювань та їх обґрунтувань);
- швидкість мислення (здатність швидко розібратися у складній ситуації, обмірковувати правильні рішення та приймати їх) [3, с. 28].

Вивчаючи розділ «Людина» в учнів 4 класу має формуватися людський світогляд, здійснюється формування розуміння під поняттям «людина», для цього доцільно визначати глибину та ширину мислення учнів, за допомогою проведення різних методик («Виключення понять», «Послідовність дій») та тестів, які дають змогу розкрити характерні особливості мислення. Такий спосіб визначення дає змогу проникати в сутність складних питань та вирішення їх широкими аспектами [1, с. 24]. Розділ «Людина серед людей» дає учням 4 класу уявлення про обов'язки та традиції, правила поведінки, тому тут слід звернути увагу на визначення критичності та гнучкості мислення, які також визначаються за допомогою різних

методик («Дослідження гнучкості мислення», «Матриця Равена») та тестів, які характерні для учнів початкової школи.

Для учнів 3 класу характерне формування самостійності та послідовності мислення, тому що в такому віці дитина починає більш ефективно самостійно продумувати виконання будь – яких завдань та починає спостерігати за їх виконанням у правильній послідовності та логічності. До цього ж віку відноситься і швидкість мислення, оскільки в дітей вона повинна відповідно сформуватися в періоді навчання 1 – 4 класів [4, с. 75].

Отже, мислення – це соціально зумовлений, пов'язаний з мовленням психічний процес самостійного відображення та істотно нового, тобто процес узагальненого та опосередкованого відображення дійсності в ході її аналізу і синтезу. Розвиток мислення молодших школярів на уроках курсу «Я у світі» має дуже велике значення, оскільки в дітей формуються певні особливості та навички, над якими потрібно мислити правильно. В основі мисленнєвого процесу лежить аналітично – синтетична робота всієї кори великих півкуль головного мозку. Сутність мислення дитини полягає у відображенні істотних властивостей предметів та явищ і зв'язків між ними.

Список використаної літератури

1. Гільбух Ю. З. Діагностика мислительних здібностей / Ю. З. Гільбух // Рад. школа. – 1990. – №12. – С. 19-26.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти /Збірник нормативних документів з освіти та виховання /Упоряд. З. М. Онишків. – Тернопіль, Тернопільський національний університет імені Володимира Гнатюка, 2006. – 172 с.
3. Максименко С. Д. Індивідуальні особливості мислення дитини/ С. Д. Максименко // . – К.: Знання, 1977. – 48 с.
4. Стенберг Р. Типи мислення: шляхи до розуміння способу дій учнів / Р. Стенбер // Рідна школа. – 2001. – №4. – С. 75 – 76.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори / В. О. Сухомлинський // . – Т.1. – С. 97.

Вознюк Вікторія,
студентка 41 групи

навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ЗАГАРТОВУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ОРГАНІЗМ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Загартовування — це своєрідне тренування термоадаптаційних механізмів організму, їхня підготовка до своєчасної мобілізації, це один із методів профілактики захворювань і укріплення здоров'я. Відомий російський фізіолог І.Р. Тарханов, автор книги "О закаливании человеческого организма" писав, що загартовування людини схоже із процесами, що відбуваються із залізом при його загартовуванні, коли воно набуває вищу твердість.

Багато з нас не раз, напевно, помічали, щодіти, якібагато часу проводять на свіжому повітрі, менше хворіють в порівнянні з тими, кому батьки забороняють довго гуляти, кутають і всіляко "оберігають" від хвороб.

Загартовування не лікує, а попереджає хворобу, саме у цьому його профілактичне значення. Ним можуть займатись люди будь-якого віку незалежно від ступеня фізичного розвитку, воно підвищує працездатність і витривалість організму, нормалізує стан емоційної сфери. Згідно з міркуваннями йогів, загартовування забезпечує злиття організму з природою. Гіппократ писав: «Холодні дні укріплюють тіло, роблять його пружним і рухливим».

Мета статті – дослідити та проаналізувати основні способи загартовування та його вплив на організм дітей молодшого шкільного віку.

Загартовування як спосіб підвищення захисних сил організму виникло в глибоку давнину і всюди вважалось чудовим профілактичним засобом, особливо проти підступних застуд.

Загартовування, по-перше, підвищує опір дитячого організму найрізноманітнішим подразнюючим факторам навколишнього середовища (перепадам температури, протягам, перепадам атмосферного тиску, вітру, вогкості, морозу). По-друге, підвищує опір респіраторним захворюванням – грипу, ангіні, катару верхніх дихальних шляхів, пневмонії та іншим захворюванням. Також дитина стає спокійнішою, урівноваженою, доброзичливою, активною, не скаржиться на сон і апетит.

Основні принципи правильного загартовування повинні знати всі: систематичність і послідовність; урахування індивідуальних особливостей, стану здоров'я й емоційних реакцій на процедуру [3].

Для ефективного оздоровлення й профілактики хвороб необхідно тренувати й удосконалювати, в першу чергу, найціннішу якість – витривалість у сполученні із загартовуванням й іншими компонентами здорового способу життя, що забезпечить зростаючому організмові надійний щит проти багатьох хвороб.

Загартовування – це система вправ і процедур, що роблять організм людини сильним, здоровим, здатним протистояти будь-якій інфекції. Зміст загартовування полягає в тому, щоб поступово привчити тіло швидко й правильно реагувати на зміни умов навколишнього середовища. Загартування можна починати з народження й продовжувати все життя.

Способів загартовування досить багато. Найпростіше – це використання легкого одягу (надміру теплий одяг перешкоджає нормальному розвитку терморегуляції і порушує обмінні процеси, знижуючи тим опірність до інфекцій), щоденне застосування повітряних або водних процедур, прогулянки на свіжому повітрі в будь-яку погоду. Все це входить в "мінімум" загартовування.

Основними способами загартовування є: загартовування сонцем; загартовування водою; загартовування повітрям; комплексне застосування всіх факторів.

Широко відомі різні способи загартовування: від повітряних ванн до обливання холодною водою. Корисність цих процедур не викликає сумнівів [5].

Загартовування повітрям (повітряні ванни) – це найбільш безпечний засіб укріплення здоров'я, його слід розпочинати з вироблення звички до свіжого повітря. Воно є наслідком комплексної дії ряду фізичних факторів – температури, вологості, напрямку й швидкості руху повітря. Крім того, особливо на березі моря, на людину впливає хімічний склад повітря, насиченого солями з морської води.

Загартовування сонцем (загоряння) необхідно починати з 3-5 хвилин, поступово збільшується до 1 години (на 2-3 хвилини за 1 раз). Сонячні ванни можна приймати стоячи, сидячи або лежачи, чергуючи їх із відпочинком у тіні й

купанням. Під час сонячних ванн обов'язково потрібно одягати легкий головний убір. Найбільш сприятливий час для загартовування сонцем – до 11-ї години дня й з 17-ї години вечора.

Загартовування водою (водні процедури) варто починати в теплу пору року. Позитивно на організм людини впливають різні водні процедури — обливання, душ, купання. В основі їхньої дії лежить поєднання різних за інтенсивністю температурних, механічних і хімічних подразників, які діють на рецептори шкіри.

Систематичне використання загартовуючих процедур знижує кількість простудних захворювань у 2-5 разів, а то й зовсім позбавляє їх [3].

Але також слід не забувати про тимчасові протипоказання для процедур загартовування: захворювання, що супроводжуються підвищенням температури; напади бронхіальної астми; гіпертонічні кризи; важкі травми; ниркові та печінкові коліки; харчові токсичні інфекції.

Приступати до загартовування можна, як тільки захворювання або його загострення ліквідоване.

Дотримуючись послідовного і поступового збільшення дозування, а також систематичності загартовування, можна досягти відмінного самопочуття і опірності організму багатьом недугам.

Для ефективності процесу загартовування треба дотримуватись правил:

- точне дозування загартовуючи факторів, кожний температурний вплив повинен відповідати індивідуальним особливостям людини. Чим холодніше повітря або вода, сильніший вітер, тим менша тривалість процедури.

- систематичність дій. Стійкий ефект загартовування настає тільки в результаті тренування організму. Навіть за хвороби або поганого самопочуття не треба припиняти процедур. У випадку ж припинення процедур загартовування слід починати із самого початку.

- поступове збільшення загартовуючи факторів. Кожне зниження температури має підкріплюватися протягом деякого часу, щоб організм зміг пристосуватися до них.

- індивідуальність підбору загартовуючи факторів з урахуванням віку, стану здоров'я, нервової системи.

- комплексне сполучення всіх загартовуючи факторів (сонця, повітря й води, тепла й холоду).

- урахування індивідуальних особливостей, стану здоров'я й емоційної реакції на процедуру [5].

Загартовування – потужний оздоровчий засіб. Воно дозволяє уникнути багатьох хвороб, продовжити життя на довгі роки, зберегти високу працездатність. Загартовування має загальнозміцнюючу дію на організм, підвищує тонус нервової системи, поліпшує кровообіг, нормалізує обмін речовин. Здоров'я дитини також великою мірою залежить від обсягу її знань і практичних умінь у використанні оздоровчих сил природи (в тому числі й холоду) для зміцнення здоров'я й профілактики захворювань. Свідоме застосування загартовуючих процедур потребує від дитини певного рівня фізичної культури. Вона формується в учнів протягом усіх років навчання в школі шляхом роз'яснюванням, переконанням, організації їх практичної діяльності, на уроках та в позакласній роботі. Вчителі і батьки повинні постійно підкреслювати велику

роль загартовування у запобіганні хворобам, зміцнення здоров'я дітей, спонукаючи їх до систематичного використання загартовуючих процедур.

Здорове загартовування – це невід'ємна частина здорового способу життя.

Список використаної літератури

1. Антропова М.В. Что надо знать о двигательной активности и закаливании детей / М.В. Антропова // Физическая культура в школе. – 1993. – № 3. – С. 28–36.
2. Лисенко О.М. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня / О.М. Лисенко // Фізичне виховання в школах України. – 2008. – №3. – С. 21–23.
3. Носко М.О. Формування здорового способу життя: навчальний посібник / М.О.Носко, С.В.Грищенко, Ю.М.Носко. – К.: МП Леся, 2013. – 160 с.
4. Овчиннікова Н.А. Характеристика сучасних засобів занять оздоровчої спрямованості / Н.А. Овчиннікова, Т.В. Нестерова – К.: Олімпійська література, 1998. – С. 20–24.
5. Омельченко Л.П. Здоров'ятворча педагогіка / Л.П. Омельченко, О.В. Омельченко. – Х.: Вид.група "Основа", 2008. – 205 с.

Волинець Марина,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВАЛЬДОРФСЬКА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА ТА ОЗДОРОВЧА ОСВІТНЯ СИСТЕМА

На сьогодні вальдорфських шкіл по всьому світу налічується більше 1000. Система існує понад 100 років. Такі школи спрямовані, перш за все, на комплексний розвиток особистості, повагу до кожної дитини, її різнобічний розвиток, повноцінне дитинство, пошук талантів, а також підтримка її починань, щоб вона вірила у себе і свої сили. І лише на другому місці йде отримання певних знань. Проте, одним із пріоритетних завдань такої школи є виховання здорового покоління, свідомого ставлення особистості до свого здоров'я та здоров'я інших людей.

За даними ЮНЕСКО, міжнародних незалежних порівняльних педагогічних досліджень якості освіти, вальдорфські учні мають розвинені якості сприйняття інформації, математичні, наукові й інші здібності. Окрім цього, вальдорфська школа позитивно впливає на розвиток таких актуальних для сучасного світу якостей особистості, як індивідуальна ініціативність, творчість, самостійність рішень, здатність до співпраці з людьми, соціальна мобільність. Завдяки цьому серед випускників вальдорфських шкіл майже немає безробітних, як і людей із асоціальною поведінкою. Водночас серед колишніх вальдорфських учнів досить високий відсоток працівників соціальної сфери, освіти, медицини; серед них багато також відомих на Заході державних діячів, політиків, фінансистів, літераторів, митців та ін.

Мета статті – дослідити вальдорфські ідеї збереження здоров'я молодших школярів.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє зробити висновок про те, що теорія й практика роботи вальдорфських шкіл зацікавила багатьох вітчизняних та зарубіжних учених і педагогів. Головна увага науковців спрямовувалася на: системостворювальне узагальнення філософсько-педагогічної спадщини Р.Штайнера, обґрунтування сутності вальдорфського педагогічного процесу як

засобу цілісного гармонійного розвитку особистості (Г.Бондарев, О.Іонова, Е.Краніх та ін.); аналіз змісту освіти, особливостей організації навчально-виховного процесу вальдорфської школи (Н.Абашкіна, Г.Бараваль, В.Загвоздкін та ін.), зокрема в контексті збереження здоров'я учнів (В.Гебель, Л.Гесслер та ін.); висвітлення питань реалізації вальдорфських підходів в умовах української школи (С.Журавльова, О.Іонова, С.Лупаренко, А.Черніс).

Особливу значущість для проведеного дослідження мають дисертаційні праці, виконані в Україні: О.Іонова «Науково-педагогічні основи навчально-виховного процесу в сучасній школі за ідеями вальдорфської педагогіки» (2000), В.Новосельська «Естетичне виховання учнів у вальдорфських школах» (2004), С.Лупаренко «Розвиток пізнавальної активності молодших школярів засобами вальдорфської педагогіки» (2008).

Вальдорфська система освіти ґрунтується на духовній науці - Антропософії, створеної Рудольфом Штайнером, австрійським мислителем.

Перший період життя дитини Р. Штейнер визначив як "імітацію і приклад" — у неспокійної людини діти теж будуть неспокійними. Дитина вчиться тільки шляхом імітації.

Перші сім років життя дитини — виховання волі дитини і ключове слово для вихователів, батьків і вчителів — "Я сам". У сім років настає глибока криза в розвитку дитини — зміна молочних зубів. Р. Штейнер вчить обережно ставитись у цей період до її психофізичного ресурсу і категорично забороняє до настання семи років нав'язане інтелектуальне навантаження — математику, читання, письмо.

Вальдорфські педагоги ніколи не кажуть дитині "ні" та "не можна". Вони ніколи не критикують, не фіксують уваги на тому, що вона зробила щось не так. Важливішим є процес, а не результат. Тому що дитина пізнає світ. Ось чому у вальдорфських школах ніколи не виставляють оцінок, не принижують дитину порівнянням. А наприкінці року діти пишуть вірш чи картину. Це і є характеристика їх розуму і душі. Вчитель не має підручників, програми, годинного плану. І предметів теж немає в їх звичайному розумінні. Один педагог веде всі предмети, тобто розповідає дітям про різні галузі людського знання.

Особлива увага у Вальдорфській педагогіці звертається на систему здоров'язберігаючого навчання та виховання. Так, ще в 90-х роках ХХ ст. університетами Фінляндії доведено, що відсотки порушень фізичного здоров'я та психічних захворювань у вальдорфських школах значно нижчі, ніж у звичайних, причому у вальдорфських школах показники знижуються, а у традиційних — постійно збільшуються. Проведені у 2006 р. масштабні дослідження здоров'я учнів засвідчили, що учні вальдорфських шкіл п'яти західноєвропейських країн (Австрія, Голландія, Німеччина, Швейцарія, Швеція) мають значно кращі показники здоров'я, ніж учні традиційних шкіл.

Оздоровчий, терапевтичний ефект вальдорфської педагогіки проявляється не тільки в оздоровчому середовищі, загальній організації навчально-виховного процесу, але і в грамотній методичній організації кожного з навчальних предметів. Наприклад, в методичному посібнику з рукоділля, крім опису технік в'язання, вишивання, плетіння, роботи з вовною та ін., звертається увага на терапевтичне значення кожного з занять, терапевтичний вплив певних природних матеріалів на розвиток дитини та її здоров'я, надаються психологічні рекомендації вчителю щодо розуміння природи дитини та особливостей її розвитку на кожному з вікових етапів.

Крім відомих в інших освітніх системах технологій здоров'язбереження (рухові вправи на уроках, проведення перерв на відкритому повітрі, тощо), у вальдорфській освітній системі є унікальні предмети терапевтичної спрямованості: «Малювання форм», «Евритмія»; на уроках фізичної культури використовуються елементи ботмерівської гімнастики; на інших уроках – евритмічні паузи. Виходячи з цього, можна зазначити, що методика викладання кожного з предметів орієнтується на здоровий та гармонійний розвиток дитини.

Окрему увагу потрібно виділити уроку евритмії. Так як, евритмія — це мистецтво руху, розроблене Р. Штейнером. У ній мова і музика перебувають у гармонії з рухом виконавця. Це захоплює всіх оточуючих, залучає діяти разом. Евритмія служить для встановлення гармонії душі й організму, що росте.

Спектр занять евритмією у вальдорфській школі широкий – від використання найпростіших ритмів і вправ з палкою в перших класах до підготовлених виступів на шкільній сцені з ліричними, драматичними і музичними виставами у старших класах. На уроках евритмії використовуються палиці із міді довжиною 80-100см і невеличкі м'ячики із міді, дерева чи вовни. Це необхідно для полегшення контролю дитини за її кінцівками під час виконання ритмічних вправ і ігор, а також надбання спритності, рухливості у тілі та окремих суглобах (насамперед у зап'ястях, кистях рук і пальцях). В основі вправ з палицею лежать закономірності тілесної організації людини, вони розвивають здібність до усвідомленого переживання різноманітних напрямлень рухів у просторі: доверху – донизу, праворуч – ліворуч, уперед – назад. Спочатку ці вправи виконуються з максимальною точністю у положенні стоячи, потім вони виконуються під час ходьби, потім в різних, все більш ускладнених композиціях. Це дозволяє досягнути дитині високої координації рухів.

Практично урок евритмії - це виконання комплексу різноманітних ритмічних рухів, які здійснюються учнем під керівництвом спеціаліста як індивідуально, так і у взаємодії з іншими дітьми у групі (соціумі). Учні виконують спеціальні координовані вправи, які залучають до роботи маленькі чи великі групи м'язів від простих ритмічних повільних рухів до дуже складних, які здійснюються при змінах темпу, простору та широти виконання.

Окремі рухи супроводжуються музичним акомпанементом. Тобто евритмія – це поєднання різних видів рухливих ритмічних дій: гімнастики, ритміки, танців, співів, яке своєю метою ставить збалансування та гармонізацію різноманітних процесів в організмі учня.

Спеціалісти з евритмії стверджують, що в ході виконання вправ виконуються процеси, які відповідають здоровому стану організму. Рухи відповідають стану дитини. Вони впливають насамперед, на ритмічні процеси організму, особливо на циркуляцію та дихання. Оскільки кожний орган і система знаходяться у функціональній взаємодії з усім організмом через кровообіг і дихання, то за допомогою евритмічних рухів можна впливати як на окремі органи, так і на організм в цілому. Вправи впливають цілеспрямовано, тобто при необхідності збуджують, гальмують, укріплюють, регулюють і т.д.

Під впливом уроку евритмії у учнів зберігаються такі шкільно значущі фактори як розумова працездатність, концентрація уваги, зосередженість, які мають велике значення для повноцінної розумової діяльності під час шкільного навчання. Під впливом уроку евритмії значно поліпшуються рухово-координаційні реакції учнів, що свідчить про позитивну дію спеціальних

ритмічних вправ на функціональний стан рухового апарату дітей. Це сприяє гармонізації функціонального стану організму учнів та віддаляє явище стомлення у дітей.

Таким чином, можна свідчити про важливий позитивний внесок всієї Вальдорфської педагогіки до підвищення функціонального стану організму учнів, збереження і зміцнення стану їх здоров'я.

Список використаної літератури

1. Вальдорфская педагогика: Антология / Сост. А.А. Пинский и др. Под ред. А.А. Пинского. - М.: Просвещение. - 2003. - 494 с.
2. Гальперин С.И. Физиологические особенности детей. - М.: Просвещение. - 1965. - 244 с.
3. Вальдорфські школи: запитання й відповіді. – К.: Вид-во «НАІРІ», 2008. – 236 с.
4. <https://www.b17.ru/article/33740/>
5. <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2013-10/13iomews.pdf>

Вольська Мирослава,

студентка 31 групи

навчально-наукового інститут педагогіки

САМООЦІНКА МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З УЧБОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Самооцінка молодшого школяра залежить від багатьох факторів, і найголовнішим серед них є оцінка вчителя. Коли дитина вперше приходить до школи, у її житті розпочинається новий період. З приходом до школи починає активно розвиватися соціальне життя дитини. Статус школяра, якого вона набуває, пов'язаний з новою системою вимог, соціальних обов'язків і прав. Вони полягають у тому, що учень повинен ходити до школи, виконувати на уроці ті завдання, які пропонує вчитель, дотримуватись розпорядку дня, вчитися, дотримуватись правил поведінки. Учні включаються в нову для них, суспільно значиму діяльність – учіння. Їхні взаємини з дорослими і однолітками відтепер визначаються тим, як вони виконують свої нові, суспіль значущі обов'язки [2].

У період з 7 до 10 років проходить фізичний і психофізіологічний розвиток дитини, чому активно сприяє систематичне учіння.

Кожен педагог повинен враховувати індивідуальні особливості молодших школярів у навчально-виховному процесі – це не лише пристосування мети і змісту навчання і виховання до окремого учня, це пристосування прийомів, методів і форм педагогічного впливу до індивідуальних особливостей з метою забезпечення запрограмованого рівня розвитку особистості. Індивідуальний підхід створює найсприятливіші можливості для розвитку пізнавальних можливостей, активності, здібностей й обдарувань кожного учня. Такого підходу потребують насамперед учні, які виявляють неадекватну поведінку, обмежені, нерозвинені здібності, мають чітко виражені відхилення в розвитку [3].

Формування самооцінки відбувається у дітей тривалий час. Уміння ставити цілі і контролювати свою поведінку, управляти собою необхідне молодшому школяру в навчальній діяльності. Процес формування самоконтролю залежить від рівня розвитку самооцінки. Молодші школярі можуть здійснювати самоконтроль тільки під керівництвом дорослого і за участю однолітків. Уявлення про себе – це

основа самооцінки молодших школярів. Самосвідомість дитини здійснюється в навчальній діяльності.

Самооцінка розвинутого індивіда утворює складну систему, яка визначає характер само ставлення індивіда і включає загальну самооцінку, яка відображає рівень самоповаги, цілісне прийняття чи неприйняття себе. Самооцінка може бути різного рівня усвідомленості [4, с. 67].

Самооцінка має такі рівні: високий, середній і низький. Люди, які мають високу самооцінку, є самовпевненими, вони можуть прийняти власні рішення і відстоювати їх в разі зіткнення з різними проблемами. Такі люди мають свої цілі і цінності і вразі потреби можуть змінити їх, можуть бути лідерами, здатні виражати власні почуття. Люди з високою самооцінкою задоволені собою, світом та іншими людьми, вони можуть прийняти як заохочення, так і докори, володіють оптимістичним поглядом на життя і тенденцією жити тут і зараз, розглядають інших як рівних собі і себе, рівного іншим.

Люди з низькою самооцінкою володіють такими особистісними рисами, як тривожність, невпевненість, залежність. Такими людям завжди здається, що інші люди погано про них думають, не поважають. Вони зазнають великих труднощів у комунікації з іншими людьми. Є менш товариськими, комунікабельними, частіше переживають самотність, відрізняються відсутністю наполегливості й ініціативи, схильні до коливань і зміни рішень. Такі люди мають більш виражену потребу у схваленні. Вони працюють менш ефективно при стресових умовах або невдачах. Професійне майбутнє вважають загрозливим і похмурим, частіше відчувають незадоволеність роботою, незадоволеність самим собою, а також незадоволеність всіма аспектами свого життя. В деяких випадках низький рівень самоповаги краще, ніж високий. Наприклад, за певних обставин люди з низькою самооцінкою прагнуть зібрати більше інформації про майбутнє завдання, тому їх подальші дії виявляються успішнішими.

Середній рівень самооцінки є найкращим для пристосування особистості до середовища, в міжособистісних відносинах та проблемних ситуаціях.

Крім рівня самооцінки, виділяють ще й інші параметри: стійкість (стабільність у часі), адекватність (правильність, істинність). Відповідно розрізняють такі види самооцінки: стійка і нестійка, адекватна і неадекватна, неадекватна самооцінка може бути завищеною і заниженою [4, с. 93-94].

Як показує практика, деякі учителі не завжди усвідомлюють роль своїх оцінних думок у формуванні самооцінки молодших школярів, адже це є одним з найважливіших засобів впливу на розвиток особистості, тому вдосконалення оцінної діяльності вчителя, вивчення її механізмів є одним із резервів підвищення ефективності виховної роботи, підвищення суспільної активності громадян.

Оцінна діяльність вчителя зазвичай здійснюється у формі оцінок в журналі і у вербальній формі. Ці дві форми оцінювання мають суттєву відмінність. Оцінка, яку вчитель ставить у журнал, є офіційним документом. Тому вчитель ставить її на основі спеціально розроблених критеріїв і вимог. Вербальна оцінка не менш відповідальна для вчителя, ніж оцінка в журналі. Вона дозволяє педагогові враховувати ситуацію, що склалася, підкреслювати старанність учнів, яким важко дається навчання, і навпаки, виражати осуд здібних, але ледачкуватих учнів.

Співвідношення своєї власної оцінки навчальної діяльності з оцінкою, яку ця діяльність отримує від інших, уміння враховувати думку інших, виникнення цього двостороннього підходу – істотна причина на шляху формування в учнів

критичної самооцінки досягнутих результатів навчальної діяльності. Важлива не лише адекватна оцінка вчителя об'єктивного результату навчальної діяльності, але і врахування того, що бачить і цінує в цьому результаті сам учень [1].

Організуючи навчально-виховну роботу, вчитель зазвичай співвідносить результати, що досягаються дітьми, з їх розумовими здібностями і ставленням до навчання, не враховуючи самооцінку дитини, її власні уявлення про свої здібності, свою особистість і про рівень реалізації цих можливостей і здібностей в навчальній діяльності. Від цих уявлень залежить велика або менша впевненість учні в своїх силах, усвідомлення отриманого результату як успіху або невдачі, відношення до допущених помилок, вибір для вирішення завдання залежно від ступеня її складності і низка інших моментів навчальної діяльності. Тому необхідність формувати у школярів контроль і самооцінку не викликає жодних сумнівів. Необхідно довести до свідомості молодшого школяра те, що повторюючи завдання самому собі, товаришам, батькам, можна переконатися, вивчив ти його чи ні, тобто показати контролюючу функцію повторення. Необхідно привчати дитину весь час, і в процесі роботи, і після її завершення порівнювати свою роботу з якимсь взірцем. Як взірець для порівняння може виступати не лише те, що демонстрував учитель в класі, але і відповіді кращих учнів. Чим раніше зрозуміє молодший школяр необхідність постійного самоконтролю, тим краще. Дуже велику помилку роблять ті батьки, які беруть функцію контролю на себе і прагнуть якомога довше утримати її за собою.

На перших порах подібна допомога буває потрібна маленькому школяру, але надаючи її, дорослі повинні постійно пам'ятати, що головна мета полягає в тому, щоб поступово навчити цього саму дитину, а не підмінити її якомога довше, до чого часто прагнуть батьки. У подібній ситуації дитина не відчуває відповідальності на погано виконане завдання.

Таким чином, допомогти дитині з перших днів навчання оволодіти контролем, показати, що це таке, як він здійснюється, і поступово привчати її саму контролювати і оцінювати свої дії – ось завдання, яке стоїть перед дорослими.

Список використаної літератури

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников. – М., 1980. – 190 с.
2. Індивідуальні особливості молодших школярів та застосування їх в навчально-виховному процесі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://5ka.at.ua/load/pedagogika>
3. Носко І.В. Психологія розвитку та вікова психологія. – К., 2003.
4. Психологія: підручник для педагогічних вузів / за ред. б.М. Сосновського. – М., 2005.

Гакалець Дарія,
студентка 42 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА ЇЇ ПРОФІЛАКТИКА

У зв'язку з тим, що формування духовно та фізично здорової людини не лише завдання, а й обов'язкова умова побудови нового гуманно-демократичного суспільства, в психолого-педагогічній науці та практиці особливу актуальність

мають прикладні експериментальні дослідження, спрямовані на подолання негативних явищ, які супроводжують розвиток особистості. В умовах нестабільного сьогодення з його соціально-економічними негараздами, невпевненістю в завтрашньому дні, зростанням насилля у суспільстві все частіше розвиток дитини супроводжується переживаннями негативної модальності і, перш за все, високою тривожністю, що заважає гармонійному становленню особистості.

Отже, проблема особистісної тривожності на етапі молодшого шкільного віку залишається актуальною, як і питання її профілактики та психологічної корекції.

Meta statmi- проаналізувати різні теоретичні підходи до вивчення проблеми тривожності молодших школярів.

Більшість дослідників розрізняють тривогу як стан і як рису особистості – тривожність. Стан тривоги визначається як змінний психічний стан, який характеризується суб'єктивним відчуттям напруги, побоювання, підвищенням активності нервової системи (ситуативна тривожність).

Тривога як риса (особистісна тривожність) – відносно стійка психічна структура з відповідними їй шаблонами поведінки, які виражаються в тенденції реагувати на ситуації, що сприймаються як загрозливі, збільшенням стану тривоги. Тривожність є суб'єктивним проявом неблагополуччя особистості.

На думку Л. Обухової: «Тривожність – це постійна або ситуативна властивість людини, яка призводить до стану підвищеного занепокоєння, відчуття страху і тривоги в специфічних соціальних ситуаціях» [6, с. 81]. За визначенням А. Петровської, «Тривожність – схильність індивіда до переживання тривоги, що характеризується низьким порогом виникнення реакції тривоги, один з основних параметрів індивідуальних розходжень» [7, с. 132]. Н. Араkelов, у свою чергу, відзначає, що тривожність – це багатозначний психологічний термін, яким можна описати як певний стан індивідів в обмежений момент часу, так і стійку властивість будь-якої людини.

Відповідно до змістового аспекту особистісна тривожність є рисою емоційного складу особистості, яка має умовно-рефлекторну природу. Швидкість її виникнення, закріплення і розвитку частково визначається індивідуальними та віковими особливостями дитини, а також залежить від соціальних умов, в яких живе і розвивається дитина, та спрямованих на неї стихійних і спеціально організованих впливів [1].

Теоретичні аспекти особистісної тривожності розглядаються в психологічній літературі, перш за все, з точки зору представлення її як переживання певної емоційної модальності, пов'язаної з мотивами поведінки і діяльності. В основі аналізу цього явища є праці таких дослідників, як В. М'ясищев, Ж-ЖПіаже, І. Павлов.

Згідно з К. Хорні, щоб подолати базальну тривогу, дитина змушена вдаватися до захисних стратегій, які дослідниця назвала «невротичними потребами», виділивши таких десять. Усі ці стратегії вона впорядкувала у десять основних категорій: орієнтація на людей, від людей і проти людей, кожна з яких спрямована на зниження тривоги.

З. Фрейд виділив 3 типи тривоги: реалістичну, невротичну і моральну. Він вважав, що тривога грає роль сигналу, що попереджає «Его» про небезпеку, що насувається, яка походить від інтенсивних імпульсів. У відповідь «Его» використовує ряд захисних механізмів, включаючи: витіснення, проекцію,

заміщення, раціоналізацію та інші. Захисні механізми діють несвідомо і спотворюють сприйняття реальності індивідом.

С. Ставицька, досліджуючи проблему особистісної тривожності молодших школярів, наголошує, що тотожні погляди на місце тривожності в розвитку особистості (як відсутності соціальних навичок) висловлюють біхевіористи та представники теорії соціального навчання (Е. Дюркгейм, Б. Скіннер, Е. Толмен) [2]. Б. Скіннер вважає тривогу негативним побічним явищем, яке пов'язане з використанням покарання. Якщо людина здобула неправильні навички і помилкові патерни поведінки, які зберігаються за допомогою якогось підкріплення і не знають, як бути дружелюбними, як вести розмову, як виразити відповідним чином гнів, як відхилити нерозумні прохання. Така соціальна невідповідність може призвести до тривоги.

У вітчизняній психології Л. Божович визначила тривогу як усвідомлювану інтенсивну хворобу, що мала місце в минулому досвіді, або передбачення хвороби [9]. А. Прихожан визначила тривожність як стан доцільного підготовчого підвищення сенсорної уваги і моторного напруження в ситуації можливої небезпеки, що забезпечує відповідну реакцію на страх [8].

Аналіз літературних джерел показав необхідність розрізнення тривоги як психологічного стану (ситуативна тривожність) і як більше чи менше сталої риси характеру, властивості особистості (особистісна тривожність); виявив взаємозв'язок та відмінності між страхом і тривожністю; указав, що незадоволеність основних потреб дитини призводить до затяжних фрустрацій і конфліктів, які й стають основним джерелом особистісної тривожності.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що на сучасному етапі акцент у дослідженнях тривожності ставиться переважно на аналізі її як властивості особистості, яка виникає і розвивається в нестабільних умовах сьогодення.

Рівень тривожності дитини залежить від впливу цілого комплексу різнобічних факторів, які значною мірою зумовлюють та визначають адаптацію дитини до навколишнього середовища, фізичний та інтелектуальний її розвиток у такий відповідальний період життя як початок навчання у школі. Тому багато психологів працювали над питанням корекційної роботи з учнями, у яких спостерігався високий рівень тривожності. Так, наприклад, Є. Рогов розробив програму корекційної роботи з учнями, які відчувають так звану відкрити тривогу, в межах якої запропонував ряд прийомів для зняття емоційного напруження, наприклад «присмний спогад», де школяру пропонується уявити собі ситуацію, в якій він відчував повний спокій, розслаблення і якомога яскравіше, намагаючись згадати всі відчуття або прийом «Усмішка», де даються вправи для розслаблення м'язів обличчя [3].

Працюючи з тривожними дітьми, слід пам'ятати, що стан тривоги, як правило, супроводжується сильним затиском різних груп м'язів. Тому релаксаційні і дихальні вправи для даної категорії дітей просто необхідні. Л. Агеева зробила добірку спеціальних вправ [4].

У питанні профілактики і корекції рівня тривожності допоможе саме спільна діяльність педагога і психолога, яка забезпечує індивідуальний підхід до дитини на основі розуміння його психологічних особливостей, дозволяє своєчасно виявляти порушення в психічному розвитку і поведінці дитини, і надавати йому необхідну психолого-педагогічну допомогу. Саме тому до умов подолання

особистісної тривожності належать психологічні та педагогічні (забезпечення дитині комфортних психофізіологічних умов перебування в школі; індивідуального підходу в навчанні і вихованні; створення умов для розвитку довірливості, самостійності; оволодіння компонентами навчальної діяльності; вироблення критеріїв особистісного успіху тощо); міжособистісної тривожності (культивування доброзичливості; взаємодопомоги, взаємоповаги у стосунках між учнями класу в процесі навчальної діяльності; розширення взаємної довіри, підтримки між вчителем і учнем, учнем і однокласниками; підтримання в класі атмосфери прийняття дитини, незалежно від успішності навчання та ін.) [5].

На наш погляд, прикладні дослідження зазначеної проблематики допоможуть вирішити ряд проблем молодшого шкільного віку, у тому числі – проблеми розвитку особистості в період кризи семи років, труднощі прийняття на себе дитиною нових соціальних ролей, у зв'язку з переходом з дитячого садка до школи, проблеми адаптації, успішності навчальної діяльності і ряду інших актуальних проблем, вирішення яких ставить перед собою вікова та педагогічна психологія.

Отже, у психологічному науковому просторі, існують різні визначення поняття тривожності, хоча більшість дослідників сходяться у визнанні необхідності розглядати тривожність диференційовано – як ситуативне явище і як особистісну характеристику з урахуванням перехідного стану і його динаміки.

Умови подолання особистісної тривожності пов'язані з необхідністю нівелювання негативної дії факторів, що її зумовлюють. І тому проблематика з'ясування та впровадження у практику шкільного життя психолого-педагогічних умов, що можуть сприяти не лише профілактиці та подоланню тривожності молодших школярів, а й забезпечать інтелектуальне та особистісне зростання учнів, адекватний розвиток емоційно-вольової, пізнавальної та мотиваційної сфери особистості дитини, потребує сучасних науково-психологічних розвідок.

Список використаної літератури

1. Волошина В.В. Розвиток пізнавальних інтересів у дошкільників та молодших школярів / В.В. Волошина, Л.В. Волинська, Л.В. Лохвицька. – К. : НПУ ім. Д.Драгоманова, 2003. – 214 с.
2. Ставицька С.О. Вивчення особистісної тривоги у дітей молодшого шкільного віку проєктивними методами. // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Методи підготовки фахівців до професійного спілкування”. Книга I. — Черкаси – 1997.– С. 109-119.
3. Гордєєва А. Тривожність молодших школярів у процесі адаптації до школи : шляхи та методи психокорекції // Психолог. – 2009. – №14. – квітень. – С. 1-24.
4. Ковальчук О. Виникнення тривожності у дітей та профілактика страхів // Психолог – 2009. – №11-12, березень. – С. 22-23.
5. Шевцова О. М. Психологічний супровід професійно-особистісного розвитку вчителя в умовах інноваційної діяльності : наук.-метод. посіб. / О. М. Шевцова. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. – 128 с.
6. Обухова Л. Ф. Дитяча та вікова психологія. – М.: Тривола, 1996. – 169 с.
7. Петровская Л. А. Компетентность в общении. М.: МГУ, 1989. – 216 с.
8. Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: Психологическая природа и возрастная динамика. Москва-Воронеж, 2000. – 304 с.
9. Божович Л.И. Проблемы формирования личности: Избранные психологические труды / под ред. Д.И. Фельдштейна. – М.: Педагогика, 1995. – 209 с.

ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Серед найвищих цінностей кожної людини домінантне місце належить саме здоров'ю та його збереженню.

У Законі України «Про загальну середню освіту» у статті 22 «Охорона та зміцнення здоров'я учнів» зосереджено увагу на необхідності створення загальноосвітнім навчальним закладом безпечних та нешкідливих умов навчання, режиму дня, умов для фізичного розвитку і зміцнення здоров'я, формування гігієнічних навичок і основ здорового способу життя учнів. Відповідно до Закону, держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність і зобов'язана ефективно вирішувати завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить соціально-економічний розвиток суспільства і країни в цілому [1, с.106].

Молодший шкільний вік є сензитивним періодом формування і розвитку дитячого організму та закладання основ здоров'я. У цьому віці формується постава, виробляються навички життєво важливих рухів, інтенсивно розвиваються рухові якості. Тому проблема формування, збереження, зміцнення здоров'я молодшого школяра, враховуючи його вікові характеристики, належить до найбільш актуальних.

Проблема збереження здоров'я знаходимо у творах таких відомих філософів, як: Платон та Арістотель, Гіппократ та ін.

На сучасному етапі проблему оздоровлення підростаючого покоління є об'єктом розгляду таких видатних науковців, як : А. Антипов, С. Андреева, А. Борисенко, С. Вільчановский, А. Грищенко, А. Леськів.Різноманітні аспекти теорії та практики оздоровлення молодших школярів у навчально-виховному процесі висвітлені в роботах В. Баранова, О. Ващенко, О. Дубогай, Н. Коцур, С. Максименка, Г. Новикова, В.Лук'яненко, С. Присяжнюка, О. Савченко, С. Свириденко, В. Сухомлинського.

Здоров'я - це природний динамічний стан організму, який характеризується його самоврівноваженістю і врівноваженістю з навколишнім середовищем у духовному, фізичному, а також соціальному плані й ефективно протидіє захворюванням [6,с.11]. Поняття здоров'я передбачає фізичне, психічне, соціальне і духовне.

Молодший шкільний вік вважається одним з найважливіших періодів у процесі формування особистості людини. У цьому віці інтенсивніше розвиваються різні задатки, формуються моральні якості, виробляються риси характеру. Саме в даному віковому періоді закладається і зміцнюється фундамент здоров'я і розвитку фізичних якостей, необхідних для ефективної участі в різних формах рухової активності, що, у свою чергу, створює умови для активного та спрямованого формування і розвитку психічних функцій та інтелектуальних задатків дитини [2,с.33].

Оздоровлення дітей молодшого шкільного віку визначається ефективними *формами та методами та засобами.*

1. *Фізичне виховання як найдієвіший засіб оздоровлення.* Завдання фізичного виховання молодших школярів такі:

- 1) зміцнювати здоров'я і сприяти правильному фізичному розвитку;
- 2) формувати рухові вміння та навички;
- 3) забезпечувати учнів знаннями з фізичної культури, гігієни, про правила загартування;
- 4) розвивати рухові (фізичні) якості;
- 5) формувати інтерес до фізкультури і потреба займатися їй;
- 6) виховувати позитивні морально-вольові якості [4, с.14].

Прийоми та методи роботи з дітьми повинні забезпечувати різноманітну активну практичну діяльність кожного учня.

2. *Правильне харчування - запорука здоров'я молодшого школяра.* На стан здоров'я людини впливають численні фактори. Один з найважливіших – харчування. Основні правила здорового харчування: різноманітність, помірність і своєчасність. Недотримання режиму прийому їжі та неправильне харчування часто призводить до хворобливих змін в травній системі. Крім того, слід привчати дитину їсти не поспішаючи, добре пережовуючи їжу і не займаючись під час їжі сторонніми справами. Дотримання культури харчування допоможуть дітям отримувати задоволення від прийому їжі і залишатися здоровими.

3. *Дотримання правила особистої гігієни молодших школярів.* Особиста гігієна школяра - сукупність гігієнічних правил, виконання яких сприяє збереженню і зміцненню здоров'я людини. Особиста гігієна включає режим дня, регулярні прийоми повноцінної їжі, чергування розумової і фізичної праці, гігієнічні вимоги дотримання в чистоті тіла, білизни, одягу, житла.

4. Ще однією необхідною умовою оздоровлення молодшого школяра є *дотримання режиму дня.* Для молодших школярів дотримання режиму дня має особливе значення. Чергування праці й відпочинку сприяє оптимізації функцій організму, кращої адаптації до умов школи з мінімальними фізіологічними затратами, а порушення режиму дня – навпаки: призводить до відхилень у здоров'ї дитини (часто і серйозних), і насамперед до неврозів [5, с.210].

Серед ефективних *методів* оздоровлення дитячого організму у молодшому шкільному віці варто виділити такі:

1. *Загартування* - це спектр методів, спрямованих на підвищення функціональних резервів організму та його опірності до несприятливих впливів довкілля. Прикладом загартування є поступове звикання до низьких температур (водні процедури, зарядка на свіжому повітрі). Під час загартування низькими температурами відбувається збалансованість процесів теплоутворення і тепловіддачі організму [6, с. 13].

2. *Сонячні ванни.* Одним із найважливіших засобів загартування організму є вплив сонячних променів. Вони здійснюють різноманітний вплив на організм, які збагачують організм такими вітамінами, як D та C. Головне не перебувати довгий час під пекучими променями сонця влітку, адже це лише негативно позначитися на стані здоров'я (запаморочення т.п.).

4. *Обливання холодною водою.* Його слід проводити після місячного вологого обтирання. Найкраще до обливання приступити влітку, на свіжому повітрі, починаючи з температури води 20 °C [2, с.35].

5. *Дихальна гімнастика* - це система вправ, спрямована на оволодіння мистецтвом правильно дихати, що дає змогу акумулювати організмом життєву

енергію, правильно її розподіляти і використовувати для контролю над організмом. Дихання – не тільки рефлекторні дії, але й дихальні вправи для діафрагми, які регулюють вдих і видих. Найкращий варіант дихання – це вдих і видих через ніс [2,с.35].

6. *Самомасаж і масаж* допомагають підвищити захисні функції організму дитини. Під час ранкових процедур проводиться самомасаж вušних раковин і пальців рук. Під час дихальної гімнастики – ігровий самомасаж (основа для загартовування і оздоровлення дитячого організму).

7. *Тренінги* – це елементи психічної дисципліни, що допомагають розвивати здатність перебільшувати позитивне і розчиняти негативне. При виконанні тренінгів важливим вважається вміння дітей уявити описувану ситуацію, що в свою чергу дає їм можливість заспокоїтися, зняти зайве навантаження і підвищити свій настрій [2, с.109].

8. *Пальчикова гімнастика* сприяє розвитку у дітей дрібної моторики та координації рухів рук, робить позитивний вплив на покращення пам'яті, мислення, розвиває фантазію.

9. *Музично-рухливі ігри* – використання прийомів імітації, наслідування, образні порівняння, рольові ситуації, змагання – все те, що необхідно для танцювально-ігрової гімнастики. Така форма роботи також сприяє активізації пізнавальної активності в контексті зміцнення сил організму [7, с.42].

Таким чином, здоров'я – це найвища цінність кожної людини. У молодшому шкільному віці відбувається інтенсивний розвиток організму дитини, а також зміцнення опорно-рухового апарату. Тому закладання основ здоров'я та процес оздоровлення дитини у цьому віці безпосередньо залежить від таких умов: дотримання нею правил здорового способу життя, особистої гігієни, режиму здорового харчування.

Серед найефективніших засобів оздоровчої роботи в школі традиційно називають фізичне виховання як невід'ємну частину виховання в цілому. Фізкультура і спорт – одні із тих необхідних умов, від яких залежить здоров'я, працездатність і гарний настрій. Досить цінними у процесі оздоровлення молодшого школяра є такі форми й методи, як: масаж, самомасаж, сонячні ванни, пальчикова гімнастика та ін.

Список використаної літератури

1. Антипова А. Использование здоровьесберегающих технологий в образовательном процессе / А. Антипова // Начальная школа. - 2011. - №8. - С. 106-108.
2. Апанасенко Г.Л., Попова Л.А. Медицинская валеология / Г.Л. Апанасенко, Л.А. Попова. – К.: Здоров'я, 1998. – 248с.
3. Борисенко А.К. Система фізичного виховання учнів початкових класів / А. К. Борисенко // Початкова школа. - № 4. – 2000. – 46с.
4. Готовцев П.І., Дубровський В.Л. Самоконтроль під час занять фізкультурою / П.І. Готовцев, В.Л. Дубровський. - 2003. – 35с.
5. Гуменна О. Оцінка режиму дня дітей молодшого шкільного віку / О.Гуменна // Молода спортивна наука України: зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів: НВФ «Українські технології», 2002. – Т.1. – Вип. 6. – С.209 – 212.
6. Дубовис М.С., Качеров О.Б., Короп О.Ю. Абетка здоров'я / М.С. Дубовис, О.Б. Качеров, О.Ю. Короп. – К. – 1996. – 86с.
7. Кругляк О., Кругляк М. Від гри до здоров'я нації / О.Кругляк, М. Кругляк. – Тернопіль. – 2000.

Гарбар Тетяна,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А. Басюк*

МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У системі людських цінностей і пріоритетів одне з найважливіших місць займає здоров'я людини, як процес збереження і розвитку її психічних і фізіологічних функцій, оптимальної працездатності життя.

Предмет «Основи здоров'я» - інтегрований, що за змістом об'єднує питання здоров'я та безпеки життєдіяльності. Результатом навчання є розвиток психосоціальних навичок учнів, таких, як: уміння прийняття рішень, вирішення проблем, творчого та критичного мислення, спілкування, самооцінки та почуття гідності. Як відомо, що навички набуваються в діяльності, через прийняття рішень та у самостійній діяльності. Тому, використовуючи різноманітні (традиційні та інтерактивні) методи навчання, у вчителя є можливість створити сучасний пізнавально-розвиваючий простір предмету, який базується на активній участі самих учнів у процесі набуття знань навичок як на уроці та в позакласній роботі.

Методичні аспекти проблеми формування навичок здорового способу життя підростаючого покоління відображені у працях О. Ахвердова, Г. Кривошеєва, С. Лебедченко, В. Магіна, В. Скулена, Б.М. Єсіпова, М.А.Даниловата ін.

Вікові особливості молодшого школяра у контексті цієї проблеми описані у дослідженнях В. Горащука, С. Кириленко, Ю. Мельника та інші.

Роль інтерактивних методів навчання «Основам здоров'я» висвітлене в працях таких вчених-методистів як: О. Пометун, Л. Пироженко, А. Фасоля, Ю. Бабанський, М. Поташник.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми використання методів навчання на уроках «Основи здоров'я» у початковій школі.

Метод навчання – це дидактична категорія ; упорядкована система способів (дій) взаємозалежної діяльності вчителя й учнів, спрямованих на досягнення цілей освіти, психічного розвитку і виховання особистості [6, с.14].

Методи навчання основам здоров'я спрямовані на формування умінь визначати рівень здоров'я, прогнозувати і зберігати його, коригувати спосіб життя та ін. [2, с.18] Виокремлюють традиційні та активні (інтерактивні) методи навчання «Основам здоров'я» у початкових класах.

Традиційні методи навчання базуються на інформаційно-ілюстративній діяльності вчителя (розповідь, демонстрація, бесіда) і відтворюючої діяльності учнів. До них належать:

- ✓ словесні: розповідь, бесіда;
- ✓ наочні методи;
- ✓ практичні.

1. Розповідь - вид усного викладу навчального матеріалу педагогом або учнями, при використанні якого акцентується увага на конкретних фактах, їх взаємозв'язку і взаємозумовленості. Основна функція розповіді - навчальна, супутні - розвиваюча, спонукальна і контрольна-корекційна [3, с.32].

2.Бесіда -діалогічний метод навчання, при якому вчитель шляхом постановки ретельно продуманої системи запитань підводить учнів до розуміння нового матеріалу або перевіряє засвоєння ними уже вивченого. В ході бесіди запитання можуть бути адресовані одному учневі (індивідуальна бесіда) або учням всього класу (фронтальна бесіда). Метод бесіди реалізується за допомогою запитань-відповідей.

3. Обговорення дає сприятливу можливість для кожного висловити власні думки, погляди. Цей метод допомагає оцінити рівень розуміння матеріалу [6, с.14].

4. Метод використання засобів масової інформації (тобто використання газет, журналів, телепередач).

5. Опитування : під час опитування виникає високий ступінь участі, поглиблюється розуміння матеріалу; мислення стимулюється, спрямовується та розширюється, загострюється здатність до критичного мислення [4, с.25].

6. Використання матеріалів етнопедагогіки на уроці (традиції і звичаї українського народу, прислів'я і приказки тощо).

7. Наочні методи навчання– це показ малюнків, схем, слайдів, навчальних фільмів, інформаційних відеороликів, мультимедійних презентацій тощо [3, с.40]. Проте вчителю слід пам'ятати, що не варто перевантажувати урок наочністю.

8. Практичні методи:

а) метод вправ. Вправи – це цілеспрямоване багаторазове повторення учнями певних операцій (розумових чи фізичних) з метою формування практичних умінь і навичок. Види вправ: розумові (репродуктивні, тренувальні, творчі); фізичні (загартовування, системи фізичної культури), дихальні [2, с.19];

б)практичні роботи (гімнастика для очей, фізкультхвилинки).

Інтерактивні методи навчання – це сукупність засобів і прийомів організації навчально-пізнавальної діяльності, яка забезпечує активність учнів у набутті знань. Ці методи можуть бути спрямовані на обговорення у класі актуальних проблем. Ці методи поділяються на такі, як:

- робота в групах;
- мозкова атака;
- рольова гра;
- дебати, дискусії;
- розгляд або аналіз конкретних життєвих ситуацій;
- виконання проектів [5, с.34].

Рольові ігри створюють можливості для учнів перевірити свої знання та вміння, потренуватися й одночасно виявити найбільш характерні помилки. Рольові ігри пробуджують та формують у дітей зацікавленість до навчання, викликають установку на роботу; створюють атмосферу позитивного настрою до пошукової діяльності. Будь-яку тему з основ здоров'я можна опрацювати, використавши рольові ігри [1, с.36]. Найкраще дітьми сприймаються ігри, які передбачають моделювання стосунків однолітків у різних життєвих ситуаціях(наприклад, під час виконання правил здорового способу життя та безпечної поведінки) .

Метод проекту – основою його є розвиток критичного мислення, пізнавальних навичок учнів, умінь конструювати свої знання. Працюючи над проектом в учнів з'являються різноманітні ідеї пошукової роботи. Діяльність дітей під час такої

роботи є дослідницькою, пошуковою та творчою. Протягом певного проміжку часу учні працюють у парах, у групі, індивідуально [2, с.29].

Метод дискусії або бговорення, що використовується для вироблення кількох вирішень конкретної проблеми; спонукає учнів проявити уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки.

Мета «мозкового штурму» в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів протягом невеликого (обмеженого) проміжку часу.

Робота у групах над проектами (виготовлення презентацій) учнями може здійснюватися на такі теми: «Здоровий спосіб життя», «Профілактика шкідливих звичок» та ін.

Цінність інтерактивних цих методів полягає у тому, що вони спрямовані на розвиток критичного мислення, пізнавальних навичок учнів, умінь конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів зростає цікавість учнів до процесу навчання, діти навчаються ефективній роботі в колективі. Використання методів активного навчання забезпечує творчу співпрацю між учнями та вчителем.

Результати досліджень фахівців свідчать, що саме молодший шкільний вік – найбільш сприятливий період для розуміння значення власного здоров'я. Тому особливого значення набуває цілеспрямований вплив на особистість школяра, визначення умов, змісту, форм і методів, які є дієвими у вихованні здорового способу життя школярів. Окрім традиційних методів, програми формування життєвих навичок передбачають використання інтерактивних методів навчання: моделювання ситуацій, рольові ігри, дискусії, дебати, вікторини, використання аудіовізуальних видів робіт, що спрямовані на творче самостійне мислення молодших школярів, активізацію їх пізнавальних процесів: мислення, уваги, уяви та підвищення рівня мотивації до вивчення предмета «Основи здоров'я» та відповідального та уважного ставлення до власного здоров'я загалом.

Список використаної літератури:

1. Валецька Р.О. Методика навчання основ здоров'я : підручник / Р.О. Валецька. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – 236 с.
2. Грибан В.Г. Валеологія :навчальний посібник / В.Г.Грибан. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 256 с.
3. Гриньова М.В. Методика викладання «Основ здоров'я» / М.В. Гриньова. – Полтава : АСМІ, 2001. – 155 с.
4. Тучапська Г.В. Абетка здоров'я: навчальний посібник / Г.В. Тучапська. – Тернопіль :Навчальна книга – Богдан, 2008. – 208 с.
5. Шаповалова Т.Г. Методика навчання валеології, основ здоров'я та безпеки життєдіяльності в початковій школі : навч.-метод. посіб. / Т.Г. Шаповалова ; Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ : БДПУ, 2012. – 176с.
6. Чайка В.М. Основи дидактики: навчальний посібник / В.М. Чайка . – Київ: Академвидав, 2011 . – 238 с.

Головенко Аліна,
студентка 11 групи
навчально-науковий інститут педагогіки

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

Моральне виховання-виховний вплив школи, родини, громадськості, метою якого є формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, поведінки на основі асиміляції ідеалів, норм і принципів моралі та практичної діяльності.

Моральне виховання є дуже складною роботою для вчителя, оскільки вимоги школи та сім'ї не завжди збігаються, у суспільстві є багато негативних речей. Освіта повинна проводитися у багатьох сферах (психічна, моральна, робоча, естетична, екологічна, правова і т. д.). Все це повинно бути зроблено вчителем.

В основі морального виховання лежить етика - філософська наука про моральність, її сутність, структуру і особливості походження, розвиток моральних норм і відносин між людьми. Вона вивчає моральні категорії, які втілюють моральні принципи, норми, оцінки та правила поведінки. Набір етичних проблем охоплює питання про те, як людина повинна робити, а також теоретичні питання про походження та сутність моралі.

Характерною особливістю морального навчання особистості є розгляд його менталітету - специфічний світогляд, світосприйняття, світовідчуття, бачення світу і себе у світі національного характеру, вдачі які виробляються під впливом культурно-історичних, геополітичних, природних та світських кліматичних чинників.

Основні якості моралі формуються з раннього дитинства на основі того, що називається "соціальною спадщиною". Вирішальну роль відіграють батьки.

У моральному плані, як і в будь-якому іншому, освіта не може бути недооцінена будь-якими засобами. Тільки оптимальне їх поєднання, з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, забезпечить очікуваний результат. Ключовим є забезпечення цілі, єдності та узгодженості дій усіх соціальних інституцій, що впливають на людину. Повага до моральних стандартів співжиття вимагає самоорганізації, самодисципліни особистості. У процесі навчання навчальний процес у школі дуже важливий. Шкільна дисципліна - це дотримання учнями правил поведінки в школі та за її межами, чітке та організоване виконання домашніх завдань, дотримання традицій тощо.

Свідома дисципліна виявляється в суворій і неухильному виконанні соціальних принципів і стандартів поведінки, заснованих на почуття обов'язку та відповідальності.

Основу виховання засобами етнопедагогіки становлять:

- роботи вітчизняних та зарубіжних педагогів з проблем морального виховання особистості (Г. Ващенко, О. Вишневський, О. Духнович, І. Іванов, Ю. Коменський, Г. Лосько, А. Макаренко, Я. Песталоцці, С. Русова, Дж. Д. Руссо, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші);

- психолого-педагогічні дослідження чутливості дітей шкільного віку до набуття моральних рис (Ш. Амонашвілі, І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, М. Іванчук, О. Матвієнко, О. Савченко, Е. Субоцький, С. Якобсон);

- положення концепції національної освіти, національного вчення про розвиток освіти в Україні в XXI столітті; - дослідження освітнього потенціалу етнопедагогічних засобів (І. Бек, А. Богуш, Г. Васянович, Г. Ващенко, Г. Волков, М. Євтуха, А. Ізмайлов, В. Кузя, І. Огієнко, Ю. Руденко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, Е. Сивалько та ін.).

Етнопедагогіка — галузь педагогіки, що включає в себе емпіричні педагогічні знання, навички, досвід певного етносу у вихованні підростаючого покоління. В

етнопедагогіці загальнонародські надбання трудового, етичного, естетичного виховання втілюються в системі виховання даного народу.

Завдання етнопедагогіки полягає в тому, щоб дитина засвоїла широке коло правил і навичок співжиття у суспільстві, оволодівши перш за все духовними надбаннями рідного народу. Формування гармонійно розвиненої особи, цілісної особистості відбувається на основі засвоєння учнем історично надбаних рідним народом знань і етнічних норм у таких сферах духовності як народний світогляд, народна філософія, народна ідеологія, народна мораль, етика, народна естетика та інших сферах народної духовної культури.

Дослідники виділяють цілий ряд чинників національної освіти: природа, гра, слово, робота, спілкування, традиція, мистецтво, релігія, приклад-ідеал, кожен з яких сприяє моральному вихованню. Важливою особливістю етнопедагогіки - її природовідповідність, виникає через природність народних традицій виховання, гармонійне включення в процеси навколишнього середовища. Виховуючи своїх дітей, наші предки прагнули сформувати у них уявлення про красу природи, про місце людини в природі, про необхідність морального ставлення до всіх живих істот.

Наступний чинник - слово - відіграє вирішальну роль в етнопедагогіці, особливо у випадку морально-етичного виховання. Відзначаючи наявність вербальних елементів практично всі чинники народної освіти, розрізняють вербальні засоби підходять для популярної педагогіки: прислів'я, приказки, загадки, пісні, казки, одкровення, коментарі, розповіді, притчі, уроки тощо.

В етнопедагогіці української традиції одним з найважливіших місць займають казки. Простота, щирість і спонтанність казок відповідають подібним властивостям психіки дитини і тим самим дозволяють досягти гармонійного поєднання психічного та морального розвитку.

Створюючи казки, люди прагнули зафіксувати свої найкращі риси, ідеали, цінності та принципи, а також передати їх підростаючому поколінню. Старанність, колективізм, скромність, великодушність, правдивість оспівуються в казках, а негативні риси навпаки засуджуються.

Унікальна робота популярного мистецтва - це пісня, яка в меншій мірі, ніж казки, сприяє моральному вихованню, тому що люди відображають весь свій світогляд, погляди на мораль. Протягом декількох тисячоліть пісні були природним відбором народних педагогів, які, усвідомлюючи величезне значення музично-поетичних творів у формуванні особистості людини. Використані у вихованні білини, легенди, історичні пісні стимулювали прагнення дитини до морального ідеалу. Український народ чітко усвідомив важливість особистого прикладу в освіті, про який розроблений кодекс поведінки батьків з дітьми.

Етнопедагогіка має свої принципи освіти. Головними з них є національне виховання, виховання в праці, єдність навчання і виховання, зв'язок з життям рідного народу, гуманізм, діяльність, моральні цінності. Основний принцип етнопедагогіки полягає в тому, щоб враховувати вік дитини, освіту з раннього віку, ставлення людини до дитини, затвердження любові, поваги та прихильності дітей, турбота про дитину в сім'ї, належна старанність для дитини, важливість дитини для його батьків, авторитет жінок, узгодженість та безперервність навчальних заходів, індивідуальний підхід до дітей, знання психології дитини, видимість та приклад у сфері освіти, підготовки до життя та роботи, самоосвіти та самодіяльності.

Народна етнопедагогіка - багата і невичерпна скарбниця навчально-виховних засобів, включаючи рідну мову, усне народне мистецтво, національну міфологію та символіку, народне мистецтво, національні традиції, звичаї та обряди, національні ігри, іграшки, ритуали та урочистості, особистісна робота, природа, колискова, короткі оповідання, історії, казки, плітки, дзвінки, атмосфера рідної мови, приклад людей похилого віку, дитячі шоу, народні афоризми, прислів'я, приказки.

Історія української етнопедагогіки триває. Вона є предметом численних досліджень та пошуків, її ідеї охоплюють сучасні концепції освіти та навчання.

Отже, важко назвати щось важливіше для людини, ніж його стосунки з іншими людьми. Характер цих відносин сильно залежить від нашого життя: настрою, моральний дух, манерність і т. д. Відносини з іншими дають змогу побачити сенс їх існування, бачити себе як частину людського суспільства. Людина, як суспільна істота, немислима поза взаєминами з іншими людьми. Саме через спілкування та певні відносини, які формуються в процесі цього спілкування, людина поступово стає людиною, здатною реалізувати не тільки інших, але й самого себе, свідомо та активно регулювати свою діяльність та поведінку, впливати на інших, враховуючи їхні прагнення, інтереси.

На виховання дитини найбільше значення мають відносини у сім'ї - родинна педагогіка. Це частина української виховної мудрості, центральними питаннями якої є: головні засади сімейного життя і виховання (людяність, моральність, багатогранна духовність); стосунки в родині, авторитет і приклад батьків, їхні обов'язки стосовно дітей, сутність і особливості виховного впливу членів сім'ї, статус батька, матері, дідуся, бабусі; виховання в дітей відчуття роду, народу, нації.

Українська освітня система має свій освітній ідеал, її призначення та засоби, визначені соціальним життям людей, узгоджуються з його характером та ідеями про те, що людина повинна бути в певний період її розвитку. Говорячи про це, класик української педагогіки М. Стельмахович визначає освітній ідеал «твору» української етнопедагогіки: «Він дуже свідомий українець, сформований в душі моральності, поважає людей, сім'ю, рідну природу, навколишній світ, тобто ідеал людини, яка виросла з душею народу»[3].

Список використаної літератури:

1. Любар О., Стельмахович М., Федоренко Д. Історія української педагогіки. -К., 1999.
2. Бех І.Д. Основи морального виховання. — К., 1993.
3. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. - К., 1997.
4. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. -К.,1974.
5. Харламов І.Ф. Моральне виховання школярів / І.Ф. Харламов.- М.: Просвещение, 1984.

Гордієнко Юлія,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВРАХУВАННЯ ТИПІВ ТЕМПЕРАМЕНТУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Спільність характеристик темпераменту та індивідуального стилю діяльності полягає в типологічній зумовленості цих характеристик. Зв'язок особливостей

індивідуального стилю діяльності з властивостями нервової системи досліджувався у працях Г.С. Дикопольської, О.О. Копитова, А.О. Коротаєва, Є.О. Клімова та С.І. Маствіліскер.

Мета статті – дослідити врахування типів темпераменту дітей молодшого шкільного віку у навчально-виховному процесі.

На основі кожного типу формуються різні системи умовних нервових зв'язків, але сам процес їх формування залежить від типу нервової системи. Тим самим тип нервової системи надає своєрідності поведінці людини, накладає характерний відбиток на всю її сутність - визначає рухливість психічних процесів, їх стійкість проте він не є вирішальним чинником поведінки, вчинків, переконань, які формуються в процесі індивідуального життя людини так в процесі виховання.

Для того, щоб побудувати індивідуальний підхід до кожної дитини та забезпечити для його розвитку відповідні психологічні умови, педагогам потрібні знання характерних особливостей поведінки дітей залежно від типу їх темпераменту [5, с.198].

Специфічними віковими особливостями нервової системи у переддошкільному і дошкільному дитинстві є слабкість, нерівноваженість збуджувального і гальмівного процесів, висока чутливість. Тому індивідуальні особливості темпераменту, що залежать від вікових особливостей, не вирізняються із загального фону. Нервова система у молодших дошкільників має багато ознак слабого типу, що зумовлено їх віком. Це проявляється у швидкому виснаженні, низькій працездатності, підвищеній збудливості і чутливості, що зумовлює неадекватну поведінку, оскільки сила реакцій дитини не відповідає силі подразника. Через підвищену збудливість діти під впливом емоційно насиченої ситуації кричать, встають зі своїх місць, порушують правила поведінки. Нерідко емоційні перевантаження дезорганізують їхню поведінку. Мистецтво педагога полягає в тому, щоб захистити нервову систему дитини від перенапруження, забезпечити допустиму силу спрямованих на неї стимулів [4, с.268].

Знижена працездатність спричинює втомлюваність. Вона настає швидше, якщо діяльність не цікава, передбачає часту зміну подразників, багато нової інформації, складні або нездійсненні види діяльності, відбувається в численній групі. Перевтому спричинює також надто тривала концентрація уваги малюка на одному виді діяльності, її симптомами є зникнення у дитини інтересу до роботи, млявість, безініціативність, неухважність, розсіяний погляд, некоординовані рухи. Дорослий, вчасно помітивши ознаки перевтоми, повинен подбати про відпочинок малюка, чергування різних видів діяльності (розумових з практичними). Нерідко для запобігання втоми він залучається до діяльності дитини, допомагає швидше її завершити, а потім пропонує завдання, яке вимагає тривалішої активності.

Виокремлюють чотири основні типи вищої нервової діяльності, які відповідають певному типу темпераменту: а) сангвінік; б) флегматик; в) холерик; г) меланхолік.

Діти, яким притаманний сангвіністичний тип темпераменту, енергійні, активні, комунікабельні, поступливі, швидко схоплюють нове і цікаве, легко переносять невдачі. Вони без проблем пристосовуються до нових умов, вступають у контакти з іншими дітьми, знаходять товаришів у будь-якій ситуації. Швидко освоюються в школі, відразу почувають себе, як удома. Для таких дітей корисний розмірений ритм щоденного життя, однак швидший, ніж у дорослих, оскільки

вони не можуть довго зосереджуватись на одному об'єкті, через що їх часто вважають легковажними.

Діти флегматичного темпераменту спокійні, не схильні до поспіху, послідовні і ґрунтовні у справах, з низькою емоційністю, невиразною, стриманою мімікою, їм потрібен час, щоб правильно відреагувати на будь-який вплив. Повільно і з труднощами вони адаптуються до нових умов життя. Важко пристосовуються до закладу, нового режиму і вимог. Іноді педагоги невмотивовано негативно оцінюють дітей флегматичного темпераменту.

Холерики енергійні, з виразною мімікою, різкими жестами, бурхливими реакціями. У звичайних умовах швидко і без проблем переключаються на нову діяльність, активно беруться за будь-яку справу. Адаптуються до нових умов життя, активно вступають у спілкування, налагоджують стосунки, мають багато знайомих. Діти-холерики надають перевагу рухливим іграм з елементами спорту, бігу. Вони охоче беруть участь у заняттях, де можна проявити себе, грають головні ролі в іграх, організують однолітків, керують ними, нерідко намагаються управляти і дорослими. Дуже не люблять ситуацій, у яких потрібно стримувати себе. Уміння й навички формуються в них довго і важко перебудовуються. Холерики з труднощами переключають і конкретизують свою увагу, їх важко дисциплінувати. У роботі з ними потрібні витримка і терпіння. Найкраще добирати для них індивідуальні, малогрупові форми організації діяльності, стимулюючи інтерес до її змісту, дбаючи про емоційно-позитивний фон співпраці.

Діти-меланхоліки малоактивні, сором'язливі, замкнуті, з підвищеною вразливістю. Вони дуже чутливі до найменших подразників, сильно реагують на схвалення і осуд, підозрілі. У них швидко настає втома. У роботі з дітьми-меланхоліками важливі вмотивована вимогливість, оптимальні темп і форми пояснення, своєчасна допомога, запобігання невдачам, емоційна підтримка, схвальна оцінка вдалих ініціативних спроб. Водночас недопустимі суворі зауваження, підвищений тон висловлювань з приводу невдач, необачних вчинків тощо. У сприятливій атмосфері такі діти здатні до високої пізнавальної активності, можуть досягти хорошого результату в доступній і цікавій їм діяльності. Однак вони втомлюються швидше від інших дітей, а тому потребують певного душевного спокою для відновлення працездатності. Відпочивши, повторивши і закріпивши засвоєний матеріал, вони почувують себе впевненіше, самостійніше, вільніше, радіють своїм досягненням [3, с. 8].

Як зауважив В.О. Сухомлинський, за зовнішньою рухливістю дітей можуть приховуватися хвороби серцево-судинної, травної, нервової систем. Незважаючи на враження, що такі діти витривалі, їх нервова система потребує захисту. Слід попередити перезбудження нервової системи, що часто виникає у надмірно рухливих дітей. Для цього дорослому необхідно забезпечити чіткий розпорядок дня, спокійне, але настійливе пред'явлення вимог. При роботі з дошкільниками використовуються різні тактики врахування властивостей їх темпераменту і вікових особливостей. Головний принцип врахування властивостей темпераменту дітей у їх вихованні полягає у тому, щоб досягти переходу від забезпечення зовнішніх умов, сприятливих для дитини певного типу темпераменту, до озброєння дитини навичками саморегуляції, що дозволяють їй самостійно нівелювати вплив темпераменту на діяльність незалежно від зовнішньої ситуації.

Урахування у вихованні і навчанні дітей їхніх індивідуально-типологічних особливостей дає змогу правильно спроекувати їх мету, обрати оптимальні виховні впливи. Ігнорування ж може стати основною причиною розвитку у дітей молодшого шкільного віку негативних рис: у сангвініка — розпорошеності інтересів; у флегматика — безініціативності, байдужості, лінощів, млявості, апатії; у холерика — нестриманості, різкості, імпульсивності; у меланхоліка — сором'язливості, замкнутості, невпевненості, образливості [1, с.385].

Педагог зобов'язаний спрямовувати діяльність дітей, щоб сприяти формуванню позитивних рис і запобігати появі негативних. У сангвініка слід формувати стійкі уподобання та інтереси, не допускати поверхового, недбалого виконання ним завдання, вимагати від нього доводити почату справу до кінця, стимулювати позитивне ставлення до достоїнств інших, уміння зважати на їхню думку.

У вихованні дітей-флегматиків головне — формувати трудові навички, стежити, щоб вони завжди були зайняті, залучати до діяльності в колективі, вчити за допомогою ігор і занять пришвидшувати темп дій, заохочувати найменші прояви рухливості, спритності. Завдяки цьому їхня млявість не перетвориться на лінощі, урівноваженість почуттів — на слабкість.

Енергію холерика слід спрямовувати на корисні справи, ставити перед ним складні завдання, допомагаючи осмислювати їх. Важливо обережно застосовувати все, що збуджує нервову систему, розвивати і зміцнювати процес гальмування шляхом організації розміреної діяльності, домагатися стриманої поведінки, створювати можливості для реалізації потреби в руховому навантаженні. Особливо необхідно систематично контролювати їхню поведінку і діяльність, дотримання правил, якість і повноту виконання завдань, вимог дорослих, вчити зважати на інших, не ображаючи самолюбства.

У вихованні меланхоліків слід враховувати їхню вразливу нервову систему, швидку втомлюваність, слабкість нервових процесів, допомагати подолати сором'язливість, нерішучість, невпевненість у своїх силах, оскільки це може стати причиною слабого характеру. Виявляючи до них чуйність і доброзичливість, потрібно розвивати активність, уміння переборювати несміливість, труднощі, підтримувати позитивні емоції.

Особливої уваги вихователя потребують дві групи дітей: повільні і рухливі. Повільні діти дуже довго виконують режимні процеси, затримують інших, неохоче беруться за нову справу, важко включаються в рухливі ігри і фізичні вправи, постійно порушують правила, неправильно реагують на вказівки або через свою надмірну сконцентрованість не чують їх. Все це відбувається не навмисно, а тому, що дитина інакше не може. Систематичне тренування, вправи можуть підвищити у неї рухливість нервових процесів, зміцнити нервову систему. Будь-яку справу їм необхідно давати виконувати на позитивному емоційному фоні, включаючи елемент гри.

Рівне і спокійне спілкування з рухливими дітьми, уникнення заборон, аргументовані вимоги обов'язково виконати розпочату справу, використання короткочасних з поступовим ускладненням доручень, заповнення часу найрізноманітнішими справами підвищують посидючість, якість роботи рухливих дітей. Крім того, їм бажано пропонувати види діяльності, в яких вони матимуть змогу застосувати свою рухливість і жвавість (спортивні ігри, вправи). При цьому

слід регулювати навантаження, щоб уникнути перевтоми. Хоча такий підхід дуже трудомісткий, однак дає можливість для досягнення позитивних результатів [2].

Список використаної літератури

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб / О.В. Скрипченко та ін. 2-ге вид. - К.: Каравела, 2007. - 400 с.
2. Костенко Г.А., Яременко О.Б. Особистісно орієнтований підхід у навчанні учнів з різними типами темпераменту // Початкова школа.-2001. -№33.
3. Васецька П. Темперамент в індивідуальному стилі діяльності молодших школярів // Початкова школа. - 1999. - №6. - С. 7-8.
4. Степанов О.М. Основи психології і педагогіки: Посібник. - К.: Академвидав, 2003. - 504 с.
5. Развитие личности ребенка: Пер. с англ. / Под ред. А. Фонарева. — М.: Прогресс, 1987. - С. 190-211.

Гоц Тетяна,
студентка 43 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Нова парадигма педагогіки зміщує центр проблем із формування знань, умінь і навичок на цілісний розвиток особистості. У цих умовах зростає соціальна та педагогічна значущість збереження здоров'я дитини в процесі освітньої діяльності, що визначає в подальшому повноту реалізації його життєвих цілей і змісту. Тому виховання основ здорового способу життя (ЗСЖ) школяра є важливим завданням педагогіки.

Серед науковців, які займаються питаннями формування ціннісних орієнтацій дітей на здоровий спосіб життя, слід відмітити дослідження Т. Титаренко, О. Яременка, Н. Нікіфорова, І. Беха, Т. Глазько, С. Лапаєнко, Г. Ващенко, С. Омельченка, Р. Купчинова, Н. Паніної та інших. Із зарубіжних учених проблему здорового способу життя досліджують Л. Хей, Р. Фішер, Х. Данеш, Г. Маклауен, Д. Хамбург, К. Гланз, М. Левіс, Б. Рімер та ін. Автори Г.Зайцев, Н. Захаревич, В. Казначеев, В. Колбанов вказують, що вирішення проблем здоров'я школярів має бути пов'язане не з традиційними гігієнічними, медичними заходами, що здійснюються паралельно з навчальним процесом, а з організацією шкільної оздоровчої системи, складові компоненти якої органічно вплітаються в зміст педагогічного процесу. Інтеграція педагогіки і медицини у вирішенні проблеми забезпечення здоров'я стала можливою з появою такої галузі наукового знання, як валеологія (основоположник І. Брехман). Провідні ідеї валеології отримали достатній розвиток у працях Г. Опанасенко, Л. Татарникової, Л. Трохимчук та ін.

Мета статті - розкрити особливості формування основ здорового способу життя в молодших школярів.

Державною національною програмою «Освіта» визначено, що пріоритетними напрямками реформування освіти є забезпечення в кожному навчально-виховному закладі гуманістичного підходу до дитини, відповідних умов для розвитку фізично та психічно здорової особи, запобігання пияцтву, наркоманії, насильству, що негативно позначаються на здоров'ї дитини [4].

Стратегічним шляхом реалізації цього завдання є створення і розвиток системи валеологічної освіти, яка б передбачала розробку основних положень та умов здорового способу життя, методику їх упровадження, набуття та засвоєння школярами.

Темпи сучасного життя, соціальне неблагополуччя, несприятливе екологічне середовище, гіподинамія, шкідливі звички – всі ці чинники погіршують стан здоров'я наших дітей. Велике значення для збереження здоров'я людини має спосіб її життя. Сучасна молодь у переважній більшості випадків не замислюється над своєю поведінкою, недбало ставиться до власного здоров'я, культивує шкідливі звички. Відомо, що майже 75% хвороб дорослих людей отримані ними ще в дитячі та підліткові роки.

Проблема формування основ здорового способу життя є особливо актуальною для учнів молодшого шкільного віку, оскільки в цей період відбувається становлення власної програми життєдіяльності, а дитина включається в складну роботу щодо формування саморефлексії, самоконтролю и саморегуляції (І.Воронцов). Адже здоров'я підростаючого покоління відноситься до найважливіших показників, що характеризують економічне, соціальне і моральне благополуччя суспільства.

Сучасний стан здоров'я школярів викликає тривогу у всієї громадськості, особливо у лікарів і педагогів. Про це свідчать матеріали засобів масової інформації про стан дітей, а також результати досліджень науковців.

Статистичні дані показують, що наприкінці ХХ-початку ХХІ століття за час навчання в школі кількість здорових дітей знижується в 4-5 разів. Така ситуація обумовлена важким соціально-економічним становищем: безробіттям і міграцією, регіональними конфліктами, зростанням числа соціально-несприятливих сімей, кризою духовних цінностей, падінням морального рівня населення. Певна частка провини за зниження рівня здоров'я дітей обгрунтовано покладається й на загальноосвітню школу.

До чинників, які негативно впливають на здоров'я школярів, вчені (Е. Вайнер, К. Іванова, А. Куликов, Е. Ямбург) відносять перевантаження дітей навчальними заняттями, авторитарний стиль взаємин педагога і учнів, недостатнє врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей у навчанні та вихованні, гіподинамію та ін. У сучасних умовах розвитку вітчизняної школи стає очевидним, що успішне вирішення проблеми збереження та зміцнення здоров'я учнів багато в чому залежить від спільних зусиль медичних працівників і вчителів. Виникла потреба обгрунтування шляхів і засобів вирішення цієї проблеми в рамках педагогічної науки.

З багатьох зафіксованих показників, що визначають стан низького рівня здорового способу життя дітей та учнівської молоді можна виділити основний – це відсутність необхідних соціально-педагогічних технологій формування основ здорового способу життя особистості та державної системи впровадження цих інновацій. В цілому ж, під час вивчення стану здоров'я, фізичної підготовки, здорового способу життя дітей молодшого шкільного віку, нами визначено такі протиріччя між:

- необхідністю переорієнтації системи початкової освіти на здоров'язберігаючий процес, що передбачає включення дитини в оздоровчу діяльність, і недостатньою розробленістю педагогічних основ цього процесу;

- рівнем біологічної та соціальної адаптації учнів до сучасних вимог соціуму та школи і низьким станом психічного і фізичного здоров'я школярів;

- необхідністю формування здорового способу життя школярів і відсутністю ефективних науково обґрунтованих здоров'язберігаючих моделей і технологій.

Покладання на школу і вчителя такого специфічного завдання як турбота про здоров'я учнів – визначається багатьма чинниками. Серед яких варто відзначити, що дорослі завжди несуть відповідальність за те, що відбувається з дітьми, які перебувають під їх опікою. Це стосується і дитячого здоров'я. Саме в школі, під «наглядом» учителів, школярі проводять значну частину часу, і не допомогти їм зберегти здоров'я, було б проявом бездушності і непрофесіоналізму. Окрім цього, велика частина всіх впливів на здоров'я учнів – бажаних і небажаних – здійснюється саме педагогами, в стінах освітніх установ. Якщо ж дотримуватися точки зору, що всіма питаннями здоров'я повинні займатися медики, то до кожного класу треба прикріпити, хоча б одного лікаря.

До науково-педагогічних аспектів збереження та зміцнення здоров'я школярів, включають положення про здоров'я людини. Під здоров'ям людини розуміємо врівноважений стан організму, який характеризується його оптимальним функціонуванням на фізичному, психічному і моральному рівнях [3]. Здоров'я представляє особистісну і суспільну цінність, а здоровий спосіб життя виражається через спосіб життєдіяльності людини, який сприяє ефективному виконанню людиною професійних, громадських, сімейних і побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах і визначає спрямованість зусиль особистості в збереженні і зміцненні індивідуального і суспільного здоров'я.

Тому навчально-виховний процес в початковій школі проходить з урахуванням пізнавальних і вікових можливостей, потреб учнів початкових класів, визначає зміст загальної початкової освіти, спрямовує його на формування і розвиток духовно-моральних та інтелектуальних цінностей молодших школярів. Наскільки успішно будуть сформовані й закріплені в свідомості учнів навички здорового способу життя, залежить його подальший розвиток. Завдання початкової школи посилити роботу над формуванням в учнів знань про здоровий спосіб життя.

Наступне поняття, яке необхідно розглянути в цьому дослідженні – це «спосіб життя». Воно також неоднозначно трактується в словниках, але, загалом «спосіб життя» – це сукупність форм життєдіяльності людей, обумовлених даним способом виробництва. Виявляється у праці, побуті, соціально-політичному житті, культурі, в поведінці людей і служить найважливішим показником рівня розвитку суспільства [4].

Аналіз літератури, а також бесіди з фахівцями в галузі медицини, педагогіки, психології, фізичної культури дозволили виділити такі визначення: «спосіб життя» – це одна із найважливіших категорій, інтегруючих уявлення про певний вид життєдіяльності людини. «Спосіб життя» – це поведінка, закріплена в стереотипах повсякденного життя: трудова діяльність; побут; форми використання вільного часу; задоволення духовних і матеріальних потреб; участь у повсякденному житті; норми і правила поведінки.

Основними елементами «здорового способу життя», як стверджує В. Петленко, є: організація режиму харчування, сну, перебування на свіжому повітрі, що відповідають вимогам санітарно-гігієнічних норм; організація індивідуально доцільного режиму рухової активності; змістовне дозвілля, яке надає розвиваючий

вплив на особистість; подолання шкідливих звичок; культура міжособистісного поведінки в колективі, самоствердження і самоорганізації [3].

Інтегральним вираженням взаємозв'язків способу життя та здоров'я людини виступає поняття «здоровий спосіб життя». Воно об'єднує все, що сприяє виконанню людиною професійних, громадських, побутових функцій в найбільш оптимальних умовах для здоров'я і розвитку людини. Таким чином, «здоровий спосіб життя» – це діяльність особистості, спрямована на зміцнення і розвиток індивідуального і суспільного здоров'я [1].

Найбільш ефективним шляхом формування цінності здоров'я та здорового способу життя є спрямована та зорієнтована дорослими (вчителем, вихователем, психологом, дорослими в сім'ї) самостійна робота, яка сприяє активній та успішній соціалізації дитини в освітній установі, розвиваюча здатність розуміти свій стан, знати способи і варіанти раціональної організації режиму дня та рухової активності, харчування, правил особистої гігієни.

Однак тільки знання основ здорового способу життя не забезпечують і не гарантують їх використання, якщо це не стає необхідною умовою щоденного життя дитини в сім'ї та освітньому закладі.

Під час вибору стратегії формування здорового способу життя в молодшому шкільному віці необхідно, враховуючи психологічні та психофізіологічні характеристики віку, спиратися на зону актуального розвитку, виходячи з того, що провідні цінності здоров'я та здорового способу життя – необхідний і обов'язковий компонент здоров'язберігаючої діяльності освітньої установи, що вимагає відповідної здоров'язберігаючої організації всього її життя. До якої варто включити її інфраструктуру, створення сприятливого психологічного клімату, забезпечення раціональної організації навчального процесу, ефективної фізкультурно-оздоровчої роботи, раціонального харчування.

Одним з компонентів формування цінності здоров'я та здорового способу життя є просвітницька робота з батьками (законними представниками), залучення батьків (законних представників) до спільної роботи з дітьми, до розробки програми формування цінності здоров'я та здорового способу життя. Здоровий спосіб життя – це активна діяльність людей, спрямована на збереження і поліпшення здоров'я. Спосіб життя відносять до соціально-біологічних чинників, компонентами якого служить тріада показників: рівень, якість і стиль життя.

Організація процесу формування здорового способу життя буде результативною, якщо виконуються наступні умови: формування знань і уявлень молодшого школяра про здоров'я людини, про його корисні і шкідливі звички, про власне здоров'я; умови для організованої рухової активності, забезпечується культивування звичок і навичок здорового способу життя; формується ціннісне ставлення до свого здоров'я. Формування мотивації і потреби в учнів дбайливого ставлення до свого здоров'я, у своєму фізичному і психічному вдосконаленні, шляхом використання всіх форм, методів і враховуючи засоби фізичної культури і здорового способу життя.

Список використаної літератури

1. Басва Т. Формування здорового способу життя в особистісно орієнтованому виховному процесі життя / Т. Басва // Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні. – Житомир : ЖДПУ, 2002. – С. 172-173.
2. Бабенкова Е.А. Как приучить ребенка заботиться о своем здоровье. – М. : Вентана-Граф, 2004. – 24 с.

3. Бондар Т.С. Здоров'я школярів: практичні матеріали для повсякденної роботи педагога. – Упоряд. Т.С. Бондар. – Х.: Веста, 2009. – 192 с.

4. Закон України «Про освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – 32 с.

Грушевська Діана,
студентка 32 групи
навчально – наукового інституту педагогіки

ПАЛІННЯ ТА ЙОГО ШКІДЛИВИЙ ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ, ЙОГО ПРОФІЛАКТИКА

Актуальність теми тютюнокуріння зумовлена тим, що крім негативного впливу на здоров'я курців та їх оточенню, ця негативна звичка перешкоджає формуванню у дітей та підлітків адекватних поведінкових установок на здоровий спосіб життя, уповільнює особистісне та моральне зростання. Сучасне суспільство нашої країни терпиме до куріння. На жаль, у свідомості людей куріння не вважається відхиленням від загальноприйнятої норми поведінки. Більше того, куріння вбиває кожну шосту людину в світі, і при збереженні нинішньої ситуації відносно споживання тютюну близько 500 людей, які проживають сьогодні, можуть зрештою загинути. Більше половини цього числа – підлітки і діти. Досить прочитати попередження на коробці сигарет, щоб у цьому переконатися, проте, мільйони людей вперто продовжують палити. Тому сьогодні, як ніколи, проблема паління та його шкідливого впливу потребує негайного розв'язання.

Багато дослідників вивчали та досліджували проблему тютюнопаління. Зокрема, А. Гуркова, І. Риткіс, В. Соїнікова та А. Ченська у своїх роботах характеризували види тютюнопаління. А. Замора, А. Ісаєва, М. Перов виділили соціально-психологічні причини тютюнопаління. Д. Хорн описав 6 типів «курильної» поведінки, а С. Крутько та Ю. Ніколаєва описали психологічні методи роботи з курцями.

У своїх працях О. Листопад та О. Устінова акцентують свою увагу на тому, що реклама, зокрема й цигарок, - рушій торгівлі, а паління перед телекамерами зірок або паління, яке показують у кінофільмах, збільшує популярність цієї звички серед молоді, адже реклама тютюну часто націлена на психологічні потреби людини, так як дивлячись на упаковку цигарок, людина, перш за все, акцентує свою увагу на попереджувальній інформації про шкоду паління.

Нашу державу ВООЗ визнала «гарячою точкою». Сьогодні в Україні за офіційними даними курять 50% чоловіків і 25% жінок. Кількість 20 - річних жінок, що палять, за останні 8 – 10 років збільшилась в 4 рази. На жаль, 22% школярів палять, серед студентів – від 20 до 40% (хлопців) та майже 14% (дівчат) студентів першого курсу, від 60 до 90% – старших курсів. Дехто оцінює цю ситуацію як «тютюнову епідемію» [1].

Аналізуючи проблему тютюнопаління, ми намагались з'ясувати, що найчастіше є приводом для початку куріння. За даними Р. Орловського до основних причин належать такі:

- вплив товаришів;
- цікавість;
- «пустощі»;
- наслідування дорослих;

Якщо ж говорити про головну причину паління, то за відсотковими даними, це є зацікавленість. Від 42% до 63% підлітків у віці 12 – 20 років відзначили, що саме зацікавленість спонукала їх до паління. Варто відзначити і те, що друзі теж досить часто (від 15% до 37% випадків) сприяли знайомству підлітків з сигаретою. Для підлітків 12 – 14 років домінуючими чинниками, що призвело до вживання тютюнових виробів, стали алкоголь та дорослі (але не батьки) – відповідно 3% і 4%. Проте для кожного десятого підлітка 14 – 17 років сигарета виявилася тим засобом, що допомагав розслабитись або відчутти себе дорослим. Причому ці чинники були більш вагомими для юнаків, ніж для дівчат [3, с. 31-32].

Багато зарубіжних психологів пов'язують початок куріння з психологічними особливостями. Це бажання особистості самоствердитись, прагнення стати «повністю дорослим», а також призводить до спроб протесту проти домашньої та шкільної опіки. Якщо, причиною початку куріння в хлопців є прагнення наслідувати дорослих, відчувати свою самостійність, силу, мужність, то в дівчат початок куріння часто пов'язаний з прагненням до оригінальності, кокетства, бажанням подобатися юнакам [5].

Вік спроби першої цигарки є важливим показником вживання тютюну серед підлітків. Перша цигарка, викурена в досить ранньому віці, може стати причиною подальшої тютюнової залежності. У багатьох дослідженнях показується зв'язок між віком першої спроби цигарки та статусом щодо куріння у подальшому житті. Серед хлопців перша цигарка викурюється у віці 13 років або раніше приблизно в половині випадків, а серед дівчат – у третині або чверті.

Важливо також зрозуміти, яку небезпеку тягне за собою тютюнопаління. Можна з упевністю сказати, що кожна нова затяжка сигаретного диму скорочує людське життя. Які ж захворювання скорочують життя курців? Тютюн уражає усі органи людини. Найстрашнішою розплатою за кожную сигарету є рак легень. Але небезпека куріння не обмежується тільки ураженням органів дихання. У хронічних курців підвищена можливість виникнення раку ротової порожнини, глотки й гортані, стравоходу, підшлункової залози, сечового міхура, нирок, шлунка. Не потрібно забувати і про серцево - судинні захворювання, що відіграють провідну роль у захворюваності і смертності населення.

На жаль, курці своїми діями гублять не тільки своє здоров'я, але й здоров'я близьких, рідних та, більше того, і суспільства. Часто можна спостерігати, як молоді батьки, везуть дитячу коляску або несуть дитину на руках, і в цей час в зубах димиться сигарета. Зрозуміло, що в цій ситуації батьки гублять здоров'я дитини, самі цього ж не розуміючи. Масове куріння сприяє виникненню та розвитку ряду захворювань в 1/3 населення Землі і вкорочує середню тривалість життя на Землі. Адже курці отруюють атмосферу та підвищують рівень канцерогенних речовин у повітрі. Некурці вимушені дихати «вихлопними газами» курців [5, с. 35].

Як же урятувати здоров'я майбутнього покоління? Профілактика куріння у молодших школярів та підлітків - це можливість збільшити життя на кілька років та запобігти виникненню нових хвороб. Профілактику у цьому напрямку можна розділити на первинну і вторинну. Головним залишається первинний напрям, тобто, заходи, спрямовані на попередження бажання почати курити. Важливу роль, звичайно ж, відіграють батьки. Батьки мають можливість допомогти своїм дітям відчутти вплив паління на прикладах погіршення здоров'я та життя родини. Звичайно, не можна забувати і про роль школи та педагогів у цьому процесі. Вони

можуть говорити про шкоду паління при вивченні майже всіх тем, що стосуються анатомії або фізіології людини. Є про що поговорити викладачам таких курсів, як валеологія, безпека життєдіяльності, фізична культура. Чималі можливості є в класних керівників, націлених на вирішення виховних завдань. Вони разом із шкільним медичним працівником можуть проводити бесіди як для всіх учнів разом, так і для хлопців та дівчат окремо. Адміністрація школи повинна проводити ряд заходів, спрямованих на позбавлення від шкідливих залежностей своїх учнів. Потрібно також проводити анкетування серед учнів з метою виявлення порога проблеми, таким чином можна з'ясувати, наскільки діти обізнані про шкоду тютюнопаління, зрозуміти їхнє ставлення до ведення здорового способу життя. На протипагу нездоровим звичкам організовуються Дні здоров'я, спортивні змагання.

Отже, збереження здоров'я та формування правильної здорової життєвої позиції кожного школяра та підлітка - це головне завдання кожної дорослої людини. Сім'я та школа повинні створити оптимальні умови для формування в школяра розуміння поняття тютюнопаління та його вплив на організм людини.

Список використаної літератури:

1. Андреева Т.І. Куріння та здоров'я майбутніх дітей. – К. 2003. – 60 с.
2. Боровець З. Курити-не курити... не всеодно / З.Боровець. –Л.: Свічадо, 2008. – 40 с.
3. Левчук Н.М. Тютюнопаління в Україні: оцінка факторів ризику / Н.М. Левчук // Статистика України. - 2010. - №1. - С. 64-73.
4. Лозинський В.С. Сучасні аспекти формування здорового способу життя. Стратегія формування здорового способу життя: Матеріали конференції. – Київ, 19–20 жовтня 2000 р. – С. 30–32.
5. Ягодинський В.Н. Школьникам о вреде никотина и алкоголя: – Киев: Рад.шк., 1989. – 104 с.

Гуменюк Ганна,
студентка 43 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВПЛИВ ШКОЛИ І СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

В умовах сьогодення система шкільного навчання вимагає відповіді на безліч запитань, що виникають у лікарів, педагогів та батьків дітей різного віку. Можна багато говорити про ефективність і корисність освітнього процесу, але важко ігнорувати той факт, що більшість дітей закінчують школу з різноманітними захворюваннями, які формуються у період їхнього навчання. За даними статистики [5], збільшується кількість учнів першого класу, які мають відхилення за станом здоров'я, а в подальші шкільні роки спостерігається тенденція до зростання кількості дітей, що мають декілька різних захворювань, або проблеми зі здоров'ям. Фахівці занепокоєні, що інтенсивно зростає кількість дітей з нервово-психічними розладами. Значно зросла кількість учнів, які за станом здоров'я звільнені від уроків фізичної культури, або навчаються цього предмету у спеціальних медичних групах [5]. Серед чинників, які негативно впливають на стан здоров'я школярів можна назвати збільшення та інтенсифікацію навчального навантаження, недостатню рухову активність, порушення режиму харчування,

відпочинку, раннє паління, вживання спиртних напоїв, тобто недотримання здорового способу життя.

Здоровий спосіб життя – це об'єктивна потреба сучасного суспільного життя, що є показником культури та соціальної політики суспільства [2, 12]. З позиції психолого-педагогічного напрямку здоровий спосіб життя – це спосіб життя людини, метою якого є формування, збереження і зміцнення здоров'я. Дослідженнями В. Язловецького встановлено, що дотримуються ЗСЖ лише 27 % дітей і підлітків. У 25 % учнів спосіб життя достатньо здоровий, але за умови корекції окремих звичок його можна значно поліпшити. У 55 % учнів спосіб життя є неправильний, який потребує зміни звичок і негайних дій для впорядкування способу життя. Сучасна система освіти значну увагу надає проблемі збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді. Насамперед вона реалізується через впровадження у шкільну практику навчальних предметів, різних профілактичних програм з формування основ здорового способу життя, головною метою яких є розуміння дітьми важливості збереження власного здоров'я. Ця парадигма сучасної освіти яскраво відображена в державних документах, а саме: Законах України «Про загальну середню освіту», «Про охорону дитинства», Державному стандарті початкової загальної освіти, Державній програмі «Здорова дитина» та інші. Зокрема, у Державному стандарті початкової загальної освіти одним із основних завдань на сучасному етапі є забезпечення гармонійного та всебічного розвитку особистості, формування ціннісного ставлення до природи, культури, людей і самого себе [3].

У наукових дослідженнях відомих українських вчених розкриті питання психолого-педагогічних аспектів виховання здорового способу життя (І. Бех, Т. Бойченко, О. Гнатюк, В. Горашук, М. Кобринський, Т. Круцевич, В. Оржеховська та інші). Формування здорового способу життя засобами фізичного виховання в умовах шкільного навчання досліджували В. Ареф'єв, О. Артюшенко, О. Вацеба, Г. Власюк, Л. Волков, М. Герцик, В. Горашук, П. Щербак та інші. Провідні педагоги-науковці України (О. Вишневський, Н. Волкова, М. Євтух, О. Сухомлинська) наголошують на необхідності докорінної перебудови організації фізичного виховання школярів. Науковці стверджують, що у вихованні дитини школа і сім'я відіграють вирішальну роль у формуванні знань з основ здорового способу життя та переходу їх у стійкі переконання, вироблення навичок і вмінь. Тому збереження здоров'я дітей розглядається як справа державної ваги, як спільне завдання суспільства, школи, родини і самої дитини, бо «здобути і зберегти здоров'я може лише сама людина» – твердив один із засновників руху за здоровий спосіб життя, академік М. Амосов [1, 22].

Мета статті полягає у розкритті сутності, змісту, шляхів реалізації педагогічних завдань, що забезпечують ефективність діяльності школи і сім'ї у формуванні основ здорового способу життя молодших школярів.

Одне з головних завдань сучасної школи, й перш за все, її основної ланки – початкової, – створити сприятливі умови для правильного фізичного розвитку дитячого організму з активним використанням здоров'язбережувальних технологій; покращувати і зміцнювати фізичне, психічне, соціальне і духовне здоров'я школярів, підвищувати їх фізичну і розумову працездатність, розвивати кожну дитину за її індивідуальною природною програмою [3]. Фізичний розвиток дитини, особливо молодшого шкільного віку - важлива функція будь-якого навчального закладу. Йдеться мова не про фізичну культуру, як таку, а про

фізичний розвиток в цілому, що передбачає розвиток рухової активності, фізичних якостей молодших школярів, знання свого тіла, його функцій, призначення його основних частин, можливостей організму, вміння бути домірним до нього, розвиватися в межах індивідуальних можливостей, власного потенціалу. Наразі найважливішим завданням вітчизняної освітньої системи є підготовка свідомих й активних громадян, які добре розуміють свої громадянські права та свободи, можуть брати на себе суспільну відповідальність, готові до розв'язання проблем, із якими вони стикаються вже зараз, і тих, які ще постануть після закінчення школи. Питання здоров'язбереження має бути, з нашого погляду, першочерговим. Особливо, коли йдеться про учнів молодшого шкільного віку.

Державним стандартом загальної початкової освіти передбачено нову інтегровану освітню галузь «Здоров'я і фізична культура». Відповідно до «Типового навчального плану початкової школи» цю освітню галузь введено до складу інваріантної частини. Зазначена галузь у початкових класах реалізується на предметному рівні: «Фізична культура» і «Основи здоров'я». Зазначена мета у процесі навчання основ здоров'я передбачає розв'язання таких конкретних питань:

- формування уявлення про те, що здоров'я розглядається як єдине ціле, а його складовими є фізична, соціальна, психічна і духовна функції;
- формування уявлення і поняття про взаємозв'язки людського організму з природним та соціальним оточенням;
- формування знань, вмінь та навичок безпечної поведінки вдома, у школі, на вулиці, в громадських місцях;
- розвиток активної мотивації щодо збереження і зміцнення здоров'я, самовдосконалення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я;
- виховання потреби здорового способу життя як важливої життєвої цінності [3, 6].

Відповідальність за дітей має лежати, перш за все, в основі виховного процесу сім'ї. Адже здоровий спосіб життя для дітей молодшого шкільного віку визначається такими параметрами: дотриманням режиму дня; належним оволодінням культурно - гігієнічних навичок; раціональним харчуванням та культурою споживання їжі; дотриманням рухового і повітряного режимів; режимом активної діяльності та відпочинку; профілактичними заходами щодо збереження здоров'я. Вплив сімейного виховання на дитину завжди є конкретно-індивідуальним – це одна з найбільших переваг виховання в родині. Ані школа, ані суспільство не зможуть гарантувати дитині такого індивідуального підходу, що дають методи виховання в сім'ї. Дитині необхідні розумні правила і обмеження, які поступово з'являються в їхньому житті. Саме батьки закладають основи життєвої компетентності своєї дитини, допомагають опанувати складну науку життя. Той педагогічний потенціал, який має родина, арсенал задіяти у своїй спільній діяльності і сім'я, і школа. В свою чергу, арсенал прийомів і методів вивчення виховного потенціалу сімей потрібно вибирати виходячи з конкретних умов, що допомагає виявити проблемні помилки сімейного виховання щодо формування здорового способу життя учнів, дати індивідуальні кваліфіковані поради батькам. Одним з головних шляхів підвищення взаємодії навчального закладу і сім'ї є використання нетрадиційних форм і засобів роботи з батьками щодо формування здорового способу життя учнів молодшого шкільного

віку. Серед них – функціонування консультативних пунктів з проблеми валеологічного виховання, конференції батьків з обміну досвідом щодо організації раціонального дозвілля дітей, рухового режиму, оптимального харчування, залучення батьків до спільного проведення спортивних змагань, свят, допомога батьків в облаштуванні спортивних та дозвільних майданчиків при школі. Але найголовніше – батьки мають бути для своєї дитини прикладом в усьому.

Отже, здоровий спосіб життя – це не просто сума засвоєних знань, а стиль життя, адекватна поведінка у різноманітних ситуаціях. Ефективність формування здорового способу досягається в результаті цілісного підходу, що визначається вихованням у школярів, їхніх батьків і педагогів аксіологічного підходу, спрямованого на опанування пріоритетних цінностей, пов'язаних не тільки зі збереженням життя і зміцненням здоров'я, але й необхідністю повсякденного дотримання певних норм буття усіма суб'єктами навчально-виховного процесу.

Список використаної літератури

1. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я. / М. М. Амосов. – К. : Здоров'я, 1990. – 168 с.
2. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник [для студ. вищ. навч. закладів] / О. І. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2003. – 528 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1–17.
4. Закон України «Про загальну середню освіту» / Поч. школа. – 1998. – № 8. – С. 1–12.
5. Інформаційні матеріали щодо стану здоров'я дітей в Україні та основних чинників, які впливають на його збереження // Інформ. зб. МОН України. – 2012. – № 15–16

Гурманчук Діана,
студентка 43 групи

навчально наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Навчальна дисципліна „Основи здоров'я” є ефективною моделлю первинної профілактики порушень здоров'я і забезпечення дітей знаннями, уміннями і навичками, необхідними для захисту власного здоров'я. У викладанні курсу „Основи здоров'я” потрібно широко застосовувати активні методи навчання, у тому числі й дидактичні ігри.

Забезпечення дітей знаннями, уміннями і навичками, необхідними для захисту власного здоров'я, є найбільш ефективною моделлю первинної профілактики порушень здоров'я. В Україні цей напрям відбувається через впровадження інтегрованого курсу „Основи здоров'я” (у початковій школі), метою якого є формування в учнів свідомого ставлення до свого життя і здоров'я, оволодіння основами здорового способу життя, навичками, у тому числі й життєвими, безпечної для життя і здоров'я поведінки.

Теоретичні засади навчання здоров'ю розглядали С.В. Василь'єв, М.С. Гончаренко, В.П. Горашук, С.В. Страшко, Л.П. Сущенко та ін. Т.Воронцова і В.Пономаренко пропонують використовувати ігрові ситуації як Дрізуль А.В. , 2010 елемент тренінгів [3]. Окремі приклади застосування ігор або ігрових ситуацій на уроках з основ здоров'я приводять Л.С.Вашенко і Т.С.Бойченко [2].

Теоретичні аспекти проблеми дидактичної гри до- сліджували Н.К.Ахметов, А.О.Деркач, А.Й.Капська, І.М.Носаченко, П.І.Підкасистий, В.Г.Семенов, Є.М.Смірнов, А.О.Тюков, Ж.С.Хайдаров, С.Ф.Щербак, П.М.Щербань та інші.

Більшість праць з проблеми дидактичної гри виконано на матеріалі молодшої ланки загальноосвітньої школи (Ю.А.Калинецька, І.І.Осадчук, Т.П.Павлова, О.Я.Савченко, М.Ф.Стронін, Т.П.Устенкова та інші). Використання дидактичних ігор у початковій ланці школи є доцільним, і може бути дуже ефективним методом організації навчальної діяльності, особливо у учнів з низькою мотивацією до навчання.

Серед засобів навчання здоров'ю на засадах життєвих навичок особливе місце займає використання різноманітних дидактичних ігор, створення на уроках ігрових ситуацій.

Метою статті є теоретичне обґрунтування використання дидактичних ігор у процесі викладання навчальної дисципліни „Основи здоров'я”.

Дидактичні ігри – спеціально створені або пристосовані для навчання ігри. Специфічною ознакою дидактичних ігор є поєднання умовного ігрового плану діяльності учнів з її навчальною спрямованістю. Дидактичні ігри, як правило, обмежені у часі, ігрові дії підпорядковані фіксованим правилам. В межах дидактичних ігор мети навчання досягаються через вирішення ігрових завдань [3]. У сучасній літературі існує декілька різноманітних підходів до визначення поняття „дидактичні ігри”. Ю.К.Бабанський розглядає дидактичну гру як „цінний метод стимулювання інтересу до навчання; як засіб, що збуджує інтерес до навчання” [5, с. 198].

Отже, дидактична гра розглядається як засіб, метод і форма навчання. З позицій дидактики, гру вважають методом навчання, але враховуючи, що частіше вчитель використовує на уроках лише елементи ігри, ігрові ситуації, саме у таких випадках, дидактичну гру можна розглядати як педагогічний прийом.

Враховуючи велику кількість дидактичних ігор, актуальним стає питання їх класифікації. У літературі наведено багато спроб класифікувати ігри за різними критеріями. К.І. Баханов поділяє ігри за методикою проведення на сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, ігри-змагання, ігри-драматизації; за дидактичною метою – ті, що актуалізують, формують, узагальнюють, контролюють та корегують [1, с. 124]. Однак, критеріїв класифікації може бути набагато більше: за кількістю учасників – колективні, групові та індивідуальні; за реакцією учасників – рухливі та тихі; за швидкістю виконання завдань – „швидкісні” та „якісні”; за характером діяльності учнів – репродуктивні, частково-пошукові, пошукові, творчі; за формою проведення – гра-подорож, гра-вікторина, гра-вистава, гра-змагання, гра-припущення тощо...

Такий перелік не є повним, бо в ньому, наприклад, відсутні такі критерії, як детермінованість дій учасників; діяльність вчителя та інші.

Отже, у питаннях класифікації дидактичних ігор потрібні подальші дослідження, які спрямовані на її вдосконалення, поглиблення й поширення.

У 4 класі під час вивчення теми „Безпечне довкілля і служби захисту населення ” ми проводимо гру-подорож „Небезпеки шкільного світу”. На попередньому уроці вчитель повідомляє дітям про майбутню подорож, формулює спільну мету – виявити можливі небезпеки в школі та навчитися їх уникати. Далі разом з учнями обговорюється маршрут дослідження, на аркуші паперу заздалегідь зображується маршрут, зупинки з дотепними назвами. Вчитель оголошує склад груп дослідників, учням пропонується обрати командира групи, придумати назву та девіз. До вигадання назв діти підходять дуже відповідально і творчо. Кожна група отримує домашнє завдання: до наступного уроку обстежити певний відрізок маршруту – шкільну їдальню, спортзал, вестибуль, різні поверхи школи та ін. При обстеженні своєї ділянки учні заповнюють маршрутну карту, вказуючи можливі витоки небезпеки, їх наслідки та шляхи уникання. Це – єдина обов’язкова вимога для всіх груп. Все інше дитячу фантазію не обмежує.

Наступний урок – гра-подорож школою „Небезпеки шкільного світу”. Він відбувається у вигляді екскурсії, де на кожній зупинці, рухаючись по маршруту, представники груп розповідають про свої дослідження, дають поради щодо уникання небезпек. Спільні результати цієї роботи учні оформлюють на великому аркуші паперу, де на схематичному малюнку школи відображають найбільші небезпеки та поради щодо збереження життя і здоров’я.

Таким малюнком-попередженням можна користуватися як пам’яткою або подарувати його школярам молодших класів. Після закінчення гри вчитель разом з класом робить підсумок, визначає переможців команди, що були найбільш уважними та переконливими.

Впровадження даної гри виконує одразу декілька функцій – по-перше, передбачені програмою знання подані з урахуванням вікових потреб п’ятикласників, по-друге, вони максимально наближені до життя і формують необхідну життєву компетентність учнів, свідоме прагнення до збереження власного здоров’я.

Практичні роботи „Відпрацьовування повідомлення про небезпечні ситуації”, „Моделювання ситуації виклику служб захисту населення”, „Моделювання ситуації спілкування з однокласниками і друзями” та інші у 4 класі ми проводимо у вигляді рольових ігор. Дуже позитивний ефект дає прийом, коли вчитель, у деяких випадках, теж грає якусь роль – мами, представника пожежної служби, лікаря або іншої дорослої людини. Саме у таких ситуаціях не тільки встановлюється міцний дружний контакт між учнями й вчителем, формується атмосфера невимушеності й довіри, але й відпрацьовується модель поведінки спілкування з людьми різного віку. Діти вчать вести діалог з дорослими, становляться менш скутими та сором’язливими у критичних ситуаціях. Ще одна причина, за якою вчителю потрібно приймати активну участь у рольових іграх – це особливості сприйняття дітьми цього віку дорослих як безумовних авторитетів. Довірливість до дорослої людини, безперечна слухняність, намір бути чемною дитиною дуже часто стають причиною того, що дитина стає жертвою дорослих злочинців. На конкретних прикладах – рольові ігри „Діалог з „ворожкою”, „Діалог з „представниками комунальних служб”, „Діалог із „знайомою” батьків” - вчитель чітко обговорює з учнями особливості впливу дорослої людини на дитину, відпрацьовує з ними механізм відмови, вміння твердо і впевнено сказати: „Ні”.

Використання дидактичних ігор та ігрових ситуацій підвищує якість навчання, створює сприятливе навчальне середовище, сприяє свідомому ставленню підлітків

до свого життя і здоров'я. Перспективним є використання рольових ігор, які дозволяють імітувати та моделювати життєві ситуації, тим самим виконують не тільки пізнавальну, але й світоглядну і емоційно-особистісну дію на розвиток учня. Перспективи подальших досліджень у даному напрямку передбачають розгляд підготовки вчителів до використання дидактичних ігор та ігрових ситуацій у викладанні навчального курсу «Основи здоров'я».

Список використаної літератури:

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. / К.О.Баханов. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 328 с.
2. Ващенко Л.С. Основи здоров'я: Книга для вчителя / Л.С.Ващенко, Т.С.Бойченко. - К.: Генеза, 2005. – 240 с.
3. Воронцова Т.В. Основи здоров'я. 4 клас: Посібник для вчителя / Т.В.Воронцова, В.С.Пономаренко. – К.: Алатон, 2005. – 264 с.
4. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры, дискуссии. Анализ зарубежного опыта. / Михаил Владимирович Кларин.– Рига: НПЦ «Эксперимент», 1995. – 176 с.
5. Педагогика: уч. пособие для студентов пед. вузов / Под ред. П.И.Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 608 с.

Дажук Валентина,
студентка ІІ групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Проблема морально-естетичного виховання опинилася у центрі уваги суспільства. Вирішення означених проблем є одним із завдань мистецтва. Проблеми морально-естетичного виховання потребують найшвидшого вирішення, тому що зволікання негативно впливає на формування особистості молодшого школяра. А якщо більш конкретно, то науковці наголошують на зосередженні уваги на формуванні творчого відношення дитини до дійсності під естетичним кутом зору. У контексті висловленого одним з найважливіших завдань сучасної системи освіти є формування потреби дитини у красі та діяльності за законами краси. Ці та інші фактори спонукають педагогів і науковців до пошуків результативних і більш досконалих шляхів використання можливостей прекрасного, художнього і мистецького.

Естетичне виховання молодших школярів є предметом наукового дослідження багатьох учених: філософів В.Пестеля, Ю.Борева, І.Зязюна, Л.Сморжа Г.Глабунської, В.Розумнийного, вчених соціологічного напрямку В.Потапчика, Л.Левчук, Ю.Фохт-Бабушкіна, О.Семашка, Ю.Желтухова; та педагогів В.Сухомлинського, М.Фіцули, К.Ушинського, В. Духновича та інших.

Долучити дитину до світу мистецтва, виплекати у неї здібності художнього мислення, творчо спрямувати до занять різноманітними видами художньої діяльності – надзвичайно важливе завдання естетичного виховання. Методологічною засадою естетичного виховання – є етика. У процесі естетичного виховання формується естетична свідомість і поведінка школяра, естетичне

ставлення до навколишньої дійсності. Під час естетичного виховання важливо навчити учнів розуміти й сприймати красу. Треба, щоб діти вміли розрізняти справді красиве і потворне.

Естетична діяльність починається з емоційного збудження, естетичного переживання, яке переводиться в працю. Важливо так організувати роботу учня, щоб вона сама чи її результати збудили у нього позитивні почуття. Піднесений настрій школяра свідчить про самостійність мислення та готовність до абстрактного мислення. У піднесеному настрої учні краще здатні до художнього мислення, а це сприяє кращому сприйманню навчального матеріалу та його творчому відображенню.

Естетичне виховання починається з багатого емоційного підтексту відносин між членами колективу: чутливість, сердечність, задушевність. Гармонійність естетичного виховання, як відомо, важлива для дітей різного віку. Але ніхто не потребує її так, як молодші школярі. Обумовлено це тим, що враження залишаються в їхній пам'яті надовго, іноді на все життя. Диспропорції, надмірність, порушення у вихованні найбільше травмують у ранньому віці і завдають часом непоправної шкоди. Для них справжньою красою є справедливість. В. Сухомлинський казав: «Справедливість облагороджує серце дитини, несправедливість – породжує жорстокість» [3, с.495].

В естетичному вихованні школярів використовують різні джерела: мистецтво, музику, книгу, природу, театр, кіно, факти та події суспільного життя.

Особливо значущим видом естетичного виховання є художня культура. Значення мистецтва як засобу естетичного виховання не потребує доведень. Художня праця і майстерність не можливі без активної діяльності творчої уяви. Практична діяльність учнів спрямована на доступне їм перетворення побуту і природи. Вона проявляється у повсякденному житті, в художній практиці. В. Сухомлинський зазначав: «Творчість дітей – це глибоко своєрідна сфера їхнього духовного життя. Цю самотність неможливо охопити будь якими правилами єдиними і обов'язковими для всіх» [4, с.53].

Велику роль у розвитку прагнення до краси відіграє знання того, що робота буде публічно оцінюватися, що вона цікава для вчителів, батьків, знайомих. Дитина повинна бачити певну мету, заради якої вона працюватиме, віддаючи всі сили.

Але слід пам'ятати, що краса в творчості починається не з результату, а з бажання йти до нього. Тому доцільно більше працювати над розвитком естетичного прагнення. Його наявність – важлива вимога довершеного, найбільш виразного виконання, творчої самореалізації особистості учня.

Як засіб естетичного виховання використовується музика. Тому, що прослухавши якусь мелодію чи пісню, діти починають уважно слухати, порівнювати, узагальнювати, естетично переживати, підмічати красиве у тому, що почули. В. Сухомлинський був впевнений, що «краса музики – могутнє джерело думок» [2, с.179]. Добре відомо, як старанно і наполегливо вчать учні пісні до свята, усвідомивши, що мами дуже зрадіють, сприйнявши ці пісні як подарунок.

Спілкуючись із природою, важливо показати дітям красу рідної природи у різні пори року: безмежне багатство барв у тихі, сонячні дні “бабиного літа”, урочисту красу білосніжної зими, весняне пробудження природи, квітування садів, буйноцвіття влітку. Важливою складовою природи є тварини. Знання про них діти набувають різними шляхами: побачили на прогулянці, через книгу і

картинку, розповідь дорослого або кінофільм. Але особливе має безпосереднє спілкування з тваринами. Догляд за тваринами формує у дітей естетичне сприйняття і ставлення, вміння створювати красу самому і з повагою ставитися до праці іншої людини.

У цілому естетичне виховання передбачає розвиток певних здібностей, а саме:

- здатність сприймати і відчувати прекрасне, гарне в природі, побуті, суспільних відносинах, у творах мистецтва. Ця здатність проявляється в емоційному реагуванні на все прекрасне, гарне, доступне сприйманню учня, в особливій зацікавленості прекрасним та його проявами в яскравих кольорах, звуках, формах та їх поєднаннях;

- здатність перетворювати, вносити найпростіші елементи красивого в життя та побут, виразно використовувати малюнки, ліплення, здатність знаходити способи зображення в малюнку і ліпленні;

- здатність до творчості в художній діяльності, в сюжетних іграх, у побуті. Мова йде про творчу уяву під час сюжетних ігор художнього типу, творчу ініціативу при внесенні красивого в побут, пошуки засобів виразності в малюнках;

- здатність оцінювати красиве в оточенні. Полягає вона в умінні правильно розрізняти зміст, загальний характер і найяскравіші виражальні та образотворчі засоби творів живопису; в умінні оцінювати, як діти виконують малюнки, виділяти гарні предмети в побуті, красиве – у явищах природи [4].

Важливе значення має виховання у школярів естетики поведінки.

У вихованні естетики поведінки учнів має значення формування моральних почуттів, які впливають на поведінку. Моральні почуття виявляються в красі поведінки – в умінні загальмувати в собі поривання, що йдуть врозріз з інтересами колективу, в доброзичливому ставленні до товаришів, у ввічливості, насамперед до старших, у красивих стосунках з друзями, товаришами, в умінні підкоритись розумній пораді, наказові товариша.

Поруч з естетикою поведінки важливу роль відіграє естетика зовнішнього вигляду учня. Учнів треба привчати бути охайними, стежити за одягом, взуттям, одягатись красиво, чисто, з смаком, стежити за чистотою шкільного приміщення, класних кімнат.

Одним з шляхів естетичного виховання в школах є навчальна робота. У багатьох школах створено малі академії народних мистецтв, університети з народознавства, товариства народних умільців, школи і класи кобзарського, сопілкарського мистецтва, етнографічні групи, фольклорні ансамблі, вертепи.

Казка – засіб вихователя молодших школярів у формуванні цілої гами морально-естетичних почуттів. Вона набагато сильніше впливає на дітей, ніж окрик чи нотація.

Казки увібрали в себе народну мудрість і життєвий досвід. В.Сухомлинський вбачав велике виховне значення в казці називаючи її колиською думки, яку дитина має запам'ятати на все життя. Казці видатний педагог відводив особливе місце в естетичному вихованні школярів. Без відчуття краси слова для дитини недосяжні потаємні грані його смислового значення. «Казка невіддільна від краси сприяє розвитку естетичних почуттів, без яких неможливе благородство душі, щира чуйність до людського нещастя, горя, страждань. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем.»[2, с.177].

Отже, в основі естетичного виховання, як бачимо, лежить розвиток емоційної чутливості до прекрасного і негативного ставлення до потворного. Одне з

головних завдань естетичного виховання – стимулювання творчих здібностей, ініціативи, самостійності. Чим раніше розпочати таку роботу з дітьми, тим більше шансів, що творчі можливості учнів не згаснуть, а розвинулися, щоб виявитися згодом у всіх сферах діяльності.

Список використаної літератури

1. Голець Марія. Духовність дитини в ранньому віці. – К., 1997.
2. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. – Т. 3. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 7–283.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. – Т. 5. – К. : Радянська школа, 1979.- С.294 – 296.
4. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе: Учебн.-метод. пособие. – К.: Рад.шк., 1985.- С.135-142.

Демчук Наталія,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А. Басюк*

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ НА ОСНОВІ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Однією з актуальних проблем в розвитку молодших школярів є формування здорового способу життя. До здорового способу життя відноситься режим дня, раціональне харчування, здоровий сон, фізичні навантаження, відсутність шкідливих звичок. Формування здорового способу життя в учнів молодшого шкільного віку є дуже важливим. Адже саме вік 7-10 років є сензитивним для засвоєння у дітей звичок до дотримання режиму дня, раціонального харчування. Особливо це актуально для першокласників, адже це допомагає правильно чергувати відпочинок з навчанням та швидше звикнути до нового стилю життя, зміни режиму дня.

У наш час проблема здоров'я турбує кожного, навіть найменших дітей. Протягом останніх десятиріч спостерігається загальна тенденція до погіршення стану здоров'я населення України, зокрема дітей. Серед учнів початкових класів близько 35 % дітей мають хвороби дихання, 45 % – хвороби органів травлення, 10 % – хвороби нервової системи, 35 % – розлади психіки. Отже, дуже важливо в сучасний період розвитку суспільства навчити дітей в молодшому шкільному віці доглядати за своїм здоров'ям.

Проблема здорового способу життя у зростаючої особистості знайшла втілення у дослідженнях І. Беха, Л. Божович, Б. Братуся, О. Запорожця, І.Коцана, Г. Ложкіна, С. Максименка, М. Мушкевич, Г. Нікіфорова. Особливості виховання культури здоров'я у дітей та молоді вивчали Н. Бібік, Т.Бойченко, О. Ващенко, Л. Волкова, О. Дубогай, Н. Коваль, О. Киричук, Н.Коцур, В.Оржихівська, О. Савченко, С. Страшко, А. Царенко. Етнічний досвід збереження дитячого здоров'я представлений у наукових працях Г.Білавич, Г.Воробей, І.Кліш, В.Левків, Л.Сливки та ін.

Здоровий спосіб життя у молодших школярів формується як у сім'ї, так і в школі за допомогою різних засобів. Вдома цьому повинні сприяти батьки: заохочувати дитину до занять спорту, робити зранку зарядку, навчити дитину

слідкувати за особистою гігієною, слідкувати за правильністю харчування дитини, вчити розподіляти час на працю та відпочинок. У школі цим процесом керує вчитель. Одним із засобів формування здорового способу життя є підхід на основі українських традицій. Люди здавна дуже цінували своє здоров'я. Навіть вітаючись і прощаючись, люди бажали один одному здоров'я: «Здоровенькі були!», «Дай, Боже, здоров'я!», «Доброго, вам, здоров'я!», «Бувайте здорові!», «Ходіть здорові!». Ще за часів Київської Русі наші прашури цінували здоров'я, загартованість, спритність. Свою силу, винахідливість, кмітливість вони проявляли в іграх, забавах, які часто проводили у традиційних святах українців.

Численні свідчення науковців доводять цінність народного досвіду виховання попередніх поколінь, надійність і перевіреність часом методів, прийомів, засобів впливу на особистість. Тому особливо актуальним в наш час стало відродження педагогічного досвіду попередніх поколінь, традицій, звичаїв, в основі яких закладена головна мета виховання українського народу у плані формування та розвитку фізично загартованих, сильних, стійких представників української нації [1].

У школі здоровому способу життя навчають на уроках «Основи здоров'я» та «Фізичної культури». Під час вивчення курсу «Основи здоров'я» навчають основним знанням про догляд за собою, раціональне харчування, чергування праці й відпочинку, правильний сон, заняття спортом, негативні наслідки від шкідливих звичок. Під час курсу «Фізична культура» діти дізнаються про користь рухової активності, основні вправи та рухові ігри для фізичного розвитку.

Українські народні традиції здорового способу життя (валеологічні традиції) є теоретичним і практичним досвідом, системою ідеалів, прагнень, знань, установок, правил поведінки та принципів, сукупністю поглядів і звичок українців, що склалися історично й передаються, закріплюючи й відтворюючи в нових поколіннях типи мислення і поведінки задля збереження та зміцнення здоров'я. Важливим засобом конкретизації валеологічних традицій, а також способом їх передачі є усна народна творчість, де зафіксовано виховний ідеал здорової особистості українців, закульовано їх соціальний досвід щодо умов і способів збереження і зміцнення здоров'я людини, окреслено певний алгоритм формування її здорового способу життя. Народні традиції здорового способу життя закріплювалися і передавалися наступним поколінням також у різноманітних звичаях, обрядах, святах, органічно вплетених у повсякденно-побутову життєдіяльність сім'ї, родини, громади й цілісну структуру народного календаря. Важливими засобами виховання здорового способу життя були рухливі ігри, забави, розваги, танці, що є систематичними елементами народних валеологічних традицій [2].

Невичерпним джерелом фізичного виховання молодого покоління українців ставали фізичні вправи, спрямовані на загартування тіла й духу (варто пригадати козацьку систему фізичного виховання), народні ігри, традиції народної кулінарії, доцільність та природність одягу українців, народна медицина тощо.

У школі можна розвивати здоровий спосіб життя на уроках та на перервах. Під час перерви дітям потрібно активно рухатися, адже під час уроку рух в дитини обмежений. Вчитель може здійснювати вплив на дітей та заохочувати їх до руху. Вчитель може запропонувати учням пограти в народні рухливі ігри. Їх є безліч, але на даний час вони серед дітей не дуже популярні. Тому педагогу потрібно заохочувати, вивчати з дітьми нові види ігор та допомагати їм у виборі гри.

Народні ігри розвивають швидкість, спритність, витривалість, кмітливість, пам'ять, мислення, увагу, увагу, творчі здібності.

Народні ігри - це історія народу, оскільки вони відображають соціальне життя кожної епохи. Народні ігри створені народом так само, як казки, приказки, загадки, вони передаються з покоління в покоління. В їх змісті відбито національну психологію кожного народу: «У всіх народів існує чималий запас ігор, котрі якоюсь мірою відбивають побут народу». Перші записувачі та збирачі українських народних ігор з'явилися в XIX ст. Це етнографічні праці Н. Маркевича, П. Чубинського, О. Богдановича. Народні ігри супроводжують свята та національні обряди, у їх змісті відбиті сезонні явища, звичаї[3].

У початковій школі на уроках «Основи здоров'я» можна використовувати уроки – подорожі за здоров'ям до лісу, парку, саду, річки. Під час таких уроків можна використовувати твори з усної народної творчості та народні ігри, руханки, спортивні естафети, змагання. Українці здавна цінували своє здоров'я й намагалися його якнайкраще зберегти. Люди шукали способи й методи збереження здоров'я. Вони описували свої знання в творах. Багато літератури було присвячено питанню здоров'я. Народ склав багато приказок, прислів'їв, казок, віршів, пісень, в яких вшановується та оспівується здоров'я. У творах описувалося здоров'я як найбільший людський скарб. До нашого часу деякі знання були втрачені, але багато творів збереглося. Велика кількість педагогів при поданні нового матеріалу використовують повчальні твори, які написали наші предки. Під час уроків «Основи здоров'я» вчителі користуються оповіданнями, віршами, загадками прислів'ями, приказками про здоров'я, які налаштовують дітей на збереження та введення здорового способу життя.

Особливе місце в українських традиційних підходах до зміцнення і збереження здоров'я належить фізичному загартовуванню. До основних видів фізичного загартування можна віднести обливання водою, купання в річках, озерах, ходьбу босоніж, сухе та вологе обтирання ніг, використання цілющих можливостей сонця, повітря, лікарських рослин тощо. Обливання водою та ходьба босоніж була дуже популярною та використовувалась у традиційних святах. Гарним прикладом є свято Івана Купала. Під час святкування використовувалось плетіння віночка з квітів, перестрибування через вогонь, при цьому зазвичай молоді хлопці й дівчата ходили босоніж. На жаль, така традиція все рідше зустрічається у наш час. Наші предки приділяли велику увагу вивченню способів та методів загартовування й різних видів оздоровлення.

Отже, здоровий спосіб життя є питанням актуальним у наш час. Звернувши увагу на кількість скарбів та звернень до лікаря, ми можемо зробити висновок, що стан здоров'я українців, а також і дітей з часом все погіршується. Тому потрібно ще з маленького віку вчити дітей слідкувати за своїм здоров'ям та цінувати його. У молодшому шкільному віці цьому сприяє педагогічна діяльність вчителя. Ефективним є підхід на основі українських традицій. Під час цього можна використовувати творчість наших предків, народні ігри, різні способи загартовування та оздоровлення.

Список використаної літератури:

1. Бойченко Т. Як виростити дитину здоровою: Посібник для батьків та учнів молодшого шкільного віку / Т. Бойченко, Н. Колотій, А. Царенко, Ю. Жеребицький, Д. Голі, Р. Луцюк. – К. : Прем'єр-Медіа, 2001. – 204 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К. : Оберіг, 1991. – 440 с.

3. Народні ігри. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/narodni-igri.html>

Денисюк Вікторія,
студентка 31 групи
навчально - наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: викладач кафедри дошкільної освіти
і педагогічних інновацій *І.М. Коновальчук*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ МОЛОДШИХ КЛАСІВ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Проблема обдарованості в наш час стає все більш актуальною. Це насамперед пов'язано з потребою суспільства в неординарних творчих особистостях. Раннє виявлення, навчання і виховання обдарованих і талановитих дітей є одним із головних завдань удосконалення системи освіти. Проте недостатній рівень психологічної підготовки педагогів до роботи з дітьми, що виявляють нестандартність у поведінці і мисленні, призводить до неадекватної оцінки їх особистісних якостей і всієї їхньої діяльності. Нерідко творче мислення обдарованої дитини розглядається як відхилення від норми або негативізм. Експерименти, проведені в багатьох країнах світу, переконливо показали, наскільки складно перебудувати систему освіти, змінити ставлення педагога до обдарованої дитини, зняти бар'єри, що блокують її таланти.

Існує думка, що обдаровані діти не потребують допомоги дорослих, не відчують потреби в особливій увазі і керівництві. Але насправді такі діти найбільш чутливі до оцінки їхньої діяльності, поведінки і мислення, вони більш сприйнятливі до сенсорних стимулів і краще розуміють відносини і зв'язки. Обдарована дитина схильна до критичного ставлення не тільки до себе, але і до оточуючого. Тому педагоги, які працюють з обдарованими дітьми, мають бути досить терпимі до критики взагалі і себе зокрема.

Яких же дітей необхідно називати обдарованими і що таке обдарованість? Нині існує понад 100 визначень обдарованості, при чому серед них немає жодного, яке цілком влаштувало б хоч якусь частину психологів і педагогів. Критерії для виявлення ознак обдарованості у дітей молодшого шкільного віку :

- прекрасна пам'ять ;
- яскрава уява ;
- тонка моторна координація ;
- розвинута оперативна пам'ять і логічне мислення ;
- володіння мистецтвом мовної комунікації, оригінальність словесних асоціацій ;
- величезна допитливість ;
- схильність до активного навколишнього світу ;
- успіх у багатьох починаннях ;
- установка на творче виконання завдань ;
- володіння основними компонентами уміння вчитися ;
- створення в уяві альтернативних систем ;
- наполегливість у своїх діях, нерідко наближена до самовпевненості ;
- нечіткість у розмежуванні реальності і фантазії ;

- егоцентризм ;
- прагнення до товариства старших дітей та дорослих ;
- гостра реакція на несправедливість ;
- нестриманість почуттів і емоцій.

Однією з прикметних особливостей обдарованої дитини є спрямованість на досягнення мети, що спричинює їхню впертість і надмірну зосередженість, здатність до перфекціонізму [5]. Якщо результати не відповідають підвищеним внутрішнім стандартам дитини, в неї виникає відчуття незадоволення й неабиякі переживання. Звідси бере початок недовіра до своїх можливостей, і дитина може кинути справу, не закінчивши її. Цьому сприяють і завищені очікування вчителів, амбіції батьків, адже спершу дитина намагається задовольнити референтну групу людей. У неї формуються уявлення, що саме завдяки успіху можна отримати максимальну увагу та безумовну любов батьків, повагу навколишніх. На цій основі згодом і виникає життєва формула дорослого: головне в житті – успіх. Якщо дитина не дотягує до завищених стандартів, які пропагує сім'я, у неї з'являється почуття провини, що теж породжує внутрішні проблеми особистості.

А.В. Фурман, досліджуючи питання індивідуально-особистісних рис прояву обдарованості в початково-виховному процесі, вважає, що обдаровані діти:

- опановують досить швидко і зберігають їх (засвоюють головне, швидко й відповідно реагують, критично оцінюють інформацію і ставлять запитання, переносять вивчене в нову ситуацію);
- виробляють, перетворюють і передають ідеї, думки: логічно думають, послуговуються багатим словником, тому їхнє мовлення добірне, гнучке;
- мають високі показники абстрактного мислення: вміють узагальнювати, розділяють причини і наслідки, визначають взаємозв'язки, розуміють і правильно застосовують правила;
- здатні долати труднощі: покладаються на себе, якщо зустрічаються з ускладненнями; наполегливо шукають вихід зі становища;
- винахідники і творці: допитливі й оригінальні, люблять експериментувати, використовують метод проб і помилок, знаходять шляхи досягнення своєї мети;
- люблять самостійно працювати, схильні самостійно планувати свої дії, самоорганізуються, незалежні у своїх діях;
- відповідальні (наполегливі в досягненні мети);
- легко пристосовуються до нової ситуації (розуміють і приймають необхідність змін, передбачають наслідки, оптимістично зустрічають перешкоди і пригоди);
- енергійні, об'єктивно здорові[1,с.49].

Роль учителя є суттєвою в процесі розвитку дитини. Нелегко знайти правильний індивідуальний підхід до учнів, у яких сильніше і яскравіше, ніж в інших, виявляються ознаки розумової обдарованості. Під час роботи з такими учнями важливо уникати крайнощів, необхідно знайти "золоту" середину. Не можна не лише надмірно втручатися в становлення розумових здібностей, але й вважати, що розвиток дитини не потребує особливої уваги і підтримки, вважати, що талант проб'ється сам. Завдання вчителя - пробуджувати і виховувати власну активність молоді людини, її пізнавальні і творчі потреби, створення атмосфери

здорової конкуренції, яка буде сприяти зростанню інтересу до предмета і бажання оволодіти знаннями, розширенню знань з даної теми[4, с.27].

Важливе місце в системі розвитку здібностей займає експеримент. К.А. Тимірязев писав: "Люди, які навчилися спостерігати і досліджувати, набувають здатності самим ставити запитання і отримувати на них фактичні відповіді опиняючись на вищому розумовому й моральному рівні в порівнянні з тими, хто такої школи не отримав" [2, с.23]. Застосування дослідів дає можливість використовувати експеримент для розвитку і виховання в учнів інтересу, допитливості, спостережливості, а також формувати і розвивати поняття про експеримент як метод науки. Експеримент дозволяє учням встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, вчитися робити прогнози, висновки, вести спостереження, швидко виділяти найбільш значні відомості з інформації.

Значна роль приділяється самостійній роботі учнів, тому коефективність роботи учня визначається його розумовою активністю. Слушно писав з цього приводу В.О. Сухомлинський, наголошуючи, що учень повинен не просто слухати і думати, але щось робити. Мислення має відображатись в діяльності, лише тоді на уроці будуть думати всі, не буде неухажних [3, с.27]. Для удосконалення самостійної роботи учнів бажано поєднувати індивідуальну, групову роботу, ці прийоми повинні доповнювати один одного.

Отже, обдарованість дитини проявляється й розвивається насамперед у творчій діяльності й зумовлюється мотивацією навчальної діяльності, індивідуальними особливостями прояву. Спрямованість на творчість, особливості характерологічних якостей обдарованих, їхні творчі вміння проявляються передовсім у їхньому навчанні. Індивідуальні особливості психічних процесів прояву обдарованості потребують від психологів та педагогів ґрунтовного вивчення, бо гальмування розвитку психічних процесів обдарованих дітей рано чи пізно призводить до спаду успішності їхнього навчання і розвитку.

Успішне вирішення завдань навчання і виховання обдарованих дітей, розвиток їхньої обдарованості безпосередньо пов'язані з питанням удосконалення підготовки психологів і педагогів, які мають володіти певним обсягом знань про природу дитячої обдарованості, психолого-педагогічні особливості прояву обдарованості, вміти спілкуватися з обдарованими дітьми, організовувати навчально-пізнавальну діяльність з урахуванням рівнів і сфер прояву обдарованості кожної дитини, бачити в кожній творчу індивідуальність, упроваджувати у своїй професійній діяльності елементи нових технологій тощо.

Список використаної літератури

1. Заброцька С.Г. Обдарованість-риси тільки обраних? //Обдарована дитина.-2007.-№5.-С.48.
2. Калашнікова А.М. Робота з обдарованими дітьми//Обдарована дитина.-2007.-№2.-С.23.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // Вибрані твори: в 5-ти Т. – /Василь Олександрович Сухомлинський. - К.: Радянська школа. – 1976. – Т.2.
4. Хоменко З.І. Психологічні особливості роботи з обдарованими дітьми//Обдарована дитина.-2008.-№3.-С.26.
5. Янковчук М.М. Розвиток обдарованості: практичний досвід//Обдарована дитина.-2008.-№2.-С.47.

ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Актуальність громадянського виховання учнів початкової школи обумовлюється особливою гостротою соціальних проблем, багатоетнічним складом населення України на тлі нестійких традицій демократії. У цьому сенсі проблема громадянського виховання особистості або її відсутності може виступати одним з основних критеріїв сформованості громадянського суспільства.

Процеси, які відбуваються в українському суспільстві в останні десятиліття, загострили проблеми ментального характеру, де змінам піддаються ціннісні орієнтації, мотивація діяльності і відношення особистості до оточуючого світу, свого призначення і долі України. Сучасне українське суспільство знаходиться в ситуації перехідного процесу, який включає різні типи суспільної свідомості. В силу цього перед системою освіти постають складні задачі виховання у молодших школярів високої моральності, громадянськості, патріотизму, відчуття відповідальності за долю України. Виходячи з цього зрозуміло, що в умовах реформування українського суспільства і підвищення вимог до громадянського розвитку особистості, зростає практична необхідність формування в процесі навчально-вихованої роботи у початковій школі, громадянського виховання особистості.

Найбільш повно і детально, з точки зору педагогіки, проблемами формування громадянського виховання займалися такі вчені, як: Т. Пантук, В. Поплужний, М. Рагозіна, В. Рябов, А. Сбруева, Н. Скотна, В. Струманий, В. Сухомлинський О. Сухомлинська, І. Тараненко та ін. Дослідженням з проблеми ролі цінностей в процесі громадянської освіти присвячені роботи таких авторів, як І. Бех, М. Боришевський, Р. Скульський, І. Тараненко, Б. Чижевський. Освітлення сутності, змісту, форм і методів громадянського виховання бачимо в працях П. Ігнатенко, Н. Косарева, Ф. Кузнецова, В. Поплужного, В. Сухомлинського, Р. Хмелюк та інших.

Мета статті полягає в аналізі змісту і завдань громадянського виховання учнів початкових класів.

Цілеспрямована організація процесу громадянського виховання в початковій школі є важливим етапом у створенні умов для самовизначення особистості, освоєння прийнятих в суспільстві цінностей, законів і норм життя, формування власної громадянської позиції.

Поняття «громадянське виховання» пройшло певну трансформацію за багато століть існування системи освіти як суспільного феномена.

В. Лозова, Г. Троцько вказують, що «громадянське виховання – процес формування громадянськості як риси особистості, яка характеризується усвідомленням нею своїх прав і обов'язків у ставленні до держави, народу, законів, норм життя; турботою про благополуччя своєї країни, збереження людської цивілізації конкретними діями відповідно до власних переконань і цінностей» [2, с. 108]. В «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначається, що «громадянське виховання – це процес формування громадянськості як інтегрованої якості

особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політико, юридично дієздатною та захищеною» [1, с. 35].

Велике місце у здійсненні громадянського виховання має період навчання дітей у початкових класах. Як і інші напрямки виховної діяльності, основним завданням громадянського виховання є формування і розвиток особистості учнів, облік їх індивідуальних і психологічних особливостей, соціальних досвідів, мотивів, потреб, здібностей. Отже, методи і форми громадянського виховання в початкових класах визначаються з урахуванням вікових особливостей учнів.

Молодшому шкільному віку характерний інтенсивний розвиток емоційної сфери, коли вчинки визначаються почуттям і виступають в якості мотивів поведінки [1, с. 19].

В початкових класах у дітей відбувається формування загальних уявлень про Батьківщину як про країну, де вони з'явилися на світ, і де вони ростуть. Цілоком природно, що чим ширше уявлення учнів про патріотизм і громадянськість, тим успішніше формування їх оціночних суджень (поглядів) і розвиток їх моральних свідомостей з цих питань.

З огляду на вікові особливості учнів в молодших класах, можна сформуванати знання про явища в суспільному житті, які є передумовою виховання у них громадянських почуттів.

Розглядаючи зміст громадянського виховання школярів у цілісному навчально-виховному процесі, Б. Т. Лихачов виділяє функції громадянського виховання: освітню, виховну і розвиваючу, які повинні бути реалізовані з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Головна мета громадянського виховання - набуття молодими поколіннями соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молодших школярів рис громадянина України, розвиненої духовності, моральної, художньої, естетичної, правової, економічної культури.

Мета громадянського виховання реалізується через систему виховних завдань, до яких належить:

- розвиток і підтримку закладеного природного почуття любові до своєї землі, історичного коріння і Батьківщини в цілому;
- формування в учнів основ світоглядних уявлень про суспільство і людину, знайомство з основами правових і економічних знань, політико-правової та екологічної культури, а також морально-етичними традиціями суспільства;
- сприяння реалізації права учнів на вільний вибір поглядів і переконань з урахуванням різноманітності світоглядних підходів, орієнтація учнів на гуманістичні та демократичні цінності національної та світової культури;
- формування у підростаючого громадянина активної життєвої позиції, що сприяє його інтеграції в сучасне суспільство і участі в удосконаленні останнього.

Найбільш ефективною формою громадянського виховання учнів початкової школи є колективна творча діяльність, методика ведення якої включає чотири основні компоненти: діяльність колективу щодо поліпшення навколишнього життя; творчий прояв; змінюваність всього активу; особлива позиція педагога [3, с. 20].

Масова форма діяльності дає можливість емоційним взаємовідносинам; сприяє розвитку кожного учня; створює умови для формування колективних почуттів, світогляду; навичок колективної трудової діяльності; допомагає включити семи і

десяти річних школярів в коло інтересів старшокласників та дорослих, прищепити їм принципи, що формують активних життєвих позицій громадянина України. Виходячи з цього, можна сказати, що використання даних форм у вихованні громадянськості молодших школярів сприяє підвищенню його ефективності [2, с. 56].

Важливим у громадянському вихованні в початковій школі є застосування ігрових форм, таких як імітація, змагання, рольові та ділові ігри, ігрові ситуації, які сприяють створенню емоційної атмосфери занять, як підвищення активізації пізнавальних здібностей учнів, так і розкриття їх творчих здібностей [2, с. 57].

В ході вихованні громадянськості учнів молодших класів формується досвід активних соціальних дій. Рішенням даної задачі є створення соціальних проектів школярів, які набули поширення в сучасному початковому навчанні.

Формування громадянських почуттів до Батьківщини представляється неможливим без вивчення природи рідного краю, його історичного минулого, що емоційно переживається дитиною, зміцнює і розвиває почуття любові до Батьківщини. Великі можливості для формування громадянськості у молодших школярів мають словесні методи навчання. З розповідей, бесід, пояснень учні отримують можливість сприйняти дух відносин, які прийняті в суспільстві [5, с. 287].

Найбільш ефективний метод спостереження, при якому школяр отримує більше знань, розвивається терпіння, наполегливість, ті якості, які необхідні для формування громадянської самостійності, активності.

З практичних методів ефективними для вирішення завдань громадянського виховання є практичні роботи, що проводяться як в класі, так і на пришкольній ділянці. Практичні заняття забезпечують включення учнів в реальну життєдіяльність [5, с. 279].

З метою формування людини-громадянина, необхідно в процесі навчання і виховання створювати проблемні ситуації, що вимагають від молодших школярів умінь аналізувати непрості явища, визначити і захищати свої позиції.

Для вирішення завдань громадянського виховання більш ефективні проблемні і дослідницькі методи навчання.

В процесі громадянського виховання учнів молодших класів використовуються різноманітні методи виховання. Серед них розрізняють:

1. Основні:
 - організація діяльності: привчання; вправи; доручення; вимоги; гра.
2. Додаткові:
 - формування свідомості: переконання; особистий приклад.
 - стимулювання: заохочення; покарання.

З вище викладеного стає зрозумілим, що одним з найважливіших завдань у початковій школі є виховання молодших школярів. При цьому потрібне глибоке теоретичне осмислення проблеми громадянського виховання підростаючого покоління, яке полягає в цілеспрямованості роботи щодо визначення і реалізації умов для його громадянського становлення. Крім того, ефективність виховання громадянськості учнів початкової школи в основному залежить від тих педагогічних прийомів і методів, які використовуються педагогами в навчальному та виховному процесі. У зв'язку з цим необхідне створення такої психологічної атмосфери і такої системи соціальних відносин, в яких можна виховати патріота,

який здатний не тільки оцінити і зрозуміти шлях розвитку країни, а й бачити свою перспективу участі в цьому процесі.

Список використаної літератури:

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Науково-методичний журнал. - Вип. 1. – Харків: ХОНМІБО, 2005. – С. 35.
2. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. – 2-е вид. – Харків: «ОВС», 2002. – 400 с.
3. Прохорова С.Ю. Реалізація громадянського освіти молодших школярів: програма додаткового освіти «Родничок» // Педагогическая мастерская, 2011. – № 3. – С. 13–18.
4. Скемська А. Формування громадянської компетентності учнів // Початкова освіта. – 2010. - №37. – С. 2.
5. Толкачева Т.М. Громадянське виховання в початковій школі: методичні рекомендації. – Оренбург: ГОУ ОГУ, 2006. – 20 с.

Дяченко Вікторія,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ЗНАЧЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ

На сьогоднішній час в Україні фіксується високий рівень захворюваності населення, а особливо це стосується дітей молодшого шкільного віку. За період навчання у школі у 3-4 рази зменшується кількість здорових дітей, зате збільшується нестача рухової активності, яка затримує розвиток фізичних якостей, таких як сила, швидкість витривалість, спритність гнучкість тощо [1, с.10]. Саме тому рухова активність має дуже велике значення на формування здоров'я дитини.

Молодший шкільний вік – найбільш сприятливий час для використання рухливих ігор у процесі виховання. Рухливі ігри різної спрямованості є дуже ефективним засобом комплексного вдосконалення фізичних якостей. Фізичні якості у дітей проявляються через рухові навички та вміння, а вони, у свою чергу, обумовлені достатнім рівнем їх розвитку. Якщо формування рухових навичок у дітей закріплюється при низькому рівні розвитку рухових якостей, то в подальшому це може призвести до закріплення неправильних навичок виконання руху. Систематичне застосування ігор сприяє розширенню рухливих можливостей учнів, які перетворюються у необхідні життєві вміння та навички. Сформовані рухові навички і вміння дозволяють економити фізичні сили та безпомилково виконувати фізичні вправи, що позитивно впливає на розвиток м'язів, зв'язок, суглобів, кісткового апарату [4, с. 22].

Розглядом цієї проблеми займалися багато вчених, викладачів, зокрема це були і такі як Ареф'єв В.Г., Бондаревський С.Я., Борисенко А. Ф., Венгерський Г.Б., Дмитрієв В.В., Круцевич Т.Ю., Сухарев А.Г., Томенко О.А., однак проблема розвитку фізичних якостей дітей молодшого шкільного віку потребує розгляду і надалі.

Людина, яка постійно займається фізичними навантаженнями, має сильніші м'язи, у неї краще функціонує система кровообігу, а її організм стає більш

приспосованим до умов зовнішнього середовища. Саме тому слід привчати дітей до рухової активності ще з дитинства. Необхідно проводити різні фізкультхвилинки на уроках, щоб дитина рухалася, а не тільки сиділа на одному місці. Адаже при руханках дитина відпочиває від розумового навантаження, та розминає своє тіло для підтримання його активності.

Важливу роль у формуванні здорового способу життя дитини відіграє сім'я. Батьки мають можливість розвивати особистість дитини, виходячи з його індивідуальних можливостей, які знають краще, ніж хто-небудь інший. Вони несуть відповідальність за його фізичне, моральне, розумове, соціальне виховання і розвиток. Вони хочуть бачити своїх дітей здоровими, життєрадісними, активними, витривалими, сильними, розумними [3, с. 2].

Погіршення здоров'я дітей шкільного віку в Україні стало не тільки медичною проблемою, але і серйозною педагогічною проблемою. Якщо ми хочемо досягти цілі - направити вибір дітей до прийняття здорового способу життя, то повинні визнати їх право мати корисні ідеї та погляди на самих себе. Ми повинні поважати їх як громадян з правами на здоров'я і відповідальністю за нього і шукати такі підходи, які б допомагали нам зрозуміти, як вони бачать світ.

На уроках основи здоров'я вчитель повинен пояснювати для чого дитині необхідні ті чи інші вправи. Пояснити чому важливо більше часу проводити на свіжому повітрі, спілкуватися та гратися у різні ігри з іншими дітьми, а ніж просидіти увесь свій вільний час у телефоні чи комп'ютері граючи там у різні ігри.

Виховання здорового способу життя дітей - одна з актуальних проблем у нашому суспільстві. Виражено це в тому, що в даний час підрастаюче покоління схильне до впливу негативних факторів (це, в першу чергу, шкідливі звички та інформаційні технології).

Зараз у нас переважають різні технології, і батьки часто використовують їх як заспокійливий засіб для дитини, цим самим привчають їх до сидіння, перегляду мультяшок чи комп'ютерних ігор. Це звичайно дає батькам більше вільного часу, але при цьому вони забувають, що псує зір та фізичний розвиток своєї дитини. Коли дитина сидить за комп'ютером тривалий час вона порушує свою поставу, адже при цьому вона майже не рухається. А це найчастіше призводить до гіподинамії.

Деякі батьки приймають гіподинамію як особливості характеру дитини і дуже в цьому помиляються. Гіподинамія — серйозні порушення в організмі дитини, системи якого не доотримують рухової активності, не розвиваються належним чином. Це негативно позначається на роботі опорно-рухового апарату, дихання, кровообігу, травлення, нервової системи:

- слабіє сила серцевих скорочень;
- знижується тонус судин;
- зменшується працездатність;
- порушується кровопостачання тканин — забезпечення клітин киснем, поживними речовинами зменшується;
- розвиваються ожиріння, атеросклероз;
- слабшають і атрофуються м'язи;
- зменшуються витривалість, сила;
- порушуються нервово-рефлекторні зв'язки, діяльність всієї нервової системи (розвиваються депресія, вегето-судинна дистонія);

- відбувається збій в обміні речовин;
- зменшується кісткова маса (це призводить до остеопорозу);
- в майбутньому гіподинамія призведе до серцево-судинних захворювань (ішемії, артеріальної гіпертонії), розладів дихання, травлення.

Батьки зобов'язані знати, що гіподинамія порушує роботу головного мозку. Ось на що прирікають батьки своє дитя, якщо вчасно не розпізнають захворювання і не звернуться до лікаря.

У випадку коли батьки вчасно помічають проблеми у дитини, їм терміново необхідно буде почати корекційне лікування. Воно передбачає:

- активні заняття будь-яким видом спорту: плаванням, танцями, велосипедними перегонками, гімнастикою, лижами;
- регулярні піші прогулянки і рухливі ігри на свіжому повітрі;
- інтелектуальні ігри, що вимагають миттєвої реакції: підбір слів, міста, швидкий рахунок.
- спокійну обстановку будинку;
- любов, увагу, турботу батьків;
- індивідуальні заняття з логопедом, психологом (психотерапевтом), які зможуть скорегувати мовні недоліки і поведінку дитини;
- прийом вітамінних препаратів;
- дієту (повноцінний, збалансований раціон харчування);
- додаткові заняття з педагогами в школі з основних предметів, якщо дитина відстає.

Корекція гіподинамії у дітей — довгий, досить важка праця, що вимагає щоденної систематичної роботи і батьківського терпіння. Своєчасне лікування дає результати до 9 і навіть 14 років [5, с. 107].

Кожна проблема має рішення, кожна причина має наслідок. А це означає, що з проблемою рухової активності можна боротися, головне не запускати цей процес. Якщо кожного разу коли батьки закриватимуть очі на поведінку чи проблеми із здоров'ям у своєї дитини, то вони обов'язково будуть мати «букет» проблем та випробуватимуть свої нерви та сили на міцність.

Велике значення має виховний вплив на дитину особистим прикладом батьків. Існує безліч форм і методів виховання здорового способу життя дитини в сім'ї. Але вважається найкращий метод - це метод "гра". Він більш ефективно впливає на формування в дитини знань про здоровий спосіб життя, більш чітко дає зрозуміти всю важливість здоров'я. Однак лише комплексне використання всіх методів і форм виховання здорового способу життя в сім'ї може сформуванати у дітей чітке розуміння того, що треба робити, щоб вести здоровий спосіб життя [2, с. 11].

Звідси можна зробити висновок, що рухова активність дуже впливає на формування здоров'я дитини. Адже, якщо ви хочете щоб ваша дитина була здоровою то необхідно слідкувати за її активністю та здоров'ям.

Список використаної літератури:

1. Акимов М.В. Індивідуальний стиль здорового образу життя – цель обучения в системе физкультурного образования // Теория и практика физической культуры. – 1986. – №9-10. – С.10-11.
2. Гаричева Н.Е. Профілактична програма формування ЗСЖ у школі / Н.Е. Гаричева // Виховання школярів. – 2010. - №4. – С. 11-14

3. Лубишева Л. В. Взаємодія сім'ї і школи у формуванні здорового способу життя дітей молодшого шкільного віку / Л. В. Лубишева, А. В. Шукаєва // Фізична культура: виховання, освіту, тренування. – 2007. - №3. – С. 2-5.
4. Новосельський В.Ф. Фізична культура і здоров'я школярів. – К.: Знання, 1984. – С. 22-23.
5. Тен Е. Е. Основи медичних знань / Е. Е. Тен – 2002. – С. 107.

Жарська Олена,
магістрантка навчально– наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А.Басюк**

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Сьогодні проблема морального виховання набуває все більшої актуальності. В умовах дегуманізації суспільних відносин, підкорення їх потребам ринку, втрати виховних ідеалів, відчуження людей один від одного важливим є пошук ефективних форм, методів та засобів морального виховання дітей дошкільного віку. Дошкільний вік – це етап закладання основ особистісного розвитку та накопичення початкового морального досвіду, необхідного для входження в соціальне середовище. Отже, середовище можна розглядати як джерело впливу на особистість, що безпосередньо визначає поведінку. Відповідно підґрунтям та рушійною силою розвитку особистості виступають групова діяльність і спілкування у ній, як чинники морального виховання, завдяки чому відбувається рух особистості в світі людей, прилучення її до моральних норм, цінностей, ролей, високої культури. Система моральних цінностей в українців сформувалася давно. Нівелюються такі моральні чесноти, як : любов, доброта, чуйність, доброзичливість. Дуже часто діти, відриваючи щось від себе, керуються аж ніяк не моральними мотивами. Пояснення бувають дуже прагматичними. Часто в дитячому садку можемо почути: " Поділися із Сергійком іграшкою, бо він дасть мені цукерку", "Пригостила дівчаток цукерками, щоб прийняли до гри " і т. д. Інший негативний спадок - агресія та насильство, яке на жаль, має своє коріння в сім'ї . Це батьки, найбільші авторитети для малюків, подекуди навчають малюків: " Зачеплять тебе - давай здачу". Прояви агресії провокуються також багатьма фільмами, мультфільмами, телепередачами, комп'ютерними іграми. Вихователі часто спостерігають, до чого це призводить. Але ж агресивність - така риса, яку легко запалити, та дуже важко пригасити. Причин багато, і серед них найважливіша - нехтування у нашій країні духовними цінностями. У народі кажуть: " Що посієш - те й пожнеш". Отже, якщо з дитинства не прищепити маленькій людині основ моральності, вона виросте морально німою та сліпою.

У сучасних дослідженнях з дитячої психології визначені особливості розвитку дошкільника, зокрема прагнення діяти від імені власного «Я», поява регуляторів поведінки якими виступають моральні еталони, узгоджувати власні вчинки з діяльністю однолітків. Так, дослідження О. Кононко базуються на дотриманні принципу дитиноцентризму. Нею встановлено , що «особистісне становлення дошкільника є цілісним за змістом і характером, перспективно спрямованим процесом змінюваності в ході його розвитку соціальної та індивідуальної зрілості, життєвої компетентності, позиції у світі» [1, с. 19]. На думку О. Леонтьєва, індивід

у спільній діяльності з іншими індивідами змінює навколишню дійсність і через неї змінює себе, стаючи особистістю, яка володіє суспільними нормами моралі. Сутність народної педагогіки, на думку її дослідників, полягає в сукупності і взаємозв'язку понять, поглядів, ідей, досвіду в теорії і практиці національного виховання (Г.Ващенко, І.Духнович, В. Кузь, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, П. Щербань, М. Ярмаченка та ін.) Так, дослідниками народної педагогіки Г. Довженюк, М. Драгоманов, О. Знойко, О. Ковалевський, І. Огієнко, В. Скуратівський, В. Чайка та іншими розкрито вагому моральну сутність і духовну велич українських традицій. Вони довели, що народна українська культура має давню історію та бере початок з дохристиянської епохи.

Проблема людини як творця себе та своїх життєвих обставин завжди була в центрі уваги гуманістичної педагогіки. Протягом століть відбувалося становлення і розвиток національного ідеалу гуманістичного виховання, як складової частини гуманістичного ідеалу людства. Найважливіший засіб збереження і розвитку цього ідеалу – народні традиції.

Особлива роль належить традиціям у сфері освіти. Як складова частина культури вони дають людству можливість розв'язувати нові творчі завдання з опорою на колективний досвід діяльності попередніх поколінь. Зберігати традиції - не означає обмежуватися лише ними. Незнання та ігнорування рідної мови, рідної історії, національної культури, відступ від багатовікових традицій етнопедагогіки непоправно шкодять національному вихованню.

Тільки-но людина почала усвідомлювати своє "Я", одразу була змушена перейматися проблемами взаємодії з іншими людьми. Перші норми моралі сформувалися в умовах розвинутої родової общини як звичаї. З часом виховний досвід багатьох поколінь створив відповідні нормативи, ідеалом яких є чесна людина – трудівник, а норми моралі набули характеру традицій.

За останні роки в Україні проблема морального виховання молоді частіше привертає все більше уваги. При цьому роль педагога полягає в тому, щоб створити умови для включення дитини в активну розумову діяльність, здатність відбирати кращі моральні надбання минулого й сучасного, опанувати новітні технології роботи з дітьми з метою їх морального становлення. Результатом морального виховання є поява й утвердження в особистості певного набору моральних якостей, сформованість етичних понять у дошкільників. І чим міцніше сформовані ці якості, чим менше відхилень від прийнятих у суспільстві моральних підвалин спостерігається в особистості, тим вищою є оцінка з боку оточуючих.

Важливими чинниками морального виховання є історична пам'ять, традиції роду і сім'ї, бо кожна людина несе в собі колективну пам'ять поколінь. Що загалом являє собою моральне виховання? Моральне виховання – одне з видів виховання, яке передбачає цілеспрямоване формування моральної свідомості, розвиток моральних почуттів та формування звичок й навичок моральної поведінки відповідно до певної ідеології. Метою морального виховання засобами народної педагогіки є формування моральних якостей і переконання з позицій народних уявлень про мораль, забезпечити розвиток моральної поведінки.

Головну відповідальність за виховання дітей несуть батьки. Народний ідеал всебічного розвитку особистості втілений в усній народній творчості, яка високо поцінює шляхетні риси людини, засуджує все, що підриває моральні устої. Джерелом виховного досвіду народу є прислів'я, приказки, пісні, казки, загадки, які влучно, змістовно і цікаво репрезентують такі моральні категорії, як «добро» і

« зло», «правда» і «кривда», «совість» і «безчестя». Благо добра і недопустимість зла утверджують у душі дитини змалечку («Добра справа і у вогні не горить, іу воді не тоне»).

Народні ігри – неоціненний виховний скарб, який залишили нам наші прадіди. Вони є чудовим засобом усебічного виховання дошкільнят: сприяють розширенню уявлень дітей про навколишній світ, розвитку кмітливості логічного мислення, психічних процесів, загартуванню волі, витримки і, зрештою, залученню дітлахів до вивчення історії свого народу. Граючи в народні ігри, діти знайомляться з традиціями свого народу, звичаями та обрядами, віруваннями, культурою, що є запорукою виховання національної самосвідомості. Народна гра – природний супутник життя дитини, джерело радісних емоцій, криниця знань, естафета традицій поколінь, могутній засіб виховного впливу.

Яка мати не співала над колискою дитини. Це перша пісня, яку дитина чує від найближчої і найдорожчої для нього людини – її матері. І функція цього простого співу, що йде від самого серця – далеко не лише просте заколисування.

Співаючи колискову, мати висловлює найзаповітнішу мрію, сподівання, бажаючи дитині довгого щасливого життя, передає їй найважливіші культурні коди. Поки діти чують колискову від своїх матерів, народ має надію і надалі зберегти свою ідентичність. «Котику сіренький», «Ой спи дитя, колишу тя», «Ой ходить сон коло вікон» та інші колискові прийшли до нас з давніх давнь і співаються понині.

Українська народна казка – одна з найяскравіших сторінок української народної історії, невичерпний світ фантазії, гумору, народної мудрості. Драматизація казок дає змогу дітям оволодіти соціальними функціями, стосунками та мовою, як головним засобом спілкування. Казка розвиває уяву, формує емоційну, моральну, інтелектуальну сфери дитини, а в драматизації, де діти можуть грати ролі, рухатися, як в рухливих іграх, вдосконалюється дитячий організм, що сприяє фізичному розвитку дошкільнят.

Українські народні казки закликають дітей бути добрими, щирими, лагідними.

Казки поділяються на такі основні групи: казки про тварин, героїко-фантастичні (чарівні) та побутові (соціально-побутові).

Щоб успішно виховувати дітей на народних засадах, педагогам необхідно знати ту предметну галузь, на якій базується їх діяльність, - народну педагогіку. Саме з цією метою ми проаналізуємо і виявимо можливості та шляхи використання методики морального виховання старших дошкільників в умовах сучасного дошкільного закладу. Основа цієї методики – використання в навчально-виховному процесі засобів народної педагогіки та систематичне проведення різноманітних заходів у групах.

Висновки. Таким чином, побудова виховного процесу згідно визначених завдань формувального етапу передбачила реалізацію педагогічних умов щодо забезпечення пріоритетності морального виховання засобами народної педагогіки в системі виховної роботи. За цього підходу сформувалася в дітей потреба у колективній діяльності та взаємодопомозі, зросла сформованість виокремлених нами для певного віку провідних моральних якостей і уявлень, зокрема, ввічливість, доброзичливість, милосердя, взаємодопомога, щедрість і гостинність, чемність, увага до інших, повага до старших, тобто визначальних рис українського національного характеру.

Загалом, дотримання визначених у системі педагогічних умов організації морального виховання старших дошкільників засобами народної педагогіки сприяло розвитку у дітей пізнавального, емоційного і поведінкового компонента моральності, моральних якостей, спрямованості особистості та її активності, що в цілому дало змогу суттєво підвищити моральну вихованість дітей.

Список використаної літератури

1. Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку. – К.: Вид-во, «Педагогічна думка», 1999. - 286с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). – К, 2012.
3. Бабій І. В. Технології дошкільного виховання старших дошкільників // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого - педагогічні науки. 2011. №4. С. 126 -129.
4. Бех І. Педагогічне регулювання виховної ситуації // Дошкільне виховання. – 2010 - №4. – С. 2 – 3.
5. Поніманська Т. Дитина в соціумі : робота за освітньою лінією // Дошкільне виховання. – 2012. - №9. – С. 8-11.
6. Розалевич І. Л. Моральне виховання дітей дошкільного віку // Дошкільний навчальний заклад – 2010. - №7.- С. 30-52.

Захарчук Марія,
студентка 31 групи
навчально-науковий інститут педагогіки

ШКІЛЬНА ТРИВОЖНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тривожність – це властивість людини приходити в стан підвищеної турботи, випробувати страх і тривогу в специфічних соціальних ситуаціях. Тривожна людина відрізняється тим, що у неї дуже часто виникають проблеми пов'язані з емоційними переживаннями: боязнь, побоювання, страхи. Дитині здається, що багато з того, що її оточує, несе в собі загрозу для власного «я».

Тривожність – це «переживання емоційного дискомфорту, пов'язане з очікуванням неблагополуччя, з передчуттям небезпеки, що грозить». Розрізняють тривожність як емоційний стан й як стійку властивість, рису особистості або темпераменту[3, с.168].

Тривога як стан вивчалася багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими. Тривогу як стан і як рису, яка виникає у процесі адаптації до середовища та виконання різних видів діяльності, вивчали: Ю. Александровський, Ф. Горбов, А. Леонова, Н. Пасинкова, Я. Рейковський, Ю. Ханін, Х. Хекхаузен, Г. Айзенк. Г. Аракелов, А. Прихожан, А. Захаров, А. Петровський, В. Петровський.

Метою статті є теоретичний аналіз явища шкільної тривожності в молодшому шкільному віці та шляхів її подолання.

Проблема підвищеної тривожності дітей стає особливо актуальною в період вступу і адаптації дитини до школи. Причини формування високого рівня тривожності полягають як у генетичних факторах розвитку психіки дитини так і в соціальних. Якщо природні фактори формування тривожності важко піддаються корекції, то можна створити певні умови, які будуть сприяти подоланню розвитку високого рівня тривожності у молодших школярів. Ефективною є корекційна робота з тривожними дітьми та їх батьками.

Актуальність проблеми в тому, що дуже часто в учнів спостерігаються стани шкільної тривожності, яка виражається у хвилюванні, очікуванні поганого ставлення до себе, негативного оцінювання з боку вчителів та однолітків.

Можна виділити ряд проблем, які можуть виникнути:

- режимні труднощі(вони полягають у низькому рівні довільної регуляції поведінки, організованості);
- комунікативні труднощі (спостерігаються у дітей, що мають малий досвід спілкування з однолітками);
- проблеми взаємин з вчителем.

Тривожні діти дуже чутливі до своїх невдач, гостро реагують на них, схильні відмовлятися від тієї діяльності, у якій зазнають труднощів. У таких дітей можна помітити помітну різницю в поведженні на заняттях і поза заняттями. Поза заняттями це жваві, товариські й безпосередні діти, на заняттях вони затиснуті й напружені, де на питання вчителя відповідають низьким і глухим голосом, можуть навіть почати заїкатися. Мовлення їх може бути як дуже швидким, квапливим, так й уповільненим, утрудненим. Як правило, виникає рухове порушення: дитина смикає руками одяг, маніпулює чим-небудь. Тривожні діти мають схильність до шкідливих звичок невротичного характеру: вони гризуть нігті, ссуть пальці, висмикують волосся. Маніпуляції із власним тілом знижують у них емоційну напругу, заспокоюють.

Висока тривожність стає стійкою, якщо батьки та вчитель постійно незадоволені навчальною роботою дитини і від них дитина постійно отримує тільки зауваження, докори, інші різновиди негативного оцінювання. Якщо тимчасові труднощі, які доводиться долати дитині, дратують оточуючих, то у дитини виникає тривожність, острах зробити щось погано, неправильно. Негативний результат можна отримати і в ситуації, коли дитина навчається цілком успішно, але батьки очікують від неї чогось більшого та висувають до неї завищені вимоги.

Індивідуальний підхід до дітей з підвищеною тривожністю базується на встановленні емоційного контакту, стосунків довір'я між дитиною та педагогом . Лише відчувачи, що вчитель її не скривдить, дитина стає більш розкутою, спокійнішою, і відповідно досягає більш успіхів у навчанні, розкривачи свій реальний розумовий потенціал.

Учні з підвищеним рівнем тривожності дуже чутливі до індивідуального професійного стилю педагога. Їм подобається обережне та м'яке ставлення. Вони не терплять владного, темпераментного та енергійного натиску. Протягом навчання у молодших класах діти з підвищеною тривожністю, як правило, непогано адаптуються до шкільних умов і навчаються відповідно до своїх розумових можливостей.

В рамках сучасної психокорекції існує кілька корекційно-розвивальних програм з подолання тривожності у дітей.

Однією з них є програма подолання тривожності у дітей А.М. Прихожан, представлена в книзі під назвою «Психокорекційна робота з тривожними дітьми. Активні методи в роботі шкільного психолога». Програма спрямована на збагачення і переорієнтацію їх спільного емоційного досвіду. У своїй структурі іона містить 4 блоки:

- ✓ опрацювання страхів дитини;
- ✓ робота з підвищення у дитини почуття власних можливостей;

- ✓ робота зі збагачення емоційного досвіду позитивними переживаннями;
- ✓ опрацювання з батьками ситуацій, де образа дитини пов'язана з внутрішніми конфліктами.

Для подолання шкільної тривожності молодших школярів потрібно розробити й експериментально впровадити систему роботи. Вона може бути представлена у вигляді комплексної програми, що включає психолого-педагогічні умови та систему психогімнастичних тренінгових вправ для подолання особистісної тривожності у дітей молодшого шкільного віку. Звичайно, потрібно розуміти певну штучність класифікації цих умов, оскільки загальний ефект вони дають лише у взаємодії. Але такий умовний поділ на групи дає можливість чіткіше виразити їх особливості і вказати на шляхи та прийоми забезпечення умов у процесі навчальної діяльності та міжособистісної взаємодії молодших школярів. При розробці програми варто виходити з припущення, що вона буде ефективна при дотриманні і врахуванні ряду загальних психолого-педагогічних умов розвитку і формування особистості учнів початкової школи: врахування індивідуально-типологічних та вікових особливостей молодших школярів, соціального оточення, в якому живе дитина, аналізу історії її розвитку протягом дошкільного періоду; вивчення і складання диференційованої характеристики пізнавальної, емоційно-вольової і мотиваційної сфери молодшого школяра; виявлення особливостей його поведінки і діяльності в сім'ї, школі та при безпосередньому спілкуванні з учителем, однолітками в ході експериментального дослідження; забезпечення взаємодії між сім'єю та школою у питаннях розвитку навчання і виховання дітей та формування їх особистості.

Для подолання тривожності у молодших школярів А. Мікляєва та П. Румянцева дають батькам та вчителям такі настанови:

- ❖ Розуміння дитини батьками, їх підтримка;
- ❖ Чесність і щирість дорослих - одна з найважливіших основ емоційного благополуччя дитини;
- ❖ Відгукуватись на перші спроби дитини знайти те що їй до душі, вислухати і підтримати її в цьому;
- ❖ Батьки і вчителі завжди повинні залишати за дитиною право на власний винок ,на нагороду чи розплату за нього;
- ❖ Довіра до дитини - от два кити , на яких тримається емоційне благополуччя дитини. Третій кит - безумовне прийняття дитини. Дитина повинна знати: вона гарна, улюблена і буде такою завжди;
- ❖ Без особливої потреби не обмежуйте коло спілкування дитини;
- ❖ Не сварити дитину за те ,що потрібно пожаліти ,не вимагати того, чого дитина не в змозі виконати;
- ❖ Дітей з підвищеною втомленістю і утрудненням при входженні у контакт, вчитель може запитати не на початку уроку ,не наприкінці, а в середині;
- ❖ Допомогати дитині знаходити ситуації ,в яких вона одна з найкращих, хвалити якнайчастіше, не скупитись на прояв любові і ніжності;
- ❖ Дати змогу дитині "відреагувати" її проблеми. Не можна руйнувати "острівець безпеки", нічого не даючи взамін;
- ❖ Розуміння емоційного стану дитини, її труднощів, повага [5, с.45].

Отже, можна зробити висновок, що в системі шкільної тривожності молодших школярів провідне місце посідають стани, що обумовлені віковими особливостями розвитку їх психіки та поведінкового реагування. Шкільна

тривожність є дуже поширеною проблемою, з не важко боротися, але кожен умілий психолог шукає і знаходить вихід, важка робота з тривожними дітьми, проведення з ними різних тестів та методик.

Подальші перспективи дослідження цієї проблеми ми вбачаємо у більш ґрунтовному аналізі проблеми шкільної тривожності в системі міжособистісних та сімейних стосунків, у визначенні конкретного впливу тих факторів, які провокують виникнення і закріплення тривожності саме в цих сферах життєдіяльності молодшого школяра.

Список використаної літератури

1. Авраменко Н.К. Підготовка дитини до школи. – М., 1992. – 48с.
2. Бура Р.С. Готуємо дітей до школи. – М., 1997 – 93с.
3. Костюк Г.С. Вікова психологія. – К.: Педагогіка, 1976. – 269с.
4. Кочубей Б.І., Новікова О.В. Емоційна стійкість школяра. – М.: Знання, 1988. – 356с.
5. Мікляєва А.В., Румянцева П.В. Шкільна тривожність: діагностика, профілактика, корекція. – СПб.: Мова, 2004. – 85с.

Ігнатська Ольга,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А. Басюк*

ЗНАЧЕННЯ ВІТАМІНІВ ТА ВІТАМІНОПОДІБНИХ РЕЧОВИН У ЗБЕРЕЖЕННІ ЗДОРОВ'Я МОЛОШОГО ШКОЛЯРА

В умовах реформування системи освіти реалізація завдань навчально-виховного процесу вимагає відповідного рівня працездатності та здоров'я учнів. Зміни в системі освіти, пов'язані з науково-технічним прогресом ХХІ століття, мають певні вимоги до здоров'я дитини, яке знаходиться в процесі постійного розвитку та вдосконалення. Нові освітні програми, збільшення обсягу навчального матеріалу, зростаюча роль у навчально-виховному процесі інформаційно-комунікаційних та комп'ютерних технологій навчання мають негативний вплив на здоров'я дитини шкільного віку, оскільки вони призводять до інтенсифікації інтелектуальної діяльності.

Необхідним компонентом щодо забезпечення здоров'я школяра є його харчування. Організм, який саме перебуває у стадії росту, повинен отримувати повноцінне харчування з достатньою кількістю жирів, вуглеводів, білків, мінеральних речовин, і, безперечно, вітамінів. Але всього повинно бути в міру, оскільки надлишок або нестача корисних речовин можуть мати негативний вплив на розвиток молодого організму, відповідно цього погіршується фізичний та розумовий розвиток дитини.

Найчастіше у дітей шкільного віку виникають наступні проблеми зі здоров'ям: надмірна вага, розлади кишківника, висипи на шкірі, ламкість нігтів, випадання волосся, сухість шкіри тощо. Це все спричинено нестачею відповідних вітамінів та мінералів.

Вітаміни завжди забезпечують нормальну діяльність нервової системи, мозку, м'язів, системи травлення тощо. Рівень розумової та фізичної працездатності, стійкості організму до зовнішніх подразників, його витривалості до впливу

негативних факторів зовнішнього світу (інфекції, дії токсинів тощо) прямопропорційно залежать від рівня забезпечення вітамінами школяра.

Тому надзвичайно важливо вводити в раціон живлення учня життєво необхідні вітаміни та вітаміноподібні речовини для повноцінного росту та розвитку дитини.

Питання значення вітамінів та вітаміноподібних речовин на здоров'я молодшого школяра в певній мірі розкрито в роботах Т.М.Бойченко, О.В.Вакулєнко, В.М. Власєнко, Т.М. Димань, С.В.Кирилєнко, Н.М. Поліщук, А.О. Слюсарєв, О.В. Тагліна та інших.

Однак, попри певні напрацювання дослідників у даному аспекті, проблема залишається актуальною і досьогодні.

Мета статті – теоретично дослідити та проаналізувати вплив вітамінів та вітаміноподібних речовин на здоров'я молодшого школяра.

Як зазначає В.М. Оржеховська, для підтримання звичайної життєдіяльності організму окрім води, білків, вуглеводів, жирів, мінеральних речовин необхідні вітаміни. Цим терміном називають групу додаткових речовин їжі, що належать до різних класів органічних сполук і за рідкісним винятком не синтезуються в організмі людини. Вони мають сильний і певною мірою специфічний вплив на процеси обміну, причому в дуже невеликих кількостях.

Вітаміни – це біологічно активні низькомолекулярні природні, органічні сполуки, різної хімічної структури. Вони є складовою частиною молекул багатьох ферментів і деяких фізіологічно активних речовин, беруть участь в синтезі і розщепленні амінокислот, жирів, азотистих основ нуклеїнових кислот, деяких гормонів, медіатора – ацетилхоліну, котрий забезпечує передачу імпульсів в нервовій системі (О.В. Жаборницька) [2, с.133].

Вітаміни – низькомолекулярні органічні сполуки різної хімічної природи, необхідні для нормального обміну речовин і життєдіяльності живих організмів в дуже малій кількості. Вони не синтезуються в організмі людини або накопичуються в недостатній кількості. Ендогенний синтез деяких із них не може задовольнити потребу організму у вітамінах і тому потрібне постійне надходження їх з продуктами харчування [5, с.142].

Вітаміни надходять в організм з продуктами харчування, переважно рослинного походження. В тканинах організму людини вони засвоюються, утворюючи більш складні речовини. Їх значення полягає в тому, що вони є складовою частиною молекул багатьох ферментів та деяких фізіологічно активних речовин, які беруть участь в обміні речовин. Отже, якщо вітаміни не надходять з їжею, то організм не отримує необхідних речовин, що згубно позначається на здоров'ї людини.

Вітаміни ділять на дві великі групи: вітаміни, розчинні в жирах, вітаміни, розчинні у воді.

Кожна з цих груп містить велику кількість різних вітамінів, які зазвичай позначають буквами латинського алфавіту. Потрібно звернути увагу, що порядок цих букв не відповідає їх звичайному розташуванню в алфавіті і не цілком відповідає історичній послідовності відкриття вітамінів.

Нині відомо понад 20 вітамінів, які мають безпосереднє значення для здоров'я людини. Усі вони розподілені на дві групи: жиророзчинні (кальциферолі – віт. D, каротиноїди – провітаміни А, ретинол – віт. А, токоферолі – віт. Е, філохінони – віт. К) і водорозчинні (аскорбінова кислота – віт. С, біотин – віт. Н, нікотинова кислота – віт. РР, пантотенова кислота – віт. В5, піридоксин – віт. В6, рибофлавін

– віт. В2, фолієва кислота – віт. В9, ціанокобаламін – віт. В12) [6, с.75].

За нормального раціону і здорового способу життя потреба у вітамінах задовольняється природним шляхом. Проте навіть за цих умов узимку й навесні доцільно вживати додатково аскорбінову кислоту (віт. С). У разі одноманітного харчування, збідненого на натуральні рослинні продукти, спостерігається порушення обміну вітамінів. Дещо вища потреба у вітамінах у молоді, а також у осіб, що працюють у шкідливих умовах, живуть у суворих кліматичних умовах, під час захворювань. У таких випадках люди потребують додаткового збагачення їжі вітамінами.

О.В. Вакуленко вважає, що для збереження вітамінів у їжі слід дотримуватись правил заготівлі, зберігання продуктів, приготування їжі – уникати її переварювання й пересмажування. Наприклад, у пошкоджених овочах і фруктах аскорбінова кислота руйнується внаслідок дії ферментів, які розщеплюють її молекули [1, с.86].

Нині добре відомо, що при нестачі (гіповітаміноз, або авітаміноз) або надлишку (гіпервітаміноз) вітамінів в організмі розвиваються захворювання.

С.В. Кириленко стверджує, що добова потреба людини у вітамінах значною мірою залежить від її віку, роду занять, маси тіла, статі, загального стану здоров'я тощо [4, с.155].

Правильне харчування для молодших школярів має велике значення для зміцнення здоров'я, для розумового і фізичного розвитку. Дитяче харчування – це висококалорійна, різноманітна, багата вітамінами їжа [3, с.217].

У раціон харчування учнів початкових класів повинні входити всі групи продуктів, які забезпечать належним чином необхідними поживними речовинами, білками, жирами, вуглеводами, а також вітамінами та мікро- і макроелементами. Тому будь-яке обмеження в різноманітності харчових продуктів може призвести до нестачі цих речовин і затримки росту і розвитку організму.

Аскорбінова кислота (вітамін С) не синтезується в організмі людини і потреба в ній задовольняється тільки з продуктами харчування. Тому в умовах голодного або напівголодного існування нестача аскорбінової кислоти найбільше позначається на здоров'ї. Якщо організм тривалий час не отримує цього вітаміну, розвивається авітаміноз – цинга, її ознаки – виснажене обличчя, набряклі, кровоточиві ясна; на тілі безліч червоних плям, синців від крововиливів. Те саме й на внутрішніх органах – серці, печінці, легенях, м'язах [3, с.220].

Нестача тіаміну (вітамін В1) призводить до захворювання бері-бері. Воно супроводжується розладами нервової системи, діяльності серця, травного апарату.

Цей вітамін надходить в основному з рослинними продуктами —неочищеним рисом, борошном грубого помелу, горохом тощо. Значна кількість його міститься в дріжджах (пивних), а також в органах тварин – печінці, нирках, м'язі серця, мозку. Людина має споживати 2-3 мг цього вітаміну в день.

Дефіцит ціанокобаламіну (віт. В12) призводить до тяжкої форми анемії (недокрів'я). Він міститься переважно в печінці й стінці кишок тварин, синтезується також бактеріями кишок людини. В разі порушення секреторної функції шлунка засвоєння вітамінів не відбувається. Тому крім наявності вітамінів у їжі не менш важливо підтримувати нормальну секрецію шлунка.

Відсутність у їжі ретинолу (віт. А) супроводжується змінами в шкірі й слизових оболонках; сухість, запалення та розм'якшення слизової і рогівки ока, ураження епітелію сечостатевої системи, травного апарату. Крім того, потерпає зір

внаслідок так званої курячої, або нічної, сліпоти. При цьому вдень людина бачить добре, а в сутінках, коли людина з нормальним зором ще бачить добре, хвора людина вже нічого не бачить. Буває це тому, що в сітківці ока хворої людини значно зменшується кількість родопсину, який сприяє зорові при слабкому світлі. До складу цієї речовини входить ретинол [3, с.221].

Важливе значення мають вітаміни групи В. При нестачі В1 виникає хвороба бері-бері (розлади нервової системи, діяльності серця, травного апарату, втрата апетиту). При нестачі вітаміну В12 виникає тяжка форма анемії (недокрів'я). При нестачі вітаміну В2 порушується діяльність нервової системи, уражається рогівка очей, шкіра, слизові оболонки порожнини рота. У людини авітамінози виявляються у вигляді захворювань (цинга, гемералопія, рахіт) [6, с.79].

Слід зазначити, що крім водорозчинних і жиророзчинних вітамінів існує також окрема група речовин, що мають аналогічні властивості і функції. Однак такі речовини не відносяться до вітамінів як таких, оскільки не зареєстровано жодного випадку, коли недолік цих елементів провокував яке-небудь захворювання або порушення.

Назвемо найбільш відомі вітаміноподібні сполуки, до яких належать [6, с.112-114]:

1) Холін – вітамін В4 є активним учасником основних обмінних процесів. Ця речовина допомагає виводити жирові сполуки з печінки. Крім цього, холін має позитивний вплив на нервову систему, нормалізує концентрацію інсуліну в крові. В організмі вироблення вітаміну В4 проводиться за допомогою простої амінокислоти – метіоніну, однак при його дефіциті потрібно отримувати холін з їжею.

2) Вітамін U(метіонін) є вітаміноподібною речовиною, утворення якого також відбувається з метіоніну. Дана сполука відповідає за регенерацію тканин стінок шлунка і кишківника, а тому є незамінною для здоров'я травної системи.

3) Інозит – вітамін В8, який раніше вважався водорозчинним. Він істотно прискорює процес вуглеводного обміну, бере участь у синтезі ліпідних речовин. Також речовина сприяє суттєвому зниженню рівня «шкідливого» холестерину в крові, що в свою чергу корисно для здоров'я судин і серця.

4) Оротова кислота – активно бере участь в обмінних процесах, однак не має характерних для всіх вітамінів властивостей. Речовина входить до складу всіх живих клітин і бере участь у синтезі інших вітамінів в організмі. Як правило, в організмі рівень оротової кислоти завжди знаходиться на достатньому рівні.

Існують різні вітаміноподібні речовини, функції яких багато в чому схожі на відомі вітаміни.

Отже, молодшим школярам потрібна правильна організація харчування і способу життя загалом. Слід пам'ятати, що надлишок вітамінів, як і їх нестача, також негативно позначається на здоров'ї.

Таким чином, вітаміни можна визначити як природні біологічно активні низькомолекулярні органічні сполуки, які відрізняються за своєю хімічною структурою. Вони є складовим елементом молекул більшості ферментів і певних фізіологічно активних сполук, забезпечують синтез і розщеплення амінокислот та жирів, азотистих основ нуклеїнових кислот та деяких гормонів, ацетилхоліну – такого медіатора, за допомогою якого передаються імпульси в нервовій системі.

Якщо спостерігається нестача вітамінів (авітаміноз) або їх надлишок (гіпервітаміноз), в організмі відбуваються помітні зміни в сторону погіршення

основних показників здоров'я. Вітамінів дитині молодшого шкільного віку щодня потрібно зовсім не багато, їх обсяг настільки малий, що визначається міліграмами. До дитячого організму вітаміни потрапляють здебільшого через овочі та фрукти. Тобто необхідно забезпечити повноцінне харчування школярів.

Список використаної літератури:

1. Вакуленко О.В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічна умова становлення особистості: Дне. канд. пед. наук: 13.00.05/ О.В.Вакуленко. – К., 2001. – 260 с.
2. Жаборницька О.В. Педагогічні умови виховання здорового способу життя у позакласній діяльності: Дис. канд. мед. наук: 13.00.07. / О.В.Жаборницька. – К., 2004. – 200 с.
3. Здоров'язбережувальні технології у навчальному закладі /упоряд. О. Колонькова, О. Литовченко. – К.: Шкільний світ, 2009. – 408 с.
4. Кириленко С. В. Соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я: дис. канд. пед. наук: 13.00.07. / С.В.Кириленко. – К., 2004. – 205 с.
5. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2000. – 207 с.
6. Школа здоров'я: Методичні збірники №1, №2 // Укладачі: Р.Т. Шуба. Н.М. Колотій, Л.В. Терехович, Л.В. Захарченко. – Харків, 2005. – 186 с.

Кльоц Леся,

студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А. Басюк**

ВИХОВАННЯ ГУМАННИХ ВЗАЄМИН УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В останні десятиліття відбулися значні зміни в системі відносин дитини до навколишнього світу, до інших людей, до самої себе. Істотно знизилася цінність інших людей і ступінь участі в їх житті, на перший план вийшло переживання і позиціонування себе, внаслідок чого в суспільстві поширюється егоїзм, спостерігається тенденція до руйнування почуття громадянина своєї держави. Настав час серйозно замислитися над змістом виховного процесу, що дозволяє розвинути в дитині кращі якості людини, громадянина, патріота Батьківщини.

Одним з основних завдань школи в даний час стає орієнтація освіти не тільки на засвоєння учнями певної суми знань, а й на розвиток його особистості, а випускник школи повинен бути носієм цінностей громадянського суспільства.

Вирішенню цих найважливіших завдань сприяє гуманізація освітнього простору. Гуманізація виступає умовою гармонійного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу, встановлення гармонійної взаємодії зі світом.

Гуманізація має в своїй основі таке поняття, як гуманність. Гуманність – це людяність, любов до людей, високий рівень психологічної терпимості (толерантності), м'якість в людських відносинах, повага до особистості та її гідності, любов до всього живого.

Гуманність як моральна якість є складним психічним утворенням, яке включає усвідомлення і розуміння норм моралі, наявність гуманних почуттів і моральної поведінки [2, с. 64].

У сучасній педагогічній теорії проблема виховання гуманних взаємин, моральних норм висвітлена у працях І. Беха, О. Столяренко, А. Суценко, Н. Трофімової, І. Шевчук, М. Юр'євої.

Виховання гуманності у дітей пов'язано з принципами гуманності, таких як створення в школі атмосфери турботи про здоров'я і благополуччя, честь і гідність особистості дитини; розвиток таких цінностей і пріоритетів, як збереження і розвиток життя на Землі, розумне ставлення до природних багатств; формування людських взаємин на основі дружелюбності, доброзичливості, співробітництва, взаємної допомоги, турботи і відповідальності, справедливості, порядності.

Одним з важливих проявів і показників гуманності є людські стосунки між людьми. Головна роль відводиться формуванню таких якостей, як чуйність, взаємоповага, співчуття, толерантність, доброзичливість. Ніякі виховні програми не будуть ефективні, якщо педагог не являє собою головний для дітей приклад моральної і громадянської поведінки [5, с. 43].

Гуманний педагог, залучаючи дітей до знань, одночасно передає їм свій характер, постає перед ними як зразок людяності. Саме через любов до свого вчителя дитина входить у світ знань, освоює моральні цінності суспільства. Тому гуманний педагог повинен володіти такими якостями:

- 1) любити дітей такими, якими вони є, доброта і любов до дітей не дозволяє грубо поводитися з ними, обмежувати їх самолюбство і гідність;
- 2) знайти позитивне в особистості дитини, висловити йому довіру;
- 3) створювати «ситуацію успіху», надавати дитині позитивну словесну підтримку;
- 4) необхідно бути оптимістом, вірити в перетворюючу силу виховання;
- 5) педагогу повинно бути притаманне все найкраще, що людям подобається в людині: і посмішка, і суворість, і стриманість, і скромність, і чуйність, і товариськість, і любов до життя, і порядність.

Саме вчитель вводить дитину в багату палітру норм людського спілкування. Ця цікава і відповідальна роль належить вчителю початкових класів. Він залучає дітей до норм вихованості, знайомить з етикою відносин в колективі, розвиває прагнення спілкуватися з однолітками [3, с. 321].

Молодший шкільний вік є найбільш оптимальним періодом для виховання гуманності, дитина може самостійно керувати власною поведінкою, підпорядковувати її свідомому контролю, долати імпульсивність. У цей віковий період відбувається інтенсивне засвоєння дитиною етичних правил, норм і принципів, моральних звичок поведінки і моральних почуттів особистості.

Формування гуманності у молодших школярів здійснюється в різноманітних видах діяльності, в різних варіантах міжособистісних відносин. Дитина повинна бути включена в ситуації співпереживання, бути співучасником. Ознаки байдужості, черствості не можуть бути не помічені і не проаналізовані педагогом. Приклад гуманного ставлення вчителя до учнів володіє особливою виховною силою, він може замінити тривалі міркування, бесіди і розповіді про гуманність інших людей. Це, однак, не заперечує можливості і необхідності проведення морально-етичної освіти. Вивчення біографій вчених, їх творчої діяльності, життєвих принципів, моральних вчинків викликає великий інтерес в учнів, стимулює їх поведінку і діяльність. Аналіз в ході уроків проблем добра і зла, гуманізму справжнього і абстрактного, соціальної справедливості і

несправедливості вводить учнів в складний світ людських взаємин, вчить розуміти і цінувати ідеї гуманізму, їх загальнолюдський характер [4, с. 14].

Молодші школярі виявляють схильність до добрих справ. Багато з них хочуть допомогти старшим у праці, з більшою ретельністю виконують їх доручення. Скільки ніжності, ласки і турботи проявляють діти по відношенню до своїх батьків і близьких, якщо батьки правильно будують свої взаємини з дітьми. Багато дітей цього віку чуйні, готові допомогти своїм ровесникам, вміють співпереживати. Вони люблять тварин, із задоволенням доглядають за ними, сердяться, коли хтось завдає їм болю. Це і є та основа, на якій будується виховання гуманності у молодших школярів.

Вихованню взаєморозуміння, взаємоповаги, чуйності, взаємодопомоги, співробітництва сприяють наступні види і форми роботи: створення виховуючих ситуацій, рольові ігри, їх обговорення; тренінги для вироблення комунікативних умінь; доручення, заохочення; читання оповідань і казок, їх обговорення. Також класні години з такою тематикою: «Поспішайте робити добро», «Щоб радість людям дарувати, треба добрим і ввічливим бути», «Поговоримо про дружбу», «Я серед людей», «Погано одному», «Я – особистість», «Ввічливість і етикет»; колективні творчі роботи (оформлення класу до новорічних свят, оформлення стінгазети); «Свято ввічливості»; анкетування «Який я друг» тощо.

Використовуючи різноманітні завдання для організації умов співробітництва в системі взаємовідносин «вчитель – учень» і проявляючи творчість у підборі, розробці, способах використання цих завдань, вчитель має таким чином можливість вдосконалювати гуманне ставлення до учнів, сприймаючи їх як рівноправних учасників навчально-виховного процесу. За таких умов зміцнюється позиція учня, швидше формується самооцінка, розвивається почуття власної гідності, яке суттєво подавляється при авторитарному підході.

Таким чином, при вихованні гуманності завдання педагога полягає в тому, щоб забезпечити в учнівському колективі атмосферу емоційного комфорту, довіри, творіння добра, а також зуміти організувати практичну діяльність в природі, засновану на спілкуванні дитини з навколишнім середовищем.

За переконанням Ш. Амонашвілі, існує кілька положень, які можуть стати системою принципів гуманного педагогічного процесу, спрямованого на розвиток і виховання особистості в дитині. Потрібно влаштувати навколишній світ так, щоб в них:

- дитина пізнавала і засвоювала істину людську;
 - пізнала себе як людину, тобто як створеного для людей, для себе, для Природи, для добрих людських справ, для турботи, для творення, творчості і праці, для збагачення, краси;
 - проявила свою справжню індивідуальність;
 - щоб інтереси дитини співпадали з загальнолюдськими інтересами.
- Носіями загальнолюдських інтересів для дитини є дорослі, які оточують його, особливо ж – вчителі.

Принципи ці ніяк не дозволять вчителю, який зробив їх своїм педагогічним кредом, стати авторитарним і імперативним для своїх учнів; вони направляють його до того, щоб постійно піклується про створення навколо них гуманної, олюдненої середовища і допомагати їм у привласненні загальнолюдської культури. Принципи визначають спрямованість і дух педагогічного процесу, образ діяльності. У міру оволодіння педагогічною майстерністю і мистецтвом вчитель

може забути про існування цих принципів, створивши з них загальний дух свого спілкування з дітьми, свого професійного життя [1, с. 34-36].

Молодший шкільний вік є сприятливим періодом для виховання гуманних якостей у дітей. Саме в цьому віці слід цілеспрямовано звертати увагу на дану проблему. Виховання гуманності дозволяє найбільш успішно розвивати такі особистісні якості: милосердя, доброта, справедливість, чесність, чуйність, сердечність, чуйність, що сприяють отриманню позитивного ефекту при формуванні основ.

У сучасній школі кожен учитель вносить свій неоціненний внесок у формування моральних норм, цінностей у молодших школярів, удосконалюючи систему морального виховання.

Щоб домогтися успіху в навчанні, вихованні та розвитку молодших школярів, необхідно своєчасно почати формувати моральність, самостійність, ініціативність творчого ставлення в діяльності.

Список використаної літератури

1. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике / Ш.А. Амонашвили – М. : Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1995. – 496с.
2. Бердяев Н.А. Пути гуманизма / Н.А. Бердяев // Здравый смысл. – 1997. – № 3. – С.64.
3. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.П. Волкова. – К. : Академвидав, 2007. – 616 с.
4. Гаврилычева Г.Ф. Младший школьник и его ценности / Г.Ф. Гаврилычева // Начальная школа. – 2008. – №7. – С.13 – 17.
5. Гончаренко С.У. Педагогічна сутність гуманітаризації шкільної освіти / С.У.Гончаренко, Ю.І. Мальований. – К. : Рідна школа, 1994. – 176 с.

Книшевич Аліна,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Проблема пам'яті є однією з традиційних проблем класичної та сучасної психології та педагогіки. В різних психологічних концепціях було розкрито багато загально-психологічних закономірностей пам'яті, яка вивчалася в різних аспектах. Наразі виникає необхідність актуалізації досліджень мнемічних процесів в учнів молодшого шкільного віку, оскільки саме цей вік має базове значення для всього подальшого розвитку дитини.

Пам'ять - це складний психічний процес, дослідженню якого присвячені праці багатьох вчених. Їх результати дозволяють вже наразі проводити ефективні заняття щодо її розвитку, використовувати нетрадиційні способи переробки і збереження інформації. При проведенні таких занять, вчителі, шкільні психологи, батьки повинні враховувати не лише фізіологічний аспект функціонування процесу пам'яті, але й психологічний.

Мета статті- теоретично дослідити та проаналізувати особливості розвитку пам'яті у молодшому шкільному віці.

Проблемою розвитку пам'яті людини на різних вікових етапах займалися багато вчених. У класичних вітчизняних і зарубіжних дослідженнях було

встановлено функції пам'яті, її процеси, види, зв'язок з активністю суб'єкта, з його пізнавальною діяльністю, умови організації якої обумовлюють ефективність мнемічних процесів (О.М. Леонтьєв, Л.С.Виготський, С.Л. Рубінштейн, П.І. Зінченко, А.О.Смірнов, Г. Ебінгауз, П. Жане, Ф. Бартлет та ін.). Вивчення довільних і мимовільних процесів пам'яті на базі системно-діяльнісного підходу сприяли розробці практичних рекомендацій щодо раціональних методів розвитку пам'яті й підвищення рівня засвоєння знань в навчальній діяльності (А.О. Смірнов, П.І.Зінченко, В.Я. Лядіс, С.П. Бочарова, Е.Ф. Іванова, Л.М. Житнікова та ін.).

У психології поняття пам'яті визначається як психічний процес, який відображає досвід людини шляхом запам'ятовування, збереження та наступного відтворення; як здатність пізнавати, зберігати і відтворювати музичний матеріал [5, с.117].

У «Психологічному словнику» (2005) зазначено, що пам'ять - це здатність до відтворення минулого досвіду, одна з основних властивостей нервової системи, що виражається в можливості довгостроково зберігати інформацію про події зовнішнього світу та реакції організму багаторазово вводити її у сферу свідомості та поведінки .

Пам'ять як один із рівнів відображення оточуючої дійсності являє собою сукупність процесів, які сприяють організації і збереженню минулого досвіду [1, с.15].

С.В. Антошук визначає пам'ять як психофізіологічний процес, який виконує функції запам'ятовування, збереження і відтворення матеріалу. Вже у немовлят пам'ять виступає в своїй елементарній формі - запам'ятовування і подальшому розпізнаванні життєво важливих для дитини впливів. На ранніх етапах розвитку пам'ять включена в процес сприйняття, має мимовільний характер. Дитина не вміє ставити перед собою мету запам'ятати [1, с. 34].

На думку І.А. Баргашнікова, пам'ять – це відображення предметів і явищ дійсності у психіці людини в той час, коли вони вже безпосередньо не діють на органи чуття. Вона являє собою ряд складних психічних процесів, активне оволодіння якими надає людині здатності засвоювати й використовувати потрібну інформацію [2, с.48]. І ще одне визначення С.Г. Костюка: «Запам'ятовування, зберігання та наступне відтворення індивідом його досвіду називається пам'яттю. В пам'яті розрізняють такі основні процеси: запам'ятовування, зберігання, відтворення і забування» [4, с.210].

Спільними ознаками пам'яті в обох визначеннях є наступне:

1. Явища пам'яті пов'язані з нервовою системою, складають одну з основних її якостей, властивостей.

2. Будь-який вплив – події зовнішнього світу або внутрішні реакції – залишають відбиток, інформацію у сфері наших рухів, емоцій або думок.

3. Пам'ять забезпечує довгострокове зберігання одержаної інформації.

4. Процеси пам'яті – запам'ятовування, зберігання, відтворення та забування(Часто, кажучи про процеси пам'яті, говорять про сприйняття, запам'ятовування, відтворення) [2, с.78].

Отже, пам'ять – поняття багатозначне. З його не побутових, а наукових ознак – філософських, фізіологічних, психологічних – вчитель повинен виділити свій аспект їх розгляду – педагогічний, вирішальний у впливі на школяра при організації його складної учбової діяльності. Пам'ять включає такі процеси:

запам'ятовування, зберігання, забування та відтворення. Запам'ятовування пов'язане із засвоєнням і накопиченням індивідуального досвіду. Його використання вимагає відтворення запам'ятованого. Регулярне використання досвіду в діяльності суб'єкта сприяє його збереженню, а невикористання — забуванню. Щоб піднятися на вищий ступінь розвитку, дитина має засвоїти знання про навколишній світ, оволодіти нормами поведінки, набути певних навичок і вмінь. Все це пов'язано з роботою пам'яті.

Пам'ять у дітей молодшого шкільного віку розвивається у двох напрямках - довільності і усвідомлення. Діти мимовільно запам'ятовують учбовий матеріал, який є цікавим для них і подається в формі гри, а також пов'язаний з яскравими наглядними посібниками або образами, спогадами. Молодші школярі, як і дошкільнята, володіють добре розвинутою механічною пам'яттю. Велика кількість молодших школярів протягом всього навчання в початковій школі механічно заучують учбові тексти, що приводить до значних труднощів в середніх класах, коли учбовий матеріал стає складнішим і більшим за обсягом. Такі діти схильні дослівно відтворювати те, що запам'ятовують. Вдосконалення змістовної пам'яті в цьому віці дає можливість засвоїти значну кількість раціональних способів запам'ятовування [2, с.98].

Коли дитина усвідомлює учбовий матеріал, розуміє його, то одночасно вона і запам'ятовує. Саме тому дорослі повинні контролювати не тільки результат (точність відповіді, правильність переказу), але і сам процес - як, у який спосіб учень запам'ятав матеріал. Одне із найважливіших завдань вчителя в початкових класах - навчити дітей використовувати певні мнемонічні прийоми. Це, перш за все, поділ тексту на частини за змістом (до цих частин вигадуються заголовки, складається план), спостереження за основними змістовними лініями, виділення ключових пунктів чи слів, повернення до прочитаних частин тексту для уточнення їх змісту, пригадування прочитаної частини і відтворення вслух і про себе всього матеріалу, а також раціональні прийоми заучування напам'ять [4, С. 113].

Вдосконалення пам'яті в молодшому шкільному віці зумовлено, перш за все, набуттям під час учбової діяльності різних методів і стратегій запам'ятовування, пов'язаних з організацією і обробкою матеріалу, який запам'ятовується. Проте без роботи, спрямованої на формування таких методів, вони складаються стихійно і нерідко виявляються непродуктивними [2, с. 94].

Здатність дітей молодшого шкільного віку до довільного запам'ятовування неоднакова протягом навчання в початковій школі і суттєво відрізняється в учнів 1-2 і 3-4 класів. Так, для дітей 7-8 років характерні ситуації, коли апам'ятати без застосування будь-яких засобів набагато простіше, ніж запам'ятати, усвідомлюючи і організовуючи матеріал. Діти на запитання: «Як запам'ятав? Про що думав в процесі запам'ятовування? та ін. найчастіше відповідають: «Просто запам'ятав, і все». Це відображається на результативному боці пам'яті. Для молодших школярів простіше виконати настанову «запам'ятати», ніж настанову «запам'ятати з допомогою чогось».

При вдосконаленні учбових завдань настановою «просто запам'ятати» перестав себе виправдовувати, й це спонукає дитину шукати прийоми організації пам'яті. Найчастіше таким прийомом виявляється багаторазове повторення - універсальний спосіб, що забезпечує механічне запам'ятовування. Проте вельми часто він залишається у школярів єдиним на весь період навчання в школі. Це пов'язано перш за все з тим, що в молодшому шкільному віці дитина не засвоїла

прийоми змістовного запам'ятовування, її логічна пам'ять залишилась недостатньо сформованою.

Така пам'ять базується на розумінні. Як розумові прийоми запам'ятовування можуть використовуватись: змістове співвідношення, класифікація, виділення ключових понять, складання плану та ін.

Спеціальні дослідження, які вивчали можливості формування цих прийомів у молодших школярів, свідчать, що вивчення мнемічних прийомів, в основу яких закладені розумові дії, повинні включати два етапи:

- а) формування самої розумової дії;
- б) використання її як мнемічного прийому, тобто засобу запам'ятовування [1, с.128].

Молодший шкільний вік сензитивний для формування вищих форм довільного запам'ятовування, тому цілеспрямована робота по розвитку й оволодінню мнемічною діяльністю є в цей період найбільш ефективною. Важливими умовами виконання цієї роботи є врахування індивідуальних характеристик пам'яті дитини: її обсягу, модальності (зорова, слухова, моторна). Втім, незалежно від цього кожен учень повинен засвоїти основне правило ефективності запам'ятовування: щоб запам'ятати матеріал правильно і надійно необхідно з ним активно попрацювати і у певний спосіб організувати. В.В. Шаталов виділив 13 мнемічних прийомів, або способів, організації матеріалу, який необхідно запам'ятати. Доцільно ознайомити молодших школярів з інформацією про різні прийоми запам'ятовування і допомогти оволодіти тими з них, які виявляться найбільш ефективними для кожної дитини. При проведенні занять по розвитку пам'яті у молодших школярів, необхідно дотримуватись рекомендацій, розроблених психологами:

1) обробка інформації, запис і відтворення значно полегшуються при свідомому виборі стимулів і концентрації на них уваги;

2) одночасне врахування логічних і емоційних реакцій гарантує кращий запис матеріалу в пам'яті, а чим краща якість запису, тим легше його відтворення;

3) існує два види пам'яті: короткочасна і довготривала. Короткочасна пам'ять поверхнева і не міцна. Щоб інформація з неї не зникла вже через кілька секунд, необхідно повторювати її. Довготривала пам'ять пов'язана зі складними розумовими операціями;

4) пам'ять суб'єктивна і піддається викривленням, спогади змінюються після кожного їх відтворення. Ці положення закладені в основі вправ, які рекомендовані для занять з учнями, що мають низький рівень розвитку пам'яті. Важлива роль в розвитку пам'яті молодших школярів належить вчителю, що безпосередньо організує учбовий процес і прямо та постійно впливає на учня.

Щоб вийти на вищий рівень керування навчальним процесом, створити досконаліші педагогічні технології, треба мати й глибші уявлення про процеси переробки інформації людиною, що відбуваються в системі «засвоєння-забування». Психофізіологічний аспект проблеми досліджений достатньо ґрунтовно, чого не можна сказати про педагогічний, який для оптимальної організації навчально-виховного процесу має бути вивчений передусім.

Таким чином, пам'ять – відтворення минулого досвіду, одна з основних властивостей нервової системи, що виражається в здатності тривалий час зберігати інформацію про події навколишнього світу, реакції організму і багаторазово виводити її в середовище свідомості та поведінки. Здійснюючи зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім, пам'ять забезпечує стійкість

життєвому досвіду, підтримує неперервність існування людського «я» і виступає в якості однієї з передумов формування індивідуальності та особистості.

Список використаної літератури:

1. Антошук Є.В. Знайомтеся, ваша пам'ять! /Євген Антошук. – К.: Шк. Світ, 2010. – 192с.
2. Барташніков І.А., Барташнікова О.В. Розвиток сенсорних здібностей і пам'яті у дітей 5-7 років. – Тернопіль: Богдан, 2006. – 172 с.
3. Богославець Т.П. Передумови розвитку мотивації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.sworld.com.ua/konfer38/418.pdf>
4. Вікова психологія: навч. посібник / За ред. С.Г.Костюка. – К.: Атіка, 2003. – 468 с.
5. Загальна психологія : підручник / О.В. Скрипченко та ін. – К.: Либідь, 2005. – 464 с.

Ковбасюк Вікторія,

студентка 31 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Читацький інтерес — форма вияву пізнавальної потреби, що спрямовує особистість на усвідомлення цілей читання (як одного з видів мовленнєвої діяльності), а це, у свою чергу, сприяє ознайомленню з новими для учня художніми чи науковими книгами, спонукає до свідомої діяльності з книжковою продукцією. З огляду на сказане, читацький інтерес — важливий чинник формування духовно багатой мовної особистості.

Мета статті — дослідити формування читацьких інтересів молодших школярів.

В сучасному суспільстві люди намагаючись слідкувати за останніми тенденціями в розвитку техніки та намагаються стати більш сучасними. Це прагнення безпосередньо впливає на літературну освіту школярів. Читання завжди відіграло важливу роль в розвитку людства, воно пронизує всі сфери нашого життя. Читання покладене в основу інформаційної, освітньої, пізнавальної, професійної, а також щоденної діяльності людини. З розвитком технічного прогресу читання книг замінюється переглядом телепередач, комп'ютерними іграми, використанням смартфонів та інших сучасних гаджетів. Це в свою чергу може призвести до недостатнього розвитку читацьких умінь, які потім можуть обернутися серйозними труднощами у навчанні й стати причиною неуспішності учнів. Через це, читацькі інтереси є запорукою життєвого успіху. Тому слова Василя Сухомлинського актуальні як ніколи: «Без високої культури читання немає ні школи, ні справжньої розумової праці, читання — це найважливіший інструмент навчання та джерело багатого духовного життя» [3, с.303].

Читання являє собою процес, що базується на використанні розумової діяльності, певних способах кодування інформації, яка надходить під час її обробки у мозок. Читання дитини — процес сприймання, розуміння та відтворення в усній або графічній формах змісту прочитаного [2, с.135].

Серед усіх загально-навчальних умінь та навичок для подальшого навчання важливе місце займає вміння свідомого, виразного, із відповідною для кожного

віку швидкістю читання. Численні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених засвідчують, що мовленнєве сприймання є неоднорідним і багатоплановим процесом. Розуміння тексту — це опосередкований аналітико-синтетичний процес, який включає в себе виділення основних елементів матеріалу та об'єднання їх у єдине ціле [4, с.150].

Основні методологічні положення про читацький інтерес дитини:

- читацькі інтереси учнів проявляються, насамперед, у позитивному ставленні їх до читання, у прагненні ознайомитися із змістом твору як джерелом нових знань і переживань;
- у читацькому інтересі проявляються пізнавальні, емоційні і вольові властивості особистості;
- читацькі інтереси можуть мати епізодичний або стійкий характер;
- для підтримки читацького інтересу дитини необхідно постійно створювати умови, за яких дитина не може не читати;
- віковий підхід до формування читацького інтересу передбачає не лише врахування особливостей, які проявляються на конкретному етапі розвитку дитини, але з перспективою на майбутнє;
- у дітей усіх вікових груп потяг до читання загалом проявляється активно, якщо його не тамувати штучно;
- мотивом читання (крім програмового матеріалу) є читання як процес;
- еволюційний шлях поступового формування читацьких інтересів залежить від вікового розвитку дитини - від нижчого рівня читацьких можливостей до більш розвиненого;
- для дітей різного віку характерні різні детермінанти читання: у 5-9-річному віці формується емоційно-естетичне сприйняття прочитаного, у 9-10 – образно-детальне; у 10-11 – наївно-реалістичне; 12-14 – критично - аналітичне;
- соціально-психологічні особливості дітей-читачів проявляються більш суттєво, ніж індивідуально-типологічні, зокрема, до 14 років;
- соціально-педагогічні умови (вчителі, родина, однолітки, наявність сімейних бібліотек, рівень сімейного достатку, тип поселення, кількість книгарень тощо) мають безпосередній вплив на формування читацьких інтересів дітей та підлітків.

Загальна начитаність (літературна ерудиція, знання текстів прочитаних творів), фактичні знання з літератури (знання з теорії та історії літератури, літературної критики, оволодіння логікою аналізу творів) складають освітньо-змістовий аспект читацької культури.

Читацька культура – це складова частина загальної культури особистості, комплекс знань, умінь і почуттів читача, що передбачає свідомий вибір тематики читання, його системність з метою повноцінного і глибокого сприйняття та засвоєння літературного тексту.

Змінюються звички юних читачів. Знизився статус читання, зменшився час, який діти витрачають на читання, іншими стали мотиви і стимули до читання, репертуар читання. Молоде покоління читає зовсім інше та інакше, ніж покоління батьків. Як правило, діти, які люблять читати, це представники молодшого шкільного віку. В старших класах дітям бракує не бажання, а часу для читання,

тому дуже типовими є такі думки: «Люблю читати, але ніколи». Переважає розважальне читання: «Люблю почитати що-небудь легке». За оцінками соціологів, до 40% дитячого читання - це розважальна література, а науково-пізнавальна посідає лише 20% обсягу читання [5, с.226]. Журнали і розважальна література домінують у структурі читацьких інтересів підлітків, Діти, школярі читають обов'язкову шкільну класику, казки, пригодницьку літературу, детективи, книжки про природу і тварин.

Ставлення до книжок у сім'ї є основою формування культури читання дітей. Умовно можна виділити кілька типів такого ставлення: сприймання книжок як інформаційно-пізнавального інструменту, який дає дітям необхідні знання; сприймання книг як джерела емоційно-духовного формування особистості, знайомства зі зразками, героями; і, нарешті, є тип сімей, де все ще зберігається культ книги [2, с.86]. Поступово перший і другий тип почав наступати на третій, і це є важливою причиною зміни ставлення дітей до читання.

Серед причин, що спричинили розвиток негативної тенденції розвитку читання, можна виділити такі чинники об'єктивного та суб'єктивного характеру, як зниження економічного та морально-культурного рівня життя нашого суспільства; засилля мас-медійної культури; захоплення сучасної молоді комп'ютерними технологіями та Інтернетом; переважання навчальних програм, а звідси брак в учнів вільного часу для читання; відсутність комплексної програми розвитку читацької культури особистості.

Щоб сформувати у молодших школярів читацьку компетенцію необхідно вирішити такі завдання:

- зацікавити учнів читанням;
- розвивати цей інтерес до створення постійної потреби у читанні;
- навчити вибирати літературу, враховуючи вікові та особистісні інтереси;
- створити належні психолого-педагогічні умови для сприйняття, розуміння та оцінки прочитаного;
- формувати навички аналізу художнього твору;
- організовувати дослідницьку роботу школярів;
- розвивати усне та писемне мовлення учнів;
- працювати над постійним удосконаленням естетичного смаку школярів.

Книжки, прочитані в дитинстві, часто запам'ятовуються на все життя, впливають на подальший розвиток, на світосприймання, виробляють певні норми поведінки.

Отже, формування читацьких інтересів у дітей є важливим завданням, яке допоможе в подальшому розвитку особистості, а найсприятливіший час для формування читацьких інтересів є молодший шкільний вік, де вчитель заручившись підтримкою батьків, які вдома будуть подавати дітям приклад, зможе досягти бажаних результатів у формуванні читацьких інтересів молодших школярів.

Список використаної літератури

1. Загальна психологія: навч. видання /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська. – К.: “А.П.Н.”, 1999.– 720с.
2. Практикум із загальної психології: Навч. посіб./Т.І. Пашукова. -К.:Знання, 2006.-203с.
3. Степанов О.М. Основи психології і педагогіки: Посібник. - К.: Академвидав, 2003. - 504 с.

4. Основи загальної психології: Навч. посіб./С. Л. Рубінштейн. - М.: Педагогіка, 1989. - 328с.

5. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб./О. В. Скрипченко. -К.: Просвіта, 2001.- 326с.

Ковбасюк Тетяна,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ШКОЛЯРІВ – ЗАПОРУКА ЩАСЛИВОГО МАЙБУТНЬОГО

Сучасна педагогічна парадигмаформування здорового способу життя підростаючого покоління являється актуальним пошуком вирішення проблеми, що обумовлює існування здорової нації та майбутнє України. Дана сфера педагогічного сприяння повинна зміщувати центр проблеми із формування знань, умінь та навичок школярів на ефективний комплексний розвиток здорової особистості.

Однак важливо зазначити, що статистична документація Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, а також дані МОЗ України свідчать, що в нашій Державі спостерігається гостро-негативна тенденція погіршення стану здоров'я учнівської молоді. За визначенням МОЗ, здоров'я – це не лише відсутність хвороб та фізичних дефектів, але й стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя. За індексом здоров'я Україна сьогодні посідає 42-ге місце в світі [7]. Відповідно до даних МОЗ України, особливо зросла захворюваність дітей шкільного віку за останні 10 років на 26,8%. Причому хронічні недуги мають 30% учнів 1 класу, 50% 5 класу, і майже 64% 9-го класу. В цілому лише у 7-ми із кожних 100 школярів стан здоров'я вважається цілком задовільним [4]. Серед основних класів хвороб серед дітей домінують інфекційні та паразитарні, розлади психіки та поведінки, ендокринні паталогії та порушення обміну речовин, систем кровообігу. Окрім того за даними неофіційних соціологічних опитувань щодня курять та вживають алкогольні напої 11% учнівської молоді (16% – серед хлопців, 7% – серед дівчат).

Виходячи із вищезазначеного ми переконані, що однією із нагальних причин цьому є відсутність співпраці педагогічного колективу із батьками школярів та їх необхідність, відсутність свідомого ставлення, несосвідченість щодо правильних форм і методів зміцнення та укріплення здоров'я учнів. Тому виховання основ здорового способу життя (ЗСЖ) школярів є актуальним та своєчасним завданням педагогіки.

Метою статті є аналіз та розкриття особливостей професійної діяльності вчителя щодо формування ЗСЖ та культури здоров'я школярів.

Серед зарубіжних та вітчизняних вчених, які займалися питаннями формування ціннісних орієнтацій дітей на здоровий спосіб життя, слід відмітити дослідження Г. Апанасенка, І. Беха, Г. Ващенко, В.Васильєв, О. Вакуленка, Х. Данеш, К. Гланз, Т. Глазько, В. Зайцевої, Р. Купчинова, С. Лапаєнко, М. Левіс, Г. Маклауен, І. Муравова, Н. Нікіфорова, С. Омельченка, Н. Паніної, Б. Рімер, С. Свириденка, Т. Титаренко, Р. Фішер, Л. Хей, Д. Хамбург, Н. Хоменка, О. Яременка та багато інших. Однак користуючись вагомими пропозиціями та дослідженнями науковців дана проблематика залишається актуальною і потребує

подальшого розгляду.

Як зазначає відомий британський біолог Д. Леббок: «...здоров'я набагато більше залежить від наших звичок і харчування, ніж від лікарського мистецтва...» [3]. Мотивуючись даним висловлюванням, вважаємо за доцільне проаналізувати основні терміни та аспекти здорового способу життя.

У поглядах науковців можна виділити два основні підходи до змісту здорового способу життя. Представники першого підходу розглядають цей термін глобально, тобто як форми людської життєдіяльності (соціальні, фізичні, психічні), які приведені у відповідність з гігієнічними вимогами. Згідно з другим підходом, здоровий спосіб життя автори розглядають як відносно окрему частину життя людини, на яку відводиться певний час [2].

Для вирішення всіх наукових і практичних питань здоров'я, важливе значення має сучасне визначення самого поняття здоров'я. За енциклопедичним визначенням здоров'я – це природний стан організму, що характеризується його врівноваженістю із навколишнім середовищем та відсутністю будь-яких хворобливих змін [5]. Здоров'я визначається комплексом біологічних (успадкованих та набутих) та соціальних факторів.

На думку Е. Кудрявцева, можна виділити декілька типів здорових людей, маючи на увазі те, що їх всіх об'єднує, – повноцінне та ефективне виконання соціальних функцій [3]:

- 1) повноцінне та ефективне виконання соціальних функцій;
- 2) у даний момент здорова, але на протязі року перенесла респіраторне захворювання без ускладнень. Це захворювання не відобразилося на можливостях індивідуума повноцінно виконувати соціальні функції;
- 3) здорова, але має вогнища хронічної інфекції, які викликають зниження функцій і не заважають повноцінному виконанню соціальних обов'язків;
- 4) здорова, але інколи відчуває недомагання, які пов'язані, наприклад, з процесом акліматизації, з перебуванням у стресовій ситуації;

На думку вчених-валеологів, «здоровий спосіб життя – це оптимальна для існуючих соціально-економічних та історичних умов організація життєдіяльності людини, яка сприяє формуванню, збереженню і успадкуванню здоров'я, в основі якої знаходиться валеологічний світогляд особистості» [1].

Покладання на школу і вчителя такого специфічного завдання як турбота про здоров'я учнів – визначається багатьма чинниками. Серед яких варто відзначити, що дорослі завжди несуть відповідальність за те, що відбувається з дітьми, які перебувають під їх опікою. Це стосується і дитячого здоров'я. Саме в школі, під «наглядом» учителів, школярі проводять значну частину часу, і не допомогти їм зберегти здоров'я, було б проявом бездушності і непрофесіоналізму.

Найбільш ефективним шляхом формування цінності здоров'я та здорового способу життя є спрямована та зорієнтована дорослими (вчителем, вихователем, психологом, дорослими в сім'ї) самостійна робота, яка сприяє активній та успішній соціалізації дитини в освітній установі, розвиваюча здатність розуміти свій стан, знати способи і варіанти раціональної організації режиму дня та рухової активності, харчування, правил особистої гігієни.

Під час вибору стратегії формування здорового способу життя в шкільному віці необхідно, враховуючи психологічні та психофізіологічні характеристики віку, спиратися на зону актуального розвитку, виходячи з того, що провідні цінності здоров'я та здорового способу життя – необхідний і обов'язковий

компонент здоров'язберігаючої діяльності освітньої установи, що вимагає відповідної здоров'язберігаючої організації всього її життя.

Одним з компонентів формування цінності здоров'я та здорового способу життя є просвітницька робота з батьками (законними представниками), залучення батьків (законних представників) до спільної роботи з дітьми, до розробки програми формування цінності здоров'я та здорового способу життя. Розробка програми формування цінності здоров'я та здорового способу життя, а також організація всієї роботи по її реалізації повинна будуватися на основі наукової обґрунтованості, послідовності, вікової адекватності, інформаційної безпеки та практичної доцільності.

Для успішного та вдалого формування здорового способу школярів у навчальних закладах необхідно вирішити наступні завдання [1]:

1. Об'єднати увесь педагогічний колектив для розв'язання завдань щодо формування освіти про здоровий спосіб життя в школярів.

2. Довести всі елементи навчально-виховного процесу у відповідність із станом здоров'я і психофізіологічними можливостями учнів і педагогів.

3. Здійснювати оздоровче супроводження навчально-виховного процесу, передбачати такі напрямки роботи як: оздоровче обґрунтування та експертиза навчально-виховної роботи, діагностика й корекція здоров'я учнів, профілактичні заходи, допомога в розвитку дітей

Ефективним засобом формування здорового способу життя школярів є здоров'язбережувальні технології. Здоров'язбережувальні технології – це технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці учнів у школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог), відповідності навчального та фізичного навантаження можливостям дитини [3]. Мета здоров'язбережувальних освітніх технологій – сформувати в учнів необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати такі знання в повсякденному житті.

З погляду позитивного впливу на здоров'я учнів найбільш доцільними є технології [3], які:

- мають за основу комплексний характер збереження здоров'я;
- беруть до уваги більшість факторів, що впливають на здоров'я;
- ураховують вікові та індивідуальні особливості учнів;
- забезпечують запровадження цілей та змісту політики освітнього закладу щодо зміцнення здоров'я учнів та формування здорового способу життя;
- постійно покращують санітарно-гігієнічні умови школи, матеріально-технічну та навчальну базу;
- заохочують учнів до участі у плануванні оздоровчої діяльності школи та до аналізу виконаної роботи;
- залучають батьків до діяльності щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей;
- створюють освітнє середовище, що забезпечує комфортні та безпечні умови життєдіяльності учнів і вчителів.

Пріоритетною формою збереження і зміцнення здоров'я школярів є фізкультурно-оздоровча діяльність. Зважаючи на те, що значне зменшення рухової активності учнів призводить до погіршення їхнього стану здоров'я, зменшення адаптаційних можливостей організму, особлива увага в навчальних закладах має

приділятися використанню різних засобів і форм фізичного виховання учнів.

Організація процесу формування здорового способу життя буде результативною, якщо виконуються наступні умови: формування знань і уявлень школяра про здоров'я людини, про його корисні і шкідливі звички, про власне здоров'я; умови для організованої рухової активності, забезпечується культивування звичок і навичок здорового способу життя; формується ціннісне ставлення до свого здоров'я.

Список використаної літератури.

1. Баєва Т. Формування здорового способу життя в особистісно-орієнтованому виховному процесі життя / Т. Баєва // Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні. – Житомир : ЖДПУ, 2002. – С. 172–173.
2. Бондар Т.С. Здоров'я школярів: практичні матеріали для повсякденної роботи педагога. – Упоряд. Т.С. Бондар. – Х.: Веста, 2009. – 192 с.
3. Ващенко О. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах / О. Ващенко, С. Свириденко // Директор школи. - 2006. - №20. - С. 12-15.
4. Жабокрицька О. В. Педагогічні умови виховання основ здорового способу життя підлітків у позакласній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія виховання» / О. В. Жабокрицька. – Кіровоград, 2003. – 20 с
5. Енциклопедія освіти: АПН України. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
6. Черній В.П. Формування у школярів здорового способу життя (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): Автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». – Кіровоград, 2014. – 20 с.
7. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України 2015 рік. / за ред. Шафранського В.В. ; МОЗ України, ДУ (УІСД МОЗ України.- Київ, 2016.- 452 с.

Кордиш Анастасія,
студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А. Басюк**

РОЛЬ САМОВИХОВАННЯ У СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Одна з найактуальніших проблем у педагогіці і філософії освіти – це проблема вчителя, його професіоналізм, культура світогляду, духовно-моральні якості. Саме від вчителя, його особистісних характеристик залежить реалізація мети освіти – всебічний розвиток людини як особистості.

Концепція педагогічної освіти України визначила своєю метою «формування вчителя, який здатний розвивати особистість дитини і зорієнтований на особистісний та професійний саморозвиток і готовий працювати творчо в закладах освіти різного типу» (3). Тому особливого значення в наш час набуває проблема самоосвіти і самовиховання вчителів, спрямована саме на саморозвиток.

У сучасних наукових дослідженнях теоретичні питання та практичні аспекти проблеми самоосвіти, самовиховання, саморозвитку висвітлені різнобічно:

розглянуті питання формування пізнавальних інтересів, активізації пізнавальної діяльності, розвитку самостійності в процесі пізнання (Б.Анан'єв, Б. Єсіпов, та ін.); дослідженні шляхи та засоби формування потреби в саморозвитку (В. Буряк, Т. Клімова, та ін.); розроблені концепції безперервної освіти (Є.Білозерцев, С.Вершловський та ін.).

Щоб отримати бажаний результат і наблизити свій реальний образ до ідеалу, слід уміти керувати власним розвитком. Це означає насамперед уміння взяти на себе відповідальність за власне життя. Перекладаючи цю відповідальність на інших, людина потрапляє в залежність від них, і її розвиток сповільнюється.

Професійне самовиховання передбачає таку послідовність дій: вибір особистісно значущих цілей і завдань самовиховання; планування діяльності і створення програми самовиховання; вибір методів і прийомів самовиховання; зіставлення досягнутих результатів з очікуваними; корекція програми самовиховання з урахуванням результатів самоконтролю і самооцінки.

Вибір особистісно значущих цілей і завдань. Це важливий крок професійного самовиховання, адже від вибору мети залежить ефективність роботи. Чим ширша і значущіша мета, тим вірогідніше вона може стати перспективою у житті людини. Метою мають бути не поодинокі цілі (прагнення отримати вищу, ніж сусід по партії, оцінку за контрольну; успішно скласти колоквиум із певної теми тощо), а загальні, які сприятимуть розвитку власної індивідуальності. Якщо вони будуть досягнуті, то людина зможе досягти життєво важливих цілей. Серед цілей самовиховання виокремлюють:

1) досягнення згоди із самим собою. Для цього слід навчитися приймати себе таким, яким є насправді, визнати власні вади;

2) досягнення гармонії з найближчим оточенням. Щоб досягти свободи і злагоди з найближчим оточенням, потрібно навчитися змінювати своє ставлення до нього, шукати в усьому позитивні аспекти, уміти прощати і не бути рабом речей. Крім того, слід контролювати власні емоції, тобто усвідомити ті розумові операції, унаслідок яких вони виникають;

3) усунення поганих звичок. Необхідно намагатися позбутися їх якомога швидше, адже деякі з них можуть блокувати досягнення певної життєвої мети;

4) контроль власних потреб та керування ними. Будь-яка надмірна потреба людини гальмує інші прояви особистості. За відсутності контролю за потребами поведінка людини стає схожою на поведінку алкоголіка - концентрація думок на певній потребі, стан внутрішньої дисгармонії та постійного незадоволення, порушення взаємин [1, с.67].

Основним завданням майбутнього вчителя є вдосконалення професійно значущих якостей особистості: розширення світогляду, збереження і зміцнення професійного здоров'я, підвищення рівня методичної підготовки, формування своєї духовної культури, педагогічного мислення, творчості тощо. Тому, визначаючи мету самовдосконалення, важливо відповісти собі не лише на питання «Яким я хочу бути?», а й на питання «Для чого я хочу таким бути?».

Планування діяльності і створення програми самовиховання. Після визначення мети особистісного розвитку людина має спланувати свою діяльність і створити програму самовиховання.

Програма професійного самовиховання – програма дій щодо досягнення конкретних цілей самовиховання з урахуванням вимог педагогічної професії.

Програма професійного самовиховання визначає найважливіші і змістові компоненти педагогічної діяльності, склад професійних умінь і слугує орієнтувальною основою для складання студентом індивідуального плану самовиховання з урахуванням особливостей і рівнів розвитку в собі необхідних умінь і здібностей [3, с. 67].

У процесі роботи над собою потрібні план-максимум (на тривалий час) і план-мінімум (на день, тиждень, місяць, семестр).

Для студентів-першокурсників, які щойно почали займатися самовиховною діяльністю і не мають досвіду роботи над собою, програма має містити такі розділи: самопізнання і самоосвіта; оволодіння культурою навчальної праці; самовиховання.

Програма самовиховання й саморозвитку майбутнього вчителя має відображати основні вимоги до педагогічної професії, до того, що становить у ній загальне, особливе та індивідуальне.

В. Леві запропонував п'ять перших кроків самовдосконалення як основу для програми самовиховання й саморозвитку:

1) самооздоровлення. Важливі не так результати, як те, як і для чого їх досягати. Фізичне здоров'я – не самоціль, а один із засобів одухотворення життя;

2) самоспілкування. Переоцінювання цінностей, оновлення кредо, критика своїх уявлень про те, «що таке добре» і «що таке погано»;

3) розвиток самобутності. Істинна самобутність полягає не у прагненні до оригінальності, а у прагненні бути собою. Не обов'язково бути дипломованим ученим, стрибати вище за інших, писати вірші. Оригінальність виникає сама, самобутність розвивається, коли людина стає поетом, дослідником і рекордсменом власного життя, і при цьому не важливо, чи відрізняється вона від інших зовнішньою формою існування. Тільки у цьому разі людина стає справді цікавою;

4) самоосвіта. Необхідно з'ясувати для себе, чи усе можливе робиться для своєї освіти, чи відбувається це регулярно і повноцінно, чи вміло обрано методи і способи;

5) вихід із самотності. Є тільки один шлях виходу із самотності – знайти справжніх друзів. А це можливо лише тоді, коли станеш такою людиною, яку хотілось би мати за друга [4].

Процес підготовки майбутнього вчителя за сучасних умов орієнтований на здібності і нахили студента, рівень його початкової підготовки, прагнення самостійно збирати інформацію, аналізувати її, співвідносити з реальним світом. Тому кожен студент може будувати власну модель самовиховання і саморозвитку. Особистісно-орієнтовані технології підготовки майбутніх учителів передбачають вільний вибір студентом моделі свого професійного самовдосконалення (зростання) за допомогою розроблених фахівцями авторських програм самовиховання. Студентам пропонують певні компоненти, які можуть увійти до програми. Конкретну структуру і зміст програми, строки її реалізації визначає сам студент [2, с.90].

Структура авторської програми може містити такі компоненти:

а) оволодіння обов'язковими і навчальними предметами за вибором;

б) ознайомлення з основними розділами кваліфікаційної характеристики;

в) самотестування своїх професійно значущих особистісних якостей і окреслення розвитку тих, які недостатньо сформовані;

г) аналіз і визначення шляхів усунення негативних особистісних якостей;
г) формулювання вимог до власного способу життя (фізичне здоров'я, інтелектуальний і духовний розвиток);

д) вивчення новаторського педагогічного досвіду кращих учителів, визначення шляхів його використання у своїй роботі;

е) інші розділи авторської програми. Безперечно, не всі завдання і напрями роботи над собою можна зафіксувати у плані та програмі професійного самовиховання. Важливо, щоб кожен майбутній педагог виробив свій кодекс правил і принципів та неухильно дотримувався їх [1,с.79].

Вибір методів і прийомів самовиховання. Визначивши мету самовиховання, необхідно правильно обрати методи, прийоми і засоби власного удосконалення.

Метод самовиховання – спосіб роботи над собою, спрямований на досягнення поставленої мети.

Елементом методу самовиховання є прийом самовиховання.

Прийом самовиховання – складова методу, необхідна для його ефективного застосування у конкретній ситуації.

Для реалізації програми самовиховання використовують такі методи: самоспостереження, самоаналіз, самотестування, порівняння себе з іншими людьми та ін.; самостимулювання; самопрограмування; методи і прийоми самовпливу (самонаказ, самоконтроль, самозаохочення, самопокарання, самозаборона, самозауваження, самопереконавання, самопідбадьорення, самонавіювання, аутотренінг, самозвіт, ведення щоденника самовиховання тощо) [5, с.47].

Список використаної літератури

1. Концепція педагогічної освіти України [Електронний ресурс] / Освітній портал. – Режим доступу – http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2712
2. Бердяев Н. А. Самопознание: /Опыт философской автобиографии. - М.: Книга, 1991. - 446 с.
3. Братусь Б. С. Аномалии личности. - М.: Мысль, 1988. - 304 с.
4. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. - М.: Высшая школа, 1991. - 204 с.
5. Дьяченко М. И., Кандыбович Д. А. Психология высшей школы. - Мн.: БГУ, 1988. - 319 с.

Костюк Софія,

студентка 31 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Патріотичне виховання підростаючого покоління завжди було однією з найважливіших завдань сучасної школи. Поняття «патріотизм» несе в собі любов до Батьківщини, до історії своєї країни, її культури, природи. Суть патріотизму уособлює в собі глибоку теоретичну, філософську і психологічну традицію – тягнутися на захист інтересів Батьківщини.

Патріотична вихованість молодших школярів – дуже важлива, особливо в той час, коли в країні досі тривають воєнні дії, коли наша рідна Земля в небезпеці.

Головним завданням школи і педагогів є – виростити дитину справжнім громадянином України та патріотом з почуттям особистої відповідальності перед

Батьківщиною. Виховання дітей – дуже відповідальна справа. Перед класним керівником постає багато складних і водночас важливих завдань. Виховуючи майбутніх патріотів педагог повинен розуміти, що в його руках доля і майбутнє дітей, в яких лише починає формуватися світогляд і розуміння. Вчитель повинен навчитись створювати і використовувати у шкільному житті ситуації, в яких знання і дії були б злиті та дозволили б фіксувати динаміку духовно, патріотичного та морального розвитку дитини, суть якого полягає у вмінні дитини самостійно, а іноді за допомогою вчителя реалізувати свої здібності до практичної діяльності. Педагог має допомогти дитині розвиватись від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, для якого необхідні самостійність у прийнятті рішень і чітку громадянську позицію, моральний вибір.

Актуальність проблеми полягає у тому, що все формується на рівні емоцій. Глибокі, яскраві знання про рідну Землю, її героїв. Виховання патріотизму в початковій школі передбачає пов'язану між собою роботу педагога і учня у розвитку моральних норм, психологічної структури характеру та відношення до рідного краю. Взагалі, школа має дуже великі перспективи для здійснення патріотичного виховання. Під час навчання молодші школярі знайомляться з історією свого народу, її різноманітною та колоритною культурою, з традиціями, звичаями та обрядами. Зазвичай, вивчаючи традиції рідного краю, діти починають цікавитися минулим своєї держави та минулим своїх предків.

Саме таким чином починається розквітання та відродження національності, відродження культури держави, в якій активно відкриваються пізнання школярів початкової школи. Це є обов'язковим у вихованні інтересу і любові до рідного краю, до співучої, милозвучної української мови та рідної землі.

Головний аспект патріотичного виховання полягає в тому, щоб закріпити в уяві молодшого школяра яскраве, багате, незабутнє дитинство, закарбувати у пам'яті образи рідного краю, природи, які вони будуть носити біля серця протягом життя.

Проблему патріотичного виховання молодших школярів досліджували:

К. Ушинський, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, Х. Алчевська, Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, М. Драгоманов, М. Антоненко, А. Бойко, Л. Вовк, М. Євтух, П. Кононенко, В. Москалець, М. Стельмахович, М. Ярмаченко, які значну увагу приділяли вихованню любові до своєї землі, рідної мови, формуванню національної самосвідомості.

Проблема патріотичного виховання завжди займала важливу роль у педагогіці та філософії. У сучасній українській літературі саме патріотичне виховання пояснюється як виховання, що формує певне уявлення своєї причетності до рідного краю, до історії, культури, формує любов до Батьківщини та віру у краще майбутнє свого народу.

Патріотизм – це любов до Батьківщини, свого народу, турбота про його благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею [1, с.23].

Патріотизм – складне і багатогранне поняття, один з найважливіших компонентів індивідуального та суспільного способу життя. На особистісному рівні патріотизм є пріоритетною стійкою характеристикою людини, яка проявляється в її свідомості, моральних ідеалах та цінностях, в реальній поведінці

та вчинках. Це звичайний моральний стан життя людини. Він виявляється не лише в незвичайних ситуаціях, а в повсякденному виконанні особистістю своєї роботи, яка приносить користь і людині, і суспільству. Отже, суб'єктом – носієм патріотизму є сама людина. Завдяки її творчій праці, любові, відданості розвивається почуття патріотизму. Бути патріотом – значить духовно підняти, усвідомити в Батьківщині безумовну цінність, яка дійсно і об'єктивно їй притаманна, приєднатись до неї розумом і почуттями. В той же час – патріотизм передбачає відкриття в самому собі беззавітної відданості Батьківщині, спроможність безкорисно радіти її успіхам, вдосконалення її, служіння їй, поєднання своєї долі з її долею, а не любов до України здалека [1, с.24].

Любов до Батьківщини в українського патріота поєднується з вірою в неї, в її покликання, прекрасне майбутнє, що обов'язково відбудеться. Справжній патріот, керуючись живим досвідом і героїчним минулим народу, вірить, що він справиться зі своїми історичними випробуваннями і вийде з них міцнішим і духовнішим. Втім, свідомий патріот бачить не лише духовну красу свого народу, а й його слабкості, помилки і недосконалості, розуміє, що в історії Вітчизни є й темні, важкі сторінки. Любити свій народ не означає улещати його чи приховувати від нього слабкі сторони, а чесно і мужньо викривати їх і боротися з ними. У цьому полягає вияв громадянської мужності. Виховання патріотизму у дітей розпочинається з виховання у них любові до рідної мови, культури народу та його традицій, поваги до сімейних реліквій, пов'язаних із трудовими і бойовими сторонами життя предків, близьких родичів, земляків.

К. Ушинський вважав, що патріотизм являє собою не тільки важливу задачу виховання, а й потужне педагогічний засіб: «Як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до батьківщини, і ця любов дає вихованню вірний ключ до серця людини і могутню опору для боротьби з його поганими природними, особистими, сімейними і родовими нахилами».

А. Макаренко в «Лекціях про виховання дітей» писав: «Ми вимагаємо від нашого громадянина, щоб він у кожную хвилину свого життя був готовий виконати свій обов'язок перед колективом, і значить перед Батьківщиною, не чекаючи розпорядження чи накази, щоб він володів ініціативою і творчою волею» [6].

Актуальність роботи полягає в тому, що більшість моральних якостей людини формуються в дитячі, шкільні роки. Світовідчуття дітей відбувається на рівні емоцій. Максимально повні, глибокі, яскраві та змістовні знання учнів про рідний край і його героїв, є найбільш дієвими при вихованні благородного морального почуття: інтересу і любові до рідного краю, глибокої поваги до патріотичних традицій земляків. Саме головне завдання це допомагати учням на доступних, близьких прикладах з навколишнього життя донести сутність і повноту великого патріотизму – як почуття обов'язку перед народом, перед Батьківщиною.

Отже, патріотизм - це відчуття гордості своєю вітчизною, його історією, звершеннями. Це прагнення зробити свою країну красивіше, багатше, міцніше, щасливіше – в цьому національна гордість і гідність народу, згуртованого патріотичними відчуттями як суспільним цементом. Патріотизм як піднесене відчуття, незамінна цінність і джерело, найважливіший мотив соціальної значущої діяльності, найповніше виявляється в особі, соціальній групі, що досягла вищого рівня духовно-етичного і культурного розвитку. Дійсний, духовний в своїй основі патріотизм припускає безкорисливе, беззавітне аж до самопожертвування служіння Вітчизні. Здійснення патріотичного виховання ґрунтується на

сукупності принципів, які відображають загальні закономірності і принципи виховного процесу і специфіку патріотичного виховання молодших школярів в загальноосвітній школі:

- ✓ обумовленість патріотичного виховання розвитком суспільства і подіями, що відбуваються в ній;
- ✓ обумовленість змісту, форм і методів, засобів і прийомів патріотичного виховання віковими і індивідуальними особливостями учнів;
- ✓ діалектична єдність і органічний зв'язок між учбовим матеріалом і змістом позакласних і позашкільних заходів;
- ✓ інтеграція патріотичного виховання з іншими напрямками виховної роботи;
- ✓ опора на нові концепції організації і здійснення учбово-виховного процесу і на нове розуміння основних педагогічних понять;
- ✓ опора на позитивне в осіб вихованця і створення сприятливої психологічної атмосфери в процесі педагогічної взаємодії.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124–129. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України / І. Бех, К.Чорна. Київ. – 2014. – 48 с.
2. Бех І.Д. Патріотичне виховання дітей та молоді / І. Бех, К. Чорна // Позашкільля. – 2011. – № 10. – С. 9-16.
3. Дубина М. Виховання учнів і студентів Українського патріотизму/ М. Дубина, Ю. Руденко. – К.: ТОВ «Експрес-Поліграф», 2010. – 400 с.
4. Алієва С.А. Психолого-педагогічні передумови виховання патріотизму у дітей молодшого шкільного віку/С. А. Алієва//Початкова школа. - 2007.
5. Пашенко Д. Патріотичне і національне виховання - складові становлення громадянина // Шлях освіти. - 2002.- № 1.- С. 9-14.
6. <http://ukrbukva.net/104420-Patrioticheskoe-vospitanie-mladshih-shkol-nikov.html>

Кравець Валерія

студентка 42 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент **Т.С. Гужанова,**

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА

Кожне нове покоління людей живе і розвивається у певному національному середовищі, життя якого залежить від особливостей державного устрою країни. Дитина від народження перебуває під впливом як соціально-економічних умов, так і національної специфіки: побутового життя, культури, народних звичаїв, традицій. Вона переймає від дорослих багатство рідної мови, відчуття прихильності та симпатії до духовності свого народу, поступово при звичається до усталених морально-правових норм. Одним із актуальних завдань національної школи на сучасному етапі є формування майбутнього громадянина України на основі науково обгрунтованої системи громадянського виховання. Зміст формування національної самосвідомості учнів початкової школи в національній школі дається в різноманітних нормативно-правових документах: концепціях

національного виховання, Закону України “Про освіту”, Закону України “Про загальну середню освіту”, Державному стандарті початкової загальної освіти, Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття», Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, та в інших документах.

Помітне місце в процесі становлення національної самосвідомості учнів початкової школи посідають засоби народознавства, що виступають важливим чинником становлення національної самосвідомості. Сьогодні їх виховний потенціал потрібно реалізувати з урахуванням нових соціокультурних обставин.

На значний виховний та духовний потенціал засобів народознавства у формуванні національної самосвідомості учнів початкової школи вказують видатні учені та педагоги: С. Ананьїн, О. Астряб, А. Щерба, О. Дорошевич, М. Лисенко, Т. Лубенець, О. Музиченко, С. Русова, І. Стешенко, Я. Чепіга, В. Гнатюк, І. Ющишин, Т. Поніманська, А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, С. Ладивір, Т. Піроженко, Н. Ільїнська, Т. Ружевич, та інші.

На даному етапі розвитку суспільства існує велика потреба в теоретичному обґрунтуванні і в практичних рекомендаціях щодо використання педагогічного потенціалу засобів народознавства у вихованні національної самосвідомості учнів початкової школи. Це завдання зумовлено важливістю шкільного періоду в житті людини, який у процесі її соціалізації є надзвичайно активним і плідним, оскільки саме у цей час відбувається досить інтенсивне переосмислення системи цінностей, перегляд уявлень про свою приналежність до певної національності, свої обов'язки перед державою та суспільством.

Мета статті: теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування національної самосвідомості в учнів початкової школи засобами народознавства.

Значна увага в процесі дослідження приділяється впливу традицій, обрядів, національної мови, звичаїв, усної народної творчості в збереженні нації. Серед загальнонаукових методологічних засад розв'язання проблеми педагогічного забезпечення розвитку національної свідомості учнів початкових класів провідне місце посідає системний підхід. Цей підхід був базовим у дослідженнях національної свідомості особистості таких вчених, як В. Борисов, Д. Тхоржевський, Г. Філіпчук, М. Фурса та ін. Здійснюючи системно-структурний аналіз національної свідомості особистості, вони зробили предметом наукового пошуку й національну самосвідомість: обґрунтували її структуру, педагогічні умови розвитку самосвідомості тощо [1, с. 115].

Проаналізувавши всі підходи до тлумачення поняття “національна самосвідомість”, ми визначили його наступним чином: національна самосвідомість - система соціальних, економічних, політичних, моральних, етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів індивіда, в яких виявляється стійке усвідомлення останнім себе як частки конкретної етнічної спільноти.

Основними педагогічними умовами, які забезпечують ефективність виховання молодших школярів засобами народознавства є:

- урахування вікових та індивідуальних особливостей формування національної самосвідомості в учнів початкової школи;
- відбір засобів народознавства відповідно до спрямованості їх розвиваючого та виховного потенціалу;

- використання ігрових методів, інсценізації, театралізації, які забезпечують соціально-рольову ідентифікацію дітей та розвиток їх громадянських почуттів.

Відомо, що наша культура налічує величезну кількість засобів народознавства, але потрібно відібрати ті, які мають найвищий потенціал для формування національної самосвідомості особистості саме при роботі з молодшими школярами [2, с. 110].

Молодший шкільний вік – це вік, у якому гра, в деякій мірі, ще залишається провідною діяльністю дітей поряд з навчанням [2, с. 107]. Отже, сюжетно-рольові ігри, театралізації, а також інсценізації будуть дуже ефективними методами у формуванні національної самосвідомості учнів початкової школи. У початкових класах закладається основа національної свідомості учнів, любов до рідної землі, своєї “малої батьківщини”, виховується патріотична гордість за минуле і сучасне України, любов до рідної мови, формується духовно розвинена, творча, працелюбна особистість.

Наше наукове дослідження було спрямоване на вивчення існуючого стану проблеми рівня сформованості національної самосвідомості учнів початкової школи. Враховуючи сучасні вимоги соціально-економічного розвитку країни, досвід шкіл, досягнення і розвиток педагогічної науки, досвід та надбання українських вчених (М. Стельмаховича, М. Боришевського, К. Чорної, О. Вишневського, П. Ігнатенка, Л. Крицької, Б. Чижевського,) ми вважаємо, що результатом формування національної самосвідомості буде розвиток почуттів, якостей і рис особистості, у яких виявлятимуться знання і пошана до національних звичаїв та традицій, національних і родинних свят; пошана до національних і державних символів, любов до рідного краю, до рідних місць, рідної мови, чимне ставлення до батьків, родичів, вчителів; інтерес до історії рідної держави; дбайливе ставлення до національних багатств, рідної природи; гордість за свою Батьківщину [3, с. 59].

Збір матеріалу проводився таким чином: тривале спостереження за школярами під час різних видів їх діяльності та спілкування; бесіди з ними, анкетування, інтерв'ю.

Діагностика критеріїв сформованості національної самосвідомості, дала нам такі результати:

1) самоцінне ставлення до української національної мови й інших національних цінностей - високий рівень мають 34% учнів, середній – 23%, а низький аж 43% дітей.

2) прояв активності в утвердженні цінностей української культури у різноманітних видах діяльності – високий рівень лише 16% дітей, середній - 21%, а низький аж 63% учнів початкової школи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, результати проведеного експерименту дали нам підстави стверджувати: щоб сформувати високий рівень національної самосвідомості в учнів молодшого шкільного віку, потрібно:

- розробити план роботи театрального гуртка “Вишиваночка”, внести в нього всі необхідні компоненти для формування національної самосвідомості»;

- залучати родину учнів до участі у виховній роботі гуртка;

- задіяти в цій роботі громадськість, народних умільців, представників культури;

- систематично використовувати засоби народознавства, традиції національного виховання;

- створити музей фото- та відеоматеріалів роботи дітей у театральному гуртку з формування національної самосвідомості учнів початкової школи засобами народознавства.

Проведене нами дослідження показало: національна самосвідомість, що формується завдяки запропонованими нами засобами, формами та методами, мотивує та стимулює молодшого школяра до його громадянського самоствердження на основі природного потягу до родини, рідного міста, краю, країни та Батьківщини в цілому.

Проведений експеримент довів, що запропонована нами позаурочна робота з формування національної самосвідомості молодших школярів сприяє поширенню знань національної спрямованості; збагаченню внутрішнього духовного світу дитини; виконанню самостійної діяльності для збереження та удосконалення природи рідної держави; усвідомленню свого національного “Я”; прагненню зробити власний внесок у збереження та розбудову української держави.

Отриманий матеріал дослідження і результати нашого експерименту визначили напрями нашої подальшої дослідно-експериментальної роботи.

Список використаної літератури

1. Базелюк О.М. Народна педагогіка як етноформулюючий чинник: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.05 / Н. В. Жмуд; НАН України. Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Рильського. — К., 2005. — 20 с.
2. Бойченко В. М. До загальнолюдського крізь призму національного (проблеми полікультурного виховання) / В. М. Бойченко // Педагогіка і психологія. — 2003. — № 3-4. — С. 106-112.
3. Гуменюк Г. К. Національна самосвідомість школярів та перспективи її розвитку / Г. К. Гуменюк // Рідна школа. — 1999. — № 2. — С. 59-61.

Кравченко Ірина,
студентка 42 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А. Басюк*

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Фізичне виховання є історично одним з найдавніших напрямків цілеспрямованого виховного впливу на підростаюче покоління. З розвитком суспільства, зміною світоглядів, незмінним залишається актуальність піклування про здоров'я нації. Відповідно до статті 1 Закону України “Про фізичну культуру і спорт”. “Фізична культура” - це складова загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток моральних, вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості.

Фізичне виховання молодших школярів має свою специфіку, зумовлену анатомо-фізіологічними та психологічними особливостями, а також тим, що приходячи до школи, учні потрапляють у нові, незвичні умови, до яких їм необхідно адаптуватись. Молодший шкільний вік найбільш відповідальний у порівнянні з наступними етапами фізичного розвитку школяра, саме цей вік вважається фундаментом, на якому ґрунтується

подальший фізичний розвиток, активно розвиваються інтереси, звички, формується характер.

Особливу увагу щодо фізичного виховання молодших школярів приділяли К.Д. Ушинський, Г.С. Сковорода. Дослідження щодо важливості фізичного виховання в молодших школярів проводили такі вчені-педагоги: Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Йоган Генріх Песталоцці тощо. Численні наукові роботи присвячені проблемі фізичного виховання молодших школярів. Значний внесок у теорію фізичного виховання молодших школярів зробили лікарі та прогресивні діячі Е.А. Покровський та Е.М. Дементьев.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні проблеми формування фізичної активності у молодших школярів.

Відомо, що з початком навчання в початковій школі значно зростає обсяг розумової праці дітей і одночасно обмежується їх рухова активність та можливість перебувати на свіжому повітрі. У зв'язку з цим правильне фізичне виховання в молодшому шкільному віці є не тільки необхідною умовою гармонійного розвитку особистості учня, а й дієвим фактором підвищення його розумової працездатності. Раціонально організовані заходи з фізичного виховання у режимі дня розширюють функціональні можливості організму дитини, підвищують продуктивність розумової праці, зменшують втомлюваність. Саме тому дуже важливим є вміння правильно та ефективно використовувати фізичні вправи з дітьми молодшого шкільного віку [3].

Фізичне виховання школярів, як і виховання школярів різних вікових категорій, – важливе завдання на шляху розвитку фізично активної особистості. Воно створене для забезпечення підростаючого покоління знаннями про те, як можна зберігати та підтримувати своє здоров'я. Тому важливим завданням початкової школи є навчити дітей як зміцнити своє здоров'я та сприяти правильному фізичному розвитку. Успішне розв'язання цих завдань фізичного виховання молодших школярів можливе лише в тому разі, якщо воно стає частиною всього навчально-виховного процесу школи, тому що воно - один із осередків виховання дітей [1].

Відомо, що у процесі фізичного виховання вирішується багато завдань, але всі вони можуть бути умовно об'єднані у три групи: освітні, оздоровчі та виховні.

Група освітніх завдань, що вирішуються у процесі фізичного виховання, полягає в тому, щоб:

- ✓ зробити надбанням кожного базові науково-практичні знання, нагромаджені у сфері фізичної культури;
- ✓ забезпечити раціональне формування індивідуального фонду рухових умінь і навичок, необхідних у житті, та довести їх до необхідного рівня досконалості;
- ✓ навчити кожного застосовувати набуті знання і навички у повсякденному житті з метою самовдосконалення.

Група оздоровчих завдань спрямована на:

- ✓ забезпечення оптимального розвитку властивих людині фізичних якостей і на їх основі вдосконалення фізичного розвитку;
- ✓ зміцнення і збереження здоров'я;
- ✓ удосконалення будови тіла і формування постави.

В єдності з реалізацією розглянутих завдань у процесі фізичного виховання вирішуються і загально-педагогічні — виховні завдання [5].

Вони полягають у тому, щоб забезпечити соціальне формування особи та виховати гідних членів сучасного суспільства.

Тому з метою розвитку фізичної активності молодших школярів слід обов'язково проводити не лише уроки фізкультури, а й різні спортивні змагання чи свята, наприклад такі як: «Спорт єднає усіх», «Веселі старты», «Козацькі розваги», «Ми – майбутні Олімпійці», «Тато. Мама, Я - спортивна сім'я» та інші.

Відомо також, що фізичному розвитку особистості сприяють ще і різноманітні форми позаурочної фізкультурно-спортивної діяльності, до яких належать:

- ✓ фізкультурні хвилинки під час уроків;
- ✓ ігри та вправи на перервах і в режимі продовженого дня;
- ✓ заняття в гуртках фізичної культури, спортивних секціях;
- ✓ заняття спортом за місцем проживання та в дитячо-юнацьких спортивних школах;
- ✓ самостійні заняття школярів фізичними вправами в сім'ї, на пришкольських та дворових майданчиках, стадіонах, парках та ін. [4].

Адже саме під час виконання різних фізичних вправ, участі в рухливих і спортивних іграх та самостійних заняттях фізичними вправами створюються сприятливі умови для розвитку процесів сприймання і пам'яті дитини, виховання працьовитості, активності, правдивості, чесності та вольових якостей. Покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я і підвищення загальної працездатності, що досягається в процесі фізичного виховання, позитивно впливають на поліпшення розумової працездатності дітей. Статистичні дані показують, що успішність молодших школярів, які систематично займаються фізичною культурою і спортом, значно вища в порівнянні з тими, які не займаються [2].

Отже, організоване таким чином фізичне виховання допомагає розвитку фізичної активності молодшого школяра, розвитку в нього прагнення до вдосконалення та збереження свого здоров'я. З-поміж найбільш ефективних та цікавих для учнів форм організації і проведення занять з метою формування фізичної активності в молодших школярів можна назвати різноманітні змагання, свята, фізкультхвилинки, ігри та різні фізичні вправи.

Фізичне виховання створене для забезпечення підростаючого покоління знаннями про важливість його в житті кожної людини. Адже, правильно організоване фізичне виховання повинно підготувати кожну людину до того, щоб вона не боялась жодної роботи, напруження сил, що сприятимуть набуттю фізичної самостійності.

Список використаної літератури:

1. Андрощук Н. В., Дзюбановський А. Б., Леськів А. Д. Радість руху/ Н. В. Андрощук, А. Б. Дзюбановський, А. Д. Леськів // Початкова школа.- 2007. - № 8. – С. 114-115
2. Кругляк О. Я., Буклів І. М., Кругляк Н. П. Календарне планування уроків фізичної культури. 1- 4 класи. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2000. – 64 с.
3. Леськів А. Д., Дзюбановський А. Б. Рухливі ігри на місцевості для школярів молодшого та середнього віку / А. Д. Леськів, А. Б. Дзюбановський // Початкова школа. - 2000. - №4. – С. 50-51.

4. Огністий А. В. Теоретико-методичні основи фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку: опорні конспекти лекцій / А. В. Огністий. – Тернопіль: ТДПУ, 2001. – 60 с.
5. Папуша В. Г. Фізичне виховання школярів: форми, зміст, організація / В. Г. Папуша. – Тернопіль : Збруч, 2000. – 248 с.

Кравченко Любов,
студентка 41 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Підвищення суспільних вимог до школи, вчителя, зміни у змісті і методах його роботи зумовили необхідність докорінної перебудови системи професійної підготовки майбутнього вчителя. В сучасних умовах важливо переглянути систему педагогічної освіти, забезпечивши її кардинально новими технологіями, які допоможуть вивести її на новий, якісно вищий рівень, створять належні умови для професійної підготовки учителя до цілісного гуманно-демократичного виховання учнів і творчого самовдосконалення власної особистості. Таким чином, сучасний розвиток педагогічної науки в Україні передбачає обґрунтування і реалізацію нових технологій, які б забезпечили повноцінний процес формування самоактуалізації.

Проблема розробки та практичного використання інтерактивних технологій знайшла своє відображення у працях В. Гузеєва, А. Гіну, І. Дичківської, О. Любарської, А. Нісімчук, О. Пехоти, О. Пометун, Л. Пироженкота ін. Теоретичною основою використання інтерактивних технологій є системний, особистісно-зорієнтований та діяльнісний підходи до побудови дидактичних процесів; теорія оптимізації педагогічного процесу (Ю.Бабанський, М. Поташник), а також інваріантність процесу навчання, уроку як конкретної форми існування процесу засвоєння знань і методу навчання як мікродіяльність навчання. Наявний науковий фонд є підтвердженням інтересу до проблеми використання інтерактивних технологій у процесі навчання.

Мета статті – полягає в теоретичному обґрунтуванні необхідності використання інтерактивних технологій на уроках «Я у світі».

Термін «інтерактивний» прийшов до нас з англійської і має значення «взаємодіючий». Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Одні вчені (В. Гузеєва, В. Кондратюк, С. Крамаренко, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Саган та ін.) визначають його як діалогове навчання.

Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це перш за все діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня. [2, с. 7].

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання. Зміст навчальної програми курсу «Я у світі» спрямований на застосування практичних методів навчання.

Витоки інтерактивних технологій знаходимо у світовій педагогіці початку ХХ сторіччя у формі лабораторно-бригадного та проектного методів.

Подальшу реалізацію інтерактивного навчання здобуло у практиці В. Сухомлинського, у творчості вчителів новаторів 70-80 х років ХХ сторіччя.(Ш. Амонашвілі, С. Ільїна, С. Лисенкової та інших), у теорії розвивального навчання. Наприкінці ХХ сторіччя інтерактивні технології набули поширення в теорії та практиці американських шкіл.

В. Пилипчик [5], ґрунтуючись на концептуальних положеннях інтерактивної педагогіки Б. Норвича, виокремлює такі ідеї інтерактивного навчання:

1. людина повинна відчувати належність до певної групи людей;
2. поведінка людини зумовлена особистісними якостями;
3. група є організацією, діяльність якої будується на розумінні кожним членом групи своїх завдань і обмежень;
4. група забезпечує емоційну підтримку кожного;
5. групова робота підвищує ефективність оволодіння навчальним матеріалом;
6. робота в групі актуалізує потребу в самоосвіті.

В. Пилипчук до визначення інтерактивного навчання підходить через глибинний аналіз сутності та природи самого поняття “інтеракція”, яке постає як “певною мірою узгоджена система дій, спрямованих на досягнення мети за рахунок інтеграції всіх елементів соціальної взаємодії” [5, с.53].

У побудові класифікації інтерактивних методів скористаємося класифікацією інтерактивних технологій О. Помету і Л. Пироженко, які виокремлюють:

1. Технології кооперативного навчання (навчання відбувається в робочих групах);
2. Технології колективно-групового навчання (фронтальні форми роботи);
3. Технології ситуативного моделювання (симуляції або імітаційні ігри);
4. Технології опрацювання дискусійних питань(тобто форми організації та проведення дискусій).

У межах технології кооперативного навчання автори розглядають такі методи: “Мозковий штурм”, метод проектів, “Прес”, “Мозаїка”, “Карусель”, метод “Акваріум”, “Мікрофон” [5, с.101].

При вивченні теми “Славетні українці”, “Винаходи людства” використовують метод проектів. Це дає можливість привчати дітей до роботи з додатковою літературою. Діти вчаться знаходити потрібну інформацію, та правильно її подати.

Вивчаючи теми “Свята моєї Батьківщини”, “Державні символи України” найкраще використовувати метод “Мозковий штурм”. Застосовуючи його, учні вчаться знаходити нові рішення, застосовувати набуті знання на практиці. Кожен учень є активним учасником діяльності.

Метод “Прес” використовують при вивченні теми “Людина – невід’ємна частина живої природи “. Цей метод сприяє виробленню та формуванню аргументів у дітей. Вчить вільно висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконуючи інших. (Я вважаю, що... Тому що... Таким чином...).

- Чи правильне твердження “Людина – невід’ємна частина живої природи”?

- Я вважаю, що людина є частиною живої природи, тому що людина народжується, росте, розвивається. Таким чином, маючи всі ознаки живих

організмів, ми впевнено можемо сказати : людина – невід’ємна частина живої природи.

При вивченні теми “Правила гостинності” використовують метод “Мозаїка” . Цей метод дозволяє учням працювати разом, щоб вивчити значну кількість інформації за короткий проміжок часу, а також заохочує учнів допомагати один одному вчитися навчаючи. Кожен учень самостійно опрацьовує свою частину матеріалу і знайомить з нею свою групу. За допомогою товаришів дитина сприймає тему в цілому.

В розділі “Людина серед людей” вміщена тема “Чи варто бути правдивим?”. Її можна вивчати використовуючи метод “Акваріум”. Цей метод передбачає роботу однієї групи, тоді як інші учні спостерігають за процесом її діяльності, а потім аналізують її ефективність та результативність.

Метод “Мікрофон” можна використати під час вивчення теми “Передбачай наслідки свої дій”. Висловлювати позицію можна тому, хто має в руках мікрофон. Наприклад, дітям ставиться проблемна ситуація : Друг просить сказати неправду його мамі. І діти починають по черзі, в кого мікрофон говорити вихід із цієї ситуації.

Під час вивчення теми “За що шанують українців” можна використати метод “Карусель”. Використання цього методу забезпечує обмін думками між усіма учнями класу : учні сідають по колу, обличчям один до одного. Після того, як вони обмінялися думками, зовнішнє коло рухається, тоді як внутрішнє залишається нерухомим.

Неперервна шкала думок є методом, що дозволяє висловити думку усім членам групи. Найчастіше використовується ланцюг питань-відповідей.

Кооперативне навчання є основною формою організації діяльності, що існує паралельно з груповою (фронтальною) формою та визначається як організація навчання у малих групах учнів, об’єднаних спільною початковою метою.

Оптимальний склад груп дослідники інтерактивних технологій визначають від трьох до п’яти учнів, але на початкових етапах допускається поділ на групи з двох осіб. Під час організації роботи в групах пропонується такий розподіл ролей: спікер (або керівник групи), який зачитує завдання групі, організовує порядок виконання, підбиває підсумки роботи, визначає дисципліну; секретар, який веде записи та має бути готовий висловити думку як член групи; посередник, в обов’язки якого входить стежити за часом та заохочувати групу до роботи; доповідач, який доповідає про результати роботи групи.

Важливою відмінністю інтерактивних форм роботи від традиційної фронтальної чи групової є постановка мети вчителем перед дітьми. Якщо в традиційній технології переважає постановка однакової мети для кожного, що сприяє конкуренції, змаганню, то інтерактивна технологія передбачає “наявність спільної мети, що вимагає об’єднання зусиль учнів для її досягнення, розподілу функцій та обов’язків між учасниками діяльності, співробітництва, яке засноване на взаємодопомозі в процесі діяльності, взаємонавчання”.

Проте варто пам’ятати, що використання інтерактивних технологій не має бути стратегією, досвідчений педагог завжди знайде можливість використання та оптимального поєднання інтерактивних методів, що забезпечить високу продуктивність процесу навчання, досягнення мети та принесе неабиякий результат.

Список використаної літератури

1. Бібік Н.М. “Я у світі”: зміст і методичні підходи реалізації / Н.М. Бібік // Методичний коментар до навчальних програм для 1-4 класів : Дайджест / [укр. О.В. Онопрієнко]. – Донецьк, 2012. - С. 84-90.
2. Іванішена С. Форми і методи інтерактивного навчання / С. Іванішена// Поч.шк.-2006. - №3. – С.9-11.
3. Кукушин В.С. Современные педагогические технологии. Начальная школа: пособие для учителя / В.С. Кукушин. – Ростов –н/Д. :Фенькс, 2003. – 448 с.
4. Ліннік О.О. Методика викладання освітньої галузі“Людина і світ” / О.О. Ліннік – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2010. – С. 180-187.
5. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.І. Пометун. – К.: А.С.К., 2003. – 192 с.

Кривіцька Катерина,
студентка 41 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

Впродовж довгого часу навчання в Україні здійснювалося за принципом «знання заради знань». Але з часом відбулася зміна змісту, принципів освіти, і на сучасному етапі основним принципом, за яким повинен відбуватися процес навчання – «знання заради вмінь». Він впроваджується та поширюється у сучасному навчанні на основі компетентнісного підходу. На цьому принципі базується викладання усіх предметів в початковій школі, зокрема і предмета основи здоров'я.

Шкільний курс «Основи здоров'я» не може сприяти лише набуттю певної сукупності знань. Він, в першу чергу, повинен якнайбільше забезпечувати засвоєння досвіду використання цих знань, набуттю навичок та умінь діяльності. В умовах викладання основ здоров'я на сучасному етапі актуальними постають питання формування ключових та предметних компетентностей дітей молодшого шкільного віку.

Крім здоров'язбережувальної компетентності, формування якої є головним завданням курсу «Основи здоров'я» у початковій школі, при його вивченні формуються й інші, не менш важливі для учнів компетентності. Однією з таких, важливість формування якої передбачено Державним стандартом початкової загальної освіти, є соціальна компетентність. Її розвиток є надзвичайно важливим та актуальним у сучасному суспільстві та сприяє формуванню у дітей активної життєвої позиції, здатності до застосування отриманого досвіду соціальної взаємодії, прийняття самостійних рішень у складних життєвих ситуаціях, розвитку ініціативності та творчості.

Аналіз досліджень та публікацій. Особливості навчання та викладання основ здоров'я у початковій школі, а також викладання цього шкільного курсу на основах компетентнісного підходу описуються у працях таких сучасних науковців: І. Беха, Н. Бібік, Т. Бойченко, Н. Будної, О. Ващенко, О. Гнатюк, Н. Коваль, Л. Погорелової та ін. Значна кількість досліджень у сучасній педагогіці присвячені проблемі формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку. Цим питанням займалися такі вчені: М. Гончарова-Горянська, М.

Докторович, А. Мудрик, І. Ніколаеску, О. Онопрієнко, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський та ін.

Попри те, що значна кількість досліджень присвячені питанням навчання основам здоров'я у початковій школі, а також формуванню соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку, на нашу думку, актуальною проблемою, що потребує додаткового висвітлення, є проблема формування соціальної компетентності саме на уроках основи здоров'я, а також застосування таких методів та форм роботи, які б сприяли ефективному її розвитку.

Мета статті – теоретично проаналізувати сутність та зміст формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку на уроках основи здоров'я.

У Законі України Про освіту визначено мету освіти, та вказано, що однією із її складових є «здатність до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству» [3]. На важливості розвитку соціальної компетентності впродовж навчання наголошується також у програмі «Нова українська школа», Державному стандарті початкової загальної освіти.

У навчальній програмі з «Основи здоров'я» для 1-4 класів визначені мета та основні завдання предмета. Одним із завдань є формування соціальної компетентності дитини, що відбувається під час засвоєння соціальних норм, формування умінь приймати рішення у різних життєвих ситуаціях, розвиток навичок взаємодії у суспільстві (в школі, колективі, сім'ї), оволодіння моделями поведінки та способами діяльності. Також в меті вказано на те, що предмет «Основи здоров'я» повинен сприяти соціальному розвитку дитини [6]. З усього цього можна зробити висновок, що соціальна компетентність є важливою при викладанні шкільного курсу «Основи здоров'я», а формування її складників зазначено у навчальній програмі.

Щодо поняття «соціальна компетентність», то єдиного визначення серед науковців поки що немає. Так, наприклад, М. Докторович визначає соціальну компетентність як здатність особистості до взаємодії з соціальним середовищем, орієнтації в мінливих соціальних умовах [2, с. 87].

І. Ніколаеску наголошує на тому, що соціальна компетентність передбачає відтворення соціально-культурного досвіду, який є комплексом цінностей, норм, знань, умінь та традицій. Це відтворення відбувається в процесі діяльності та спілкування і передбачає здатність брати на себе відповідальність, застосовувати досвід при вирішенні проблем, активність та толерантність у командній роботі [5, с. 6-7].

Шкільний курс «Основи здоров'я» включає в себе розділ «Соціальна складова здоров'я», при вивченні якого діти ознайомлюються з чинниками, що впливають на соціальне благополуччя, а також правилами поведінки і навколишньому середовищі [6]. Проте, соціальна компетентність формується не тільки при вивченні цього розділу, а впродовж всього вивчення основи здоров'я. Цьому сприяють форми та види роботи, що передбачені змістом самого предмета. Зміст матеріалу, з яким діти ознайомлюються потребує не лише його знання, а й практичного вправлення в його використанні. На уроках основи здоров'я це може здійснюватися за допомогою різноманітних форм, методів, технологій роботи.

До методів, які застосовуються на уроках основи здоров'я та сприяють засвоєнню дітьми соціального досвіду, можна віднести такі: практичні роботи, методи інтерактивного навчання, ігрові тренінги. Інтерактивні методи є найбільш

сприятливими для розвитку соціальної компетентності, тому що передбачають в першу чергу взаємодію з іншими, співпрацю, потребу в прийнятті рішення та ін. На уроках основ здоров'я ефективними будуть такі інтерактивні методи: робота в групах, парах; метод проектів; різні види ігор.

Н. Коваль наголошує на важливості багаторазових вправлянь, які сприятимуть формуванню різних умінь. Тому практичні методи навчання на уроках відіграють важливу роль (особливо в засвоєнні навичок безпечної поведінки в різних ситуаціях та здорового способу життя, надання взаємо- та самодопомоги). Отримані знання та уміння стають основою для засвоєння нових та становлення зв'язків між здоров'ям та соціумом, поведінкою дитини в соціумі, складовими здоров'я. Рольові ігри на уроках основ здоров'я сприяють підготовці дитини до використання набутих знань в реальних ситуаціях, розвивають вміння висловлювати думку, приймати рішення. Дитина має можливість зіграти роль лікаря, пасажира, пішохода, або стати учасником певної ситуації, у якій потрібно знайти оптимальне рішення проблеми [4, с. 47-49].

О. Ващенко зазначає, що дослідна та практична робота, рефлексія на уроках, а також розв'язування задач з валеологічним змістом позитивно позначається на формуванні соціальної компетентності. Також, ефективними будуть створення проблемних ситуацій, практичні методи та технології кооперативного навчання, захист творчих проектів. Бережливе ставлення до здоров'я інших та свого здоров'я є якістю, яка забезпечує успішну діяльність в майбутньому, а також ефективне освоєння соціальної компетентності [1].

Серед умов, які сприяють формуванню соціальної компетентності на уроках основ здоров'я виділяють такі: інтерактивні технології (забезпечують групову взаємодію, активність); організація комунікативного спілкування; практичне застосування отриманих знань, вправлення; застосування ігрових методів; широке використання діалогів, групова співпраця. Щодо тем, які діти вивчають, то, на нашу думку, найбільш ефективними для засвоєння соціального досвіду, соціальних знань, умінь, навичок є такі: «Уміння товаришувати», «Поведінка у небезпечних ситуаціях», «Правила поведінки у школі», «Рішення та наслідки. Уміння ухвалювати рішення» (1 клас); «Спілкування. Умови взаєморозуміння», «Людяність, вдячність, співчуття. Як надати допомогу», «Прийняття рішень» (2 клас); «Родинні стосунки. Взаємодопомога членів родини», «Взаємодія з іншими людьми», «Що таке толерантність», «Ефективне спілкування. Уміння слухати», «Запобігання конфліктам і розв'язання їх» (3 клас); «Знайомство з людьми. Дружба і здоров'я. Побудова дружніх стосунків», «Самооцінка і поведінка людини» (4 клас). Ефективному їх засвоєнню сприяють рольові ігри, проекти, моделювання ситуацій, розігрування діалогів. Усі вони зазначені в навчальній програмі з основ здоров'я. Наприклад, розігрування діалогів знайомств, «Як попросити про послугу чи допомогу», моделювання ситуацій попередження конфліктів та мирного їх розв'язання, проект «Моя мета» та ін. [6].

Отже, у процесі навчання основам здоров'я відбувається формування компетентностей, однією з яких є соціальна. Вона включає в себе соціальний досвід, здібності, знання, навички, цінності та забезпечує соціальну взаємодію, самореалізацію та самовизначення особистості. Зміст навчання, а також форми та методи роботи, які застосовуються на уроках основ здоров'я сприяють її ефективному формуванню, а саме розвитку навичок групової та колективної взаємодії, ефективного спілкування, прийняття рішень, розв'язання конфліктів та

досягнення компромісів, самоконтролю, творчості, ініціативності та активності дитини.

Список використаної літератури

1. Вашенко О.М. Особливості навчання учнів в умовах здоров'язбережувальної педагогіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://refos.in.ua/osoblivosti-navchannya-uchniv-v-umovah-zdorovyazberejuvalenoyi.html>
2. Докторович М.О. Соціальна компетентність: співвідношення наукових категорій / Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції “Наука та освіта – 2006”. – Т. 2. Педагогічні науки. – Дніпропетровськ, 2006. – С. 81-89.
3. Закон України Про освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Коваль Н. Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з основ здоров'я / Н. Коваль // Початкова школа. – 2010. – № 9. – С. 47–51.
5. Ніколаеску І. О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів : науково-методичний посібник / І. О. Ніколаеску. – Черкаси : ОПОПП, 2014. – 76 с.
6. Основи здоров'я. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>

Кукелко Валентина,

студентка 41 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Здоров'я людини – один із найважливіших показників економічного, соціального і морального благополуччя суспільства. Водночас сучасні соціально-економічні та екологічні кризи в країні зумовили значне погіршення здоров'я населення, особливо дітей. Відзначається необхідність збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального та морального здоров'я школярів, формування умінь і навичок здорового способу життя. Основним завданням сучасної школи стає виховання компетентної особистості, яка не тільки володіє знаннями, а й уміє застосовувати їх у житті, діяти адекватно у відповідних ситуаціях, адаптуватися до складних соціальних умов, долати життєві труднощі, підтримувати своє здоров'я на належному рівні, надавати опір негативним впливам.

Здоров'я є інтегральною характеристикою особистості і визначає якість життя. Сьогодні в Україні фіксують високий рівень захворюваності населення, особливо серед дітей і підлітків. Зокрема, за період навчання у школі кількість здорових дітей з першого до одинадцятого класу зменшується у 3-4 рази [2, 3]. Тому збереження і зміцнення здоров'я дітей, формування духовних потреб і навичок здорового способу життя (ЗСЖ) є пріоритетними напрямками розвитку суспільства.

Серед науковців, які займаються питаннями формування ціннісних орієнтацій дітей на здоровий спосіб життя, слід відмітити дослідження Т. Титаренко, О. Яременка, Н. Нікіфорова, І. Беха, Т. Глазько, С. Лапаєнко, Г. Вашенка, С. Омельченка, Р. Купчинова, Н. Паніної та інших. Із зарубіжних учених проблему здорового способу життя досліджують Л. Хей, Р. Фішер, Х. Данеш, Г. Маклаун,

Д. Хамбург, К. Гланз, М. Левіс, Б. Рімер та ін. Автори Г.Зайцев, Н. Захаревич, В. Казначеев, В. Колбанов вказують, що вирішення проблем здоров'я школярів має бути пов'язане не з традиційними гігієнічними, медичними заходами, що здійснюються паралельно з навчальним процесом, а з організацією шкільної оздоровчої системи, складові компоненти якої органічно вплітаються в зміст педагогічного процесу. Інтеграція педагогіки і медицини у вирішенні проблеми забезпечення здоров'я стала можливою з появою такої галузі наукового знання, як валеологія (основоположник І. Брехман). Провідні ідеї валеології отримали достатній розвиток у працях Г. Опанасенко, Л. Татарникової, Л. Трохимчук та ін.

Від ставлення людини до свого здоров'я багато в чому залежить його збереження і зміцнення. Навчити дітей берегти і зміцнювати своє здоров'я – одна з найважливіших проблем сучасної школи. Результатом сформованості здорового способу життя є культура здоров'я як інтегративне якість особистості і показник вихованості, що забезпечує певний рівень знань, умінь і навичок, формування, відтворення та зміцнення здоров'я і характеризується високим рівнем культури поведінки стосовно власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Ефективність формування здорового способу життя прямо пов'язана з активним залученням учнів до здоров'язберігаючого навчального процесу, формуванням у них активної позиції щодо зміцнення і збереження власного здоров'я. Особливого значення в процесі формування здорового способу життя молодших школярів набувають систематичність, безперервність та послідовність їх навчання і виховання, які дають можливість поступово ускладнювати та проводити оздоровчу роботу з ними.

Мета статті – проаналізувати поняття “ здоров'я ” і виявити педагогічні умови формування здорового способу життя учнів початкових класів.

За енциклопедичним визначенням здоров'я - це природний стан організму, що характеризується його врівноваженістю із навколишнім середовищем та відсутністю будь-яких хворобливих змін. Здоров'я людини визначається комплексом біологічних (успадкованих та набутих) та соціальних факторів. Останні мають настільки важливе значення у підтриманні стану здоров'я або виникненні і розвитку хвороби, що у преамбулі до статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) записано: „Здоров'я - це стан повного фізичного, духовного і соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб та фізичних дефектів”[4]. Взагалі, поняття здоров'я є дещо умовним та об'єктивно встановлюється за сукупністю антропометричних, клінічних, біохімічних та фізіологічних показників, що визначаються із урахуванням статевого, вікового факторів, а також кліматичних та географічних умов [5].

Здоров'я необхідно характеризувати не лише якісно, але й кількісно, оскільки існує поняття про ступінь здоров'я, який визначається шириною адаптаційних (приспосувальних) здатностей організму. Хоча здоров'я являє собою стан, протилежний хворобі, воно може бути пов'язане з різними перехідними станами і не має чітких меж. Стан здоров'я не виключає наявності в організмі хвороботворного начала, яке ще не проявилось, або суб'єктивних коливань у самопочутті людини. У зв'язку з цими властивостями виникло поняття „практично здорова людина”, за якого патологічні зміни, що спостерігаються в організмі, не впливають на працездатність людини і її самопочуття. Однозначного критерію, за яким можна було б судити про стан здоров'я населення, не існує, бо навіть середня тривалість життя - це недостатній критерій, якщо не враховувати цілий комплекс

соціально-біологічних чинників. У ХХ столітті ВООЗ були визначені засади наукової організації охорони здоров'я окремих осіб: підвищення захисних властивостей людського організму, а також створення умов, які попереджують контакт людей з особливими патогенними подразниками або послаблюють їхню дію на організм [6].

Державною національною програмою «Освіта» визначено, що пріоритетними напрямками реформування освіти є забезпечення в кожному навчально-виховному закладі гуманістичного підходу до дитини, відповідних умов для розвитку фізично та психічно здорової особи, запобігання пияцтву, наркоманії, насильству, що негативно позначаються на здоров'ї дитини [1].

Проблема формування основ здорового способу життя є особливо актуальною для учнів молодшого шкільного віку, оскільки в цей період відбувається становлення власної програми життєдіяльності, а дитина включається в складну роботу щодо формування саморефлексії, самоконтролю і саморегуляції (І. Воронцов). Адже здоров'я підростаючого покоління відноситься до найважливіших показників, що характеризують економічне, соціальне і моральне благополуччя суспільства. Сучасний стан здоров'я школярів викликає тривогу у всієї громади, особливо у лікарів і педагогів. Про це свідчать матеріали засобів масової інформації про становище дітей, а також результати досліджень науковців. Статистичні дані показують, що наприкінці ХХ-початку ХХІ століття за час навчання в школі кількість здорових дітей знижується в 4-5 разів. Така ситуація обумовлена важким соціально-економічним становищем: безробіттям і міграцією, регіональними конфліктами, зростанням числа соціально-несприятливих сімей, кризою духовних цінностей, падінням морального рівня населення. Певна частка провини за зниження рівня здоров'я дітей обгрунтовано покладається й на загальноосвітню школу. До чинників, які негативно впливають на здоров'я школярів, вчені (Е. Вайнер, К. Іванова, А. Куликов, Е. Ямбург) відносять перевантаження дітей навчальними заняттями, авторитарний стиль взаємин педагога і учнів, недостатнє врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей у навчанні та вихованні, гіподинамію та ін. У сучасних умовах розвитку вітчизняної школи стає очевидним, що успішне вирішення проблеми збереження та зміцнення здоров'я учнів багато в чому залежить від спільних зусиль медичних працівників і вчителів. Виникла потреба обгрунтування шляхів і засобів вирішення цієї проблеми в рамках педагогічної науки.

Розробка програми формування цінності здоров'я та здорового способу життя, а також організація всієї роботи по її реалізації повинна будуватися на основі наукової обгрунтованості, послідовності, вікової адекватності, інформаційної безпеки та практичної доцільності.

Таким чином, нами встановлено, що організація процесу формування здорового способу життя буде результативною, якщо виконуються наступні умови: формування знань і уявлень молодшого школяра про здоров'я людини, про його корисні і шкідливі звички, про власне здоров'я; умови для організованої рухової активності, забезпечується культивування звичок і навичок здорового способу життя; формується ціннісне ставлення до свого здоров'я. Формування мотивації і потреби в учнів дбайливого ставлення до свого здоров'я, у своєму фізичному і психічному вдосконаленні, шляхом використання всіх форм, методів і враховуючи засоби фізичної культури і здорового способу життя.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – 32 с.
2. Акимов М.В. Индивидуальный стиль здорового образа жизни - цель обучения в системе физкультурного образования // Теория и практика физической культуры. - 1986. - №9-10. - С.10-11.
3. Амосов Н.М. Раздумья о здоровье // 3-е изд. доп. и перераб. - М.: Физкультура и спорт, 1987. - 64 с.
4. Горашук В.П. Основные понятия школьного курса "Основы валеологии" // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з валеології "Формування, збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління як обов'язковий компонент системи національної освіти". - К.: ІЗМН, 1997. - С.78-84.
5. Лисицын Ю.Л. Слово о здоровье. - М.: Советская Россия, 1986. - 192 с.
6. Маркина Т.А. Ретроспективный анализ проблемы социальной адаптации младших школьников в процессе физического воспитания // Теория и практика физической культуры. - 2004. - №9. - С. 53 - 56.

Кулик Анжела,
студентка 41 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ФОРМ І МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Сьогодні в центрі уваги учень, його особистість, неповторний внутрішній світ. Тому основне завдання сучасного вчителя - вибрати форми і методи організації навчальної діяльності учнів, які відповідають поставленій меті - розвитку особистості учня.

Найдавнішим засобом виховання і навчання дітей є гра. Цей вид навчальної діяльності має в собі великий набір методів засвоєння, активізації і генерації знань, методів аналізу, а також уміння спілкуватись і генерувати свої ідеї, активізуватись. Ігри доповнюють традиційні форми навчання, сприяють активізації процесу навчання та успішного впровадження в практику педагогіки співробітництва.

Життя – це гра, а тим більше у дітей. Потенційні можливості для використання гри у навчанні молодших школярів мають уроки виховного спрямування «Я у світі».

Використання гри у навчанні є дійсно актуальною проблемою, яка обґрунтовано висвітлена в працях багатьох педагогів, психологів і методистів. У роботах К.Д. Ушинського, А.С. Макаренка гра розглядається як могутній засіб мотивації навчання, як могутній засіб виховання волі, колективізму, формування практичних навичок. Л.С. Виготський розумів гру як сприятливе середовище для зародження пізнавальних сил учня і як підґрунтя для перетворення ігрових дій в розумові, назвав її дев'ятим валом навчання і виховання. О.М. Горький вважав бажання дітей грати «біологічно законним» і стверджував, що гра – основний шлях пізнання світу. В.О. Сухомлинський писав, що без гри не має й не може бути повноцінного розумового розвитку.

Таким чином, гра – це унікальна діяльність, яка не лише здійснює великий вплив на психічний розвиток учня, але і перетворює навчання в радісний процес, і

непомітно для учнів сприяє засвоєнню ними програмного матеріалу, формує уміння і навички. Гра поруч з працею та навчанням здавна привертала увагу вчених, філософів, культурологів, психологів, педагогів.

Основною метою використання ігри як методу є створення мотивації досягнення успіху в навчанні. Умовою успіху в розвитку мислення є висока пізнавальна активність учнів.

Гра як важливий засіб пізнання світу повинна активніше використовуватись в навчальному процесі. Гра має бути суто добровільним процесом, і перевага ігрових прийомів з іншими формами навчання полягає в тому, що вона досягає своєї мети непомітно для учня, тобто мотивує до навчання непомітно, не потребує ні яких способів насилья над особистістю. Усі гравці повинні бути зацікавлені ігровим результатом, тільки викладач чітко уявляє для чого це потрібно, чітко визначає методику, принципи впровадження ігрової діяльності в навчальний процес. Але не потрібно забувати, що гра має зберегти свій навчальний характер і не перетворитися у своєрідну "виставу". До використання навчальної гри потрібно підходити дуже вдумливо, обережно.

У дидактичній грі навчальні завдання виступають опосередковано, що й забезпечує їх ефективність. На дидактичну гру потрібно дивитися як на вид творчої діяльності у тісному зв'язку з іншими видами навчальної роботи. Якщо спочатку учень може зацікавитися лише грою, то дуже швидко його вже цікавитиме пов'язаний із нею матеріал, в нього виникне потреба вивчити, зрозуміти, запам'ятати цей матеріал, тобто готуватися до участі в грі. Відомий педагог К. Д. Ушинський писав, що в грі формуються «всі сторони душі людської, її розум, її серце і її воля»

Наведемо приклади ігор, які використовуються на уроках «Я у світі». При вивченні теми «Людське «Я» у 3 класі доречним є використання гри-інсценізації «Якало». Умови: учні отримують образ казкового героя і розповідають про отриманий образ («перевтілившись»), починаючи кожне речення словом «я», нахвалюючи себе.

б. Слово за словом (рядок намиста)

Урок – гра «Аукціон знань» таку гру можна провести для закріплення і контролю вивченого матеріалу. Можна провести в такій формі тематичну атестацію або під час предметного тижня. Під час підготовки до цієї гри вчитель підбирає різноманітні питання з вивченої теми. Кожне питання має свою вартість. Чим складніше питання, тим вища його ціна. За правильну відповідь учні отримують бали.

Важливо створювати під час ігрової діяльності на уроці ситуації успіху, бо це – єдине джерело внутрішніх сил учня. Завдяки грі школярі вчаться виборювати перемогу, прагнуть до успіху, концентрують волю, досягають поставленої мети, вимогливо ставляться до себе. Щоб забезпечити високу працездатність до останніх хвилин уроку, треба давати мотиваційний старт. Тому на початковому етапі уроку пізнавальна гра має велике значення в розвитку активності учня. Урок повинен бути насичений такими вправами і іграми, які б дали змогу чергувати види діяльності учнів. Гру застосовувати як під час вивчення нової теми, так і під час закріплення й перевірки знань.

Під час оголошення теми уроку використовую гру «Зашифрована тема», створена шляхом об'єднання кросвордного диктанту та гри «Угадай букву». Проводжу кросвордний термінологічний диктант, а учень відкриває відповідний

номер де є перша буква терміна, або поняття, таким способом визначається тема уроку. Тут і зацікавленість і активізація і повторення термінології, засвоєної раніше, тобто актуалізація знань учнів.

Ігри на уроках «Я у світі» покликані виконувати такі функції:

- комунікативна функція – в процесі гри людина задовольняє цілий ряд потреб і, насамперед, потребу у спілкуванні.
- соціокультурна функція - процес цілеспрямованого впливу на становлення особистості, засвоєння дітьми знань, духовних цінностей і норм, притаманних суспільству, чи окремо соціальній спільності або групі однолітків, так і стихійні швидкі процеси, які впливають на її формування.
- діагностична функція - дитина сама грою перевіряє свої сили, здібності у вільних діях, самовиражаючи і самостверджуючи себе.
- дидактична або навчальна функція - допомогою гри пізнається світ, будується моральний та функціональний образ всього майбутнього життя.
- психотехнічна функція - гра здатна сформувати навичку підготовки фізіологічного стану для більш ефективної діяльності, сприяє перебудові психіки для засвоєння великих обсягів інформації.

Типологія ігор:

- рухливі ігри — найважливіший засіб фізичного виховання дітей дошкільного та особливо шкільного віку. Вони завжди вимагають від тих, хто грає, активних рухливих дій, що спрямовані на досягнення умовної мети, що зазначена в правилах.
- сюжетно-рольові ігри (іноді їх називають сюжетними) - займають особливе місце в моральному вихованні дитини. Вони мають здебільшого колективний характер, тому що відбивають відносини у суспільстві. Поділяють їх на рольові, режисерські, ігри-драматизації.
- комп'ютерні ігри мають перевагу перед іншими формами ігор: вони наочно демонструють рольові способи вирішення ігрових завдань, наприклад, у динаміці подають результати спільних дій та спілкування персонажів, їх емоційні реакції під час успіху або невдачі, що в житті складно уявити.
- дидактичні ігри розрізняються за навчальним змістом, пізнавальною діяльністю дітей, ігровими діями та правилами, організацією та взаємовідносинами дітей, за роллю викладача.

На уроках «Я у світі» має місце сюжетно-рольова гра. Прикладом такої гри є «Лікарня. Медичні працівники»

Ролі	Рольові дії
Головний лікар	Приймає на роботу медичних працівників; організовує роботу; контролює її; розмовляє з хворими
Лікар-фахівець	Приймає пацієнта; вислуховує його; ирослуховує; призначає лікування; дає поради; видає лікарняний лист
Медсестра	Виконує призначення лікаря; розмовляє з хворими; мие інструменти
Санітарка	Прибирає медичний кабінет (мие підлогу, протирає пил)

Реєстратор	Записує хворих на прийом; видає талон на прийом і медичну карту
Пацієнт	Приходить на прийом до лікаря з талоном і медичною картою; розповідає і показує, що болить; виконує всі поради та призначення лікаря

Отже, вивчений в процесі ігрової діяльності матеріал забувається учнями у меншій мірі і повільніше, ніж матеріал, при вивченні якого гра не використовувалася. Це пояснюється, перш за все, тим, що в грі органічно поєднується цікавість, що робить процес пізнання доступним і захоплюючим для школярів, і діяльність, завдяки участі якої в процесі навчання, засвоєння знань стає більш якісним і міцним.

Дослідження показало, що дидактичні ігри активізують пізнавальну діяльність на всіх стадіях вивчення нового матеріалу, використовуючи можливості методичних прийомів, спрямованих на вивчення « Я у світі».

Список використаної літератури

1. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям// Вибр. твори у 5 т –К.,1977. – Т.3.
2. Савченко О.Я Дидактика початкової освіти: підруч. О.Я Савченко .- К.: Грамота, 2012 –504с.
3. Виготський Л.С. Гра і її роль у психологічному розвитку дитини // Питання психології. - 1966.- № 6.
4. Яковлева Є.Л. Діагностика та корекція уваги і пам'яті школярів // Маркова А.К., Лідері А.Г., Яковлева Є.Л. Діагностика та корекція розумового розвитку в шкільному та дошкільному віці. - Петрозаводськ, 1992.
5. Божович Л.І. Особистість і її формування в дитячому віці - М., 2001.
6. Ельконін Д.Б. Гра // Педагогічна енциклопедія / Гол. ред. І.А. Каїров і Ф.Н. Петров. - Т. 2. - М., 1965.
7. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : в 6 т. – Т. 1. О народности в общественном воспитании / К. Д. Ушинский. – М. : Педагогика, 1988. – 416 с.

Куліш Ірина,
студентка ІІ групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

На даний час в Україні відзначається складна ситуація із станом здоров'я населення. Різко зросла захворюваність населення, знижується середня тривалість життя чоловіків і жінок, зменшення чисельності населення країни. Система фізичного виховання в Україні перебуває у кризовому стані. Основною ланкою вирішення наявної проблеми є фізичне виховання школярів, які складають постійно поповнюючий контингент загального населення держави. У зв'язку з почастішанням проблем зі здоров'ям школярів їх фізичне виховання стає актуальним як ніколи. Фізичне виховання школярів повинно сприяти гармонійному розвитку всіх систем організму, загартовувати і підвищувати імунітет школярів. Усі ми звикли, що фізичне виховання школярів - це два-три уроки фізкультури на тиждень в школі. Однак якщо дитина отримує фізичні навантаження тільки на уроках у школі, то цих навантажень може виявитися недостатньо. Наслідками недостатності фізичних навантажень для дитини стає

підвищення її захворюваності простудними захворюваннями, порушення в роботі органів і систем, проблеми з вагою.

За визначенням ВООЗ, здоров'я — стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад.

Фізичний розвиток, як відзначають Т. Бабунова, Е. Вільчковський, Т. Поніманська, В. Логинова, П. Саморукова — це процес становлення та змін біологічних форм та функцій організму людини під час її індивідуального життя. В його основі лежать біологічні процеси, зумовлені спадковими генетичними факторами, а також умовами зовнішнього середовища та вихованням.

Фізичне виховання — це організований педагогічний процес, спрямований на морфологічне і функціональне удосконалення організму людини, формування і поліпшення її основних життєво-важливих рухових вмінь, навичок, фізичних якостей й пов'язаних з ними знань (Е. Вільчковський, В. Логинова, Т. Поніманська, П. Саморукова).

Мета фізичного виховання— зміцнення фізичних сил людини, накопичення нею спеціальних знань, вмінь та навичок.

На сучасному етапі розвитку суспільства фізична культура - це самостійна і особлива галузь загальної культури, яка спрямована, головним чином, на зміцнення здоров'я людини, продовження її творчої активності та життя, а також на зростання і вдосконалення її всебічного і гармонійного розвитку та використання набутих якостей в суспільній, трудовій та інших видах діяльності.

Вчені різних профілів не раз стверджували, що інтелектуальний розвиток вимагає відповідного фізичного стану, а відомий український педагог В. О. Сухомлинський підкреслював, що інтелектуальне багатство особи залежить від гармонії фізичного розвитку, здоров'я і праці. Зв'язки фізичного виховання з розумовим різнобічні. Насамперед, продумана шкільна система фізичного виховання може бути надійним підґрунтям високого рівня розумової працездатності протягом всього навчального дня. В перспективі систематичні заняття фізичними вправами позитивно позначаються на творчому інтелектуальному довоглітті. Система знань, що постійно розширюється в багаторічному процесі фізичного виховання, набуває все більшого загальноосвітнього значення і сприяє розвитку інтелекту учнів та збагаченню їх спеціальними фізкультурними знаннями. Таким чином, у процесі занять фізичними вправами педагог і учень повинні прагнути не до одностороннього розвитку, а до гармонії розуму, душі і тіла. Історичним прикладом переваг такого підходу до виховання є перемога Афіни над Спартою. Перші проповідували гармонію розвитку, другі – надавали перевагу лише тілесному розвитку.

Більшість з того, що розуміють під «фізичним вихованням», є одночасно і вихованням волі. У процесі навчання рухів, удосконалення фізичних здібностей обов'язково приводяться в дію, виявляються і розвиваються вольові риси особи. Серед вольових якостей, які найбільше піддаються впливові у процесі фізичного виховання є: цілеспрямованість (підпорядкування всіх сил для досягнення бажаного результату); наполегливість і впевненість, що проявляються при подоланні труднощів; витримка (здатність регулювати власні почуття і настрої); рішучість і сміливість (здатність швидко приймати рішення і діяти всупереч небезпеці); ініціативність (долання труднощів нетрадиційними засобами і методами).

Забезпечуючи підвищення функціональних можливостей організму, фізичне виховання створює найважливіші передумови високої працездатності для всіх

видів праці. Але роль фізичного виховання в господарсько-трудоному вихованні цим не обмежується [3, с.67]. По-перше, фізичне виховання, окрім загальної, підготовчого, має прикладне значення для господарсько-трудоної діяльності, формуючи рухові навички і вміння, що безпосередньо застосовуються в ній. Разом з тим, фізичне виховання, розвиваючи фізичні здібності і створюючи великий запас рухових навичок і вмінь, гарантує високу продуктивність у будь-якому виді праці. По-друге, у процесі фізичного вдосконалення, яке досягається роками наполегливої праці, формується позитивне ставлення до праці взагалі. У зв'язку з цим доречно привести слова П. Лесгафта, який говорив: «Я не високо ціную хлопчика, котрий не має пристрасті до ігор і розваг; такий хлопчик рідко пристраститься до роботи» [3, с.68]. По-третє, деякі види фізичної праці є складовою частиною процесу фізичного виховання, тобто при певній організації дають ефект, схожий з ефектом фізичних вправ, сприяючи розвитку фізичних якостей і зміцненню здоров'я. Велике значення у господарсько-трудоному вихованні мають спортивно-трудоі літні табори відпочинку, що організуються на час канікул дитячими спортивними школами.

Фізичне виховання розширює сферу естетичного впливу навколишнього середовища на особу. В процесі занять фізичними вправами в контексті зв'язку з естетичним вихованням можна вирішити такі завдання:

- виховувати здатність сприймати, відчувати й оцінювати красу в сфері фізичної культури та в інших галузях її прояву;
- формувати естетично зріле прагнення до фізичної досконалості;
- формувати естетику поведінки і між людських стосунків у фізкультурній діяльності.

Головними засобами естетичного виховання в процесі занять фізичними вправами є:

- краса фізичної зовнішності людини: правильна будова тіла, гармонійний розвиток мускулатур, природна витонченість постави, пластична виразність тіла;
- складно координаційні рухи, розміреність зусиль, динаміка ритмів та інші риси раціональних рухових дій;
- гімнастичні виступи, спортивні змагання, фізкультурні паради, які за силою естетичного впливу межують з мистецтвом;
- сама атмосфера та умови занять (одяг, пісні, хореографія, гігієнічні умови).

У процесі засвоєння цінностей фізичної культури досягнуті показники фізичної досконалості повинні втілюватись як прекрасне в самій людині, адже гуманна суть естетики розкривається у красі людських вчинків і взаємостосунків.

Правильне фізичне виховання школярів має бути комплексним: і вдома, і в школі дитина повинна отримувати посильні фізичні навантаження. Особливо важливу роль відіграє домашнє фізичне виховання школярів, адже сучасні школярі часто по поверненню додому весь вечір просиджують за комп'ютером, і часу на будь-які фізичні навантаження у них не залишається.

Домашнє фізичне виховання школярів починається з звички робити вранці зарядку. Привчати школяра до ранкової зарядки найкраще у формі гри. Дітям особливо подобається повторювати все за батьками, тому хорошою практикою стане спільне проведення ранкової зарядки. Потрібно постаратися якомога частіше пропонувати дитині активне дозвілля, щоб якомога більше часу вона проводила у русі.

Потрібно привчати дитину побільше рухатися в його повсякденному житті: нехай не чекає тролейбус, щоб проїхати одну зупинку, а бадьорим кроком пройде цю відстань пішки - нехай не піднімається на ліфті на другий-третій поверх, а користується сходами. Чим більше таких невеликих, але в той же час корисних навантажень, тим краще.

Для фізичного розвитку школярів дуже корисне плавання, заняття командними видами спорту. Варто записати дитину в спортивну секцію або навіть в танцювальну студію - це дозволить школяреві отримувати достатню кількість фізичних навантажень.

Фізична освіта в стінах школи сьогодення - є ключовим інструментом формування фізично-окріпкої, міцної та здорової нації. Орієнтовані на фізичне виховання сучасні дидактичні задачі школи, дозволяють якісно підібрати методи та засоби організації урочних та позакласних форм занять з фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах, забезпечити функціональну підготовку, творчу наснагу, бадьорість та духовне зростання українських школярів. Українська нормативно-правова база засвідчена Верховною радою, як основним законодавчим органом держави, повною мірою висвітлює важливість фізичної освіти у житті суспільства, забезпечує регламент заходів фізичного виховання та гарантує їх виконання. Реформації, що їх перетерпіла фізична культура сьогодення по відношенню до минулих років, можна визначити, як позитивні та перспективні.

Список використаної літератури

1. Ващенко Г. Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру. – Мюнхен: «Авангард», 1956.
2. Ведмеденко Б.Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобами фізичної культури. – Київ, 1993.
3. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Тернопіль, 2001.
4. Козленко М.П. Теорія і методика фізичного виховання. – Київ, 1984.

Лугін Вікторія,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Початкове навчання є рушієм і фундаментом становлення всебічно розвиненої особистості. Зміни, що відбуваються у пізнавальній сфері дитини молодшого шкільного віку, мають надзвичайно велике значення для подальшого повноцінного розвитку психіки. Одним із важливих чинників ефективної учбової діяльності та успішного особистісного становлення молодшого школяра є розвиток уваги, що є необхідною умовою пізнання навколишнього світу, самопізнання, усвідомленого та чіткого відображення навчального матеріалу та його міцного засвоєння.

Школа висуває вимоги до довірливості дитячої уваги в плані уміння діяти без відволікань, дотримуватись інструкцій і контролювати одержаний результат. Розвивати й удосконалювати увагу так само важливо, як і вчити письму, лічбі й читанню. Залежність розвитку уваги від цілеспрямованої провідної діяльності виводить на перший план необхідність такої організації навчально-виховного процесу, яка б забезпечувала розвиток уваги як психічного процесу разом із

уважністю як рисою особистості молодшого школяра. Необхідність дослідження уваги учнів початкових класів зумовлюється тим, що у цьому віці уважність уперше формується як риса особистості, виявляючись у розвитку мимовільної, довільної і післядовільної уваги.

Проблема уваги широко досліджується у психології. У працях зарубіжних учених (В. Джеймса, В. Вундта, Е. Тітченера, Т. Рібо, К. Кофки) було сформульовано фундаментальні поняття психології уваги і запропоновано важливі парадигми його експериментального дослідження. У вітчизняній психології проблему уваги вивчали в межах загальнотеоретичних підходів Л. Виготський, П. Гальперін, О. Леонт'єв, Є. Мілерян, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе. Дослідженням властивостей уваги займалися учені під керівництвом М. Добриніна, І. Страхова, Ф. Гоноболіна. Глибоко досліджували розвиток уваги молодших школярів в учбовій діяльності Л. Божович, О. Леонт'єв, М. Добринін, І. Страхов та ін. Зокрема, П. Гальперін, С. Кабільницька обґрунтували формування уваги як розвиток самоконтролю у процесі поетапного формування розумових дій. М. Задесенець, Т. Лисянська, М. Горбач, М. Лиля виявили співвідношення та динаміку мимовільної і довільної уваги у дітей молодшого шкільного віку на різних етапах навчання у початковій школі. А. Осипова, Л. Малашинська досліджували проблему діагностики і корекції уваги у молодших школярів. Л. Бадалян, Л. Журкова, Є. Мастюкова вивчали синдром дефіциту уваги та причини його появи у дітей. Та все ж залишилося ще багато невисвітлених аспектів даної проблеми. Сучасна психологія продовжує науковий пошук нез'ясованих питань методологічного, теоретичного та експериментального плану.

Meta stammi — особливості розвитку уваги молодшого шкільного віку в залежності від рівня успішності.

Формування уваги у молодшому шкільному віці пов'язане із розвитком її властивостей [1, с.5-6]. В учнів початкових класів зміни стосуються усіх видів і властивостей уваги. Збільшується її обсяг: школяр уже може діяти з кількома предметами. Зростає можливість розподілу уваги в зв'язку з автоматизацією багатьох дій дитини. Концентрація уваги молодшого школяра може бути достатньо інтенсивною, особливо під час виконання цікавих завдань. Увага стає більш стійкою. Підтримка стійкості уваги, фіксація її на об'єкті визначається розвитком допитливості, пізнавальних процесів.

Стійкість уваги молодшого школяра залежить від характеру діючого подразника на уроці. У віці 6-7 років тривале відволікання викликає шум, ігри, а найбільш тривале - дзвінок на перерву.

Проте увага молодшого школяра відрізняється великою нестійкістю, легким відволіканням. Нестійкість уваги пояснюється тим, що у молодшого школяра переважає збудження над гальмуванням. Увага може відволікатися з різних причин, наприклад із-за новизни обстановки, через дію орієнтовного рефлексу, при неправильному використанні наочного посібника і т.д. Одним і тим же видом діяльності молодший школяр може займатися вельми нетривалий час у зв'язку з швидким настанням втоми, позамежного гальмування. Тому вчитель повинен урізноманітнити види діяльності учнів. Загальна нестійкість уваги призводить до виявів неухважності в діяльності молодшого школяра. Боротьба з відволіканням вимагає тренувань у виконанні дітьми завдань у не зовсім сприятливих умовах.

Зі стійкістю пов'язане також явище, що має назву коливання уваги. Воно виявляється в тому, що зосереджувальність та стійкість уваги періодично стають

більш або менш інтенсивними. Спостереження свідчать, що коливання уваги молодших школярів через 15-20 хв. здебільшого призводить до мимовільного відволікання її від об'єкта [2, с.141].

Розподіл уваги в молодших школярів розвинутий недостатньо, але спостерігається помітна динаміка за перші роки навчання дітей. Невміння розподілити увагу між різними видами робіт, наприклад, між слуханням товариша, що читає книгу, і своїм читанням, призводить до того, що учень збивається з темпу читання, відстає або забігає наперед. Відсутність розподілу уваги при читанні по складах призводить до того, що дитина не розуміє сенсу прочитаного, оскільки вона всю свою увагу зосереджує на сам процес читання [3, с.197].

Учню важко сидіти нерухомо і під час письма, малювання, ліплення, адже потрібно бути уважним до процесу написання слів, зображення малюнка, до змісту роботи, до того, як розташовані олівець і папір, а також до своєї пози. Тому вчителю необхідно витратити чимало сил і часу для формування правильної пози в дітей під час письма й читання.

Однією з особливостей уваги, яку також необхідно знати і враховувати педагогу, є те, що молодші школярі не вміють швидко переключати свою увагу з одного об'єкта на інший. Переключення уваги як процес перебуває у стадії розвитку в перші роки навчання. Поступово, за правильної організації учбового процесу, удосконалюється і дана властивість уваги молодших школярів: за необхідності вони вільно переходять від одних дій до інших.

Увага учнів початкових класів дійсно ще дуже слабка, діти мають невеликий її обсяг, низький рівень концентрації та сталості, що обумовлено недостатньою зрілістю нейрофізіологічних механізмів, які забезпечують процеси уваги. Протягом початкової школи розвиток уваги дітей природно значно змінюється, йде інтенсивний та нерівномірний розвиток її властивостей. Так, обсяг уваги має можливість збільшуватись у 2,1 рази, але інші властивості (стійкість, навички переключення та розподілу уваги) підвищуються не так вагомо.

Важливо знати, що різні властивості уваги піддаються розвитку неоднаковою мірою. Обсяг уваги мало піддається впливу зовні, а розподіл уваги та стійкість можна й треба тренувати, щоб запобігти їх стихійному розвитку.

У розвитку властивостей уваги школярів спостерігаються індивідуальні особливості, пов'язані із типом темпераменту учня. Так, у дітей сангвінічного типу темпераменту неухважність здебільшого виявляється у надмірній активності. Сангвінік рухливий, безпосередній у виявах, товариський. Відповіді таких дітей на уроках свідчать більше на користь їхнього спілкування з класом. Флегматики та меланхоліки більш пасивні, тому здаються неухважними. Але насправді вони зосереджені на предметі, який вивчають, про що свідчать їхні ґрунтовні відповіді на запитання вчителя. Холерики дуже активні й іноді справді неухважні, вони не можуть довго концентрувати увагу на одному об'єкті, не досить серйозно ставляться до навчання, надто збудливі [4, с.27-29].

Успіх у тренуванні уваги напряму залежить від типу ВНД дитини. Різні сполучення якостей нервової системи можуть сприяти або перешкоджати оптимальному розвитку властивостей уваги. Увага учнів з сильною, рухливою нервовою системою стала, має високий рівень перерозподілу та переключення. Учні, які мають інертну, слабку нервову систему, мають нестале, погане переключення уваги, розподіл уваги теж низький. Якщо інертність поєднується з

силою нервової системи, то ці показники набагато вищі. Тобто, враховуючи індивідуальні особливості конкретного учня, можна кваліфіковано тренувати увагу в розумних межах.

Отже, увага дітей молодшого шкільного віку має свої особливості. Молодшим школярам легше зосереджуватися на конкретному навчальному матеріалі, підкріпленому різними засобами унаочнення, їм важче підтримувати спрямованість уваги за несприятливих зовнішніх умов роботи, переборювати її відволікання. Тому тут особливо треба дбати про усунення зовнішніх перешкод, що заважають зосередженню дітей на роботі. Увага дітей цього віку тим стійкіша, чим більше приваблює їх сама діяльність. Звідси важливість турботи про те, щоб у процесі навчання викликати і зміцнювати у дітей безпосередній інтерес до його змісту. У молодшого школяра зростає стійкість уваги, формується здатність зосереджуватись на навчальних об'єктах, даних мислено і мало підтримуваних засобами унаочнення, виробляється вміння бути уважним за несприятливих зовнішніх обставин, контролювати свою увагу і володіти нею в учбовій і позаучбовій діяльності. Характерним для учнів цього віку є внутрішнє прагнення виховувати у себе вміння бути уважним, переборювати слабкі сторони своєї уваги, а також формування уважності до людей як важливої риси характеру підростаючої особистості [5, с.23-26].

Список використаної літератури:

1. Анисимова И. Как помочь ребенку с нарушениями внимания // Психология обучения. – 2001. -№4. – С. 5-6.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. Посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. –К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
3. Ермолаев О.Ю., Марютина Т.М., Мешкова Т.А. Внимание школьника. –М.: Педагогика, 1987. – 228 с.
4. Кузнецова Л.П. Компетентний підхід до розуміння властивостей уваги молодшого школяра // Початкове навчання та виховання. – 2006. -№15. – С. 27-29.
5. Понарядова Г.М. О внимании младших школьников с различной успеваемостью // Вопросы психологии. -1982. -№2. –С.23-26.

Лукашук Ірина,
студентка ІІ групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВПЛИВ КАЗКИ НА РОЗВИТОК МОРАЛЬНОЇ ВИХОВАНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сформованість моральних цінностей є найважливішим показником цілісної особистості, самостійної і відповідальної, здатної створити власне майбутнє. Сьогодні, як ніколи, широко усвідомлюється відповідальність суспільства за виховання підростаючого покоління.

Будь-яке суспільство зацікавлене в передачі свого життєвого досвіду підростаючому поколінню, що забезпечить його стрімкий розвиток. Збереження цього досвіду залежить від систем виховання, які мають враховувати морально-етичні аспекти. Моральне виховання, підготовка молоді та підростаючого покоління до самостійного життя – найважливіша умова розвитку будь-якої держави. Для ефективного здійснення морального виховання педагоги використовують казку.

Проблема морального виховання особистості засобами казки хвилювала багатьох дослідників, педагогів-практиків. Вони розглядали різні аспекти роботи з казкою. Серед них А. Богуш, Н. Вітковська, Д. Джола, Н. Лисенко, Ю. Мандрик, О. Савченко, В. Сухомлинський, А. Щербо та ін.

У праці «Методика виховання колективу» В. Сухомлинський, звертаючись до молодого педагога, відмічає: «...Якщо ви хочете, щоб вихованець став розумним, допитливим, кмітливим, якщо у вас є мета утвердити в його душі чутливість до найтонших відтінків думки й почуття інших людей... надихайте його розум красою слова... Його чарівна сила розкривається передовсім у казці. Казка — це колиска думки, зумійте поставити виховання дитини так, щоб вона на все життя зберегла хвилюючі спогади про цю колиску» [1, с.520].

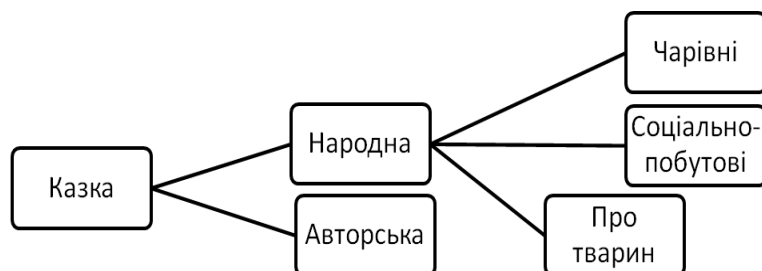
Група психологів і психотерапевтів під керівництвом Т. Зінкевич-Євстигнеєвої видала серію книжок-практикумів із «казкотерапії». Завдяки цій методиці людина усвідомлює свою внутрішню сутність і неповторність. У процесі терапії людина навчається сприймати себе такою, якою вона є, усвідомлювати себе й інших людей, як неповторну індивідуальність. Для молодшого школяра вона стає засобом усвідомлення, обдумування і пояснення явищ дійсності, а для дітей з особливими потребами казка допомагає повноцінно інтегруватись у суспільство.

В. Сумцов в своїй статті про казку в «Енциклопедії Брокгауза і Єфрона» зазначав: «Казки - се словесні утвори, характеру повістєвого, майже виключно прозові, зложені іноді з метою дидактичною, іноді для забави, а здебільшого без якої-небудь цілі, як природний вияв словесного літературного потягу».

С. Хасанський вважав: «Казка — се оповідання, яке не має іншої цілі, як тільки вражати фантазію слухачів, і в основі своїй має подію видуману, інтересну або своєю неймовірністю, або смішними ситуаціями».

Казка — епічний твір, у якому розповідається про фантастичні події і пригоди героїв.[5, с.111]

Розрізняють такі види казок:



Народна казка – казка, автором якої є народ.

Авторська (літературна) казка - казка, створена одним чи декількома авторами, імена яких як правило відомі. Одним із найвідоміших є визначення Л. Брауде: «Літературна казка – це авторський, художній прозаїчний або віршований твір, заснований або на фольклорних джерелах, або цілком оригінальний; твір переважно фантастичний, чародійний, що змальовує неймовірні пригоди вигаданих або традиційних казкових героїв і, в окремих випадках, орієнтований на дітей; твір, у якому неймовірне чудо відіграє роль сюжетотворчого фактора, служить вихідною основою характеристики персонажів» [4, с. 284].

Казки про тварин — це казки, в яких головними героями є тварини. В образах тварин ми бачимо алегорію. Тварини набувають людських рис: вони воюють, обирають царів, судяться та ін. Ці казки висміюють людські недоліки.

Чарівні казки – особливий різновид народних казок, у яких найкраще збереглися звичаї та світогляд наших пращурів. Сюжетна лінія таких казок розгортається навколо героїчної боротьби головного персонажу над злими силами. Зло в таких казках має понадприродне ество, тому головний герой наділяється надприродними силами. Цікавий сюжет, яскраві герої роблять такі казки найулюбленішим жанром фольклору як серед дітей, так і серед дорослих.

Соціально-побутові казки сформувалися за часів феодалізму. В них головними героями виступають звичайні люди, які завдяки своїм знанням, умінням, розуму та винахідливості перемагають негативні риси характеру, долають зло. Герої в таких казках діляться на позитивних і негативних. Риси характеру розкриваються під час діалогів, вчинків, обставин, в яких живуть і діють герої, ставлення до них автора чи народу.

Основні завдання казки:

- Засіб соціалізації дитини (допомагає дитині зрозуміти закони суспільства, адаптуватись і самовиразитись у соціумі).
- Терапевтична, мистецька функція («катарсис») — очищення душі, зняття стресу, заспокоєння).
- Профілактична функція (виховання здорового способу життя).
- Креативна (розвиває у дитини здатність думати і вигадувати власні казки або окремі їхні частини).

Казка здавна є важливим дидактичним матеріалом в народній педагогіці. Вона розширює кругозір людини, сприяє розвиткові уяви й уявлення, змушує мислити, аналізувати, зіставляти й абстрагувати, сприяє набуттю певних життєвих навичок. Різні види роботи над казкою, її музичне оформлення, театралізація, складання казки допоможуть учневі проникнути у світ казкових образів.

Музика. Вона здатна відтворити те, що непосильно мові, розкрити найглибші, найтонші дитячі почуття, настрої, переживання, дає змогу повернутися в минуле. Музика мимоволі відтворює почуття і емоції. Вона може збентежити, заспокоїти, примусити радіти і сумувати, і, як завжди, спонукає до переживань та думок. Тому поєднання казки і музики забезпечить кращий вплив на емоції і почуття дитини. Т.Гризоглазова, як і В. Сухомлинський, зауважує, що музика в казці виконує внутрішню функцію: за допомогою інтонації, динаміки, темпу передає почуття, які стимулюють психологічні процеси сприйняття.

Театралізація казок. Це важливий навчально–виховний засіб особистісного розвитку школяра на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних потреб і інтересів. Участь дітей у театральній постановці примушує їх творчо думати, аналізувати, давати оцінку дійовій особі, партнеру, тобто бути постійно в процесі пізнання, відкривати нове в собі та навколишньому світі. В результаті здійснюється залучення школярів не лише до естетичних, але й моральних, виховних, світоглядних, пізнавальних процесів.

Творення казок. Допомагає дитині розвивати мислення, збільшує її словниковий запас, розвиває креативний підхід до будь-якої творчої справи, здатність пізнавати саму себе і навколишній світ. Цей метод вважається найважчим для дитини, оскільки вимагає її творчого розкриття, побороти сором'язливість, відкрити в собі пізнавальний процес. Вчителю вдається вчасно

помітити учня, який відстає і допомагає йому розкрити власні здібності. В.Сухомлинський писав: «У казці дитина утверджує свою гідність мислення» [2, с. 510].

Бесіди про казки. Діти мають змогу висловити власну думку щодо поведінки, дій головних героїв в тих чи інших ситуаціях. Бесіда розвиває мислення, сприяє згуртуванню колективу під час обговорення тих чи інших конфліктних ситуацій, дає змогу аналізувати свою відповідь і відповідь однокласників, робити висновки.

Виготовлення і добір ілюстрацій. Дитина має змогу виявити свою фантазію, узагальнити образ прослуханої казки, показати власне бачення вигляду головного героя, що збагачує і деталізує уявлювальний образ. У дітей розвивається власна думка, зникає стереотипність мислення.

Таким чином, казка є головним і невід'ємним засобом формування особистості. Завдяки їй дитина пізнає оточуючий світ, формує уявлення про добро та зло, моральні якості, які залишаються з дитиною на все життя.

Список використаної літератури:

1. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. - К.: Рад. шк., 1977. — Т. 1. - С. 403—637.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. - К.: Рад. шк., 1977. — Т. 3. - С. 7—279.
3. Гризоголазова Т. Н. Формування морального досвіду молодших школярів засобами музичної казки. Дис. ... канд. пед наук. — К., АПШ України, 1994. -133с.
4. Браудэ Л. Ю. К истории понятия «литературная сказка» / Л. Ю. Браудэ // Известия АН СССР. Серия «Литературы и языки». – 1997. — № 3. – Т 36. - С. 270-291.
5. Липовецький М.М. Поетика літературної казки. - Свердловськ, 1992. – 569с.

Любич Вікторії,
студентки 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННОСТЕЙ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Немає сумніву, що основи здоров'я закладаються у ранньому дитинстві, а впродовж шкільних років дитина має зміцнити його, стати сильною, витривалою і загартованою.

Здоров'я, за визначенням Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВОЗ) – це стан повного фізичного, душевного (духовного) і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб і фізичних вад.

Здоров'я має багато, так би мовити, ворогів: це і психологічний дискомфорт, і стреси, і негативні почуття, а ще тютюн, алкоголь, наркотики та інше. Говорячи про здоров'я фізичне, соціальне, психічне (психологічний комфорт), духовне, можна визначити, що стан здоров'я населення – інтегральний індикатор загальносоціального благополуччя країни, відображення рівня і характеру її соціально-економічного розвитку, і, в свою чергу, – могутній фактор формування демографічного, економічного і культурного потенціалів суспільства в контексті його стійкого розвитку [9].

Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до

найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Це здійснюється шляхом розвитку повноцінного медичного обслуговування, оптимізації режиму навчально-виховного процесу, створення екологічно-сприятливого життєвого простору.

Здоровий спосіб життя – визначальний чинник забезпечення тривалості активного життя, соціального, біологічного та психологічного благополуччя громадян і передбачає оптимальну рухову активність, раціональне харчування, здоровий сон, додержання гігієнічних правил, відмову від тютюнокуріння, вживання наркотиків та зловживання алкоголем [8].

Виховання в учнів позитивного ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя, значною мірою залежить і від характеру їхніх стосунків з батьками, вчителями, тренерами, однолітками в мікро- і макрооточенні під час занять фізичною культурою.

Здоровий спосіб життя ґрунтується на певних ідеологічних засадах. По-перше, це ідея пріоритету цінності здоров'я у світоглядній системі цінностей людини, по-друге, сприйняття здоров'я не тільки як стану відсутності захворювання або фізичних вад, а дещо ширше – як стану повного благополуччя. По-третє, це ідея цілісного розуміння здоров'я як феномена, що невід'ємно поєднує його чотири сфери – фізичну, психічну, соціальну і духовну. Крім того, це ідея так званого перерозподілу відповідальності. Мається на увазі, що контроль способу життя має здійснюватися і державою, і громадою (суспільством), і самою людиною. Людина сама себе наділяє певною відповідальністю щодо контролю власного життя, бере на себе особисту відповідальність за дії, рішення, їх наслідки [1].

Поведінка людини важлива для здоров'я, оскільки впливає на нього безпосередньо через спосіб життя або опосередковано – через економічні чи соціоекономічні умови, які безперечно, є основною детермінантою здоров'я. Щоб вплинути на поведінку людини, необхідні зусилля з боку самої людини, сім'ї та суспільства [3].

З позиції викладеного розуміння феномена здоров'я людини походить визначення поняття здорового способу життя (ЗСЖ): це все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя – праці, відпочинку, побуту.

Складові здорового способу життя містять різноманітні елементи, що стосуються усіх сфер здоров'я – фізичної, психічної, соціальної і духовної. Найважливіші з них – харчування (в тому числі споживання якісної питної води, необхідної кількості вітамінів, мікроелементів, протеїнів, жирів, вуглеводів, спеціальних продуктів і харчових добавок), побут (якість житла, умови для активного і пасивного відпочинку, рівень психічної і фізичної безпеки на території життєдіяльності), умови праці (безпека не тільки у фізичному, а й психічному аспекті, наявність стимулів і умов професійного розвитку), рухова активність (фізична культура і спорт, використання засобів різноманітних систем оздоровлення, спрямованих на підвищення рівня фізичного розвитку, його підтримку, відновлення сил після фізичних і психічних навантажень) [4].

Могутнім засобом формування ціннісного ставлення учнів до власного здоров'я є фізичне виховання і фізкультурно-оздоровча робота.

Виокремлюють такі основні форми поза навчальної фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи в загальноосвітній школі: «День здоров'я», який характеризується активним відпочинком на свіжому повітрі не тільки учнів, а й

учителів, адміністрації, технічних працівників навчального закладу з виконанням фізичних вправ, кросового бігу, здолаання перешкод, спортивними змаганнями за спрощеними правилами, туристичні походи; змагання з орієнтування на місцевості; активний відпочинок у літніх оздоровчих таборах; масові фізкультурно-спортивні заходи з елементами естетичного та розважального характеру (спортивні вечори, спортивні конкурси і вікторини, спортивно-розважальні свята тощо); самостійне виконання фізичних вправ у режимі дня; виконання гігієнічних і загартовуючих процедур.

Фізичну культуру школяра слід розглядати не тільки як заняття руховими вправами і процедурами загартовування. Поняття «фізична культура» включає ще і широке коло розумінь, які відносяться до занять про правильний режим раціонального харчування, дотримання правил гігієни, вироблення корисних звичок. Можна сказати, що фізична культура школяра – це принцип його відношення до свого здоров'я, до розвитку і збереження можливостей свого організму. На основі цього принципу будується повсякденне життя учнів, у якому фізична культура являється складовою частиною загальної культури.

У шкільній навчальній програмі ставиться завдання виховувати навички культури поведінки, а також формувати у школярів поняття про те, що турбота людини про своє здоров'я, фізичний розвиток і підготовленість є не тільки його особистою справою, але і сприяє вивченню школярами теоретичних знань із фізичної культури, фізіології та гігієни. У них зберігаються основні положення при руховому режимі, а також при особливостях занять фізичними вправами, їх значення у формуванні життєво важливих рухових навичок у школярів і підготовки їх до праці і захисту Батьківщини, про правила загартовування і необхідність дотримання гігієнічних вимог, про корисні та шкідливі для здоров'я звички [1].

Систематичні заняття фізкультурою позитивно впливають на розвиток учнів у школі та сім'ї, спонукають їх дотримуватися правильного режиму і вимог гігієни. У зв'язку з цим необхідно збагачувати і правильно поєднувати різні форми фізичного виховання учнів і фізкультурно-оздоровчої роботи [6].

Гімнастика перед заняттями проводиться в школі за 20 хвилин до початку уроків. Вона сприяє розв'язанню певних виховних і організаційних завдань. На відміну від ранкової зарядки, для гімнастики перед заняттями існують деякі обмеження (виконується у шкільній формі). Проте все це не знижує її властивості для розвитку фізичної культури школярів. Адже не секрет, що для більшості учнів загальноосвітніх шкіл ранкова гімнастика вдома не стала обов'язковою.

Фізкультхвилинки під час уроків сприяють підвищенню розумової й фізичної працездатності учнів. Видатний вчений-педагог К. Д. Ушинський зазначив: «Дайте дитині трохи порухатися, і вона знову подарує вам 10 хвилин уваги, а 10 хвилин жвавої уваги, якщо ви зуміли їх використати, дадуть вам більше, ніж цілий тиждень напівсонних занять».

У зв'язку з цим рекомендується відводити на кожному уроці, особливо на третьому і наступних, 1-2 хвилини для проведення фізкультхвилинки. Перед її початком провітрюється класна кімната. Потім під керівництвом учителя учні виконують ряд фізичних вправ. Особлива увага приділяється тим вправам, які допомагають запобігти негативному впливу сидячого способу життя на фізичний розвиток дитини (порушенню постави і деформації будови тіла), сприяють більшому насиченню організму киснем [7].

Організоване проведення ігор, змагань та фізичних вправ на великих перервах є важливим фізкультурно-оздоровчим засобом у режимі шкільного дня. Відомо, що ефективність відпочинку учнів і підготовки їх до навчання залежить від того, як вони проводять перерви. Перерви мають проводитися на свіжому повітрі і взимку. При цьому дітям слід постійно рухатись, а вправи виконувати більш інтенсивно. Бажано, щоб усі фізкультурно-оздоровчі засоби на великих перервах здійснювалися в ігровій, а якщо рівень підготовленості учнів приблизно однаковий, то і в змагальній формі. На перервах потрібно організовувати тільки вже засвоєні учнями ігри чи рухові дії.

Щоденне проведення в школі гімнастики перед заняттями, фізкультхвилинок і рухливих перерв сприяє підвищенню не тільки фізичної, а й розумової працездатності учнів [4].

У позаурочний час у школі проводяться масові фізкультурно-оздоровчі і спортивні заходи.

Головна мета позакласної фізкультурно-спортивної роботи полягає в тому, щоб залучити кожного школяра до самостійного, щоденного виконання фізичних вправ на свіжому повітрі. Організувати щоденно фізкультурно-масову роботу слід усіма педагогічними засобами, одним з яких є привчати учнів до самостійних занять фізичними вправами за місцем проживання.

Усі форми фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять, які проводяться в процесі навчальної і позакласної роботи, повинні відповідати головній вимозі – всемірно сприяти залученню кожного учня до щоденних самостійних занять фізкультурою і спортом.

Здоров'я людини також великою мірою залежить від обсягу її знань і практичних умінь у використанні оздоровчих сил природи (в тому числі й холоду) для зміцнення здоров'я й профілактики захворювань. Свідоме застосування загартовуючих процедур потребує від дитини певного рівня фізичної культури. Вона формується в учнів протягом усіх років навчання в школі шляхом роз'яснювання переконання організації практичної діяльності на уроках та в позакласній роботі.

Вчителі і батьки повинні постійно підкреслювати велику роль загартування у запобіганні хворобам, зміцнення здоров'я дітей, спонукаючи їх до систематичного використання загартувальних процедур.

Дані досліджень учених та нагромаджений практичний досвід свідчать про те, що ефективність таких загартовуючих процедур, як обтирання, обливання водою, приймання душу, водні ванни в поєднанні з сонячними та повітряними ваннами дуже висока [2].

Серед засобів фізкультурно-оздоровчої роботи дуже важливе значення мають гігієнічні умови. Сюди відноситься твердий режим дня, під яким розуміється строго складений розпорядок повсякденного життя, раціонального розподілення часу, часу праці і відпочинку, сну і харчування.

Точне виконання режиму дня виховує в людини такі цінні якості, як дисциплінованість, акуратність і організованість.

У режим дня школяра повинні входити: ранкова гімнастика з водною процедурою. У режимі дня також передбачається строгий порядок і час для харчування, відпочинку і підготовки до сну.

Таким чином, формування у школярів здорового способу життя включає: виховання в учнів інтересу до занять фізичними вправами; озброєння їх знаннями

з фізичної культури, фізіології та гігієни людини і вироблення на їхній основі переконань у необхідності систематично займатися фізкультурою; практичне навчання учнів кожен день самостійно займатися фізичними вправами в режимі шкільного й позашкільного часу.

Список використаної літератури

1. Изуткин Д. А. Формирование здорового образа жизни // СОВ. охрана здоровья. – 1984. – №4. – С. 46-48.
2. Качашкин В. М. Методика физического воспитания. – М.: Просвіта. 1989 р.
3. Основи здоров'я і фізична культура. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-11 класи. – К.: Початкова школа, 2001. – 112 с.
4. Популях А. Формування здорового способу життя школярів засобами фізичного виховання в умовах ступеневої освіти // Фізичне виховання в школі. – 2002. – №4. – С. 35-38.
5. Свириденко С. О. Формування здорового способу життя молодших школярів у позакласній виховній роботі: Автореф. дис. канд. пед. наук. (13.00.01) / Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 1998. – 16 с.
6. Сигерист Г. Хроника ВОЗ. – №7. – 393 с.
7. Сисоенко Н. Медико-гігієнічні проблеми збереження здоров'я дітей // Шестирічки в школі – К.: «Редакції загальнопедагогічних газет», 2004. – С. 35-36.
8. Оржеховська В.М. Педагогіка здорового способу життя // Основи здоров'я та фізична культура. – №4. – 2007. – С. 20-22.
9. Науково-методичний журнал. Початкова школа. – №12.– 2008. – С. 53 - 55.

Лясківська Тятяна,
студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник : кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ, ЯК ОСНОВА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сучасний день дуже важливим є питання здорового способу життя, особливо в молодших школярів. Адже від здоров'я залежать подальші успіхи у навчанні, статус у класному колективі психічний та фізичний стан дитини. Статистика засвідчує, що за період навчання у школі кількість здорових дітей в школі зменшується у 3-4 рази [1].

Серед науковців, які займаються питанням формування ціннісних орієнтацій дітей на здоровий спосіб життя, слід відмітити дослідження Т. Титаренко, О. Яременка, Н. Нікіфорова, І. Беха, Т. Глазько, С. Лапаєнко, Г. Ващенко, С. Омельченка, Р. Купчинова, Н. Паніної та інших. Із зарубіжних учених проблему здорового способу життя досліджують Л. Хей, Р.Фішер, Х. Данеш, Г. Маклауен, Д. Хамбург, К. Гланз, М. Левіс, Б. Рімуер та ін. Дослідники Г.Зайцев, Н. Захаревич, В. Казначеев, В. Колбанов вказують, що вирішення проблем здоров'я школярів має бути пов'язане не з традиційними гігієнічними, медичними заходами, що здійснюються паралельно з навчальним процесом, а з організацією шкільної оздоровчої системи, складові компоненти якої органічно вплітаються в зміст педагогічного процесу. Інтеграція педагогіки і медицини у вирішенні

проблеми забезпечення здоров'я стала можливою з появою такої галузі наукового знання, як валеологія. Її основоположником є І. Брехман.

Провідні ідеї валеології отримали достатній розвиток у працях Г.Опанасенко, Л. Татарникової, Л. Трохимчук та інші.

Державною національною програмою «Освіта» визначено, що пріоритетними напрямками реформування освіти є забезпечення в кожному навчально-виховному закладі гуманістичного підходу до дитини, відповідних умов для розвитку фізично та психічно здорової особи, запобігання пияцтву, наркоманії, насильству, що негативно позначаються на здоров'ї дитини [2]. Стратегічним шляхом реалізації цього завдання є створення і розвиток системи валеологічної освіти, яка б передбачала розробку основних положень та умов здорового способу життя, методик їх упровадження, набуття та засвоєння школярами.

Здоров'я дитини в значній мірі залежить не лише від родинного оточення, а й від педагога. Формування в молодших школярів уявлень і понять про здоровий спосіб життя слід розпочинати з діагностичної роботи, в процесі якої необхідно:

1. Виявити початковий рівень уявлень і понять молодших школярів про організм людини і про здоров'язберігальні фактори.
2. Встановити ступінь інтересу дітей до будови свого організму, бажання зберегти його здоровим.
3. Виявити вміння дітей дотримуватися санітарно-гігієнічних вимог на практиці.
4. Виявити рівень знань моральних норм.
5. Визначити ставлення батьків до проблеми формування в школярів елементарних уявлень про здоров'я і здоровий спосіб життя.

Результати досліджень свідчать, що саме діти молодшого шкільного віку здатні розуміти значення власного здоров'я, керуючись різними мотивами. Тому особливого значення набуває цілеспрямований вплив на особистість молодшого школяра, визначення умов, змісту, форм і методів, які є дієвими у вихованні здорового способу життя молодших школярів.

Важливість формування здорового способу життя у молодших школярів обумовлена розумінням, що лише з раннього дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворяться у важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Саме у молодшому шкільному віці закладається майбутній потенціал здоров'я.

Ефективним засобом формування здорового способу життя молодших школярів є здоров'язбережувальні технології. Здоров'язбережувальні технології – такі технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці учнів у школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог), відповідності навчального та фізичного навантаження можливостям дитини. Мета використання здоров'язбережувальних освітніх технологій - сформувати в учнів необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати знання в повсякденному житті.

З погляду позитивного впливу на здоров'я учнів найбільш доцільними є технології, які:

- мають за основу комплексний характер збереження здоров'я;
- беруть до уваги більшість факторів, що впливають на здоров'я;

- ураховують вікові та індивідуальні особливості учнів;
- забезпечують запровадження цілей та змісту політики освітнього закладу щодо зміцнення здоров'я учнів та формування здорового способу життя;
- постійно покращують санітарно-гігієнічні умови школи, матеріально-технічну та навчальну базу;
- заохочують учнів до участі у плануванні оздоровчої діяльності школи та до аналізу виконаної роботи;
- залучають батьків до діяльності щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей;
- створюють освітнє середовище, що забезпечує комфортні та безпечні умови життєдіяльності учнів і вчителів.

Однією з основних складових успіху в збереженні та зміцненні здоров'я молодших школярів є їхній позитивний психологічний та емоційний настрій. Він залежить від самопочуття у школі, сім'ї, колі друзів. Від того, яким чином організоване педагогічне середовище, залежить психічний та духовний світ учнів, їхнє бажання самовдосконалюватися та вести здоровий спосіб життя.

Пріоритетною формою збереження і зміцнення здоров'я школярів є також фізкультурно-оздоровча діяльність. Зважаючи на те, що значне зменшення рухової активності учнів призводить до погіршення їхнього стану здоров'я, зменшення адаптаційних можливостей організму, особлива увага в навчальних закладах має приділятися використанню різних засобів і форм фізичного виховання учнів.

Система заходів підвищення рівня фізичного здоров'я учнів передбачає: проведення позакласних, додаткових і самостійних занять із фізичними вправами, що задовольняють біологічну потребу дітей у русі.

У режим дня молодшого школяра включаються оздоровчі заняття: гімнастика до занять, фізкультхвилинка під час уроків, динамічні перерви та перерви, що мають ігровий, танцювальний або змагальний характер. Для учнів розробляються індивідуальні оздоровчі програми та профілактично-оздоровчі заходи.

Реалії сьогодення вимагають від учителя пошуку таких новітніх освітніх технологій, які б сприяли підготовці активних, самостійних, ініціативних особистостей. Одним із шляхів розвитку інтелектуального творчого потенціалу дитини є метод проєктів. Разом з учнями та батьками можна розробити творчі проєкти: «Цінність здоров'я», «Абетка від А до Я – все про здоров'я» і інші.

Одним з компонентів формування цінності здоров'я та здорового способу життя є просвітницька робота з батьками, залучення батьків до спільної роботи з дітьми, до розробки програми формування цінності здоров'я та здорового способу життя.

Організація процесу формування здорового способу життя буде результативною, якщо виконуються наступні умови: формування знань і уявлень молодшого школяра про здоров'я людини, про його корисні і шкідливі звички, про власне здоров'я; умови для організованої рухової активності, забезпечується культивування звичок і навичок здорового способу життя; формується ціннісне ставлення до свого здоров'я. Формування мотивації і потреби в учнів дбайливого ставлення до свого здоров'я, у своєму фізичному і психічному вдосконаленні, шляхом використання всіх форм, методів і враховуючи засоби фізичної культури і здорового способу життя. Предметом подальших наукових досліджень стануть застосування інноваційних технологій у формуванні здорового способу життя.

Список використаної літератури

1. Акимов М.В. Индивидуальный стиль здорового образа жизни – цель обучения в системе физкультурного образования // Теория и практика физической культуры. – 1986. – №9-10. – С.10-11.
2. Закон України «Про освіту» // ОсвітаУкраїни. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – 32 с.

Максимчук Аліна,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ АРТ-ПЕДАГОГІКИ

*Розкажи мені – і я забуду,
покажи мені – і я запам'ятаю,
залучи мене – і я навчуся.
Конфуцій*

Мистецтво має унікальні можливості впливу на людину, це універсальний засіб особистого розвитку школярів, їх творчих здібностей, збагачення емоційно-асоціативного, критичного мислення та виховання системи цінностей.

Творчість у діяльності вчителя – це завжди пошук, пов'язаний з нестандартними ситуаціями, спрямований на реалізацію та розвиток індивідуальних особливостей і можливостей як вихованця, так і самого педагога. Важливу роль у творчому розвитку особистості відіграє мистецтво. Його використання в процесі навчання створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності учнів, реалізації творчого потенціалу. Серед інноваційних технологій дедалі більше уваги приділяється тим, які вміщують мистецьку складову. Формування творчої та активної особистості закладається в молодшому шкільному віці і є умовою для подальшого її розвитку та успішної творчої діяльності. Отже, виникає потреба в пошуку та розробці нових педагогічних технологій, які цікаві й ефективні в роботі з дітьми. Одним із найефективніших засобів гармонізації розвитку особистості є мистецтво, застосування якого знаходить втілення в арт-педагогіці.

Арт-педагогіка - галузь педагогіки, в межах якої в навчальному процесі використовується художнє мистецтво, музична та театральна педагогіка, а також художня арт-терапія, казкотерапія, фотоколаж тощо [2, с. 36].

Педагогічні аспекти використання мистецтва з метою цілеспрямованого впливу на особистість учня та розвиток його творчих здібностей були предметом дослідницької уваги не лише педагогів, але й психологів. Актуальність і ефективність використання різних видів арт-педагогіки в навчально-виховному процесі з метою творчого розвитку особистості, вільного самовираження і самопізнання підтверджується широким спектром наукових праць як теоретиків (Ю. Борев, Є. Ільїн, О. Олексюк, Б. Юсов та ін.), так і практиків (І. Волков, І. Глінська, Г. Кершенштейнер, Б. Неменський, В. Сухомлинський та ін.). У зарубіжних публікаціях психологів (Дж. Гілфорд, П. Торренс та ін.) переважає психотерапевтична і корекційна спрямованість арт-терапевтичної та арт-педагогічної роботи переважно прикладного характеру.

Аналіз сучасних наукових праць із окресленої проблематики свідчить про доцільність застосування арт-педагогічних технік у професійній діяльності

педагога. При всьому різноманітті досліджень, необхідно відзначити їх теоретико-методологічний характер. Таким чином, проблемою є існуюче протиріччя між потребою творчих особистостей у сучасному суспільстві, які здатні діяти нестандартно і креативно та недостатньою кількістю розроблених методик і підходів до розвитку творчих здібностей молодших школярів. Тобто питання впровадження арт-педагогічних методів залишається малодослідженим і потребує обґрунтування та практичного вирішення.

Мета статті – розкрити сутність поняття «арт-педагогіка», обґрунтувати особливості використання арт-педагогічних технологій у професійній діяльності вчителя початкових класів.

У психологічній науці мистецтво визначається як форма духовно-практичної діяльності, в якій розвиваються й освоюються загальні людські цінності. У свою чергу, педагогіка вбачає у мистецтві найважливіший засіб розвитку і виховання особистості. Мистецтво виступає засобом соціалізації й одночасно індивідуалізації особистості.

Арт-педагогіка передбачає роботу із особистістю шляхом організації взаємодії дитини/дітей та дорослого у культуротворчому мистецькому просторі з метою реалізації наступних освітніх завдань:

- розвиток креативності як спосіб вирішення нестандартних ситуацій та потреби до творчого самовираження;
- формування позитивної "Я-концепції" молодшого школяра на основі самопізнання та самоприйняття;
- гармонізація особистісного розвитку учнів в контексті тріади "природа – я – соціум";
- розвиток емоційно-вольової сфери молодшого школяра.

Творчий розвиток молодших школярів відбувається через навчальну діяльність і завдяки їй. Творча навчальна діяльність учнів виступає своєрідною формою прояву і одним із вирішальних факторів розвитку та формування творчої особистості учнів. Дійсно, в процесі навчальної діяльності школярі виконують творчі завдання, що сприяють розвитку творчих якостей, що врешті-решт забезпечує успішну творчу діяльність.

Для початку необхідно створити сприятливу емоційну атмосферу в аудиторії. В умовах стандартної класної кімнати з метою організації своєрідного арт-терапевтичного простору увагу варто зосередити на організації двох робочих зон. Перша зона, на думку Л. Лебедевої, включатиме особисті робочі місця школярів (парту і стілець) для індивідуальної творчості, а друга – вільну від меблів частину класу, в якій легко можна було б пересуватися, рухатися чи навіть танцювати. Професійні арт-терапевти радять мати і "спецодяг" (фартух та наруківники) для занять із використанням фарб, щоб знизити тривожність молодших учнів у зв'язку з можливістю забруднитися [3].

Арт-педагогічні заняття у початковій школі можна проводити індивідуально, в парах, у маленькій групі або в цілому класі. Останній варіант є найбільш прийнятним, особливо якщо ці заняття буде проводити вчитель початкових класів з метою глибшого вивчення внутрішнього світу своїх вихованців та розвитку їх творчих здібностей.

В залежності від завдань, які стоїть перед вчителем слід обирати різні види арт-педагогіки: кольоротерапія, ізотерапія, казкотерапія, музикотерапія, пісочна терапія, використання драми, ігор.

Вчитель заздалегідь має подбати про обладнання. Необхідно зазначити, що вибір матеріалів у кожної дитини індивідуальний. Як показує практика, молодші школярі частіше вибирають фарби. Проте, вчителю необхідно мати в своєму арсеналі різні матеріали:

- олівці, фломастери, кольорова крейда, пастель, сангіна, художнє вугілля, акварель, гуаш, пензлики, губки;
- папір кольоровий, картон, фольга, клей, скотч, ножиці, нитки, мотузки, клаптики тканини;
- пластилін, глина, спеціальне тісто, пісок.

Лише матеріальної бази недостатньо. Щоб досягнути максимальної ефективності, вчителю потрібно заздалегідь спланувати роботу та дотримуватися певних етапів:

- *Перший етап* – "налаштування на творчість". Завдання цього етапу – підготувати учасників до спонтанної художньої діяльності. При цьому можна використовувати ігри, рухові і танцювальні вправи, нескладні образотворчі прийоми. Наприклад, різні варіанти техніки "карлочки", "закритих очей", "автографи", "естафета ліній" тощо. При виконанні цих вправ відбувається зниження контролю з боку свідомості і настає релаксація.

- *Другий етап* – актуалізація візуальних, аудіальних, кінестетичних відчуттів. На цьому етапі можна використовувати малюнок у сполученні з елементами музичної і танцювальної терапії.

- *Третій етап* – індивідуальна образотворча діяльність. Заняття візуальним мистецтвом сприяють розкриттю внутрішніх сил людини. На цьому етапі важливий процес спонтанної творчості, емоційний стан дитини, її внутрішній світ, пошук засобів саморозвитку і творчості.

- *Четвертий етап* – активізація вербальної і невербальної комунікації. Завдання цього етапу полягає у створенні умов для внутрішньогрупової комунікації. Кожному учаснику пропонується показати свою роботу і розповісти про неї.

- *П'ятий етап* – колективна робота в малих групах. Діти придумують сюжет і програють невеликі спектаклі, що дозволяє позбавитися від неприємних відчуттів і емоцій.

- *Шостий етап* – рефлексивний аналіз. Цей етап передбачає взаємопідтримку: обмін доброзичливими висловлюваннями, позитивними емоціями. Атмосфера емоційної теплоти, емпатії, турботи дозволяє кожному учаснику відчути приємні відчуття. На завершення заняття необхідно всім дітям подякувати і похвалити їх [1].

Варто зазначити, що під час проведення арт-терапевтичних занять важливим є творчий акт та особливості внутрішнього світу "творця", що виявляються у результаті втілення цього акту.

Для реалізації арт-педагогічних технік може бути виділено один розвантажувальний урок, коли учні посеред тижня відчувають втому; замість класної години, особливо, якщо арт-педагогічна техніка спрямована на розвиток творчого потенціалу і критичного, нестандартного мислення; на інтегрованих уроках і на інших уроках, якщо це доцільно.

Отже, проведений аналіз наукової психолого-педагогічної літератури свідчить, що арт-педагогіка є одним із перспективних методів розвитку творчих здібностей молодших школярів та повністю відповідає сучасним тенденціям освіти.

Використання арт-педагогічних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи сприяє підвищенню в учнів інтересу до навчальної діяльності, розвитку творчого потенціалу школярів.

Подальші дослідження спрямовані на оптимізацію використання окремих методів арт-педагогіки в урочній та позакласній роботі вчителя початкової школи.

Список використаної літератури

1. Вознесенська О. Особливості арт-терапії як методу / О. Вознесенська // Психолог. – 2005. – № 39. – С. 5–8.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
3. Лебедева Л. Д. Арт-терапия в педагогіці // Педагогіка. – 2000. – № 9. – С. 27 – 34.

Малицький Ігор,
студент 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А. Басюк*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Одним із найпріоритетніших завдань сучасної початкової освіти в Україні є створення належних умов для формування особистості молодшого школяра його громадянських рис, розкриття творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Реалізація цього завдання буде здійснюватися у контексті формування громадянської компетентності в молодших школярів.

Громадянська компетентність є однією з ключових компетентностей формування людини-громадянина. Під нею розуміють здатність активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства [3, с. 12].

У Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що основним завданням початкового навчання є оволодіння учнями ключовими компетентностями, до яких відносять: уміння вчитися, соціальну, громадянську, загальнокультурну, інформаційно-комунікативну, здоров'язберезувальну. Ці компетентності є наскрізними інтегрованими утвореннями, які формуються у взаємозв'язку урочної й позаурочної роботи, у взаємодії з соціумом [5, с. 93].

Саме молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування якостей справжнього свідомого громадянина, патріота своєї землі. Формування любові до Батьківщини, шани до звичаїв та традицій рідного народу, до його мови – невід'ємна складова громадянського виховання молодшого школяра. Саме цьому здатна сприяти позаурочна робота у всьому різноманітті своїх форм та методів.

Проблема громадянського виховання та процес формування громадянської компетентності розглядалися багатьма видатними педагогами минулого століття: В. Сухомлинським, Г. Ващенком, С. Русовою, А. Макаренком та сучасними науковцями: О. Савченко, О. Сухомлинською, М. Боришевським, І. Тараненко, С. Рябовою та ін.

Проблемам організації навчального процесу в початковій школі присвячені дослідження В. Бондаря, М. Вашуленка, Н. Бібік, Ю. Гільбуха, О. Савченко, І. Шапошнікової [2, с. 133].

Сучасними українськими педагогами О. Пометуном та І. Тараненком проаналізовано концепції і тенденції громадянського виховання. Ними схвалено загальноєвропейське бачення громадянськості та виділено шляхи її формування. Педагогічні основи громадянського виховання в сучасних умовах розроблені в дослідженнях Беха, Н. Бібіка, М. Боришевського, В. Кременя та ін.

Поняття компетентність передбачає: потенціал людини, який виявляється ситуативно; інструментарій одночасного розуміння і дії, що дозволяє їй сприймати нові культурні, соціальні, економічні й політичні реалії, діяти адекватно ситуації, яка виникла [1, с. 13].

У формуванні громадянської компетентності школяра провідна роль належить початковій школі. Процес формування громадянської компетентності здійснюється у контексті громадянсько-патріотичного виховання особистості.

Проблема виховання громадянина як одне з головних завдань держави і суспільства була об'єктом дослідження філософів, істориків, педагогів, починаючи з античних часів і є такою сьогодні.

У структурі громадянської вихованості дітей молодшого шкільного віку виділяють когнітивний, ціннісний, діяльнісний, процесуально-особистісний компоненти, котрі в реальному навчально-виховному процесі чітко взаємодіють, утворюючи системну цінність [2, с. 350].

До основних форм та методів роботи у контексті проблеми формування громадянських почуттів молодшого школяра слід віднести: екскурсії, гурткову роботу, виховні позакласні заходи та ін.

Назву країни можна закріпити з дітьми в іграх в позаурочній роботі під час різноманітних заходів: вікторин, конкурсів («Хто більше назве країн», «Люби та знай свій рідний край», «Подорож у країну цікавинок» та ін.), у вправах та іграх типу: «Із різних назв країн визнач нашу країну», «Пошукаємо нашу країну на карті, глобусі», «Як написати адресу на конверті», тощо [4, с. 13].

Діти повинні знати назву столиці своєї Батьківщини, її визначні місця, а це можна здійснити за допомогою екскурсій (у музеї, у визначні місця, де жили і творили видатні особистості рідного краю).

У структурі громадянського виховання дітей молодшого шкільного віку виділяють когнітивний, ціннісний, діяльнісний, процесуально-особистісний компоненти, котрі в реальному навчально-виховному процесі чітко взаємодіють, утворюючи системну цінність. Відповідно до структури розроблені критерії сформованості почуття громадянськості, які складають зміст громадянської компетентності. Основними серед них є: усвідомлення та міцність знань про державу, народ, правила колективного життя в суспільстві, культурні норми, правила, моделі поведінки, демократичні свободи; оволодіння громадянською культурою; здатність до порозуміння, співпраці; самостійність у реалізації поставлених завдань.

З усього вище зазначеного слід сформулювати такі висновки:

1. Громадянське виховання та процес формування громадянської компетентності молодшого школяра у навчальних закладах України все очевидніше стає основою педагогічного процесу і, зокрема, виховної діяльності у позанавчальний час.

Під громадянською компетентністю розуміють здатність активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства [5, с. 94].

У формуванні громадянської компетентності школяра провідна роль належить початковій школі. Але для того, щоб учитель був спроможний свідомо працювати в цій галузі, йому потрібно чітко уявляти, в чому полягає сутність такого складного особистісного феномена як громадянськість.

Процес формування громадянської компетентності здійснюється у контексті громадянсько-патріотичного виховання особистості.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування якостей справжнього, свідомого громадянина, патріота своєї землі. Формування любові до Батьківщини, шани до звичаїв та традицій рідного народу, до його мови – невід'ємна складова громадянського виховання молодшого школяра. Саме цьому здатна сприяти позаурочна робота у всьому різноманітті своїх форм та методів.

До основних форм та методів роботи у контексті проблеми формування громадянських почуттів молодшого школяра слід віднести: екскурсії, гурткову роботу, виховні позакласні заходи та ін.

2. З метою виявлення рівня громадянської компетентності молодшого школяра була організована та проведена експериментальна робота, яка передбачала 3 етапи:

- констатувальний (первісний стан громадянської компетенції молодших школярів);
- формувальний (програма, що передбачала підвищення рівня громадянської компетентності молодшого школяра);
- контрольний: аналіз ефективності педагогічних умов формувального етапу експерименту.

Визначено, що до основних завдань громадянського виховання молодших школярів належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, школи, міста);
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- почуття власної гідності до представників свого народу;
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей.

Список використаної літератури

1. Гнатюк В.С. Управління системою національного виховання учнів початкових класів // Початкова школа. – 2000 – № 4 – С. 13.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник /С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
3. Магдик О.О. Громадянська освіта в сучасній школі // Виховна робота в школі. – 2005. – №2. – С. 12.
4. Пашенко Д. Патріотичне і національне виховання – складові становлення громадянина //Шлях освіти. – 2002 – № 1 – с. 9–14.
5. Рехтета Л.О. Основи громадянського виховання учнів у позаурочній виховній діяльності // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного

університету ім. К.Д. Ушинського (Зб. наук. праць). – Вип. 5.– Одеса, 2001. – с. 90–95.

6.Юркевич В.С. Проблеми державотворення і національна ідея // Голос України. – 2002. – № 2 – С. 15

Мальована Марічка,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат психологічних наук,
доцент *Н.М. Дубравська*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Поняття «здоров'я» має безліч визначень. Але самим популярним і, мабуть, найбільш сконцентрованим варто визнати визначення дане Всесвітньою організацією охорони здоров'я: «Здоров'я – це стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, а не просто відсутність хвороб або фізичних вад».

Здоров'я розглядається як цілісний і водночас багатовимірний феномен – через фізичну, соціальну, психічну й духовну складові.

Фізична складова здоров'я – фізичний (тілесний) стан людини та її фізичний розвиток; здатність людини пристосовуватися до змін навколишнього середовища та ефективно протидіяти хвороботворним чинникам.

Соціальна складова здоров'я визначається як узгоджена взаємодія дитини з природним і соціальним середовищем, розв'язання нею різних життєвих ситуацій у навколишньому середовищі.

Психічна складова здоров'я визначає розвиток основних функцій психіки дитини як особистості, оптимальне її пристосування до змін середовища та досягнення психічного благополуччя. Духовна складова здоров'я формується через поєднання бачення прекрасного в оточенні, в самій людині, вироблення певних правил поведінки, відповідальне ставлення за здоров'я і життя своє та інших людей [1, с. 3].

Культура здоров'я – це інтегральне поняття, що складається з таких різномірних складових, як культура ставлення до власного тіла, до свого соціального оточення, значущим іншим, сім'ї, професії, до світу і життя в цілому [4, с. 10].

Здоров'я підростаючого покоління та розробка ефективних заходів, спрямованих на його зміцнення, в даний час – найважливіша соціальна задача. Саме в ранньому дитинстві, дошкільному та шкільному віці формується здоров'я дорослого населення.

Вивчення стану здоров'я різних контингентів дітей не виявило позитивної динаміки за останні п'ять років. Навпаки, простежується збільшення чисельності дітей з хронічними захворюваннями і функціональними відхиленнями, зростання шлунково-кишкової, алергічної, ендокринної, нервово-психічної патології, захворювань крові, порушень зору. Більш як у 5 разів підвищилася захворюваність дітей на хвороби обмін у речовин.

Згідно з статистичними даними 60% випускників загальноосвітніх закладів мають порушення постави, 50% – короткозорість, 40% – порушення серцево-судинної системи та нервово-психічної системи, 60% – порушення мови.

Проблеми виховання культури здоров'я розробляються в педагогіці досить давно, їх досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні педагоги, такі як Я.А. Каменський, І.Г. Песталоцці, Ф.А. Дистервег, К.Д. Ушинський, В.А. Сухомлинський. В останні з'явилося багато праць, які розкривають сутність і зміст валеологічного виховання школярів (І.І. Брехман, Е.Н. Вайнер, В.В. Колбанов, Л.Г. Татарникова та ін.).

Проблема збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління, розуміння значення здоров'я як пріоритетної соціальної та особистісної цінності з кожним днем стає більш гострою і вимагає активних дій, в першу чергу, з боку педагогічної науки. З точки зору сучасних гуманістичних ідеалів здоров'я розглядається не тільки як важливий суспільний та індивідуальний ресурс, але і як ведучий показник життєздатності, рівня соціального й особистого благополуччя, гармонійності розвитку людини і суспільства.

Однією з найважливіших завдань сучасної початкової школи є формування культури здоров'я і виховання свідомого, відповідального ставлення до збереження та зміцнення здоров'я у школярів.

Формування культури здоров'я – цілеспрямований процес взаємодії учасників навчально – виховного процесу (учнів, учителів, батьків) середовищі навчального закладу, сім'ї, соціального оточення, метою якого є відновлення, збереження, укріплення, формування та передача фізичного, психічного та соціального здоров'я. Успіх у такій роботі багато в чому залежить від тісної взаємодії і цілеспрямовано організованої спільної роботи батьків і вчителів початкових класів з сім'єю, яка є первинною ланкою у становленні та розвитку особистості учня.

Формування культури здоров'я молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи – комплексна педагогічна проблема, що охоплює різні аспекти розвитку дитини в молодшому шкільному віці і передбачає виявлення педагогічних умов для її вирішення.

Успішне формування культури здоров'я молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи буде можливим при дотриманні наступних педагогічних умов:

- створення у школі та сім'ї освітньо-виховного середовища, спрямованого на формування культури здоров'я молодшого школяра;
- підготовка вчителів початкових класів до формування культури здоров'я у взаємодії з батьками;
- використання сучасних форм, методів і засобів у формуванні культури здоров'я молодших школярів [5, с. 35].

Розглянемо одне з них, а саме створення у школі та сім'ї освітньо-виховного середовища, спрямованого на формування культури здоров'я молодшого школяра. Успішність даного процесу в повній мірі залежить від середовища, оточуючої дитини, оскільки з початку шкільного життя, дитина знаходиться в двох досить протилежних виховних середовищах: сімейної та шкільної.

У психолого-педагогічній літературі «середовище» трактується досить широко: як середовище життєдіяльності і як освітнє середовище. На думку Ю. Мануйлова, «середовище» - це частина простору, з якою суб'єкт стикається, в якому живе [3, с. 27].

На думку Т. Алексеєнко, «середовище» включає соціально-побутові умови і ту сукупність людей, які оточують дитину, а тому «середовище» для дитини – це

характер виховання, інтереси, установки оточуючих людей, які в своїй сукупності створюють своєрідний мікроклімат сім'ї [2, с. 19].

Отже, середовище—це все те, що оточує людину, починаючи з сім'ї, включаючи соціальне середовище, що створює умови для його розвитку, соціалізації і формування як особистості.

Оточення дитини є дуже важливим фактором у його розвитку і формуванні. Для дитини це, насамперед, люди, які його оточують: батьки, вчителі, однолітки, позашкільні друзі.

Середовище, яке оточує школяра в навчальному закладі, є одночасно освітньої та виховної. Освітнє середовище розглядають як підсистему соціокультурного середовища, як сукупність факторів, обставин, ситуацій, що склалися історично, і як цілісність спеціально організованих умов розвитку особистості учня.

У сучасній школі частіше за всю умову збереження здоров'я розуміються і дотримуються лише відносно "фізичного благополуччя" учасників освітнього процесу тобто зв'язуються із створенням зовнішніх умов, відповідних санітарним правилам (СП 2.4.2. 782-99 р.), з організацією навчання здоровому способу життя. При цьому край мало уваги приділяється "стану психічного і соціального благополуччя". Тому, при організації навчального процесу, необхідно враховувати і дидактичний аспект збереження здоров'я - застосування " здоров'язберігаючих педагогічних технологій".

Поняття «здоров'язбережувальні технології» об'єднує всі напрямлення діяльності освіти по формуванню, збереженню та зміцненню здоров'я учнів. Технології здоров'язбережувальної педагогіки, є сукупністю прийомів і методів організації навчально – виховного процесу без шкоди для здоров'я учнів та вчителів.

Мета здоров'язбережувальних освітніх технологій навчання полягає у забезпеченні учня можливістю збереження здоров'я за період навчання у школі; сформувати в учня необхідні знання, уміння і навички про здоровий спосіб життя; навчити використовувати отриманні знання у повсякденному житті.

Здоров'язбереження може виступати, як одна із задач якогось освітнього процесу. Це може бути освітній процес медико – гігієнічного напрямку (відбувається при тісному контакті: педагог – медичний працівник – учень); фізкультурно – оздоровчого (заняття фізкультурою та спортом); екологічного (гармонійні відношення з природою) та ін.

Спираючись на це виділяють такі основні вимоги до якісного уроку в умовах здоров'язбережувальної педагогіки:

1. Побудова уроку на основі закономірностей навчально – виховного процесу з використанням останніх досягнень передової педагогічної практики з урахуванням питання здоров'язбереження.

2. Забезпечення необхідних умов для продуктивно пізнавальної діяльності учнів з урахуванням їх стану здоров'я, особливостей розвитку, інтересів, схильностей та потреб.

3. Встановлення міжпредметних зв'язків.

4. Активізація розвитку усіх сфер особистості учнів.

5. Ефективне використання педагогічних засобів здоров'язбережувальних освітніх технологій (фізкультхвилинок, рухливих ігор).

6. Формування практично необхідних знань, умінь та навичок, раціональних прийомів мислення і діяльності.

7. Забезпечення варіативного використання правил здорового способу життя в залежності від конкретних умов проведення уроку.

8. Формувати уміння вчитися, турбуючись про своє здоров'я.

9. Діагностика, прогнозування, проектування, планування і контроль кожного уроку з урахуванням особливостей розвитку учнів.

Навчальне середовище, в якому постійно знаходяться учні початкових класів, сприяє розвитку їхньої самостійності, незалежному мисленню, надбанню навичок прийняття рішень та готовності їх використання у повсякденному житті; створює сприятливі умови для правильного фізичного розвитку дітей, позитивно впливає на стан їхнього здоров'я.

Як бачимо, така організація навчального середовища сприяє вихованню ініціативи, довіри, конструюванню знань, розвитку та підтримці дружби, співробітництва, поваги до вчителів та дітей, відповідальності та успіху дітей. Працюючи у різних напрямках, які вони обирають за своїм бажанням, учні отримують задоволення від навчання, яке позитивно впливає на стан їхнього здоров'я. Вони не втомлюються і зберігають працездатність протягом усього дня.

Отже, підхід до навчально – виховного процесу треба розглядати, як інтегрований, тобто такий, що буде враховувати всі сфери здоров'я: фізичне, психологічне і соціальне. Цей підхід дає змогу виявити нові ресурси здоров'я, що з'являються в дитини під час навчання в школі, параметри здоров'я, а саме: стресостійкість, креативність, толерантність, інтелектуальна витривалість, готовність до подолання перешкод, емоційна компетентність і т.п. У межах такого підходу досягнення дитини в галузі здоров'я стають і метою, і результатом навчально – виховного процесу. Ми можемо говорити не тільки про здоров'язбережувальні технології, а й про здоров'ярозвиваючі технології, які потрібно використовувати вчителям та батькам.

Список використаної літератури:

1. Безруких Н.А. Про сутність здорового способу життя /Н.А.Безрукіх//Культура здоров'я та безпека життєдіяльності: збірник статей за матеріалами Всеросійської з міжнародною участю науково-практичної конференції Балашов: Изд-во «Арья», 2011.– 59 с.
2. Гринина О.О. Здоров'я – основний розділ програми медико-соціальної характеристики сім'ї/Гринина О.О., Кіча Д.І., Важнова Т.В., Хіло Є.В.// Охорона здоров'я РФ.– 2012. –№ 1.– 53 с.
3. Малярчук Н.Н. Валеологія: навчальний посібник / Н.Н. Малярчук. –2008.–128 с.
4. Чимаров В.І. Про стратегічні орієнтирах формування здоров'я дітей в освітніх установах//Освіта і наука. – 2013.– № 1 (3).–87 с.
5. <http://grytsai.rv.ua/wpcontent>

Михайлівська Владислава,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Особливе значення для дітей сьогодні має комп'ютер. Поєднуючи в собі можливості телевізора, відеомагнітофона, книжки, будучи універсальною

іграшкою, здатною імітувати інші іграшки й різноманітні ігри, сучасний комп'ютер разом з тим може стати для дитини рівноправним партнером, спроможним реагувати на її дії й запити, партнером, якого їй так часом не вистачає. Терплячий товариш і мудрий наставник, творець казкових світів і героїв, вершина інтелектуальних досягнень людства, комп'ютер відіграє все більшу роль у позанавчальній діяльності сучасних дітей й у формуванні їхніх психофізичних якостей і розвитку особистості.

Використання комп'ютерів у навчальній і позаурочній діяльності школи є дуже природним з погляду дитини і виступає одним з ефективних способів підвищення мотивації й індивідуалізації навчання, розвитку творчих здібностей та критичного мислення молодших школярів.

Інформаційні технології на уроках в початковій школі - не просте випробування і для вчителя. По-перше, воно вимагає певного рівня обізнаності педагога в можливостях комп'ютера. Активна індивідуальна робота учнів вимагає від педагога значної уваги і організованості з контролю за результатами такої діяльності та відповідної організації навчального процесу. Урок з використанням комп'ютерів не є полегшеним для вчителя, скоріше навпаки, але надзвичайно важливо, що ефективність такого уроку значно перевищує звичайний.

Особливістю навчального процесу із застосуванням інформаційних технологій є те, що центром діяльності стає учень, який, виходячи зі своїх індивідуальних здібностей та інтересів, вибудовує процес пізнання. Учитель часто виступає в ролі помічника, консультанта, що заохочує оригінальні знахідки, стимулює активність, ініціативу, самостійність.

Грамотне використання будь-яких засобів інформаційних технологій на уроках тягне за собою розвиток особистості дитини: інтелекту, пам'яті, уваги і т.д. Використання інформаційних технологій на уроці є потужним мотиваційним стимулом. Але в той же час, необхідно розуміти, що збільшення часу безпосередньої роботи за комп'ютером молодшого школяра ініціює низку негативних наслідків: перезбудження нервової системи, втоми очей, статистичне напруження м'язів спини і шиї, загальну стомлюваність організму. Тому, якою б привабливою не була навчальна діяльність з використанням комп'ютера на уроці, необхідно суворо дотримуватися встановлених санітарних норм [3].

Основним видом діяльності учня початкової школи разом з навчанням є гра. Комп'ютерні навчальні програми ставлять перед дитиною реальні цілі, які можливо досягнути: розв'яжеш приклади – допоможеш казковим героям. Таким чином в, учня формується позитивна мотивація засвоєння знань.

Використання сучасних комп'ютерних технологій є важливим моментом при формуванні особистості учня та його світогляду, створює багаті умови для розвитку інтелектуальних здібностей школярів.

Комп'ютерні технології допомагають вчителю підвищувати мотивацію навчання дитини до предмета і призводить до цілого ряду позитивних наслідків:

- Психологічно полегшує процес засвоєння матеріалу учнями;
- Збуджує жвавий інтерес до предмета пізнання;
- Розширює загальний кругозір дітей;
- Зростає рівень використання наочності на уроці;
- Йде більш повне засвоєння теоретичного матеріалу;

- Йде оволодіння учнями уміння здобувати інформацію з різноманітних джерел, обробляти її за допомогою комп'ютерних технологій; підвищується продуктивність праці вчителя та учнів на уроці.

Зауважимо, що комп'ютер не замінює вчителя, а тільки доповнює його. Підбір навчальних комп'ютерних ігор залежить насамперед від поточного навчального матеріалу й рівня підготовки учнів. Наявність різних програмно-педагогічних розробок забезпечує можливість вибору для вчителя, який творчо працює, й дозволяє використовувати їх із різними навчальними програмами й методичними посібниками. Цей вид діяльності дає можливість вчителю проявити творчість, індивідуальність, уникнути формального підходу до проведення уроків.

Інформаційні технології та мультимедію зручно використовувати при проведенні годин спілкування, які відразу стають цікавішими і кориснішими для дітей. Для проведення години спілкування, позакласного заходу частіш за все використовують презентацію. Підготовка презентацій - серйозний, творчий процес, кожен елемент якого повинен бути продуманий і осмислений настільки, щоб його сприйняли учні. Безліч фотографій, відеофрагментів, музики дозволяють зацікавити абсолютно всіх дітей класу. Також учні беруть активну участь у підготовці подібних заходів. Мультимедія- це засоби запису, опрацювання і відтворення звуку; засоби опрацювання і візуалізації тесту, графічних об'єктів; засоби запису і відтворення відео [4].

Методика використання мультимедійних технологій у процесі вивчення матеріалу сприяє наступному:

- посиленню мотивації навчання учнів;
- зростанню якості навчання і виховання, підвищенню інформаційної культури учнів;
- підвищенню рівня обізнаності учнів щодо сучасних інформаційних технологій;
- демонстрації можливостей комп'ютера не лише як засобу для гри.

Уроки з мультимедійним супроводом допомагають ефективно вирішувати наступні дидактичні завдання:

- сформувати мотивацію до навчання взагалі;
- засвоїти базові знання з предмета;
- сформувати навички самоконтролю.

Дану технологію можна розглядати як пояснювально-ілюстративний метод навчання, основним призначенням якого є організація засвоєння інформації на основі сполучення навчального матеріалу з його зоровим сприйняттям [3, с 32]

Уроки з використанням інформаційних технологій не тільки розширюють і закріплюють отримані знання, а й значною мірою підвищують творчий і інтелектуальний потенціал учнів. Оскільки фантазія і бажання проявити себе у молодшого школяра великі, варто вчити його якомога частіше висловлювати власні думки, в тому числі і за допомогою інформаційних технологій. Використання інформаційних технологій на уроках в початковій школі дає можливість проявити себе кожному з учнів, при цьому форми роботи вибирає для себе сам учень [1].

Що ж можна порадити вчителю щодо вдалого використання нових інформаційних технологій для вирішення виховних завдань? Адже не складно загубитись серед теперішніх пропозицій, використовуючи комп'ютер буквально у всіх формах і методах виховання:

1. Використання комп'ютера тільки за умови необхідності дасть змогу покращити виховний процес.

2. Використання продуктів мультимедіа має бути корисним, нести в собі певні завдання, а не лише бути забавкою для дитини.

3. Використання комп'ютерної техніки в тій чи іншій формі виховної роботи має носити сюжетний, а не постійний характер.

4. Інтегруючи комп'ютер в роботу класу, необхідно звертати увагу на здоров'я учнів, користуватись наявними правилами роботи з комп'ютером, слідкувати за технікою безпеки.

Учителі початкових класів розглядають комп'ютер як потужний дидактичний засіб, що залучає дітей до активної праці, підвищує їхній інтерес до навчання, сприяє повнішому засвоєнню матеріалу і підвищує ефективність навчання.

Комп'ютер стає для дітей другом і помічником у багатьох корисних справах. Удало підібрані комп'ютерні програми, як правило, забезпечують розвиток творчих здібностей дітей, їх інтересів, вмінь і навичок, є найпотужнішими джерелами розвитку пізнавальної активності та інтелектуальних почуттів дитини.

Список використаної літератури

1. Кравчук О. Застосування інформаційних технологій на уроках у початковій школі / О. Кравчук // Рідна школа. - 2004. - №1. – С.44-46.

2. Новиков С.П. Применение новых информационных технологий в образовательном процессе // Педагогика. – 2003. - № 9. – С.32-38.

3. Петлюшенко Н. Упровадження комп'ютерних технологій у початковій школі/ Початкове навчання і виховання. - 2012. - №1. – С.12.

4. Жук Ю.С. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання. – 2012. - №11. - С.7.

Мороз Альона,

студентка 31 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: викладач кафедри дошкільної освіти і педагогічних

інновацій ***І.М. Коновальчук***

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Політичні та соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні і спрямовані на утвердження демократичних засад розвитку держави, зумовлюють необхідність відповідних змін у всіх сферах життя суспільства, в тому числі і в галузі освіти, складовою якої є виховання. Тому створюються передумови для вдосконалення вітчизняної педагогічної освіти стосовно її відповідності вимогам Європейського освітнього простору, впровадження гендерних підходів у вихованні підрастаючого покоління. Для виховання різнобічно розвинутої, морально зрілої, творчої, соціалізованої особистості важливо розуміння гендерних особливостей, знання про взаємини жінок і чоловіків.

Багато авторів займалися проблемами гендерного виховання. Серед них можна назвати праці сучасних українських дослідників в галузі гендерної педагогіки і психології С. Вихор, В. Гайденко, Т. Говорун, І. Іванова, О. Кікінежді, О. Луценко, О. Цокур про сутність, значення та принципи гендерного виховання дітей і молоді. Необхідність підготовки майбутніх учителів до гендерного виховання

молодого покоління наведена в працях І. Бондаревської, Г. Лактіонової, О. Любарської, С. Юдіна.

Мета статті полягає в аналізі психолого-педагогічних умов гендерного виховання молодших школярів.

Антон Макаренко вважав, що «виховання дівчинки чи хлопчика – це передусім формування культури особистості, виховання її як майбутнього сім'янина, формування в неї почуття любові, власної гідності, яке включає самоповагу й повагу до інших».

За В. Кравцем, гендерне виховання – “процес, спрямований на формування якостей, рис, властивостей, що визначають необхідне суспільству ставлення людини до представників іншої статі” [4]. Автор виділяє такі провідні завдання гендерного виховання:

- ознайомлення молодших школярів з цінностями, нормами і правилами міжстатевого спілкування;
- формування адекватного розуміння дорослості (її змісту, істинних ознак, проявів і якостей);
- розкриття особливостей жіночої і чоловічої психології, а також відмінностей поведінки представників різної статі;
- формування у вихованців правильного уявлення про стосунки статей, засновані на системі загальнолюдських і національних моральних цінностей [4].

Аналіз наукових доробок сучасних дослідників дали змогу визначити наступні педагогічні умови гендерного виховання дітей молодшого шкільного віку:

- удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних підходів;
- використання результатів гендерного аналізу підручників початкової школи для формування егалітарної свідомості;
- організація виховного процесу на засадах гендерної рівності [2].

Гендерне виховання особистості здійснюється під впливом родини, освіти, засобів масової інформації, релігії, мистецтва, мови, правової та державної політики. Застосування гендерного підходу у формуванні гармонійно розвиненої особистості пропонує новий спосіб пізнання дійсності, в якому відсутні нерівність. Ефективність гендерного виховання обумовлюється методами його впровадження. Для школи є характерні традиційні форми і методи навчання, такі як лекція, бесіда, самостійна робота з підручником тощо.

Однак традиційні методи не орієнтовані на активну взаємодію учня з вчителем, самостійне прийняття рішень, що може бути вирішальною передумовою формування їхньої гендерної складової у початковій школі, пріоритетну роль у гендерному вихованні повинні займати сучасні технології навчання, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення, будуються на основі багатобічної взаємодії. До сучасних технологій навчання відносяться різноманітні дискусії, ситуаційно-рольові ігри, драматизації, інтелектуальні аукціони, ситуації морального вибору [3].

У молодшому шкільному віці формується гендерна стійкість: дітям стає зрозуміло, що «гендер» не змінюється: хлопчики стають чоловіками, а дівчатка – жінками і ця приналежність до підлозі не зміниться в залежності від ситуації або особистих бажань.

Усвідомлення гендерної ідентичності дітьми молодшого шкільного віку не відбувається саме по собі. Поняття приналежності до тієї чи іншої статі у дитини

формується завдяки вихованню, яке він отримує в сім'ї і в школі [1]. Тому у процесі гендерного виховання необхідно враховувати фізіологічні і психічні особливості хлопчиків і дівчаток.

Особливості розвитку хлопчиків:

- у хлопчиків краще розвинена права півкуля, яка бере участь у розпізнаванні і аналізі зорових і музичних образів, форми і структури предметів, свідомої орієнтації у просторі;
- здоров'я слабкіше, організм гірше чинить опір хворобам, багато хвороб переносяться важче;
- фізично сильніші, більш рухливі, менш посидючі, тому потреба в русі вище в 4 – 6 разів;
- сміливіші;
- важче обробляють інформацію, отриману різними півкулями;
- використовують у малюнку меншу кількість кольорів, їх колірна гамма менш насичена;
- більше уваги при розповіді приділяють діям, оповідання відрізняються незавершеністю, простотою викладу, традиційністю сюжету;
- більш самостійні у судженнях, цінують динамічні моменти.

Особливості розвитку дівчаток:

- краще розвинена ліва півкуля, що забезпечує регуляцію мовленнєвої діяльності, рахунки і логічного мислення;
- велика витривалість, більш міцне здоров'я, організм краще чинить опір хворобам;
- фізично слабкіші; чутливі до шуму;
- менш рухливі, більш посидючі;
- віддають перевагу: чорному, синьому, червоному, жовтому, коричневим кольорами.
- мова зазвичай багатша, словниковий запас збагачується значно швидше.
- більш детально описують предмети, використовують складні речення в мовленні, більш емоційні.
- рівень літературного розвитку у дівчаток вище, ніж у хлопчиків; вони краще розбираються у стосунках персонажів.

Психологічні особливості хлопчиків:

- добре запам'ятовують інформацію розташовану вертикально;
- мало реагують на емоційну сторону мови;
- адекватно реагують на позитивні і негативні оцінки їх діяльності.
- висока активність розумової роботи в умовах дефіциту часу;
- швидко і легко вирішують нові завдання, добре сприймають складні в логічному плані сюжети оповідань, все сприймають аналітично.

Психологічні особливості дівчаток:

- добре запам'ятовують інформацію розташовану горизонтально;
- для дівчаток важлива емоційна забарвлення оцінки, а не її сутність; швидко схоплюють інформацію, але погано співвідносять її з вже наявною.
- похвала не спонукає їх до подальшого дії.
- увага і осмислення посилюється при сильно емоційній забарвленості матеріалу;

- активно відповідають на повторний інформативний заклик, в 6-7 років обсяг короткочасної пам'яті більше, ніж у хлопчиків.

Отже, школа є провідним інститутом гендерної соціалізації дітей. Реалізація розроблених педагогічних умов можлива завдяки розширенню зон самореалізації дітей; організації рівноправного співробітництва хлопчиків і дівчаток у спільній діяльності; залучення обох батьків до виховання дітей; урахування розвитку хлопчиків і дівчат. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві та системі освіти, створюють реальні передумови для повноцінного розвитку дівчаток і хлопчиків молодшого шкільного віку відповідно до їхніх статевовікових закономірностей та індивідуальних гендерних особливостей, що сприяють самореалізації жіночої/чоловічої індивідуальності, вихованню культури гендерних взаємовідносин.

Список використаної літератури

1. Говорун Т.В. Гендерна психологія: навчальний посібник / Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 308с.
2. Квас О.В. Педагогічні умови гендерної соціалізації дітей молодшого шкільного віку / О. В. Квас, Л. М. Вовк // Молодь і ринок: Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2014. – № 4 (111). – 34 с
3. Кікінежді О. Гендерне виховання змалку / О. Кікінежді // Дошкільне виховання. – 2006. – №2. – 126 с.
4. Кравець В.П. Гендерна соціалізація молодших школярів : [навч. посіб.] / В.П. Кравець, Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 192 с.

Мирончук Валентина,
студентка ІІ групи
навчально-наукового інституту педагогіки

СПІЛЬНА РОБОТА ШКОЛИ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ОБДАРОВаних ДІТЕЙ

На сучасному етапі розвитку педагогічної теорії і практики однією із актуальних проблем діяльності початкової школи є робота з обдарованими учнями. Особливий інтерес до цієї проблеми пояснюється суспільними потребами в розвитку неординарної та творчої особистості, здатної нестандартно мислити та самостійно і активно приймати адекватні рішення. Саме високообдаровані люди здатні зробити свій найбільший внесок у розвиток суспільства, його соціальний, науковий та технічний прогрес. Раннє виявлення обдарованих і талановитих дітей, їх навчання і виховання складає одну з головних проблем вдосконалення системи освіти. У наукових джерелах простежується думка, що обдаровані діти не потребують допомоги дорослих, особливо уваги та керівництва їх діяльністю. Проте не слід забувати, що такі діти найбільш чутливі до оцінки їх діяльності, поведінки і мислення, вони сприйнятливіші до сенсорних стимулів і краще розуміють відносини і зв'язки.

Як свідчить досвід, тісний взаємозв'язок школи та сім'ї може розвиватися завдяки педагогічній освіті батьків і залученню їх до виховної роботи. Школа і сім'я покликані спільними зусиллями сприяти всебічному розвитку підростаючих поколінь. Практика переконує, що сьогодні багато батьків у вихованні обдарованих дітей допускаються суттєвих недоліків. Так, окремі батьки

намагаються задовольнити всі дитячі примхи, усувають їх від праці. У таких сім'ях діти не беруть участі навіть в нескладній домашній роботі. Це негативно позначається на їхньому навчанні, ставленні до своїх однокласників, на власній самооцінці. Нерідко в сімейному вихованні обдарованих дітей трапляються й інші крайнощі – надмірна суворість та опіка, придушення самостійності дітей, що є недопустимим у роботі з такою категорією дітей. Зазначені недоліки сімейного виховання обдарованих дітей пояснюються недостатньою освіченістю батьків та браком у них необхідного досвіду виховання. Допомогти батькам відшукати правильні підходи у вихованні – одне із провідних завдань сучасної початкової школи.

Співпраця школи з сім'єю, опора на родинні традиції набуває сьогодні нового педагогічного змісту та особливої актуальності. Адже об'єктивна необхідність взаємодії школи і сім'ї у розвитку особистості молодшого школяра має глибокі соціальні й психолого-педагогічні основи. Вона зумовлена сутністю самого процесу виховання і розвитку, який пов'язаний з безпосереднім сприйманням особистістю як організованих, так і випадкових зовнішніх впливів. Впродовж багатьох віків людей хвилювала проблема становлення особистості. Відомий філософ Гельвецій відзначав, що люди не народжуються, а стають тими, ким вони є. Першоосновою розвитку дитини як особистості є виховання в сім'ї. Якщо сім'я зацікавлена у вихованні особистості, то виховний вплив школи посилюється, якщо ж такий союз слабкий або не склався взагалі, то позитивний вплив школи значно зменшується.

Школа і сім'я - два суспільних інститути, на яких покладено обов'язок виховувати особистість. Визнаючи школу провідною ланкою у розвитку особистості треба зазначити, що без єдності зусиль з сім'єю, ефективність цього процесу буде низькою. Адже саме сім'я найбільше впливає на її всебічний розвиток: укладом спільного життя, побутом, працею, традиціями, звичаями. Саме в сім'ї дитина засвоює такі загальнолюдські поняття, як добро і зло, правда і кривда, корисне і шкідливе, тобто її морально-етичні принципи на яких споконвіку ґрунтується педагогічний досвід народу [1, с.48]. Сім'я завжди була і залишається природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом матеріальної і емоційної підтримки, необхідної для розвитку її членів, особливо дітей, засобом збереження і передачі культурних цінностей від покоління до покоління.

Сім'я - один із головних виховних інститутів, значення якого у формуванні особистості дитини важко переоцінити. Лише в сім'ї, під керівництвом та з допомогою батьків дитина пізнає навколишній світ у всіх його складностях і багатогранних проявах, тут проходить її громадське становлення, формується світогляд та естетичні смаки. Здійснюючи родинне виховання, батьки створюють умови для повноцінного становлення та розвитку особистості, забезпечують дитині почуття захищеності, рівноваги, довіри, формують активне, зацікавлене ставлення до оточуючого середовища. З сім'ї починається дорога і до школи. У шкільному віці основою родинного виховання є формування в дітей гуманістичної моралі, естетичної культури, готовності до праці, до захисту рідної землі, патріотичних почуттів [2, с.122-123]. Виховання і навчання цілеспрямовано впливають на розвиток особистості, вони постають як свідомо, підпорядкована певній меті діяльність, результати якої мають передбачуваний характер. Педагоги та батьки мають керувати розвитком юної особистості. Це і є одним із шляхів

оптимізації взаємодії школи і сім'ї у розвитку особистості школяра. Проте школа - не єдине місце, де виховується і навчається молоде покоління. Діти здобувають освіту, виховуються і навчаються не лише в школі. Їх розвиток продовжується і поза стінами школи і насамперед - у сім'ї. На яку височінь не була б піднесена шкільна справа в нашій країні, школа сама, без допомоги батьків, не може успішно здійснювати виховання і навчання молодого покоління. Правильне виховання сприяє інтелектуальному, творчому розвитку особистості. Мисленнєві здібності краще розвиваються там, де вчителі і батьки правильно організують навчальну діяльність, сприяючи самостійному вирішенню творчих задач. Адже інтелектуально-творчий розвиток особистості учнів є одним із найважливіших завдань взаємодії сім'ї і школи в організації навчально-виховного процесу. Оптимізація взаємодії школи і сім'ї - необхідна умова успішного виховання і навчання дітей. Там, де вчителі і батьки виступають єдиним фронтом, там звичайно краще поставлена навчально-виховна робота школи і правильно організовано виховання дітей у сім'ї. Звичайно, дітей треба вчити розрізняти добро і зло, формувати в них критичне, непримиренне ставлення до тих, хто керується антигуманними поглядами та нормами моралі. Однак формування у дитини правильної життєвої позиції, активної протидії злу можливе на основі виховання у неї передусім поваги до людей, вміння самостійно зрозуміти добро, відрізнити його від злого, негідного. Джерелом людського життя є родина.

В освітньому просторі склалися різноманітні форми зв'язку школи і сім'ї. Найбільш поширеними способами їх оптимізації є: відвідування класним керівником і учителями батьків учнів, відвідування батьками школи, проведення класних і загальношкільних зборів, шкільні конференції батьків щодо обміну досвідом сімейного виховання, «дні відкритих дверей», або «батьківські дні», батьківські комітети при школі [3, с.10-12]. Важливе завдання освітнього закладу - допомогти батькам у виконанні ними функцій вихователів. Під цими функціями розуміються не тільки створення гармонійним взаємин між батьками та дітьми, але й їхніх передумов, формування певного способу життя, доброзичливих взаємозв'язків осіб - членів родини. Пріоритетним аспектом у роботі освітнього закладу з батьками є організація педагогічного всеобучу з метою формування їх педагогічної культури.

Велика заслуга в розробці питань педагогічної культури належить видатному педагогові сучасності В.О.Сухомлинському. «Педагогічна культура - це жива, творча педагогіка повсякденної творчої праці, та педагогіка, в якій теоретичні закономірності процесу впливу на духовний світ вихованця ніби зливаються з особистістю вчителя. Педагогічна культура - це, образно кажучи, техніка і технологія взаємодії майстра і об'єкта його праці... Багатогранність, різноманітність, відточеність, зразковий стан інструментів нашої творчості, уміння володіти ними так само тонко, як прекрасний музикант володіє скрипкою, - все це і є педагогічною культурою». Формування педагогічної культури батьків є частиною соціальної політики сучасного українського суспільства, оскільки послаблення інституту сім'ї - серйозна проблема соціальної політики держави. Діти, особливо на ранніх ступенях свого розвитку, намагаються повторювати вчинки і дії дорослих, що їх оточують. Пояснюється це тим, що в них ще немає достатніх знань і життєвого досвіду. В силу цього вони й намагаються наслідувати дорослих і насамперед своїх батьків. Ось чому поведінка батьків - це основний вирішальний засіб виховання дітей в сім'ї. Якщо батьки прагнуть виховати своїх

дітей правдивими і чесними, а самі в їх присутності говорять неправду, то ефективність їх виховного впливу значно знизиться. Якщо батько або мати намагаються виховати в своїх дітей такі якості, як дисциплінованість і організованість, ввічливість і повагу до старших, а самі не мають цих якостей, то їх виховна робота не дасть потрібних наслідків

Отже, формування педагогічної культури сучасної сім'ї - це процес виховання і перевиховання дорослих: батьків, інших членів родини, навіть опосередковано дітей, і який може бути корисним і необхідним і тим батькам, які не відчують проблем, виховуючи своїх дітей. Спільна робота школи і родини ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки: пріоритетності сімейного виховання, громадянськості, демократизму, гуманізації взаємин педагогів і батьків, ретроспективності, педагогізації батьків.

Список використаної літератури:

1. Костів В. Родинні взаємини і проблеми виховання дітей : [збірник статей] / В. Костів. - Івано-Франківськ, 1995. - 48 с.
2. Кононенко П. Концепція української національної школи-родини /Кононенко П. - К. : Школяр, 1992. - С. 122-132.
3. Липова Л. Концепція обдарованості / Л. Липова , Л. Морозова, С.Ренський //Рідна школа.-2003. - №4. - С.10-12.

Ничипоренко Катерина,

студентка 31 групи

навчально –наукового інституту педагогіки

ПРОЯВИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасне інформаційне середовище, яке побудоване на антигуманних принципах, за останній час усе більше і більше стає найсильнішим фактором виникнення у дітей молодшого шкільного віку такого виду девіантної поведінки, як агресивна поведінка, що може в підлітковому й юнацькому роках перетворитися навіть у стійку антисоціальну поведінку й сформувати соціально – не адаптовану особистість.

Підвищена агресивність у дітей є однією з найгостріших проблем сьогодення. Агресивна поведінка трапляється у багатьох дітей молодшого шкільного віку як відображення безпосередності та імпульсивності. Впродовж молодшого шкільного віку дитини на зміну агресивності приходять нові, про соціальні форми поведінки. Однак у певній категорії дітей агресія як стійка форма поведінки не лише зберігається, а й розвивається, трансформуючись у стійку рису особистості. Як наслідок знижується продуктивний потенціал дитини, звужуються можливості повноцінної комунікації, деформується її особистісний розвиток. Агресивна дитина завдає клопоту не лише оточуючим, а й собі. [2, с.352].

Аналіз наукової літератури показав, що ця проблема в останній час викликає все більший інтерес дослідників та практиків, про що свідчить зростання кількості досліджень та публікацій з питань агресії, насилля, конфліктів. При таких умовах стає актуальним аналіз проблеми агресивних проявів молодших школярів. Проблемою агресії у дітей займалися багато науковців, таких як Л. Берковіч, Бреслав Г.Є., Бютнер К, Лоренц К., Паренс Г. за кордоном, Фурманов І.А, Рум'янцева Т.Г., ЛютоваД.Г., Моніна Г.Б., в СНГ [1, с.7].

Мета статті – визначити шляхи профілактики та корекції поведінки у дітей молодшого шкільного віку, окреслити портрет агресивної поведінки.

Молодший шкільний вік – це особливий період в житті дитини. За Д. Ельконіним цей період супроводжується кризою 7-ми років. Це криза саморегуляції, яка виникає на основі особистої свідомості. Дитина починає регулювати свою поведінку правилами. В поведінці з'являється з одного боку, демонстративна наївність, яка роздратовує, так як інтуїтивно сприймається оточуючими як неправдивість. Дитина в цей період не володіє своїми почуттями (не може стримувати, але й не вміє управляти ними). Справа в тому, що втративши одні форми поведінки, вона не набула інших. В цьому віці діти вступають до школи. Перший рік навчання в школі – дуже складний переломний період в житті дитини. Зі зміною соціальної ситуації, змінюється весь склад життя дитини, місце в системі суспільних відносин, психоемоційне навантаження, до якого потрібно пристосовуватися [4, с.32]. Адаптація до нових вимог нерідко супроводжується різноманітними проявами агресивної поведінки.

Звернемося до вивчення понять «агресія», «агресивність».

Агресія – це мотивована деструктивна поведінка, що суперечить нормам і правилам існування у суспільстві, яка завдає шкоди об'єктам нападу (живим та неживим), носить фізичний та моральний збиток людям або викликає в них психологічний дискомфорт.

Агресивність – це властивість особистості, що виражається в готовності до агресії.

У сучасній психологічній літературі, присвяченню проблеми дитячої агресивності, визначаються наступні джерела її виникнення:

- травматичні переживання, порушення автономії дитини в па ньому віці;
- різні види страху: страх перед розлукою, страх втрати батьківської любові, страх перед тілесним пошкодженням;
- пережиті негативні почуття.

Агресивність – один з факторів, який негативно впливає на адаптацію дитини в шкільному колективі. У взаємодії з класом наслідком агресивності є неприйняття дитини як особистості, формування негативного ставлення до неї. Відповідно, на свою адресу така дитина отримує більше негативних дій, ніж інші діти, що, у свою чергу, спричиняє нові спалахи агресивності як наслідок емоційного напруження і стресового стану.

Сучасні дослідники причинами агресивної поведінки дітей вважають:

- копіювання поведінки батьків;
- наслідки агресії в процесі безпосереднього набуття негативного досвіду;
- участь, а не пасивне спостереження;
- надмірне захоплення відео, телебаченням, комп'ютерними іграми;
- вродженні передумови для так званої дитячої нервозності й спадкову схильність до певного типу нервової системи, що характеризується нестійкістю, легкою збудливістю нервової системи;
- відсутність умов для активної діяльності, переважно, хронічну втому;
- будь – які стресові чинники (наприклад, вступ до першого класу);
- захворювання;
- нездоровий психологічний клімат у сім'ї.

Головними чинниками виникнення агресивних проявів у дітей є:

- стиль виховання у сім'ї (гіперопікування та гіпоопікування);

- повсюдна демонстрація сцен насильства;
- нестабільні соціально – економічні умови;
- індивідуальні особливості людини (знижена довільність, низький рівень активного гальмування тощо);
- соціально – культурний статус родини тощо.

Агресивність дітей молодшого шкільного віку пов'язана також з процесами статево - роліової ідентифікації, звідси витікають різні прояви агресивності у хлопчиків та дівчаток. Агресивність дівчаток частіше спрямована на особистість « з середини» а хлопчиків – «зовнішня» агресивність.

Агресивна дитина часто відчуває себе знедоленою, не потрібною. Жорстокість і байдужість батьків призводять до порушення батьківсько-дитячих стосунків і вселяють в душу дитини впевненість в тому, що її не люблять. « Як стати улюбленою і потрібною?» - нерозв'язна проблема, що стоїть перед маленькою людиною. Тому вона й шукає способи повернути увагу дорослих і однолітків до своєї проблеми.

Батькам і педагогам не завжди зрозуміло, чого домагається дитина чому вона поводиться так, хоча наперед знає, що від дітей може дістати відкоша, а від дорослих – покарання. Насправді, така поведінка – лише відчайдушна спроба завоювати своє «місце під сонцем». Дитина не має уявлення про інші спроби боротьби виживання в цьому дивному і жорсткому світі. Не знає, як захистити себе.

Агресивні діти дуже часто підозрілі й насторожені, люблять перекладати вину на коєне на інших. Такі діти часто не розуміють власної агресивності. Вони не помічають, що викликають у оточуючих страх і стурбованість, їм, навпаки, здається, що весь світ – проти них.

Агресивні діти потребують розуміння й підтримки дорослих, тому головне завдання психолога полягає не в тому, щоб поставити « точний діагноз», а тим більш « приклеїти ярлик», а в тому, щоб надати посильну і своєчасну допомогу дитині.

Критеріями визначення агресивності виступають специфічні особливості поведінки дитини. Агресивна дитина часто втрачає контроль над собою, сперечається, свариться з дорослими, відмовляється виконувати їх правила, винуватих інших у своїх помилках, буває заздрісною, чутливо й швидко реагує на різні дії оточуючих (дітей і дорослих), які не рідко дратують її.

Дитині, в поведінці якої спостерігається велика кількість ознак агресивності, необхідна допомога фахівця: психолога або лікаря. Потрібно більше уваги приділяти вихованню дитини, її значущості та незамінності у шкільному колективі. Слід у роботі з дітьми широко використовувати вправи, бесіди, етюди, роботу в групах та парах, з їх допомогою ми допоможемо дітям знайти спільну мову у колективі, а також зрозуміти свою індивідуальність та приналежність до суспільної групи.

Великого значення для появи агресивності у шкільному віці набуває популярність дитини у групі однолітків. Не маючи адекватних засобів спілкування, дитина намагається посісти лідируюче місце в групі. І різні вікові періоди вирішальне значення для здобуття популярності мають різні вимоги з боку групи. Мають значення інтелектуальний рівень, розвиненість мови, фізичний розвиток, спритність, ступінь оволодіння різними діяльностями. Агресивність таким чином може бути наслідком переживань, пов'язаних з образом, ущемленням

самолюбством. Уперше вона виникає в тій ситуації, яка травмує психіку і спрямована проти тих, кого дитина вважає причиною неприємних переживань і конфліктів.

Список використаної літератури:

1. Абраменкова В. В. Игры и игрушки наших детей: забава или пагуба? Современный ребёнок в игровой цивилизации / В. В. Абраменкова. – 2-е изд. – М.: Даниловский благовестник, 2011. – С. 11-69, 90 – 106.
2. Берон Р. Р. Агресія / Р.Р. Берон. - Санкт- Петербург: СПб, 2001. - С.352.
3. Медведева И. Я. Дети нашего времени / И. Я. Медведева, Т. Л. Шишова, - М.: Информпечать. – 2000. – С. 103 – 107.
4. Рум`янцева Т.Г. Агресія: проблеми і пошуки у західній філософії і науці / Т.Г. Рум`янцева. - М.: 1991 – С. 89 – 133.

Олехнович Оксана,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник:, кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А. Басюк*

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

В наш час все частіше і частіше постає проблема виховання культури поведінки молодших школярів. Робота над вихованням навичок і звичок культурної поведінки починається з приходом дітей до школи. Саме в початкових класах закладаються основи акуратності й охайності, увічливості, точності, прищеплюються гарні манери, уміння гарно поводитися в школі, будинку, на вулиці й у громадських місцях. В даний час в суспільстві можна побачити дітей, які зовсім не володіють культурою мови, неправильно поводяться в громадських місцях, вживають нецензурні слова. Таких дітей необхідно з дитинства навчати правилам поведінки. Тому це питання постає ще з раннього віку. Молодший шкільний вік – це найсприятливіший період для того, щоб виховати в школяра хороші манери поведінки. Діти цього віку більш свідомо спроможні сприймати вимоги до своєї поведінки і швидше запам'ятовують те, що їм говорять дорослі.

Проблемою виховання дітей займалась велика кількість вчених. Згідно з дослідженнями Н.В. Виноградової, формувати у дітей навички культурної поведінки, виховувати гарні манери поведінки потрібно починати ще з ранніх років.

У педагогічному словнику “культура поведінки” визначається як сукупність сформованих, соціально значущих якостей особистості, повсякденних вчинків людини в суспільстві, заснованих на нормах моралі, етики, естетичної культури. Т.І. Бабаєва дає наступне визначення: “Культура поведінки – багатогранне поняття, що розкриває сутність моральних норм у системі найбільш значних, життєво важливих відносин до людей, до праці, до предметів матеріальної і духовної культури” [1, с.243]. В.А. Сластенін розглядає культуру поведінки через такі її компоненти, як культура спілкування, культура мови, культура зовнішності і побудова культури. І.М. Курочкіна визначає культуру поведінки як сукупність форм і способів поведінки, що відображають моральні й естетичні норми, прийняті в суспільстві. С.В. Петеріна дає своє визначення культури поведінки.

Вона пише, що культура поведінки – це сукупність корисних для суспільства стійких форм повсякденної поведінки в побуті, у спілкуванні, на вулиці, у різних видах діяльності. Н.К. Крупська розглядала гру як засіб виховання культури поведінки. Вона писала: «Для дітей цього віку ігри мають виняткове значення: гра для них – навчання, гра для них – праця, гра для них – серйозна форма виховання» [2, с.7]. Обов'язковою умовою виховання культурної поведінки є цікаве, насичене різноманітними справами життя. Загальновідомо, що основним видом діяльності є гра. Саме в процесі ігор треба прищеплювати дітям навички і звички культурної поведінки. Вивчаючи правила гри, дитина засвоює і правила культурної поведінки. Зміст гри вводить дітей у сферу культурних якостей: ввічливість, дисциплінованість, повага до інших. В результаті цього дитина починає краще осмислювати свою поведінку.

Таким чином, культура поведінки — це найголовніша риса порядної людини. Вона виступає зовнішнім проявом духовного багатства особистості та її внутрішнього світу; це сукупність форм повсякденної поведінки людини (у праці, побуті, спілкуванні з іншими), в яких знаходять зовнішнє відображення моральні та естетичні норми поведінки. Якщо моральні норми визначають зміст вчинків, мотиви поведінки, то культура поведінки розкриває, як саме здійснюються у поведінці вимоги моральності, яке «обличчя» поведінки людини, наскільки органічно, природно і невимушено такі норми злилися з її способом життя, стали повсякденними життєвими правилами. До поняття «культура поведінки» входять уміння і навички, що сприяють розвитку культури розумової і фізичної праці, особиста гігієна, ряд звичок, пов'язаних із ставленням до інших людей: ввічливість, турботливість, уважність, тактовність, делікатність.

Як відомо, молодший шкільний вік вважається особливо благодатним для формування основ культури поведінки. Розвивати культуру поведінки необхідно саме в цьому віці. Адже саме в цьому віці дитина не має ще власного досвіду і запам'ятовує те, що говорять їй дорослі найкраще. І вже в цьому віці діти починають задумуватися над своїми вчинками і діями. Також діти надзвичайно вірять у істинність того, що говорять дорослі, насамперед вчитель, у безумовність і необхідність моральних норм і правил поведінки в різних ситуаціях. Саме це відіграє вирішальну роль в успішному сприйнятті дітьми правил культурної поведінки.

Важливою умовою успішного формування культури поведінки учнів молодших класів є продумана система у виховних заходів вчителя. Добре вивчивши психологічні особливості молодших школярів, письменник В.Сухомлинський радить учителям починати розмову з учнями 1-4 класів з конкретних подій, з яких випливає необхідність дотримання правил поведінки у тих чи інших ситуаціях.

Для того, щоб розвинути культуру поведінки у дітей необхідно постійно турбуватися про те, щоб у дітей зростала культура людських відносин, щоб дитина ставала щедрою на ласку, добро, увагу, допомогу і турботу. Дорослі повинні з самого дитинства виховувати у дітей чуйність, готовність прийти на допомогу один до одного. «Якщо товаришеві важко, допоможи йому», «Якщо тобі важко - звернися по допомогу» - ось правила, якими повинні керуватися діти у повсякденному житті. Не варто забувати ще одне найцінніше, загальне для всіх правило: «Вітатися треба з усіма, кого побачив у цей день вперше». Має значення і те, як буде сказано дітьми «Здрастуйте» або «Доброго ранку», адже зовнішня

форма ввічливості висловлює повагу і доброзичливе ставлення до оточуючих. Одні вітаються охоче і привітно, інші тільки після нагадування, треті - не вітаються зовсім або вітаються неохоче. Однак не варто кожен випадок непривітності розглядати як факт прояви неввічливості. Виховуйте у дітей любов і звичку до праці, слідує правилу виховання «Не роби за дитину того, що він може зробити сам». Роблячи щось за дитину, дорослі думають, що допомагають йому. А насправді вони лише заважають виробленню в нього корисних навичок, заважають його самостійності і тієї радості, яку доставляють дітям прояви самостійності.

Одним з ефективних методів виховання культури поведінки є етичні бесіди. Вони повинні бути включені в систему різноманітних методів виховання. В зміст етичних бесід входять в основному життєві ситуації, міркування над поведінкою оточуючих людей і, перш за все, самих учнів. Головна мета етичних бесід полягає в тому, щоб сформувані у дитини моральні мотиви поведінки, якими вона могла б керуватися в своїх вчинках.

Також одним із ефективних методів є сюжетно-рольові ігри. Вони відрізняються від інших методів тим, що в них відсутній готовий сценарій, опис подій і вчинки героїв. Такий метод полягає в створенні ситуації, яка потребує від учнів самостійно обрати способи поведінки та відшукати рішення проблеми. Ефективність цього методу визначається тим, що він психологічно готує вихованців до відтворення правил етикету в реальних життєвих ситуаціях, поєднує знання, думку та дію.

Метод інсценізації полягає в тому, що діти вчаться виконувати заплановані вже раніше завдання за певним сценарієм. Вони дозволяють формувати моральний світ дитини, соціальну моральність його поведінки.

Тренінг – ефективний метод роботи в групі. В процесі його проведення можна легко і швидко привчити дітей до хорошої поведінки.

Отже, формування правильних навичок і звичок поведінки - одне із важливих завдань, яке необхідно розв'язувати, виховуючи культуру поведінки молодших школярів. При цьому не можна забувати, що звички виробляються надзвичайно повільно, а їх закріплення вимагає постійних повторень. Тому робота вчителя і батьків повинна спрямовуватися на наполегливе, терпляче заняття з дітьми, щоб досягти добрих вчинків і правильних способів поведінки в процесі різноманітної життєдіяльності. А цьому допоможуть хороші емоції та життєрадість. Найважливішим засобом формування життєрадісності є створення бадьорості, емоційної обстановки, насиченою різноманітною та цікавою діяльністю.

У початкових класах діти повинні засвоїти досить великий обсяг знань про основні правила культурної поведінки і привчитися усвідомлено виконувати їх незалежно від ситуації життя. Важливо, щоб дитина, побачивши поведінку інших, зрозуміла як діяти правильно, а які вчинки погані. У роботі з дітьми головне - навчити правильно виконанню правил поведінки в різних ситуаціях, з якими вони найчастіше зустрічаються в школі, на вулиці, в громадських місцях. Найкраще навчити дітей цим правилам можуть батьки, адже вони проводять з дитиною більше часу, знають всі манери поведінки, знають як дитина поводить себе в тій чи іншій ситуації. До того, як навчити дитину цим правилам, треба ставитись відповідально. Адже саме від старших діти отримують великий досвід культури поведінки. Якщо дорослі вчитимуть дитину поводитися правильно, а самі роблять щось не так, то діти це дуже добре сприймають і можуть робити так само. Тож

перш, ніж навчати дітей, треба перевиховати самого себе, щоб діти бачили приклад і краще сприймали правила поведінки і виконували їх.

Список використаної літератури:

1. Бабаєва Т.І., Ноткін Н.А. Дитинство: програма розвитку і виховання дітей у дитячому садку. – М.: Дитинство - Прес, 2006. - С. 243.
2. Бархатова В.В. Виховання культури поведінки // Дошкільне виховання. - №11. - С. 41 - 44.
3. Концепція національного виховання // Освіта. - 1994. – 15С.
4. Юркевич В.С. " Про індивідуальний підхід у вихованні звичок", - М.: Знання, 1986.-80.С. - (Нове у житті, науці, техніці. Сер. "Педагогіка і психологія» № 11).

Осіпенко Тетяна,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ ВРАХУВАННЯ СТРАХІВ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ

На сьогоднішній день досить актуальною виступає проблема дитячих страхів у молодшому шкільному віці. Профілактика та шляхи подолання страхів дітей молодшого шкільного віку є проблемою як психологічною, так і педагогічною, адже вона пов'язана з вирішенням певного кола педагогічно-психологічних завдань. Тому в цій справі особливе місце повинна зайняти рання профілактика, яка має розпочинатися ще з дитячого садка й початкової школи, коли закладаються основи характеру, ставлення до власної особистості та спосіб сприйняття навколишнього світу. Взагалі страх – це емоційне відчуття неспокою, яке виникає в ситуації небезпеки чи загрози біологічному чи соціальному існуванню індивіда і направлена на джерело існуючої чи уявної небезпеки. В соціальному розвитку особистості саме страх виступає одним з важливих засобів виховання. На думку З. Фрейда, страх – це негативне емоційне переживання, яке людина відчуває тоді, коли зустрічає потенційну небезпеку. Страх має певний об'єкт, який можна проаналізувати, стерпіти, проігнорувати тощо.

Фізіолог І. Павлов вважав, що страх являє собою вияв природного рефлексу, пасивно-захисною реакцією з легким гальмуванням кори великих півкуль. Він стверджував, що страх ґрунтується на інстинкті самозбереження, має захисний характер та супроводжується певними фізіологічними змінами у вищій нервовій діяльності

А. Захаров розглядаючи поняття «страх» називав його афективним відображенням в свідомості конкретної загрози для життя і благополуччя людини. В його працях страх ділиться на ситуаційний, що виникає в незвичайній чи загрозовій ситуації та особистісний, що визначається характером людини, реальний та уявний, гострий та хронічний.

Однією з актуальних проблем, з якою стикаються вчителі початкової школи, це страхи дітей, які можуть стати причинами неуспішності у навчальній діяльності. В останні роки значно виріс інтерес до дитячих страхів з метою їх подолання та підвищення рівня успішності молодших школярів.

Особливості психофізіологічного розвитку в молодшому шкільному віці тісно пов'язане з емоціями. Дитина сприймає навколишній світ крізь призму своїх

почуттів, зосереджує увагу на тому, що її збуджує, викликає інтерес. Моральне виховання дітей починається ще з раннього віку, але тільки в молодших класах дитина зустрічається з чіткою системою моральних вимог, норм та правил. Це правила поведінки в школі, у стосунках з учителем учителями та однолітками, норм поведінки на вулиці, тощо. Особливістю розвитку молодших школярів є недостатньо розвинений самоконтроль, тому що діти в цьому віці дуже емоційні, вразливі, у них розвивається почуття власної гідності, зовнішнім вираженням якого є гнівне реагування на будь-яке приниження їх особистості та позитивне переживання похвали. У дітей разом з емоційними переживаннями проявляються такі негативні емоції, як страх, гнів, відраза, сором. У них підвищується рівень тривожності, при цьому позитивні емоції проявляються рідше.

В силу своїх вікових особливостей розвитку емоційної сфери діти молодшого шкільного віку особливо легко піддаються негативним впливам навколишнього середовища та стресовим обставинам, нажаль, їм не завжди вдається успішно переробити ці стресові ситуації.

В молодшому шкільному віці закладаються основні стереотипи поведінки і розуміння механізмів формування поведінки (певних вчинків та дій) у дітей молодшого шкільного віку, допомагає виявити не лише причини появи тривожності та страхів, а й а і знайти засоби педагогічного та психологічного впливу на них, з'ясувати основні напрямки психолого-педагогічної корекції та профілактики негативних проявів їх у процесі навчання.

До основних базових емоцій у психології відносять емоції радості, гніву та страху. Страх супроводжує все життя людини і виступає основоположною енергетичною складовою поведінки, визначаючи зміст особистості на її життєвому шляху. Страх виникає у ситуації небезпеки для людини, створюючи відчуття загрози та беззахисності. Проте поряд із цим, страх виконує позитивну функцію, роблячи людину більш обережною і обачною. У дитячому віці страх може бути небезпечний тим, що він викликає агресію та тривожну поведінку, як по відношенню до власного «Я», так і по відношенню до інших.

На виникнення дитячих страхів має вплив багато зовнішніх та внутрішніх чинників. Одним із найголовніших чинників виникнення у дитини страху є її активна багата дитяча фантазія. Вона дає можливість народжуватись у дитячому мозку різним образам неіснуючих тварин, чудовиськ, жажливих явищ, невідомих небезпек, які можуть очікувати на дитину у шафі, у кінці темного коридору, під столом або ж у темряві. Також важливим чинником виникнення страху є нескінченний потік нової інформації, що обрушується на дитину. Дитина сприймає дуже багато невідомого, з яким вона не може впоратися самостійно, адже вона ще не має достатньо власного досвіду. Саме через це у дитини виникають страхи перед чимось або ж перед кимось. Доволі часто виникненню страху сприяють батьки дитини. Вони намагаються вберегти свою дитину від будь-якого лиха яке є на землі. Дитина чує: «не лізь», «не йди», «не торкайся, бо вб'є». Мозок дитини фіксує існуючу повсюди небезпеку, аналізує все що йому говорять батьки, додає власну уяву та починає вигадувати жахіття. Також існує думка, що страхи передаються у спадок. Якщо батьки дитини чогось дуже сильно бояться, то не виключено, що їхня дитина буде боятись того ж самого. Саме через надмірні застереження батьків окрім фізичних страхів у дитини формуються особистісні страхи. З'являються невпевненість у собі та з'являються такі страхи

як: страх не виконати певне завдання, страх залишитися на самоті, страх зробити щось самотійно.

Взагалі молодший шкільний вік, вік 6-7/10-річних дітей – важливий етап дитинства, від позитивного перебігу якого залежить інтелектуальний розвиток особистості, бажання та вміння вчитися, здатність вірити у свої сили. Саме в цей період у дитини можуть виникати різні тривоги та страхи. Зростання самосвідомі пов'язане насамперед із новою соціальною роллю школяра. Соціальна активність школяра виявляється у формуванні відповідальності, обов'язку, що об'єднують у поняття «совість» сукупність етичних, моральних людських засад. Переживання своєї відповідності груповим (колективним) стандартам, правилам, нормам поведінки супроводжується яскраво вираженим відчуттям провини при уявних або реальних відхиленнях, що стає помітним і в старшому дошкільному віці [1].

Існує багато причин виникнення страхів молодших школярів. Однією з основних причин виникнення страхів у дітей молодшого шкільного віку є процеси адаптації. Адже саме у віці 6-7 років діти змінюють сферу своєї діяльності. Якщо у дитячому садку провідною діяльністю дітей є ігрова діяльність, то саме в початкових класах вона змінюється на учіння. Дітям доволі важко до цього звикнути, адже школи перед ними ставить зовсім інші вимоги, ніж дитячий садок. У дітей з'являється нова соціальна роль «школяр», «учень». Нова роль пропонує їм нові обов'язки, що змушує стати їх більш відповідальними. Саме тому в основі виникнення та прояву страхів дітей у молодшому шкільному віці лежать процеси адаптації. Поруч із поняттям «асоціалізація особистості» широко використовується «соціальна дезаптація», який означає порушення процесу активного пристосування індивіда до умов соціального середовища при наявності хибного, або недостатньо розвинутого уявлення про себе та свої соціальні зв'язки. Молодший шкільний вік – це вік, коли стикаються інстинктивні та соціально опосередковані страхи. Одним із провідних страхів молодших школярів є страх бути не тим кого поважають, про кого добре говорять, цінують і розуміють, тобто не відповідати людським вимогам. У цьому контексті можуть виявлятися і «шкільні страхи». Найпоширенішими «шкільними страхами» є: зробити помилку, отримати погану оцінку, опинитися втягнутим у конфлікт однокласників. Такі страхи, одного разу з'явившись, можуть раз і назавжди позбавити дитину радості від навчання чи, навіть, стати основою для майбутніх неврозів.

Пік чутливості до страхів як у хлопчиків, так і в дівчаток припадає на вік 6-7 років, коли виходить на перший план інтелектуальний розвиток дитини. Молодший школяр вчиться мислити, а разом з тим починає розуміти, що саме може заподіяти йому шкоду. Вона самотійно може визначати для себе чого варто боятися або уникати. Також стрімко розвивається уява і вміння ставити себе на місце іншого – все це робить дитину більш адаптованою до страхів, а їх переживання стає більш глибоким.

З. Фрейд, розглядаючи дитячі страхи, відмічав, що між «нервовими» і «нормальними» дітьми не можливо провести різкого кордону. Займаючись дослідженням проблем дітей, психіатр стверджував, що багато хто з них одержимий фобіями. Протягом часу ці фобії здаються вилікуваними, але в зрілі роки можуть проявитися у вигляді стійких неврозів [3].

Г. Ебермін, австрійська письменниця та психотерапевт, в своїх працях стверджувала, що побачити взаємозв'язок неправильної поведінки та неврозу страху і застосувати засоби для своєчасного подолання цього страху, часто

означає надати дитині допомогу в життєвій потребі. Вона вважає, що не існує жодного захворювання, яке б не завдячувало своєму виникненню страхові в тій чи іншій мірі. Психотерапевт наводила приклади прояву феномена страху: порушення працездатності і вміння концентрувати увагу, знервованість, поганий сон, агресивність, депресивні стани, мовні розлади, алергія і т.д. [4]

Список використаної літератури:

1. Дубровина И.В. Психокоррекционная и развивающая работа с детьми. – М.: Издательский центр «Академия», 1998 – 128 с.
2. Захаров А.И. Психотерапия невротиков у детей и подростков. – Л., 1982. - С.53-55.
3. Захаров А.И. Невротизм у детей и подростков: Анамнез, этиология и патогенез. – Л.: Медицина, 1988. – 312 с.
4. Захаров А.И. Как преодолеть страхи у детей. – М.: Педагогика, 1986. – 112 с.
5. Климанова Ю. Нарисуй свій страх: Детские страхи.// Сім'я і школа. - 1999. - №9. – 102с.

Паламарчук Вікторія,

студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А. Басюк**

НАРОДНІ ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Формування новітньої національної стратегії системи освіти не може не брати до уваги багаторічний досвід екологічного виховання молодших поколінь. Етнічна ментальність нашого народу показала могутні внутрішні можливості українського народу до самоорганізації та самозбереження. Саме «в цих аспектах духовності закладено феномен виживання українців у не комфортних історичних умовах» [1, с. 21]. Наш народ виборов свою державність у жорсткому протистоянні сильнішим сусідам. Тож, «переглядаючи і історичній ретроспективі екологічний аспект освітньої роботи українського народу, маємо на меті визначити найважливіші основні чинники життєстійкості етносу, її культуротворчу роль, довести роль моралі, сакральних чинників у дотриманні екологічної рівноваги, цінність урахування етнічного і національного в навчально-виховному процесі як умови природо відповідної педагогічної діяльності» [1, с. 24].

Проблеми екологічного виховання та формування екологічної культури школярів досліджували класики педагогічної думки (В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші), сучасні педагоги (Н. Жесткова, Л. Іщенко, Н. Мойсеюк, М. Фіцула), методисти (Н. Байбара, О. Біда, О. Іванова, С. Іваненко, С. Клименко), вчителі-практики (Г. Бондаренко, О. Гавриленко, Ю. Рева, Л. Різник).

Культ природи був основою релігії давніх слов'ян, особливо тих, які жили на землях середнього Дніпра. Людина вважала, що все, що її оточувало, було живе, наділене магічною силою. Елементи, що здавалися найбільш містичними, людина обожнювала [1, с. 35]. Наші предки не наділяли їх людською подобою, на відміну від греків і римлян, вони уявляли їх як осіб вищої духовної сфери. Прадавні слов'яни вважали, що увесь навколишній світ наповнений іншими таємними

істотами: водяниками, лісовиками, русалками, мавками, домовиками, що жили у воді, болотах, лісах, горах, полях і в людських оселях.

Під особливим деревом, біля річок і озер проводилися релігійні обряди та молитви. Для молитов приміщення та будови були не потрібні, храми і каплиці з'явилися відносно недавно, приблизно за княжої доби. Національний характер формували український степ, родюча земля [1, с. 43].

Відчуттю єдності з природою сприяв пантеїзм вірувань. Під час проведення ритуалів людина ніби розчинялася у просторі. Вони супроводжувалися співом, зміст якого залежав від призначеного обряду. Так виникли й дотепер зберегли високий естетизм традиції, гаївки, щедрівки, колядки, веснянки, обжинки, голосіння та інше. У ритуалі приймали участь всі прошарки населення: від найстаріших до найменших.

Велику кількість язичницьких вірувань та ритуалів, особливо які пов'язані з водою, перейняло християнство. Прикладом цього є хресні ходи до водоймищ, скроплювання освяченою водою на Великдень, Трійцю, Спаса [2, с. 201].

Багато написано про межі співіснування язичництва і християнства. Одним із важливих фактів є екологізація українського православ'я через його поєднання з попередньою релігійно-світоглядною системою. Наші предки не лише вірили у християнські свята та обряди. Усі пори року ми асоціюємо з певними святами, нам важко уявити зиму без Різдва Христового, вертепу, куті; весну – без Христового Воскресіння, Великодня – без пасок, літо – без Зелених Свят, прикрашанням долівки татаринням. З обжинковими звичаями та обрядами завжди асоціюється Спас. Ми маємо пишатись, що наша християнська обрядовість є однією з найбагатших у Європі і дуже давньою, як і сам народ.

Історики відносять виникнення нашої Київської Русі до IX ст. У дохристиянський період великого значення набувала педагогіка звичаїв. Вона існувала в традиціях, символах попереднього етапу розвитку суспільства, продовжувала відігравати панівну роль. Процеси виховання і навчання були взаємопов'язані і носили практичний характер.

Обробляючи землю, полюючи разом з батьками, оволодіваючи ремеслами, діти пізнавали життя. Перші свої знання та моральні настанови вони одержували через звичаї, обряди, традиції. Суттєвий образно-емоційний вплив містила казка, яка, за язичницькою традицією, втілювала ідею спорідненості життя тварин і рослин з життям людини, поетизувала роль надприродних сил, а отже, виховувала любов до природи. Ігри та ігрові пісні, зоофагічні танці, загадки також мали природничий зміст і передавали досвід природовідповідної поведінки [3, с. 110].

Переходу із звичаєвої сфери до площини правових відносин сприяло прийняття першого писемного законодавства «Руської Правди». Дітей привчали шанобливо ставитися до землі – головного багатства держави і гаранту її достатку. Тим, хто не шанобливо ставився до землі, «бив землю», християни встановили покарання на 15 днів.

У Київській Русі дитина здобувала професійні знання, які також передавалися за правилами звичаєвої педагогіки: від батька -- до сина. Селянин мав володіти не менше 200 професійними навичками успішного ведення господарства. Продуктивному господарюванню сприяв агро календар, який був складений нашими предками завдяки спостережливості, господарській інтуїції та глибоким знанням природи .

Важливу роль відігравали природні прикмети у виховному процесі, які з дитинства входили у свідомість, допомагали розвивати спостережливість, образне мислення, сприйняття кольорової гами навколишньої природи: «Ясний місяць дощу не бачить», «Червоне вечірнє небо – жди дощу», «Весна багата на квіти, а хліба в осені позичає».

Навіть після прийняття християнства служителі язичницького культу відігравали важливу роль. Прикладом цьому є факти з «Літопису руського», коли за порадою до волхвів звертаються великі князі Київської Русі, а саме князь Олег, якому було напроороковано смерть від власного коня. Будучи невід'ємною часткою культури праукраїнців, дохристиянські вірування відігравали роль екологічного чинника у пристосуванні етносу до природного середовища.

Християнство з чітко регламентованими канонами і нетерпимістю до поганства трансформувалося на місцевому фронті – з огляду на об'єктивні процеси самоорганізації та самозбереження етносу. І в наступні часи служителі уже християнського віровчення прославляли рідну землю, її красу, велич і силу її людей [5, с. 19].

До Київської Русі відносяться екологічні мотиви писемних джерел. Найповніше з усіх давньоруських джерел виносить на показ ментальність народу «Слово о полку Ігоревім». Важко відшукати твір середньовічної літератури, який би так зримо ілюстрував роль культури як засобу пристосування до конкретних умов виживання. Тут людина і природа, природа і батьківщина (у творі – це земля Руська) – одне ціле; стала екологічна система тримається на високому патріотизмі і моральності.

Навчально-виховні традиції Київської Русі характеризувалися валеологічними знаннями. Народні традиції зберегли способи лікування грижі, ревматизму, геморою, сечокам'яної хвороби тощо.

Школа Київської Русі, поєднавши візантійську традицію з місцевою, формувала природничі уявлення та знання, моральні цінності, навички пізнання навколишнього світу, тобто закладала екологічні традиції в розуміння явищ навколишньої дійсності [5, с. 20].

Сьогодні формування екологічної культури молодших школярів здійснюється у різноманітних видах діяльності: навчальній, трудовій, громадсько-корисній, особливо таких її видах, де учні мають проявляти турботу до природи та людей. До форм екологічного виховання відносять спеціальні уроки, екологічні бесіди, відверті розмови, диспути, лекції, тематичні вечори, зустрічі свят народного календаря, благодійні заходи, створення альманахів з історії родоводу, вечорниці та інші.

Важливим засобом екологічного виховання школярів є народні традиції, звичаї, норми поведінки, смаки, які передавалися з покоління в покоління. Дотримуючись національних обрядів своїх пращурів у сфері збереження і зміцнення охорони довкілля, суспільство зможе урятувати навколишнє середовище від занепаду й екологічної кризи.

Список використаної літератури

1. Ковальчук Г. Виховання екологічної свідомості // Початкова школа. – 1999. - № 10. – С. 21-43.
2. Кодлюк Я.П. Підручник для початкової школи: теорія і практика. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – С. 42-201.

3. Конькова Т.І., Третяк Л.В. До витоків народного виховання // Традиції виховання у світовій народній педагогіці: матеріали конференції. – Ч.І. – Рівне, 1995. – С. 18-110.
4. Коренева І. Правові аспекти екологічного виховання // Початкова школа. - № 10. – 1999. – С. 19.
5. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: підручник. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 19-20.

Паламарчук Іван,
студент ІІ групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник:, кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПСЕНЬ

В наш час, коли відбуваються широкі процеси становлення державності та культурно-національного відродження країни, повернення народу до своїх духовних скарбів, виховна роль народного музичного мистецтва набирає нової сили.

Провідні вітчизняні педагоги й музикознавці одностайно стверджували, що музика більше, ніж будь-який інший вид мистецтва, впливає на формування ідейних і морально-етичних почуттів, національної свідомості, виховання всебічно розвиненої особистості, засвоєння історії та культури свого народу. Історично від покоління до покоління передавалися знання, ідеї, соціальний досвід, моральні цінності, норми поведінки. Вони засвоювалися і використовувалися в житті, послідовно розвиваючись, передавалися у спадок наступним поколінням. Одним із важливих засобів збереження і передачі цінних здобутків було народне музичне мистецтво.

Проблеми виховання молоді засобами народного музичного мистецтва традиційно займали значне місце в науково-педагогічних дослідженнях провідних педагогів, композиторів, фольклористів. Над розробкою ідей виховання молоді за допомогою музики працювали В. Гошовський, А. Іваницький, М. Леонтович, І. Ляшенко, О. Правдюк, Д. Ревуцький та ін.

Важливого значення ролі музичного мистецтва у формуванні громадянських якостей особистості надавав видатний педагог В. Сухомлинський. Він вважав музику мовою почуттів, яка поєднує моральні, емоційні, естетичні сфери людини. На його думку, музичне виховання – це не виховання музиканта, а перш за все, виховання людини. У своїй праці «народження громадянина» В. Сухомлинський наголошував на тому, що пізнання світу почуттів неможливе без розуміння і переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й діставати насолоду від неї. Без музики важко переконати людину, яка вступає у світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання – основа емоційної, естетичної, моральної культури [1, с. 454]. У ході наукового пошуку встановлено, що народна музична творчість – це традиційне історично сформоване та сучасне народне музичне мистецтво або музичний фольклор.

Термін «фольклор» уперше вжив англійський учений-архіолог, спеціаліст зі стародавньої історії Уільям Томс у 1846 році. У перекладі з англійської мови він означає «народна мудрість», «народна творчість». Фольклор у вузькому

філологічному значенні – один з видів народного мистецтва, у якому розкриваються образи, створені за допомогою поетичних слів.

Ознайомлення з широким колом фольклорних явищ, які упродовж століть становили суть культурного й освітнього життя українського народу, надало уявлення про традиційне народне музичне мистецтво. Навіть з появою й розвитком в Україні професійних мистецьких форм народне музичне мистецтво залишалося важливим засобом задоволення культурно-педагогічних потреб та формування громадянських якостей молодого покоління.

Аналіз першоджерел показав, що народне музичне мистецтво – це колективна творчість, яка відображала характер народу, його думки і почуття, його життя, побут, трудову діяльність, суспільну боротьбу тощо. Музична творчість мала ідейно-емоційний вплив на особистість і була важливою як для вивчення минулого, так і для формування позитивних особистісних і громадянських якостей сучасної молоді [4, с. 144-149]. Народна музика привертала до себе увагу педагогів, психологів, публіцистів, етнографів, громадських діячів і культпрацівників.

Народ – талановитий педагог. Він надавав формуванню громадянських якостей особистості першорядного значення. Народну музичну культуру можна назвати неписаним підручником з педагогіки, який має значні дидактичні можливості. Вона століттями вбирала досвід, мудрість, знання, досягнення і передавала їх підростаючому поколінню. Вивчення музичної культури допомагало молоді усвідомити себе як особистість, розвивати естетичний смак, формувати здатність оцінювати події, допомагало засвоювати цінності культури народу, примножувати педагогічний досвід попередніх поколінь.

Народне музичне мистецтво – джерело знань і засіб формування національного світогляду, ціннісних орієнтацій, морально-етичних переконань особистості засобами кращих зразків народної музики. За його допомогою було можливим здійснення емоційного впливу на молодь з метою формування таких громадянських якостей особистості як почуття патріотизму, інтернаціоналізму, національної гордості й гідності, свідомості й самосвідомості, любові до Батьківщини.

Українське музичне мистецтво включало твори, які пропагували високі моральні норми та ідеали і передавали уявлення про головні загальнолюдські цінності: знання свого родоводу, громадянський обов'язок, історичну пам'ять. У ньому були втілені ідеали і прагнення народу, його думки, почуття, мрії та фантазії. Учені-дослідники вважали, що знання музичної творчості надавало молоді можливість якнайбільше дізнатися про свій народ. Провідні педагоги вважали, що музичне мистецтво – це вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна і музично-танцювальна творчість народу, яка побудована здебільшого в усній формі і передавалася за допомогою національних виконавських традицій [5, с. 371].

У кожен історичну епоху створювалися різножанрові твори, які були пов'язані з соціальними, економічними, географічними, психологічними особливостями, а також відображали події свого часу. Вони співіснували з творами, які виникли раніше, трансформували їх, створюючи на основі існуючих нові твори, які складали національне музичне мистецтво.

Пісні – найбільш масовий і популярний жанр музичного мистецтва. Вони не тільки супроводжували особистість протягом усього життя, а й були проявом

духовного життя нації, дієвим засобом виховання підрастаючого покоління й формування його громадянських якостей.

На основі зіставлення різних джерел можна визначити, що народна пісня – це найбільш поширений вокальний жанр народного музичного мистецтва, одна з найдавніших форм музично-словесної творчості. Для народної пісні характерна проста і виразна мелодія, образно-емоційний зміст, ідейне спрямування.

Народна пісня виникла на ранній стадії формування суспільства і відтоді відігравала важливу роль у житті народу.

Народні пісні мали важливе педагогічне значення тому, що допомагали здійснювати зв'язок між поколіннями, передавати досвід, виховувати в молоді прагнення до морально-етичних ідеалів. Завдяки своїй простоті і глибокому змісту народні пісні впливали на процес формування громадянських, моральних і духовних якостей особистості, почуття гордості за свою Батьківщину, піднесення національної гідності.

Завдяки невимушеному запам'ятовуванню народних пісень здійснювався виховний вплив на особистість. Огляд жанрів народних пісень показав, що їх педагогічний вплив на особистість був неперервним багатограним процесом.

У новорічних піснях висловлювалися побажання на увесь наступний рік, прославлялися працьовитість і сім'я, бо добробут залежав не тільки від достатку, а й від щастя у родині. Тому в колядках і щедрівках завжди звучали побажання родинного благополуччя.

У жниварських піснях змальовувалися різні теми: від тяжкої праці до похвали ниві, а також величався селянин-хлібороб, який радів урожаю – основі добробуту його родини. У трудових і побутових піснях траплялися елементи навчання різним видам праці.

У історичних піснях описувалися реальні події, змальовувалися образи народних героїв, прославлялися любов до Батьківщини, героїзм, вірність, патріотизм і засуджувалися боягузтво, зрада.

Пісні про кохання давали настанови щодо морально-етичних норм між статевих стосунків, засуджували невірність, розкривали красу почуттів.

Гумористичні і сатиричні пісні розкривали причини життєвих вад, висміювали все те, що викликало громадський осуд, суперечило моральним нормам народу.

Національне музичне мистецтво – одне з цінних духовних надбань народу за його багатовікову історію, засіб збереження і передачі педагогічної інформації. Відродження, збереження і примноження його важливе для існування народу. За його допомогою здійснювався зв'язок між поколіннями, передавалися здобутки, досвід, знання, ідеали.

Вивчення та аналіз українського народного музичного мистецтва сприятиме формуванню громадянських якостей особистості, патріотичних настроїв, допоможе усвідомити свою значущість в умовах розбудови національної системи освіти і виховання молоді.

Список використаної літератури

1. Сухомлинський В. Серце отдаю детям.. – К., 1987. – 543 с.
2. Народные знания. Фольклор. Народное искусство. – М., 1991. – Вып. 4. – 168 с.
3. Українська радянська енциклопедія: у 12 т. – К., 1985. – Т. 12. – 572 с.
4. Большая советская энциклопедия: в 50 т. – М., 1054. – Т. 29. – 632 с.
5. Музыка: Энциклопедия/под ред. Г.В. Келдыш. – М., 2003. – 672 с.

Пашук Олександра,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник:, кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А. Басюк*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

У сучасних умовах зниження духовного потенціалу та здоров'я молоді, стає відчутною реальністю необхідність формування їхніх духовних потреб, здорових звичок, фізичного загартування, в цілому здорового способу життя – одного з пріоритетних напрямів діяльності сучасної освіти України.

Здоров'я підростаючого покоління і розробка ефективних методів, направлених на його зміцнення, в теперішній час – важливе соціальне завдання. Навіть в Конституції України зазначається, що кожна людина має право на здоров'я та здоровий спосіб життя.

За останні роки проблема збереження здоров'я дітей молодшого шкільного віку, їх оздоровлення та профілактика найбільш розповсюджених хвороб є предметом фундаментальних наукових досліджень.

Проблема збереження здоров'я в науці набула міждисциплінарного характеру, що дало змогу розглядати її як багатомірний феномен медичним аспектам формування здорового способу життя присвячені праці М. Амосова, Г. Куколевського, Г. Апанасенко та ін. Наукові доробки С. Волкової, О. Киричук, С. Страшка, В. Сухіної, Г. Ящук висвітлюють різні аспекти валеологічного виховання дітей. Розробці здоров'язбережувальних технологій в освіті присвячені праці О. Ващенко, С. Гозак, В. Коваленко, Н. Коцур, В. Савченко та ін. Користуючись вагомими пропозиціями та дослідженнями науковців дана проблематика залишається актуальною і потребує подальшого розгляду [2, с. 12].

Із вступом дитини до школи стає можливим цілеспрямований педагогічний вплив на особистість. Необхідність формування здорового способу життя у молодших школярів обумовлена розумінням того, що лише з раннього дитинства можна прищепити дітям основні знання, навички і звички щодо охорони здоров'я, які згодом перетворяться у важливий компонент загальної культури і впливатимуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Психологи стверджують, що молодший шкільний вік є періодом інтенсивного психофізичного розвитку дитини, формування моральних понять та переконань [4, с. 46-48].

Важливу роль у цьому відіграють навчальні предмети, такі як «Основи здоров'я» та уроки фізичної культури, в процесі вивчення яких учні повинні отримати необхідний обсяг знань і навичок щодо ведення здорового способу життя.

Реформування системи освіти орієнтоване на виховання загальнолюдських цінностей, на збереження і зміцнення здоров'я дітей, на гармонізацію кожної дитини з самим собою і навколишнім світом. Цілісна оцінка здоров'я має на увазі єдність організму і особистості, з виділенням взаємозв'язку наступних визначальних компонентів: духовного, фізичного, психічного і соціального. Перед школою стоїть завдання не «дотягнути» дитину до останнього дзвоника, радіючи,

що за ці роки з ним не сталося нічого поганого, а повноцінно підготувати учня до самостійного життя, створивши всі передумови для того, щоб це життя склалося щасливо. І здоров'я у цьому відіграє важливу роль.

Вчителя початкових класів можна назвати універсалом, адже хто як не він є скульптором дитячих помислів, світоглядів – діти в молодшому шкільному віці легко піддаються впливу наставника. Хто як не вчитель початкових класів впливає на розум молодших школярів, закладаючи основу пізнання оточуючого світу та самого себе. Індивідуальний спосіб життя активно формується з формуванням таких важливих психічних новоутворень, як самоконтроль, внутрішній план дій, абстрактно-логічне мислення, рефлексія, самосвідомість, самооцінка. Тому на цьому етапі дорослішання важливо спонукати дітей до формування корисних звичок, навчити їх управляти своєю поведінкою і таким чином актуалізувати суб'єктивність в заощадженні і зміцненні здоров'я[1, с. 30].

Тому вчитель повинен будувати свою роботу з урахуванням пріоритету, який є збереженням і зміцненням здоров'я учнів. Здоровий спосіб життя школяра включає в себе наступні основні компоненти:

- режим навчання без перевантажень;
- організація вільного часу з переважанням рухів;
- особиста гігієна,
- здорове харчування;
- відсутність травматизму;
- корисні звички;
- фізична активність[5, с. 35].

Навички здорового способу життя формуються в основному в практичній діяльності, в повсякденному житті, в поведінці на екскурсіях, прогулянках, уроках, в сім'ї. Приклад дорослих, батьків, з якими дитина вступає у взаємодію в сім'ї, школі, позашкільних установах – один з вирішальних факторів, що сприяють становленню у школярів здорового способу життя.

Таким чином, здоровий спосіб життя – поняття індивідуальне і суспільне, що відображає поведінку, як кожної людини, так і суспільства в цілому. Від здоров'я і життєрадісності учнів залежить їх духовне життя, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили. Також існує нерозривний зв'язок здоров'я і всебічного розвитку школярів з багатством і різноманітністю природи.

«Здоров'я – це стан повного тілесного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів»[6, с. 9]. Саме тому, в процесі навчання і виховання вчитель займається формуванням елементарних уявлень про здоровий спосіб життя, корисні і шкідливі звички, вчинки, які ведуть за собою негативні наслідки, намагається відпрацювати навички та вміння поведінки в екстремальних ситуаціях, вчить учнів надавати першу долікарську допомогу собі та іншим людям.

Кожен з нас багатьма невидимими нитками пов'язаний з іншими людьми: в будинку, в школі, на роботі, на вулиці, в магазині, в транспорті і т.д. Чийсь погляд (доброзичливий, байдужий, похмурий, сердитий), посмішки або глузування, добрі чи грубі слова – це психологічне середовище, від якого певною мірою залежить наше самопочуття і здоров'я. Забезпечуючи школярів (у доступній їхньому віку формі) знаннями і уявленнями про особливості психічного життя людини, про можливості і резерви власного «Я», основним завданням педагога є надання істотного впливу на становлення фізичного і психічного здоров'я, а також

рефлексивного мислення учнів. Головне завдання освітнього процесу – розширити уявлення учнів про стрес; навчити способам «уникнення» потенційно небезпечних і образливих для людини ситуацій і прийомів правильних дій і вчинків в несподіваних стресових ситуаціях.

Одним з найбільш універсальних засобів зміцнення здоров'я людини є систематична рухова активність. Вона підвищує працездатність, поліпшує самопочуття, знижує захворюваність, регулює процес розвитку і робить його гармонійним.

Що ж відбувається, якщо людина мало рухається? При дефіциті рухів здоров'я людини погіршується в усіх його проявах. У малорухомих дітей дуже слабкі м'язи. Вони не в змозі підтримувати тіло в правильному положенні, у них розвивається погана постава, утворюється сутулість. Тому, головне завдання вчителя – намагаюся прищепити дітям відчуття потреби в русі, тобто того, що в нас закладено самою природою [3, с. 33-35].

Формуванню оздоровчих навичок сприяє урок-бесіда. Бесіда як метод виховання дозволяє застосувати діалогічний підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя.

Окрім того, учнів початкових класів можна знайомити із складовими здоров'я та здорового способу життя у позаурочний час. Це допоможе дітям усвідомити залежність здоров'я від способу життя, проявляти більший інтерес до заходів збереження і зміцнення здоров'я.

Отже, школа повинна бути місцем зміцнення здоров'я учнів. А головна мета педагогічної діяльності вчителя – виховання мотивацій, які забезпечать активне і свідоме залучення кожного учня до процесу збереження і зміцнення як фізичного здоров'я, так і психічного та духовного.

Список використаної літератури:

1. Формування навичок здорового способу життя молодших школярів у процесі вивчення курсу «Основи здоров'я». Методичні рекомендації щодо організації роботи на уроках «Основи здоров'я». /Упор.: З.В. Декунова, А.М. Лавська. – Суми: Ніко, 2012 – 84 с.
2. Дубогай А.Д. Управлять здоров'єм смолоду. – К.: Молодь, 1985. – 112 с.
3. Єременко Г.М. Гігієнічні умови раціональної організації навчання й виховання 6-річних першокласників // Навчання і виховання 6-річних першокласників– К., 1990. – С. 33-35.
4. Изуткин Д.А. Формирование здорового образа жизни // Охрана здоровья. – 1984. – №4. – С.46-48.
5. Сисоєнко Н. Медико-гігієнічні проблеми збереження здоров'я дітей// Шестирічки в школі – К.: «Редакції загально педагогічних газет», 2004. – С. 35-36.
6. Цимбал Н.М. Практикум з валеології. Методи зміцнення фізичного здоров'я. – Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2000. – 168с.

Пилипчук Оксана,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

СПІЛЬНА РОБОТА ШКОЛИ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

У сучасному світі виховання молодшого покоління є найважливішим питанням педагогіки. Виявлення обдарованих і талановитих дітей є однією з головних завдань для покращення системи освіти. Саме обдаровані діти здатні зробити свій найбільший внесок у розвиток суспільства. На це наголошується у Законі України «Про освіту». Умовою ефективної навчально-виховної роботи з обдарованими дітьми є співпраця школи та сім'ї. Школа разом із сім'єю створює умови виховання, які визначають ефективність навчального процесу. Як свідчить досвід, тісний взаємозв'язок школи та сім'ї може розвинути завдяки педагогічній освіті батьків і залученню їх до виховної роботи. Школа і сім'я покликані спільними зусиллями сприяти всебічному розвитку майбутнього покоління.

Окремі критерії роботи з обдарованими учнями початкових класів досліджуються уже протягом тривалого часу. А саме, питання щодо обдарованості дитини досліджували В. Ананьєв, П. Гальперін, Г. Костюк, А. Леонтьєв, В. Мясіщев, Б. Теплов та інші.

Мета статті полягає у визначенні та теоретичному обґрунтуванні напрямку співпраці школи та сім'ї, у вихованні талановитих учнів початкових класів.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що одним із перших педагогів, який займався вивченням співпраці школи та сім'ї, був чеський педагог Я.А Коменський. Вчений наголошував, що саме сім'я має готувати дитину до навчання у школі. У своїх педагогічних доробках Я.А Коменський для дітей від народження до шести років визначав материнську школу. Саме материнській школі педагог присвятив досить великий розділ своєї «Великої Дидактики» [2]. Вчений їй надає великого значення, розглядає її як першу і найважливішу частину розробленою ним системи виховання підростаючого покоління. Вчений підтримував думку, що у материнській школі повинні закладатися основи фізичного, етичного і розумового розвитку дітей. Крім цього, дуже важливим для нього було неодмінно годування немовлят молоком матері. Він вважав, що дітям потрібно рухатися, гратися, пустувати. Вимагав, щоб батьки не заважали дитячій грі, а й самі брали участь в цьому процесі. Педагог приділив багато уваги підготовці дітей до школи.

А. Макаренко також стояв у витоків вирішення проблеми взаємодії школи та сім'ї, наголошував про створення колективу вихователів, включаючи до нього і батьків. Суть його концепції представлена в положеннях:

1. «...Сім'ю від школи відокремлювати не можна» [2].
2. «У сім'ї організація впливу на дитину повинна прийти через широку пропаганду, через приклад кращої сім'ї, через підвищення вимог до сім'ї» [2].
3. «Ми повинні організувати сімейне виховання, і організовуючим началом повинна бути школа як представниця державного виховання. Школа повинна керувати сім'єю» [2].

О. Захаренко поєднав думки Г. Сковороди, В. Сухомлинського, А. Макаренка. На його думку, саме родина, сімейна педагогіка містить в собі багато цінного, яке не завжди може реалізуватися в умовах шкільного життя. Виховання як і у сім'ї, так і в школі повинно мати чітку спрямованість. Співпраця вчителів і батьків має бути безперервною. Школа в процесі повсякденного життя повинна вчити, здійснювати батьківський процес виховання.

К. Ушинський вважав, що батьки обов'язково добре повинні знати своїх дітей, їхні можливості та нахили. В цьому питанні батькам може допомогти педагогічна література. Звертав увагу батьків виховувати у дітей з раннього віку міцні та сталі

навички. Особливу увагу К. Ушинський звертав на виховання у дітей навичок культурної поведінки. Виховуючи у дітей ці навички, педагог радив стежити за тим, щоб моральні правила, ставши звичною нормою поведінки, не приглушили живої душі, щирості і безпосередності, давав батькам конкретні поради з приводу того як викоринювати погані звички. Для цього потрібно знати причину появи цих звичок у дітей, а потім вже займатися їх усуненням.

Г. Щукіна у своїх дослідженнях зазначає, що ставлення школяра до навчання перебуває у прямій залежності від пізнавального інтересу. Він є головним мотивом діяльності підлітків у сучасній школі. Пізнавальний інтерес, що передбачав цікавість, допитливість і постійну, невичерпну жагоду знань і являє собою природжену якість. Він є наслідок формування особистості і залежить не тільки від речей, а й від людей, що його спрямовують, виховують, коригують. Серед цих людей першими вихователями є батьки. Цілеспрямована діяльність сім'ї сприятиме тому, що пізнавальний інтерес стане не тільки переважаючим мотивом навчальної діяльності дітей, а й на вищому етапі - стійкою рисою їхнього характеру. І чим раніше батьки прагнуть сформувати цю рису в своїх дітях, тим реальніші будуть їхні шанси досягти успіху.

Ж.Ж. Руссо рекомендує поволі впливати на дітей, керувати ними, не ущемляти їх свободи і не застосовувати заходів прямого силювання, і разом з тим виявляти наполегливість, вимогливість, не поспішати із задоволенням небажаних дитячих прохань. Вони повинні з повагою ставитись до бажання дітей самотійно працювати, надавати дитині свободу вибору, створення умов для конкретного втілення творчої ідеї, заохочення обдарованої дитини, розвиток цікавості, допитливості, кмітливості, інтелекту й формування пізнавальних інтересів, виховання культури мовлення. Цього батьки можуть навчитись спілкуючись з вчителем дитини. Адже вчитель проводить більше часу з дітьми і тому йому легше зрозуміти, чого дитина хоче і чого вона прагне. Але все таки можна виділити декілька загальних порад:

1. Основні завдання програм для обдарованих дітей:
 - поширення психологічних знань серед вчителів і батьків;
 - удосконалення системи та механізмів пошуку і виявлення обдарованих дітей;
 - надання психологічної допомоги обдарованим дітям, вчителям і батькам;
 - сприйняття збереження психологічного здоров'я і емоційного благополуччя обдарованих дітей;
 - забезпечення оптимальних умов для розвитку творчих здібностей дітей.
2. Основні етапи роботи з обдарованими дітьми:
 - аналітичний;
 - діагностичний;
 - супровідний (створення карти обдарованої дитини);
 - навчальний (розробка індивідуальних програм);
 - розвиваючий (розробка програм);
 - творчий (вивчення та впровадження нових форм роботи).
3. Форми виховання педагогічної культури у батьків:
 - батьківські лекторії;
 - батьківські збори;
 - участь у тематичних конференціях з обміну досвідом сімейного виховання;
 - вечори запитань і відповідей;
 - консультації з проблем родинно-сімейного виховання.

Найбільш поширеними способами їх оптимізації є:

- відвідування класним керівником і учителями батьків учнів;
- відвідування батьками школи;
- проведення класних та загально-шкільних зборів;
- шкільні конференції батьків щодо обміну досвідом сімейного виховання.

Отже, цікавими і ефективними для всіх учасників виховного процесу стають спільні справи, заходи, спільне з батьками та дітьми відвідування музеїв, виставок, організація екскурсій. Кожна дитина — це унікальна особистість зі своїми перевагами і недоліками. Головним у навчанні є індивідуальний підхід до кожного учня. До того ж робота з обдарованими дітьми вимагає значних професійних і педагогічних знань від вчителя. Вчителю потрібно знати їх психологічні особливості і перейматися їх проблемами і інтересами. Адже значення батьківського авторитету, роль педагогічного колективу та всієї системи освіти є найважливішою необхідністю у навчально-виховному процесі сучасної початкової школи.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про Україну про освіту» -К., 1997. - 16 с.
2. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения. / Коменский Я.М [Под ред. А.И Пискунова др]. - М.: Педагогика, 1982. - 656 с.
3. Коменский Я.А Педагогическое наследие / Я.А. Коменский, Д Локк, Ж.Ж. Руссо, И.Г. Песталоцци [сост. В.М Кларин, А.Н Джуринський] – М.: Педагогика, 1987. - 416 с.
4. Коломинский Я.Л. Учителю о психологии детей шестилетнего возраста : [книга для учителя] / Я.Л. Коломинский, Е.А Панько — М.: Просвещение, 1988.- 190 с.

Пилипчук Олена,

студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А. Басюк**

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЗАСАД ОСОБИСТОСТІ У СІМ'Ї

Важко назвати щось більш важливе для людини, ніж її взаємини з іншими людьми. Від характеру цих взаємин багато що залежить у нашому житті: настрій, моральне самопочуття, працездатність тощо. Завдяки спілкуванню і певним взаєминам, що складаються в процесі цього спілкування, людський індивід поступово стає особистістю, яка здатна усвідомлювати не лише інших, але й саму себе, свідомо й активно регулювати власну діяльність та поведінку, впливати на оточуючих, враховувати їх прагнення, інтереси.

В реальному житті нашого суспільства наступив той період, коли необхідно усвідомити: якщо не буде вирішена проблема розвитку і становлення моральної особистості молоді, то ні про які перетворення в нашому реальному житті не може бути й мови. При цьому доцільно уникати однобічного підходу до визначення цілей і змісту виховання, який передбачає і однобічний характер виховної діяльності.

Арістотель писав: «Морально прекрасною називають людину досконалої гідності... Адже про моральну красу говорять з приводу доброти: морально прекрасним називають справедливую, мужню, благородну і взагалі володіючу всіма добротою людину» [7].

Головною метою морального виховання на сучасному етапі є цілеспрямований свідомий процес формування гармонійної особистості, що включає гуманність, працелюбність, чесність, правдивість, дисциплінованість, почуття відповідальності, власної гідності, виховання патріотизму, любові до Батьківщини. На цій основі формуються риси особистості людини, які включають в себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту.

Психологічні основи формування духовно-морально цінностей учнівської молоді розкриваються у працях І. Беха, М. Боришевського, С. Бубнова, О. Власенко, П. Ігнатенко, В. Москальця, В. Ядова.

У своєму трактаті «Наставление нравов» видатний чеський педагог Я.А. Коменський цитував давньоримського філософа Сенеку, який писав: «Навчись спершу добрим правилам моралі, а потім мудрості, бо без перших важко навчитися останній» [7]. Там же він наводить відомий народний вислів: «Хто встигає в науках, але відстає в добрих правилах моралі, той більше відстає, ніж встигає».

Найважливішу роль у духовно-моральному вихованні дитини відіграє сім'я. Фундаментальними є праці вчених В. Постоного, П. Щербаня, Т. Алексеенко, О. Докукіної, Н. Стрельникової, які вважають, що «головна мета морального виховання у сім'ї – набуття підростаючим поколінням морального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжлюдських і міжнаціональних взаємин; а основне завдання – набуття знань про моральні принципи, норми та правила суспільної поведінки, виховання моральних почуттів, потреб і ставлення до навколишнього світу, набуття стійких навичок і звичок моральної поведінки». Зазвичай, моральне виховання здійснюється у сім'ї як формування любові до рідної землі, свого народу, культури та мови, виховання гуманних почуттів, доброзичливості та приязні до людей, потреби надавати їм безкорисливу посильну допомогу, розвиток розумних потреб, культури споживання, свідомої дисципліни, бажання працювати задля розквіту держави, відповідального й бережливого ставлення до праці та її результатів, здатності до прояву почуттів сорому та власної гідності, непримиренності до аморальних учинків людей, нетерпимого ставлення до порушників соціально-етичних норм і правил поведінки. Кожна сім'я може створити свій осередок духовності: навчити дитину жити за Божими заповідями, знайомитися з відповідною літературою, відзначати національні та християнські свята, традиції, обряди тощо.

Моральність, в першу чергу, проявляється в формі чуйності і співчуття. Чуйність дитини до чужих переживань та емоцій закладена природою. Важливо розвивати її таким чином, щоб дитина починала поступово помічати і поважати не тільки свої власні почуття, а й своїх близьких. Згодом малюк подорослішає, і йому доведеться піклуватися про своїх батьків, родичів і дітей. Якщо з дитинства він буде зосереджений тільки на своїх потребах, то подорослішавши, не навчиться піклуватися і співпрацювати, не зможе ефективно жити серед людей і отримувати від цього задоволення.

Згодом малюк разом з вчинками зможе переживати і моральні почуття. Наприклад, отримувати задоволення від того, що допоміг, поділився, підтримав і інше. Ці переживання є основою установки на добро, яке необхідно

прищеплювати дитині. Розмірковуючи разом з дитиною про добро і зло, можна допомогти йому визначитися з базовими принципами своєї поведінки, надихнути його на вчинки, які доставлять задоволення не тільки йому, але і оточуючим.

Наступну важливу роль у вихованні дитини відіграють дошкільні навчальні заклади, школа та позашкільні навчально-виховні заклади. Дитячий колектив – це друга модель суспільства після сім'ї, в якій дитина вчиться взаємодіяти з іншими дітьми і дорослими. Тут моральні правила перевіряються і вигострюються. Ніякі моральні доводи не допоможуть, якщо малюк не буде підтриманий, втішений і почутий. Дітям потрібно давати можливість скаржитися і плакати, і тільки після цього робити висновки їх поведінки.

Так, М. Фіцула вважає, що "моральне виховання – це виховна діяльність школи та сім'ї, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності» [5, с. 254]; І. Гончаренко визначає, що це – "цілеспрямований процес формування моральної свідомості, розвитку морального почуття та навичок моральної поведінки людини відповідно до певної ідеології" [2, с. 216]; А. Кузьмінський трактує як "вивчення теоретичних основ моралі, формування моральних уявлень, організація досвіду поведінки й діяльності, які відповідають вимогам моралі нашого суспільства".

Вихованість – важлива якість, яка прищеплюється дитині з малих років. Шкільний вік у відношенні розвитку моральності найскладніший, оскільки в сучасному світі панує дуже багато спокус і жорстокості. Тендітна і чуйна психіка дитини може гідно пройти через моральний і етичний конфлікт тільки при хорошому вихованні в перші роки життя. В іншому випадку шкільні роки можуть зробити дітей черствими, байдужими і відстороненими. Мораль і етика в цьому віці повинні ставати предметами дискусій і регулярних розборів, але для того, щоб в них брати участь, у школяра повинна бути база у вигляді поведінки та емоційної зрілості.

В умовах навчального закладу духовно-моральне виховання учнівської молоді реалізувати потрібно щоденно, використовуючи різні засоби, форми та методи. Так, К. Ушинський вважав, що кожен народ має свою мету виховання, свій ідеал людини і потребує відтворення цього ідеалу у вихованні. Формувати загальнолюдські форми моралі в душі дитини, розбудити в неї сердечність, чуйність, порядність, доброту, людяність закликав В. Сухомлинський.

Моральні норми і етичні цінності закладаються тільки на основі поваги чужих поглядів, уявлення про світ як про місце, де живуть мільйони таких же особистостей.

Згодом у школярів з'являється критичне ставлення до моральних і етичних цінностей, але це часто виникає не через бажання протистояти нормам, як досягнути їх від зворотного. Підліток критикує моральні цінності, намагаючись перевірити їх на міцність і потребуючи перемозі дорослого.

Сімейне коло не менш важливе в цьому віці. Школярі і підлітки вступають в зіткнення з батьками, перевіряючи їх переконання і їх поведінку. І якщо батьки зможуть в критичних обставинах залишитися вірними своїм словам, то для морального розвитку підлітка це буде важливе досягнення.

Із педагогічної точки зору моральне виховання – один з найважливіших видів виховання, полягає у цілеспрямованому формуванні моральної свідомості, розвитку морального почуття й формуванні звичок і навичок моральної поведінки

людини, що відповідають вимогам суспільної моралі. Основними методами морального виховання є переконання, привчання, заохочення тощо.

Із досвіду сімейного виховання знаємо: якщо в сім'ї дотримуються заповідей Божих, у ній не виростають злочинці, наркозалежні, бо в дитини формуються такі гуманні якості, як доброзичливість, дружелюбність, чуйність, співчуття, чесність, повага до старших, розуміння добра і зла, готовність допомогти, милосердя, які будуть дороговказом протягом всього життя. Отже якщо духовно-моральне виховання, розпочате з дитинства в сім'ї, продовжується у процесі соціалізації особистості. Сімейні цінності – моральні основи життя сім'ї, у яких утверджено стосунки поколінь, закони подружньої вірності, піклування про дітей, пам'ять про предків, – це продукт історії та культури українців. Ідеали добра, милосердя, людяності та такі категорії, як честь, гідність, працелюбство стали головними виразниками народної моралі. Залучення учнівської молоді до участі у різних благодійних заходах та акціях тощо – це і є середовищем формування загальнолюдських цінностей молодого покоління, виховання толерантного ставлення до інших людей.

За останні роки в Україні проблема морального виховання молоді частіше повертає все більше уваги. Адже вирішення даної проблеми має забезпечити високий розвиток особистості.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Виховання особистості : Сходження до духовності / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
2. Гончаренко С. Педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
3. Молодиченко В.В. Модернізація цінностей в українському суспільстві засобами освіти (філософський аналіз): монографія / В.В. Молодиченко / Нац. пед. університетт ім. М.П. Драгоманова. – К. : Знання України, 2010. – 384 с.
4. Філософія: підручник / [Заїченко Г.А., Сагатовський В.М., Кальний І.І. та інші] ; за ред. Г.А. Заїченка та ін. – К. : Вища школа, 1995. – 430 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник / М.М. Фіцула. – К., 2005.– 560 с.
6. <https://www.narodnaosvita.kiev.ua> Плівачук К.В. Духовно-моральне виховання учнівської молоді як умова ціннісного становлення особистості.
7. <https://ru.osvita.ua> Формування моральних цінностей учнів у системі виховної роботи.

Пологовська Олександра,
студентка 32 групи
навчально-накового інституту педагогіки

ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВОЇ ПОСТАВИ

У нашій країні, яка дбає про своє майбутнє, велика увага приділяється здоров'ю та здоровому способу життя і в першу чергу підростаючому поколінню. Здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя. Для України головною проблемою, яка пов'язана з майбутнім держави, є збереження і зміцнення здоров'я дітей. Однак з кожним роком по Україні спостерігається погіршення їх стану здоров'я, хворобливості, відхилення в роботі внутрішніх органів, зниження рухової активності тощо. За останні десять років виявилася несприятлива тенденція показників здоров'я дітей, які відвідують освітні

установи. Кількість дітей з хронічною патологією збільшилася в 2 рази (з 11,8 до 21,3-26,9%), а число дітей, які не мають відхилень у стані здоров'я, знизилася в 3 рази (до 5-6%) [7]. За даними центру здоров'я дітей РАМН, близько 85% дітей мають відхилення у стані здоров'я - від легкого ступеня вираженості до важкої патології. 51,8% першокласників мають хронічну патологію, 70% – 6-річних дітей мають порушення опорно-рухового апарату [5]. Сутулість, запалі груди, знижена ємність легенів, схильність до простудних захворювань, швидка стомлюваність - ланки одного ланцюга. Сколіоз та порушення постави є найбільш поширеними захворюваннями опорно-рухового апарату у дітей та підлітків. Ці захворювання служать передумовою для виникнення ряду функціональних і морфологічних розладів здоров'я в дитинстві і надають негативний вплив на перебіг багатьох захворювань у дорослих [3].

Виявлення причин порушення постави є однією з головних завдань по лікарському контролю на уроках фізичної культури. У зв'язку з цим ми вважаємо тему наразі актуальною. Правильна постава має не тільки естетичне значення, але і є необхідною умовою для нормального розвитку та повноцінного функціонування внутрішніх органів, тобто є одним з показників стану здоров'я дітей.

Метою статті є обґрунтувати ефективності засобів фізичного виховання на збереження здорової постави школярів.

Зміст численних наукових досліджень доводить і підкреслює підвищену значимість занять фізичною культурою як діючого засобу з профілактики багатьох захворювань. До таких вчених можна віднести: А. Амосова, Н. Андрощук., Г. Апанасенка, І. Варшавського, Т. Віленську, Е. Булич, В. Денисенко, О. Круцевич, А. Леськів, А. Маркоросян, І. Муравова та інших. Проте, очевидним є те, що більшість учнів не вірять у значущість засобів фізичного виховання, а фізкультурна активність не є для них основним компонентом життя.

Рівна постава – основа красивої та стрункої фігури. Людина з правильною поставою виглядає вище ростом, виглядає стрункішою, витонченіше, впевненіше в собі. У різні вікові періоди постава дитини має свої особливості.

Для постави школярів характерні помірно виражені фізіологічні вигини хребта з незначним нахилом голови вперед, кут нахилу тазу у дівчаток більше, ніж у хлопчиків: у хлопчиків - 28°, у дівчаток – 31°. Найбільш стабільна постава відзначається у дітей до 10-12 років. Регулярні візити до лікаря дозволять своєчасно виявити порушення опорно-рухового апарату [1].

Оцінюючи фізичний розвиток дітей молодшого шкільного віку, не треба забувати про поставу, яка змінюється в них у різні вікові періоди. На кінець періоду дошкільного віку у здорової дитини хребет набуває звичайну форму з невеликим вигином вперед в шийному й поперековому відділах та до заду у грудному відділі.

Фізіологічні вигини допомагають зберегти рівновагу, пом'якшують поштовхи та струси під час руху. Вважають, що до 6-7 років вигини хребта вже добре виражені, а у 14-15 -стають постійними, але кінцеве формування завершується у 20-25 років. Зміна постави у дітей в процесі росту і розвитку пов'язана зі зміщенням загального центру ваги, що у дівчат проходить у віці 11-12 років, а у хлопців - 12-13 років [6]. Саме в цей період треба бути особливо уважним до дитини, слідкувати за її поставою. У процесі вікового розвитку фізіологічні вигини змінюються залежно від кута нахилу таза та тяги м'язів, які оточують

хребет. Це дає змогу впливати на розвиток вигинів відповідним підбором фізичних вправ.

Без доброго фізичного розвитку неможливе нормальне положення корпусу - правильна постава. Здорова дитина повинна багато рухатися (через особливості дитячої нервової системи і м'язів). Якщо знаходитися в одній позі в положенні сидячи або стоячи доводиться довше декількох хвилин, дитина «обвисає», вертикальна навантаження переноситься з м'язів на зв'язки і міжхребцеві диски, починається формування неправильного рухового стереотипу і поганої постави. Незначне регулярне фізичне навантаження (плавання, домашні тренажери, більше рухливих ігор і трохи менше телевізора, щоденна фізкультура) - необхідні умови нормального розвитку опорно-рухового апарату [4].

Дослідженнями ряду авторів доведено, що під впливом фізичних вправ та рухливих ігор діти швидше і краще ростуть. Завдяки посиленню обміну речовин, кров'ю доставляється більше «будівельного матеріалу» і кістки швидше збільшуються як в довжину, так і в ширину. В результаті занять фізичними вправами та іграми значно збільшується об'єм м'язів, також пропорційно збільшуються і розвиваються усі внутрішні органи.

Багаточисельні спостереження свідчать про те, що у дітей, які займаються спортом, розвиток опорно-рухового апарату вищий, ніж у їхніх ровесників, що не займаються фізичною культурою. У дітей, що відвідують спортивні секції, краще розвинена мускулатура, менше зустрічаються деформації хребта, грудної клітки, тазу, а також кінцівок, вони менше хворіють і мають кращу успішність. Хоча занадто велике фізичне навантаження, може також негативно вплинути на розвиток скелета, м'язової системи: затримати ріст кісток, спричинити їх викривлення. Але помірні й доступні вправи стимулюють формування і зміцнення всього організму.

Профілактика порушень постави починається з раннього дитинства. До неї входять загальні заходи, спрямовані на зміцнення здоров'я дітей, і спеціальні, для забезпечення правильного положення тіла.

До загальних заходів належать: організація раціонального режиму, забезпечення достатньої тривалості сну дітей, перебування на свіжому повітрі, організація повноцінного харчування, правильне поєднання активної діяльності й відпочинку. Важливе значення має добір меблів: постіль не повинна бути м'якою, розміри меблів мають відповідати зросту дітей. Тому, якщо вдома немає спеціальних дитячих меблів, які відповідають зросту дитини, то за наявності високого стола на стілець підкладають волосяну тверду подушку або спеціальну дерев'яну підставку чи просто товсту подушку. Дитині не дозволяється лягати на стіл, вона повинна сидіти прямо. Прямолінійне сидіння на стільці рекомендується і під час перегляду кінофільмів, телевізійних програм. Важливе значення має попередження втоми (вона спричиняє те, що під час сидіння дитина через деякий час приймає неправильну позу [2]).

Спеціальні заходи профілактики порушень постави - це систематичні заняття фізичними вправами, починаючи з масажу й гімнастики на першому році життя. Потрібно методично правильно проводити фізичні заняття, залучати всі елементи, потрібні для формування м'язів плечового поясу, живота, м'язів спини, вправи для рівноваги, рухливі ігри.

Відхилення постави у дітей шкільного віку виправляється за допомогою спеціальних вирівнювальних вправ (перевірка постави перед дзеркалом, вправи

для зменшення грудного кіфозу), «рибка» - виконується лежачи на животі), вправи з гімнастичною палицею тощо.

Порушення постави є однією з основних патологій фізичного розвитку школярів. Переважна більшість порушень постави у дітей молодшого шкільного віку має придбаний функціональний характер, і пов'язані вони з нераціональною організацією навчального процесу. Його інтенсифікація останнім часом призвела до появи у школярів патологій різних органів і систем, а також зниження загальної працездатності і наростання психофізичного перевантаження. Правильна постава дає економію сил в роботі м'язів, сприяє правильному положенню й нормальної діяльності внутрішніх органів, зміцнення здоров'я та підвищення працездатності. Систематичні і розумні заняття фізичною культурою і спортом вважаються кращим засобом попередження порушень постави. Кожен вчитель - предметник на своєму уроці повинен знати, як проводити фізкультхвилинки. Особливо фізкультхвилинки обов'язкові в початкових класах.

Список використаної літератури

1. Алексєєва Л.М. Комплекси дитячої загальнорозвиваючу гімнастики. - / Д: Фенікс, 2005. - 208 с.
2. Вайнруб Є.М. Гігієна навчання та виховання дітей з порушеннями постави і хворих на сколіоз. - Київ: Здоров'я, 1988. - 133 с.
3. Горбачов М.С. Постава молодших школярів // Фізична культура в школі, 2005. – С. 25 - 28.
4. Каштанова Г.В. Лікувальна фізкультура і масаж. Методики оздоровлення дітей шкільного і молодшого шкільного віку - М.: аркто, 2006. - 104 с.
5. Левейко І.Д. Лікувальна фізкультура при дефектах постави, сколіоз і плоскостопість. - Л.: Здоров'я, 1963. - 64 с
6. Моргунова О.М. Профілактика плоскостопості та порушення постави у ДООП. - Воронеж: ТЦ Учитель, 2005. - 109 с.
7. Носкова Л.А. Хребет - постава - здоров'я. - М.: Фенікс, 1999. - 98 с.

Полякова Ірина,
студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А.Басюк**

МІСЦЕ І РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДИТИНИ

Політичні та економічні реформи в державі, часто призводять до безробіття та зростання цін, а це, в свою чергу, впливає на відносини у сім'ї. Родина переживає різні матеріальні та психологічні труднощі, які впливають на виховні процеси. Часто підлітки виконуючи некваліфіковану та непрестижну роботу, але вигідну в матеріальному плані, досягають більших результатів, ніж їхні батьки. Це призводить до втрати батьківського авторитету. Діти змінюють свій погляд на життєві цінності.

На виховання значною мірою негативно впливає зростання числа розлучень, що здебільшого призводить до конфлікту між батьками за прихильність дитини. Розпад родини викликає у дітей необхідність до прийняття нею нових відносин з розлученими батьками. Уже з двох років діти в розлучених сім'ях відчувають себе незахищеними. Ця ситуація впливає на психічний стан самої дитини.

Сімейні стосунки мають бути побудовані на громадській відповідальності та з дотриманням певних обов'язків, батьківській любові та мудрості. Все це стане духовним надбанням дітей.

Відомий педагог, академік АПН України М.Г. Стельмахович, який уперше в історико-педагогічній науці дослідив національну систему сімейного виховання в Україні, дав декілька визначень сім'ї. Одне із них є актуальним і сьогодні: «Сім'я — це життєдайний осередок, що приводить на світ Божий, плекає найвищу цінність людства — дітей, цвіт нації, майбутнє народу, завдяки яким кожен батько і мати мають реальну можливість повторити та продовжити себе у своїх потомках» [7, с. 3].

Усе найкраще, що є на землі, йде від батька та матері. М.Г. Стельмахович доводив, що виховний феномен сім'ї, як і саму сім'ю, нічим замінити не можна, а тим більше поширеною сьогодні «дружбою і коханням» без будь-яких зобов'язань одного перед одним. І з цим не можна не погодитись. Адже сім'я дає дитині не тільки життя, а й продовжує рід. До цього має себе готувати кожна молода пара, яка планує створити сім'ю. Щасливі діти — майбутнє роду, найбільший його скарб.

В основу української сімейної педагогіки закладено прагнення зробити дітей щасливими. Це має пам'ятати кожний, кого називають батьком та матір'ю. Адже виховання дітей – це не лише особиста справа батьків, а й їхній громадянський обов'язок.

Польський соціолог, професор гуманітарних наук Ян Щепанський відмітив, що «особливе значення сім'ї випливає з двох її основних функцій, які вона виконує в рамках суспільства: перша полягає в тому, що сім'я – це єдина соціальна група, яка збільшується не завдяки прийому нових членів із зовні, а завдяки народженню дітей, тобто це група, яка підтримує біологічну безперервність суспільства. Інша її основна функція полягає в передачі культурної спадщини суспільства» [8, с. 25].

Існують й інші функції, без яких неможливе існування повноцінної сім'ї. Однією із таких функцій є виховна функція.

Виховна функція – це передача дітям дорослими членами сім'ї соціального досвіду. Тільки правильне виховання в сім'ї розвиває здорові інтереси, здібності та потреби дитини, формує позитивне ставлення до праці, правильний світогляд, сприяє прищепленню гуманних моральних якостей. Головною метою виховної функції є передача підростаючому поколінню соціального досвіду, певних норм поведінки, знань, умінь та навичок, які є необхідними у житті.

Успіх виховання залежить від виховного потенціалу сім'ї, який у свою чергу залежить від її побутових та матеріальних умов, структури і чисельності сім'ї, взаємостосунків між всіма членами родини.

Функція виховання в сім'ї спрямована не тільки щодо дітей, а й до дорослих. Адже не лише батьки виховують дітей, а й останні також можуть бути вихователями. Не тільки діти роблять помилки, а й дорослі можуть помилятися у свої діях та вчинках. Тому батькам варто вибачатися перед своїми дітьми, адже останні мають на це право.

Умови життя постійно змінюються, та саме сім'я повинна забезпечити підготовку до таких змін. Таким чином родина може вважатися навчальною структурою, адже кожен, навчаючись сам, має можливість передавати свої знання та здобутки іншим членам сім'ї.

Із соціальними, політичними та економічними перетвореннями, які відбуваються у суспільстві, змінюються і функції сім'ї. Зміни відбуваються не лише у взаєминах чоловіків і жінок, а й дітей та батьків.

Раніше вважалося, що головою родини був чоловік. Він організовував загальну працю всієї сім'ї, а діти починали рано виконувати роботу дорослих. У сучасному суспільстві відбуваються зміни у взаєминах між чоловіком та дружиною, між батьками та дітьми. Все частіше подружні функції почали знаходитися на одному рівні. Змінилося враження про чоловічі та жіночі обов'язки в сім'ї. У сьогоденні важко визначити, хто головний в родині.

А.С. Макаренко писав: “Виховання дітей – найважливіша галузь нашого життя. Наші діти – це майбутні громадяни нашої країни і громадяни світу. Вони творитимуть історію. Наші діти це майбутні батьки і матері, вони теж будуть вихователями своїх дітей. Наші діти повинні вирости прекрасними громадянами, хорошими батьками і матерями. Але це – не все: наші діти – це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це – наші сльози, це – наша провина перед іншими людьми, перед усією країною” [4, с. 11-13].

Без щирої батьківської любові до дітей сімейне виховання не може бути повноцінним. Проте ця любов повинна бути в міру.

Надмірна любов та опіка шкодить вихованню підростаючого покоління. Водночас, батьки не повинні виховувати своїх дітей в надмірній суворості та із використанням різних покарань, адже це призводить до втрати дитячої довіри до батьків.

Дуже важливою у вихованні дітей є роль матері. Наполеон стверджував, що завдяки материнському вихованню він досягнув високих вершин у своєму житті. Наполеон був переконаний, що добра або зла поведінка дорослої людини завжди є наслідком материнського виховання у дитячі роки.

Так, саме мати повинна зробити дитину доброю, ніжною та благородною, наповнити серце дитини любов'ю. Тепло та любов материнського серця — найважливіші чинники формування фізичного, емоційного та духовного життя дитини. Після народження перший погляд та дотик, усміх, з яким зустрічається дитина, — материнські. Мати — єдина і незамінна... Чим більше уваги мама зможе приділити дитині в цей період життя, тим міцніше стане зв'язок між ними надалі. Така цілісність матері та дитини в подальшому призведе до формування сильної і впевненої в собі особистості. В сім'ях, де немає матері або ж малюк обділений її увагою, діти повільніше розвиваються та більш схильні до емоційної нестабільності в дорослому віці.

Та якою б не була значною роль матері, для правильного розвитку і виховання дитини найкращої опіки матері недостатньо. Кожна дитина потребує підтримки та любові батька. Роль батька у вихованні дитини є не менш важливою, ніж материнська. Кожен малюк потребує гармонійного розвитку, яке можливе лише за участі обох батьків.

Дуже часто сучасні молоді батьки не зразу розуміють, яка їх роль у сім'ї. Ще Аристотель говорив, що чоловіки стають справжніми батьками пізніше, ніж жінки - матерями.

Батько - це завжди приклад для своїх дітей, зразок чоловічої поведінки та характеру. Своїм вихованням і прикладом тато повинен вчити синів бути активними та творчими, ризикувати та вміти долати труднощі, бути ласкавими та

турботливими. Є переконання, що найбільш мужні сини виростають саме у тих батьків, які мають ніжність у ставленні до себе, особливо в ранньому дитинстві. Для дівчаток тато - це також приклад чоловічої поведінки. Відношення батька до доньки із самого раннього дитинства формує у неї уявлення про те, як чоловік повинен ставитися до жінки у майбутньому. Існують твердження, що дівчатка, у вихованні яких приймав участь батько, у майбутньому краще у собі впевнені, вони легко знаходять мову з протилежною статтю. А от дівчатам, які виховувалися без батька, завжди складніше побудувати власну сім'ю. Діти, які кожного дня відчувають батьківську підтримку, його ніжність, обійми - виростають захищеними. Вони впевнені, що світ безпечний, вміють довіряти іншим людям.

Сім'я – це батько й мати, це їх щоденна любов до своїх дітей. Щасливим дитинство буде лише у дітей, які живуть у щасливих сім'ях. Не можна розділяти материнське й батьківське виховання. Тільки в таких сім'ях, де існують любов і повага, взаєморозуміння між батьками виховання буде успішним.

Та сім'я – це не лише батьки та діти. Важливу роль у вихованні підростаючого покоління відіграють бабусі та дідусі. Про щасливу та міцну родину, у якій підтримують один одного, складено багато народних прислів'їв та приказок: «У нашому роду нема переводу», «Яке дерево, такі його квіти; які батьки, такі й діти», «Добре там живеться, де гуртом сіється і жнеться», «Поки діда, поти й хліба», «Поки баби, поти й ради», «Для онука дідусь – розум, а бабуся – душа» [2, с.51 - 54]. Кожне прислів'я несе в собі ширу правду. Кожне слово народної мудрості переконливо доводить, що до онуків любов особлива та якась неземна. Дуже часто саме дідусі та бабусі допомагають батькам вирішувати проблему морального виховання дітей. І сьогодні бабусі і дідусі допомагають у догляді за дітьми. Вони передають своїм нащадкам частину своєї душі та емоційного надбання, яке в свій час не змогли передати своїм власним дітям.

Та не завжди така допомога добра. Бувають такі випадки, що бабусі намагаються замінити дитині рідну матір. Починають втручатися в сімейні справи своїх дорослих дітей. А це, в свою чергу, призводить до порушення психічного стану онуків. Недарма Віктор Гюго говорив, що «щоб змінити людину, треба починати з його бабусі».

Тож кожен член родини має пам'ятати, що виховувати – це не означає говорити своїм дітям чи внукам тільки хороші слова, наставляти їх, а й самому необхідно жити правильно. Адже від того, яке виховання діти будуть отримувати в сім'ї, залежить їх майбутнє. Зі слів В.Сухомлинського «немає важливішого у сфері виховання завдання, ніж навчити батька та матір виховувати своїх дітей» [5, с.535-537].

Тільки в таких сім'ях, де щирий, щиросердечний підхід до виховання діти виростатимуть справжніми громадянами своєї країни та будуть зразком для майбутніх поколінь.

Список використаної літератури

1. Діалоги про виховання. Книга для батьків. - М.: Педагогіка, 1985.
2. Закувала зозуленька. Антологія української народної творчості. - К., 1989. – С. 51-54.
3. Концепція національного виховання. - К., 1996.
4. Макаренко А.С. Книга для батьків // Тв. В 7 т. - К., 1954. - Т. 4. - С. 11 - 13.
5. Сухомлинський В.О. Вибр.тв. в 2 т. - К., 1978. - Т. 2. - С. 535 – 537.

6. Стельмахович М.Т. Українська родинна педагогіка: навч. посібник. - К., 1996.
7. Стельмахович М.Т. Українське родинознавство. - Івано-Франківськ, 1994. - С. 3.
8. Щепанський Ян. О indywidualności (Про індивідуальність, 1988). – С. 25.

Попроцька Діана,
студентка ІІ групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ

В умовах сучасного світу на формування здорового способу життя молоді впливають засоби масової інформації. Живучи в сучасному світі, ми не можемо уявити свого існування без ЗМІ. Їх вплив на людину починається в самому ранньому віці і триває все життя. Можна сказати, що засоби масової інформації взяли на себе значну частину функцій з формування свідомості людей, виховання їх смаків, уподобань, звичок. В теперішній час значно зріс вплив засобів масової інформації на особистість. Провідну роль у цьому процесі займає телебачення. Якщо в 70-80 роках телевізор вважався розкішшю, то зараз це незамінна річ в кожній родині. Поступово телебачення витісняє газети і журнали, конкурує з радіо. Конкуренція з пресою пояснюється появою на телебаченні нових технологій: цифрове, супутникове телебачення, комп'ютерні технології. В зв'язку з цим помітно зросла оперативність передачі інформації і як наслідок ускладнена можливість контролю за чистотою ефіру.

Проблеми взаємозв'язку між засобами масової комунікації і здоровим способом життя привертала і привертають увагу багатьох фахівців. Важливим значенням для дослідження мають вивчення та аналіз робіт науковців у галузі пропаганди фізичної культури і спорту (П.О. Виноградов, С.І. Гуськов, А.М. Гендін). Особливого значення набули роботи, що стосуються ролі та впливу ЗМІ на розвиток та висвітлення спорту (Ю.А. Фомін, М.С. Дерпа, М. Хуссам).

З раннього дитинства людина опиняється в певному інформаційному полі. Вона не може жити без інформації, постійно сприймає через безліч каналів і, осмислюючи, формує відтак свою поведінку. Засоби масової інформації сьогодні слід розглядати як особливий і багато в чому визначальний чинник формування способу життя молоді. Безпосереднім об'єктом їх дії є як окремі індивіди, так і великі групи людей, які становлять аудиторію того чи іншого з них. Засоби масової інформації мають величезні можливості впливати на формування стандартів поведінки особистості як суто інформаційно, так і за допомогою наочних зразків стилю життя. Вони створюють своєрідний інформаційний світ, поринаючи в який, людина, зокрема молода, набуває певного світогляду, уявлень про життєві цінності, хоча, здавалося б, дія різних засобів масової інформації має, у сукупності, несистематизований, а часом і суперечливий характер.

Вплив ЗМІ, на відміну від впливу натовпу на психіку людини, є переважно усвідомлюваним, цілеспрямованим і спеціально організованим. Одним з головних завдань ЗМІ є надання інформації про події, що відбуваються у світі, про ідеологію, яку варто сповідувати, про політику, в річчій якій слід діяти, про товари, які пропонується придбати, чи послуги, якими пропонується скористатися.

Засоби масової інформації (ЗМІ) – один із важливих чинників, що тією чи іншою мірою виконує замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо певного впливу на населення в цілому, в тому числі й на окремі вікові та соціальні категорії. Телебачення та кінопрокат сьогодні є найбільш впливовими серед ЗМІ. Поширення цих видів ЗМІ створило нову ситуацію щодо формування потреб особистості. Якщо раніше таке формування здійснювалося виходячи з реальних умов життя і, як правило, потреби ненабагато випереджали можливості для їх реалізації, то зараз цей процес зазнав істотних змін. Кіно, відео, телебачення розкривають принади різних способів життя, а молода людина неспроможна правильно оцінити свої особисті можливості, сімейні обставини, становище держави. Як наслідок, у молоді формуються потреби, які не співвідносяться з можливостями їх задоволення.

Телебачення та кінопрокат сьогодні є найбільш впливовими серед ЗМІ. Поширення цих видів ЗМІ створило нову ситуацію щодо формування потреб особистості. Якщо раніше таке формування здійснювалося виходячи з реальних умов життя і, як правило, потреби ненабагато випереджали можливості для їх реалізації, то зараз цей процес зазнав істотних змін. Кіно, відео, телебачення розкривають принади різних способів життя, а молода людина неспроможна правильно оцінити свої особисті можливості, сімейні обставини, становище держави. Як наслідок, у молоді формуються потреби, які не співвідносяться з можливостями їх задоволення.

Ситуація загострюється й тим, що в нашій країні зовсім відсутня система кіновиховання. Якщо читати й розуміти літературні твори все-таки вчать у навчальних закладах, то щодо того, яким чином вибирати і сприймати кінопродукцію, настановча інформація відсутня практично взагалі. Репертуар, який переважно дивляться підлітки та молодь, – фільми жахів, бойовики, еротичні фільми. Усе більшу роль у житті підростаючого покоління відіграють комп'ютери, комп'ютерні мережі. Робота з комп'ютером, з одного боку, сприяє розширенню контактів, можливостей обміну соціокультурними цінностями, появі і реалізації нових форм досвіду, розвитку процесу уявлення, інтенсифікації вивчення іноземних мов та ряду інших позитивних ефектів. А з іншого – розвиток електронних систем породив зовсім новий вид комунікації та самореалізації – можливість віртуальної взаємодії людини з певними зацікавленими партнерами, що дозволяє знайти однодумців та виразити себе у спілкуванні з ними (наприклад, через Інтернет).

Крім того, у людини, яка перебуває у комп'ютерній віртуальній реальності, створюється уявлення, що вона безпосередньо бере участь у подіях. Це створює нові можливості для самореалізації та самоутвердження й може призвести до тих чи інших змін свідомості у дітей, підлітків та молоді. Але, водночас, вона може призвести до “синдрому залежності” від комп'ютерної мережі, звуження інтересів, відходу від реальності, надмірного захоплення комп'ютерними іграми, до соціальної ізоляції, ослаблення емоційних реакцій та до інших негативних проявів.

У дітей, які проводять багато часу за комп'ютером, погіршується короткочасна пам'ять і погіршується концентрація уваги. Англійський логопед Салі Ворд встановила, що 20% обстежених дітей у віці 9 місяців уже виявили затримки в розвитку, якщо батьки користувалися телевизором як нянькою, а до трьох років діти відставали в мовному розвитку майже на рік.

Сьогодні діти, а особливо підлітки, багато часу проводять біля екранів телевізорів. Так наприклад: польський підліток дивиться телевізор 2-4 години на добу, а у вихідні – до 5 годин. У США телевізору діти присвячують більше часу, ніж навчанню. У Швеції учні впродовж 10 років навчання проводять 18 тисяч годин перед телевізором. Така ж ситуація у Франції та Італії. Наші підлітки дивляться телевізор 3-5 годин на добу, а у вихідні – до 6 годин.

Засоби масової інформації роблять великий вплив на формування здорового способу життя молоді. Цей вплив розповсюджується як безпосередньо через ЗМІ на особу молодшої людини, так і опосередковано через батьків, вчителів, однолітків, на яких ЗМІ, у свою чергу, так само роблять значний вплив. Навіть пануючі в суспільстві соціальні норми значною мірою сформовані ЗМІ.

Засоби масової інформації створюють подвійний взаємовиключний вплив на спосіб життя молодшої людини: з одного боку, вони виступають як чинник стимулюючий формування здорового способу життя у молоді, з іншої - провокують розвиток шкідливих звичок, хімічних залежностей, сприяють розвитку психологічного дискомфорту і ін.

Існує думка, про те, що не слід перебільшувати роль ЗМІ у формуванні способу життя молоді, списуючи всі проблеми, що існують в молодіжному середовищі, на рахунок "згубного впливу заходу" і комерціалізації радіо, телебачення і преси. У радянські часи, коли в ЗМІ не було абсолютно ніякої реклами, а цензура не пропускала нічого, що могло б негативно позначитися на особі або способі життя молодшої людини, в Україні мали місце такі явища як куріння, пияцтво, і безладні статеві зв'язки, не кажучи вже про неправильне живлення і відсутність фізичної активності. Тобто не тільки ЗМІ сьогодні ведуть до того, що значна частина населення веде нездоровий спосіб життя.

У той же час роль ЗМІ у формуванні здорового способу життя не можна недооцінювати. Проте не можна не відзначити, що саме в останнє десятиліття величезні засоби, що вкладаються міжнародними і українськими корпораціями в рекламу сигарет і алкогольних напоїв, не йдуть ні в яке порівняння з фінансуванням програм, статей, передач, присвячених формуванню здорового способу життя.

Головною проблемою негативного впливу ЗМІ на спосіб життя молодшої людини є те, що сьогодні телебачення, радіо, преса не тільки і не стільки просувають який-небудь продукт, скільки формують спосіб життя, в якому палити, пити, мати випадкові сексуальні контакти, - це "круто". Причому це заворожуюче діє не тільки на молодь, але і на дорослу частину населення, яка, не дуже заломлює таку поведінку на свій спосіб життя, мириться в ним щодо своїх дітей і учнів. Виникає мовчазну згоду дорослих з пропагандою, не здоровому, способу життя.

Проблема негативного впливу ЗМІ на спосіб життя молоді не є тільки українською. Усесвітня організація охорони здоров'я розробила "Основи політики здоров'я для всіх в Європейському регіоні "Здоров'я-21", де наголошується наступне: "подальший розвиток засобів зв'язку, підвищення ролі масової інформації і інформаційної індустрії в цілому означає, що молоді люди у всіх країнах світу стають об'єктом дії по відношенню до популяризації шкідливої для здоров'я продукції, певних посилів і цінностей... Реклама, ЗМІ і музика - це не просто різновидність розважальних програм, вони також виконують завдання по рекламуванню окремих осіб, виробів, ідей або стереотипів поведінки, які можуть

надати як благотворну, так і руйнуючу дію на здоров'ї. З погляду охорони здоров'я значна частина такої рекламної продукції просто протипоказана - наприклад, наголошується стійкий взаємозв'язок між рекламою тютюнових виробів і показниками поширеності куріння серед підлітків. ВООЗ відзначає, що надмірне захоплення телепередачами, фільмами і комп'ютерними іграми може привести до збільшення випадків насильства, а також пониження фізичної активності молоді.

Проте глобальність проблеми не означає, що немає способу її вирішення. У різних країнах приймаються різні заходи для того, щоб ЗМІ в більшій мірі сприяли формуванню здорового способу життя, ніж навпаки. Так в США і Канаді всі телепередачі, кінофільми, що містять епізоди жорстокості, насильства показуються тільки на спеціальних платних каналах, які сім'я повинна спеціально оплачувати. У розвинених країнах світу у всіх засобах масової інформації широко поширена соціальна реклама, направлена на протидію рекламі тютюну, алкоголю і ін. У всіх країнах, що відносять себе до інформаційного суспільства в учбових закладах вивчається практика адекватного сприйняття різних форм інформації.

Для України на сьогодні актуальним є навчання дорослих і дітей правильному сприйняттю величезного потоку інформації, в якому кожна людина знаходиться щодня. Причому для того, щоб навчити цьому дітей, необхідно в першу чергу навчити дорослих. Культура ж споживання інформації дорослими через сім'ї, учбові і позашкільні установи може стати надбанням молоді.

Діяльність ЗМІ в цілому повинна розглядатися як окремий напрям у формуванні здорового способу життя. Причому радіо, телебачення, преса повинні не тільки публікувати необхідну для формування здорового способу життя інформацію, але і нести відповідальність за ту продукцію, яка цьому протирічить.

Список використаної літератури

1. Татаренко В. Соціальна психологія впливу // Психолог. – 2012. – №7. – С.43-44
2. Петрова Л. Вплив телебачення та Інтернету на молодь // Психолог. – 2012 –. № 7. – С. 31 - 34.

Прачук Марія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Одним з основних видів діяльності дитини молодшого шкільного віку є гра. Гра – це форма діяльності, що спрямована на створення і засвоєння людського досвіду, зафіксованого у соціально закріплених діях, у предметах науки і культури. У ній відтворюються норми людського життя і діяльності, підпорядковування яким забезпечує пізнання та засвоєння предметної та соціальної дійсності. Результатом гри є інтелектуальний, моральний та емоційний розвиток особистості.

Деякі вчені та науковці вважали, що гра виникла раніше, ніж праця. Вона утворилась на певному етапі суспільно-історичного розвитку людства. Зокрема, в кінці ХІХ - початку ХХ ст. німецький вчений Шиллер висунув теорію гри. Його прихильниками були вчені Бюхер і Гросс, Спенсер, Летурно. Відповідно до цієї

теорії, людина розвивалась фізично і розумово завдяки праці, а трудовий процес виник з гри. Таким чином, на думку вчених, в житті суспільства гра старша праці, а праця є дитя гри. Однак не всі вчені були прихильниками цієї теорії. Вперше з протилежним твердженням про те, що гра - дитя праці, виступив німецький філософ В. Внутри, а в подальшому цю точку зору розвинув російський філософ Г. Плеханов. Він дійшов до висновку, що гра виникла в первісному суспільстві з різними видами мистецтва. Учений підкреслював, що гра має генетичну спільність з мистецтвом. На його думку, в історії людства праця виникла раніше, ніж гра. С. Русова наголошувала, що саме народні ігри були основою для виховання та навчання дітей у прадавні часи. Народні ігри - це багата скарбниця народної мудрості і досвіду поколінь у ті часи, коли не існувало наукової педагогіки [1,с.200].

Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання дошкільників, молодших школярів підлітків. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функція діють у тісному взаємозв'язку. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість.

Ігри умовно поділяються на дві великі групи:

Творчі ігри. До них належать режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструкційні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

Ігри за правилами. Цю групу утворюють рухливі (великої, середньої, малої рухливості; сюжетні, ігри з предметами; з переважанням основного руху: бігу, стрибків тощо; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані).

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються.

Дидактична гра на уроці – не самоціль, а засіб навчання і виховання. Сам термін "дидактична гра" підкреслює її педагогічну спрямованість та багатогранність застосування. А тому найсуттєвішим для вчителя будь-якого предмета є такі питання:

а) визначити місце дидактичних ігор та ігрових ситуацій у системі видів діяльності на уроці;

б) доцільність використання їх на різних етапах вивчення різноманітного за характером навчального матеріалу;

в) розробка методики проведення дидактичних ігор з урахуванням дидактичної мети уроку та рівня підготовленості учнів;

г) вимоги до змісту ігрової діяльності у світлі ідей розвивального навчання;

д) передбачення способів стимулювання учнів, заохочення в процесі гри тих, хто найбільше відзначився, а також для підбадьорення відстаючих.

Дидактичні ігри поєднують елементи навчання з радістю для дітей ігровою діяльністю. Дидактична гра має сталу структуру, яка відрізняє її від інших видів діяльності дітей. Структура дидактичної гри – це основні елементи, які надають їй форми навчання і гри одночасно: дидактичні та ігрові завдання, ігровий задум, ігрові дії, правила, пізнавальний зміст, результат.

Вправління в ігровій формі з елементами змагання діти виконують охоче, з виключною віддачею, вболіванням за результати команди. Якщо такі заняття

проходять у системі, ця робота приносить відчутні результати в розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів.

На прогулянці проводяться дидактичні ігри з природним матеріалом, будівельно-конструктивні ігри з природними матеріалами (снігом, піском, глиною, гілочками тощо), пізнавальні ігри.

Останнім часом дуже популярними стали інтелектуальні ігри. Молодші школярі, природно, дивляться такі програми по телебаченню, жваво реагують на них. Вони нерідко мріють стати учасниками подібних ігор, але ігор їхнього рівня. Для прикладу можна навести декілька ігор:

Розповідь-вигадка. Учням пропонується розповідь із задалегідь зробленими помилками, які вони не зможуть виправити, не знаючи раніше вивченого матеріалу.

Інопланетянин. По параграфу, що задавався для вивчення додому, слід скласти якомога більше запитань, ніби ви інопланетянин, що прилетів на землю. Питання повинні починатися зі слів «Як ...», «Чому ...» і «Навіщо ...».

Прикрась слово. Гра спрямована на повторення характеристик визначеного поняття, на розвиток уваги, збагачення словникового запасу. Учителю пропонує прикрасити слово прикметниками, по черзі.

Серед багатьох шляхів виховання у школярів інтересу до навчання одним з найбільш ефективних є організація ігрової діяльності. Гра, навчання і праця є основними видами діяльності людини. При цьому гра готує учнів як до навчання так і до праці. Таким чином, ігри мають великий вплив на розумовий розвиток дітей, удосконалюючи їх мислення, уяву, творчі здібності. Будь-яка гра повинна сприяти розв'язанню основного навчального завдання уроку, наприклад, закріпленню знань, кращому засвоєнню розв'язку задач та інше. Тільки в такому випадку гра буде навчальним елементом уроку. Однак поєднання пізнавального та ігрового елементів уроку являє собою певну складність при створенні дидактичних ігор. Спочатку увага учня на уроці, як правило, спрямоване на ігрову діяльність, а не на вивчення матеріалу. Згодом інтерес до гри, як до цікавого заняття, переключачється на навчальні завдання.

У грі обов'язковим елементом є конкуренція між командами або окремими учасниками, що значно підвищує самоконтроль учнів, привчає їх до чіткого дотримання встановлених правил, а головне, добре активізує діяльність. Отримання перемоги або якогось іншого виграшу дуже сильно стимулює учня до подальших дій. Не завжди переможцями стають учні, що добре навчаються. Часто наполегливість і терпіння у грі проявляють ті учні, у яких цих якостей не вистачає при підготовці домашнього завдання. Гра має враховувати вікові особливості учнів.

Слід пам'ятати, що для будь-якої гри дуже складно підібрати навчальний матеріал, який відповідав би всім вимогам, що висуваються до дидактичних ігор, і підтримував інтерес учнів.

Отже, дидактичні ігри дозволяють педагогам залучити учнів до навчальної, творчої та пізнавальної діяльності. Для дитини сутність гри полягає в тому, що вона дає можливість як загального, так і фізичного, і духовного зростання. Саме через гру дитині буде легше входити в суспільство, знайомитися з ним, знайомитися з природою, з людьми, навичками та звички культурної поведінки.

Список використаної літератури

1. Ельконин Д.Б. Психологія гри. - М., 1999.

2. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: Обучение на основе исследований игр. - Рига: Пед. Центр "Эксперимент", 1995. - 176с.
3. Шевчук М.О. Дидактична гра як засіб пізнання і розвитку творчості учнів. – Л., 2014 – 90с.
4. Горішний З.І. Науково-методичні основи ефективності уроку .- Івано-Франківськ: «Нова зоря», 2005.

Прокопович Ольга,
студентка 43 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Мудрий педагог є добрим генієм дитячого здоров'я.
В. Сухомлинський.*

Здоров'я підростаючого покоління та розробка ефективних заходів, спрямованих на його зміцнення, в даний час - найважливіша соціальна задача. Важливою умовою розвитку будь-якої держави є здорові громадяни. Теперішній час характеризується стрімким погіршенням стану здоров'я українців. Особливо стрімке зниження здоров'я відмічається серед дітей та підлітків. Саме в ранньому дитинстві, дошкільному та шкільному віці формується здоров'я людини. Вивчення стану здоров'я різних контингентів дітей не виявило позитивної динаміки за останні п'ять років. Навпаки, простежується збільшення чисельності дітей з хронічними захворюваннями і функціональними відхиленнями, зростання шлунково-кишкової, алергічної, ендокринної, нервово-психічної патології, захворювань крові, порушень зору.

Реформування системи освіти орієнтоване на виховання загальнолюдських цінностей, на збереження і зміцнення здоров'я дітей, на гармонізацію кожної дитини з самим собою і навколишнім світом.

Слід відзначити, що негативні зміни у даному випадку стосуються не тільки фізичного здоров'я, але й психічного та духовного. Зазначені негативні тенденції спонукали до появи нового напрямку у педагогіці – формування «культури здоров'я», засновником якого є вітчизняний науковець В. П. Горашук. Також, проблему виховання культури здоров'я досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні педагоги, такі як: Я.А. Коменський, І.Г. Песталоцці, Ф.А. Дистервег, К.Д. Ушинський, В.О. Сухомлинський. В останні з'явилося багато праць, які розкривають сутність і зміст валеологічного виховання школярів (І.І. Брехман, Е.Н. Вайнер, В.В. Колбанов, Л.Г. Татарникова та ін.).

Зазначений напрямок спрямований на формування в особистості ціннісного ставлення до власного здоров'я. На думку В. П. Горашука, «культура здоров'я - це важливий складовий компонент загальної культури людини, обумовлений матеріальним і духовним середовищем життєдіяльності суспільства, що виражається в системі цінностей, знань, потреб, умінь і навичок з формування, збереження й зміцнення її здоров'я».

Мета статті – вивчити і проаналізувати проблему формування культури здоров'я молодших школярів.

Одне з найбільш ранніх формулювань поняття здоров'я було сформульовано ще в античній культурі і належало античному філософу Алкмену [2, с. 25]. На початку 5 століття до н. е. Алкмена визначив здоров'я як гармонію або рівновагу

протилежно спрямованих сил. В якості протидіючих сил він розглядав першоелементи, складові природи людини і визначав різні стани. Відповідно, хвороба – зворотне явище, визначалося їм як наслідок єдиновладдя одного з таких елементів над іншими.

Здоров'я - безцінне надбання кожної людини і суспільства в цілому. Останнім часом все очевидніше стає катастрофічне погіршення здоров'я не тільки дорослих, але й дітей. Поряд з несприятливими соціальними, екологічними факторами в якості причини визнається і негативний вплив школи на здоров'я дітей. Такі соціальні вади, як: бездуховність, алкоголізм, наркоманія, злочинність, розростаючись калічать психічне і фізичне здоров'я нації і часом зводять нанівець всі зусилля педагогів по вихованню підростаючого покоління.

В останні роки питання збереження здоров'я дітей набувають особливої актуальності. Установка на здоров'я не з'являється у людини сама по собі, а формується в результаті певного педагогічного впливу.

Про те, що треба робити зарядку, відомо всім. Але як долучити кожної дитини до її виконання? Найкращий спосіб - зацікавити, захопити. Для молодших школярів деколи достатньо особистого прикладу вчителя, батьків. На зміну наслідуванню з часом прийде звичка.

Діти в молодшому шкільному віці живуть на рівні емоцій. Вони сприйнятливі до будь-яких зовнішніх впливів. Їхні душі володіють такими якостями, як: відкритість до всього істинного, корисного, добросердного.

Збереження і підтримка здоров'я - одні з найважливіших аспектів людського життя. Тому необхідно приділяти особливої уваги у формуванні у дітей готовності до оздоровчої діяльності та позитивного ставлення до неї. [1, с. 27].

У формуванні культури здоров'я недостатньо знання про способи і методи зміцнення здоров'я, профілактики захворювань. Необхідно підвищити роль особистісних якостей людини в свідомому і вольовому прийнятті принципів здорового способу життя, сформувати культуру здоров'я - значить пробудити в людині (дорослому або дитині) внутрішню потребу «бути здоровим». Дитина повинна сама захотіти дотримуватися принципів здорової людини. Здоровий спосіб життя дітей має пряму залежність від того середовища, в якій він знаходиться, а це, як правило, сім'я і школа. У сім'ї діти самостійні, активні, проявляють більшу ініціативу до здійснення здоров'я зберігаючих дій, але дорослі не завжди володіють достатнім досвідом і знаннями для вирішення проблем, пов'язаних зі здоров'ям. Саме тому необхідно побудова виховного процесу таким чином, що обидві його сторони - школа і сім'я - активні, діяльні.

Дослідження вчених (Н.Н.Куінджі, Н.Б. Коростельов та ін.) свідчать про те, що вже в молодшому шкільному віці деякі діти потрапляють в залежність від алкоголю, тютюну та наркотиків. Профілактика цих шкідливих пристрастей у дітей представляє непросте завдання. На хлопців віком 9 - 10 років слабо діють бесіди, нотації вчителів і батьків. З цієї причини в роботі з молодшими школярами необхідно спиратися на особливості їх емоційного реагування та адекватні віком форми організації діяльності: ігри, практикуми, інсценівки та ін.

Одна з найчастіших причин пропусків учнями шкільних занять - застуда. У молодшому шкільному віці необхідно знайомити учнів з основними видами і правилами загартовування. Говорити з молодшими школярами про загартовування слід ще й тому, що воно не тільки оздоровлює дитини, але і сприяє

виробленню в нього сили волі, цілеспрямованості, рішучості та інших моральних якостей.

Щоб сформувати у дітей культуру здоров'я, потрібно розглядати не тільки фізіологічний, але і психологічний, моральний аспект здоров'я [4, с. 17].

Можна виділити наступні критерії сформованості культури здорового способу життя:

- 1) ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до цінності;
- 2) наявність умінь і навичок збереження і зміцнення здоров'я, безпечного та відповідальної поведінки; сформованість гігієнічних навичок і звичок;
- 3) наявність фізичної та розумової активності; вміння протистояти руйнівним для здоров'я форм поведінки.

Турбота про здоров'я і його зміцнення - природна потреба культурної людини. Культура здоров'я молодших школярів - це усвідомлене, щоденне виконання учнями здоров'я зберігаючих норм і правил, вміння передбачати вплив результатів своїх дій на власне здоров'я та здоров'я оточуючих людей. Від рівня сформованості культури здоров'я в дитинстві залежить подальший спосіб життя людини, ступінь реалізації його особистісного потенціалу.

Враховуючи вище сказане, можна сказати, що успішне формування культури здоров'я молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи буде можливим при дотриманні наступних педагогічних умов:

- 1) створення у школі та сім'ї освітньо-виховного середовища, спрямованого на формування культури здоров'я молодшого школяра;
- 2) підготовка вчителів початкових класів до формування культури здоров'я у взаємодії з батьками;
- 3) використання сучасних форм, методів і засобів у формуванні культури здоров'я молодших школярів. [3, с. 35].

Тому надзвичайно важливо вчителю початкових класів сформувати у дітей культуру поведінку саме у молодшому шкільному віці. Адже, здоров'я – це безцінне надбання не тільки кожної людини, а й всього суспільства. Ми повинні зберегти і укріпити здоров'я наших дітей, бо це наше майбутнє. Потрібно пам'ятати про це завжди та уміти захистити і зберегти здоров'я майбутнього покоління. В цьому повинна бути робота сім'ї, школи і держави в цілому. Тож давайте виховувати здорову, творчу націю!

Список використаної літератури

1. Баранов А.А., Матвеева Н.А. Здоров'я школярів: шляхи його зміцнення.- Красноярськ: Вид-во Красноярськ., 2009. - 231 с.
2. Каракотова С.М. Формування здорового способу життя в умовах розвитку психолого-педагогічного комфорту в сім'ї: дис.. канд. пед. наук: Карачаевск, 2011. - 186 с.
3. Гретьякова Н.В. Організаційно-педагогічні умови здоров'язберігаючої діяльності в навчальному закладі: дис. кан. пед. наук. - Єкатеринбург, 2011. - 245 с.
4. Чимаров В.І. Про стратегічні орієнтири формування здоров'я дітей в освітніх установах//Освіта і наука. - 2013. - № 1 (3).- С.87.

Прохоренко Анастасія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А.Басюк*

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЗАСАД ОСОБИСТОСТІ В СІМ'Ї

Кожна людина не залишається поза увагою суспільства, а тому повинна вміти спілкуватись з іншими, тоді вона дійсно усвідомлює сенс життя та загалом існування, адже не мислима поза суспільством. Вона стає особистістю, усвідомлюючи свою поведінку до інших, сприймаючи емоції співрозмовника у відповідь та реагуючи на них. Головним критерієм хорошого співрозмовника є його моральні цінності. Вони формуються під впливом багаторазових повторів добрих справ та емоцій під час їх виконання, які здійснюються свідомо задля виховання моральних якостей в особистості.

Говорячи про моральні засади, потрібно в першу чергу сказати про те, що моральність і виховання досить близькі за змістом поняття. Моральність, за словником С.І. Ожегова, означає внутрішні, духовні якості, якими керується людина, етичні норми, правила поведінки, обумовлені цими якостями. Моральність – це насамперед самоконтроль, пред'явлення високих вимог до самого себе.

Виховання в тому ж словнику - це навички поведінки, прищеплені сім'єю, школою, середовищем, і проявляються в суспільному житті. На розвиток дитячої свідомості впливають два фактори – це сім'я та школа. Школа дає загальні основи, або розвиває вже закладені батьками виховні якості.

У вихованні дитини провідну роль відіграє сім'я, адже це фундамент для спілкування, стосунків, поведінки молодих людей. Сім'я – це невеличка цеглинка, завдяки якій будується суспільство. Кожна сім'я має свій набір цінностей, який формує в першу чергу атмосферу взаємовідносин всередині родини, норми поведінки у родинному колі. Тут дитина формує свій характер під впливом моральних стосунків в родині, тому що дитина, дивлячись на своїх батьків (на їх приклад відношення один до одного) переймає їх поведінку і ставлення, спочатку до інших дітей, а потім навіть і до власних дітей.

Головною метою морального виховання у початковій школі є процес формування гуманності, працелюбності, чесності, справедливості, дисциплінованості, почуття відповідальності, власної гідності, виховання патріотизму, любові до Батьківщини.

Перед кожною сім'єю стоїть завдання виховання дитини. Досить в маленькому віці, коли дитина починає розрізняти, що добре, а що погане, вона починає формувати поведінку до того чи іншого предмета чи якоїсь людини, що викликає в неї позитивні чи негативні емоції. Починаючи дитину виховувати, батьки повинні переосмислити особисті якості та поведінку в різних ситуаціях.

Головні завдання до виконання яких має прагнути кожна сім'я :

- Виховувати дитину доброю;
- Привчати дитину допомагати ближньому;
- Прищеплювати співчуття;
- Розвивати в дитині такі моральні якості як колективізм, чесність, справедливість;
- Виховувати внутрішню потребу у моральному самовдосконаленні;
- Виховувати в дитині почуття обов'язку.

Важливою рисою характеру залишається доброта. Навчити дитину бути доброю - не легко, адже потрібно все показувати на власному прикладі або життєвих ситуаціях. Добрі вчинки дитини потрібно базувати на таких діях, як: попросити дитину подати щось, піднести, допомогти зробити щось та багато іншого. Найголовніше, що дитина повинна розуміти, що добро – це поміч, що не вимагає повернення, це лише добрі справи, винагорода за які - лише велика вдячність.

Важливо, щоб дитина вміла потоваришувати з іншими і виховувала в собі дух колективізму, адже в колективі легше практикувати вже даний батьками фундамент позитивних якостей. Дитина в досить малому віці ще не вміє співчувати, підтримувати. Показувати правильні емоції потрібно на власному відношенні до дитини. Часто діти поведуться агресивно і саме це є ознакою не досить доброго виховання дитини в сім'ї.

Чому діти все частіше між живим спілкуванням вибирають віртуальне? Чому читати книжки, ходити у театр, відвідувати музеї, храми, ін. – це не сучасно? А саме тому, що дитина дивиться на батьків, в деякій мірі і на однолітків і хоче бути такою ж. Потрібно, щоб батьки читали книжки і одночасно привчали дитину до цього, адже коли дитина бачить, що батьки дивляться телевизор або сидять в телефонах, звичайно і їй цього хочеться. Часто в дитини постає питання, чому іншим можна, а їй ні. Власний приклад завжди в нагоді: сідаючи за книжку, брати дітей, пояснювати мету читання та заохочувати її до такого виду роботи.

Звичайно, дитина потребує ласки та похвали з боку батьків, але потрібно, щоб вона розуміла, що є ще багато необізнаного, що вона може в собі відкрити сама. Шлях до самовдосконалення дитина починає ще в маленькому віці, коли пізнає світ, знаходять нові невідомі речі. Важливо розвивати та заохочувати дитину до ще більшого пізнання нового. Самовдосконалення полягає в постійному та безперервному пізнанні невідомого.

Обов'язки повинен мати кожен, зокрема – дитина. Привчати її до мінімальних зобов'язань – необхідно. Це організовує її та привчає до дисципліни. Відчуваючи обов'язок, дитина без зайвих нагадувань або покарань (за незроблену роботу) буде виконувати доручену їй справу. Також привчати дитину до справ та обов'язків можна, заохочуючи чи винагороджуючи дитину за зроблену справу. Таким чином, вона буде хотіти ще щось зробити знову і знову. Обов'язки в дитини мінімальні, наприклад: зібрати іграшки чи заправити ліжко, але їх дитина повинна виконувати з задоволенням. І в батьків головною задачею є виховати в дитині ці почуття.

Стосунки батьків між собою дуже впливають на дитину. Адже без батьківської любові і дитина сирота, вона може в подальшому житті шукати тієї любові, що не вистачало їй в дитинстві. Доктор педагогічних наук А.І. Кочетов з цього приводу зазначає, що любов батьків один до одного може стати виховним фактором, який впливає на дитину. Саме любов батьків один до одного, а не тільки любов до дітей ... коли батько і мати люблять один одного, найбільше від їх любові отримує дитина. В.О. Сухомлинський вважав, що навчити дитину любити – це навчити найважливішому в житті.

Риси характеру дитини починають формуватись ще поза її свідомістю. Її дідусі, прабабусі та інші родичі «передають в спадок частинки фундаменту характеру дитини». Тобто, від родичів по генам можуть передаватись в спадок як позитивні, так і негативні якості. Отже, не завжди риси характеру набуті, можливі ще й вроджені.

Психологи радять приводити позитивні приклади вчинків з життя далеких або близьких родичів. Розповідати дитині про їх сімейні цінності, трудові заслуги, спортивні, або творчі перемоги. Нехай дитина пишається своїм героїчним дідусем, який захищав Батьківщину, або не менш героїчним татом, який здобув перемогу в улюбленому виді спорту, або просто отримав підвищення на роботі.

Не останнє місце належить трудовому вихованні, коли дитину з ранніх літ привчають до праці – це стимулює його подальшу роботу над своїм самовихованням і навіть прищеплює йому любов до праці. Навчаючись працювати дитина розуміє важливість її. Діти – досить допитливі, тому вони потребують постійного роз'яснення невідомих їм до того речей. Праця, нові інструменти породжують продовження допитливості в дитини.

Головне завдання виховання дитини лежить на плечах не вчителів молодших класів, а батьків. Саме вони дають базу для елементарних моральних засад чи поведінки в суспільстві. А вчителі вже як майстри вишліфовують ці якості, як ювеліри відшліфовують діаманти, кожену грань вихованості та поведінки дитини.

Батьки повинні пам'ятати, що вони виховують наступне покоління і від них залежить те, яким воно буде в майбутньому: чи буде вихованим, досвідченим, яким буде майбутнє суспільство, які моральні засади воно матиме. В.О. Сухомлинський стверджував, що у сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини-культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами, якого живиться повноводна річка нашої держави. На моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість школи.

Діти майбутнє нації і виховувати їх гідно, щоб вони розуміли всю важливість своїх вчинків і дій, адже усвідомлюючи це дитина вчиняє правильно, робить правильні висновки, а в результаті і правильні вчинки.

Саме уміння себе поводити з іншими, прагнення до вдосконалення, доброта, співчутливість, гуманістичність та ще багато інших засад формуються в дитинстві під впливом батьківських настанов (як обдуманих: того, чого прагнули навчити; так і мимовільних - ненароком промовлених некоректних слів, а дитина ці слова може запам'ятати). Бо родина – це одне із найголовніших головних засад у житті людини, в ній вона знаходить собі раду, відпочинок, підтримку, розуміння. Саме там дитина знаходить собі відраду, підтримку і розуміння. Арістотель писав, що морально прекрасною називають людину досконалої гідності... Адже про моральну красу говорять з приводу доброти: морально прекрасним називають справедливу, мужню, благородну і взагалі володіючи всіма добротою людину. Саме так і формується особистість в сім'ї з найперших днів свого життя.

Список використаної літератури:

1. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка .- К., 2001.- 565с.
2. АфанасьєваТ.М. Сім'я: Пробний учбовий посібник. – 2 - е видання. - К.:Рад. шк.,1988.- 284с.

Рабін Валерія,
студентка 41 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Ігрові технології є складовою частиною педагогічних технологій, однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавою і захоплюючою не тільки роботу учнів на творчо – пошуковому рівні, але і буденні кроки по вивченню навчальних предметів. Цікавість умовного світу гри робить життя позитивно емоційно забарвленим, а емоційність ігрового дійства активізує всі психологічні процеси і функції дитини. Інший позитивний бік гри є те, що вона сприяє використанню знань у новій ситуації, тобто, засвоєний навчальний матеріал проходить через своєрідну практику, вносить різноманітність і зацікавленість у навчальний процес [1].

Застосування ігрових технологій на уроках в початкових класах є необхідним, так як цінність гри в психолого – педагогічному контексті очевидна. При умові адекватного відношення вчителя до дидактичної гри і розумного використання її потужного психолого – педагогічного потенціалу, гра стає тим оптимальним інструментом, який комплексно забезпечує :

- успішність адаптації дитини у новій ситуації розвитку;
- розвиток молодшого школяра як суб'єкта власної діяльності та поведінки, його ефективну соціалізацію;
- збереження та закріплення його морального, психічного і фізичного здоров'я [1].

Дитина фактично входить в світ дорослих через гру. Гра – це її біологічна потреба, гра – це праця, гра – це навчання. Гра – найприродніша і найпривабливіша діяльність дитини, але гра на уроці – не розвага, а звичайні справи, замасковані в цікаву форму. Збуджена під час гри думка підводить учня до самостійних пошуків висновків і узагальнень, які, в свою чергу, зміцнюють свої знання і перетворюють їх у переконання.

Вагомий внесок у вивчення теорії дитячої гри зробили такі вчені, як Л. Виготський, Л. Рубінштейн, Д.Ельконін, К. Ушинський та ін.

Необхідність використання гри в організації навчальної роботи з молодшими школярами розглядали науковці, зокрема О. Савченко, Н.Бібік, О. Проскура, Я. Коломинський, А. Бондаренко, С. Грєдинарова, В. Гелло, Н. Кудикіна та ін.

Поняття «ігрові технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку - чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності [4].

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій при визначеній формі занять відбувається за такими основними напрямками:

- дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрового завдання;
- навчальна діяльність підкоряється правилам гри;
- навчальний матеріал використовується в якості її засобу;
- у навчальну діяльність вводиться елемент змагання, що переводить дидактичне завдання в ігрове;
- успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом.

Розкриття поняття гри педагогами, психологами і педагогами різних наукових шкіл можна виділити ряд загальних положень:

1. Гра виступає самостійним видом розвиваючої діяльності дітей різного віку.
2. Гра дітей є найбільш вільна форма їх діяльності, у якій усвідомлюється, вивчається навколишній світ, відкривається широкий простір для особистої творчості, активності самопізнання, самовираження.
3. Гра - перша ступінь діяльності дитини дошкільника, початкова школа його поведінки, нормативна і рівноправна діяльність молодших школярів, підлітків, юнацтва, змінюють свої цілі в міру дорослішання учнів.
4. Гра є практика розвитку. Діти грають, тому що розвиваються, і розвиваються тому, що грають.
5. Гра - свобода саморозкриття, саморозвитку з опорою на підсвідомість, розум і творчість.
6. Гра - головна сфера спілкування дітей; у ній розв'язуються проблеми міжособистісних відносин, здобувається досвід взаємин людей [7].

Класифікація ігор:

- За місцем і умовами проведення: рухливі на відкритому повітрі, кімнатні, комп'ютерні і т.д.
- За цілями проведення: навчальні тестові, тренінгові, розвиваючі, розважальні, та ін.
- Комплексні ігри.
- Сюжетно-рольові ігри: в основі цих ігор лежить якийсь сценарій, сюжет, згідно з яким розподіляються ролі між учасниками. В основі такої гри можуть бути книжкові сюжети [7].

У процесі експериментального дослідження ми включали дидактичні ігри в систему уроків «Я у світі», це передбачало попередній відбір ігор та ігрових ситуацій для активізації різних видів сприймання та обмірковування, де їх використання було своєчасне й ефективне порівняно з іншими методами.

Дослідження проводилось в поточному 2017 році в ЗОШ № 34, м. Житомира. У дослідженні приймали участь учні 4 класів у кількості 46 осіб (22 дітей експериментальної та 24 учнів контрольної груп). Дослідження проводилось у 2 етапи.

Перший етап дослідження на основі науково обґрунтованих даних ми розробили теоретичну модель використання дидактичних ігор для формування навичок необхідних для майбутнього життя й самоосвіти, розвитку спостережливості й аналізу явищ в початковій школі.

Другий етап дослідження повинен був підтвердити чи заперечити теоретичну модель.

Експериментальне дослідження складається за трьома етапами:

- 1) констатуючий експеримент;
- 2) формуючий експеримент;
- 3) підсумковий етап.

Дослідження дало можливість виділити оптимальні способи використання ігрової діяльності в системі уроків «Я у світі»:

- урок будується як сюжетно-рольова гра;
- гра використовується під час уроку як його структурний елемент;
- ігрові ситуації створюються кілька разів під час уроку.

Головними умовами ефективності застосування дидактичних ігор були: органічне включення гри в навчальний процес; захоплюючий сюжет, наявність справді ігрових елементів, зокрема зачинів, римування; обов'язковість правил, які не можна порушувати; використання лічилок; емоційне ставлення самого вчителя до школярів (його слова й рухи цікаві, несподівані для дітей). Ми намагалися використовувати різноманітні ігри, оскільки якщо якусь гру використовують надто часто, виникає небезпека втрати інтересу дітей до неї, зникає новизна. У цьому разі ми не залишали незмінними ігрові дії, в зміст вносили щось нове: ускладнювали правила, змінювали предмети, включали елементи змагання, починали гру з несподіваної лічилки або ігрового зачину. Пояснення вчителя під час проведення гри – лаконічне і зрозуміле, пробуджувало інтерес.

Вся дидактична сутність будь-якого уроку підпорядковувалася образній, ігровій передачі різних життєвих явищ (світу людини).

У процесі експерименту ми врахували, що дидактичні і розвивальні ігри передбачають дотримання певних правил й ігрових ситуацій: загадування і відгадування, пошук і знаходження, рух і змагання, чекання і зацікавленість, несподіванка. Це стимулює правильне і швидке виконання завдань, поставлених вчителем, активізує творчі сили, фантазію молодших школярів. Крім правил та ігрових дій, така гра має навчальні завдання, педагогічну ціль, у протилежному випадку вона не стане дидактичною.

Введення дидактичних ігор та ігрових ситуацій давало змогу учням в більш доступній формі пізнавати красу навколишнього світу, розширювати й поглиблювати свої пізнавальні інтереси, сприяло створенню атмосфери невимушеного творчого пошуку, емоційного комфорту.

Що стосується умов організації дидактичних ігор, то ми намагалися, щоб такі ігри повинні бути побудовані таким чином, щоб незавершеність сюжету забезпечувала легкий перехід від зацікавленості у грі до зацікавленості у виконанні навчальних завдань. Однією з умов була простота і об'ємність наочності дидактичної гри.

Звичайно, успіх гри також залежав і від підготовки самого вчителя. Ми знаємо, що вся діяльність має ціль, в тому числі й ігрова. А якщо це не тільки ігрова, а й дидактична, то й тим більше. Тому головне завдання вчителя полягало у визначенні цілей гри. Дидактична гра повинна нести певний об'єм знань або з її допомогою ці знання закріплюються.

У процесі проведення констатуючого експерименту було виявлено рівень знань й умінь, на основі сформованості яких в учнів експериментального і контрольного класів наприкінці експерименту виявлялася ефективність запропонованої системи роботи.

Методом спостережень ми перевіряли заохочення учнів до ігрової діяльності. Тому засобом перевірки результативності експериментального дослідження була власне ігрова діяльність.

Зміст програми предмета «Я у світі» містить знання, що сприяють розвитку спостережливості, мислення дитини, уяви, пам'яті, самостійності, активності.

«Розвивальний аспект предмета полягає у формуванні досвіду творчої діяльності учнів, розвитку загально навчальних (організаційних, загально мовленнєвих, загально пізнавальних, контрольних-оцінних) умінь; оволодінні узагальненими способами дій; моделюванні культурних та статево-рольових стандартів поведінки в різних ситуаціях; розвиткові активного пізнавального

ставлення до природного та соціального середовища; пізнанні школярами своїх можливостей» [6].

Ігрові та практично орієнтовані завдання сприяють розвитку пізнавальних сил, самостійності учнів, формуванню умінь і навичок, необхідних для майбутнього життя й самоосвіти, розвитку спостережливості й аналізу явищ.

Результативність формуючого експерименту ми визначали на основі виконання дітьми завдань, пов'язаних з людиною, а також через визначення кількості дітей, які поступово зацікавилися процесом і результатами ігрової діяльності.

Отримані результати експерименту говорять, про те що використання запропонованої системи завдань на основі експериментальної методики формування знань, умінь та навичок з використанням ігрових технологій на уроках «Я у світі» у початковій школі позитивно вплинули на формування розвитку спостережливості, мислення дитини, уваги, пам'яті, самостійності, активності в учнів експериментального класу.

Список використаної літератури

1. Бібік Н. М. «Я у світі»: зміст та методичні підходи реалізації Методичний коментар до навчальних програм для 1-4 кл.: Дайджест (укл. О.В. Онопрієнко). – Донецьк, 2012. – С.84-90.
2. Грущинська І.В. Розв'язання тестових та ситуативних завдань / І.В.Грущинська// Початкова школа. - 2013.- №10.- С.21-24.
3. Кодлюк Я.П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті. Підруч. для магістрантів та студентів пед. факул. / Я. П Кодлюк.- Наш час, 2009.с.368.
4. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання/ О.Я. Савченко.– К.: Грамота, 2009. – 226 с.
5. Хребтова Н.Р. Мотиваційна спрямованість підручників для початкової школи: науково - методичні рекомендації /Н.Р. Хребтова. – Тернопіль, 2010. – 116 с.
6. Я у Світі. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 3 – 4 класи. [Електронний ресурс]. – Метод. портал: Режим доступу – http://nachalka.com.ua/publ/nova_programa_ja_u_sviti
7. <http://ped-kopilka.com.ua/blog>

РадкевичЯна,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВПЛИВ КАЗКИ НА МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дефіцит милосердя та взаєморозуміння, відчуження людей один від одного, прояви байдужості та жорстокості є однією з актуальних проблем сучасності. Адже мораль є важливим регулятором людських відносин, яка формується ще з дитинства. Через це багато батьків турбуються про моральне виховання своїх дітей. Найбільш сприятливим періодом для морального виховання дитини є молодший шкільний вік. Саме в молодшому шкільному віці починається пізнання навколишнього світу не тільки розумом, а й серцем. Казка стає їхнім першим пізнанням життя, його моральних основ. Вона налаштовує малят на роздуми, примушує аналізувати власну поведінку, розрізняти добро і зло.

Багато видатних педагогів, психологів, письменників підкреслювали виховне та розвивальне значення казки (С.Русова, І.Франко, Л.Толстой, В. Сухомлинський та інші). Різні аспекти з казкою висвітлені у працях сучасних дослідників і педагогів – практиків (А.Богущ, Н.Вітковська, Н.Лисенко, О.Савченко, та інші) психологів (О.Запорожець, Н.Карпинська, Т.Рубцова та інші).

Мета даної статті полягає у вивченні впливу казки на розвиток моральної вихованості дітей молодшого шкільного віку.

Потрапляючи в казку, дитина легко сприймає «казкові закони»- норми і правила поведінки (добро, правда, любов, чесність), національні (патріотизм, історична пам'ять), громадські та сімейні цінності.

Казка входить у життя дитини з самого раннього віку, супроводжує протягом усього дитинства і залишається з ним на все життя.

Для відродження інтересу вчителів і учнів до казки багато зробив В.Сухомлинський, чимало сам написав казок. Він вважав, що без казки – живої, яскравої, яка заволоділа свідомістю і почуттями дітей, - неможливо уявити мислення і дитяче мовлення. Через казку дитина не тільки пізнає, але й оживляє навколишній світ. “Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість – вірний шлях до серця дитини, – писав Василь Олександрович Сухомлинський. – Я буду так вводити малюків у навколишній світ, щоб вони кожного дня відкривали в ньому щось нове, щоб кожний наш крок був мандрівкою до джерел мислення й мови – до чудової краси природи” [7, 32]. Вчений-педагог разом з дітьми створив кімнату казок, острів чудес, куточок мрії, стимулював дитячу творчість: створення казок, малювання. Він систематично спонукав дітей писати казки, надихав їх тим, що сам їх творив (“Троянда і Сонце”, “Троянда і Свиня”).

Яку б з казок В. Сухомлинського ми не взяли, вони всі високоморальні. У казці “Віл і Садівник” автор підкреслює, що тільки вільна творча праця може породжувати чудеса. В уста Садівника педагог вкладає мудрі слова: “Той, кого заставляє працювати хомут і батіг, не може бачити майбутнього” [4, с.38]. Проблема взаємозв'язку природи і людини, бережливе ставлення до навколишнього світу – це казка “Соловей і Жук”; любов до рідної землі – “Деркач і Кріт”. Казка “Деркач і Ластівка” виховують у школярів терпіння, працелюбність, адже перемога не буває легкою. Про любов до матері йдеться у “Казці про гуску”. “Горбатенька дівчинка” – це зразок того, що тільки любов'ю можна виховати любов, а ще потрібно дорожити вірністю у взаєминах між людьми.

В.Сухомлинський вважав, що створення казок дітьми – це один із засобів пробудження в них пізнавального інтересу, розвитку моральних якостей особистості. Для молодших школярів вона стає засобом осмислення, обмірковування та пояснення явищ дійсності.

Моральне виховання передбачає формування дітей почуття любові до батьків, Вітчизни, правдивості, справедливості, чесності, скромності, милосердя, готовності захищати слабших, шляхетного ставлення до жінки, благородства, та інших чеснот. Воно характеризується поняттями: мораль, моральний ідеал, моральний кодекс, моральні норми, моральні переконання, почуття та якості. У молодшому шкільному віці межа між дітьми-порушниками і дітьми, які дотримуються норм поведінки, пролягає швидше не в площині сформованості настанови совісті, а в площині адаптації до соціальних норм. Молодші школярі, які не мають сформованої настанови совісті, не порушують норм поведінки

переважно через самоконтроль і здатність до ефективної емоційної фіксації поведінки.

Основні якості моральності формуються в ранньому дитинстві на основі так званого соціального успадкування. Вирішальною в цьому є роль батьків: їх поведінка, цілеспрямований вплив на особистість дитини. Але цю роль не можна розглядати однобічно, бо біля керма моральності школяра стоїть також учитель початкової школи, який формує якісні та кількісні характеристики моральності учня.

Важливою умовою розвитку моральних знань молодших школярів є позитивні зміни в їх мисленні. У цей період формуються такі операції мислення, як аналіз, синтез, порівняння та узагальнення. Поняття судження, умовисновки мають якісно іншу будову. Потрібно соціально формувати у дітей прийоми аналізу і синтезу, порівняння і узагальнення моральних явищ. Усе це сприяє поступовому формуванню у дітей уміння до самостійного морального вибору.

У початкових класах педагогу необхідно врахувати, перш за все, такі вікові особливості молодших школярів, як обмеженість їх особистого досвіду моральної поведінки, труднощі у виділення головних компонентів, у поведінці оточуючих, безпосередній характер емоційної реакції на вчинок.

Молодший шкільний вік є сенситивним для формування мотивів навчання, розвитку стійких пізнавальних потреб та інтересів, розвитку продуктивних прийомів і навичок навчальної роботи, «вміння вчитися», розкриття індивідуальних особливостей і властивостей, розвитку навичок самоконтролю, самоорганізації і саморегуляції, встановлення правильної самооцінки, розвитку критичності по відношенню до себе і оточуючих, засвоєння соціальних норм, морального розвитку, розвитку навичок спілкування з ровесниками, встановлення міцних дружніх контактів.

Т.Д. Зінкевич-Євстигнеєва виділяє п'ять видів казок: художні, дидактичні, медитативні, психокорекційні і психотерапевтичні. Художні (народні чи авторські) теж, як правило, несуть певний психологічний зміст і тому можуть бути використані психотерапевтом. Дидактичні казки створюються педагогом для “упакування” навчального матеріалу. Медитативні казки створюються для накопичення позитивного образного досвіду, розслаблення і “підзарядки” організму і душі. Вони можуть бути трьохтипів: 1) казки, спрямовані на усвідомлення себе в сьогоденні, “тут і зараз”; 2) казки, що відбивають образи “ідеальних” взаємин між батьками і дітьми; 3) казки, спрямовані на розкриття потенціалу особистості. Як приклад останнього типу автор пропонує програму “Казки зоряної країни Зодіакалі”. Основна ідея програми – передати дитині знання про її високе призначення. Розділяючи психокорекційні і психотерапевтичні казки, Т.Д. Зінкевич-Євстигнеєва розмежовує казки, спрямовані на м'яку зміну поведінки дитини, і казки, що лікують душу.

Починаються казки, як правило, формулою-зачином: “Жив-був цар”, “Жили собі котик та півник”. Зачин вводить образи, предмети, події і потребує продовження. Крім того, зачин підкреслює, що події відбуваються за особливого, фантастичного часу, у фантастичному світі: “У якомусь царстві, в декотрому государстві жили-були...”. Далі йдеться про дійових осіб і пригоди, що з ними відбуваються.

Закінчуються казки усталеними кінцівками: “І я там був, мед-вино пив, по бороді текло, а на душі не було...” або “... а в рот не попадало”, “Ось вам казка, а мені бубликів в’язка” тощо. Герой же долає всі перешкоди, щоб досягти бажаного.

Отже, зміст казок значною мірою впливає на моральність молодших школярів. Саме казка є тим відправним пунктом, який формує особистість школяра. Доречно буде згадати мудрі слова В.Сухомлинського: “Я поставив перед собою завдання вчити такого читання, щоб дитина, читаючи, думала. Читання має стати для дитини дуже тонким інструментом оволодіння знаннями і водночас джерелом духовного життя” [7, 102].

Список використаної літератури

1. Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: Академія, 2001. – 576 с.
2. Дунаєвська Л.Ф. Українська народна казка. – К.: Вища школа, 1987. – 82 с.
3. Кіліченко Л.М. Українська дитяча література. – К.: Вища школа, 1988. – 262с.
4. Кузь В.Г., Руденко Ю.Д. Основи національного виховання. Концептуальні положення. – Умань, 1993. – С.37–38.
5. Сухомлинський В.О. Повне збір. творів у 5-ти томах. – 1977. – Т.3.

Романюк Ольга,

студентка 42 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А.Басюк**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Конституція України визнає життя і здоров'я людини найвищими соціальними цінностями. Відповідно до неї, держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність і зобов'язана ефективно вирішувати завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить соціально-економічний розвиток суспільства і країни в цілому.

Освіта та здоров'я також є взаємодоповнюючими компонентами успішного повсякденного буття дітей та молоді. Результати досліджень дозволяють стверджувати, що традиційна система освіти більшою мірою орієнтована на здобуття знань та інформації, а формування життєвих умінь і навичок недостатнє, рівень підготовки дітей до самостійного життя не відповідає сучасним вимогам. Підліткам потрібні не лише знання, а й життєві навички, що допомагають робити життєвий вибір, досягати цілі, коригувати поведінку, оцінювати ризики, зберігати і покращувати здоров'я та якість життя.

Соціально-економічні перетворення в Україні, глобальна екологічна криза актуалізували проблему збереження фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я підростаючого покоління. Це поставило перед загальноосвітньою школою завдання створення таких умов розвитку учнів, які б сприяли утвердженню здорового способу життя, гармонізації їх взаємин з довкіллям.

За роки незалежності в Україні створено певний досвід законодавчого і нормативного забезпечення виховання у молоді здорового способу життя. Статтею 3 Конституції України здоров'я людини, як і її життя, особиста честь і гідність, недоторканість та безпека, визнані найвищою соціальною цінністю.

Право кожного на охорону здоров'я, деклароване статтею 49 Конституції України, деталізується в Основах законодавства України про охорону здоров'я.

У Цільовій комплексній програмі "Фізичне виховання – здоров'я нації" поставлено завдання забезпечити переорієнтацію фізкультурно-спортивної галузі на зміцнення здоров'я населення засобами фізичного виховання, фізичної культури і спорту, формування у громадян України потреби у фізичному самовдосконаленні.

Проблеми здоров'я і здорового способу життя учнівської молоді та умови їх оптимізації стали предметом дослідження філософів, медиків, психологів, педагогів. Теоретико-методологічні засади цих питань сформульовано у працях А.Г. Здравомислова, І.Н.Смирнова, Л.П. Сущенко та ін.; питання формування здорового способу життя з позицій медицини розкрито в роботах М.М. Амосова, Н.В. Артамонова, А.П. Леонтьєва, Ю.П. Лісіцина, Р.Є. Мотиланської, В.С. Язловецького та ін.; психолого-педагогічні аспекти виховання здорового способу життя дітей і молоді розглянуті в дослідженнях Т.Є. Бойченко, Г.П. Голобородько, М.Є. Кобринського, Т.Ю. Круцевич, С.В. Лапаєнко, В.М. Оржеховської, Ю.Т. Похолінчука, В.В. Радула, С.О. Свириденко, М.С. Солопчука; формування здорового способу життя засобами фізичного виховання досліджували В.Г. Арефєв, О.Ф. Артюшенко, О.М. Вацеба, Г.І. Власюк, Л.В. Волков, М.С. Герцик, Л.Д. Гурман, В.С. Дробинський, О.Д. Дубогай, С.А. Закопайло, М.Д. Зубалій, Д.Е. Касенко, О.С. Куц, В.Ф. Новосельський, І.А. Панін, І.І. Петренко, Р.Т. Раєвський, А.Г. Рибковський, О.Б. Скоробагатов, С.О. Сичов, Є.В. Столітенко, А.Л. Турчак, Є.М. Франків, Б.М. Шиян, П.І. Щербак та інші.

Мета статті – теоретично обґрунтувати структуру здорового способу життя учнів підліткового віку, окреслити педагогічні умови, що забезпечують ефективність процесу виховання здорового способу життя.

Проблема формування здорового способу життя охоплює широкий спектр питань. Але необхідність збереження здоров'я і запобігання його руйнації потребує всебічного і комплексного вивчення всіх можливих форм вкорінення в систему освіти формування здорового способу життя. Школа, трудові колективи, сім'я — найефективніші інституції формування здорового способу життя та культури здоров'я дітей та молоді — недостатньо використовують свої можливості через брак практичного досвіду та не розробленість відповідних виховних технологій.

Незадовільний стан здоров'я молоді обумовлений падінням суспільної моралі, значним соціальним розшаруванням населення, складною криміногенною ситуацією, комерціалізацією статевих стосунків, раннім початком статевого життя, негативним впливом засобів масової інформації. Вивчення і аналіз наукової літератури вказують на недостатність дослідження проблеми виховання здорового способу життя учнів.

Проблема збереження здоров'я має давні традиції в історії розвитку людства. Лише зплинністю часу з'являються все нові й нові фактори, що сприяють руйнації найбільшої цінності людського буття. Добре відомо, що збереження здоров'я в його первинному вигляді практично не можливе (через ряд зовнішніх і внутрішніх чинників та самого фізіологічного процесу старіння людини). На сучасному етапі існування людства на Землі з'явились безліч нових факторів, які призводять до різноманітних руйнаційних процесів в організмі людини.

Важливість формування здорового способу життя у підлітків обумовлена розумінням, що лише з раннього дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворяться у важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Саме у підлітковому віці закладається майбутній потенціал здоров'я. З огляду на вікові особливості – підлітковий вік є основним для формування світогляду й усвідомленого ставлення до вимог життя в суспільстві. Отже, формування здорового способу життя у підлітків мають бути домінуючими напрямками в роботі педагогів.

Структура здорового способу життя підлітків містить такі змістові елементи:

- раціональна навчальна і трудова діяльність з елементами наукової її організації;
- самовдосконалення особистісно важливих якостей учня (сили волі, цілеспрямованості, активності, самодисципліни);
- самоорганізація, що базується на повноцінності розпорядку дня, раціональному відпочинку та розумному поєднанні різних форм оздоровчої діяльності;
- оптимальний руховий режим для підтримки розвитку органів біологічних систем людини, її життєдіяльності та профілактики захворювань;
- психологічна підготовка як основа профілактики стресів, вироблення позитивних емоцій, навчання методикам психорегуляції свого стану;
- особиста поведінка, спрямована на попередження та боротьбу зі шкідливими звичками;
- раціональне й збалансоване харчування як основа правильного розвитку систем організму;
- повноцінний сон, який попереджує фізичну й розумову перевтому.

Ефективність процесу виховання в підлітків здорового способу життя залежать від педагогічних умов:

- гуманізації навчально-виховного процесу в школі, що полягає у визнанні учня та його прав на вибір видів фізкультурно-оздоровчої діяльності;
- здійснення особистісно орієнтованого підходу;
- реалізації суб'єкт-суб'єктної парадигми виховання, яка розглядає формування здорового способу життя як взаємодію, співпрацю та співтворчість зацікавлених сторін;
- дотримання принципу природовідповідності, врахування типологічних, вікових і статевих особливостей школярів;
- здійснення навчально-виховного процесу на засадах діагностичного підходу, який передбачає вивчення рівнів пізнавальної активності, навченості, фізичного розвитку, здатності до навчання і самовдосконалення;
- інтегрованого підходу, взаємопроникнення і взаємодоповнення освітніх ланок за змістом і педагогічними технологіями, що сприяє формуванню у підлітків цілісного уявлення про фізичну культуру особистості, здоров'я і здоровий спосіб життя;
- здійснення диференційованого підходу до процесу формування знань;
- забезпечення взаємозв'язку й синтезу процесів навчання і учіння, виховання і самовиховання, розвитку і саморозвитку;

- впровадження нових технологій виховання, сучасних підходів до підбору засобів, методів і способів організації діяльності школярів на засадах здорового способу життя;
- оптимального поєднання методів виховання здорового способу життя з впливом на свідомість, почуття і волю школярів;
- цілеспрямованого формування у підлітків знань і умінь самопізнання, саморозвитку й підвищення резервів свого здоров'я засобами фізичної культури;
- дотримання єдності й наступності педагогічних вимог, впливів і оцінок у процесі виховання здорового способу життя підлітків.

Отже, здоровий спосіб життя – це спосіб життєдіяльності, спрямований на збереження та покращення здоров'я людей; це людська діяльність зі збереження і зміцнення здоров'я, що сприяє формуванню людиною своїх людських функцій через посередництво діяльності щодо оздоровлення умов життя, праці, відпочинку, побуту. У нашому суспільстві існує гостра соціальна проблема, пов'язана з край низьким рівнем здоров'я підлітків, що потребує детального аналізу його стану, розроблення нових підходів до формування ціннісних орієнтацій підлітків щодо здоров'я. Системний підхід до розв'язання проблеми підтримання здоров'я населення означає залучення до вирішення значеної потреби не лише в галузі охорони здоров'я, але й освіти, культури, соціальної роботи тощо. Як свідчить світовий досвід, головним чинником, що найбільше зумовлює стан здоров'я, є спосіб життя. Тому перспектива поліпшення здоров'я підлітків найбільше пов'язана з системною діяльністю щодо формування здорового способу життя, що є набагато ефективнішою й економічно доцільнішою стратегією, ніж постійне збільшення витрат на лікування наслідків нездорового способу життя.

Список використаної літератури

1. Бойко О.В. Становлення та розвиток поняття “Здоровий спосіб життя” // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах: Зб. наук. праць. Книга I. – К., 2000. С. 117-124.
2. Войтенко В.М. Здоровий спосіб життя і рухова активність підлітків // Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості: Зб. наук. праць. – К., 2001. – С. 64.
3. Гріневич І.І. Сутність здорового способу життя: історично-педагогічний аналіз проблеми // Наукові записки. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2001. – №1. – С. 92-99.
4. Жабокрицька О.В. Самопізнання, як засіб виховання у підлітків основ здорового способу життя // Наукові записки. – Випуск 45. Частина I. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2002. – С. 129-134.
5. Кузьменко В.Ю. Виховання у підлітків позитивного ставлення до здорового способу життя // Наукові записки. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2002. – №4. – С. 102-104.

Руда Інна,
студентка 41 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ГРА НА УРОКАХ «Я У СВІТІ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гра є надзвичайним людським явищем яке найбільше розглядається в таких областях знань як філософія, психологія та педагогіка. У педагогіці та методиці викладання велика увага приділяється іграм дітей саме молодшого шкільного віку таких визначних вчених, як Н.А. Короткова, Н. Р. Ейгес, Ф. К. Блехер, Н.М. Конишева, М.Т. Саліхова та багато ін., вони розглядають гру як важливий метод навчання дітей саме молодшого шкільного віку. Ряд спеціальних досліджень з ігрової діяльності в загальноосвітній школі розглядали О.С. Газман, Г.П. Щедровицький, В.М. Григор'єв.

Гра є самостійною діяльністю учнів, яка поступово перетворюється у засіб виховання і дає змогу використати її для розв'язання відповідних завдань. Видатний педагог В.О.Сухомлинський промовив фразу, яка стала основою всього того, що містить у собі гра. Він ніби закликав: «Навчайте граючись, а граючись навчайте» [1]. Ось такий простий вираз, а містить у собі неабияку таємницю, яку В.О. Сухомлинський пропонує розкрити перед дітьми.

К.Д. Ушинський – основоположник російської і української педагогіки, писав : «... Якщо ми порівняємо зацікавлення грою, різноманітністю слідів, залишених нею в душі дитини, з подібними впливами учіння ..., то всі переваги залишаться на стороні гри» [1].

А.С. Макаренко називав гру усвідомленою діяльністю, а радість гри – «радістю творчою, радістю перемоги» [2]. В його роботах гра розглядається як могутній засіб виховання волі, колективізму, практичних навичок.

О.М. Горький вважав бажання дітей грати природною необхідністю і стверджував, що за допомогою гри діти пізнають реальний світ[3]. Великий письменник вважав бажання дітей грати «біологічним законом» і стверджував, що гра для дітей – основний шлях пізнання світу.

Відомий російський психолог Д.Б. Ельконін визначає гру як діяльність, в якій складається і вдосконалюється управління поведінкою. Український і російський педагог-психолог С.Т. Шацький писав: «Гра – це життєва лабораторія дитинства, яка дає той аромат, ту атмосферу молодому життю, без якої ця пора її була б загубленою для людства. У грі, цій соціальній обробці життєвого матеріалу, є найбільш здорове ядро розумної школи дитинства» [4].

Отож, досвідчені педагоги вважали ГРУ важливим методом навчання. За їх думками гра виховує, навчає, розвиває. Всі визначення гри – правильні, бо гра для дитини – саме життя, з усіма його прикрасами, хвилюваннями, вдачею і розчаруваннями. Гра є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю для молодших школярів. Психологи досить високо цінили роль гри в розвитку активізацій пізнавальної діяльності дітей. Під грою розуміється заняття з метою розвитку та розваги дітей, їх кмітливості, пам'яті, розумового та фізичного загартування, що обумовлене певними правилами, прийомами. Освітньо-виховні можливості гри будуть зростати, якщо вона буде органічно поєднана з іншим видом діяльності. Найбільш доцільно пов'язувати гру з працею, образотворчою та конструктивною діяльністю. Тобто, педагог, організовуючи у формі гри життя та діяльність дітей, послідовно розвиває активність та формує навички самоорганізації в грі.

Саме в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно, розвивається увага, пам'ять, бажання вчитися. У грі найповніше проявляються індивідуальні

особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей. Гра – це творчість, гра – праця[6].

У програмі навчального предмета «Я у світі» зазначено, що метою предмета є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору. Формувально-особистісне покликання цього предмета полягає в тому, щоб, по-перше, допомогти молодшим школярам із перспективою соціодуховного і фахового самовизначення, а по-друге, зробити якомога безболіснішою, органічнішою їхню адаптацію до норм і стандартів дорослого життя.

Утілення ідей успішної соціалізації особистості молодшого школяра, його громадянського і гуманістичного виховання простежується у працях, дослідженнях багатьох вітчизняних учених, зокрема Р.А.Арцишевського, І.Д. Бега, Н.М. Бібік, І.П. Казанжи, Л.С. Момотюк, О.В. Сухомлинської та інші.

Мета статті – проаналізувати особливості гри на уроках «Я у світі» як засобу формування соціальної поведінки молодших школярів.

Поставлена мета передбачає розгляд наступних завдань:

- ознайомитись з поглядами педагогів і психологів на застосування ігор у навчальній діяльності молодших школярів;
- розкрити поняття соціальної поведінки.

Починаючи з раннього віку дитина проходить період соціалізації в суспільстві. Спочатку наслідує норми поведінки, правила спілкування за якими живуть її батьки, розрізняє поняття «можна», «не можна», добре, погано. Підростаючи, дитина сприймає навколишній світ таким, яким вона його бачить. Перебуваючи в сім'ї, в колективі вона наслідує поведінку інших, приміряє на себе норми і правила спілкування дорослих та однолітків.

Період соціального розвитку дитини – довготривалий. І не завжди діти сприймають тільки хороші приклади спілкування та взаємодії дорослих. Тому однією із проблем - є розвиток умінь молодших школярів відокремлювати моральні норми поведінки від аморальних. Головне не тільки мати знання про те, як потрібно діяти в тій чи іншій ситуації, але і вміти використовувати ці знання в житті.

Найкраще це можна зробити через гру, ігрові ситуації. Адже ми знаємо, що гра є основною діяльністю уже з раннього дошкільного віку. Дитина через гру пізнає світ. Це найкращий засіб для розвитку соціальної поведінки дитини. Формування соціальної поведінки є період молодшого шкільного віку. Адже саме у цьому віці учні набувають нових соціальних ролей і спроможні до самостійної керованої діяльності, рефлексії, розв'язання життєвих проблем, встановлення соціальних контактів, та вироблення нових соціальних стратегій у життєдіяльності людей [2]. Соціальна поведінка – дії людини серед людей і щодо людей (парадигма "Я і ти", "Я і ми").

Формування соціальної поведінки молодших школярів відбувається у процесі вивчення навчальних дисциплін і в позанавчальній роботі також. Як демонструє нам аналіз Державного стандарту початкової загальної освіти, найбільш сприяє цьому освітня галузь, а саме «Суспільствознавство». Навчальна дисципліна «Я у

світі» є реалізованою цією освітньою галуззю, яка має інтегрований характер і чітко виражену виховну суспільствознавчу спрямованість.

За допомогою гри діти вчаться правильно поводити себе в різних життєвих ситуаціях. Гра – це ніби казка про доросле життя, де діти вчаться жити в соціумі. Різноманітність ігор дає можливість всебічно розвинути дитину, розширити знання про межі соціально прийнятної та припустимої поведінки. Спостерігаючи за поведінкою та взаєминами дорослих діти відтворюють все це в своїх іграх, вчаться самостійно змінювати зміст гри, ігрові ситуації, персонажів та атрибути.

Соціальний розвиток молодших школярів найкраще відбувається в дитячому колективі. Дітям такого віку слід допомогти освоїти елементарні моральні правила та норми поведінки, навчити отримувати задоволення від спілкування з іншими людьми, розвинути вміння культурно звертатись, слухати і чути дорослого, доброзичливо ставитись до однолітків та інших людей. У молодшому шкільному віці дорослий грає одну з основних ролей у соціальному розвитку дитини.

На прикладі ігор на уроках «Я у світі» можна побачити, що гра проходить через усі лінії розвитку дітей. За допомогою гри ми можемо навчити дитину вести себе правильно в будь-якій ситуації. Здобуваючи у дорослих досвід спілкування та взаємодії, діти вчаться його використовувати в грі. Сюжетно-рольові ігри розвивають у дітей уміння взаємодіяти з іншими, враховувати їх інтереси та бажання, вчать контролювати та регулювати свою поведінку, утримуватись від негативних її проявів. Під час гри діти переживають багато різних почуттів, пов'язаних з виконуваними ролями: сміливість «пожежника», відповідальність «лікаря», справедливість «міліціонера» тощо. Вони вчаться спілкуватись в різних ситуаціях, програють і запам'ятовують зразки діалогів, вміння звертатись один до одного. У колективних іграх вони виявляють дружбу, товарицькість, взаємну відповідальність, відчувають радість від результату подолання труднощів.

Отже, гра і соціальна поведінка дитини взаємозв'язані. Дитина, яка відсторонено грається на самоті не може бути соціально адаптованою. Вона не бажає та не вміє спілкуватись, прагне усамітнитися, уникає контактів з іншими дітьми, не має цікавості до того, що її оточує. Якщо це явище нестабільне і триває недовгий час, то потрібно з'ясувати причини такої поведінки. Можливо, дитина втомилася від спілкування, сумує за товаришем по грі чи просто має багатий внутрішній світ, який її цікавить більше. Таких дітей не потрібно заставляти, повертати до колективних ігор, а треба зацікавити так, щоб вона сама захотіла гратись з однолітками. В цьому і є основне призначення гри в соціальному розвитку дитини. За допомогою гри в дітей можна розвинути ораторські здібності, впевненість в своїх силах, підвищити його самооцінку, зменшити або зовсім подолати сором'язливість в спілкуванні.

Гра допомагає дитині в розвитку важливих моральних якостей таких, як чесність, порядність, доброзичливість та інші. Діти, які в дитинстві, багато граються, краще адаптуються в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наукове видання. - К.: Либідь, 2003. - 280 с.
2. Богущ А. М., Варяниця Л. О., Гавриш Н. В., Курінна С. М., Печенко І. П. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. - Луганськ: Альма-матер, 2006. - 368 с.

3. Ворожейкіна О.М. «100 цікавих ідей для проведення уроку». – Харків: Основа, 2011
4. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. - Харків: Вид.група «Основа», 2009. — 176 с.
5. Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку "Дитина в дошкільні роки" / Наук. Керівник Крутій К.Л. - К.: Ліпс, 2003. - 68 с.
6. Суріна Н. П.Ігри на розвиток творчої уяви//Дошкільне виховання. - 2000. - №1. - С.4-5.

Рябич Ольга,
студентка 41 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ 3 КУРСУ «Я У СВІТІ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сьогодні в освітньому просторі України відбуваються кардинальні зміни, зумовлені процесом реформування школи, який відбувається відповідно до закону України «Про загальну середню освіту», Концепції загальної середньої освіти, Державного стандарту початкової загальноосвітньої освіти. Все це забезпечує системне оновлення змісту та перехід на нову структуру навчання. В учителів з'являється можливість застосовувати нові активні технології навчання, цінні для кожного учня.

Як і чим зацікавити учнів молодшого шкільного віку, щоб предмет був для них цікавим, потрібним, таким, коли на урок хочеться йти, а з уроку – ні. Напевно, найважливіше – створювати такі ситуації на уроці, щоб учні були постійно в пошуку і знаходили відповіді на різні питання. Це потребує розвитку педагогічного мислення учителя, удосконалення педагогічної практики. «В центрі уваги сучасної початкової школи – учень з його обдарованістю, здібностями, потенційними можливостями» [7, с.8]. З метою активізації учнів, розвитку пізнавального інтересу, формування творчого мислення доцільно проводити нестандартні уроки, які викликають живий інтерес. А саме він і є стимулом пізнання, мотивує процес навчання. Ці уроки містять у собі різні методи й форми діяльності: проблемне навчання, пошукову діяльність, міжпредметні зв'язки.

Існує кілька поглядів на нестандартний урок. На думку С. Антипової, В. Паламарчук, Д. Рум'янцевої, суть нестандартного уроку полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке б викликало насамперед інтерес учнів і сприяло їхньому оптимальному розвитку й вихованню. Л. Лухтай називає нестандартним такий урок, який не вкладається (повністю або частково) в межі виробленої дидактикою, і на якому вчитель не дотримується чітких етапів навчального процесу, методів, традиційних видів роботи. Е. Печерська бачить головну особливість нестандартного уроку у викладанні певного матеріалу у формі, пов'язаній з численними асоціаціями, різними емоціями, що допомагає створити позитивну мотивацію навчальної діяльності. О. Митник і В. Шпак наголошують, що нестандартний урок народжується завдяки нестандартній педагогічній теорії, вдумливому самоаналізу діяльності вчителя, передбаченню перебігу тих процесів, які відбуваються на уроці, а найголовніше – завдяки відсутності штампів у педагогічній технології. Як бачимо, у фаховій літературі, на сторінках періодичної преси відбувається дискусія щодо визначення сутності

нестандартних уроків та цінності нових форм занять у навчанні, розвитку й вихованні учнів. Тож, нестандартний урок як своєрідне педагогічне явище бурхливо розвивається, постійно набуваючи нових рис [1, с.65].

Мета статті – теоретично обґрунтувати значення і розкрити особливості нестандартних уроків з курсу «Я у світі» як особливої форми організації навчально-пізнавальної діяльності у початковій школі.

Нестандартний урок — це імпровізоване навчальне заняття, що не має традиційної структури. Такі уроки не вкладаються (повністю або частково) в рамки виробленого і сформованого дидактикою. Учитель не дотримується чітких етапів навчального процесу, традиційних методів, видів роботи. Особливість нестандартних уроків полягає в такому структуруванні змісту

і форми, яке б викликало зацікавлення в учнів, сприяло їхньому оптимальному розвитку й вихованню. До таких уроків треба ретельно готуватися: давати попередні завдання, пояснювати побудову уроку, роль і завдання кожного учня; готувати наочні посібники, карти, дидактичний матеріал. Передбачається хід занять з урахуванням рівня та особливостей як класу в цілому, так і окремих школярів, характеру і здібностей учнів, які отримали конкретне завдання, послідовність операцій. Ознаки нетрадиційного уроку:

- Несе елементи нового, змінюються зовнішні рамки, місця проведення.
- Використовується позапрограмний матеріал, організовується колективна діяльність у поєднанні з індивідуальною.
- Залучаються для організації уроку люди різних професій.
- Організація і виконання творчих завдань.
- Обов'язковий самоаналіз в період підготовки до уроку, на уроці і після його проведення.
- Обов'язково створюється тимчасова ініціативна група з учнів для підготовки уроку.
- Обов'язкове планування уроку заздалегідь.
- Чітко визначати дидактичні завдання.
- Творчість учнів має бути спрямована на їх розвиток [3, с. 15].

Водночас педагоги застерігають, зокрема відомий сучасний дидакт О.Я. Савченко зауважує, що не слід перетворювати нестандартні уроки в головну форму роботи в школі: вони не завжди характеризуються серйозною, вдумливою пізнавальною працею учнів, високою результативністю, властива їм і велика витрата часу [6, с.121].

«Я у світі» - новий навчальний предмет, який справедливо називають першим курсом громадянської освіти. Предмет «Я у світі», реалізує галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти. Даний курс школярі вивчають два роки: 35 навчальних годин у третьому класі й 35 – у четвертому і охоплює такі теми: «Людина», «Людина серед людей», «Людина у суспільстві», «Людина у світі» [5, с.205].

Метою предмета у 3-4 класах є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору [5, с.205]. Тому, вчитель повинен задовольнити потребу молодшого школяра в спілкуванні з дорослими і

ровесниками, прищепити учню людські чесноти та якості особистості, притаманні громадянину демократичного суспільства.

Урок «Я у світі» необхідно будувати так, щоб на ньому учні мали можливість розмірковувати, досліджувати, аналізувати різні життєві ситуації, пропонувати різні шляхи розв'язання проблемних питань, робити висновки. Вчитель повинен допомогти учням отримати досвід толерантної поведінки, співпереживання, співпраці, зрозуміти значення життя як найвищої цінності. Для реалізації зазначених положень необхідно, застосовуючи практичні методи навчання, театралізацію тощо, залучати учнів до активної пізнавальної діяльності, дискусій, роботи над проектами.

Традиційне навчання має змінюватися новими педагогічними формами роботи, в яких центром буде учень, що має оволодівати знаннями. Зміст предмету має засвоюватися свідомо, тому уроки повинні носити атмосферу довіри, взаємоповаги, взаєморозуміння, що веде до самовдосконалення як учнів так і вчителя. Учні мають навчитися робити висновки і знаходити шляхи розв'язання поставленого питання, реалізуючи принцип програми «здійснення зв'язку з реальністю» [5, с.205]. Нестандартні уроки з курсу «Я у світі» в початкових класах руйнують застигли штампи в організації навчально-виховного процесу школярів, спрямовуючи його в русло активізації пізнавальної самостійності й творчої активності.

Вся система нестандартних уроків ділиться на такі групи за педагогічними технологіями:

1. Інформаційно-комунікаційні технології (урок-твір, уроки-творчі звіти, уроки-взаємонавчання, урок-інформація, інтегрований урок).

2. Ігрові технології:

- Змагання (КВК, турнір, аукціон, вікторина, конкурс, інтелектуальний хокей, «Щасливий випадок»);
- Рольові ігри (імпровізація, імітація, ерудит, ланцюжок);
- Драматизація (драматична гра, пантоміма, драматична розповідь, ляльковий театр).

3. Дослідні технології (діалог, усний журнал, роздуми, репортаж, урок-суперечність, урок – парадокс, пошук, розвідка, заочна подорож, коло ідей).

4. Інтерактивні технології:

- Кооперативне навчання (робота в парах, змінювані трійки, 2-4 разом, карусель, малі групи, акваріум);
- Колективно-групове навчання (Мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, «Навчаючи –вчуся», мозаїка, вирішення проблем, дерево рішень);
- Ситуативне моделювання (імітаційні ігри, рольова гра);
- Опрацювання дискусійних питань (метод «Прес», займи позицію, зміни позицію) [1, с.67].

Така класифікація допомагає вчителю вибрати тип нестандартного уроку відповідно до його теми уроку. Під час вивчення курсу «Я у світі» в початковій школі найбільш поширеними є такі типи нестандартних уроків: урок-діалог, урок-круглий стіл, урок- прес-конференція, урок-семінар, урок-суд, урок-телеміст, урок-дослідження, урок-знайомство, урок-пошук, урок-«Слідство ведуть знавці», урок-«Що?», «Де?», «Коли?», урок-панорама ідей, уроки «милування природою». Для цих уроків характерні: максимальна щільність, насиченість різними видами пізнавальної діяльності, запровадження самостійної діяльності учнів,

використання програмованого і проблемного навчання, здійснення міжпредметних зв'язків, усунення перевантаженості учнів.

Вивчаючи розділ «Людина» в учнів має сформуватися переконання, що кожна людина створює сама себе та щоб бути зовні привабливим, над собою треба працювати. Для цього доцільно провести урок-конференцію. Такий вид уроку сприяє розвитку активності, пошукових здібностей, вміння розкривати суть певної проблеми, конкретно відповідати на поставлені питання. Розділ «Людина серед людей» дає учням уявлення про обов'язки в сім'ї, пізнання і збереження традицій школи; співпраця у колективних справах; правила поведінки в громадському транспорті, кінотеатрі, бібліотеці; ввічливого поводження, подільчivosti, доброти, працьовитості, дружелюбності, милосердя, поступливості, наполегливості, відповідальності. Під час його вивчення вдалим буде проведення нетрадиційного уроку із застосуванням навчально-ігрових ситуацій та театралізованих ігор.

Особливого значення серед нестандартних уроків з курсу «Я у світі» у роботі з молодшими школярами набувають уроки-дослідження, завдяки яким діти задовольняють потребу в дослідництві, творчості, ініціативності, самовираженні. Уміння здійснювати дослідження у 3 класі на уроках «Я у світі», необхідне для формування потреб пізнання творення своєї держави, видатних людей свого краю; розвитку інтересу до історичного минулого та сьогодення як рідного краю та і різноманітності народів у світі, їхніх культур і звичаїв тощо [2, с.38].

Найвищої майстерності в проведенні нестандартного уроку досягає той учитель, який дозволяє своєму класові вільно почуватися і переживати, але утримує його в тих рамках, які потрібні для успіху в навчанні. Користуючись свободою творчості й самостійної діяльності, учні не повинні забувати, що вони на уроці та дотримуватися певної дисципліни [4, с.42].

Отже, ефективність навчального процесу багато в чому залежить від уміння вчителя правильно організувати урок і грамотно вибрати ту чи іншу форму проведення заняття. Нестандартні уроки дають можливість не тільки підняти інтерес учнів до предмету, що вивчається, але і розвивати їх творчу самостійність, навчати роботі з різними джерелами знань. Тематичне насичення курсу «Я у світі» дає можливість вчителю розробити різноманітні бесіди; проводити на уроках різні види практичних та дослідницьких робіт; для фронтальної, групової чи диференційованої роботи дібрати цікавий історичний, народознавчий та ігровий матеріал, завдяки якому вчитель зможе порівняно із звичайним, нормативним заняттям, провести нестандартний урок, який максимально стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу школярів. Навчання на ньому спрямоване на підвищення їхніх знань, формування працьовитості, цілеспрямованості, потрібних у житті навичок і вмінь.

Список використаної літератури

1. Антипова О. У пошуках нестандартного уроку / О. Антипова, Д. Румянцева, В. Паламарчук // Рад. школа. – 1991. – № 1. – С. 65 - 69.
2. Бондар В.І. Сучасні погляди на класно-шкільну організацію навчання// Пульсар. – 2000. – №9. – С. 38-41.
3. Губенко Л.Д. Нестандартні уроки в початковій школі //Л.Д. Губенко // Початкова школа. – 2006. – №3. – С. 15 -16.
4. Колпакова О. Мова нашої душі. Авторська програма занять з елементами тренінгу // Початкова освіта. – 2013. – № 41.– С. 42-52 .

5. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.:Видавничий дім «Освіта», 2012. – С.204-211.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
7. Шаульська Ю. Інноваційні освітні технології. // Початкова освіта. – 2013. – №47. – С. 2 - 11.

Савицька Олександра,
студентка 43 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ З «ОСНОВ ЗДОРОВ'Я»

Мета сучасної української школи – всебічно розвинена особистість. Для досягнення мети застосовується принцип гуманізації, диференційованого навчання, індивідуальний підхід та створення умов гармонійного розвитку особистості.

У зв'язку з індивідуалізацією освітнього процесу та його основною метою - допомогти дитині пізнати самого себе, самовизначитися і надати їй можливість для самореалізації - важливого значення набуває теорія множинності інтелекту американського психолога Г. Гарднера, яка була вперше опублікована у 1983 році у роботі «Структура розуму: теорія множинного інтелекту».

Теорія «множинного інтелекту» є однією з складових успішного навчання молодших школярів, особливо під час вивчення інтегрованого курсу «Основи здоров'я». На уроках дану теорію втілюють створюючи навчальні ситуації, відповідні природним здібностям учнів, їх навчальним і особистим потребам. Ця теорія підтверджує те, з чим педагоги мають справу щодня: люди мислять і вчаться багатьма різноманітними способами.

В наш час багато науковців та педагогів – практиків присвятили свої дослідження проблемі впровадження теорії множинного інтелекту на уроках, серед них: Л. Байсара, Ю. Бигич, О. Комарницька, С. Мельник, Е. Носенко, Н. Осадча, І. Яненко та інші.

Г. Гарднер виділив наступні типи інтелекту: вербально-лінгвістичний, логіко-математичний, візуально-просторовий, тілесно-кінестетичний, музичний, внутрішньо-особистісний, міжособистісний, натуралістичний [1].

Учень, який володіє високим рівнем вербально-лінгвістичного інтелекту, любить читати, писати, розповідати історії та насолоджується грою у словесні ігри. На уроках з основ здоров'я такій дитині необхідно давати завдання на створення інформаційних листів щодо правил з техніки безпеки (наприклад, створення пам'ятки правил безпечної поведінки в громадських місцях), складання повчальних творів. Написання сценарію для інсценізації учнями як застосовувати отримані знання, уміння та навички в різних життєвих ситуаціях (наприклад, при вивченні теми «Безпека на відпочинку. Літні та зимові розваги»).

Діти з переважанням логіко-математичного інтелекту найкраще сприймають інформацію через логічні структури, такі як графіки, креслення, таблиці, діаграми і цифри. Виражено абстрактне і конкретне, дедуктивне та індуктивне мислення. Для таких учнів варто давати завдання скласти розпорядок дня, встановити послідовність дій при виникненні небезпечних ситуацій. Під час вивчення причин

виникнення пожежі дітям цікаво буде встановити послідовність загоряння речей на прикладі запропонованої кімнати та вказати, що саме стало причиною виникнення надзвичайної ситуації. Також за допомогою діаграми Венна учні полюбують відшукувати спільні риси та відмінності. Під час виконання практичних робіт з вимірюванням ваги та зросту саме діти з даним типом інтелекту повинні бути керівниками групової роботи, адже вони не лише правильно зафіксують дані, але й визначать хто є найвищим, хто найнижчим (додатково задають завдання розмістити учнів у групи за зростом після вимірювання).

Учні з розвиненим візуально-просторовим інтелектом здатні тонко сприймати кольори, лінії, форми та взаємозв'язки, що існують між цими елементами. Діти добре орієнтуються в просторі, в них гарно розвинена фантазія та уява, які можна застосувати під час уявної мандрівки лісом, подорожі в казкові країни (казка – основа нестандартного уроку, особливо в 1 класі). Під час вивчення теми «Емоції та настрої людини» дітям пропонують декілька малюнків, де зображено один і той самий персонаж, але з різними емоціями і завданням є назвати зображені емоції та пояснити як саме їх розпізнали. Також діти обожнюють ілюструвати різні ситуації, оформлювати стінгазети, листівки. У дітей чудово працює зорова пам'ять, і вони гарно запам'ятовують план евакуації, тож можна запропонувати умовно відтворити план на папері [3].

Школярі з тілесно-кінестетичним інтелектом найкраще сприймають інформацію через відчуття та рухи. Люблять фізичну активність, їм важко всидіти на місці. У них добре розвинена моторика і тактильна пам'ять. Їм важливо доторкнутися, відчутти річ, люблять працювати руками: шити, в'язати, майструвати, і т. п. Можуть добре копіювати жести і міміку оточуючих людей. На уроках основ здоров'я дітям пропонують багато фізичних вправ, проведення фізкультурхвилинок, вправ-енерджайзерів, оздоровлювальні вправи і т. п. Також таким учням варто давати різні сюжетно-рольові ігри, завдання на відтворення прочитаної ситуації за допомогою пантоміми, вправи на розрізнення предметів з закритими очима за допомогою дотику. Під час вивчення тем про роль зору, слуху, смаку, нюху та дотику дітям цікаво виконувати різні вправи для визначення: за допомогою чого вони сприймають ту чи іншу інформацію, де і які знаходяться смакові рецептори тощо. Головне – це постійних рух та постійна зміна виду діяльності.

Учні з музичним типом інтелекту найкраще сприймають інформацію через звуки, музику, ритми, тональність. Люблять розмірковувати і думати вголос. Волюють знаходитися в музичному просторі: вчать, думають під музику. В них хороший музичний слух і пам'ять. Часто, замислившись, постукують ритмічно пальцями. Таким дітям необхідно давати завдання на складання коротких пісеньок на теми про шкідливі звички, про вивчення емоцій, про активний відпочинок і т. п. Саме таким учням потрібен спокійний музичний супровід під час різних вправ на авторелаксацію. На уроках-екскурсіях дітям дають завдання записувати почуті звуки, допомагаючи їх розрізнити. В період свят дітям варто давати завдання на розучування тематичних пісень, підібрати музичний супровід до свята, це не лише проявить їх талант, а й допоможе зацікавити їх в навчальному процесі.

Внутрішньо-особистісний інтелект - представлений здатністю чітко сприймати себе (бачити власні переваги та недоліки), свідомо помічати внутрішній настрій, наміри, мотивації, темперамент і бажання; здатністю самодисципліни,

саморозуміння й самооцінки. Дитина, яка має даний тип інтелекту, почуває себе краще, якщо має можливість обмірковувати дії й учинки та робити самооцінку. Потреба в самоаналізі робить даний тип інтелекту найбільш особистим. Таким учням цікаво виконувати різні практичні завдання для пізнання себе (тест на дружність, на ерудицію, на емоційний стан тощо). Діти чудово аналізують вчинки інших, особливо під час аналізу вчинків героїв в запропонованих вчителем ситуаціях. Але важливо пам'ятати, що таким дітям потрібна соціалізація, розвиток комунікативних вмінь, тому їх потрібно постійно залучати до роботи в групах [4].

Учням з міжособистісним типом інтелекту притаманна здатність розуміти інших людей і співпрацювати з ними. Діти найкраще сприймають інформацію через колективну роботу і спілкування. Можуть добре організовувати людей, будувати взаємини, розуміють мотивації і настрої інших людей. Вони гарно програють запропоновані вчителем ситуації, приймають активну участь в дискусіях, легко взаємодіють з іншими учнями та здатні вловити настрої співрозмовника. Під час кожного розділу варто давати завдання розробити проект по вивченню ставлення однокласників до запропонованої проблеми. Адже саме через метод інтерв'ю учні не лише розвивають свої комунікативні вміння, а й вчать слухати думку інших завдяки міжособистісної взаємодії (наприклад, під час вивчення тем «Смаки і захоплення людини, їх вплив на здоров'я», «Вибір друзів», «Людяність і співчуття», «Вплив реклами на рішення людини») [2].

Натуралістичний інтелект - передбачає здатність навчатися за допомогою природи. Такі учні одержують задоволення від дій, пов'язаних із природою, наприклад, спостереження за птахами, дослідження дерев або догляду за тваринами. Вони також люблять ходити в гори, у походи. Їм подобається вивчати екологію, природу, рослини і тварин. Для них важливо, щоб навчання проходило на відкритому просторі. Під час вивчення теми «Безпека у спілкуванні з дикими і бездомними тваринами» діти готують повідомлення, перелік порад та презентації. Також таким учням цікаво розробляти різні експерименти, проводити досліди (навіть, якщо їх виконання вимагає певний час).

Отже, задля успішного навчання учнів інтегрованого курсу «Основи здоров'я», необхідно враховувати теорію множинного інтелекту, яка є базовою в індивідуалізації навчального процесу. Знання особливостей кожного типу інтелекту допомагає реалізовувати диференційований та особистісний підхід.

Список використаної літератури:

1. Гарднер Г. Структура раз ума : теория множественного интеллекта : пер. с англ. / Г. Гарднер. – М. : ООО «И. Д. Вильямс», 2007.
2. Бібік Н. Основи здоров'я. Навчальна програма. 3-4 кл. // Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 кл. / Н.Бібік, Т.Бойченко, Н. Коваль – К. : Початкова школа, 2006. – С. 187-195.
3. Савченко О.Я. Основи здоров'я. Навчальна програма. 1-2 кл. / О. Савченко, Т. Бойченко, Н. Коваль // Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 кл. – К. : Початкова школа, 2006. – С. 187-195.
4. Ворон М. Множинний інтелект: від теорії до практики [Електронний ресурс] / М.Ворон, Ю.Найда.–Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/1740>
5. Осадча О.В. Шляхи розвитку здібностей людини у світі теорії множинності інтелекту [Електронний ресурс] / О.В. Осадча. – Режим доступу:http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Philologia/23324.doc.

6. Державний стандарт початкової загальної освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 468 // Урядовий кур'єр. - 2011. - № 33. - Ст. 1378.

Савчук Анастасія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному суспільстві, коли людство розвивається, розвиваються її можливості і певні людські якості люди не часто турбуються про свій стан свого здоров'я. За деякими даними майже 90% підростаючого покоління мають проблеми зі здоров'ям. Проблема здоров'я людини стала сьогодні однією з найбільш актуальних, оскільки стан громадського здоров'я виступає важливим показником збереження і розвитку країни. Саме через нездоров'я дітей та учнівської молоді, негативні впливи навколишнього середовища і низку інших факторів проблема вимагає нагального вирішення. Наркоманія, паління, вживання алкоголю, токсикоманія є важливими складовими відпочинку сучасних підлітків. Нереалізованість надлишку вільного часу, відсутність сформованості культури дозвілля призводить до посилення негативних процесів у молодіжному середовищі (вживання алкоголю, наркотиків, спроби суїциду, агресія). Проблема спілкування молоді та підлітків сьогодні стоїть дуже гостро у всьому світі і викликає інтерес педагогів, вчених, соціальних працівників багатьох країн. Здоров'я дітей – основа розвитку держави. Негативні тенденції дуже сильно впливають на навчально-виховний процес школи.

Соціальні зміни, які відбуваються в державі, вимагають від навчально-виховних закладів значного покращення якості навчально-виховного процесу у всіх його напрямках. Одним з перших завдань сучасної школи є охорона і зміцнення здоров'я учнів. Саме у нашій країні дуже гостро стоїть питання про необхідність прийняття державної програми про формування установок на здоровий спосіб життя серед дітей і підлітків. Країна потребує здорового покоління, а досягти цього можна лише за допомогою поширення принципів здорового способу життя.

Проблему формування здорового способу життя розкривали у своїх працях сучасні вчені Г.Апанасенко, Т.Бойченко, Д.Ізуткін, П.Лисицин та інші. Залучення дітей до здорового способу життя відбувається в контексті фізичного (Л.Гурєєв, А.Матвєєв та інші), гігієнічного (В.Стан, Н.Сердюковська), морального виховання (О.Богданова, Ф.Харламова та інших).

Статистика захворюваності українських школярів свідчить про те, що в процесі шкільного навчання зростає кількість учнів із захворюваннями дихальної, серцево-судинної систем, системи травлення, більш частими є порушення постави, все більше дітей страждають, розладами нервової системи [1, с.72]. В останні роки почастишали випадки смертей на уроках фізичної культури, що зумовлено погіршенням стану здоров'я дітей. Причиною цього є передусім елементарна валеологічна безграмотність батьків і педагогів, байдуже ставлення до своїх обов'язків. Особливе занепокоєння викликає погіршення стану здоров'я та формування мотивації до здорового способу життя серед підлітків.

Свої знання та навички по формуванню здорового способу життя слід розвивати і вдосконалювати відповідно до вимог, що ставить нам сьогодення. А для цього доцільно вивчати, переосмислювати і перебудовувати різні ділянки культурно-освітньої роботи, впроваджувати нові ідеї та світовий досвід. Не дивлячись на велику увагу з боку держави та педагогічної громадськості на проблему формування здорового способу життя школярів спостерігається негативна тенденція щодо погіршення стану здоров'я учнівської молоді. Однією з головних причин цього є відсутність співпраці педагогічного колективу та батьків, необізнаність батьків з даною проблемою, відсутність свідомого ставлення до свого здоров'я як школярів, так і їх батьків, неосвіченість вчителів щодо правильних форм та методів формування, зміцнення та укріплення здоров'я учнів. Тому проблема формування здорового способу життя дітей шкільного віку залишається актуальною та своєчасною.

У педагогічній літературі проблема організації навчально-виховної роботи в сільській загальноосвітній школі знайшла своє відображення у працях В.Сухомлинського, П.О.Жильова. У них розкрита соціально-педагогічна характеристика сільського школяра, показана специфіка організації навчально-виховної роботи сільського вчителя та шляхи її вдосконалення. На конкретному прикладі діяльності сільської школи В.Сухомлинський показав, як така школа може стати центром психічного і духовного розвитку школяра. Здоров'я – це стан фізичного, духовного й соціального благополуччя, найважливіша складова будь-якого успіху. Стан здоров'я людини обумовлюється різноманітними чинниками: якщо умовно прийняти вплив усіх чинників на здоров'я за 100%, то приблизно 20% залежить від спадковості.

Що ж стосується взаємозв'язку між способом життя та здоров'ям, то він найбільш повно виражається в понятті здоровий спосіб життя. Здоровий спосіб життя – це активна діяльність людей, спрямована на збереження і поліпшення власного здоров'я, оздоровлення організму, боротьби зі шкідливими звичками та факторами ризику для здоров'я не тільки власного а й оточуючих [1, с.45]. Крім цього, слід враховувати фактори, що обумовлюють спосіб життя людини, а саме: ставлення до паління, алкоголю, наркотиків, дотримання режиму дня і харчування, загартування, фізична активність тощо.

В Україні склалась без перебільшення критична ситуація, пов'язана з тютюнопалінням. Так, за даними поширеності тютюнопаління Україна посідає перше місце серед юнаків (41%), випереджаючи Росію (39,9%) і Білорусь (33,2%) [2, с.57]. Дуже складною є ситуація з уживанням алкоголю і наркотиків: на офіційному обліку перебувають понад 700 тис. хворих на алкоголізм і більше 50 тисяч - на наркоманію. Спостерігається тенденція до постійного зростання їх кількості і значною мірою за рахунок жінок і підлітків.

Підлітки вимагають особливої уваги. Багато звичок здорового способу життя, включаючи самоповагу й стійкість до зовнішніх впливів, формуються в цей час. Крім того, нездоров'я придбане замолоду, може вплинути на здоров'я у зрілому віці [4, с.21].

Здоровий спосіб життя включає наступні основні компоненти: дотримання правил особистої гігієни, раціонально збалансоване харчування, оптимальний руховий режим, відсутність шкідливих звичок, психофізична саморегуляція організму, статева культура.

Одним з головних критеріїв здорового способу життя є викорінення шкідливих звичок. Здоровий спосіб життя людини немислимий без рішучої відмови від усього того, що завдає непоправної шкоди організму. Шкідливі звички насамперед згубно впливають на кору головного мозку: порушуються функції розумових процесів, уваги, значно підвищується вірогідність виникнення раку, дихальних шляхів, відбувається хронічне отруєння організму з глибокими порушеннями в різних органах. Внаслідок цього поступово наступає психічне і фізичне виснаження, підвищена дратівливість, нестійкий настрій, порушується координація рухів, погіршується пам'ять, різко падає працездатність.

Оптимальний руховий режим є неодмінною умовою повноцінного виконання рухових і вегетативних функцій організму людини на всіх його етапах розвитку. Його основу складають систематичні завдання зміцнення здоров'я і розвитку фізичних здібностей підлітків, збереження здоров'я і рухових навичок, посилення профілактичних несприятливих вікових змін. При цьому фізична культура і спорт виступають, як найважливіші засоби виховання.

Гігієнічні основи здорового способу життя включають в себе профілактичні заходи збереження здоров'я людини. Особиста гігієна - це догляд за шкірою, гігієна одягу, взуття, загартування, режим сну та інші моменти повсякденного побуту [3, с.35].

Загартування організму є важливою профілактичною мірою проти простудних захворювань організму. До загартування найкраще приступати з дитячого віку. Найбільш простий спосіб загартування - повітряні ванни. Вони зміцнюють нервову систему, нормалізують артеріальний тиск, поліпшують обмін речовин, дозволяють уникнути багатьох хвороб, продовжити життя на довгі роки, зберегти високу працездатність.

Раціональне харчування забезпечує правильний ріст і формування організму, сприяє збереженню здоров'я, високій працездатності і продовження життя. При неправильному і неякісному харчуванні настає виснаження всього організму, що надалі призводить до таких серйозних відхилень, які описані вище.

Отже, здоровий спосіб життя - це все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій. Складові здорового способу життя містять різноманітні

елементи, що стосуються усіх сфер здоров'я — фізичної, психічної, соціальної і духовної.

Список використаної літератури

1. Гріневич І.І. Сутність здорового способу життя: історично-педагогічний аналіз проблеми // Наукові записки. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2001. – № 1. – С. 92-99.
2. Жабокрицька О.В. Гуманізація освіти і виховання основ здорового способу життя підлітків // Збірник "Наукові записки". – Випуск 38. – Серія: Педагогічні науки. Засоби реалізації сучасних технологій навчання – Кіровоград, РВЦ КДПУ ім. В.Винниченка, 2001. – С. 66–69. .
3. Жабокрицька О.В. Самопізнання як засіб виховання у підлітків основ здорового способу життя // Наукові записки. – Випуск 45. Частина I. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, РВЦ КДПУ ім. В.Винниченка, 2002. – С. 129–134.
4. Копельчук Я.В. Виховання в учнівській молоді здорового способу життя // Наукові записки. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2002. – № 3. – С. 92 .

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

Сьогодення вимагає кардинальної зміни самого процесу навчання, його форм і методів. Актуальності набуває не засвоєння окремих умінь і навичок, а розвиток індивідуальних особливостей; не педагогічні вимоги, а педагогічна підтримка, співробітництво і діалог учителя з учнем; не об'єм знань, а цілісний розвиток, саморозвиток особистості учня, його включення у значиму діяльність. З цією метою доцільно використовувати інтерактивні технології.

Мета статті - обґрунтування актуальності впровадження інтерактивних технологій навчання у процесі викладання курсу «Основи здоров'я» як основної складової процесу виховання сучасної особистості; розкриття суті методики проведення інтерактивних уроків.

Теоретичною основою запровадження інтерактивних методів навчання є системний, особистісно-зорієнтований та діяльнісний підходи до побудови дидактичних процесів; теорія оптимізації педагогічного процесу (Ю.К. Бабанський, М.М. Поташник). Теоретичні та практичні розробки в цій галузі належать В.Гузєєву, А.Гіну, О.Пометун, Л.Пироженко, А.Фасолі. Вперше Я. Голант виділив активну та пасивну моделі навчання залежно від участі учнів у навчальній діяльності. Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо знайти в працях В.Сухомлинського, творчості вчителів – новаторів 70-80-х рр.: Ш.Амонашвілі, В.Шаталова, Є.Ільїна, С.Лисенкової та інших, теорії розвивального навчання.

Нагромаджений вже сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо засвідчує, що інтерактивні технології сприяють інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють учням:

- аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу й тому зробити засвоєння знань більш доступним;
- навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати;
- моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації;
- вчитись будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути діалогу;
- знаходити спільне розв'язання діалогу;
- розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Апробуючи нові інтерактивні технології на уроках вчитель сприяє розвитку інтелектуально-творчих здібностей дітей, їхньому самовияву, становленню. Школа має бути не підготовкою до життя, школа має бути життям. Досягнути цього можна створюючи інтерактивне середовище навчання і це сприятиме становленню і розвитку особистості. Підвищення ефективності навчання безпосередньо залежить від доцільності добору і використання різноманітних, найбільш адекватних навчальній темі методів та прийомів

навчання, а також від активізації всього навчального процесу.

Слово “інтерактив” походить від англійського слова “interact”. “Inter” – це взаємний, “act” – діяти. Інтерактивний – здатний взаємодіяти або перебувати в режимі бесіди, діалогу з будь-чим (наприклад, комп’ютером) або з будь-ким (людиною)[5, с.12].

Дослідження, проведені Національним тренінговим центром (США, штат Меріленд) у 1980-х роках, засвідчують, що інтерактивне навчання вможливує різке збільшення відсотка засвоєння матеріалу, бо впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття, волю. Результати цих досліджень відображено у схемі, яка дістала назву “Піраміда навчання”. “Піраміда навчання” демонструє, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція – 5%, читання – 10%), а найбільших – інтерактивного(дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших або негайне застосування знань – 90%). Ці дані є середньостатистичними, тому у конкретних випадках результати можуть різнитися, але в середньому таку закономірність може простежити кожен педагог[4, с.21].

Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачену мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність[3,с.5].

За визначення, О. Пометун та Л. Пироженко: «сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці)».

Найбільш ефективними методами навчання на уроках з основ здоров’я є:

- мозковий штурм”, або брейнсторм;
- обговорення великою групою (“спрямована дискусія”);
- робота та виконання вправ у малих навчальних групах;
- рольова гра;
- дебати, дискусії;
- розгляд та аналіз конкретних життєвих ситуацій;
- виконання проєктів;
- перегляд і обговорення тематичних відеофільмів;
- мікрофон;
- аудіовізуальна діяльність (музикотерапія, кольоротерапія та інш.);
- спільне виготовлення плакатів.

Для того, щоб поближче познайомитись з використанням інтерактивних технологій на уроках з основ здоров’я, розглянемо деякі з них.

Робота в групах – це улюблена і найуживаніша в навчальному процесі технологія. Дискусії та обговорення можна проводити цілим класом. Однак вони набагато ефективніші, коли їх проводять у групах (зокрема, якщо клас великий, а час обмежений). Обговорення в групах дає змогу учням більше дізнатися один про одного, стимулює вільний обмін думками, збільшує вірогідність того, що учні краще зрозуміють почуття і позиції інших.

Під час вивчення теми: «Рух і загартовування» у 4 класі, можна об’єднати школярів за видами м’ячів: волейбольний, футбольний, баскетбольний. Завдання: Назвати улюблені види рухової діяльності. Презентацію роботи, групи завершують твердженням: «Рухайтесь на здоров’я».

Мозковий штурм - це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, який спонукає учнів виявити свою уяву та творчість. Можна використати цей метод, коли потрібно навчити дітей розрізняти корисну та шкідливу їжу. Доцільно використати його при вивченні теми: «Харчування» (3 клас). Учитель називає продукт харчування, діти розрізняють, шкідливий він чи корисний. Якщо корисний, піднімають руку, промовляючи «О!», шкідливий – присідають (борщ, кола, помідор, гамбургер, сир, яблуко, сухарики, малина тощо).

Тема: «Розбудова дружніх стосунків» (4 клас). Учитель пропонує учням назвати якості, які вони цінують у друзях, і такі, що можуть завдати шкоди дружбі. - Де найчастіше знаходять друзів?-Від кого залежить, скільки друзів у тебе буде?

Рольова гра – неформальна постановка, у процесі якої учасники без попередньої підготовки розігрують сценки або ситуації. Вони уявляють себе вигаданими персонажами, які моделюють реальні життєві історії та ситуації.

Під час рольової гри учасники діють не від свого імені, а демонструють поведінку та висловлюють почуття умовного персонажа. Формуючи корисні звички у дітей, можна запропонувати їм спробувати зіграти роль учителя. Дайте учням корисні поради, як формувати корисні звички, дивлячись на малюнок (учні мають змогу спробувати себе у ролі вчителя). Тема: «Розбудова дружніх стосунків» (4 клас). Рольова гра «Будемо знайомі». Учитель пропонує дітям розіграти ситуації знайомства, використовуючи різні вислови.

Метод проєктів. Учителі, які постійно перебувають у творчому пошуку, обов'язково приходять до проєктної методики. Основою його є розвиток критичного мислення, пізнавальних навичок учнів, умінь конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі.

Доцільно запропонувати учням такі теми комп'ютерних презентацій (проєктів): «Профілактика насилля в школі та дома», «Здоровий спосіб життя», «Профілактика шкідливих звичок», які класні керівники зможуть використати на класних годинах, батьківських зборах.

Отже, застосування інтерактивних технологій під час проведення уроків з основ здоров'я є ефективним, привабливим та цікавим методом роботи з учнями, завдяки якому підвищується інтерес до уроків з основ здоров'я, так і до мотивації вести здоровий спосіб життя, запобігати небезпечним ситуаціям, що оточують людину, застосовувати набуті знання на практиці, цінувати і берегти своє здоров'я і здоров'я оточуючих.

Список використаної літератури:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004. - 250 с.
2. Іванішева С. Форми і методи інтерактивного навчання / С. Іванішева // Початкова школа – 2006. - №3. – С. 9-11.
3. Пометун О.І. Активні та інтерактивні методи навчання: Всі питання про диференціацію понять/О.І. Пометун. – 2004. - №3. – С. 5-8.
4. Початкова школа, № 10(460). Київ:– «Преса України», 2007. – С.21.
5. Початкове навчання та виховання, №32(288). – Харків: Видавнича група «Основа», 2011. – С.12

Савчук Вікторія,
студентка 42 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Кожний хороший учитель є унікальною й своєрідною особистістю та професіоналом. Без особистого безпосереднього впливу вихователя на вихованця справжнє виховання, що проникає в характер, неможливе. Лише особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, лише характером можна створити характер, – стверджував К. Д. Ушинський. Завдяки спілкуванню із учнями вчитель виховує їх не тільки словом, а й усіма якостями своєї особистості. Діти, як говорив Л. Толстой, переймаються прикладом у сто разів сильніше, ніж найкрасномовнішими і найрозумнішими повчаннями. Вони (особливо це стосується дітей дошкільного та молодшого шкільного віку) копіюють учителя, наслідують його на кожному кроці.

Як зазначає В. Сластьонін, «педагогічна професія є одночасно тою, що перетворює, і тою, що управляє. А для того, щоб управляти розвитком особистості, необхідно бути компетентним. Тому поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної й практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності й характеризує його професіоналізм» [5].

Поняття «компетентність» (від лат. *competens* – належний, відповідний) означає сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [2].

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості педагога, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності. Отже, педагогічна компетентність – це єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності [3].

Ми погоджуємося з думкою О. Литвин [1], що «однією з важливих умов удосконалення педагогічної майстерності є вміння педагога аналізувати власну діяльність та діяльність своїх колег. Завдяки аналізу та самоаналізу педагогічної діяльності у педагога формуються аналітичні здібності, розвиваються пізнавальні інтереси, визначається необхідність самостійного вивчення психолого-педагогічних проблем навчання та виховання». Проте одного самоаналізу для об'єктивної оцінки професійної компетентності явно недостатньо. Дослідження професійної компетентності педагога дошкільної та початкової освіти допомагає одержанню оперативної та надійної інформації про взаємозалежності різноманітних мотивів та факторів у діяльності педагога, які впливають на освітній процес.

Отже, як оцінити, дослідити професійну компетентність педагога дошкільної та початкової освіти, навіщо це взагалі потрібно та що робити з результатами дослідження? Спираючись на концепцію педагогічної майстерності відомого українського педагога І. А. Зязюна, ми розглядаємо педагогічну майстерність як поєднання загально необхідного для професії педагога та індивідуального, які зосередилися в одній конкретній особистості вчителя. У структурі педагогічної майстерності він виділяє чотири блоки характеристик:

- гуманістична спрямованість;

- професійні знання;
- педагогічні здібності;
- педагогічна техніка.

Також усі напрямки та результати досліджень можна поділити на три основні групи: факти, коментарі, передбачення. Основою підсумків, отже, й аналізу діагностування, є сукупність отриманих фактів: відомостей, матеріалів, у тому числі суб'єктивний матеріал – спостереження, враження, взаємовпливи. Під час обробки фактів важливо не загубити конкретних даних у загальних висновках. Для педагогічної експертизи значущими є коментарі, думки експертів із приводу фактів, їхнє трактування, гіпотези. Адже обговорюючи, коментуючи побачене, експерт може почути від педагогів обґрунтування своїх дій, що певним чином може змінити результати діагностування. На основі конкретних результатів діагностування і розуміння їх сутності експерти роблять висновки про можливості та конкретні перспективи розвитку конкретного педагога, про можливі труднощі та умови їх подолання, про необхідність застосування певних ресурсів. Може виникати необхідність щодо доповнення й одержання нових даних про педагога. Передбачення експертів повинні бути не керівництвом до дії, а інформацією до роздумів [4, с. 27].

Оцінка діяльності педагога призвана стати фактором, який стимулює його професійний розвиток. Тому педагог має бути переконаним в об'єктивності оцінки; має сприймати оцінку як корисну для себе; знати, що потрібно зробити, щоб усунути визначені недоліки, бажати їх усунути; бути впевненим, що керівником буде надана потрібна допомога.

Для об'єктивності оцінки до кожного параметра професійної компетентності педагога мають бути розроблені критерії оцінювання та застосовуватися єдина шкала оцінювання. Керівнику слід пам'ятати, що реальна оцінка діяльності педагога складається із: самооцінки педагога; оцінки батьків; оцінки колег; оцінки керівника (або експертної групи разом із практичним психологом).

Важливо зазначити, що діагностична робота з педагогами має включатися в план роботи закладу на навчальний рік. Не йдеться про випадки діагностики, що проводиться на виконання індивідуальних проектних планів розвитку професійної компетентності педагогів.

Індивідуальний проектний план, що розробляється на навчальний рік, одночасно є програмою самоосвіти педагога. Індивідуальний проектний план, як рекомендує І. Романюк, може включати такі розділи як-от:

- загальна характеристика особистісних та професійних якостей педагога (позитивні та проблемні аспекти діяльності педагога);
- шляхи вирішення проблеми, які окреслюються через різні форми методичної роботи з педагогом та теми самоосвіти;
- форма звітування (через педагогічні напрацювання).

Основна мета індивідуального проектного плану професійної компетентності полягає у формуванні вміння педагога бачити найкращі сторони своєї професійної діяльності, труднощі в реалізації освітніх програм розвитку дошкільника та молодшого школяра, шляхи у подоланні визначених проблем; уміння керівника спрямовувати методичну роботу на практичну допомогу конкретному педагогу.

Для визначення позитивних та проблемних аспектів у роботі педагога необхідно вибрати параметри діагностики професійної компетентності, за якими педагог має найвищі та найнижчі оцінки (бажано вибрати по три параметри) та, на

їх основі, окреслити якісну характеристику особливостей розвитку його професійної компетентності.

Керівник закладу та адміністративна група, враховуючи власні спостереження, спостереження практичного психолога, думку колег та дані самоаналізу педагога, надають загальну характеристику його особистісних та професійних якостей.

Ураховуючи результати діагностування, керівник допомагає педагогу:

- правильно обрати мету своєї роботи, від чого залежатиме і вибір змісту самоосвіти;
- трансформувати, відповідно до річного завдання (науково-методичної теми) закладу, особисту педагогічну проблему в індивідуальну тему;
- осмислити послідовність своїх дій.

Відповідно до визначених проблем, а також досягнень педагога, що можуть бути узагальнені як кращий педагогічний досвід, керівник визначає мету відвідувань навчально-виховних заходів з метою більш глибокого вивчення стану організації освітнього процесу та надання педагогові необхідної практичної методичної допомоги.

Методична підтримка, допомога та психологічне супроводження є запорукою ефективної реалізації індивідуального проектного плану розвитку професійної компетентності кожного педагога.

Варто зауважити, що кожна управлінська дія, окреслена в моделі діагностування, потребує певної теоретичної конкретизації та подальшого практичного відпрацювання.

Модель має цінність у кожному конкретному випадку, добирається індивідуально, з урахуванням можливостей педагога та запиту закладу освіти, відповідно до задач, які він перед собою ставить.

Список використаної літератури

1. Литвин О.П. Педагогічна діяльність як об'єкт аналізу та самоаналізу / О.П. Литвин [Електронний ресурс] // Педагогіка. – 2005. – № 2. – Режим доступу : http://www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_2_2005/15
2. Освітній менеджмент : навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
3. Професійна компетентність [Електронний ресурс]. // Конспект лекцій “Педагогіка” – Режим доступу : <http://www.readbookz.com/book/172/5428.html#>
4. Романюк І.А. Діагностика як метод моніторингових досліджень професійної компетентності педагогів дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посібник / І.А. Романюк. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2011. – 156 с.
5. Слостенін В.А. Педагогіка : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Слостенін, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов ; под ред. В.А. Слостенина. – М. : Издательский центр “Академия”, 2002. – 576 с.

Самолєвська Олександра,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

**ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ ЯК ОСНОВНИЙ
ЧИННИК БЕЗПЕКИ ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ**

В наш час особливо важливого значення набуває інформація. Усе частіше потрібне володіння швидкими й точними даними про предмет діяльності. Найбільш зручним способом одержання й передачі різноманітної інформації є використання всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет, що поєднує між собою безліч комп'ютерних мереж, які працюють за єдиними правилами. Однією з переваг мережі є корисність і великий обсяг інформації. Інтернет - джерело найбільш "свіжої" інформації, яка постійно оновлюється. Інтернет надає дітям та молоді неймовірні можливості для здійснення відкриттів, спілкування й творчості. Проте, оскільки з самого початку Інтернет розвивався без будь-якого контролю, сьогодні він містить величезну кількість інформації, причому далеко не завжди безпечної. У зв'язку із цим виникає проблема забезпечення безпеки дітей.

Метою написання даної статті є проаналізувати форми роботи з дітьми, які забезпечать дітей від негативного впливу Інтернету.

Питання інформаційної безпеки, інформаційного простору, інформаційної системи вивчають вчені: О.П. Мягченко, М.М. Козяр, Я.І. Бедрій, О.В.Станіславчук. Питання безпеки життєдіяльності при роботі з комп'ютерною технікою та впливу сучасних інформаційних технологій на психічне здоров'я школярів висвітлено в публікаціях Н.І. Коцур. Упродовж останніх років у науковому просторі з'явилася низка публікацій К.С. Вариводи,

присвячених формуванню інформаційної безпеки підлітків у навчально-виховному процесі школи та Інтернет-мережі.

Проблема безпечного перебування дитини в Інтернеті найчастіше зводиться до підтримки розвитку технологій, які б захистили дітей в Інтернеті. Та ця проблема не є винятково технічною або технологічною. Вона стосується виховних, освітніх і етичних, а також соціальних та правових аспектів. Кожен раз, коли підліток підключається до мережі Інтернет, він стикається з низкою небезпек та загроз.

В мережі дитина може стикатися з такими загрозами:

- *проблеми технологічного характеру*: недбалість дитини, яка відкрила вкладення електронної пошти або завантажила з веб-вузла файл чи небезпечний код, може привести до потрапляння в комп'ютер вірусу. Альтернативним та простим методом розповсюдження вірусів є програми обміну миттєвими повідомленнями, оскільки ці додатки часто дозволяють користувачам прикріплювати файли до повідомлень, тому заражені файли можуть легко розповсюджуватися та навіть надавати можливість віддаленого керування комп'ютером, на якому ці файли були відкриті;

- *доступ до сайтів з неприйнятним змістом*: в Інтернеті підлітки можуть стикнутися з неприйнятними матеріалами, що провокують виникнення ненависті, спонукають до здійснення небезпечних чи протизаконних дій. Кожна третя дитина, перебуваючи в глобальній інформаційній мережі, стикалася з небажаним контентом, а кожна п'ята піддавалася насильству з боку користувачів мережі. Безпосередня небезпека для дитини надходить з сайтів, різноманітних чатів, електронної пошти, систем миттєвих ліч сторінок, що не відносяться до вибраної теми, відображаються у вигляді спливаючого вікна будь-якого змісту, особливо порнографічного. Хоча кількість спроб урядів різних країн щодо врегулювання змісту сайтів для перегляду в Інтернет зростає, на сьогоднішній день практично вся інформація доступна без обмежень;

- *розголошення конфіденційної інформації*: підлітків можуть умовити надати відомості особистого характеру такі, як ім'я, прізвище, адреса, вік, стать або

інформація про членів сім'ї. Навіть якщо такі дані про вашу дитину запитують організації, що заслуговують на довіру, батьки чи вчителі все одно повинні піклуватися про забезпечення конфіденційності цієї інформації. З іншого боку, організатори Інтернет-проектів повинні гарантувати конфіденційність використання особистої інформації. І це також суттєва проблема, оскільки, на жаль, поки що таких механізмів не існує;

- *контакт з незнайомцями через чати або електронну пошту*: навіть якщо більшість користувачів мають добрі наміри при використанні чат-систем, існує та збільшується, на жаль, кількість людей, які використовують ці бесіди, щоб примусити дітей видати особисті та банківські дані, такі як номери рахунків, кредитних карток, паролі. В інших випадках вони можуть виявитися психічно неврівноваженими особами, які можуть нанести моральну шкоду дитині через Інтернет, або навіть примусити на особисту зустріч, яка може призвести до нанесення фізичної шкоди;

- *неприсестності, пов'язані з фінансовими втратами*: розвиток електронної комерції зробив можливим придбання майже всіх товарів через Інтернет. Людина будь-якого віку, маючи банківський рахунок або кредитну картку, може без проблем робити онлайн-купівлю. Тому одна з проблем, що виникає при виході дітей в Інтернет, це можливість дітей робити онлайн-покупки без відома дорослих.

Небезпеки, які постають перед дітьми при підключенні до Інтернету, є серйозними, але було б недоцільно повністю заборонити підліткам вихід в Інтернет, оскільки всесвітня мережа стає важливою частиною багатьох аспектів повсякденного життя. Тому при роботі в мережі важливо бути обережними та використовувати засоби безпеки. Можливе встановлення на комп'ютер спеціально створених програм-фільтрів, які переривають перебування дитини в мережі при наборі слова, на яке встановлено заборону. Існують також інші фільтруючі програми, що блокують роботу комп'ютера кожен раз, коли учень вводить свої особисті дані.

Пояснити школярам правила безпечного використання Інтернет, допомогти вибрати нік та пароль краще до того, як вони отримають доступ до мережі та індивідуальні адреси електронної пошти. Доцільно пояснити юним користувачам, що, якщо ми хочемо, щоб усі інформаційні ресурси світу були нам відкриті, ми повинні бути готові до того, що всі наші дії будуть не менш відкриті для всього світу. Знаходження в мережі багато в чому нагадує перебування у громадському місці. Вчителі або наставники вивчають разом з дітьми зміст мережі, навчають дітей уникати непристойного, небажаного, дотримуватися етикету в Інтернет.

Діти повинні знати, з якими загрозами вони можуть стикнутися в мережі та як можна уникнути небезпеки. При створенні правил безпечної роботи в Інтернет можна використати методик порівняння дій людини в реальному житті з відповідними діями користувача при роботі в мережі.

Таким чином, можна сформулювати основні правила безпечної роботи в Інтернеті:

✓ не надавати нікому своїх паролей; без гострої необхідності не надавати особисту інформацію по електронній пошті, в чатах;

✓ не надавати відповіді на послання непристойного та грубого змісту; повідомити старшим про отримання інформації, яка примусить почуватись незручно або налякано;

- ✓ не погоджуватись на зустріч з випадковим онлайнним другом;
- ✓ не відправляти нікому своє фото;
- ✓ не здійснювати комерційні операції через мережу Інтернет.

Навчальні, розвивальні та розважальні Інтернет-ресурси орієнтовані на дітей будь-якого віку. За їх допомогою діти в цікавій формі засвоюють основи письма і лічби, вчать малювати та моделювати, привчаються до самостійної роботи і складають уявлення про навколишній світ. Розв'язання цікавих задач формує у дошкільників та у дітей молодшого шкільного віку навички навчальної діяльності. До завдань розвивальних програм та ігор входить також удосконалення пам'яті, уваги, мислення, логіки, спостережливості, тренування швидкої реакції та ін. Існує багато ігор, що водночас мають виховну і освітню основу та здатні викликати інтерес дітей шкільного віку до економіки, соціології, історії, літератури тощо.

Отже, Інтернет є важливим інструментом для особистого та професійного спілкування. Проте, не слід забувати, що ним можуть також зловживати, наприклад, використовувати для розсилання комп'ютерних вірусів і небажаної пошти, отримання інформації особистого характеру для крадіжок, шантажу, переслідувань, розповсюдження і залучення до порнографії, інформування про сайти, небезпечні для дітей, наприклад, про секти, наркотики та їх виготовлення, суїциди, різні види насильства. Ось чому важливо бути обізнаним з питань інформаційної безпеки.

Коаліція за безпеку дітей в Інтернеті запустила сайт "Онляндія. Безпечна веб-країна". Цей ресурс дозволить дітям, їх батькам та вчителям освоїти основи безпечної роботи в Інтернеті. На цьому сайті представлені матеріали для дітей, їх батьків та вчителів – інтерактивні ігрові сценарії, короткі тести, готові плани уроків, завдяки яким діти та дорослі зможуть опанувати основи безпечної роботи в Інтернеті. На сайті подано доступну, практичну інформацію щодо Інтернет-безпеки, ознайомившись з якою навіть користувачі-початківці зможуть ефективно використовувати ресурси мережі й захистити себе від небажаного змісту.

Список використаної літератури :

1. Варивода К.С. Інформаційна безпека підлітків в Інтернет мережі / К.С. Варивода // Молодий вчений. – 2016. – № 3. – С. 365-368.
2. Варивода К.С. Формування в дітей компетенцій безпечного використання Інтернет-мережі / К.С. Варивода // Журнал науковий огляд. – 2015. – № 10(20). – С. 62-71.
3. Губарова О. Безпека дітей в Інтернеті // Шкільний світ. -2011. -№6.

Спеціалізовані веб-ресурси:

1. <http://www.onlandia.org.ua>
2. <http://www.nachalka.com/bezopasnost>
3. <http://bezpeka.kyivstar.ua/materials/articles/>

Сарнавська Вікторія,
студентка 42 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ «ОСНОВ ЗДОРОВ'Я» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ефективність навчально-виховного процесу з основ здоров'я залежить від вибору вчителем форм організації навчання. Форми навчання мають відповідати

меті, змісту, умовам, в яких здійснюється процес навчання, тобто обираючи будь-яку форму навчання ми повинні перевірити чи можна використовувати ту чи іншу форму в тих умовах, які ми маємо. Зазвичай, щоб запевнити себе чи доцільне використання тієї чи іншої форми навчання ми враховуємо кількість дітей, їх вік, наявність необхідного нам обладнання, специфіку предмета.

У педагогіці не має чіткого визначення форм організації навчання.

І. Харламов зазначає, що "на жаль це поняття не має в дидактиці чіткого визначення" і що "більшість вчених просто обходять це питання і обмежуються буденними уявленнями про сутність даної категорії" [5, с. 231-232].

Поняття "форма" розглядається як з позиції лінгвістичної, так і з філософської. В тлумачному словнику поняття "форма" (від лат. forma - зовнішність, устрій) трактується як "зовнішній вигляд, обрис, тип, структура чогось, що зумовлено певним змістом" [6].

Проблемою удосконалення організаційних форм навчання займалися Я. А. Коменський, Й. П. Песталотці, Г. Сковорода, О. Ващенко. Дана проблема розглядається в роботах А. Алексюка, Н. Казанського, В. Онищука, О. Савченко, Ю. Чабанського та інших.

Особливості навчання учнів основам здоров'я висвітлені у працях П. Бей, Т. Бойченко, Н. Будної, О. Гнатюк, М. Гриньової, О. Команьової, О. Лабашук, О. Савченко та інших [3].

Ю. Мальований розглядає форму навчання через форму навчального заняття (урок, практичне заняття, екскурсія тощо) і через форму навчальної роботи учнів на занятті (індивідуальну, групову або фронтальну) [4, с. 5-6].

За визначенням О. Савченко, "організаційні форми навчання передбачають певну взаємодію вчителя і учнів, яка регулюється заздалегідь визначеним режимом та умовами роботи [2, с. 257].

Мета статті полягає у виявленні особливостей використання різних форм організації навчання на уроках «Основи здоров'я» у початковій школі.

Вчені - дидакти Ч. Куписевич, І. Лернер, М. Скоткін, І. Онищук та ін. вважають, що організаційні форми навчання можна класифікувати за такими ознаками:

- кількість і склад учнів,
- місце навчання,
- тривалість навчальної роботи (час може регламентуватися педагогом, батьками, самими учнями).

На цих підставах форми навчання поділяють відповідно на:

- індивідуальні, групові, фронтальні;
- класні і позакласні;
- шкільні (клас, майстерня) і позашкільні (екскурсія, робота в бібліотеці), екстернат, домашнє навчання [2, с. 257].

Обираючи певну форму організації навчання, ми повинні враховувати, що урок «Основи здоров'я» має на меті сформувати в учнів свідоме ставлення до свого здоров'я, в результаті учні мають оволодіти життєвими навичками здорового способу життя та дізнатися, яка поведінка є безпечною для їх здоров'я.

Всі форми, перелічені вище, широко використовуються на уроках «Основи здоров'я» в початковій школі.

Індивідуальні форми спрямовані на самостійне вивчення учнями теми, яка їх зацікавила. Найчастіше вони використовуються в позакласній роботі і

проводяться з окремими учнями, які проявляють інтерес до вивчення предмету «Основи здоров'я». Індивідуальна форма полягає у допомозі кожному учневі засвоїти правила безпечної поведінки. Ця форма використовується для розвитку пізнавального інтересу учнів і базується вона на тих формах діяльності, якими цікавиться дитина.

Групові форми полягають в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Такі форми занять використовують для згуртування дітей, діти вчаться працювати в групах, дослухатися до думки інших. Діти мають спільну тему і покладають всі свої зусилля на досягнення мети, при цьому, розподіляючи функції та обов'язки між собою, під час таких занять панує атмосфера співробітництва. Найчастіше під час таких занять діти працюють з текстом підручника, з ілюстраціями за якими роблять спільні висновки про необхідність вивчення певної теми з курсу «Основи здоров'я». Такі форми роботи є ефективними, тому що вчитель і учні є рівноправними суб'єктами навчання. Вони розуміють, що роблять, рефлексують на тему того, що знають, вміють і як здійснюють навчальну діяльність.

Наприклад, під час групової роботи можна використовувати такі вправи :

Конкурс "Хто більше? "

Клас ділиться на три команди. Команди по черзі називають казки, в яких персонажі не дотримують правил безпечної поведінки Головне не повторюватись і швидко відповідати.

Дидактична гра "Правила поведінки вдома".

Ця гра полягає в закріпленні знань учнів про правила поведінки вдома.

На столі в учнів лежать малюнки, на яких зображено поведінку дітей, які залишилися вдома наодинці. Школярі повинні відібрати малюнки, на яких школярі вибрали небезпечні місця для розваг. Пояснюють свій вибір.

Фронтальні форми навчання використовуються при роботі вчителя з усім класом, найчастіше ця форма реалізується у такому виді роботи, як опитування. Також під роботи діти читають казки, відгадують загадки, коментують приказки та прислів'я, організовують ігри з «Основи здоров'я».

З позашкільних форм навчання найчастіше використовують екскурсії. Екскурсія - це така форма організації навчання, яка об'єднує навчальний процес в школі з реальним життям і забезпечує учням через їх безпосередні спостереження знайомство з предметами і явищами в їх природному оточенні [1, с. 292]. Вона має тісний зв'язок між наступним та попереднім уроками. Але екскурсія має іншу зовнішню та емоційну обстановку, ніж звичайний урок, так як вона проводиться серед природи, в музеї, на виробництві або будь-якому іншому місці.

Проведення екскурсії тісно пов'язано з вивченням певної теми. Під час екскурсії реалізується принцип наочності та науковості. Це пояснюється зв'язком з життям та практикою.

Екскурсії на уроках «Основи здоров'я» проводяться під час вивчення таких тем : «Про продукти харчування» (можна організувати екскурсію на молокозавод, хлібзавод), «Про правила пожежної безпеки» (організовується екскурсія до пожежної частини нашого міста), «Відпочинок на природі» (організовується похід до лісу на пікнік, під час якого дітям розповідають про правила поведінки в лісі).

Отже, різні форми організації навчання широко використовуються в початковій школі, так як вони передбачають певну взаємодію вчителя і учнів.

Ефективність навчання основ здоров'я залежить від органічного поєднання форм навчання. Всі організаційні форми навчання взаємозв'язані між собою і спрямовані на виконання навчально-виховних завдань. Під час уроків формуються знання та практичні вміння школярів. Вдосконалюється і поглиблюється розвиток школярів.

Список використаної літератури

1. Байбара Т.М. Методика викладання природознавства у початкових класах / Т. М. Байбара. - К. : Освіта, 2001. - 424 с.
2. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник / О.Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
3. Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах / О.Я. Савченко. - К. : Грамота, 1997. - 256 с.
4. Мальований Ю.І. Форми навчання в школі: Кн. для вчителя / Ю.І. Мальований. - К. : Освіта, 1992. - 160 с.
5. Харламов И.Ф. Педагогика / И. Ф. Харламов. - М. : Просвещение, 1990. - 297 с
6. Яковлева А.М., Афонська Т.М. Тлумачний словник / А.М. Яковлева, Т. М. Афонська – Харків : Алатон, 2007. - 245 с.

Саух Сніжана,

студентка 32 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А. Басюк**

КОМП'ЮТЕРНА ЗАЛЕЖНІСТЬ У ДІТЕЙ ТА ЇЇ ПРОФІЛАКТИКА

У наш час комп'ютери, устатковані різноманітними інформаційними, пізнавальними та ігровими програмами, не тільки застосовуються майже в усіх галузях науки й практики, але й стали найпопулярнішими розвагами дітей, підлітків і навіть багатьох дорослих. Нині це є дуже актуальна проблема. Одним із таких наслідків є комп'ютерна залежність, яка нас, як майбутніх педагогів, не повинна залишати байдужими.

Проблему комп'ютерної залежності досліджують психологи, лікарі, педагоги, соціологи. В соціологічній літературі проблеми ігрової поведінки та ігрової діяльності вивчались у контексті проблем соціалізації та засвоєння соціальних ролей. Цепраці Дж. Босарда, М. Вебера, Р. Мертона, Я. Морено, Т. Парсонса, Г. В. Плеханова, Г. Спенсера, Г. Тарда, Т. Шибутані. Соціокультурні та історичні проблеми виховання у грі розглядались в працях істориків, культурологів, соціологів культури Ф. Ареса, Г. Дайн, Е. А. Покровського. Унікальне місце в розробці теорії гри та її місця в історії культури, у формуванні соціокультурних норм і традицій в історії людства належить Й. Хейзінгі, котрий вважається засновником нової галузі в науці. Соціальні аспекти ігрової поведінки та ігрової діяльності дуже активно вивчались в роботах радянських і російських психологів і педагогів: П.П. Блонського, Л.І. Божовіч, Л.А. Венгера, Л.С. Виготського, П.М. Єршова, А.В. Запорожця, І.С. Кона, А.Н. Леонтьєва, А.Р. Лурії, С.Л. Рубінштейна. Починаючи з кінця ХХ століття деякі аспекти ігрової діяльності старших школярів і молоді розглядались в контексті проблематики вільного часу і організації дозвілля. Це роботи таких соціологів як Л. А. Гордон, Т.М. Дридзе, Л.Б. Коган, В.А. Лапшов, В. Д. Патрушев, Н.В. Коритнікова.

Ознайомлення з комп'ютером, зазвичай, починається в школі, але часто батьки намагаються навчити своїх дітей користуватися цим модним технічним пристроєм якомога раніше, щоб вони не відставали від ровесників. За даними американських учених, 31% дітей від 3-х років уміють спілкуватися з комп'ютером, спостерігається тенденція до зниження віку. Психодіагностичне обстеження останніх років, здійснене вітчизняними науковцями, виявило, що близько 30% дітей і підлітків, які захоплюються комп'ютерними іграми, зловживають перебуванням у віртуальній реальності, і 10% із них знаходяться в стадії психологічної залежності від комп'ютера. Виявлено, що комп'ютерна залежність формується на багато швидше, ніж будь-які інші традиційні.

Головними ознаками початку залежності є :

- небажання залишити роботу або гру на комп'ютері;
- роздратування через вимушені відволікання;
- забування про домашні справи, навчання, домовленості, зустрічі тощо упродовж роботи або гри на комп'ютері;
- нехтування власним здоров'ям, гігієною й сном на користь спілкування з комп'ютером.

На виникнення комп'ютерної залежності впливають і соціальні причини. Батьки вважають, що зручно всадовити дитину за пульт на необмежений час, радіючи її захопленням новою іграшкою і своєму тимчасовому звільненню від батьківських обов'язків. Унаслідок різноманітних соціально-економічних причин часто батьки віддають перевагу заповненню дозвілля дитини комп'ютерними іграми перед іншими способами, що потребують значних грошових витрат і безпосередньої участі батьків (спорт, мандри, заняття різними видами мистецтва тощо). Найбільше діти піддаються залежності від комп'ютерних ігор, особливо так званих "рольових", завдяки високій динамічності подій у них. Логіка гри, як правило, побудована таким чином, щоб змусити суб'єкта не відволікатись і сприймати гру від початку до кінця як єдиний процес. Під час першої ж гри людина одержує величезне задоволення, яке їй хочеться відчувати знов і знов.

Необхідно зауважити ще одну особливість взаємодії дитини з комп'ютером. На відміну від занять спортом або рухових ігор, грати з комп'ютером можна набагато довше, оскільки фізичне навантаження на м'язи тіла мінімальне. У результаті через відсутність своєчасних сигналів від м'язів надмірне навантаження комп'ютерною діяльністю, Інтернет-взаємодією або комп'ютерними іграми призводить до перевантаження мозку, зору, хребта, підвищення артеріального тиску, що негативно впливає на психіку дитини. Комп'ютерну залежність розглядають, як спробу втекти від реальної дійсності у яскравий динамічний сусідній простір, де можна відпочити від негараздів життя й порадіти, але з якого можна повернутися до реальної дійсності.

Незважаючи на те, що прагнення, які супроводжують комп'ютерну залежність, а саме: бажання навчитися чогось нового, задоволення пізнавальної потреби, бажання не відставати від ровесників - мають позитивні аспекти, цей тип залежності, як і будь-який інший, веде до деградації особистості і з часом - до зниження соціального статусу, втрати особистісного "Я", погіршення психічного стану, збудження внутрішніх подразників, виникнення агресії, замкнутості. Психологи відзначають, що залежні від комп'ютерних ігор мають відхилення в емоційній сфері, які виявляються в дратівливості, запальності, емоційній нестійкості, зниженні активності, погіршенні настрою й самопочуття, депресії.

Треба зауважити, що повноцінному психічному розвитку дитини загрожує саме надмірне захоплення комп'ютером, незалежно від того, чи є вже залежність, чи ще її немає. Тому можливі небажані наслідки взаємодії дитини з комп'ютером слід враховувати з самого початку її знайомства з ним. Проте відгороджувати дитину від комп'ютера – це неприпустима помилка, оскільки він є частиною майбутнього, в якому дитині доведеться жити. По-перше, це загальмує її освіту, по-друге, суттєво знизить її статус серед ровесників. Необхідно виховувати в дитини правильне ставлення до комп'ютерної техніки й комп'ютерних розваг зокрема.

Якщо діти захоплюються комп'ютерними іграми, батькам доцільно вдаватися до наступних заходів. По можливості влаштувати, щоб ознайомлення дитини з комп'ютером відбувалося під керівництвом фахівця, який має бути обізнаний із негативними наслідками взаємодії з електронними засобами, зокрема, з комп'ютерною залежністю. Противагою виникненню комп'ютерної залежності є розвиток у дитини самоконтролю. Батьки мають допомогти дитині крок за кроком виховувати внутрішню волю, щоб у подальшому зростаюча людина відчувала себе господарем комп'ютера, а не навпаки. З цією метою необхідно навчити її планувати тривалість комп'ютерної діяльності. Для цього можна, наприклад, запропонувати дитині регулярне виконання таких вправ:

- призначити собі термін закінчення гри, по завершенні якого, незалежно від етапу гри, обов'язково вимкнути пристрій;

- заздалегідь визначити початок спілкування з комп'ютером і ввімкнути його тільки, коли цей момент настане. Зрозуміло, що цьому має передувати роз'яснювальна робота про шкідливість надмірного захоплення комп'ютером, про те, що віртуальна реальність - це не життя, це лише паралельний.

У дитини потрібно формувати розуміння ролі та місця інформаційних засобів у житті, навчити її сприймати комп'ютер як засіб для здійснення власної творчості. Це може бути: малювання за допомогою комп'ютерних програм, заняття фотографією, літературна діяльність, робота з різноманітними пізнавальними системами, програмування тощо. На відміну від комп'ютерних рольових ігор або спілкування в Інтернеті ці види комп'ютерної діяльності сприяють розвитку творчих здібностей дитини і значно менше пов'язані з намаганням заглибитись у віртуальну реальність, за умови дозованого використання, не ведуть до швидкого виникнення комп'ютерної залежності. Під час дозвілля, за умови дозування й нерегулярності, можна дозволяти дитині пограти в комп'ютерні ігри. Проте, якщо формувати в дитини інтерес переважно до інформаційних систем та розвивальних ігор, а не ігор, які засновані на емоційному збудженні й спричиняють заглиблення у віртуальну реальність (різного роду автогонки, зоряні ігри тощо), то психічний розвиток дитини відбуватиметься й під час дозвілля.

Отже, людство все більш занурюється в комп'ютери й комп'ютерні мережі, і з кожним днем збільшується кількість людей, особливо дітей, які потрапляють у психологічну залежність від комп'ютерної діяльності. Це сучасна проблема. Науковці різних галузей мають об'єднатися для вивчення обговорюваного явища. Але батьки, педагоги, шкільні психологи вже зараз мають впливати на дітей, щоб уникати негативних наслідків цієї взаємодії, щоб цей сучасний технічний винахід на ім'я "комп'ютер" дійсно сприяв розвитку дитини, а не гальмував його.

Список використаної літератури:

1. Бурлаков И. В. Психология компьютерных игр // Прикладная психология. - 2000. - №2.
2. Василюк Ф. Е. Методологический анализ психологических теорий.- М.: МГППУ Смысл, 2004.
3. Гурьева Л. П. Психологические последствия компьютеризации: функциональный, онтогенетический и исторический аспекты // Вопросы психологии. - 1993. - № 3.

Семенчук Інна,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Однією з актуальних проблем сучасної початкової школи є розвиток пізнавальних інтересів в учнів молодшого шкільного віку. Інтерес є могутнім засобом успішного навчання й виховання, необхідною умовою досягнення позитивних результатів. Через інтерес поновлюється зв'язок суб'єкта з об'єктивним світом. Саме в цьому віці необхідно формувати та розвивати пізнавальні інтереси в дітей молодшого шкільного віку. Але предметом інтересу для людини буває далеко не все, а лише те, що має для неї необхідність, цінність і привабливість.

Метою статті є теоретичний аналіз особливостей пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку.

Проблема інтересу стає предметом спеціальних досліджень багатьох психологів, педагогів та методистів (Н. Бібік, О. Савченко, С. Рубінштейн та ін.).

Психолог С. Рубінштейн вважав, що пізнавальний інтерес - це будь-яка форма спрямованості особистості, і істотною особливістю інтересу від інших тенденцій, що виражають спрямованість особистості є те, що інтерес – це зосередженість на певному предметі, яка викликає бажання ближче познайомитися з ним, глибше в нього проникнути, і не упускати його з поля зору [1, с.427].

Особливість пізнавального інтересу полягає в його можливості активувати не тільки пізнавальну діяльність дитини, але й усі інші види діяльності. Це можна пояснити тим, що будь-яка діяльність має свій пізнавальний початок, наприклад, маючи інструменти нам необхідно пізнати їх властивості, на виробництві пізнати його технології і т.д. Предметом пізнавального інтересу виступає одна з важливих властивостей дитини: пізнавати навколишній світ в безпосередньому відношенні її до нього – в прагненні проникати в його розмаїття, відображувати у свідомості найважливіші ознаки, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності протиріччя, а не лише з ціллю біологічної і соціальної орієнтації у сучасному світі.

Пізнавальний інтерес школярів – це активне мотивоване емоційне ставлення суб'єкта до предмета пізнання, що систематично розвивається у процесі навчання і впливає на формування та розвиток особистісної спрямованості дитини [2, с.149]. Пізнавальні інтереси в школярів завжди супроводжуються питаннями «Що це?», «Навіщо?», «Чому?», цим самим вони демонструють зацікавленість, допитливість і свій пізнавальний інтерес. Пізнавальна діяльність притаманна всім здоровим дітям. Важливо не погасити, не зруйнувати це природне багатство, а зміцнити та розвинути.

Прагнення пізнати нове властиве всім - і дорослим і дітям. Усі першокласники йдуть у школу зі святковим піднесеним настроєм, з щирим бажанням учитися. Але вони ще маленькі і не можуть задовольнити свої потреби у пізнавальній діяльності. Запитання "Що?", "Як?", "З якої причини?", "Чому ти так думаєш?" спонукають дитину до пошуку. Але для пізнавального процесу потрібні ще й факти, приклади, спостереження, уявлення. Спостерігаючи, міркуючи учні осмислюють суть того чи іншого предмета, явища, події і розв'язують посилене пізнавальне завдання.

Ефективно розвинутий пізнавальний інтерес активізує усі психічні процеси школяра, спонукає його до поповнення знань та перетворення вже існуючих у нові. Дитина прагне до постійної пошукової, творчої та дослідницької діяльності: ускладнює цілі, виділяє актуальні проблеми, що вимагають вирішення, шукає нові, більш раціональні, методи розв'язання.

Для розвитку пізнавального інтересу школярів у процесі навчання застосовуються різні типи нестандартних завдань: складання і розв'язування задач на матеріалі докільця, вправи на розвиток уміння висловлювати здогад, припущення, доводити справедливості певних тверджень, широко використовується навчальний матеріал з завданнями комбінованого типу та задачі з логічним навантаженням, виконання інтегрованих завдань – комплексів, використання цікавинок на уроках (завдання для інтелектуального самовдосконалення, головоломки, задачі – казки, ігрові вправи, тематичні загадки, задачі – веселики).

Гармонійний розвиток школяра не може відбуватися без формування пізнавального інтересу. Особливістю пізнавального інтересу, що він раніше і виразніше, ніж інші мотиви, усвідомлюються школярами.

Першокласнику подобається вчитися, читати, писати, лічити. Його цікавлять оповідання про подвиги людей, історичні події, про явища природи, життя тварин, роботу промислових підприємств. У процесі навчання пізнавальні інтереси дитини збагачуються й диференціюються. У багатьох дітей навчальна активність викликається інтересом до самого процесу навчання та його результатів.

Г.І. Щукіна виділяє показники, за якими можна визначити наявність пізнавального інтересу:

1. Прояви, що характеризують пізнавальну активність учнів:

- а) запитання учнів як результат активного і глибокого пізнавального процесу;
- б) прагнення учнів за власним бажанням, брати участь в обговоренні
- в) зосередженість уваги;
- г) характер процесу діяльності: готовність до дії або байдужість до завдання; рівень виконання пізнавального завдання ставлення до процесу своєї діяльності (уважний чи ні, байдужий чи зацікавлений...).

2. Емоційні прояви:

- а) мовні реакції (висловлювання типу: "О, це так!"), обмін думками.
- б) особливі емоційні наслідки - тиша, що вказує на схвильованість, цікавість, що викликані судженнями, думками;

Пізнавальні інтереси молодших школярів мають свою специфіку, яка полягає в їх екстенсивній формі розвитку та яскравій емоційній забарвленості. Учні беруться за все нове, що зустрічається в процесі шкільного навчання, але водночас їх пізнавальні інтереси нестійкі, епізодичні, реактивні та ситуативні [3, с.44].

Прагнення до пізнання – внутрішня потреба дитини. Звідси з'являється допитливість і прагнення до знання. Як мотив навчання пізнавальний інтерес має ряд переваг перед іншими мотивами, які можуть існувати разом і поряд з ним. Пізнавальний інтерес фігурує серед інших мотивів навчання школяра як мотив, якому віддається перевага. Особливістю пізнавального інтересу як мотиву вчення школяра є те, що в ньому поєднується план «знаних» і «реальних» мотивів. Пізнавальний інтерес виступає перед нами не тільки як мотив і засіб навчання, але і як стійкість особистості. Набагато краще і легше вчити учня, який проявляє активність. Інертний учень з малорухомими розумовими процесами, емоційно глухий до моральних і естетичних стимулів, важкий для вчителя. Допитливість, готовність до пізнавальної діяльності – все це різні вираження пізнавальної спрямованості особистості, в основі якої лежить пізнавальний інтерес. Тому він вивчається з погляду наявності характерних якостей індивідуума. Будучи стійкою рисою особистості школяра, пізнавальний інтерес визначає його активність у навчанні, ініціативу в постановці пізнавальних цілей. Досвід пізнавальної діяльності сприяє поступовому формуванню пізнавального інтересу через активний пошук недостатньої інформації, що виражається в стані допитливості, пізнавального інтересу, в основі якого лежить прагнення до пізнання внутрішньої сутності явищ навколишнього світу [4].

Інтереси молодших школярів відрізняються сильним емоційним ставленням до оточуючих явищ та предметів. Велику роль в розвитку такого відношення до дійсності відіграють практичні дії школярів з рослинним та тваринним світом, особливо в позаурочний час. Також вони розширюють свій кругозір шляхом отримання різної інформації з журналів, газет, різних телепередач.

Пізнавальний інтерес молодших школярів, наприклад до малювання, музики, ліплення і інших видів діяльності зумовлений не тільки доступністю і привабливістю цих занять, а й віковими особливостями дітей.

Показниками розвитку пізнавального інтересу на уроках є: самостійність у думках дитини, ініціативність у відповідях й виступах, активна участь в обговоренні запитань та відповідей, стійке бажання щось пояснювати, самостійне розв'язування творчих, пізнавальних завдань. А в домашніх умовах, це: зацікавленість новою науково-популярною, технічною літературою, не лише читання, а й виділення в ній основного, активна участь у позаурочній роботі (гуртки, екскурсії).

У молодших класах в учнів формуються інтелектуальні вміння, пізнавальні сили та здібності, тому важливою умовою є підвищення пізнавальної активності дітей та розвиток в них пізнавальних інтересів, адже пізнавальні інтереси допомагають навчатися, краще вивчати і розуміти навколишній світ, предмет який подобається, і допомагає спрямувати свої знання в майбутню професію.

Список використаної літератури

1. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии – СПб: Питер, 1999. – 720 с.
2. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб.- К.:Академ.видав.-2001.-С.114-174.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-ге вид.: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 128 с.
4. Щукіна Г.І. Педагогічні проблеми формування пізнавальних інтересів учнів / Г.І.Щукіна. - М., Педагогіка, 1988. - 208 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Актуальними питаннями сьогодення є питання естетичного виховання і розвитку естетичної культури підростаючого покоління. Саме в школярів молодшого шкільного віку закладаються всі основи всього майбутнього розвитку людства. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває виховання у школярів молодшого шкільного віку художнього смаку, формування у них творчих умінь, усвідомлення ними почуття прекрасного. Саме цілеспрямована навчально-виховна робота в школі створює унікальну можливість розширити пізнавальні якості та кругозір через виявлення інтересу до образотворчого мистецтва.

Проблема естетичного виховання знайшла відзеркалення в працях вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів: Д. Кабалецький, Н. Кияшенко, Б. Ліхачов, А. Макаренко, Б. Неменський, В. Сухомлинський, М. Таборідзе, В. Шацька, А. Щербо, О. Абдулліна, Л. Ахмедзянова, А. Верхова, А. Зімічев, О. Купрін, А. Шевченко, А. Ліненко, Г. Нагорна, Л. Нечипоренко, В. Семиченко, Р. Хмельок, О. Цокур. Дослідженнями процесу формування естетичної особистості школяра в умовах загальноосвітньої школи займалися: О. Берак, Е. Карпова, Н. Кічук, З. Курлянд, Н. Мартинович, О. Саган, В. Сластьонін.

У статті розглядаються питання естетичного виховання молодших школярів; висвітлюються умови розвитку естетичного сприймання молодших школярів та шляхи залучення до художньої діяльності.

Педагогіка визначає естетичне виховання як розвиток здібності сприймати, відчувати, розуміти прекрасне у житті й у мистецтві, як виховання прагнення самому брати участь у перетворенні навколишнього світу за законами краси, як долучення до художньої роботи і розвиток творчих здібностей.

Специфічний зміст естетичного виховання можна визначити як цілеспрямований, організований й контрольований педагогічний процес створення в особистості естетичного ставлення до дійсності і естетичної діяльності. Естетичне виховання здійснюється лише в тісному поєднанні з іншими видами виховання. Відповідно до тверджень В. Мясищева психологія ставлення особистості в розвинутому вигляді розглядається як цілісна система індивідуальних, вибіркових, свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності [4, с. 56].

Однією з умов повноцінного естетичного виховання є середовище, що оточує дитину в школі: будівля школи, ділянка з його обладнанням і зеленими насадженнями, предметна середовище: меблі, іграшки, куточок природи. Своїм зовнішнім виглядом, гармонією ліній і форм, кольором, розмаїттям змісту вони сприяють формуванню естетичного сприйняття, естетичних почуттів, оцінок, основ естетичного смаку.

Другою важливою умовою є насиченість побуту творами мистецтва: картини, скульптура, твори декоративно-прикладного мистецтва, художньої літератури, музичні твори і т.д. Дитина із раннього дитинства має бути оточена творами мистецтва.

Третя умова — активна діяльність самих дітей, так як створення естетичного середовища для творчості й визначає в подальшому успіх естетичного виховання дитини.

Найважливішою умовою успіху в естетичному розвитку дітей є зосередження зусиль педагога на виявлення прекрасного та огидного, на виявлення індивідуального ставлення до певних явищ природи, мистецтва та явищ сучасного життя. Показником естетичного розвитку учнів молодших класів є активний образно-емоційний відгук, співчуття до героїв творів, схвилюваність, пов'язана із сприйняттям творів мистецтва; розуміння та вміння використовувати у оцінці виразні засоби, що відповідають даному виду мистецтва.

Естетичне виховання при спілкуванні із літературою – це, перш за все, виховання творчого читача, розвиток літературно-творчих здібностей школярів. Літературно-творчі завдання, виховуючи навички творчого читання, розвивають і загальний творчий потенціал читача [3, с. 73].

У молодших класах широко практикується “усне малювання”. Хоча більшість молодших школярів полюбає малювати по-справжньому, усне малювання також цікавить їх і є більш доступним: не заважає відсутність зображальних навичок. “Малюючи словами”, школяр тренує уяву, розвиває мову та почуття стилю.

Молодші школярі порівнюють ілюстрації різних художників до одного твору. Школярі цілком можуть пояснити, чому один із малюнків подобається їм більше. Також дуже важливо навчити їх помічати, чим відрізняється герой або загальний настрій на різних ілюстраціях.

Цікавим є наступне завдання: учитель читає розповідь не до кінця, а школярі повинні дописати його самостійно. Потім вигадана учнями кінцівка зачитується та порівнюється із тією, яку подає автор. Вправа розвиває увагу до художніх деталей твору і до логіки авторського мислення [1, с. 42].

Специфічною особливістю естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку на заняттях образотворчим мистецтвом є розвиток у них на цих заняттях здібностей естетичного сприйняття дійсності, збагачення та уточнення дитячих уявлень про предмети та явища природи, про життя людей, про рідну країну.

Дітей цікавить пошук сенсу, представлений у творах мистецтва, зміст події або сцени, що вони спостерігають. Діти виявляють особливий інтерес до того, як влаштовано предмет, із яких частин він складається, як він діє, яку роль виконує у реальному світі. Малюнок молодшого школяра – майже завжди зображення події, а також відображення ролі самої дитини у цій події, як спостерігача або діючої особи [1, с. 43].

Головну й основну групу методів формування естетичного сприйняття складає спостереження та розглядання, що супроводжуються діями (малювання, аплікація, ліпка, конструювання). Чинне місце посідають екскурсії та прості прогулянки містом або на природі, розглядання в натурі (або по телебаченню, фотографіям, кінофільмам).

Основною задачею є вільне оволодіння дітьми елементарними навичками зображення та роботи із різними художніми матеріалами та інструментами. Це збагачує виразні можливості дітей, звільняє їх сили для свідомого вияву власного задуму.

Дитині, яка не знає норм та правил мистецтва, властиві у малюнку щирість, безпосередність, сміливість вираження своїх уявлень. Ці риси як запоруку творчого розвитку особистості необхідно зберігати, розвивати та заохочувати.

Тому навчання не повинно не опосередковано та грубо втручатися у творчий процес молодшого школяра [1, с. 44].

Вчителів необхідно заохочувати дітей до занять малюванням та іншими видами образотворчого мистецтва. Тільки на цій основі може поступово розвиватися естетичне почуття, художній смак та інші риси, потрібні для творчості [1, с. 45].

Також складовою естетичного виховання є музика. Базою музичного виховання у початковій школі є урок музики. Зміст уроку визначається трьома взаємопов'язаними розділами: хоровий спів, музична грамота та слухання музики. Ці розділи доповнюються останнім часом грою на музичних інструментах [1, с. 47]. Однією з основних задач музичного виховання учнів молодшого шкільного віку є формування інтересу та любові до музики, до такого спілкування із нею, що призводить до отримання естетичної насолоди від прослуховування музичних творів, до розуміння її життєвого змісту.

Для розвитку музичного сприймання дітей – основи музичного виховання треба частіше давати їм практичну можливість переживання різноманітних почуттів, виражених у музиці, як хоровій, так і інструментальній.

Естетичне виховання містить розділ про природу. Школярам необхідно спостерігати й відзначати красу лісів, полів, садів, помічати красу окремих явищ природи: темні хмари, зелені сосни, яскраві зірки, різнокольорові рибки, різнобарвні квіти тощо; розглядати візерунки морозу на вікнах, сніжинки, помічати мерехтіння снігу; сприймати красу звуків у природі: шум вітру, шелест листя, дзенькіт весняної капелі, пташині співи; розрізнити й уміти зіставляти найхарактерніші риси сезонних змін - у природі (фарби, аромати, звуки); помічати як перетворюється природа внаслідок праці людини (посадка дерев, квітів) а також зміни пори року.

Молодші школярі поступово мають виявляти творчу фантазію і самостійність, споруджуючи будівлі з снігу, становлячи букети квітів, спостерігаючи явища природи в час прогулянки, з власної ініціативи згадати й проспівати відповідну пісню, прочитати вірш, придумати як використовувати природний матеріал. Виростаючи серед природи, дитина вчиться бачити гармонійність, красу, багатство барв кожної пори року, кожного дня відкриваючи для себе неповторність природи у житті, відтворювати свої враження в усній розповіді, малюнках та інших видах своєї творчості. Усе це супроводжується розповідями педагога про те, що природа є наймогутнішим і найдосконалішим творцем прекрасного, у ній черпають натхнення живописці, композитори, письменники [2, с. 120].

Таким чином, найбільш змістовним естетичне виховання є тоді, коли школярі ознайомлені із різними видами мистецтва і якомога більше, тому що кожен окремий вид має свій вплив на дитину, розвиває певні можливості дитини, має свої конкретні завдання. Художній образ виникає тільки тоді, коли сприйняте пропущене через творчу фантазію, завдяки чому у школярів народжуються нові художні образи, асоціації, які є умовою повноцінного естетичного сприймання.

Отже, можна зробити такий висновок, що естетичне виховання – це формування у людини ставлення до дійсності і активізація її творчої діяльності за законами краси відповідно до конкретного суспільства. В основі методики естетичного виховання має лежати спільна діяльність педагога і дитини з розвитку в неї творчих здібностей до сприйняття краси навколишнього світу.

Список використаної літератури:

1. Алексахін Н. Ознайомлення з культурою кольору на заняттях з образотворчого мистецтва. – 1998. – 166 с.
2. Задорожній А. Моделювання ціннісно-сислової картини світу молодшого школяра: пошук підходів / А. Задорожній // Рідна школа. – 2010. – №11. – С. 60.
3. Естетичне виховання та розвиток дітей дошкільного віку: Навчальний посібник для вузів / Є.А. Дубровська, Т.Г. Казакова, М.М. Юріна та ін; Під ред. Є.А. Дубровської, С.А. Козлової. – М.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 256 с.
4. Зверев І.Д. Екологічне та естетичне виховання школярів. – М.: Педагогіка, 1984. – 258 с.

Смик Анастасія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А. Басюк*

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ВАЖЛИВІСТЬ МУЗИКИ В ЖИТТІ ДИТИНИ

Василь Олександрович Сухомлинський був одним з перших українських педагогів, який комплексно вивчав та масштабно впроваджував засоби мистецтва у художньо-естетичному розвитку дітей всіх вікових груп. Педагогічні поради В. Сухомлинського щодо гармонійного всебічного розвитку дітей пройшли довгий шлях від надання конкретних порад щодо виховання дітей засобами мистецтва («Серце віддаю дітям») до створення цілісної, авторської, оригінальної, самобутньої системи гармонійного виховання у Павлівській середній школі («Павлівська середня школа»). Педагог писав, що одним із засобів гармонійного розвитку особистості, формування її культури є музика. Вона збуджує думки і почуття, викликає натхнення і насолоду, збагачує духовний світ людини, адже музика – це джерело думки, музика – це найсприятливіший фон, на якому виникає духовна спільність вихователя і дітей.

Значне місце в педагогічній діяльності В. Сухомлинський відводив саме урокам музики та співам. Навіть Платон вважав, що в музиці є особливий виховний засіб, бо ритм сильніше проникає в серця людей та охоплює душу, роблячи її особливою, але це здійснюється, лише за правильного виховання, а коли роблять помилки у вихованні, то гармонійного розвитку не відбувається. Більше кажучи, у ідеальній державі Платона музика – виховний душевний засіб і застосовують її тільки найвищі представники вищого соціального класу. Спираючись на платонівські роздуми, Аристотель пояснював здатність музики давати змогу насолоджуватися, а також вплив на естетичні та психічні відчуття людини.

Вже давно вчені довели, що музика здатна впливати на емоційні аспекти людини, вона може породжувати будь-які емоції та почуття. Наприклад, фізіологами в ході багатьох досліджень було виявлено, що емоції породжуються центральними областями мозку. Вчені Гарварда більше року спостерігали за розвитком 30 дітей, які систематично займалися музикою. В результаті досліджень з'ясували, що у дітей, які грали на музичних інструментах протягом 15

місяців понад 2,5 години на тиждень, обсяг мозолистого тіла головного мозку збільшився на 25%. Мозок дітей, які не приділяли уваги музичним заняттям, за цей час жодних змін не зазнав.

Питання впливу музики на дітей різного віку частково розглянуто в науково-методичних працях М. Басова, Н. Александрової, Н. Ветлугіної. Аналіз філософської, психологічної, педагогічної, мистецтвознавчої літератури на предмет естетичного впливу засобів музичного мистецтва на формування особистості, розвитку позитивних якостей, показано в дослідників різних галузей (А. Алексюк, Л. Артемова, А. Артоболєвська, Б. Асаф'єва, Л. Баренбойма, М. Євтух, Д. Кабалєвський, Б. Кобзар, О. Кононко, К. Стеценко, М. Лазарєв, О. Лобова, В. Лозова, В. Мазєпа, В. Передерій, Л. Подимова, В. Постовий, М. Шафнер, С. Шацький, Б. Яворський). Вони підкресливали важливу роль музики в естетичному розвитку й вихованні дітей різних вікових категорій.

В. Сухомлинський вважав, що музика здатна виховувати, змінювати характери людей, стимулювати їх до добрих вчинків та високих почуттів. В тяжкий післявоєнний час йому довелося перевиховувати дітей-сиріт, які були бездомними, голодними та холодними. Великий педагог неодноразово підкреслював, що музика, її мелодика, краса та задушевність здатні перевиховувати, змінювати на краще маленькі серця його підопічних. Вона є першочерговим засобом морального та розумового виховання людини, джерелом благородства серця та чистоти душі.

Великий педагог навіть створив оригінальну систему виховання підростаючого покоління, а саме через пізнання навколишнього середовища, насамперед, природи, через засоби української народної пісні, танцю, тощо. Він організував своїм підопічним екскурсії, походи на лоно природи, де вони співали українські пісні, замислюючись над їх змістом, глибиною почуттів та образів; вчилися любити рідний край та милуватися його лісами, озерами, горами та природою свого народу. Мелодія та слово рідної та зрозумілої пісні допомагали йому достукатися до сердець своїх вихованців.

Необхідною умовою навчання на уроках музики В. Сухомлинський вважав дотримання основних положень методики проведення уроку. Це зокрема:

1) правильний підбір творів, які б відповідали пізнавальним можливостям учнів;

2) образний зміст твору слід розкривати в ході художньо-педагогічного аналізу. Ефективність цього процесу досягається за рахунок обговорення вчителем разом з учнями нового матеріалу;

3) в ході заняття потрібно звертати увагу на ті завдання, які розвивають спостережливість та збуджують інтерес до різних жанрів музичної творчості. Пізнання світу почуттів неможливе без його розуміння і переживань, які закладені в музиці; без глибокої духовної потреби слухання музики і отримання насолоди від цього.

Серед засобів впливу на юне серце важливе місце педагог надав саме музиці, тому що її виключна емоційна насиченість, діючи на людину, доторкується до всіх сторін духовного життя. Закладені в музичному творі виховні можливості можуть повністю реалізуватися тільки тоді, коли дитина вивчає музику активно та з розумінням, а тому треба, насамперед, навчати слухати та сприймати її. Розгляд процесу музичного виховання у спадщині В. Сухомлинського як складного пізнавального акту, виділення в ньому емоційного та пізнавального аспектів, за

безперечною перевагою емоційного, викликає значний інтерес. Мається на увазі дві сторони пізнання, які тісно взаємопов'язані та доповнюють одна одну. Важливе завдання, яке педагог повинен ставити під час слухання музики – це визначення емоційної реакції на мелодію і водночас навчання дітей розуміти музику в усій її красі та неповторності. Розглядаючи емоційне ставлення до музики, учений виділяє естетичне ество музичного змісту. Як відомо, емоції є основним засобом здобуття естетичного змісту музичних образів. Таким чином, Василь Олександрович ще раз наголошує на ролі музичного мистецтва у пробудженні естетичних відчуттів, у розвитку емоційної культури підростаючого покоління.

Розвиток музичної культури учнів початкових класів набуває новий напрям. Провідну ідею тематичного змісту навчальної програми, яку Сухомлинський розробив сам, можна сформулювати у двох аспектах:

- по-перше, про місце музики в житті людини;
- по-друге, про роль музики у вихованні патріотизму.

У програмі передбачені різні види діяльності: гра, бесіда, прослуховування музики, робота з музично-шумовими інструментами, розуміння основ народного танцю, театралізація ігрових пісень, робота над виразністю мови, відвідування виставок, музеїв, участь у концертній діяльності з метою пропаганди народної творчості.

Вражає те, що, використовуючи досить таки скромні музичні засоби, В. Сухомлинський в роботі з дітьми досягав такого естетичного рівня, якого не завжди досягають великі музиканти-виконавці з підготовленими слухачами. У цьому виявилась творча обдарованість вченого, вміння оцінити всю глибину та естетичну цінність найскромнішої невеличкої п'єси, народної пісні чи творів світового музичного мистецтва.

Однією з фундаментальних проблем, піднятою В. Сухомлинським, є питання виховання цікавості до музики, захопленості нею. Зробити спілкування з музикою духовною потребою школярів, навчити дітей розуміти музику – це означає, насамперед, пробудити цікавість до неї. Василь Олександрович неодноразово підкреслював, що навчальний процес, а особливо музичні заняття, потрібно будувати на цікавості та збудженні бажання вчитися.

Одним з важливих засобів пробудження цікавості до навчання він вважав творчий характер застосування активних методів роботи на уроці. Особливу увагу він звертав на активізацію розумової діяльності учнів під час занять, зокрема, музичних. Музика пробуджує фантазію дитини, загострює сприйняття навколишнього світу, поглиблює уявлення про предмети та явища, тобто активізує творчі сили розуму. Без музичного виховання не можливий повноцінний розумовий розвиток дитини.

Дитина творить словом, черпаючи в навколишньому світі матеріал для нових уявлень і роздумів. Музична мелодія пробуджує в дітей яскраві уявлення. Вона ні з чим не зрівняний засіб виховання творчих сил розуму.

Вивчаючи спадщину В.О. Сухомлинського, ми знаходимо цікаві думки про засоби, прийоми і методи підготовки учнів до естетичного сприймання мистецтва. Навколишня природна аура готує і надихає дитяче серце приємними переживаннями стосовно того чи іншого музичного твору.

Із багаторічного досвіду спостережень педагог зробив висновок, що музика пробуджує енергію мислення навіть у найінертніших дітей.

Педагогічна спадщина видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського безумовно залишається актуальною і сьогодні та широко використовується багатьма педагогами не лише нашої країни, але й в усьому світі.

Список використаної літератури

1. Сухомлинський В.О. Народження громадянина. – М., 1987.
2. Сухомлинський В.О. Про виховання. – М., 1988.
3. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину. – К., 1976.

Сорока Катерина,

студентка ІІ групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ТЕХНОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ У КОЛЕКТИВІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А.МАКАРЕНКА

Сучасні трансформації суспільства, що відбуваються майже у всіх його сферах, не завжди позитивно впливають на становлення підростаючої особистості з точки зору засвоєння нею духовно-моральних цінностей, набуття позитивного досвіду взаємодії з оточуючими, побудови системи зв'язків у колективі однолітків, а також ефективної соціалізації-індивідуалізації.

Метою статті є висвітлення окремих аспектів проблеми управління розвитком колективу у роботах А. Макаренка для подальшої адаптації його ідей до практичної діяльності в загальноосвітній школі та під час роботи з колективом класу та школи в цілому.

У зв'язку з орієнтацією сучасної теорії та практики виховання на особистість кожної окремої дитини, визнання її цінності та унікальності, необхідності індивідуальної допомоги та підтримки, ідея розвитку та становлення дитячого колективу дещо нівелюється, а проблема управління розвитком колективу учнів в умовах сьогодення розроблена не на достатньому рівні.

Поняття «колектив» походить від лат. *collektivus* – збирати, об'єднувати. З філософської точки зору *колектив* розглядається як «відносно компактна спільнота, яка зайнята вирішенням конкретних суспільних завдань, де інтереси індивіда та суспільства виступають у взаємозалежності» [2, с. 264].

У сучасному педагогічному полі існує усталене визначення означеної дефініції. Колектив – організована група людей, які об'єднані суспільно значущими цілями, професійними і соціальними інтересами, спільними ціннісними орієнтаціями, діяльністю, спілкуванням, взаємною відповідальністю; взаємодія і взаємовідносини між людьми, які об'єднані спільними цілями, спільною організацією праці [3, с. 50 – 51].

Отже, провідними ознаками колективу є: структура (певна внутрішня організація), наявність спільної мети діяльності, спільний вид діяльності, підкорення особистісних інтересів колективним, що не суперечить ідеї свободи особистості, її самореалізації.

Управління учнівським колективом сьогодні розглядається як діяльність, що спрямована на виховання та розвиток кожної окремої особистості, яка є членом даного колективу, її самореалізацію та самоактуалізацію [4]. Тобто колектив виступає певним інструментом виховання учнів, їх всебічного та гармонійного розвитку. Л. Новикова наголошує на тому, що проблема управління розвитком

учнівського колективу передбачає вивчення його структури, принципів та механізмів виховання особистості через колектив, визначення місця та ролі педагога в означеному процесі [5, с. 65].

А. Макаренко вважав, що колектив – це спільнота людей, які мають загальну мету діяльності та володіють органами управління та самоуправління [6]. Педагог-практик обґрунтовує та впроваджує в практичну діяльність технологію управління розвитком дитячого колективу, провідними принципами якої стали: постійне включення дітей до різних видів діяльності з метою формування почуття цілісності колективу, виховання у різновікових групах, сумісна трудова діяльність та відповідальність за результати праці, самоорганізація колективу у процесі його поетапної еволюції тощо.

Як бачимо, сутність колективу А. Макаренко вбачав у такому об'єднанні людей, яке здатне до самоуправління, самостійного вирішення виникаючих проблем з метою досягнення мети сумісної діяльності. Виокремлюючи первинний та загальний колективи, педагог пропонує розпочинати роботу з первинним, поступово переходити до управління загальним. Первинний колектив, згідно педагога, становить собою такий колектив, де окремі його члени знаходяться у постійному діловому, дружньому, побутовому та ідеологічному контакті [7, с. 157].

Запропонована технологія виховання у колективі передбачає чітку етапність його розвитку, а саме: становлення колективу; стабілізація колективу; функціонування («розквіт») колективу. Етап становлення колективу передбачає реалізацію таких управлінських функцій педагога як цілепокладання, проектування, планування, організація та мотивація з метою перетворення групи дітей у таку спільноту, що має загальну мету діяльності, дотримується певних цінностей під час взаємодії та співпраці.

На другому етапі розвитку колективу управлінські дії педагога виявляються через мотивування та стимулювання діяльності учнів.

А. Макаренко підкреслював, що у разі правильної організації діяльності педагога, актив колективу переймає на себе частину управлінських функцій педагога та виступає як певний інструмент виховання необхідних якостей особистості. Провідне завдання учителя на даному етапі – максимальне розкриття можливостей кожного учасника колективу, їх використання для досягнення колективної мети діяльності.

Етап «розквіту» ефективного функціонування колективу характеризується тим, що він виступає в якості інструменту індивідуального розвитку кожного учасника. На даному етапі колектив є тією педагогічною системою, що ефективно формує світогляд учнів, розвиває ціннісне ставлення до оточуючих людей, речей, подій та здатен до ефективного самоуправління [1:6].

Таким чином, згідно А. Макаренка, педагог є тим суб'єктом, що організовує, координує та управляє діяльністю колективу на початковій фазі його становлення, намагається визначити вектор сумісної роботи колективу. Поступово місце педагога зміщується у бік фасилітатора та помічника, який сприяє активному залученню кожного учасника колективу до сумісної діяльності, здійснює моніторинг всебічного розвитку кожної особистості дитини. У разі, коли колектив досягає третьої стадії розвитку, роль педагога полягає у мотивуванні, консультуванні та підтримці заданого темпу діяльності колективу. Так, на кожному з етапів становлення колективу А. Макаренко пропонував застосовувати

систему перспективних ліній, адже колектив, на його думку, має постійно еволюціонувати, ставити нові цілі, жити заради досягнення певної мети.

Важливими складовими стосунків між членами учнівського та педагогічного колективів А. Макаренка називав взаємоповагу, взаємодію на основі рівноправ'я, взаємодопомоги та взаємонавчання. Провідною рисою педагога А. Макаренка називав вихованість: «... краще мати у колективі 4-х талановитих вихователів, ніж 40 безталанних та невихованих» [7, с. 175].

Автор технології колективного виховання підкреслює, що педагог має володіти навичками самоконтролю, вміти відчувати ситуацію та використовувати необхідні пози, міміку, жести тощо. А. Макаренко заперечує любов учнів до вчителя, вважаючи таке явище проявом егоцентризму з боку вихователя та визнає лише таку любов, що зародилась у учнів спонтанно, у процесі тісної співпраці.

Зробивши аналіз проблеми виховання дітей у колективі та через колектив, маємо можливість констатувати, що управління розвитком колективу у педагогічній спадщині А. Макаренка має на меті всебічний розвиток кожної окремої особистості, кожного члену колективу, де сформований колектив виступає як ефективний засіб та інструмент соціального становлення дітей, набуття нами позитивного суб'єктивного досвіду життєдіяльності. На думку педагога-практика, кожен член колективу має пройти так звану школу управління колективом, побувати у ролі організатора, керівника, відчуті відповідальність за розвиток колективу в цілому. Цілком упевнено можна стверджувати, що А. Макаренко намагався виховати самостійну, незалежну, соціально адаптовану особистість через колектив, де останній виступав в якості способу формування такої особистості.

Таким чином, управління розвитком колективу, згідно А. Макаренка, являє собою цілеспрямовану діяльність педагогів та учнів щодо організації, планування, координації та моніторингу життєдіяльності колективу з метою ефективного виховання та самовиховання кожного його члена, досягнення поставленої мети сумісної діяльності на основі співробітництва та партнерства, де особистість визнається суб'єктом власного розвитку.

Список використаної літератури

1. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий / Г.К. Селевко. – В 2-х т. – Т. 2. – М. : Народное образование, 2005. – 816 с.
2. Философский энциклопедический словарь / гл. ред. : Л.Ф. Ильичев и др. – М.: Сов. энцикл., 1983. – 839 с.
3. Новикова Л.И. Педагогика детского коллектива (вопросы теории) / Л.И. Новикова. – М. : Педагогика, 1978. – 144 с.
4. Макаренко А.С. Методика организации воспитательного процесса // А.С. Макаренко. Пед. соч. в 8-и томах. – Т. 5. – М. : Педагогика, 1983. – 588 с.

Стратійчук Діана,
студентка 42 групи
навчально - науковий інститут педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ВПЛИВ ШКОЛИ І СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

В умовах сьогодення система шкільного навчання вимагає відповіді на безліч запитань, що виникають у лікарів, педагогів та батьків дітей різного віку. Можна багато говорити про ефективність і корисність освітнього процесу, але важко ігнорувати той факт, що більшість дітей закінчують школу з різноманітними захворюваннями, які формуються у період їхнього навчання. За даними статистики [5], збільшується кількість учнів першого класу, які мають відхилення за станом здоров'я (тобто на початку навчання у школі), а в подальші шкільні роки спостерігається тенденція до зростання кількості дітей, що мають декілька різних захворювань, або проблеми зі здоров'ям.

Фахівці занепокоєні, що інтенсивно зростає кількість дітей з нервово-психічними розладами [7]. Значно зросла кількість учнів, які за станом здоров'я звільнені від уроків фізичної культури, або навчаються цього предмету у спеціальних медичних групах [5].

Здоровий спосіб життя – це об'єктивна потреба сучасного суспільного життя, що є показником культури та соціальної політики суспільства [8]. З позиції психолого-педагогічного напрямку здоровий спосіб життя – це спосіб життя людини, метою якого є формування, збереження і зміцнення здоров'я.

Дослідженнями В. Язловецького встановлено, що дотримуються ЗСЖ лише 27 % дітей і підлітків. У 25 % учнів спосіб життя достатньо здоровий, але за умови корекції окремих звичок його можна значно поліпшити. У 55 % учнів спосіб життя є неправильний, який потребує зміни звичок і негайних дій для впорядкування способу життя [11].

Сучасна система освіти значної уваги надає проблемі збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді. Насамперед вона реалізується через впровадження у шкільну практику навчальних предметів [6;10], різних профілактичних програм з формування основ здорового способу життя, головною метою яких є розуміння дітьми важливості збереження власного здоров'я.

Ця парадигма сучасної освіти яскраво відображена в державних документах, а саме: Законах України «Про загальну середню освіту» «Про охорону дитинства», Закон України «Про загальну середню освіту», Державному стандарті початкової загальної освіти, Концепції сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» та ін. Зокрема, у Державному стандарті початкової загальної освіти одним із основних завдань на сучасному етапі є забезпечення гармонійного та всебічного розвитку особистості, формування ціннісного ставлення до природи, культури, людей і самого себе [3; 4].

У наукових дослідженнях відомих українських вчених розкриті питання психолого-педагогічних аспектів виховання здорового способу життя (І. Бех, Т. Бойченко, О. Гнатюк, В. Горашук, М. Кобринський, Т. Круцевич, В. Оржеховська, І. Поташнюк, С. Свириденко, М. Солопчук; Л. Сушенко та ін.).

Так, на думку професора О. Вишневецького, слід кардинально змінити власні погляди на фізкультуру, фізичний стан, красу людського тіла, не сприймати їх як щось другорядне. Учитель власним прикладом повинен демонструвати важливість фізкультури, здорового способу життя. (Це повною мірою стосується також і батьків). Педагог вважає, що слід відмовитися від традиційних форм і режиму діяльності на уроці, коли діти увесь час сидять майже нерухомо, а вчитель «навіює» їм знання [2, с. 224].

Науковці стверджують, що у вихованні дитини школа і сім'я відіграють вирішальну роль у формуванні знань з основ здорового способу життя та переходу

їх у стійкі переконання, вироблення навичок і вмінь. Тому збереження здоров'я дітей розглядається як справа державної ваги, як спільне завдання суспільства, школи, родини і самої дитини, бо «здобути і зберегти здоров'я може лише сама людина» – твердив один із засновників руху за здоровий спосіб життя, академік М. Амосов [1, с. 22].

Мета статті полягає у розкритті сутності, змісту, шляхів, що забезпечують ефективність діяльності школи і сім'ї у формуванні основ здорового способу життя молодших школярів.

Одне з головних завдань сучасної школи, й перш за все, її основної ланки – початкової, створити сприятливі умови для правильного фізичного розвитку дитячого організму з активним використанням здоров'язбережувальних технологій; покращувати і зміцнювати фізичне, психічне, соціальне і духовне здоров'я школярів, підвищувати їх фізичну і розумову працездатність, розвивати кожну дитину за її індивідуальною природною програмою [3].

Зазначена мета у процесі навчання основ здоров'я передбачає розв'язання таких конкретних питань:

- формування уявлення про те, що здоров'я розглядається як єдине ціле, а його складовими є фізична, соціальна, психічна і духовна функції;
- формування уявлення і поняття про взаємозв'язки людського організму з природним та соціальним оточенням;
- формування знань, вмінь та навичок безпечної поведінки вдома, у школі, на вулиці, в громадських місцях;
- розвиток активної мотивації щодо збереження і зміцнення здоров'я, самовдосконалення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я;
- розвиток умінь протистояти негативному впливу оточення; [6].

Відповідальність за дітей має лежати, перш за все, в основі виховного процесу сім'ї. Адже здоровий спосіб життя для дітей молодшого шкільного віку визначається такими параметрами: дотриманням режиму дня; належним оволодінням культурно - гігієнічних навичок; раціональним харчуванням та культурою споживання їжі; дотриманням рухового і повітряного режимів; режимом активної діяльності та відпочинку; духовним розвитком і гармонійними стосунками з довкіллям і з самим собою; душевним комфортом і психологічною рівновагою [9].

Вплив сімейного виховання на дитину завжди є конкретно-індивідуальним – це одна з найбільших переваг виховання в родині. Ані школа, ані суспільство не зможуть гарантувати дитині такого індивідуального підходу, що дають методи виховання в сім'ї. Дитині необхідні розумні правила і обмеження, які поступово з'являються в їхньому житті. Саме батьки закладають основи життєвої компетентності своєї дитини, допомагають опанувати складну науку життя. Той педагогічний потенціал, який має родина, повинна задіяти у своїй спільній діяльності і сім'я, і школа. Своєю чергою, арсенал прийомів і методів вивчення виховного потенціалу сімей потрібно вибирати виходячи з конкретних умов, що допомагає виявити проблемні помилки сімейного виховання щодо формування здорового способу життя учнів, дати індивідуальні кваліфіковані поради батькам. Вивчення сім'ї передбачає глибокий і всебічний аналіз позитивних і негативних особливостей.

Отже, здоровий спосіб життя – це не просто сума засвоєних знань, а стиль життя, адекватна поведінка у різноманітних ситуаціях. Ефективність формування здорового способу досягається в результаті цілісного (інтегративного) підходу, що визначається вихованням у школярів, їхніх батьків і педагогів аксіологічного підходу, спрямованого на опанування пріоритетних цінностей, пов'язаних не тільки зі збереженням життя і зміцненням здоров'я, але й необхідністю повсякденного дотримання певних норм буття усіма суб'єктами навчально-виховного процесу.

Список використаної літератури

1. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я. / М. М. Амосов. – К. : Здоров'я, 1990. – 168 с.
2. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник [для студ. вищ. навч. закладів] / О. І. Вишневецький. – Дрогобич : Коло, 2003. – 528 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1–17.
4. Закон України «Про загальну середню освіту» / Поч. школа. – 1998. – № 8. – С. 1–12.
5. Інформаційні матеріали щодо стану здоров'я дітей в Україні та основних чинників, які впливають на його збереження // Інформ. зб. МОН України. – 2012. – № 15–16.
6. Концепція Державної програми «Здорова дитина» на 2008 – 2017 роки. Інформ. вісник. – 2007. – № 15.
7. Круцевич Т. Ю. Методи дослідження індивідуального здоров'я дітей та підлітків у процесі фізичного виховання / Т. Ю. Круцевич. – К. : Олімпійська література, 2009. – 232 с.
8. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Основи здоров'я» 1–4 класи. /Т. Є. Бойченко, Т. В. Воронцова, О. В. Гнатюк, С. В. Гозак, О. Л. Москаленко, В. А. Савченко. – К.: Вид. дім «Освіта», 2013
9. Основи здоров'я. Підручник для 4 ласу. / Н. М. Бібік, Т. Є. Бойченко, Н. С. Коваль, О. І. Манюк. – К. : Навч книга, 2004. – 143 с.
10. Основи здоров'я. Підручник для 2-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. /І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко. – К. : Алатон, 2012. – 136 с.
11. Язловецький В. С. Основи спортивного і лікувального масажу: навч. пос. / В. С. Язловецький, В. М. Мухін. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2005. – 380 с.

Сударик Ольга,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАГАДОК ЯК ЗАСОБУ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Людина відрізняється від усіх живих істот наявністю розуму, здатністю думати, розмовляти, творити. Розум – одна з найкращих людських якостей («Не

краса красить людину, а розум»). Різні складні перипетії і тяготи життя найчастіше долаються не силою, а розумом. У сучасному світі проблема розумового виховання є дуже актуальною.

З давніх-давен винятково важливу роль у розумовому вихованні підростаючого покоління відігравали загадки – як надійний і чутливий засіб перевірки мудрості, кмітливості і розумових здібностей людини, її уважності при вивченні певних явищ природи, навколишнього світу, речей і предметів щоденного побуту.

Загадки як засіб розумового виховання особистості стають активним предметом досліджень. Маємо на увазі праці І. Галятовського, А. Байбакова, М. Костомарова. Також використовували загадки у своїй творчості І. Франко, Л. Глібов, Л. Боровиковський, С. Руданський, П. Тичина та ін. Збиранням та укладанням збірок загадок займався Г. Ількович, І. Головацький, М. Закревський, П. Чубинський, Б. Грінченко, В. Гнатюк та ін. Необхідність включення загадок у навчально-виховний процес є найпомітнішою у працях М. Пазяка, І. Березовського та ін.

У сучасному суспільстві проблема недостатнього використання загадок у педагогічному процесі початкової школи є дуже актуальною. Необхідність включення їх у навчально-виховний процес, їх значний дидактичний потенціал зумовили дослідження педагогічних основ використання загадок як засобу розумового виховання молодших школярів. Давайте розглянемо основні педагогічні основи використання загадок.

Загадки – це короткі твори, в основі яких лежить дотепне метафоричне запитання, що передбачає відповідь на нього. Щоб знайти відгадку, потрібно вміти зіставляти життєві явища на основі подібності за певними ознаками, рисами, характеристиками. Специфіка загадок полягає в тому, що в них у алегоричній формі зашифровано якийсь предмет чи явище і потрібно відшукати його первісне значення. Загадки захоплюють дітей і виконують пізнавальну та розвиваючу функції.

Багато можливостей дає загадка для розумового розвитку дітей, для прилучення їх до словесної художньої творчості. Створюючи чи відгадуючи загадку, вони зосереджують увагу на конкретному предметі. Молодші школярі ще не володіють достатнім досвідом сприймання об'єкту, тому доцільно звертати їхню увагу на окремі, найвиразніші, найістотніші ознаки певного предмета чи явища. Твори-загадки тим і корисні, що під час їх опрацювання дитина вчиться розглядати предмет, виявляти його ознаки.

Учитель повинен пам'ятати те, що цікава, допитлива загадка надовго запам'ятовується дитиною. Особливо привабливі для молодших школярів римовані загадки, які певною мірою допомагають дітям і педагогам зняти накопичену втому, вносять позитивне пожвавлення у навчально-виховний процес [1, с.49]. Вони захоплюють дітей і виконують пізнавальну та розвиваючу функції. У зв'язку з цим добірки тематичних загадок і вправ можна широко використовувати як на уроках, так і в позаурочний час. Вони підтримають їх інтерес до відповідної навчальної теми, допоможуть позбутися одноманітності.

Загадка завжди дивовижна. Вона базується на спостережливості дитини. Чим більш спостережлива дитина, тим вона краще орієнтується в секретах загадок [2, с.28]. Загадки можна використовувати з метою постановки проблеми, здобування

нових знань, закріплення вивченого матеріалу. формування і розвитку розумових здібностей дітей, вироблення здатності до аналізу, зіставлення явищ.

Щоб діти вміли самостійно відгадувати загадки, слід спочатку навчити їх розглядати навколишні об'єкти з різних боків, виділяти основні ознаки в предметах і явищах, встановлювати взаємозв'язки між ними. Ці вміння здебільшого формують у ході систематичних спостережень за природою [3, с.34]. Наш славетний земляк В. Сухомлинський писав: «Як важливо не допустити, щоб шкільні двері відгородили від свідомості дитини навколишній світ! Я прагнув, щоб у всі роки дитинства навколишній світ, природа постійно живили свідомість учнів яскравими образами, картинами, сприйняттями і уявленнями, щоб закони мислення діти усвідомлювали як струнку будову, архітектура якої підказана ще більш струнким витвором – природою» [4, с.128]. Під час такої роботи учні спостерігають за рослинами, тваринами, явищами природи. Можна запропонувати дітям пробігтись по опалому листі, прислухатись до звуків, які утворюються від цього. Узимку, коли бувають сильні морози, доцільно запропонувати учням поспостерігати за візерунками, розмальованими на вікнах. Необхідно звертати увагу дітей на зміни, які відбуваються з природним об'єктом кожної пори року.

Тематичний принцип подання загадок полегшує відгадування. Не слід під час одного заняття пропонувати учням загадки різної тематики. Головною умовою, що забезпечить правильне розуміння загадок і їх відгадування, є попереднє ознайомлення дітей з тими предметами й явищами, про які йдеться у загадках. У ході спостережень за тваринами увагу учнів слід звертати на частини тіла (голова, дзьоб, шия, тулуб, крила, хвіст, ноги), особливості їх будови, характер покриву та його забарвлення; спосіб життя, поведки (де живе, чим живиться, як здобуває їжу, як захищається від ворогів, як пересувається, які звуки подає та ін.). Відгадуючи загадки, дитина пізнає світ, порівнює різні явища, об'єкти, виділяє серед численних особливостей головні, вчиться встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити певні висновки. Їх бажано згадувати під час фронтальної роботи з класом.

Зробити процес розгадування загадки цікавим та захоплюючим заняттям для дитини – важливе завдання початкової школи. Методика роботи із загадкою передбачає, щоб навчати відгадувати загадки слід починати не з загадування, а з виховання уміння сприймати предмети і явища з різних боків, бачити світ у різноманітних зв'язках і залежностях, у кольорах, звуках, русі, зміні. Ці знання висловлюються влучним, образним словом, під час спостережень дітей спонукають до пошуку потрібних слів, які б точно відбивали побачене.

Для молодших школярів читання загадок – не тільки засіб розвитку образного мислення, а й предмет дидактичних вправ. Над загадками корисно працювати як на уроках пояснення нового матеріалу, так і на уроках узагальнення опрацьованого. Зміст і форми загадок різноманітні, а тому дають змогу звертатися до них на уроках опрацювання різних жанрів. Щоб загадки стали надбанням учнівського мовлення, треба постійно заохочувати дітей до заучування їх напам'ять, час від часу згадувати про них, відновлювати в пам'яті і спонукати до введення в усне мовлення. Загадки входять також у пізнавальні вправи і завдання для учнів. При навчанні умінню розгадувати загадки педагогам необхідно враховувати те, що вони повинні відповідати віку і розвитку дитини. Важливо, щоб діти не просто запам'ятовували відповіді на загадки, а намагалися самі додавати

якісь характерні для того або іншого предмету риси, якості, щоб загадки пробуджували їх уяву.

Отже, підсумовуючи, можна зробити висновок про те, що розгадування різноманітних загадок – це дуже корисна справа для дитячого розуму. Вони інтригують дітей та стимулюють їхню фантазію. Віршовані загадки збагачують знання дітей, розвивають їх, сприяють розумовому розвитку, розширюють уявлення про навколишній світ. Розум – це одна з найкращих людських якостей!

«Виховання дитини – це не втішна розвага, а завдання, яке вимагає капіталовкладень – важких переживань, зусиль, безсонних ночей і багато думок!» (Я. Корчак) [5].

Список використаної літератури:

1. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Збірники О. В. Марковича та ін. / Укл. М. Номис. – К.: Либідь, 1993. – 768 с.
2. Кучинський М. В. Робота над загадкою // Початкова школа. – 1994. – №6. – С. 28–33.
3. Білецька Н. Д. Українські загадки, прислів'я та приказки про природу. 1 клас // Розкажіть онуку. – 1999. – №2. – С. 34–35.
4. Сухомлинський В. А. Серце віддаю дітям. - К.: Рад. школа, 1988. - 220 с. Ст. 128
5. http://1a-9sad.at.ua/publ/vikhovannja_v_rodini/1-1-0-22

Талько Руслана,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

КОЛЕКТИВНО-ТВОРЧІ СПРАВИ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО КОРИСНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сьогодні проблема організації суспільно-корисної життєдіяльності молодших школярів набуває все більшої актуальності. Демократизація й гуманізація суспільства зумовили відповідні зміни в методиці виховної роботи. Система виховної роботи нашої школи ставить перед собою мету – формувати гармонійно розвинену творчу особистість, свідомого громадянина незалежної України. Розвиток і виховання особистості не може бути достатньо ефективним індивідуально. Соціум, в якому знаходиться дитина, учнівський колектив дають можливість виховувати особистість, допомагають дитині у самовизначенні життєвих позицій та розвитку творчості. Отже, домінуючою сферою життєдіяльності вихованця є дитячий колектив. Забезпечення комфортних безконфліктних і гуманістичних умов для розвитку особистості учня в дитячому колективі, реалізація його природного потенціалу повинно стояти в центрі всієї шкільної виховної системи.

Для досягнення цієї мети школа звернулася до методики І. Іванова. Це пов'язано з акцентуванням уваги на взаємодії вчителів та учнів, які об'єднують свої зусилля задля спільної мети і будують стосунки на принципах співробітництва та співтворчості. За таких умов вчитель орієнтується на позитивні якості учнів, намагається активізувати та розвинути їхні творчі здібності. Цьому сприяють творчий підхід до школярів, гнучкість форм впливу на них, урізноманітнення змісту діяльності дитячого колективу.

Мета статті – окреслити особливості проведення колективно-творчих справ в початковій школі.

Методика колективних творчих справ є результатом багаторічних творчих пошуків педагогів. Певним чином систематизував та дав наукове обґрунтування цій методиці доктор педагогічних наук І. Іванов. Російський професор назвав організовану колективну діяльність учнів «колективною творчою справою»: «Сутність кожної справи — турбота про свій колектив, один про одного, про оточуючих людей, далеких друзів. Справа ця — колективна, тому що здійснюється разом — дітьми і старшими товаришами як їх спільна турбота. Справа ця — творча колективна, тому що являє собою спільний пошук кращих рішень життєво важливої задачі, тому що робиться спільно — не тільки виконується, а й організовується: задумується, планується, оцінюється...» [1, с. 2].

Професор І. Іванов вважав, що не стільки світ діє на дитину, виховуючи її, скільки дитина в своїй життєдіяльності впливає на світ, – і саме тому вона виховується. Така природа виховання, проти якої не підеш, і всі наші невдачі тому, що ми намагаємося йти проти природного процесу. Діти повинні покращувати світ, вчитель – не посередник між світом і дітьми, ні, він на стороні дітей, він разом з ними і на чолі їх. Його мета – не діти, як всі думають, а Світ, який він покращує разом з дітьми. Мета виховання – не у вихованні, не в "цілеспрямованій дії", а загалом разом з дітьми в поліпшенні загального життя, в перебудові її. "Дитина не тільки об'єкт, але і суб'єкт виховання" [2]. Це важлива думка, свого часу вона прозвучала революційно. Але якщо слідувати ідеї Іванова, то можна сказати: дитина повністю суб'єкт, діяч, але не виховання, а перебудови життя. Не виховання для життя, не спочатку виховання, потім життя, а "сплав життя і виховання", писав І. Іванов. [2].

Колективні творчі справи є важливим фактором розв'язання виховних завдань. Виховні завдання, які виокремлюються педагогами у процесі колективно-творчих справ, розв'язуються непомітно: члени колективу визначають ці завдання і вони стають для них вимогами до самих себе. Надзвичайну важливість непомітного, прихованого впливу підкреслювали А. Макаренко та В. Сухомлинський.

У процесі колективно-творчих справ одночасно розв'язується багато виховних завдань розумового, фізичного, морального, трудового та естетичного спрямування. Колективно-творчі справи сприяють розвитку трьох сторін особистості:

- пізнавально-світоглядна (знання, переконання, погляди, ідеали);
- емоційно-вольова (почуття, інтереси, потреби);
- дійова (вміння, навички, здібності, риси характеру).

Участь вихованців у підготовці та проведенні КТС якнайкраще сприяє їх залученню до активної соціальної діяльності, а отже, створює оптимальні умови для залучення молодших школярів до життя суспільства та набуття соціального досвіду. Суспільно-корисна праця рідко має змагальний характер, що спонукає молодших школярів на добрі справи не заради винагороди, а з усвідомлення необхідності робити людям добро. До суспільно корисної праці належать:

- виготовлення іграшок для дошкільнят;
- створення і ремонт наочних посібників;
- упорядкування книжок у шкільній бібліотеці;
- збирання макулатури, лікарських рослин або дарів лісу;

— надання допомоги ветеранам війни і праці, хворим і людям похилого віку та ін.

Одним із засобів організації суспільно-корисної діяльності учнів початкової школи є колективно-творчі справи.

Основними перевагами використання колективно-творчих справ як засобу організації суспільно-корисної життєдіяльності дітей молодшого шкільного віку є:

1. Соціальна спрямованість діяльності. Уся колективна творча діяльність має бути спрямована на поліпшення роботи школи, дитячого садка чи будинку. Особлива увага приділяється громадянам, які потребують допомоги (люди похилого віку та інваліди). Це забезпечує участь дитини у створенні умов, за яких формується її громадянська позиція.

2. Турботливі стосунки. Коли з дітьми налагоджено доброзичливі, ширі, демократичні стосунки, можна сподіватися на інтерес до спільної діяльності. Такі стосунки не заперечують вимогливості, але змінюють її характер: вимоги висуває не педагог, а спільна справа.

3. Поділ колективу на міні-колективи (творчі групи, екіпажі, ланки тощо). Двоступенева організація діяльності сприяє залученню до планування, виконання й аналізу діяльності всіх членів колективу.

4. Чергування творчих доручень. Передбачає чергування (обмін) постійними справами-дорученнями між міні-колективами.

І. Іванов писав: «Коллективная творческая деятельность будет проходить успешнее тогда, когда ее девизами будут: «Наша цель – счастье людей!» и «Все – творчески, иначе – зачем!» [1, с. 115]. Методика колективно-творчих справ – це спосіб організації життя дитячого колективу, за якого діти та дорослі як товариші в спільній справі піклуються про поліпшення та зміну навколишнього життя та самих себе; планують, організують і аналізують свою діяльність усі разом через думки, ідеї кожного, формуючи в діяльності стосунки дружби, поваги, взаєморозуміння й турботи. У цьому переконував А. Макаренко: "Спільне трудове зусилля, робота в колективі, трудова допомога людей та постійна їх взаємна трудова залежність тільки й можуть створити правильне ставлення людей один до одного... любов і дружбу у відношенні до кожного трудівника, обурення і засудження у відношенні до ледаря, до людини, що ухиляється від праці... У трудовому зусиллі виховується не тільки робоча підготовка людини, але й підготовка товариша, тобто виховується правильне ставлення до інших людей, – це вже буде моральна підготовка " [3]. Головною метою цієї методики є виховання суспільно активної творчої особистості, яка здатна примножити суспільну культуру, зробити внесок у побудову правового демократичного суспільства. Колективно-творча справа є спільним пошуком кращих рішень життєво-важливих завдань, тому що вона створюється, виконується, організовується, задумується, вирішується, оцінюється спільними зусиллями як дітей, так і вчителів.

Колективно-творчі справи можуть відрізнитися формами і методами проведення та проходити як у класному, так і загальношкільному колективі. Але в кожній колективно-творчій справі вирішується цілий ряд педагогічних завдань виховного процесу: розвиток колективних, демократичних основ життя, самостійності й ініціативи учнів, навичок самоврядування, активної громадянської позиції в сучасному світі та суспільстві.

Отже, методика колективно-творчих справ І. Іванова має велике значення у навчанні й вихованні учнів молодшого шкільного віку. У сучасній роботі початкової школи вкрай важливо використовувати ідеї педагога-науковця І. Іванова.

Список використаної літератури

1. Іванов І.П. Енциклопедія колективних творчих дел / І.П. Іванов. – М.: Педагогика, 1989. – 122 с.
2. Любар О.О. та ін. Історія української педагогіки / за ред. М.Г. Стельмаховича. – К.: ІЗМН, 2000. – 360 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академія, 2002, – 528 с.

Тимченко Таїсія,

студентка 42 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А. Басюк**

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Гуманізація освіти потребує збереження та зміцнення здоров'я учнів, формування в них умінь та навичок здорового способу життя. У Національній доктрині розвитку освіти України передбачається постійне оновлення змісту освіти та навчально-виховного процесу. Він повинен будуватися відповідно до потреб особистості та індивідуальних можливостей дітей, зростання їх самостійності і творчої активності, бути здоров'язберігаючим процесом. Державним стандартом загальної початкової освіти здоров'я розглядається цілісно і водночас багатовимірно – через фізичну, психічну, соціальну та духовну його складові. Кожна складова здоров'я багатогранна. І лише за умови їх органічного поєднання формується і розвивається здоров'я дитини [2]. Незважаючи на це фахівці відзначають сьогодні, що стан здоров'я дітей України характеризується проявами негативних тенденцій.

Особливо тривожними є показники здоров'я дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, що відображено в роботах багатьох вчених (Т.Бойченко, В.Горашук, С.Лапаєнко, С.Кондратюк та ін.). Аналіз досліджень і публікацій. Виховання здорового способу життя школярів є предметом пильної уваги вчених науковців. Це питання досліджували О.Вакуленко, Ю.Гавриленко, О.Дубогай, С.Жупанін, С.Лапаєнко, О.Мельник, С.Свириденко, А.Турчак, які розглядали питання змісту, форм і методів виховання здорового способу життя учнів у навчально-виховному процесі школи, в позаурочній і позашкільній роботі з дітьми [1]. Окремі аспекти формування вмінь і навичок здорового способу життя розкриті в наукових працях В. Оржеховської (профілактика шкідливих звичок), Н. Максимової (психологічні проблеми подолання шкідливих звичок), Т. Бойченко (формування навичок валеологічної поведінки), О.Дубогай (формування умінь і навичок щодо правильного фізичного розвитку, профілактики сколіозу та плоскостопості). Цікавими напрацюваннями щодо формування валеологічної культури є праці С.Литвин-Кіндратюк та М.Гриньової. Таким чином, питання

виховання здорового способу життя глибоко і детально розглядає у дослідженнях науковців[1].

Мета статті – проаналізувати проблему збереження та зміцнення здоров'я учнів початкової школи в теорії валеологічної освіти та виховання. Тенденція визначення здоров'я з урахуванням соціально-психологічних аспектів життєдіяльності та існування дитини простежується у численних наукових працях. Багато науковців намагалися дати визначення поняття "здоров'я", серед них можна виділити Ю. Лісіцина, І. Брахмана, Є. Кудрявцева, Г. Апанасенко, Д.Венедиктова, Т. Бойченко. Так, здоров'я розуміється як рівень функціонування організму і психіки (Б. Братусь, К.Ясперс та ін.), особистісна зрілість (Г.Оллпорт), універсальна людська цінність (І.Бех, А.Маслоу та ін.)[1]. А.Іванюшкін розрізняє поняття "здоров'я" і "хвороба" з погляду їх наукового і ціннісного змісту [4]. У зв'язку з цим він виокремлює три рівні опису цієї цінності:

- біологічний, на якому споконвічне здоров'я передбачає досконалість саморегуляції організму, гармонію фізіологічних процесів і, як наслідок, максимум адаптації;
- соціальний, на якому здоров'я є мірою соціальної активності, діяльного ставлення людського індивіда до світу;
- особистісний, психологічний, на якому здоров'я - це не відсутність хвороби, а заперечення її, в розумінні подолання (здоров'я - не тільки стан організму, але і "стратегія життя людини") [6, с. 9].

Серед багатьох інших, найбільш поширеним є визначення здоров'я І.Брахманом [2]. На його думку, здоров'я людини - це її здатність зберігати відповідно до віку стійкість в умовах різних змін кількісних і якісних параметрів триединого потоку сенсорної, вербальної і структурної інформації. Отже, кожне з визначень здоров'я акцентує увагу на різних сторонах психічної, індивідуальної і соціальної, духовної і фізичної організації життя людини. Проте у них присутня і низка спільних моментів. Вчені пов'язують феномен здоров'я насамперед з:

- гармонійним, урівноваженим станом усіх функціональних систем, що забезпечують нормальну, тобто повноцінну життєдіяльність дитини;
- властивістю адаптації свободи дитини у пристосуванні її до довкілля;
- яскравістю прояву інтелектуальних і вольових якостей;
- відсутністю порушень у всіх (фізіологічних, психічних, соціальних) функціях людського організму, що забезпечують життя дитини. Відомо, що стан здоров'я особистості значною мірою залежить від розвитку інтелекту і закладених в дитинстві сценаріїв поведінки в плані зміцнення і збереження здоров'я. У зв'язку з цим нагальною потребою є навчання кожного з дитинства таких способів і форм життєдіяльності, які б забезпечили здоров'я людини сьогодні і в майбутньому, її творчу активність і довголіття. Грунтуючись на наявних дослідженнях, ми розуміємо зміст категорії "здоровий спосіб життя" як інтегральне поняття, що об'єднує фізичний, медико-гігієнічний, соціальний та духовний контексти. Ми погоджуємося з позицією численних науковців, що в сучасних умовах особливо гостро стоїть проблема здоров'я та турботи про нього, підвищення рухової активності.

Аксіологічний аспект технології здорового способу життя молоді включає як комплекс оздоровчих заходів, так і ознайомлення із цінністю здорового способу життя. Зважаючи на це, переважна більшість учених (О.Дубогай, О.Іванашко, С.Лапаєнко, С.Свириденко, Л.Сущенко, Н.Тригуб та ін.) наголошує, що здоров'я -

це цілісне, системне утворення, яке інтегрує в собі чотири складові: фізичну, психічну, соціальну і духовну. О.Дубогай особливу увагу зосереджує на розвитку освітньо-оздоровчої системи, яка характеризується виховним, освітнім і оздоровчим ефектами. Науковець вважає, що виховання здорового способу життя дітей – це реалізація єдиного науково обґрунтованого комплексу педагогічних, біологічних і соціально-психологічних профілактичних заходів у системі "школа – сім'я". Однак це може вирішуватися з позицій цілісно-системного підходу до розвитку й виховання дитини в дитячому садку й школі на основі концептуальної оцінки значущості активного рухового режиму як одного з основних компонентів здорового способу життя [3]. Здоровий спосіб життя людей став предметом дослідження Л.Сущенко. Автором даний феномен розуміється як позитивна тенденція в життєдіяльності людини. Вчена зазначає, що у зв'язку з розривом, який позначився між онтологічною актуалізацією явища "здоровий спосіб життя" людини і гносеологічним вакуумом, виникла суперечність між сучасною стадією розвитку суспільства, що висуває перед людиною високі вимоги, які стосуються її інтелектуального потенціалу, фізичного, духовного і соціального здоров'я, та відсутність науково обґрунтованого підходу до формування здорового способу життя, що обмежує активність людини. За результатами дослідження Л.Сущенко вироблено дефініцію філософської категорії "здоровий спосіб життя" людини, що стала закономірним результатом інтеграції морфологічного і структурно-функціонального визначення само розгортання сутності цього явища; побудовано евристичну модель життєдіяльності людини, яка спроможна, на думку автора, при відповідному нормативному забезпеченні стати основою для створення стандартів здорового способу життя, розрахованих на різні категорії населення країни[9, с.17].

Формування ціннісних орієнтацій старших підлітків на здоровий спосіб життя досліджено в роботі С.Лапаєнко [7]. Автор зазначає, що проблеми збереження здоров'я, формування здорового способу життя населення, а особливо дітей та молоді вимагають негайних заходів у їх вирішенні не тільки в галузі охорони здоров'я, а й у педагогічній науці. Автор підкреслює, що результатом виховної діяльності школи повинна стати сформованість ціннісних орієнтацій школярів на здоровий спосіб життя, що сприяло б досягненню ними духовного, психічного і фізичного здоров'я. С.Свириденко розглядає соціально-педагогічні умови формування здорового способу життя молодших школярів у позакласній виховній роботі. У ході дослідження автор констатує, що в педагогічній практиці простежується відсутність систематичних впливів на ставлення дитини до власного здоров'я. Діяльність учителів і вихователів має здебільшого епізодичний і фрагментарний характер, не створено взаємодії школи, сім'ї і громадськості у формуванні здорового способу життя молодших школярів.

Дослідження С.Свириденко засвідчило, що крім об'єктивних факторів (соціальне оточення, економічна ситуація, матеріальний стан сім'ї тощо), значну роль у процесі збереження здоров'я дитини відіграють суб'єктивні фактори, а саме: потреба бути здоровим, уміння підтримувати власне здоров'я, готовність протистояти шкідливим звичкам. На думку автора, саме початкова школа як перша ланка соціалізації дитини посідає важливу роль у формуванні здорового способу життя особистості. Психологічні особливості усвідомлення здорового способу життя дітьми дошкільного віку стали предметом дослідження О.Іванашко. Автором виявлено, що психологічний зміст усвідомлення здорового

способу життя у дошкільному віці представлено, з одного боку, у вигляді конкретного буття дитини з усіма його особливостями та мотиваційними векторами взаємозв'язку в реальному житті, з іншого - як внутрішня позиція особистості дошкільника [5, с. 13].

У контексті нашого дослідження заслуговують на увагу погляди Н.Тригуб щодо валеологічної культури педагога, яка на думку дослідниці, уявляє собою необхідний компонент його професійної культури. Валеологічна культура, як стверджує Н.Тригуб – це система знань, поглядів, переконань, умінь, навичок, що сприяють використанню накопиченої соціальної інформації про здоровий спосіб життя, трансформуючи її в усі аспекти життєдіяльності людини [9].

На нашу думку, валеологічна культура як частина загальної культури містить у собі не тільки об'єктивні результати діяльності людей що виявляються в рівні здоров'я людини і суспільства, але й суб'єктивні людські сили і здатності, що реалізуються в діяльності, спрямованій на організацію індивідуального здорового способу життя. Валеологічна культура особистості – це інтегральне особистісне утворення, що характеризується цілісною єдністю здібностей, знань, навичок, ціннісних орієнтацій, що детермінує формування здорового способу життя. Тобто, валеологічна культура – це привласнення на особистісному рівні концепції здоров'я, на основі якої у людини формується індивідуальна програма здорового способу життя, відбувається розвиток творчого оздоровчого мислення. Під валеологічною культурою вчителя ми розуміємо динамічний стереотип діяльності і поведінки особистості, що сприяє здоровому способу життя і визначає дбайливе ставлення не тільки до власного здоров'я, а насамперед до здоров'я учнів.

Навчити дітей берегти і зміцнювати своє здоров'я – одне з найважливіших завдань сучасної початкової школи. Валеологічна освіта передбачає збереження всіх аспектів здоров'я дитини, а саме фізичного, психічного, духовного та соціального. Відповідно до програми зміст предмета "Основи здоров'я" в початкових класах організовано за такими наскрізними змістовими лініями: "Здоров'я людини", "Фізична складова здоров'я", "Соціальна складова здоров'я", "Психічна та духовна складові здоров'я". Така структура змісту "Основ здоров'я" від першого до четвертого класу дозволяє розширити, систематизувати знання учнів (факти, уявлення, поняття) про здоров'я людини та безпеку її життєдіяльності. Виокремлення змістової лінії "Здоров'я людини" надає можливість формувати в учнів уявлення про здоров'я, безпеку і розвиток людини та їх взаємозв'язок зі способом життя і навколишнім середовищем, а для педагогів - досліджувати й оцінювати стан здоров'я молодших школярів та резервів здоров'я у процесі навчальної діяльності. Інші змістові лінії включають інформацію про складові здоров'я:

- фізичну (вивчення чинників, що впливають на фізичне благополуччя дитини);
- соціальну (опанування чинників, що впливають на соціальне благополуччя людини та правил безпечної поведінки у навколишньому середовищі).

Профілактика шкідливих звичок розглядається в контексті формування в учнів навичок протидії негативним соціальним впливам); - психічну та духовну (інформація щодо чинників, які впливають на емоційний, інтелектуальний та духовний розвиток учня. Профілактика шкідливих звичок розглядається в контексті розвитку позитивної самооцінки, навичок критичного мислення й уміння приймати виважені рішення. Кожна складова здоров'я —

багатогранна, непроста. І лише за умови органічного поєднання всіх цих компонентів формується і розвивається здоров'я людини[8, с.316].

Отже, зміцнення здоров'я та формування вмінь і навичок здорового способу життя у молодших школярів є необхідною умовою реалізації оздоровчої функції початкової школи. Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо у розробці інноваційних методів навчання учнів початкової школи у системі здоров'язберігаючих технологій.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х книгах.: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. - К.: Либідь, 2003. – 280с.
2. Брехман И.И. Введение в валеологию – науку о здоровье. – Л.: Наука, 1987. – 125с.
3. Дубогай О.Д. Психолого-педагогічні основи формування здорового способу життя школярів молодших класів, К., 1991. – 43с.
4. Иванюшкин А.Я. "Здоровье" и "болезнь" в системе ценностных ориентаций человека // №4. – С.29-33.
5. Іванашко О.Е. Психофізіологічний аналіз усвідомлення здорового способу життя дітьми дошкільного віку:–Рівне, 2001. – 20с.
6. Казначеев В.П. Очерки теории и практики экологии человека. – М.: Наука, 1983. – 260с.
7. Лапаєнко С.В. Формування ціннісних орієнтацій підлітків та здоровий спосіб життя: –К., 2000. – 203с.
8. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Вид.дім «Освіта», 2013. – 392с.
9. Свириденко С.О. Формування здорового способу життя молодших школярів у позакласній виховній роботі: – К., 1998. – 16с.

Ткачук Вероніка,
студентка 43 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИЙ КОМПОНЕНТ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Утвердження загальнолюдських цінностей, збереження здоров'я громадян України є винятково актуальною проблемою сьогодення. Інтерес до питань здоров'я викликаний насамперед соціальним замовленням суспільства на особистість, здатну до здорового способу життя та соціальної активності. Збереження та зміцнення морального, фізичного та психічного здоров'я вихованців є одним із пріоритетних завдань загальноосвітньої школи, на що наголошує Концепція загальної середньої освіти.

Проблема формування здорового способу життя підростаючого покоління України належить до найактуальніших проблем, вирішення якої обумовлює майбутнє держави та подальше існування здорової нації. Сьогодні сферою формування здорового способу життя дітей та підлітків є система освіти. Згідно державної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття) та «Національної доктрини освіти України у ХХІ столітті» стратегічним завданням освіти є виховання освіченої, творчої особистості, всебічний розвиток людини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я. Тому обов'язковим компонентом

національної системи освіти мають бути знання про формування, збереження та зміцнення здоров'я. В умовах модернізації української освіти основні зусилля спрямовані на підготовку фахівця нової форми, що відповідає сучасним вимогам. Важливою вимогою до будь-якого фахівця в ринкових умовах є його професіоналізм як показник конкурентоспроможності. Одним із обов'язкових критеріїв конкурентоспроможного фахівця в галузі освіти є його знання, вміння та навички відновлювати, зберігати й зміцнювати здоров'я учнів, тобто рівень і якість оволодіння ним здоров'язберігаючою діяльністю.

У дослідженнях фахівців підкреслюється, що багато педагогів не виділяють здоров'я як пріоритетну особистісну цінність, невисоко оцінюють роль власних зусиль у збереженні та розвитку здоров'я, не знайомі з методами самодіагностики і саморегуляції станів, не володіють системою знань про здоров'я, комплексом навичок і технологій збереження і розвитку здоров'я учня і власного здоров'я.

Проблеми здоров'я та освіти висвітлені в роботах Р. Айзмана, Ю. Бабанського, Г. Зайцева, В. Колбанова, Н. Смирнова, Л. Татарникової, С. Чепурних та ін. Питанню формування здорового способу життя дітей і молоді присвячені праці М. Віленського, В. Воронцової, Р. Сафіна, А. Внукова, В. Вишневецького, Г. Зайцева, В. Когана, Л. Митіної та ін.

Meta-stammi - на підставі опрацювання психолого-педагогічної літератури, аналізу передового педагогічного досвіду вчителів початкової школи розкрити процес формування здоров'язберігаючого компоненту в діяльності вчителя початкових класів.

Здоров'я є найважливішою цінністю людини та суспільства і відноситься до категорії державних пріоритетів. Тому процес його збереження і зміцнення викликає серйозну заклопотаність не тільки медичних працівників, а й педагогів, психологів, батьків. У масштабі країни приймаються закони, створюються і реалізуються програми, спрямовані на підвищення духовності та зміцнення здоров'я громадян, у тому числі – учнівської молоді.

Якісні зміни в системі освіти України зумовлюють оновлення зазначеної концепції шляхом впровадження компетентнісного підходу в систему професійної підготовки майбутніх педагогів. Саме тому перед вищою школою сьогодні постає важливе завдання щодо підготовки майбутнього вчителя, який здатний не лише навчати й виховувати школярів, а й формувати їхню культуру здоров'я, тобто ціннісне ставлення до власного здоров'я. Адже ще під час навчання необхідно готувати майбутніх учителів початкових класів до сумлінної ґрунтовної оздоровчої і профілактичної роботи з молодшими школярами [1, с. 7]. У структурі готовності майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів доцільно виокремити мотиваційний, змістовий, технологічний, рефлексивний та здоров'язбережувальний компоненти.

Під готовністю учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь молодших школярів необхідно розуміти психофізіологічний стан майбутнього педагога, що володіє теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками щодо організації та ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності, спрямованої на формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь в учнів 1–4 класів.

Підготовку учителів до здоров'язберігаючої діяльності, як до одного з найважливіших компонентів фахової діяльності, розкриває поняття

«здоров'язберігаюча діяльність майбутнього вчителя», яка трактується «як цілісний і багатогранний процес, спрямований на перетворення інтелектуальної та емоційної сфер особистості педагога, підвищення ціннісного ставлення як до власного здоров'я, так і до здоров'я школярів на основі усвідомлення педагогом особистої відповідальності за нього» [2].

Покладання на школу і вчителя такого, здавалося б, невластивого їм завдання – турбуватися про здоров'я учнів – визначається багатьма чинниками. До провідних варто віднести такі: по-перше, дорослі завжди несуть відповідальність за те, що відбувається з дітьми, які перебувають під їх опікою. Це стосується і дитячого здоров'я. Саме в школі, під щоденним спостереженням педагогів, учні проводять значну частину часу, і не допомагати їм зберігати здоров'я, було б проявом бездуховності і непрофесіоналізму. По-друге, значна частина всіх впливів на здоров'я учнів – бажаних і небажаних – здійснюється саме вчителями, в стінах навчальних закладів. По-третє, сучасна медицина займається в основному не здоров'ям, а хворобами, тобто не профілактикою, а лікуванням. Завдання ж школи інше – зберегти і зміцнити здоров'я своїх вихованців, тобто проводити профілактичну роботу. Тому до головних дійових осіб, що дбають про здоров'я учнів у навчальних закладах, відносять перш за все педагогів.

За масштабом впровадження здоров'язберігаючих технологій в роботу загальноосвітніх шкіл можна виділити основні шляхи їх втілення в навчально-виховний процес. Застосування окремих методів, спрямованих на нейтралізацію недостатньої освітленості класних приміщень, на використання непридатних до віку, росту школярів меблів, на погане забезпечення гарячим харчуванням; на невідповідність теплового режиму. Знання цих чинників сприятиме активізації окремих здоров'язберігаючих впливів (проведення фізкультурних заходів, організація фітобарів, введення додаткових уроків фізкультури тощо).

Зміцненню фізичного і морального здоров'я школярів сприяють уроки фізичної культури, малорухливі ігри на перервах, ігри-лічилки на перервах, рухливі ігри в групах продовженого дня, вся система фізкультурно-масової роботи в школі, система виховної роботи (бесіди, класні години, години спілкування, «уроки здоров'я»), робота з батьками. Важливим є впровадження у практику роботи навчальних закладів технологій, спрямованих на вирішення конкретних завдань здоров'язбереження: попередження перевтоми, порушень зору, оптимізацію фізичного навантаження, освітнє самовизначення, навчання учнів здоровому способу життя та ін.

Учитель початкових класів у процесі своєї професійної діяльності повинен застосовувати, перш за все, здоров'язберігаючі технології, забезпечивши цим такі умови навчання, виховання та розвитку, які не несуть негативного впливу на здоров'я усіх суб'єктів освітнього процесу. Метою Основні завдання використання здоров'язберігаючих технологій у роботі вчителя початкових класів включають у себе навчання школярів без нанесення шкоди і погіршення їх здоров'я, виховання загальної культури здоров'я та здорового способу життя, культури тіла і духу, формування ціннісних уявлень про здоров'я [3].

Сучасному педагогові необхідно володіти різними технологіями, щоб успішно їх застосовувати у навчально-виховному процесі. Інноваційні технології умовно поділяються на здоров'язберігаючі (профілактичні щеплення, забезпечення рухової активності, вітамінізація, організація здорового харчування), оздоровчі (фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартування, гімнастика, масаж,

фітотерапія, арттерапія), технології навчання здоров'ю (включення відповідних тем в зміст предметів загальноосвітнього циклу), технології виховання культури здоров'я (факультативні заняття із розвитку особистості учня, позакласні та позашкільні заходи, фестивалі, конкурси).

Тобто йде мова про комплексне використання технологій у змістовому взаємозв'язку на єдиній методологічній основі. Адже саме комплексний підхід до використання технологій у навчально-виховному процесі, завдяки якому вирішуються не тільки проблема захисту здоров'я учнів і педагогів від загрозливих або патогенних впливів, а й завдання формування і зміцнення здоров'я школярів, виховання у них культури здоров'я може бути названий здоров'язберігаючої педагогікою.

Сьогодні, як ніколи, актуальна здоров'язберігаюча педагогіка. Її головна очевидна особливість – пріоритет здоров'я, тобто грамотна турбота про здоров'я як обов'язкову умову освітнього процесу. Це визначає послідовне формування в школі сприятливого для здоров'я освітнього простору, в якому усі педагоги, фахівці, учні, їх батьки спільно вирішують визначені завдання, пов'язані з турботою про здоров'я, і приймають на себе солідарну відповідальність за отримані результати.

Мета здоров'язберігаючої педагогіки – забезпечити випускникові школи високий рівень реального здоров'я, озброївши його необхідним багажем знань, умінь, навичок, необхідних для ведення здорового способу життя, і виховавши у нього культуру здоров'я [4]. У вітчизняній практиці одним із перших прикладів реалізації здоров'язберігаючої педагогіки можна вважати досвід роботи Павлівської середньої школи під керівництвом її директора, видатного українського педагога Василя Сухомлинського.

Роль педагога у педагогіці збереження здоров'я є дуже важливою. Адже з упевненістю можна стверджувати, що саме вчитель здатний зробити для збереження здоров'я сучасного школяра більше, ніж лікар. Це зовсім не означає, що педагог має виконувати обов'язки медичного працівника. Просто вчитель повинен працювати так, щоб навчання дітей у школі не завдавало шкоди їх здоров'ю. Під час аналізу технологій з позицій впливу на здоров'я стає очевидним, що всі здоров'язберігаючі освітні технології мають особистісно орієнтовані аспекти, які в центрі освітньої системи ставлять особистість дитини, забезпечення безпечних, комфортних умов її розвитку та реалізації природних можливостей.

В останні роки спостерігається тенденція погіршення стану здоров'я учнів. І значна частина захворювань дітей і молоді має так звану дидактогенну природу, тобто напряду викликану або спровоковану школою. Актуальним є також і питання про стан здоров'я педагогів, які працюватимуть у початкових класах із контингентом дітей молодшого шкільного віку і про ставлення вчителів до свого здоров'я. Адже вчитель є прикладом дотримання вимог здорового способу життя для своїх вихованців. Учителю для дітей молодшого шкільного віку особливе все те нове і важливе, що увійшло в їхнє життя у зв'язку із приходом до школи. Намагаючись встановити взаємозв'язок між ставленням педагога до свого здоров'я, його потреб у дотриманні здорового способу життя та реалізацією відповідного виховного впливу на своїх вихованців, на практиці зазвичай ми стикаємося з тим, що самі вчителі відкрито говорять про те, що вони не завжди можуть бути прикладом дотримання вимог здорового способу життя для своїх

вихованців. Чим нижчий рівень грамотності педагога щодо питань збереження та зміцнення здоров'я, тим менш ефективним є педагогічний вплив на учнів.

Педагог повинен володіти важливими професійними якостями, що дозволяють генерувати плідні педагогічні ідеї та забезпечують позитивні педагогічні результати. Для ефективного впровадження в педагогічну практику ідей здорового способу життя необхідно вирішити ряд ключових проблем. Зокрема, зміна світогляду вчителя, його ставлення до себе, свого життєвого досвіду щодо усвідомлення власних почуттів, переживань з позиції проблем здоров'язбереження, зміна ставлення вчителя до завдань навчального процесу педагогіки оздоровлення, яке передбачає не тільки досягнення дидактичних цілей, а й розвиток самих учнів з максимально збереженим здоров'ям.

Окреслені напрями й визначають шляхи підвищення педагогічної майстерності вчителя через первісне усвідомлення власних проблем і особливостей, їх психологічне опрацювання та освоєння на цій основі методів ефективної здоров'язберігаючої педагогічної взаємодії з учнями. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з вивченням проблеми оптимального застосування інноваційних здоров'язберігаючих педагогічних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи.

Список використаної літератури

1. Долинський Б.Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності : монографія / Б. Т. Долинський. – Одеса : Видавець М.П. Черкасов, 2010. – 269 с.
2. Нестеренко В.В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / В.В. Нестеренко. – Одеса, 2003. – 267 с.
3. Смирнов Н.К. Здоров'язберігаючі освітні технології та психологія здоров'я. – М., 2006. – 264 с.
4. Безопасность жизнедеятельности школы [Электронный ресурс] http://kuhta.clan.su/load/zdorovesberegajushhie_tekhnologii_v_shkole/okhrana_zdorovj_a_obuchajushhiksja/zdorove_sberegajushhaja_pedagogika/44-1-0-247

Тютюнник Анна,

студентка 41 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А.Басюк**

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Здоров'я людини завжди розглядалось як одна з найвищих цінностей суспільства, що становить основу економічного та духовного розвитку держави. Здоров'я – це єдиний засіб, який дає людині можливість досягти високої мети – реалізації всіх закладених у ній від народження талантів і здібностей. Проте умови, у які ми поставлені, звички, які ми наслідусмо, можуть бути руйнівними та мати негативні наслідки для здоров'я.

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті серед пріоритетних завдань української освіти визначено виховання в школярів свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як найвищої

соціальної цінності, формування духовних потреб і навичок здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального та морального здоров'я дітей[4].

Питання формування та виховання потреб у здоровому способі життя дітей висвітлено у працях А.Алчевської, С.Боткіна, Г.Ващенко, Д.Локка, І.Мечникова, М.Пирогова, С.Русової, К. Ушинського. Здоров'язберігаючому вихованню присвячені наукові доробки вітчизняних та зарубіжних філософів, медиків та психологів (М.Амосов, Г.Апанасенко, Є.Бойченко, К.Бондаревська, Г.Борисов, І.Брехман, О.Ващенко, М.Віленський, О.Газман, М.Гончаренко, Г.Зайцев, Д.Ізуткін, В.Казначеев, Ю.Лисицин, А.Маслоу, С.Попов, В.Петленко, А.Степанов, Т.Сущенко, Л.Татарнікова, А.Щедрина ін.). Концептуальні основи гігієнічного навчання та виховання дітей як складової формування здорового способу життя закладені в дослідженнях М.Антропової, З.Громової, І.Кононова, А.Хрипкової та ін. Саме тому формування у молодших школярів умінь та навичок здорового способу життя є пріоритетним напрямом розвитку суспільства.

Метою нашої статті є теоретично обґрунтувати сутність і зміст умінь і навичок здорового способу життя у молодших школярів.

В «Енциклопедії освіти» здоров'я визначається як «динамічний стан організму, який характеризується високим енергетичним потенціалом, оптимальними адаптаційними реакціями на зміни довкілля, що забезпечує гармонійний фізичний, психоемоційний і соціальний розвиток особистості, її активне довголіття, повноцінне життя, ефективну протидію захворюванням» [3]. Здоров'я людини визначається комплексом біологічних та соціальних факторів. Соціальні фактори мають особливе значення у підтриманні стану здоров'я або виникненні й розвитку хвороби, недарма у преамбулі статуту ВООЗ зазначено, що здоров'я - стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад[2].

Здоров'я включає в себе такі взаємопов'язані між собою складові: фізичну, психічну, соціальну і духовну.

Наукові доробки Г. Апанасенко, І. Брехмана, С. Булич та ін. доводять те, що запорукою здоров'я є дотримання здорового способу життя. Серед визначень поняття здорового способу життя людини найбільш загально прийнятим є формулювання академіка Ю.П. Лісіцина, який розкриває дане поняття як спосіб життєдіяльності людини, який спрямований на збереження і зміцнення здоров'я.

Як засвідчують результати вітчизняних та зарубіжних науковців Б.Ананьєва, Л.Божович, Л.Виготського, Г.Костюка, С.Кондратюка молодший шкільний вік має великі резерви формування здорового способу життя і є сензитивним періодом для набуття життєвих умінь та навичок, що в свою чергу визначає завдання сучасної школи – сформувати в учнів потребу цінувати своє здоров'я та життя як найвищу індивідуальну та суспільну цінність.

Навичка – автоматизоване уміння, яке досягається багаторазовим повторення певних дій, що сприяють зміцненню здоров'я - загартовування, раціональне харчування, заняття фізичною культурою, дотримання правил особистої гігієни, відмова від шкідливих звичок та ін.

Робота щодо формування навичок здорового способу життя в учнів молодших класів направлена на:

– формування позитивної мотивації щодо здорового способу життя, культури здоров'я;

- знайомство учнів з основами здорового стилю життя;
- здійснення профілактичної роботи з негативними проявами;
- формування теоретичних та практичних навичок здорового способу життя учнів;

– формування творчої особистості, здібної до саморозвитку та самоосвіти.

Формування навичок здорового способу життя дітей молодшого шкільного віку залежить від того соціального середовища, в якому вони знаходяться – це сім'я та школа.

У дітей молодшого шкільного віку варто сформувати такі життєво важливі навички, які сприяють зміцненню фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я:

- навички раціонального харчування;
- навички рухової активності;
- санітарно-гігієнічні навички;
- режим праці та відпочинку.
- навички ефективного спілкування;
- навички співчуття;
- навички розв'язування конфліктів;
- навички поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації;
- навички спільної діяльності та співробітництва;
- самоусвідомлення та самооцінка;
- навички самоконтролю;
- мотивація успіху та тренування волі;
- аналіз проблем і прийняття рішень;
- визначення життєвих цілей та програм [1].

Діти в такому віці ще наслідують поведінку та вчинки дорослих. Дорослі, які ведуть правильний спосіб життя, допомагають дітям усвідомлювати відповідальність за своє здоров'я. Тому як від батьків, так і від педагогів, які є авторитетом для дитини молодшого шкільного віку, залежить, яким буде здоров'я дитини в майбутньому. Саме у молодшому шкільному віці закладається майбутній потенціал здоров'я дорослої людини.

Тому важливо, щоб школа у тісному взаємозв'язку з сім'єю турбувалися про здоров'я дитини. Школа, в свою чергу, допомагає дітям засвоїти певний багаж знань про здоровий спосіб життя, зокрема, про прості та дійові заходи протидії організму інфекціям; значення особистої гігієни, дотримання чистоти, значення правильного харчування для здоров'я; правильну поставу, про важливість профілактичних щеплень тощо.

Пріоритетну роль у формуванні умінь та навичок здорового способу життя також відіграє вивчення таких навчальних предметів, як «Основи здоров'я» і «Фізична культура», у процесі вивчення яких діти засвоюють необхідні знання та навички щодо ведення здорового способу життя. Сприяють цьому й різноманітні дні здоров'я, літні оздоровчі табори при школі, де дітки живуть за певним режимом дня та грають в різноманітні загальнотабірні ігри, свята.

Також у школі проводять різноманітні змагання між класами: обирають кращу стінгазету до Дня здоров'я, проводять брейн-ринги серед дітей, де вони мають змогу продемонструвати свої знання про те, як доглядати за своїм тілом, як правильно харчуватися тощо.

Батьки ж повинні залучати дітей до активного відпочинку, оберігати їх від перевтоми, бути позитивним прикладом для наслідування.

На нашу думку, педагоги початкових класів під час навчально-виховного процесу повинні сформувати основні уміння та навички, навчити дитину робити вибір, що не зашкодить її здоров'ю та життю в цілому, сформувати уміння і навички в учнів молодших класів правильного загартовування організму.

Отже, важливо з самого дитинства сформувати основні уміння, навички та звички здорового способу життя, які з часом перетворяться у важливу складову загальної культури людини і цим самим вплинуть на формування здорового способу життя суспільства в цілому.

Список використаної літератури

1. Антонова О.Є. Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття) / О.Є. Антонова, Н.М. Поліщук // Вища освіта у медсестринстві: проблеми і перспективи: [збірник статей всеукраїнської науково-практичної конференції]. – 10-11 листопада 2011 – Житомир: Полісся, 2011 – С.27-31
2. Ващенко Л.С. Основи здоров'я : Книга для вчителя / Л.С. Ващенко, Т.Є. Бойченко. - К.: Генеза, 2005. - 240 с.
3. Державний стандарт загальної початкової освіти // Освіта України. - Київ, 2000. - № 50. - С. 1-32 (Вкладка).
4. Енциклопедія освіти : АПН України. – К.: Юрінком Інтер, 2008 – 1040 с.

Федоренко Анастасія,

студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

У моральному вихованні дітей молодшого шкільного віку. Казка входить у життя дитини з самого раннього віку та супроводжує її протягом усього життя.

Молодший шкільний вік – особливий період у житті кожної людини, коли формується особистість, розвивається мислення, пам'ять, увага, набувається перший моральний досвід. Усе те, що закладається в дитинстві, що впливає на почуття дитини, на підсвідомому рівні супроводжує людину протягом усього життя.

Багато видатних педагогів, психологів, письменників підкреслювали виховне і розвивальне значення казки (С. Русова, І. Франко, К. Ушинський, Л. Толстой, В. Сухомлинський та ін.).

Різні аспекти роботи з казкою висвітлені у працях сучасних дослідників, педагогів-практиків (А. Богуш, Н. Вітковська, Т. Гризоголазова, Д. Джола, Н. Лисенко, Ю. Мандрик, О. Савченко, О. Чебикін, А. Щербо та ін.), психологів (О. Запорожець, Н. Карпинська, Т. Рубцова, Н. Молдавська та ін.).

Велику увагу цій проблемі надавав український педагог Василь Олександрович Сухомлинський. Він стверджував, що головне – не допустити переживань цих дітей за свою «неповноцінність», не допустити в них байдужого ставлення до навчання, не притупити у них почуття честі і гідності. Педагогічна мудрість виховання в тому і полягає, щоб дитина ніколи не втрачала віру в свої сили, не відчувала, що в неї нічого не виходить. «Від успіху до успіху – в цьому

полягає розумове виховання важкої дитини», – стверджував В. Сухомлинський [4, с.512].

Уже в ранньому дитинстві малюк охоче слухає, коли йому вголос читають дорослі, легко запам'ятовує невеличкі казки, переживає разом з героями, співчуває одним і по-дитячому осуджує інших. Казка містить величезні можливості для морального виховання.

Найбільше приваблює дітей казковий герой. Зазвичай це ідеальна людина: добра, справедлива, смілива, вона обов'язково добивається успіху, долаючи всілякі перешкоди не лише за допомогою чудових помічників, але, перш за все завдяки особистим якостям – розумом, силою духу, самовідданості, креативності, кмітливості. Таким хотіла би стати кожна дитина, і ідеальний герой казок стає першим зразком для наслідування. Для дітей зовсім не важливо, хто герой казки: людина, тварина або дерево. Важливо інше: як він себе веде, який він – красивий і добрий або потворний і злий. Казка намагається навчити дитину оцінювати головні якості героя і ніколи не вдається до психологічного ускладнення.

Саме казка, яку чує дитина у відповідному природному оточенні, жива, народжена з уст учителя, ставала оптимальною формою збудження паростків дитячого інтелекту. Педагог наголошував: «Найголовніше – це те, щоб у казці була глибока думка» [3, с.510]. Він помітив, впливовість казки, що виражає думку, стає особливо очевидною, коли йдеться про малюків з «ослабленими, уповільненими процесами мислення й дуже слабкою пам'яттю. Вони були б нещасними, знедоленими, вони втратили б віру в свої розумові сили, й стали б недоучками, людьми з убогими, обмеженими інтересами...», якби не казка. Коли я сідаю з дітьми під столітнім дубом, коли над нами спалахують у небі перші зірки, а ми, притулившись один до одного, сидимо на високій степовій могилі й слухаємо музику степу, – саме в очах отих недостатньо розвинених діток я бачу перші вогники інтелектуального інтересу. Вони чекають казку» [3, с.510]. Василь Олександрович неодноразово наголошував, що через казку легше донести до дитини думку, здивувати, викликати бажання виразити себе, свої почуття й думки словом. Казка – це думка, втілена в художнє слово. Вона запалює вогник дитячої творчості. Під її впливом дитина починає бачити навколо себе незвичайні взаємозв'язки між предметами і явищами, досягаючи єдності образів. Водночас дитина переживає хвилюючу радість, яка породжує бажання поділитися своєю думкою з товаришами. В колективі виникають найтонші духовні стосунки між дітьми, коли своїм емоційним, напруженим життям живе думка кожної дитини.

Діти з особливими потребами, за переконанням В. Сухомлинського, повинні вчитися і виховуватися у масовій загальноосвітній школі, але для цього треба створювати для них такі умови, щоб перебуваючи в атмосфері повноцінного духовного життя школи, недостатньо здібна дитина не відчувала своєї «неповноцінності». Педагог підкреслював, що «для навчання і виховання таких дітей потрібні особливі заходи, потрібний тонкий, делікатний індивідуальний підхід» [4, с.85].

В. Сухомлинський наголошував, що створення казок – одне з важливих джерел поетичної творчості, формування морально-етичних почуттів і водночас засіб розумового розвитку. Участь дитини у створенні казки великою мірою сприяє збагаченню її словникового запасу, розвитку творчого мислення. В учнів, які навчилися створювати казки, назавжди залишилось відчуття слова, вміння вслухатися у його музику, бачити його відтінки. В. Сухомлинський вважав, що

створення казок дітьми, особливо «важкими» – це один із засобів пробудження у них пізнавального інтересу, розвитку їхнього мовлення. Твір, казка стали для дитини з особливими потребами першою сферою творчості, в якій вона утверджувала свої здібності, пізнавала себе, переживала почуття гордості від того, що створює. Через творчість розкривався духовний світ найслабших учнів, котрі до цього знаходилися в тіні сильніших класу. Важко оцінити виховну та розвивальну значимість отаких моментів. Діти втрачали почуття неспроможності проявити себе в чомусь гідному, переживали почуття меншовартості в колективі класу. Тому В. Сухомлинський писав: “Творення казки – найщасливіші хвилини мого духовного спілкування з дітьми, а для них – незрівнянна радість мислення. У казці дитина утверджує свою гідність мислення” [3, с.510].

У праці «Методика виховання колективу» В. Сухомлинський звертаючись до молодого педагога відмічає: «... Якщо ви хочете, щоб вихованець став розумним, допитливим, кмітливим, якщо у вас є мета утвердити в його душі чутливість до найтонших відтінків думки й почуття інших людей...надихайте його розум красою слова... Його чарівна сила розкривається передовсім у казці. Казка – це колиска думки, зумійте поставити виховання дитини так, щоб вона на все життя зберегла хвилюючі спогади про цю колиску» [3, с.520].

Отже, українські народні казки закладають підвалини морального виховання, оскільки містять національні та загальнолюдські гуманістичні ідеали і відповідають віковим особливостям дітей.

Список використаної літератури:

1. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – Т. 1. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 403–637.
2. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – Т. 1. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 55–209.
3. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – Т. 4. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 393–625.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – Т. 3. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 7–279.

Феленок Олена,

студентка 32 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ВПЛИВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Екологія – один з найважливіших чинників, які впливають на здоров'я людини. Щороку умови навколишнього середовища в Україні та світі погіршуються, однак до рішучих дій для запобігання цьому поки що ніхто не береться.

Екологічний стан довкілля сьогодні значною мірою визначає здоров'я дітей України. За останні кілька десятків років з'явилась велика кількість публікацій, присвячених проблемі порушення стану здоров'я дітей внаслідок забруднення навколишнього середовища. Відомо, що кількість екологічно зумовлених захворювань дітей дуже велика. Адже дитячий організм є найчутливішим

індикатором ступеню екологічних негараздів селітебних територій. Це пояснюється рядом причин. Ксенобіотики навколишнього середовища впливають на організм дитини ще в тілі матері під час вагітності та під час перинатального і неонатального періоду його розвитку. Крім цього, організм дитини, який росте, принаймні до 7-8 років, ще не має надійних ферментативних систем дезінтоксикації та захисних компенсаторно-приспосованих механізмів. Не має організм дитини і тягаря хронічних хвороб, серйозних травм, шкідливих звичок, безпосереднього шкідливого впливу виробничих умов чи вікових змін. Через таку специфічну залежність стану здоров'я дитини від довкілля сьогодні в рамках екології людини виділяється окремо «дитяча екологія», або екологія дитинства або навіть екологічна педіатрія.

На офіційній сторінці Всеукраїнського перепису населення є статистика щодо основних причин смертності серед українців у 2005-2013 роках. Відтак, станом на 2013 рік найчастіше українці помирали через хвороби кровообігу (понад 440 тисяч осіб за 8 років) та новоутворень (більше 92 тисяч). За ці роки кількість населення скоротилася на 3,7%. Втім, чи актуальні ці дані сьогодні, сказати важко. Новий перепис давно не проводився, а за останні роки ситуація могла дуже змінитися і не на краще.

Здоров'я людини багато в чому залежить не тільки від екологічних параметрів навколишнього світу, але й від впливу кліматичних і погодних особливостей регіону. Так пік ГРЗ і ГРВІ припадає на період міжсезоння – весну і осінь, коли на вулиці ще сиво і немає морозу. В цей час віруси легко передаються від людини до людини, а імунітет працює не особливо активно.

Фахівці визначили, що запалення легенів найчастіше діагностують у квітні, а виразкові кровотечі частіше відкриваються в лютому. Пік загострень ревматизму припадає на квітень, а шкірні недуги турбують більше взимку і влітку.

Також варто згадати і про те, що здоров'я людини залежить і від впливу електромагнітних полів, які також є частиною навколишнього середовища. Так у дні особливої магнітної активності спостерігається загострення серцево-судинних недуг, посилення нервових розладів і підвищення дратівливості. Крім того в цей період люди частіше скаржаться на стомлюваність і проблеми зі сном.

Для того, щоб отримати максимальну стійкість до впливу негативних факторів навколишнього середовища, потрібно зробити свій організм максимально здоровим. При цьому потрібно приділяти увагу всім факторам правильного способу життя – харчуванню, фізичним навантаженням, загартовуванню, відсутності шкідливих звичок. Це допоможе попередити різні хвороби та патології.

Усі забруднюючі атмосферне повітря речовини в більшому чи меншому ступені впливають на здоров'я людини. Ці речовини потрапляють в організм людини переважно через систему дихання. Органи дихання страждають від забруднення безпосередньо, оскільки близько 50% часток димішок радіусом 0,01-0,1 мкм, що проникають у легені, осідають в них. Проникаючі в організм частки викликають токсичний ефект.

Назвемо деякі забруднюючі повітря речовини, що шкідливо діють на людину. Установлено, що в людей, що професійно мають справу з азбестом, підвищена імовірність ракових захворювань бронхів і діафрагм, що розділяють грудну клітку і черевну порожнину. Берилій робить шкідливий вплив (аж до виникнення онкологічних захворювань) на дихальні шляхи, а також на шкіру й очі. Пари ртуті

викликають порушення роботи центральної верхньої нервової системи і нирок. Оскільки ртуть може накопичуватися в організмі людини, то в остаточному підсумку і вплив призводить до розладу розумових здібностей.

У містах внаслідок забруднення повітря, яке постійно збільшується, неухильно росте число хворих, що страждають такими захворюваннями, як хронічний бронхіт, емфізема легень, різні алергійні захворювання і рак легень. У Великобританії 10% випадків смертельних наслідків припадає на хронічний бронхіт, при цьому 21 % населення у віці 40-59 років страждає цим захворюванням. У Японії в ряді міст до 60% жителів хворіють на хронічний бронхіт, симптомами якого є сухий кашель з частими відхаркуваннями, наступне прогресуюче утруднення дихання і серцева недостатність (у зв'язку з цим слід зазначити, що так зване японське економічне чудо 50-х - 60-х років супроводжувалося сильним забрудненням природного середовища одного з найбільш красивих районів земної кулі і серйозним збитком, заподіяним здоров'ю населення цієї країни). В останні десятиліття з великою швидкістю росте число хворіючих раком бронхів і легень, виникненню яких сприяють канцерогенні вуглеводи.

Негативний вплив навколишнього середовища на здоров'я людини відбувається через викиди промислових підприємств, які розташовані біля житлових районів. Як правило, це потужні джерела шкідливих викидів в атмосферу.

У повітря щодня надходять різні тверді і газоподібні речовини. Йдеться про оксиди вуглецю, сірки, азоту, вуглеводні, сполуки свинцю, пилу, хромі, азбесті, які здатні надати отруйну дію на організм (органи дихання, слизові, зір і нюх).

Вплив забруднення навколишнього середовища на здоров'я людини сприяє погіршенню загального стану. У результаті з'являється бронхіт, астма, нудота, мучать головні болі і відчуття слабкості, знижується працездатність.

Негативний вплив робить також водний баланс Землі. Хвороби, які передаються через забруднені джерела, викликають погіршення стану, а нерідко і загибель людей. Як правило, найнебезпечнішими є ставки, озера і річки, в яких активно розмножуються хвороботворні мікроорганізми і віруси.

Забруднена питна вода, яка надходить з водопроводу, сприяє розвитку у людини серцево-судинних і ниркових патологій, появи різних захворювань.

Крім цього, можна відзначити і психологічний вплив на людину. Наприклад, через те, що великі населені пункти насичені машинами, здійснюється не тільки негативний вплив транспорту на навколишнє середовище, але також з'являється напруга і перевтома.

Вплив навколишнього середовища на здоров'я людини відбувається через ґрунт, джерелами забруднення якої є підприємства та житлові будівлі. Завдяки діяльності людини в неї надходять не тільки хімічні (ртуть, свинець, миш'як і так далі), але також і органічні сполуки. З ґрунту вони проникають у ґрунтові води, які поглинаються рослинами, а далі через рослини, м'ясо і молоко потрапляють в організм.

Основними забруднювачами ґрунтів є метали та їх сполуки, радіоактивні елементи, а також добрива і пестициди (хімічні препарати, що застосовуються для боротьби з бур'янами).

Відомо, що під впливом навколишнього середовища в організмі людини можуть відбуватися передаються у спадок зміни (мутації). Постійне погіршення

навколишнього середовища в кінцевому рахунку може привести до зниження захисних властивостей організму, який перестане опиратися різним захворюванням.

В атмосферу викидається в основному діоксид азоту NO₂- безбарвний не має запаху отруйний газ, дратівливо діючий на органи дихання. Особливо небезпечні оксиди азоту в містах, де вони взаємодіють з вуглецями вихлопних газів, де утворюють фотохімічний туман - зміг. Отруєний оксидами азоту повітря починає діяти з легкого кашлю. При підвищенні концентрації NO, виникає сильний кашель, блювота, іноді головний біль. При контакті з вологою поверхнею слизової оболонки оксиди азоту утворюють кислоти HNO₃ і HNO₂, які приводять до набряку легенів.

SO₂- безбарвний газ з гострим запахом, вже в малих концентраціях (20-30 мг / м³) створює неприємний смак у роті, дратує слизові оболонки очей і дихальних шляхів. Має наркотичну дію, в малих концентраціях викликає головний біль, запаморочення і т.п. Так при вдиханні протягом 8 годин парів бензину в концентрації 600 мг / м³ виникають головні болі, кашель, неприємні відчуття в горлі.

Отже, ми до сих пір не усвідомлюємо важливості і глобальності цієї проблеми, яка стоїть перед людством щодо захисту екології.

Список використаної літератури

1. Білявський Т.О., Фурдуй Р.С. Основи екологічних знань. - К.: Либідь, 1995. - 286 с.
2. Корсак К.В., Плахотник О.В. Основи екології. - К.: МАУП, 2000.- 240 с.
3. Хижняк М.І., Нагорна А.М. Здоров'я людини та екологія. - К.: Здоров'я, 1995. - 228 с.
4. Запольський А.К., Салюк А.І. Основи екології: Підручник / за ред. К.М. Ситника.
5. Гродзінський Д.М. Радіобіологія: Підручник. - 2-ге вид. - К.: Либідь, 2001. - 448 с.

Філімончук Вікторія,
студентка 42 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент *Н.А. Басюк*

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Впродовж останніх років спостерігається погіршення екологічного стану навколишнього середовища, розширення зони господарської діяльності людини та різкий занепад рослинного та тваринного світу. Основною причиною всіх проблем природи завжди була людина.

З кожним роком екологія набуває дедалі більшого значення в житті людини. Це зумовлено, в першу чергу, тим, що людина використовує ресурси планети з такою швидкістю, що вони не встигають відновлюватися, що зовсім скоро приведе до їх вичерпання. Світ потребує вихованих, грамотних та культурних в екологічному аспекті людей. Саме тому дуже важливо розпочати екологічне виховання дітей з молодшого шкільного віку.

Особливу увагу екологічному вихованню молодших школярів приділяли В.О. Сухомлинський і К.Д. Ушинський. Дослідження з проблем екологічного виховання учнів початкових класів проводили такі вчені-педагоги, як: В.П. Горощенко, Н.С. Жестова, А.І. Кузьмінський, Н.Є. Мойсеюк, М.М. Фіцула, В.В. Ягупов тощо. Численні наукові роботи присвячені проблемі екологічного виховання молодших школярів. В цю проблему заглиблювалися такі методисти: Н.П. Байбара, О.А. Біда, О.М. Варакута, О.Л. Іванова, С.К. Іващенко, Н.С. Коваль, Г.П. Пустовіт, О.Н. Химинець та інші. Дана проблема вивчалася багатьма вчителями-практиками, серед яких: Г.М. Бондаренко, О.А. Гавриленко, Л.М. Руденко, А.О. Степанюк, О.І. Ткаченко, З.А. Шевців та інші.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз проблеми екологічного виховання молодших школярів.

Екологічне виховання створене для забезпечення підростаючого покоління знаннями про зв'язок людини з природою. Екологічна ситуація, що склалася, зробила цей напрям одним з головних у вихованні молодших школярів. На даний час в багатьох школах вводиться навчальний предмет «Екологія». Також на уроках в початкових класах виховну мету обирають таку, щоб вона безпосередньо стосувалася проблем екології.

Екологічне виховання - складова частина морального виховання, тому під екологічним вихованням треба розуміти єдність екологічної свідомості та поведінки, гармонійного з природою. На формування екологічної свідомості впливають екологічні знання і переконання. **Екологічні** уявлення формуються на уроках природознавства, а так само в процесі позакласної роботи з екологічної освіти і виховання. Виховання, засноване на розкритті конкретних екологічних зв'язків, допоможе учням засвоювати правила і норми поведінки в природі, які будуть усвідомленими і осмисленими переконаннями кожного учня [2].

Мета екологічного виховання - це формування дбайливого ставлення до навколишнього середовища, яке будується на базі екологічної свідомості. Все це вимагає дотримання моральних та правових принципів природокористування та пропаганду ідей його оптимізації, активну діяльність з вивчення, охорони і захисту природи своєї місцевості. Ця мета досягається шляхом вирішення наступних завдань:

- освітніх - формування системи знань про екологічні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення;
- виховних - формування мотивів, потреб і звичок екологічно доцільної поведінки та діяльності, здорового способу життя;
- розвиваючих - розвиток системи інтелектуальних та практичних умінь з вивчення, оцінки стану і поліпшення навколишнього середовища своєї місцевості; розвиток прагнення до активної діяльності з охорони навколишнього середовища [4].

Визначаючи сутність екологічного виховання можна виділити:

1. Особливості цього процесу:

а) ступінчастий характер:

- формування екологічних уявлень;
- розвиток екологічної свідомості та почуттів;
- формування переконань у необхідності екологічної діяльності;
- вироблення навичок і звичок поведінки в природі;
- подолання в характері учнів споживацького ставлення до природи;

- б) тривалість;
- в) складність;
- г) стрибкуватість;
- д) активність;

2. Значення психологічного аспекту, який включає в себе:

- а) розвиток екологічної свідомості;
- б) формування відповідних потреб, мотивів і установок особистості;
- в) вироблення моральних, естетичних почуттів, навичок і звичок;
- г) виховання стійкої волі;
- д) формування значущих цілей екологічної діяльності [1].

Сутність екологічного світоформування дозволяє створити базис екологічної культури дитини через відкриття її світу, його цілісності та різноманітності, допомагає створити людину нового складу, яка б розуміла характер проблеми, пов'язаної з відношеннями в системі «Людина - природа» [3].

Серед засобів екологічного виховання учнів слід назвати структурні вправи тренінгу як самостійні одиниці, що можуть бути використані в структурі інших форм екологічного виховання, зазначених вище.

Прикладом тренінгових вправ є екологічні казки. Учня пропонують згадати в своєму житті якісь факти або події, пов'язані з природою (асоціації можуть бути як позитивні, так і негативні), які вразили їх настільки, що залишились у пам'яті. Приблизно через 10 хв. роздумів можна починати слухати «екологічні казки». Для допомоги учням можна запропонувати папір, олівці або фломастери [5].

З метою формування екологічної культури молодших школярів пропонуємо провести:

1. Екологічні бесіди на такі теми:
 - Природа – наш дім;
 - Про культуру поведження в природі;
 - Фарби природи;
 - Як ми допомагаємо природі;
 - Наш друг – ліс;
 - Ми – друзі природи;
 - Руку дружби – природі;
 - Рослини під нашим захистом;
 - Звірі і птахи узимку;
 - Зелена аптека.
2. Розважальні заходи, такі як: свято Весни, Літа, Осені, Зими; свято птахів; свято Квітів; свято врожаю; вечір екологічної казки; лісовий карнавал;
3. Практичні заходи, такі як:
 - Очищення парку від сушнику;
 - Заготівля кормів для птахів;
 - Дім усім пташкам (виготовлення годівниць і будиночків для птахів);
 - Озеленення класу, школи, вулиці, двору;
 - Агітаційна робота: випуск листівок, стінгазет, фотогазет і плакатів.

Отже, організоване таким чином екологічне виховання допомагає розвитку особистості молодшого школяра, його творчій самореалізації та формуванню в нього екологічної компетентності. З-поміж найбільш ефективних і цікавих для учнів форм організації і проведення занять з метою формування екологічної

компетентності можна назвати різноманітні тренінги, екологічні бесіди, а також практичні та розважальні заходи. Екологічне виховання створене для забезпечення підростаючого покоління знаннями про зв'язок людини з природою.

Список використаної літератури:

1. Бобильова Л.Д., Бобильова О.В. Екологічне виховання молодших школярів / Л.Д. Бобильова, О.В. Бобильова // Початкова школа. - 2003. - №5. - С.64-75.
2. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика: учебник для вузов / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – СПб: Питер, 2000. – С.36.
3. Вишневський О.І. Сучасне українське виховання / О.І. Вишневський – Л., 1996. – С.23.
4. Ігнат'єва О. Сучасна школа і проблема екологічного мислення / В. Ігнат'єва, А. Маджуга, Б. Анарметов // Альма матер. - 2005. - № 8. - С.57.
5. Радченко Т., Кудлай С. Екологічне навчання і виховання молодших школярів / Т. Радченко, С. Кудлай // Початкова школа. – 1997. – №3. – С.14-15.

Хаюк Ангеліна,

студентка 42 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент **Т.С. Гужанова**

**ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Одним із найважливіших, провідних завдань сучасної національної школи є формування здорової особистості, становлення її ціннісних орієнтирів, навчання діяльному ставленню до свого здоров'я та здоров'я інших. На це вказується у багатьох документах та Законах України: «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті», Державній Програмі «Діти України».

Саме у молодшому шкільному віці формуються всі ключові компетентності, які у подальшому формують позицію школяра у суспільстві, його відповідальність, цілеспрямованість, поведінку, навчальні можливості. Однією з таких компетентностей є здоров'язбережувальна.

На жаль, на сьогоднішньому етапі розвитку суспільства ми можемо спостерігати значні зрушення фізичного та психічного здоров'я дітей в гірший бік. Майже 90% дітей мають відхилення у здоров'ї, понад 50% – незадовільну фізичну підготовку. Перш за все, це пов'язано з неправильною організацією навчання та дозвілля в школі, сімейного виховання, недостатнього рівня фізичної активності дітей.

Актуальність та важливість обраної теми окреслена тим, що лише безперервна злагоджена діяльність всіх вчителів може забезпечити формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів молодшого шкільного віку. Звертаючи увагу на недостатню розробленість проблеми в педагогіці, враховуючи її соціальну значущість, актуальність для практичного застосування у загальношкільних навчальних закладах, ми обрали темою нашої статті «Формування у дітей молодшого шкільного віку здоров'язбережувальної компетентності».

Проблемі формування здоров'я була присвячена чимала кількість праць, досліджень в різні часи. Вагомий внесок у дослідження даного питання зробили класики педагогічної науки: А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Так, медичні питання здоров'я були розглянуті в роботах наших сучасників М. Амосова, І. Брехмана, О. Леонтєва та інших учених. Дослідження І. Бега, Л. Божовича, Б. Братуся, О. Запорожця, І. Коцана, Г. Ложкіна та інших спрямовані на розкриття умов психічного здоров'я. Увагу на культуру здоров'я молодого покоління звернули сучасні вчені, такі як Н. Бібік, А. Борисенко, О. Ващенко, Л. Волкова, Н. Коваль, О. Киричук, Н. Коцур, В. Оржихівська, О. Савченко та інші відомі вчені.

Згідно останніх розробок та досліджень, науковців (О. Аксьонову, Т. Бережну, Л. Бойко, І. Волкову, М. Гончаренко, О. Дубровкіну та ін..) хвилює питання розробки та впровадження здоров'яформуючих, здоров'язберігаючих заходів у навчально-виховних закладах. Всі вчені наголошували, що найбільш вагоме місце у збереженні здоров'я займає початкова школа, яка є «стартовим майданчиком» у становленні кожної особистості.

Мета статті – обґрунтувати та проаналізувати особливості розвитку здоров'язбережувальної компетентності у дітей молодшого шкільного віку і форми організації навчально-виховного процесу, спрямовані на розвиток здоров'язбережувальної компетентності.

Найвизначніше місце у процесі здоров'язбереження відводиться освіті.

Початкова освіта – основа шкільного навчання, адже саме на цьому етапі закладається фундамент для формування гармонійно-розвиненої особистості. Завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні.

Базовими поняттями компетентнісного підходу є компетентність (ключові компетентності) та компетенція. Охарактеризуємо їх сутність.

В загальному розумінні компетентність — це майстерність ефективно розв'язувати певні проблеми, які виникають у житті людини, у процесі її діяльності. Це не тільки знання, окремі вміння і навички; вона належить до галузі складних умінь, охоплює та розвиває основні групи особистісних якостей особистості. Також це володіння учнями певними компетенціями [1, с. 86].

Компетенція – це сукупність питань, в яких особистість має бути обізнана, або певна сфера діяльності, знання, уміння, навички, які вона здатна застосовувати у конкретних життєвих ситуаціях.

Існують такі ключові компетентності дітей молодшого шкільного віку:

- вміння вчитися;
- загальнокультурна;
- громадянська;
- здоров'язбережувальна;
- компетентності з ІКТ;
- соціальна.

Одна з ключових компетентностей – це здоров'язбережувальна.

Поняття «здоров'язбережувальна компетентність» в різні часи вченими тлумачилося по-різному. Воно має свої характерні ознаки та особливості, що дозволяє його виділяти та диференціювати на фоні суміжних явищ.

Ми розглядаємо поняття «здоров'язбережувальна компетентність» – як готовність учня інтегровано застосовувати комплекс знань, умінь, навичок та

цінностей для збереження й зміцнення здоров'я – свого та оточуючих, на уроках та в позаурочній діяльності.

У структурі здоров'язберігаючої компетентності науковці виокремлюють три основні компоненти:

- когнітивний (система знань і пізнавальних вмінь);
- особистісний (наявність і прояв рис особистості, зумовлених характером діяльності з формування здорового способу життя свого та інших людей);
- діяльнісний (здатність обґрунтовано виявляти та раціонально застосовувати шляхи і засоби для найбільш ефективного досягнення мети) [2, с. 62-63].

Здоров'язберігаюча компетентність є важливою вимогою успішної професійної діяльності сучасного педагога, який працює в складних умовах (постійні екологічні проблеми, модернізації суспільства, розвиток явищ нездорового способу життя тощо).

Нині в українській освіті акцентовано необхідність формувати і розвивати здоров'язбережувальну компетентність кожного учня та студента, що забезпечує якісно вищий рівень готовності молодій людині до самостійного життя, адже вона, набувши комплексу знань, умінь і навичок, ціннісного ставлення до життя і здоров'я, компетентно зарадити собі у вирішенні різноманітних проблем, пов'язаних зі здоров'ям [4, с. 5-9].

Для цього потрібно розробити дидактичні засади формування здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи. На нашу думку, найдоцільнішими формами організації педагогічного процесу, які допоможуть молодшим школярам розвинути позитивне ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших передусім є:

- уроки фізичної культури, основ здоров'я;
- фізкультурно-оздоровчі заходи (динамічні паузи, фізкультурні хвилинки тощо);
- позакласна (години спілкування, тренінги, подорожі тощо) та позашкільна (спортивні секції, відвідування басейну, гуртки художньої самодіяльності, різні види танців тощо) робота;
- спеціально організовані оздоровчі заходи та процедури, малі форми активного відпочинку.

У нашій роботі ми звертаємо увагу на формування навичок особистої гігієни учнів, проводимо різні профілактичні заходи та бесіди, які допомагають дітям уникати, а також уміти правильно діяти у ситуаціях, які загрожують їхньому здоров'ю: «Профілактика грипу та вірусних захворювань», «Миємо руки», «Загартування» та інші. Наводимо приклади валеологічних диктантів, які можна проводити на уроках основ здоров'я: «Як поводитися на річці», «Як правильно приймати сонячні ванни», «Наша постава», «Предмети особистої гігієни». Навички здоров'язбереження, в першу чергу, формуються на уроках, тому вчителю потрібно на кожному уроці використовувати матеріал, який буде формувати у дітей уміння різних складових здоров'я (соціальної, фізичної, психічної та ін.). Завдання цих уроків сприяють розвитку компетентностей дбайливого ставлення до свого здоров'я, здоров'я людей, що оточують, умінню спілкуватися з рідними, друзями, однокласниками, дбати про їх здоров'я. На уроках і у позакласній роботі пропонуємо використовувати інтерактивні, нетрадиційні форми роботи. А саме: парну і групову роботи, театралізації, ігри, уроки-змагання, бінарні уроки: «Викликаємо служби»,

«Відвідання лікарні», «Потяг «Здоров'я»», «Веселка нашого життя». Надзвичайно важливо вчителю проводити екскурсії, що дає змогу дітям наочно пояснити певні правила здорового способу життя.

Співпраці з батьками, виховній роботі теж відводиться належне місце, тому вчителю необхідно проводити бесіди, розмови з батьками учнів (батьківські збори): «Розвиток соціальної складової здоров'я вашої дитини», «Відпочинок дітей та батьків», «Формуємо здоровий спосіб життя разом».

Отже, формування здоров'язбережувальної компетентності – це цілеспрямований і структурований процес, який охоплює формування мотивації до здоров'язбережувальної діяльності та регулярної рухової активності, засвоєння теоретичних знань і практичних умінь, підвищення фізичної підготовленості та функціональних можливостей.

Ми вважаємо, що перераховані вище форми організації навчально-виховного процесу сприятимуть формуванню здоров'язбережувальної діяльності дітей молодшого шкільного віку, цікавості до здорового способу життя, а відтак і здоров'язбережувальної компетентності.

Список використаної літератури

1. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій освіті : теоретичні засади / Т. М. Байбара // Початкова школа. – 2010. – №8.
2. Гамаюнова А. Н. Компетенция здоров'язбереження в структуре профессиональной компетентности бакалавра психолого-педагогического образования / А. Н. Гамаюнова // Международный журнал экспериментального образования. – 2011. – № 3. – С. 62-63.
3. Гнатюк О.В. Охорона життя і здоров'я учнів 1-4 класів : навчально – методичний посібник / О. В. Гнатюк. – Харків, 1998. – 180 с.
4. Цвек С. Плануванню – системність і наступність / Станіслав Цвек // Фізичне виховання в школі. – 1996. – № 1. – С. 5-16.

Хом'як Анна,
студентка 43 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Навчальний курс «Я у світі», в якому інтегруються суспільствознавчі та природничі знання, володіє великими можливостями для розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Це зумовлено тим, що його вивчення ґрунтується на безпосередніх дитячих спостереженнях за навколишніми явищами та об'єктами природи, елементарних дослідженнях, які проводять учні.

Розвиток пізнавальних інтересів у молодших школярів є умовою розвитку пізнавальних здібностей; зміцнення вмінь і навичок самостійно засвоювати та осмислювати навчальний матеріал; формування основних інтелектуальних умінь, необхідних для оволодіння курсом «Я у світі» в початкових класах. Від того, як відбувається розвиток стійких пізнавальних інтересів учнів, залежить активність і самостійність молодших школярів на уроці, а отже і ефективність усієї роботи вчителя.

Мета статті: розкрити дидактичні умови розвитку пізнавальної активності учнів початкових класів на уроках «Я у світі».

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що різні аспекти проблеми формування пізнавальної активності молодших школярів досліджувались багатьма вченими. Так, питання пізнавальної активності та пізнавального інтересу досліджували такі науковці, як Л. Аристова, Н. Бібік, В. Лозова, П. Підкасистий, І. Харламов, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін. Психологічні аспекти навчання молодших школярів, їх вікові можливості та особливості пізнавальної діяльності висвітлено у працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, Н. Добриніна, Д. Ельконіна, М. Задесенеця, В. Крутецького, О. Леонтьєва, К. Поливанової, С. Рубінштейна, І. Старагіної, С. Тарасової та ін.

Пізнавальна активність, яка зумовлює ефективність пізнавальної діяльності, виявляється у спрямованості та стійкості пізнавальних інтересів [3, с. 79].

Отже, „активність” означає свідоме, вольове, цілеспрямоване виконання розумової чи фізичної роботи, необхідної для оволодіння знаннями, вміннями, охоплюючи користування ними у подальшій навчальній роботі чи практичній діяльності. Це, по суті, готовність (здатність і прагнення) до енергійного, ініціативного оволодіння знаннями, докладання вольових зусиль. Уроки доцільно будувати так, щоб кожен учень почувався дослідником, який самостійно здобуває знання, шукає істину зі своїми однокласниками та з учителем [5, с. 34-35]. Така організація навчання дає змогу максимально активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів на уроках природознавства й забезпечити психологічний комфорт кожної дитини. А звідси бажання вчитися, позитивне ставлення до школи. Пізнавальна активність дитини зумовлюється однією з провідних закономірностей психічного розвитку дитини - індивідуальністю. Якщо навчальний процес відповідає особливостям психічної діяльності кожного учня, тоді створюються сприятливі умови для успішного сприймання і засвоєння матеріалу. Правильно організована робота, увага до кожної дитини сприятиме тому, що розумові сили її розвиватимуться безупинно, а сама вона відчує себе сильною, здібною, цікавою для вчителя і однокласників. Індивідуального підходу потребують усі діти. Кожна дитина – цілий світ, неповторний та незрівнянний, незважаючи на її можливості.

Аналіз педагогічної літератури дає можливість встановити, що зміст навчального матеріалу володіє великими можливостями для розвитку пізнавальної активності. Для пояснення окремих явищ потрібно вчити дітей звертатися до науково – популярної літератури.

Розвитку пізнавальної активності молодших школярів сприяє використання дослідів і спостережень, наочності на уроках. За допомогою наочності активізуються увага, сприймання, пам'ять, мислення; вона стимулює живе, зацікавлене спілкування дітей з приводу побаченого й почутого, викликає асоціативні зв'язки, розширює і уточнює поверхові і неповні уявлення дітей про рослинний світ.

Використання ігор у навчанні допомагає активізувати навчальний процес, розвиває спостережливість дітей, увагу, пам'ять, мислення, збуджує інтерес до навчання. Гра – природна діяльність творчого характеру, через яку дитина пізнає світ і вільно проявляє себе. Дослідження показали, що використання дидактичних ігор природничого змісту дає змогу формувати в них міцні знання, підводити до узагальнень, розвивати мовлення та мислення. Дидактичні ігри можуть включатися на різних етапах уроку як структурний елемент, а може і весь урок

будуватися як сюжетно-рольова гра (урок- мандрівка). Гра не тільки розвиває пам'ять і логічне мислення, а й дає можливість учням глибше вникати в завдання.

Використання ребусів, кросвордів, шарад, анаграм – важливий засіб розвитку інтересу молодших школярів. Вони викликають позитивні емоції учнів, підвищений інтерес до виучуваного, є цікавими формами перевірки засвоєння фактичного матеріалу [6, с. 53-54].

Формування пізнавальної активності — процес тривалий. Він вимагає певних умов і залежить від педагогічного керівництва, від правильного встановлення органічної єдності системи науки, системи пізнання цієї науки та системи її викладання в школі. Це зобов'язує вчителя під час формування пізнавальної активності враховувати характерні особливості навчальної діяльності як об'єкта інтересу учнів, зокрема наявність елементів новизни в змісті навчального матеріалу, функціональний зміст навчальної праці, форми організації навчальної діяльності [1, с. 12].

Головна умова формування пізнавальної активності — це розуміння дитиною змісту і значення виучуваного. Для цього вчитель повинен поставити перед собою педагогічно чітку мету: в чому він повинен сьогодні переконати учнів, як розкрити їм значення даного питання в наш час і в найближчій для дітей перспективі.

Друга важлива умова розвитку активності — це наявність нового, як у змісті виучуваного, так і в самому підході до його розгляду. Не можна повторювати відомі істини на одному й тому самому пізнавальному рівні; треба розширювати горизонти пізнання учнів, вчити відшукувати в добре відомому питанні нове, раніше не відоме, але істотне для глибшого розуміння матеріалу.

Третя умова формування пізнавальної активності — це емоційна привабливість навчання. Треба прагнути, щоб здобути на уроках знання викликали в учнів емоційний відгук, активізували їхні моральні, інтелектуальні та естетичні почуття. Дані спеціальних досліджень показують, що активність учнів формується там, де вчитель не просто подає готові істини, а активізує їхню пізнавальну діяльність, ставить перед потребою знайти відповідь на певне запитання, включає у процес розумового (а іноді й досвідного) пошуку цієї відповіді, у послідовне розв'язання якогось пізнавального завдання.

Четверта умова розвитку пізнавальної активності — це наявність оптимальної системи тренувальних творчих вправ та пізнавальних завдань до відповідної «порції» програмового матеріалу.

Розвитку пізнавальної активності сприяють пізнавальні інтереси учнів, що створюють як внутрішні так і зовнішні сприятливі умови навчання. Пізнавальний інтерес висвітлює об'єктивні цінності навчання, дає навчанню силу, легкість інтенсивність, рухливість, продуктивність діяльності, надає всій навчально-пізнавальній діяльності сприятливий емоційно - інтелектуальний тонус. Навчально-пізнавальну діяльність учнів доцільно будувати в послідовності: цікаво – знаю – вмію.

Таким чином, різні види завдань та вправ, як доводять спостереження дають учням змогу вибірково підходити до об'єктів пізнання (вибирати те, що потрібно зараз), виявляти самостійність і творчість, наполегливість у навчанні. А для вчителя - це одна з можливостей розвивати пізнавальну активність у молодших школярів, бо такий спосіб вивчення програмового матеріалу захоплює не лише інтелектуальну сферу дітей, а й емоційну, підвищує рівень мотивації навчальної

діяльності, суспільний зміст учіння, культуру розумової праці; допомагає виявити можливості стійкої пізнавальної активності школярів на уроках природознавства. В основі активізації навчання лежить інтерес, який дарує радість творчості, радість пізнання, пов'язані з гостротою сприйняття навколишнього світу.

Список використаної літератури:

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: Навч.-метод. посіб. для вчителів початкових класів. – К.: ІЗМН, 1997.
2. Максименко С. Общая психология. – М.: Рефл-бук, 2000. – С. 528.
3. Обухова Л.Ф. Детская возрастная психология: Учебное пособие для студентов вузов. — М.: Педагогическое общество России, 1999. — С. 442.
4. Олешко Н. Активізація навчальної діяльності молодших школярів засобами мистецтва / Н. Олешко, І. Шевчук // Початкова школа. – 2007. – № 2. – С. 25 – 27.
5. Старинська О. Ініціатива як умова активізації пізнавальної діяльності учня // Початкова школа. – 2000. – № 5. – С. 34 – 35.
6. Сухомлин Л. Форми активізації пізнавальної діяльності молодших школярів // Сучасна школа України. – 2009. - № 9. – С. 49 – 60.

Цимбалюк Марія,
студентка 32 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Однією з актуальних проблем на сучасному етапі розвитку педагогічної теорії та практики є активізація навчальної діяльності учнів. Активізація навчальної діяльності – важлива проблема для кожного вчителя, особливо початкової школи. Для молодших школярів навчальна діяльність – особлива форма активності учня, спрямована на зміну самого себе як суб'єкта навчання – стає провідною і набуває характерних особливостей.

Своєрідність навчальної діяльності полягає в тому, що її зміст в основному становлять наукові поняття та зумовлені ними узагальнені способи розв'язання завдань, а її основна мета та головний результат полягає в засвоєнні наукових знань та відповідних їм умінь [1].

Розвиток активності, самостійності, ініціативності, творчого підходу до справи – це вимога самого життя. Пошуки шляхів розвитку активізації пізнавальної діяльності у молодших школярів, розвиток їх пізнавальних здібностей і самостійності – завдання, які покликані вирішувати педагоги, психологи, методисти та вчителі.

Сьогодні, коли інформація стає стратегічним ресурсом розвитку суспільства, впровадження мультимедійних технологій є одним з умов ефективної компетентісно-орієнтовної моделі початкової загальної освіти.

Плануючи сучасний урок «Основи здоров'я» в початковій школі, нами було виділено наступні провідні ідеї [2]:

- Необхідно змінити роль учня в уроці: з пасивного слухача зробити його активним учасником процесу навчання. У цьому випадку відносини між учнем і вчителем змінюються у бік партнерських, а учень з об'єкта педагогічного впливу перетворюється на суб'єкта навчальної діяльності.

- Навчальним планом передбачено лише один урок «Основи здоров'я» в тиждень, що недостатньо для формування навичок безпечної поведінки та різнобічно розвинутої гармонійної особистості. У зв'язку з цим виникає проблема збільшення інтенсивності уроку, його насиченість.

- Існує протиріччя між технологічним середовищем, що оточує дитину в побуті, наявністю високотехнологічних звуко- та відео відтворюючих пристроїв (DVD, mp3-плеєрів, мобільних телефонів, комунікаторів, КПК і т.д.) і технічним забезпеченням освітнього простору школи (зокрема уроку ОЗ). Отже, однією з умов успішного навчання на уроці «Основи здоров'я», безсумнівно, є якість використовуваної комп'ютерної техніки, що дозволяє досягти бажаного результату.

- Однією з найважливіших складових успішного навчання є мотивація учня. Використання сучасних інформаційних технологій на уроках «Основи здоров'я» робить навчання яскравим, таким, що запам'ятовується, цікавим для учня будь-якого віку, формує емоційно позитивне ставлення до предмета.

Технологія мультимедіа орієнтована на інтелектуальний і особистісний розвиток учнів, на формування умінь самостійно здобувати знання, здійснювати різноманітні види інформаційної діяльності, на виховання особистості, яка живе в інформаційному суспільстві. Її відмінність від традиційної сукупності засобів, способів, методів пошуку, обробки та продукування інформації полягає у використанні електронних пристроїв, перш за все, комп'ютера.

Як показує практика, із всіх існуючих технічних засобів навчання комп'ютер найбільш повно задовольняє дидактичним вимогам до засобів навчання, тому що має цілу низку додаткових можливостей, що дозволяють управляти процесом навчання, сприяють підвищенню мотивації до навчання, пізнавальної активності і, в кінцевому рахунку, результативності навчання.

Використання ігрових можливостей комп'ютера в поєднанні з дидактичними можливостями дозволяє забезпечити більш плавний перехід до навчальної діяльності.

У молодшому шкільному віці розвинена мимовільна увага, щостає особливо концентрованою і стійкою, якщо навчальний матеріал відрізняється наочністю, яскравістю, тоді він викликає у школярів емоційний інтерес.

Мультимедіа є ефективною освітньою технологією завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості й інтеграції різних типів навчальної інформації. Так, відмінною рисою мультимедіа є навігаційна структура, що забезпечує інтерактивність – можливість безпосередньої взаємодії з програмним ресурсом. Інтерактивність технологій мультимедіа передбачає «живий» зв'язок між користувачем і програмою, зокрема, за бажанням, можна задати індивідуальний темп роботи в межах програми, установити швидкість подачі матеріалу, кількість повторень тощо. Таке задоволення індивідуальних потреб особистості в навчанні й дозволяє говорити про гнучкість технологій мультимедіа[4].

Інформаційні технології все глибше проникають в життя людини, а інформаційна компетентність все більш визначає рівень освіченості. Саме тому розвивати інформаційну культуру необхідно з початкової школи, адже початкова школа – це фундамент освіти. І від того, яким буде цей фундамент, залежить подальша успішність учня, а потім випускника в сучасному світі. Він повинен вміти самостійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до

мінливих умов життя. Цілком очевидно, що, використовуючи тільки традиційні методи навчання, вирішити цю проблему неможливо.

Використання ІКТ дозволяє поринути в інший світ, побачити його на власні очі. За даними досліджень, в пам'яті залишається 1/4 частина почутого матеріалу, 1/3 частина побаченого, і 1/2 частина побаченого і почутого, 3/4 частини матеріалу, якщо учень залучений в активні дії в процесі навчання [1].

Основне завдання предмету «Основи здоров'я» – вплинути педагогічними методами на свідомість і поведінку учнів шляхом розвитку у них життєвих навичок, сприятливих для здоров'я, безпеки і гармонійного розвитку.

Технологія мультимедіа орієнтована на інтелектуальне і особистісний розвиток учнів, на формування умінь самостійно здобувати знання, здійснювати різноманітні види інформаційної діяльності, на виховання особистості, яка живе в інформаційному суспільстві. Її відмінність від традиційної сукупності засобів, способів, методів пошуку, обробки та продукування інформації полягає у використанні електронних пристроїв, перш за все, комп'ютера.

Як показує практика, із всіх існуючих технічних засобів навчання комп'ютер найбільш повно задовольняє дидактичним вимогам до засобів навчання, тому що має цілу низку додаткових можливостей, що дозволяють управляти процесом навчання, сприяють підвищенню мотивації до навчання, пізнавальної активності і, в кінцевому рахунку, результативності навчання.

Розвиток здібностей учня на уроках «Основи здоров'я» в початковій школі залежить від безлічі факторів. У тому числі і від того, наскільки наочним і зручним для його сприйняття є навчальний матеріал.

Розробляючи самостійно мультимедійні посібники, педагоги приділяють увагу різнокольоровим слайдам, знаючи про вплив кольору на пізнавальну діяльність учнів, враховують вікові особливості, включають в презентації різноманітні відеозаписи, анімаційні моделі.

Навчальний ефект уроків з медіа підтримкою посилений звуковою ілюстрацією, музичним супроводом, анімаційними і звуковими ефектами. Ці ефекти супроводжуються питаннями розвиваючого характеру, які викликають учнів на діалог, коментуючи те, що відбувається. Аналізуючи такі заняття, можна відзначити: високу щільність уроку, інтенсивність зміни видів діяльності учнів.

Уроки з використанням презентаційного матеріалу, мультимедійних посібників, набувають нового забарвлення, проходять емоційно, виразно, в ігровій формі, що в результаті сприяє підвищенню якості засвоєння навчального матеріалу. Щоб застосування мультимедіа на уроках основи здоров'я давало позитивні результати, необхідна правильна організація роботи навчального процесу [3]:

1) комп'ютерні завдання повинні бути складені відповідно до змісту теми уроку, що активізують розумову діяльність і сформулюють навчальну діяльність учнів;

2) використання мультимедіа має сприяти кращому засвоєнню навчального матеріалу, що не відволікатиме учнів від навчальної мети;

3) використання мультимедіа допустимо протягом уроку не більше 10-15 хвилин, тому готуючись до уроку потрібно чітко визначити, на якому етапі кожного конкретного уроку використання комп'ютера буде найбільш ефективним.

Дітям дуже складно знайти відповіді на запитання, але цікаво і вони прагнуть знайти відповіді на всі їхні запитання. Учні із задоволенням беруть участь в різних дослідженнях, проектах.

Дієвим засобом становлення інтересу до дослідницької діяльності стає творче проектування. Головне правильно організувати пізнавальну діяльність учнів, створити сприятливі умови. Тема, обрана для дослідження повинна бути цікавою, коли дитина зацікавлена – краще засвоюється матеріал. Максимальної результативності процесу навчання можна досягти за умови занурення учнів в атмосферу творчого пошуку дослідницької діяльності.

Програма PowerPoint, що входить до пакету Microsoft Office, дозволяє створювати презентації з ефектами анімації окремих об'єктів (тексту, фотографій, малюнків), з звуковим супроводом, демонстрацією та використанням для зміни визначеної послідовності демонстрації слайдів. Програма включає можливості малювання простих об'єктів і внесення змін до малюнків і фотографій, відображення графіків і діаграм.

Використання мультимедіа технологій як метод організації навчально-пізнавальної діяльності володіє не тільки інформативно-навчальним, але й мотиваційним впливом.

В даний час предмету «Основи здоров'я» приділяється величезне значення. Таким чином, за допомогою ІКТ вчителі даного навчального предмету формують творчий підхід до вивчення предмету, підвищують рівень знань дітей, а також формують навички безпечного і здорового способу життя.

Список використаної літератури:

1. Борисенюк Н.В./Использование мультимедиа технологий, как средство повышения познавательной активности студентов на уроках ОБЖ и БЖ/ г. Черногоorsk
2. Воробець В.І //Використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках основ здоров'я для розвитку пізнавальної активності молодших школярів/ Воробець В.І.:// Борщівський навчально – виховний комплекс „ ЗНЗ I-III ступенів №3 – гімназія ім. Р. Андріяшика ” 2016
3. Міщенко О.А. Види мультимедійних засобів навчання/ Педагогічні науки / Стратегічні напрями реформи системи освіти. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна, http://www.rusnauka.com/25_DN_2008/Pedagogica/28714.doc.htm.
4. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів/Авторська колегія за ред. Ю.І. Машбиця. – К.: ІЗМН, 2010. – 217с.

Чипорнюк Віталій,
студент 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

РОЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність теми зумовлена тим, що фізичне виховання та заняттях фізичною культурою відіграють важливу роль у підготовці всебічно розвиненої людини. Сучасний темп життя ставить вимогу з молоду дбати про своє фізичне вдосконалення, мати знання в галузі особистої та суспільної гігієни, вести

здоровий спосіб життя, самостійно і систематично займатися фізичними вправами.

Фізичне виховання є головним напрямом впровадження фізичної культури і становить органічну частину загального виховання, покликано забезпечувати розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей та професійно-прикладних навичок людини, особливо коли йде мова про молодших школярів.

З розвитком суспільства, зміною світоглядів, незмінним залишається актуальність піклування держави про здоров'я нації. Відповідно до статті 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»; «Фізична культура» – це складова загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток моральних, вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості.

Окремим аспектам формування фізичної культури підростаючих поколінь присвятили свої дослідження вітчизняні та зарубіжні вчені. Так, використання народних ігор і традицій у фізичному вихованні учнів аналізується у дослідженнях Г. Воробей, О. Воропай, В. Дедюліна, Л. Єфімова, В. Левків, А. Цьось; методологічні основи фізичного виховання учнів розглядаються у працях А. Борисенка, Б. Ведмеденко, А. Дубогай, П. Дуркіна, Б. Шияна; проблему навчання фізичних вправ учнів досліджували В. Ареф'єв, В. Столітенко; психолого-педагогічне обґрунтування процесу фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку розкривається у працях Л. Божович, Є. Вільчковського, В. Койносова, Н. Хоменко; шляхи покращення процесу фізичного виховання учнів висвітлені у дослідженнях В. Бальсевич, М. Горобеня, В. Рощенко та ін.

Фізичне виховання шляхом проведення обов'язкових занять здійснюється в шкільних виховних, середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних та вищих навчальних закладах відповідно до навчальних програм.

Фізичне виховання школярів, як і виховання школярів різних вікових категорій – важливе завдання на шляху розвитку фізично активної особистості.

Фізичне виховання молодших школярів має свої особливості на відміну від фізичного виховання школярів старшого віку. Однак воно ґрунтується на загальних засадах фізичного виховання.

Однак, незважаючи на такий широкий спектр досліджень, проблема формування особистої фізичної культури школярів вивчена недостатньо, що не дозволяє належним чином здійснювати процес фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Особистість — соціальна характеристика людини, яка вказує на ті її якості, що формуються під впливом суспільних відносин, спілкування з іншими людьми. Як особистість людина формується у соціальній системі шляхом цілеспрямованого й продуманого виховання. За М. Монтессорі, особистістю є лише та людина, яка ставиться певним чином до оточуючого середовища, свідомо встановлює це своє ставлення так, що воно проявляється в усьому її існуванні. Особистість – це конкретна людина як суб'єкт перетворення світу на основі його пізнання, переживання та ставлення до нього.

Особистість – це такий індивід, який є суб'єктом життєдіяльності, може усвідомлено виконувати соціальні функції і ролі. Особистість - складне психічне утворення, яке являє собою інтегральний психологічний потенціал, що реалізується в переживаннях і діях. Особистість – це людина, яка досягла певного,

досить високого рівня свого психічного розвитку. Особистість – несхожа на інших людина, що має духовні, фізичні, розумові, емоційні властивості.

Особистість - це сукупність різних рис та вад характеру, що роблять людину унікальною, несхожою на всіх інших. Вона містить у собі не тільки духовні властивості, але й фізичні, розумові, емоційні і соціальні, а також відбиває властивості, уроджені або обумовлені навколишнім середовищем.

Фізичний розвиток безпосередньо впливає на самооцінку і погляди дитини. Фізичні здібності і вродлива зовнішність є запорукою успіху підростаючої дитини в складному світі. Розумовий розвиток відіграє головну роль у розвитку інтересів, поглядів і інтелектуальних здібностей дитини.

Емоційний розвиток є також невід'ємною частиною, оскільки любов батьків або її відсутність на довгий час залишає відбиток на особистості дитини. Підростаюча дитина піддається також зовнішньому емоційному впливу. Гнів, біль, смуток, радість, сум, сміх, лемент, шепіт тощо – усе це створює навколишню атмосферу і визначає поведінку дитини.

Велике значення має й соціальний розвиток, і перш за все розвиток здатності до спілкування, що є надзвичайно важливим не лише для дитини, а й для дорослої людини. І, нарешті, слід пам'ятати про те, що у дітей є певні духовні потреби про які, на жаль, батьки дуже часто забувають або на які не звертають уваги.

Мета виховання реалізується за допомогою змісту загальної освіти та змісту виховання у взаємодії. Зміст загальної освіти як сукупність знань, умінь і навичок які необхідні для кожної дорослої людини визначає завдання фізичного виховання, які зумовлені об'єктивною необхідністю сучасного розвитку.

У процесі розвитку людини великого значення набувають біологічні та соціальні фактори як основні передумови виховання фізичних якостей молодших школярів. Основною концепцією взаємозв'язку розвитку особистості з вихованням та навчанням виступає теорія Л.Виготського, П.Блонського, С.Костюка [1; 4; 3], згідно з якою розвиток дитини з самого початку визначається вихованням та навчанням.

Основною умовою розвитку особистості виступає діяльність, основи якої розроблені в наукових дослідженнях А.Леонтьєва, С.Рубінштейна, А.Запорожця, Д. Ельконіна та ін. [3].

На підставі цього ми можемо зробити узагальнення, що виховання фізичних якостей школярів повинно проходити у зв'язку з освітою, коли в процесі навчання особистість по справжньому освічується, тобто розкриває в собі розумові, моральні та фізичні якості. З огляду на це зазначаємо, що у шкільній програмі з фізичної культури для учнів 5-12 класів [2, с. 3-5] виховання фізичних якостей виступає першочерговою задачею уроків фізичної культури. Такі глобальні завдання, які окреслюються шкільною програмою з фізичної культури для учнів основної та старшої школи, можуть бути успішно реалізовані за умови формування в учнів індивідуальних ціннісних орієнтацій на заняття фізичними вправами, зміцнення здоров'я, задоволення соціально значимих і особистісно орієнтованих потреб.

Цілком зрозуміло, що фізичне виховання спрямовано на оптимізацію фізичного розвитку людини, а також на вдосконалення фізичних якостей у єдності з вихованням духовних та моральних якостей, підготовкою кожного члена суспільства до плідної діяльності у різних сферах.

З огляду на це відмічаємо велике значення всебічного виховання фізичних якостей для школярів. Це як базовий шар на якому проходить цілеспрямована рухова діяльність у різних сферах життєдіяльності, проходить вдосконалення тілобудови, гармонійний та пропорційний розвиток м'язової маси всіх частин тіла, сприяння вихованню правильної постави та забезпечення тілесної краси.

Це надає нам можливості зробити теоретичне узагальнення, згідно з яким виховання фізичних якостей школярів, яке найбільш оптимально проходить тільки в процесі фізичного виховання, має бути доцільним та комплексним у зв'язку з розвитком особистості школяра на рівні формування цінностей, потреб, інтересів, мотивів у своєму подальшому професійному самовизначенні.

Теоретичний аналіз педагогічних аспектів виховання фізичних якостей школярів надав нам змогу визначити, що у процесі фізичного розвитку людини великого значення набувають біологічні та соціальні фактори як основні передумови виховання фізичних якостей підрастаючого покоління.

Найвищою метою виховання виступає всебічний гармонійний розвиток особистості який передбачає формування у людини певних якостей відповідно до вимог морального, розумового, фізичного, трудового й естетичного виховання, а гармонійність виступає основою узгодження поєднання, єдності цих якостей, їх взаємодоповнення і взаємозбагачення.

Найбільш оптимально виховання фізичних якостей школярів проходить в процесі фізичного виховання у комплексі з розвитком особистості школяра на рівні формування потреб, інтересів, мотивів бути здоровим, працездатним, красивим, що цілком відповідає основній меті всебічного та гармонійного розвитку особистості.

Виховання фізичних якостей школярів проходить у зв'язку з освітою, коли в процесі навчання особистість по справжньому освітується, а розвиток фізичних якостей набуває для кожного учня особистісної цінності, як складника образу «Я» за умови формування в учнів індивідуальних ціннісних орієнтацій на заняття фізичними вправами, задоволення соціально значимих і особистісно орієнтованих потреб.

Виховання фізичних якостей проходить на підставі загально педагогічних та специфічних принципів. При визначенні принципів виховання фізичних якостей домінуючим є вплив фізичних навантажень на фізичний стан організму.

Список використаної літератури

1. Ведмеденко Б.Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобами фізичної культури. — К.: Либідь, 1993.- 114с.
2. Войнар Ю. Профессионализм в сферезфической культуры и его формирование в современных условиях. - Санкт-Петербург, 2002. - 200 с.
3. Кліщевська Я.А. Диференційований підхід до розвитку творчих здібностей на уроках фізичної культури з урахуванням вікових та статевих особливостей дітей // Матеріали з досвіду педагогічної діяльності// Наук-метод. жур.- Х.:Основа, 2006.- №10. –С.20-27.
4. Михайлова Н.В. Каксформироватьинтерес к физическойкультуре // Физическая культура в школе. – 2005. – № 6. – С. 10 – 16.

Чуфин Ольга,
студентка 31 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТРАХАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Психологічне здоров'я дітей залежить від соціально-економічних, екологічних, культурних, психологічних і багатьох інших факторів. Дитина як найчутливіша частина соціуму піддається різноманітним негативним впливам.

На перших етапах реформи освіти в Україні з'явилося безліч освітніх установ нового типу (гімназії, ліцей, коледж), які відрізнялися від традиційних шкіл підвищеними вимогами до учнів, високим навчальним навантаженням та іншими особливостями, що викликало велику кількість психосоматичних порушень, головним чином у молодших школярів, в основі яких, поряд зі стресом, лежать ті або інші страхи. Дитині XXI століття доводиться боротися з такими страхами, яких не випробували її однолітки XX століття: їх викликають, зокрема, сюжети фільмів жахів, персонажі комп'ютерних ігор, серійні вбивці, бойовики зі сценами насильства й убивствами, щоденні повідомлення про терористичні акти в засобах масової інформації.

Актуальність проблеми визначається ще й тим, що з віком у дітей змінюються мотиви поведінки, відношення до навколишнього світу, дорослих, однолітків. І від того, чи зможуть батьки й педагоги помітити ці зміни, зрозуміти, що відбувається з дитиною, і відповідно до цього перебудувати свої відносини, буде залежати той позитивний емоційний контакт, який є основою нервово-психічного здоров'я дитини.

Мета статті полягає в з'ясуванні сутності дитячих страхів та визначенні способів їх корекції.

Проблему психокорекції страху досліджували О.І. Захаров, В.Н. Карандашев, В.І. Дубровіна, Т.М. Грабенко, В.С. Мухіна та ін.

О.І. Захаров виділив такі фактори виникнення страхів:

- наявність страхів у батьків, головним чином у матері;
- тривожність у відношенні з дитиною, надлишковий захист її від небезпеки й ізоляція від спілкування з однолітками;
- занадто рання раціоналізація почуттів дитини, обумовлена надмірною принциповістю батьків або їх емоційним неприйняттям дітей;
- велика кількість заборон з боку батька тієї ж статі або повне надання свободи дитині батьком іншої статі, а також численні нереалізовані погрози всіх дорослих у родині;
- відсутність можливості для ролівої ідентифікації з батьком тієї ж статі, переважно в хлопчиків, що створює проблеми в спілкуванні з однолітками й невпевненість у собі;
- конфліктні відносини між батьками в родині;
- психічні травми типу переляку, що загострюють вікову чутливість дітей до тем або інших страхів;
- психічне зараження страхами в процесі спілкування з однолітками й дорослими.

Як проявляється страх? На думку О.І. Захарова, іноді прояви страху очевидні – жах, зціпеніння, розгубленість, плач, втеча. Зовнішніми проявами страху можуть слугувати бентеження та сором'язливість при спілкуванні. Дитина ніяковіє, не знаходить потрібних слів для відповіді, говорить невизначним, тремтячим голосом, часто замовкає зовсім. Погляд при цьому відсутній, вираз обличчя – переляканий.

Дитина одночасно робить багато зайвих рухів, переминається з ноги на ногу, поправляє без кінця одяг, волосся, кліпає очима, або навпаки стає нерухомою та скутою. Внутрішньо вона відчуває, що всередині все «опускається», холодне. Тіло стає важким, ноги ватяними, у роті пересихає, дихання перехоплює, щемить в області серця, долоні стають вологими та все немовби «обливається холодним потом». Страх спотворює й мислення, яке стає все швидшим, хаотичним, або навпаки млявим, загальмованим. В обох випадках воно втрачає гнучкість, стає скутим нескінченними побоюваннями, передчуттями та сумнівами. Другорядні деталі займають місце головних, а саме сприйняття світу позбавляється цілісності й безпосередності. Через постійно наростаючу емоційну напруженість і страху здаватися смішним, зробити щось не те й не так як потрібно, зменшується пізнавальна активність, допитливість, цікавість. Усе нове, невідоме сприймається з певною часткою настороженості й недовіри, а поведінка приймає пасивний і надмірно обережний характер [3].

Отже, ми бачимо, що страх віддзеркалюється майже на всіх сферах життєдіяльності дитини, помітно погіршуючи її самопочуття та ускладнюючи стосунки із оточуючими. Він наповнює всі почуття тривожним забарвленням. Наслідки страхів дуже різноманітні, але в молодшому шкільному віці найбільш успішно піддаються психологічному втручанню, адже поки що вони більш зумовлені емоціями, ніж характером, і багато в чому носять віковий перехідний характер. Головне завдання батьків та вчителів на цьому етапі скоригувати або повністю виключити страх із життя дитини.

Т.Д. Зінкевич-Євстигнеєва подає таке визначення психологічної корекції: «це певна форма психолого-педагогічної діяльності щодо виправлення таких особливостей психічного розвитку, які за прийнятою у віковій психології системою критеріїв не відповідають «оптимальній» моделі цього розвитку, нормі, або віковому орієнтиру, як ідеальному варіанту розвитку дитини на тій чи іншій ступені онтогенезу» [1]. Основна мета психокорекційної роботи – це сприяння повноцінному психічному і особистісному розвитку дитини. Основне завдання психокорекційної роботи – це психолого-педагогічна корекція відхилень у психічному розвитку дитини на основі створення оптимальних психолого-педагогічних умов для розвитку особистості [2]. Головне не дитину «коригувати» згідно з певною системою, а саму цю систему скоригувати у тому напрямку, щоб вона забезпечувала високий рівень усунення проблем у розвитку.

Серед основних методів корекційної роботи виділяють наступні:

1. Ігротерапія – дитинство невід’ємне від гри, адже гра є провідним видом діяльності молодшого школярика. В. С. Мухіна у своїх дослідженнях про вплив гри на розвиток особистості дитини зазначила, що через гру вона знайомиться з поведінкою та взаємовідносинами дорослих людей, які стають зразком для власної поведінки, та набуває основних навичок спілкування. Гра дитини – це символічна мова для її самовираження, і саме гра може нам відкрити, через що дитина переживає та як вона реагує на ці переживання. Нерідко, це єдиний шлях допомоги діткам, які не можуть передати свої емоційні переживання словами.

2. Арт-терапія – це такий вид діагностики та корекції нервових розладів за допомогою малювання, прослуховування музики, ліплення та інших видів творчості. При арт-терапії корекційна робота проводиться з особистісним ставленням дитини до страху та з причинами, що створюють цей страх. Малюнок, аплікація є безпечним засобом розрядити напругу, яка накопичується в дитини зі

страхом. За допомогою малюнка, аплікації можна з'ясувати думки та почуття, які дитина звикла придушувати.

Дитині пропонують методику «Розправитися зі страхом», де вона повинна намалювати те, чого вона боїться найбільше всього. Після цього пропонується подолати страх: зім'яти малюнок, порізати його або замалювати іншою фарбою.

Далі необхідно запропонувати методику «Мені не страшно», де дитина повинна намалювати свій страх так, нібито вона його зовсім не боїться. Наприклад, дитина малює собаку, яку вона веде на повідку. При цьому бажано щоб дитини приговорювала «Собака хороша, добра, вона – мій друг»

Ще одним цікавим засобом корекційної роботи є методика « Намалювати амулет». Дитині пропонується намалювати або зробити із підручних засобів амулет для захисту від страху. Психотерапевт повинен розпитати дитину: «Як діє твій амулет? Які властивості він має? Як він допоможе впоратися тобі зі страхом?».

Завершальним етапом, як і в ігротерапії, є обговорення з дитиною змін, які відбулися, або ж не відбулися з нею.

3. Казкотерапія – це напрям практичної психології, при якому для досягнення терапевтичного ефекту використовуються придумані історії, казки.

Основною методикою казкотерапії в роботі зі страхом молодшого школяра є «Казка про страх», де дитина самостійно придумує та розповідає різні історії, пов'язані зі своїм страхом. Наступною пропонується методика «Завершення казки». Дитині пропонується завершити казку за вказаним початком. Вона починає розуміти, що казкові персонажі – це вигадка, і їх можна зробити такими як вона сама хоче, тобто добрими, смішними, і зовсім не страшними [9].

Для усунення дитячих страхів недостатньо лише допомоги спеціалістів. З метою профілактики дуже важливо проводити роботу з батьками дитини, оскільки більшість страхів дитина «виносить» із сім'ї. Для профілактики страхів слід заохочувати батьків, адже головним чином у цьому віці на дитину впливають саме вони. По перше, батькам потрібно створити довірливе ставлення в родині, бо дитині дуже важливо знати, що вона може поділитися своїми переживаннями. Треба намагатися зрозуміти дитину, не відштовхувати її, навіть якщо її страх здається незначним. По друге, батькам необхідно переглянути свої вимоги до дитини, звернувши увагу на те, чи не дуже їх запити перевищують реальні можливості дитини. Корисним буде розповісти дитині, як ви самі, або хтось із ваших близьких, чогось боялися, та як ви подолали цей страх, адже тоді дитина не буде почувати себе самотньою у своїх переживаннях, та знайде в обличчі батьків надійну підтримку та опору.

Отже, щоб дитина у майбутньому була психічно здоровою, потрібно вже зараз всі сили спрямовувати на подолання її страхів та не залишати цю проблему поза увагою батьків та вчителів. І як результат, ми отримаємо свідомого громадянина нашої держави.

Список використаної літератури:

1. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Практикум по креативной терапии [Текст]: учеб. пособие / Зинкевич-Евстигнеева Т.Д., Грабенко Т.М. –СПб. : Речь, 2003. – 400 с.
2. Психокоррекционная и развивающая работа с детьми: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / И В. Дубровина, А.Д. Андреева, Е.Е. Данилова, Т.В. Вохмянина; Под ред. И.В. Дубровиной. – М.: Издательский центр «Академия», 1998. – 160с.

3. Захаров А.И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка / А.И. Захаров. – М.: Просвещение, 1993. – 115 с.
4. Карандашев В.Н. (Виктор Николаевич). Жить без страха смерти. – 2-е изд., испр. и доп., науч.- попул. – М. : Смысл : Академический проект, 1999. – 335 с.

Шавурська Анжеліка,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Н.А. Басюк**

НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У зв'язку з нестійкістю соціального стану в перехідний період у розвитку держави до громадянського суспільства порушуються підвалини моральності. Відсутність механізму законів вимагає пильної уваги до морального виховання на основі народних традицій.

Видатні педагоги минулого багато уваги приділяли вивченню педагогічних поглядів народу і його педагогічного досвіду.

Взаємодія народної педагогіки, народного виховання найвиразніше простежується у творчій спадщині великих педагогів. Особливо повчальними і значущими в цьому відношенні є досвід та ідеї Я.А. Коменського і геніальних продовжувачів його справи - К.Д. Ушинського, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського.

Педагогіка ще понад сто років тому відгукувалася про казки не тільки як про виховний і освітній матеріал, але і як про педагогічний засіб, метод. Так, безіменний автор статті "Виховне значення казки" (1894) визнає, що "якщо дітям повторювати хоч тисячу разів одну й ту ж моральну сентенцію, вона для них все ж таки залишиться мертвою буквою, але якщо розповісти їм казку, сповнену тією ж думкою, - дитина буде схвильована і вражена нею" [5, с.47].

Вся самовіддана діяльність Я.А. Коменського визначалася бажанням допомогти своєму народові в його прагненні до світлого майбутнього. Йому дуже дорогі народні традиції та звичаї, він печеться про те, щоб народ мав добрих і мудрих правителів, "пов'язаних зі своїми підданими узами крові" [5, с.13]. Я. А. Коменський домагався того, щоб учителі дітей народу були справді народними. Перша і головна вимога до них - вивчати, любити усну творчість народу.

Про високу оцінку педагогічних традицій народу можна судити і за змістом освіти, який Я.А. Коменський пропонував для пансофічної школи. На його думку, учням слід пропонувати розповіді на моральні теми, які можуть бути запозичені з усної народної творчості, вивчати звичаї народу.

К.Д. Ушинський вважав, що система виховання породжується історією народу, його потребами і побутом, його матеріальною і духовною культурою, вона не може існувати поза вирішенням гострих соціальних проблем [5, с.15].

Прекрасно знаючи звичаї, обряди, традиції рідного народу, К.Д. Ушинський глибоко проникав у його духовне життя. У полі його зору були всі сфери духовного життя слов'янських народів, він захоплювався наступністю і спільністю їх культур.

Опора на досконалі знання істотних рис духовного життя багатьох народів - один з основоположних принципів педагогічної системи К.Д. Ушинського, вільної і національної обмеженості і має, тому величезну притягальну силу.

А.С. Макаренко закликає до критичного відбору народних традицій. Він не міг допустити зневажливого ставлення до багатств природи й народної душі.

Послідовне проведення принципу народності в системі виховання А.С. Макаренка виключає як б не було диктаторство, бо не може бути тоталітарною педагогіка великого народу, народу-героя, народу – творця і поставлена на службу народу - такою може бути педагогіка, яка виросла з народної [5, с.20].

Педагог стверджує величезне значення народної педагогіки в нових умовах. Він закликає уважно вивчати не тільки колективний педагогічний досвід народу, але і чуйно прислухатися до голосу талановитих педагогів із середовища трудового народу. При цьому ніяка наука не в змозі змагатися з педагогічним генієм народу, особистості, нові якості поведінки; головним достоїнством, головною якістю громадянина він вважає єдність, з якого виникає нова духовна спільність людей.

Духовне багатство особистості, як вважає В.О. Сухомлинський, - це, перш за все, частина духовного багатства нації. Педагог рішучим чином вимагає самого дбайливого ставлення до духовних скарбів народу, вирішальними з яких він вважає традиції виховання підростаючих поколінь [5, с.21].

В останніх книгах В.О. Сухомлинського, в усіх його останніх статтях червоною ниткою проходить думка про необхідність відродження прогресивних педагогічних традицій народу, про широке впровадження їх у сім'ю і школу. Він розповідає дітям казки, разом з ними співає народні пісні, організовує проведення народних свят.

Казка - благодатне і незамінне джерело виховання любові до Батьківщини. Патріотична ідея казки - в глибині її змісту, створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття, доносять до серця і розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже тому, що вона - творіння народу. Здається, що казка побудована на чисто "побутовому" сюжеті: дідусь і бабуся посадили ріпку ..., дідусь вирішив обдурити вовка, зробив солом'яного бичка ..., але кожне слово цієї казки - як найтонший штрих на безсмертній фресці, в кожному слові, в кожному образі - гра творчих сил народного духу. Казка - це духовні багатства народної культури, пізнаючи які, дитина пізнає серцем рідний народ.

На думку О.Ю. Бріциної, в українському казковому фонді найбільшу і найцікавішу групу становлять соціально-побутові казки, які відбивають принципи народної моралі в уявленнях про добро й зло, правду, щастя тощо. Ці казки носять гумористично-викривальний характер: у багатьох казках викривається жадібність, скупість, лицемірство, брехливість. Персонажі тут цілком реалістичні, вони в конкретних звичайнісіньких умовах змагаються у розумі, спритності, дотепності, проте в цих казках теж зустрічається елемент вигадки. Умовність вигадки зумовлює ігровий ритм оповіді, просту але динамічну композицію: коротка експозиція, зав'язка й стрімкість розвинутої дії, де мотив сконденсовано, лексично і сюжетно, на головній ідеї - моральній, фізичній, розумовій перевазі позитивного героя над злотворцем [1, с.123]. Ці змістові характеристики підтверджують актуальність казок цього жанру, як засобу виховного морального впливу на особистість. У виховному аспекті важливим є використання чарівних казок

(фантастично - героїчних), назва яких свідчить, що вони на відміну від побутових казок та казок про тварин, тісно пов'язані з фантастикою. Але чарівні казки аж ніяк не позбавлені "об'єктивного реалістичного змісту", сюжети чарівних казок будуються на ланцюгу дивовищ, а вигадка має чарівно-фантастичний характер. Провідними героями у казках цього жанру виступають могутні велетні-визволителі (наприклад, Кирило Кожум'яка) або непоказні малолітки, що втілюють у собі фізичну й духовну силу (наприклад, Котигорошко). Чарівні казки надзвичайно мальовничі, що підсилює їх емоційну насиченість. Та все ж, як і в казці загалом, у чарівних казках описи краєвиду стислі, саме завдяки емоційності ці казки легко сприймаються дітьми, емоційність яких є важливим показником розвитку характеристики героїв лаконічні й зводяться до визначення найтиповіших їх рис, часто зустрічаються постійні стилістичні формули типу ремарки "як водиться", "в давнину завжди так було" тощо, що теж є важливим фактором на користь використання їх у вихованні дітей. Фантастично-героїчні казки захоплюють дітей, їх героїчний пафос виховує їх, формує уявлення про добре і погане.

Дитині властиві образність і конкретність мислення, вона оперує наочними образами й конкретними поняттями, а не абстракціями. Тому казка, що подає дітям ідею у конкретних фактах і динамічних подіях, яскраво і виразно визначає мораль, є зрозумілою. Дитяче бачення світу, образ мислення та жанрова специфіка казки характеризується подібністю у своєму тяжінні до протиставлень і полярностей (Н.С. Карпінська). Казкові образи не добрі і злі водночас, як це буває у реальному житті, а бувають лише позитивними, або навпаки, різко негативними, і цей аспект казки поріднює її з дитячим світом, адже дитячі оцінки та моральні уявлення також не мають відтінків і напівтонів, не припускають компромісів: якщо змії - злотворець, то в уяві дітей він не тільки жорстокий, ненажерливий, зрадливий, але й огидний зовні. Таким чином, в казці протистоять лише неабиякі сильні й дуже слабкі; неймовірно сміливі й нестерпно боязкі герої. Художня цілісність казкових образів простежується у найтіснішому органічному зв'язку зовнішнього вигляду персонажа з його «характером», вчинками, мотивами поведінки, тобто казка не припускає і не прощає своїм героям дій, які не відповідають його образу. Ясна й нескладна характеристика позитивних та негативних героїв допомагає дітям розібратися у сутності конфлікту, що відбувся між ними, визначити своє ставлення до них, дати адекватну оцінку їх поведінці. В світі казок дитина реалізує свої великі й маленькі мрії: слухаючи казку або розповідаючи свій власний твір, малюк співчуває та об'єктивує свої неусвідомлені бажання, прагнення, які не завжди реалізуються у реальному житті, здійснюються у казці. Слушним для нашого дослідження є і той факт, що у формі, своєрідності структури казки враховані особливості уваги дитини (нестійкість, короткочасність, часте відволікання, мимовільність, нездатність швидкої мобілізації на певний вид розуміння праці). На думку Н.С. Карпінської, гострий сюжет, пригоди, перетворення викликають сильне враження і не дають увазі дітей згаснути; обов'язкова кінцівка повертає дитину в реальну дійсність; зрозуміла, яскрава, виразна мова казки, влучні порівняння, дотепні вислови дітьми вмиль запам'ятовуються [3, с.176]. Аналіз психологічних досліджень дав змогу зазначити наполегливість, з якою діти вимагають повторити вже знайому казку з тими ж деталями, без найменших змін дрібниць, навіть інтонацій у ході оповіді,

припускаємо, що ця стереотипність поведінки дає дитині впевненість у тому, що і цього разу все скінчиться добре.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що діти здатні швидко й правильно усвідомлювати та мотивувати своє ставлення до героїв, зіставляти вчинки персонажів та їх якості з власним досвідом, саме зіставлення поведінки своєї та товаришів аналогічно казці свідчить про свідомий характер моральних оцінок вчинків героїв українських казок. Педагогічні скарби народу далеко не вичерпали себе. Більш того, вони будуть постійно зростати. У цьому безсмертя людства. У цьому – вічність виховання, що символізує вічність руху людства до свого духовного і морального прогресу.

Список використаної літератури:

1. Сухомлинський В. О. Рідне слово / Вибрані твори: У 5-ти т. - К.: Рад.шк., 1977. - Т. 3. - 670 с.
2. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. - К.: Рад.школа, 1949.
3. Бріцина О. Ю. Українська народна казка. - К.: Наук.думка, 1989. - С. 21.
4. www.wikipedia.com
5. www.ukrkazka.com

Шатонська Наталія,

студентка 42 групи

навчально- наукового інституту педагогіки

АУДІОВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Одним із основних напрямів компетентісно орієнтованого навчання є формування мовленнєвої компетентності школярів, яка полягає у здатності слухати, сприймати й відтворювати інформацію, читати і розуміти текст, вести діалог, брати участь у дискусіях, переконувати і відстоювати свою точку зору, висловлювати власні думки, міркування, погляди в усній і письмовій формах.

Загальна проблема розвитку мовлення дітей здавна вважається однією з найактуальніших у психології та педагогіці. У методичній літературі цій проблемі присвячена велика кількість спеціальних праць і відведене значне місце в дослідженнях, зв'язаних з розвитком мислення дітей.

Мовленнєвий розвиток дитини є досить широким поняттям, яке охоплює рівень сформованості звуковимови, його відповідності загальноприйнятим орфоепічним нормам української мови, обсягу словникового запасу і граматичну організацію мовлення. Мовлення учнів розвивається, якщо вони набувають здатності розуміти лексичне і граматичне значення слова, словосполучення, речення.

Проблемі формування та розвитку аудіативних вмінь і навичок приділено належну увагу в дослідженнях відомих психологів психолінгвістів (В.О. Артемова, Б.Ф. Баєва, Б.В. Біляєва, Л.В. Бондарко, М.І. Жинкіна, І.О. Зимньої, В.П. Зінченка, Г.С. Костюка, О.О. Долобан, О.О. Леонтєва, Л.М. Проколієнко, І.О. Синиці та ін.) і методистів (І.П. Гудзик, Г.М. Іваницької, Г.В. Колосніциної, Б.Б. Коссова, З.А. Кочкиної, Т.О. Ладигенської, М.Р. Львова, Н.В. Правова, Н.С. Ожегової, Є.І. Пасова, М.Д. Рибаківа та ін.) [1].

На думку О.О. Доломан, мовленнєвий розвиток молодших школярів забезпечується в процесі слухання і розуміння усних висловлювань, що

передбачає сприймання потоку звуків, слів, речень та усвідомлення їх значень, розуміння загального змісту, визначення в ньому цікавого, важливого, головного, а також менш важливого і другорядного [2].

Н.В. Правова визначає вміння слухати і розуміти усне мовлення як «надзвичайно важливим для формування та розвитку навичок мовленнєвої діяльності. Уточнення і розвиток слухового сприймання і мовного слуху в добукарний період є основою для засвоєння звуків. Учні навчаються розрізняти звуки довкілля, мовленнєві одиниці (звуки, слова, речення), інтонацію та гучність голосу» [4, с.35].

Аудіювання – це розуміння сприйнятого на слух мовлення. Визначальними рисами аудіювання вважаються такі:

1. За характером мовленнєвого спілкування аудіювання, як і говоріння, відноситься до видів мовленнєвої діяльності, що реалізують усне безпосереднє спілкування.

2. За своєю роллю у процесі спілкування аудіювання є реактивним видом мовленнєвої діяльності, так само, як і читання.

3. За спрямованістю на прийом і видачу мовленнєвої інформації аудіювання, як і читання, є рецептивним видом мовленнєвої діяльності.

4. Форма перебігу процесу аудіювання – це форма внутрішня, невиражена, на відміну від говоріння і письма, які актуалізуються у зовнішньому плані. Предметом аудіювання є чужа думка, яка закодована в аудіотексті і яку належить розпізнати.

5. Продуктом аудіювання є умовивід, результатом – розуміння сприйнятого смислового змісту і власна мовленнєва та немовленнєва поведінка.

Аудіювання є комплексною мовленнєвою розумовою діяльністю. Воно базується на природній здатності, яка удосконалюється у процесі індивідуального розвитку людини і дає їй можливість розуміти інформацію в акустичному коді, накопичувати її в пам'яті [1].

Вміти слухати означає одночасно розуміти і запам'ятовувати інформацію, визначати головне і другорядне, мати своє ставлення до прослуханого. Таке вміння тісно пов'язане з вмінням відповідати на запитання вчителя.

Уміння міркувати - це вміння пов'язувати між собою різні знання, щоб мати змогу переказати текст, змінивши особу, від якої ведеться розповідь; скласти задачу, обернену даній; змінити умову задачі, залишивши запитання; на встановлення закономірностей; визначення причинності описаних подій; висловлення своїх міркувань щодо прочитаного; складання задач за загальними характеристиками даних, за виразом, за поданим запитанням; добір слів, близьких за значенням; відгадування загадок, ребусів, кросвордів тощо.

З огляду на значущість розвитку усного мовлення на уроках рідної мови сучасної початкової школи, згідно з Державним стандартом початкової освіти і навчальній програмі з української мови для 1-4 класів, визначено основну змістову лінію - комунікативну, яка передбачає розвиток усного й писемного мовлення учнів, їхнє вміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, впливу.

Уміння слухати-розуміти являють собою доволі складний цілісний комплекс, котрий містить такі компоненти:

- диференціювати почуті звуки;
- інтегрувати їх у смислові комплекси;

- утримувати їх у пам'яті під час слухання;
- контролювати власну комунікативну поведінку;
- здійснювати ймовірне прогнозування.

У системі вправ для навчання аудіювання виділяють три групи вправ [3]:

I. Вправи, що готують до аудіювання. При виконанні вправ, що готують до аудіювання текстів, в учнів формуються навички сприйняття на слух мовленнєвих одиниць на рівні речень та надфразових одиниць. Сюди зазвичай включають наступні види вправ:

1. *Вправи на визначення граматичних орієнтирів.* Вміння визначати синтаксичні функції слів у реченнях допомагає розумінню тексту в цілому. Найбільша інформативність закладена в підметі, присудку та додатку, тому необхідно в першу чергу навчити учнів знаходити ці члени речення, а також автоматично розпізнавати інші граматичні орієнтири.

2. *Вправи на здогадку про значення незнайомих слів* (за їх співзвучністю з відповідними словами рідної мови, за словотворчим елементом, з контексту).

3. *Вправи на розуміння речень*, що містять незнайомі слова, які не впливають на розуміння смислу висловлювання.

4. *Вправи на антиципацію (прогнозування).* Особливу роль в удосконаленні механізмів аудіювання відіграє механізм антиципації, що дозволяє виділити вправи на антиципацію в окремий вид. Більша їх частина представлена у звукозапису. Фонограма допомагає обмежити час мовленнєвої діяльності на учнів, автоматизувати їх мовленнєві дії та забезпечити їм ключ.

5. *Вправи на виділення різноманітних категорій смислової інформації:* родової категорії; категорії часу; категорії місця; категорії причини тощо.

6. *Вправи на визначення різних видів зв'язків між реченнями.*

7. *Вправи на визначення основної думки в групі речень.*

8. *Вправи на розвиток аудитивної пам'яті, аудитивної уваги.*

II. Вправи в аудіюванні текстів.

Вправи цієї групи призначені для розвитку умінь безпосередньо розуміти та осмислювати аудіотексти.

Розуміння як центральна ланка механізму аудіювання – активний процес чуттєвого та логічного відображення реальної дійсності, закодованої засобами мови та зміненої в свідомості мовця, а потім (в результаті розуміння) – в свідомості слухача. В процесі розуміння мовлення логічно виділяються два боки:

- *об'єктивний*, що відображає структуру мовлення, що аудіюється;
- *суб'єктивний*, що моделює цю структуру в свідомості слухача.

1. *Вправи на прогнозування змісту тексту та розвиток уяви.*

2. *Вправи на знаходження смислового зв'язку між окремими частинами тексту.* Уміння виявляти основний смисловий зв'язок допомагає розвитку уміння вхоплювати основний смисл тексту, що сприймається, постійно орієнтуватись на виділення головного в ньому.

3. *Вправи на зв'язування логічної послідовності подій.*

4. *Вправи на розуміння тексту без домислювання.*

5. *Вправи на розуміння основної думки тексту.*

Кінцевою метою аудіювання є розуміння тексту, але перевірити, чи зрозуміли учні текст, практично неможливо, якщо не виконувати для цього спеціальні вправи. Тому контроль – вирішальний етап аудіювання. Це дає нам підстави виділити третю групу вправ.

III. Вправи для контролю аудіювання.

Контроль розуміння аудіотексту може здійснюватись вербальним чи невербальним способами. Дії учня після прослуховування повідомлення пов'язані з характером завдання, яке було поставлене перед його слуханням.

До невербальних засобів контролю відносять: виконання дій; контроль за допомогою сигнальних та облікових карток; виготовлення схем, креслень; підбір малюнків.

Вербальні засоби контролю поділяються на: *1.Рецептивні*: підтвердження або спростування тверджень вчителя; вибір пунктів плану тексту; тести з вибором відповіді (альтернативні, одноелементного та множинного вибору, перехресні, ланцюгові, тести класифікації, клоуз-тести тощо). *2.Репродуктивні*: відповіді на запитання; переказ змісту іноземною або рідною мовою; переклад окремих слів та словосполучень, речень; складання плану; формулювання запитань до тексту; бесіда на основі змісту тексту.

Отже, метою навчання в цілому, а тому й кожного окремого завдання, є розвиток особистості учня. Про це необхідно пам'ятати і в процесі розвитку умінь аудіювання, адже учень має точно знати, для чого він слухає певне повідомлення, а також що нового та корисного він зможе взяти з нього. Частково це завдання реалізується у передтекстовий період, у так званих настановчих текстах. Але треба також стимулювати учнів використовувати отриману інформацію у власному досвіді. Тому аудіювання повинно органічно вливатися до змісту уроку, а з цього виду роботи мусять впливати інші – з інтерпретації та трансформації отриманої інформації, що потребують від учнів додаткових зусиль та творчого підходу. Це не лише складний мисленнєвий процес, але й важлива передумова формування інших видів мовленнєвої діяльності (наприклад, говоріння).

Список використаної літератури

1. Божко О.П. Формування в учнів аудіативних умінь як складової текстотвірної компетентності [Електронний ресурс]: 2014. - Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN22/index.htm>.
2. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка. — К. : Літера ЛТД, 2011. —364 с.
3. Мельничайко О.І. Рідна мова. Комунікативні вправи: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004.
4. Пономарьова К.І. Компетентісний підхід до перевірки усних видів мовленнєвої діяльності молодших школярів / К.І. Пономарьова // Початкова школа. – 2009 .-№10. – С.34-38.

Швець Тетяна,

студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент **Н.А. Басюк**

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

Сьогодні актуальним питання є естетичного виховання і розвитку естетичної культури підростаючого покоління. Особистісна орієнтація сучасної освіти

передбачає прилучення молодої людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості. Здатність відчувати, сприймати, розуміти, усвідомлювати і творити прекрасне - це ті специфічні прояви духовного життя людини, що свідчать про її внутрішнє багатство.

Якщо, людина, позбавлена почуття прекрасного, естетичної культури, то вона є недосконалою, духовно бідною, хоча б яким матеріальним багатством вона не прагнула компенсувати цей недолік.

В останні роки опубліковано багато праць, в яких вирішуються питання значення творчості та пізнавальної діяльності в естетичному вихованні молодших школярів, розкриваються механізми творчості, закономірності взаємозв'язку творчої діяльності з відтвореною дійсністю, сформульовані основні принципи формування творчої особистості

Проблема естетичного виховання у естетико-педагогічному аспекті широко репрезентована у спадщині видатних українських педагогів та діячів освіти Е. Водовозової, П. Каптерева, С. Лисенкової, С. Русової, Е. Михеєвої, К. Ушинського. Також значний внесок у розв'язання проблеми розвитку естетичної культури зробили зарубіжні та вітчизняні вчені М.Аріарський, Д. Генкін, Г. Єскіна, Г. Загадарчук, В. Кірсанов, О. Миронюк, І. Петрова, Ф. Соломонік, котрі розглядають процес естетичного виховання як цілеспрямоване формування якостей всебічно розвиненої особистості, що дає можливість їй сприймати природні та соціальні реалії, діяти та творити відповідно до загальнолюдських ідеалів гармонії та краси.

Естетичне виховання спрямоване на формування здатності сприймати дитиною прекрасне у навколишньому середовищі і мистецтві, на розвиток естетичних почуттів, суджень, смаків, умінь, творчих здібностей, потреби брати участь у створенні прекрасного в житті і художній творчості.

Видатний педагог К. Ушинський зазначав: "Виховання... повинно бути духовно-естетичним" [1, с. 581]. Цей вислів свідчить про те, яку увагу Костянтин Дмитрович надавав проблемі естетичного виховання людини, вказуючи на необхідність вносити естетичний елемент у її працю, суспільні відносини, побут.

Визначаючи проблему краси як центральну проблему естетики, К. Ушинський розглядав її широко, пов'язуючи з моральним вихованням особистості, з моральними відносинами між людьми. Вчений був впевнений, що краса вчинків людини визначається високими внутрішніми стимулами, виражає її моральну сутність. Тому, на думку К. Ушинського, естетичне виховання повинно бути спрямоване на розвиток умінь бачити і насолоджуватися прекрасним, на формування в людини прагнення до високих ідеалів в особистому житті.

Тому особливо значущим видом естетичної діяльності є художній. Значення мистецтва як засобу естетичного виховання не потребує доведення. Художня праця і майстерність не можливі без активної діяльності творчої уяви. Практична діяльність учнів спрямована на доступне їм перетворення побуту і природи. Вона проявляється у повсякденному житті, в художній практиці.

Найважливіше навчити учнів, як мінімум, доводити до досконалості будь-яку репродуктивну діяльність, тобто відтворювати чи повторювати красиво те, що створено, задумано іншими (учителем, композитором, поетом, товаришами та ін.),

і як максимум, створювати щось своє, нове, втілювати в ньому свої уявлення про красу.

Також потрібно пам'ятати, що краса в діяльності починається не з результату, а з бажання йти до нього. Тому доцільно більше працювати над розвитком естетичного прагнення. Наявність його – важлива вимога довершеного, найбільш виразного виконання, творчої самореалізації особистості учня.

Великого значення в естетичному вихованні К. Ушинський приділяв музиці, хоровому співу. Вони, на думку педагога, володіють великою силою емоційного впливу на дитину. "Який це могутній педагогічний засіб – хоровий спів! – пише педагог. – Як він підкріплює стомлені сили дітей, як він швидко організує клас! Уже з того тільки, що в наших училищах не запроваджено хоровий спів, і що навіть наші поети й наші артисти щодо цього абсолютно нічого не зробили для дітей, можна судити, як взагалі наша громадськість досі мало приділяє уваги вихованню своїх молодих поколінь" [6, с.497-498]. К. Ушинський радив "розбудити школу дзвінкою дружною піснею". "У пісні... є взагалі не тільки щось таке, що оживляє й освіжає діє на людину, але й таке, що організує працю, що схиляє дружних співаків до дружного діла... У школі слід запровадити пісню: вона кілька окремих почуттів зливає в одне сильне почуття й кілька сердець в одне сильне почуваче серце..." [6, с.49-50].

Естетична діяльність починається з емоційного збудження, естетичного переживання, яке переводиться в працю. Важливо так організувати роботу учня, щоб вона сама чи її результати збудили у нього позитивні почуття [4].

Так, помітивши, що не всі учні в класі старанно виконують знайому пісню на уроці музики, учитель може використати такий прийом: поділити клас на дві групи – „акторів” і „критиків”. „Актори” співають, а „критики” – оцінюють виконання. Це активізує виконавсько-творчу діяльність дітей, стимулюючи виразність, артистичність. Оцінюючи виконання товаришів, діти набувають навичок спостереження, аналізу, вчать уважно слухати, порівнювати, узагальнювати, естетично переживати, підмічати красиве. В результаті байдужих до виконання не залишається. До того ж діти пропонують шляхи найбільш виразного виконання музичних творів.

Часто діти малюють вдома чи на уроці ілюстрації до прослуханої чи створеної ними музики. Кращі малюнки можна відібрати і помістити на виставку в кабінеті музики. Важливо, щоб на цю виставку періодично потрапляли кращі малюнки кожного учня. Це значною мірою стимулює учнів до активного сприймання музики, викликає бажання повніше відтворювати в малюнках власні почуття, настрої, процес спостереження за розвитком музики.

Велику роль у розвитку прагнення до краси відіграє знання того, що робота буде публічно оцінюватися, що вона цікава для вчителів, батьків, знайомих. Дитина повинна бачити певну мету, заради якої вона працюватиме, відаючи всі сили. Відомо, як старанно і наполегливо вчать учні пісні до свята, усвідомивши, що мами дуже зрадіють, сприйнявши ці пісні як подарунок.

У цілому естетичне виховання передбачає розвиток певних здібностей, а саме:

- здатність сприймати і відчувати прекрасне, гарне в природі, побуті, суспільних відносинах, у творах мистецтва. Ця здатність проявляється в емоційному реагуванні на все прекрасне, гарне, доступне сприйманню учня, в особливій зацікавленості прекрасним та його проявами в яскравих кольорах, звуках, формах та їх поєднаннях;

- здатність перетворювати, вносити найпростіші елементи красивого в життя та побут, виразно використовувати малюнки, ліплення, здатність знаходити способи зображення в малюнку і ліпленні;

- здатність до творчості в художній діяльності, в сюжетних іграх, у побуті. Мова йде про творчу уяву під час сюжетних ігор художнього типу, творчу ініціативу при внесенні красивого в побут, пошуки засобів виразності в малюнках;

- здатність оцінювати красиве в оточенні. Полягає вона в умінні правильно розрізняти зміст, загальний характер і найяскравіші виражальні та образотворчі засоби творів живопису; в умінні оцінювати, як діти виконують малюнки, виділяти гарні предмети в побуті, красиве – у явищах природи [3].

Отже, в основі естетичного виховання, як бачимо, лежить розвиток емоційної чутливості до прекрасного і негативного ставлення до потворного. Одне з головних завдань мистецтва як засобу естетичного виховання – стимулювання творчих здібностей, ініціативи, самостійності. Особливість педагогіки мистецтва в тому, що творчості навчити не можна. Можна лише створити умови для пробудження, активізації в учнів творчих імпульсів, для пізнання радості творення. Чим раніше розпочати таку роботу з дітьми, тим більше шансів, що творчі можливості учнів не згаснуть, а розвинуться, щоб виявитися згодом у всіх сферах діяльності.

Список використаної літератури

1. Архив К. Ушинского: в 4т. т. – М: Изд-во АПН РСФСР, 1959-1962-Т.4.
2. К. Ушинський про сімейне виховання / Упор. О.Т. Губко. – К.: Радянська школа, 1974. – 152 с.
3. Естетичний досвід вчителя, теорія і практика, монографія / Н.І. Бутенко, І.А. Зязюн, М.П. Лещенко та ін., наук. ред. В.Г. Бутенко, АПН України, Український НДІ естетич. освіти, Рівненський екон.-гуманіт. ін-т. – Херсон, 1997. – 214 с.
4. Рудницька О.П. Педагогіка загальна та мистецьканавч. посіб. / О.П. Рудницька. – Тернопіль Навчальна кн. – Богдан, 2005. – 360 с.

Шевчук Анастасія,

студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У Законі України «Про загальну середню освіту» зазначено, що освіта має бути спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості. Вчитель повинен пам'ятати, що кожна дитина - неповторна, вона має індивідуальний спосіб навчання. Тому надзвичайно важливо створити такі умови, які сприяли б навчанню відповідно до рівня розвитку, забезпечували б у процесі навчання розвиток здібностей та інтересів молодших школярів. На допомогу вчителю приходить гра.

«Зробити серйозне заняття для дитини цікавим - ось завдання початкового навчання. Кожна здорова дитина потребує діяльності і до того ж серйозної діяльності... З перших же уроків привчайте дитину полюбити свої обов'язки й знаходити приємність в їх виконанні» - писав К. Ушинський [2].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні ефективності та швидкості засвоєння учнями початкових класів навчального матеріалу під впливом гри.

Проблему використання ігор у навчальному процесі досліджували такі мислителі і педагоги: Платон, Арістотель, Ф. Рабле, Я.А. Коменський, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант, Ф. Шиллер, Г. Гросс, Ж.-Ж. Піаже, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, А. Сікорський, П. Блонський, Л. Виготський, О. Леонт'єв, Д. Ельконін та інші.

Що ж таке гра? Це форма діяльності людини, що полягає в моделюванні іншого виду діяльності із розважальною чи навчальною метою.

Для виховання дитини та формування її особистості використовують дидактичну гру. Саме така гра дає змогу яскраво реалізувати всі провідні функції навчання: освітню, виховну та розвивальну, які діють в органічній єдності. При використанні цікавої дидактичної гри навчання для молодших школярів стає набагато цікавішим, зароджується інтерес до розумової праці. Саме дидактична гра допомагає вчителю в роботі. «Майстерність учителя полягає в умінні вчити дітей мислити, кожний педагог має виховувати розум учнів», - так вважав В. Сухомлинський [1].

Дидактичні ігри – це найефективніші засоби розвитку пізнавальної активності дітей; це практичні вправи з вироблення оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах. Вони належать до традиційних і визнаних методів навчання молодших школярів. Цінністю цього методу є те, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функції діють у тісному взаємозв'язку. Суть дидактичної гри полягає у розв'язанні пізнавальних задач, сформульованих у цікавій формі. Процес розв'язування такої задачі зв'язаний з розумовим напруженням, з переборенням труднощів, що є засобом підсилення розумових зусиль молодшого школяра.

Дидактична гра відрізняється від пізнавальних завдань наявністю притаманних грі таких структурних елементів:

- 1) пізнавально-навчальна задача;
- 2) зміст;
- 3) правило;
- 4) ігрова дія;
- 5) результат як закінчення гри.

Кожна гра виконує відповідні функції:

- 1) розважальну;
- 2) діагностичну;
- 3) комунікативну;
- 4) корегуючу;
- 5) самореалізацій;
- 6) ігротерапевтичну.

Уміння створити ігрову ситуацію, перенести учасників в іншу, частково умовну, площину реальності, затримати плин часу і викликати захоплення – все це є виявом високого професіоналізму педагога - організатора ігрової діяльності.

Місце і роль ігрової технології в навчальному процесі, поєднання елементів гри та навчання багато в чому залежать від розуміння учителем функцій і класифікації дидактичних ігор. Дидактичні ігри поділяють за кількома принципами: за видом діяльності (фізичні, інтелектуальні, трудові, соціальні,

психологічні); за характером педагогічного процесу (навчальні, тренувальні, контролюючі, узагальнюючі, пізнавальні, виховні, розвиваючі; репродуктивні, продуктивні, творчі, комунікативні та інші); за характером ігрової методики (предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, ігри-драматизації); за ігровим середовищем (ігри з предметами і без них, настільні, кімнатні, вуличні, на місцевості, комп'ютерні, з ТСО, з різними засобами пересування).

У розвиваючих дидактичних іграх, що є головною особливістю, вдалося об'єднати один з основних принципів навчання – від простого до складного, з дуже важливим принципом творчої діяльності – самостійно за допомогою здібностей.

А. Макаренко писав: "Гра має важливе значення в житті дитини... Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі..." [3].

У грі формується дитина як особистість. Гра для учня початкової школи стає напруженою працею, через зусилля, необхідність швидко знаходити правильне рішення веде до задоволення. Саме в іграх розпочинається невимуснене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем.

Чітке визначення місця і значення гри в педагогічному процесі тісно пов'язане з вимогами до вихователя. Педагог насамперед повинен бути "організатором" дитячого життя. Він має розуміти стан вихованців, розділяти з ними їх успіхи і труднощі, радощі і болі. Беручи участь в житті дітей, в їхніх іграх, вихователь керується певними завданнями виховання. В першу чергу необхідно виховувати громадські якості, на основі яких будується життя людей: дружбу, вміння діяти спільно, взаємодопомогу, можливу вже для дітей цього віку, справедливість, правдивість, життєрадісність, товариськість, цілеспрямованість, організованість, особисту ініціативу, винахідливість, кмітливість, спритність. Враховуючи те, що для дитини вчитель є взірцем, потрібно намагатися у будь-якій ситуації бути чесним і справедливим.

Надзвичайно важливу роль в ігровій ситуації має чітке дотримання правил гри, які виконують функцію організуючого елемента і є засобом об'єктивного управління грою. Правилами визначаються способи дій та їх послідовність, вимоги до поведінки, регулюються взаємини дітей у грі, сприяючи вихованню наполегливості, чесності, кмітливості тощо. Жодне порушення правил не повинно залишатися поза увагою вчителя. Одним з головних компонентів гри – колективізм. Кожне із завдань - від порівняно простого, до такого складного, як взаємодопомога, - може бути вирішена тільки в колективі дітей. Слід чітко уявляти собі, що це тривалий процес, глибинний, що дає мало зовнішніх проявів, що характеризується повільними накопиченнями. Але добре відомо, що саме в вихованні необхідно велике терпіння. Результати виховання не скоростиглий плід [5].

Гра для дитини є природним засобом самовираження і дає їй можливість «програвати» свої почуття та проблеми. Основною особливістю гри є те, що вона є відображенням дітьми оточуючого життя — діяльності людей, їх взаємовідносин, які віддзеркалюються в дитячій уяві.

Потреба у грі ніколи не зникне в людини. Для дитини особлива цінність гри полягає не тільки в тому, що вона дає їй можливість як загального, так і фізичного, духовного зростання, а й у плані підготовки до різних сфер життя. Гра для дитини, особливо в молодшому шкільному віці, наділена ще й дослідницьким

змістом, який дає змогу моделювати все те, що існує поза грою. Саме через гру дитина швидше знайомиться з правилами та нормами спілкування з оточенням – із світом природи, з людьми; швидше опановує навичок і звичок культурної поведінки.

Отже, дидактична гра будується таким чином, щоб у ній брали участь усі учасники навчально-виховного процесу. Вона дає можливість всім учням випробувати свої сили в змаганні на кмітливість, пережити ситуацію поразки або успіху. В іграх виховується культура, спілкування дитини з колективом, взаємодія між учнями і вчителем. Гра потребує від учня зібраності, витримки, бажання допомогти відстаючою, невимушено виховує адекватне сприйняття поразок і помилок. Таким чином, гра сприяє формуванню особистості та всебічному розвитку розвитку молодших школярів.

Список використаної літератури

1. Калмикова Л., Харченко Н. Психолінгвістичні й лінгвометодичні підходи до змісту формування мовленнєвих умінь і навичок міркувати// Початкова школа. – 2003. – № 3. – С. 6 - 8.
2. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. К.: «Радянська школа». – 1949. – 213 с.
3. Макаренко А.С. Книга для батьків. / А.С. Макаренко. – К.: Радянська школа, 1980. – 328 с.
4. Ушинський К.Д. Зб. творів у 6-ти томах / К.Д. Ушинський. – К: Рад. школа, 1952. – Т. 4.
5. Ельконин Д.Б. Психология игры. – М, 1999.

Шевчук Марія,
студентка 41 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Як відомо ще з далекого минулого, будь-яке зібрання дітей супроводжується ігровою діяльністю. А вже перед дітьми в процесі гри розкривається навколишній світ, розвиваються творчі можливості дитини. Також за допомогою гри дитина повноцінно та різнобічно розвивається.

Питання використання ігрової діяльності склали праці відомих вчених Л. С. Виготського, Ю. К. Бабанського, В. Б. Бондаревського. Також використання дидактичних ігор у освітньому процесі розглядали такі вчені, як: Г. І. Щукіна, О. С. Газман, І. А. Петрова і Л. В. Кабанова.

На сучасному етапі розвитку суспільства перед школою стоїть завдання виховати особистість, яка мислить самостійно, творчо, з активною життєвою позицією, чітким науковим світоглядом. Роль початкової школи у вирішенні цих питань є визначальною. Саме тому є актуальним питання використання ігрової діяльності у навчально-виховному процесі початкової школи, адже вона сприяє розвитку розумових здібностей учнів, підвищенню якості знань, формуванню активності, самостійності, пізнавального інтересу, волі, характеру.

У процесі переходу від етапу гри до етапу навчання в житті дитини настає так званий «переломний момент». Нове становище дитини в соціумі визначається тим, що віднині навчальна діяльність є обов'язковою складовою її життя. За результат

свого навчання та за отриманні оцінки дитина нести відповідальність насамперед перед собою, перед вчителем, школою та батьками. Відпер в маленького школяра з'являються нові правила та обов'язки, яких необхідно дотримуватися йому та всім іншим учням початкової школи. І тут, на допомогу учням та вчителям знову приходить гра. В наш час гра – це не спонтанна дія, а чітко продумана, також гра контролюється системою суспільного виховання. У грі існує особиста свобода дитини. В процесі гри діти можуть самостійно (без допомоги дорослих) розподіляти ролі між собою, контролювати один одного, стежити, чи точно виконується те чи інше завдання. Зазвичай, дитина виконує роль, опираючись на свій життєвий досвід. Під час гри дитина знайомиться з багатством людських почуттів та взаємостосунків, вчиться відрізнити добре від поганого. Завдяки іграм у дитини формується здатність виявляти свої певні особливості, визначати, як ці особливості сприймають інші учасники гри. Також в дитини з'являється потреба будувати свою поведінку з урахуванням можливої реакції інших.

Одним з найперспективніших шляхів виховання активних учнів, озброєння їх необхідними вміннями і навичками є впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце займають дидактичні ігри.

Дидактична гра - індивідуальна, групова або колективна навчальна діяльність учнів, яка включає в себе елементи суперництва та самодіяльності в процесі засвоєння знань, умінь і навичок, набуття досвіду пізнавальної діяльності і спілкування в процесі ігрового навчання.

Ігри підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. Відбір дидактичного матеріалу та різні види роботи з ним мають допомогти дітям усвідомити мову, як матеріал передачі думки і змісту, відчутти красу слова, виховати потребу в творчості, прагнення до точності, виразності, образності власного мовлення, намагання додержуватися норм у використанні мовних одиниць різних рівнів мовної системи, бажання навчитись майстерно оперувати мовою.

Дидактичні ігри бажано широко використовувати як засіб навчання, виховання і розвитку школярів. У будь-якій грі розвивається увага, спостережливність, кмітливість. Сучасна дидактика звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, вбачає в них можливість ефективної взаємодії педагога і учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами змагання. У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються. Тому, можна сказати, що гра розвиває також інтерес дитини. На думку Р.С. Немова, «Інтерес - це активна пізнавальна спрямованість людини на той чи інший предмет, явище чи діяльність, пов'язана з позитивним емоційним ставленням до неї»[6.12]. Дидактична гра на уроці – не самоціль, а засіб навчання і виховання. Сам термін «дидактична гра» підкреслює її педагогічну спрямованість та багатогранність застосування. А тому найважливішим для вчителя будь-якого предмета, є декілька питань, а саме:

а) визначити місце дидактичних ігор та ігрових ситуацій у системі інших видів діяльності на уроці;

б) доцільність використання їх на різних етапах вивчення різноманітного за характером навчального матеріалу;

в) розробка методики проведення дидактичних ігор з урахуванням дидактичної мети уроку та рівня підготовленості учнів;

г) вимоги до змісту ігрової діяльності у світлі ідей розвивального навчання;

д) передбачення способів стимулювання учнів, заохочення в процесі гри тих, хто найбільше відзначився, а також для підбадьорення відстаючих.

Російський письменник Ю. Нагібін так оцінює значення дитячої гри: «У грі виявляється характер дитини, його погляди на життя, його ідеали. Самі того не усвідомлюючи, діти в процесі гри наближаються до вирішення складних життєвих проблем. Позбавлення дитини ігрової практики – це позбавлення її головного джерела розвитку: імпульсів творчості, ознак соціальної практики, мікроклімату колективних відносин, активізації процесу пізнання світу. Для дітей гра – це продовження життя, де вигадка - грань правди. Гра - регулятор всіх життєвих позицій дитини».

На думку Л. Борзової [3], дидактичні ігри - «дії, спеціально призначені для реалізації цілей навчання».

Класифікація дидактичних ігор (за О.Сорокіною):

1. Ігри за правилами.

2. Рольові ігри.

3. Комплексні ігрові системи.

Крім загальних класифікаційних моделей є безліч інших, де гра розглядається з інших точок зору, оскільки гра перетинається з різними явищами людського життя: творчістю, дозволям, спілкуванням, навчанням і т.д.

Залежно від дидактичних цілей гри можна розділити по структурних елементах уроку:

а) ігри для вивчення нового матеріалу;

б) ігри для закріплення;

в) ігри для перевірки знань;

г) узагальнюючі гри;

д) релаксаційні ігри - паузи.

Дидактична гра на уроках «Я у світі» є практичною діяльністю, граючи в яку діти використовують знання, які діти отримали не тільки на уроках «Я у світі», але також і в процесі вивчення інших навчальних дисциплін та з життєвого досвіду.

За характером ігрових дій дидактичні ігри поділяються (за В. Аванесовою):

1.Ігри-доручення. Грунтуються на інтересі дітей до дій з іграшками і предметами: підбирати, складати, роз'єднувати, нанизувати тощо;

2.Ігри з відшукуванням предметів. Їх особливістю є несподівана поява і зникнення предметів;

3.Ігри з відгадуванням загадок. Вибудовуються вони на з'ясуванні невідомого: «Впізнай», «Відгадай», «Що змінилось?»;

4.Ігри у фанти або в заборонений «штрафний» предмет (картинку). Вони пов'язані з цікавими для дітей ігровими моментами: скинути картку, утриматися, не сказати забороненого слова тощо. [5]

Функціонально всі види дидактичних ігор зорієнтовані на те, щоб навчати і розвивати дітей через ігровий задум. Ця х дидактична властивість зумовлює особливості роботи вчителя щодо використання ігрових прийомів у розвитку дитини.

При використанні дидактичних ігор на уроках дуже важливо стежити за збереженням інтересу учень до гри. При відсутності інтересу згасання його ні в

якому разі не слід примусово нав'язувати гру дітям, так як гра з обов'язку втрачає своє дидактичне, розвиваюче значення; в цьому випадку з ігрової діяльності випадає найцінніше – її емоційний початок. При втраті інтересу до гри вчителю слід своєчасно прийняти дії, що ведуть до зміни обстановки. Цьому можуть служити емоційна мова, привітне ставлення, підтримка відстаючих. При наявності інтересу діти займаються з великою охотою, що благотворно впливає і на засвоєння ними знань. Дуже важливо проводити гру виразно. Якщо вчитель розмовляє з дітьми сухо, байдуже, монотонно, то діти ставляться до занять байдуже, починають відволікатися. Тому буває важко підтримувати їх інтерес, зберігати бажання слухати, дивитися, брати участь в грі. Нерідко це і зовсім не вдається, і тоді діти не отримують від гри ніякої користі, вона викликає у них тільки стомлення.

На уроках «Я у світі» в початковій школі педагоги використовують різні дидактичні ігри. Кожна гра націлена на вирішення дидактичних завдань. Наприклад, завдання гри «Ці різні квіти» наступні:

- закріпити знання дітей про кімнатні та дикорослі рослини;
- розвивати пізнавальну активність, вміння використовувати в роботі раніше набуті знання, уміння, навички;
- формувати вміння працювати в парах;
- розвивати інтерес та любов до природи.

Ця дидактична гра може використовуватися для роботи в парах. Учні роздаються картки із зображенням кімнатних квітів і квітів дикорослих, а також два полотна з літерами «Д» і «К». Мета цієї гри полягає в тому, що після розповіді вчителя дітям пропонується розподілити квіти на кімнатні та дикорослі. Потім учні називають квіти, які вони віднесли до кімнатних і дикорослих. Можна на дошці прикріпити такі ж букви і діти по черзі будуть виходити, і прикріплювати по одній картці під потрібною буквою.

Тому, застосування дидактичних ігор на уроках «Я у світі» в початкових класах - це ефективний інструмент вчителя, що дозволяє йому зробити навчальний процес привабливим, виділити в навчанні саме ті аспекти, які можуть привернути до себе мимовільну увагу учнів, спонукати активізувати їх мислення, хвилюватися і переживати, захоплено працювати над навчальною завданням. У процесі підготовки та під час проведення дидактичних ігор в учнів розвивається пізнавальний інтерес до предмета; в процесі ігрової діяльності відбувається формування комунікативних, регулятивних, пізнавальних навчальних дій. В учнів розвиваються вміння висловлювати свою думку, визначати і формулювати мету діяльності, порівнювати, аналізувати, узагальнювати і робити висновки.

Список використаної літератури:

1. Артемова Л.В. Вчися, граючись. Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільнят: Кн. для вихователів дит. садків та батьків. -К.: Томіріс, 1995 - 112с.
2. Бабанський Ю.К. Оптимізація навчально-виховного процесу.Методичні основи / Бабанський Ю.К. - М.: Педагогіка, 2005. - 193 с.
3. Борзова Л.П. Ігри на уроках в початковій школі. - М., 2004.
4. Газман О.С., Харитоновна Н.Є. У школу з грою. - М., 2001.
5. Мамчур І. Теорія гри та її пізнавальні можливості (історичний аналіз) / І.Мамчур // Рідна школа. - 2003. - №6. - С. 61-63.
6. Немов Р. С. Уява і творчість у дитячому віці. - М., 2000.

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У
ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ
«ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»**

Сучасне суспільство потребує самостійних, ініціативних та відповідальних громадян, які здатні ефективно взаємодіяти у виконанні різноманітних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей, творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми. Саме ці пріоритети лежать в основі сучасної початкової школи, головне завдання якої - виховання гармонійно-розвинутої особистості, збагачення її досвіду на основі загальнолюдських та національних цінностей, формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів[3]. Тому актуальним питанням сучасної освіти є реалізація компетентнісного підходу в навчанні. Результатом такого процесу має бути сформованість загальних компетентностей людини, а саме соціальної та життєтворчої, інформативної та здоров'язберігаючої.

Погіршення здоров'я молодших школярів і зниження їх пізнавального інтересу, зумовлені нераціональним режимом навчально-виховного процесу в школі та перевантаженням змісту освіти, недостатня практична спрямованість та орієнтація лише на отримання знань, а не на їх значення для життя - основні проблеми сучасної початкової школи. У зв'язку з цим одним із пріоритетних завдань, які постають перед вчителем початкової школи, є формування основ здоров'язбережувальної компетентності в учнів молодшого шкільного віку.

Питання формування здоров'я учнів у своїх працях розкривали такі вчені і педагоги як М.М. Амосов, М.В. Антропова, І.І. Брехман, О.М. Марзєєв, Б.М. Шиян [5]. Сучасні психолого-педагогічні дослідження формування здоров'я, культури здоров'я особистості, її здоров'язберігаючої компетентності досліджували Т.К. Андрющенко, Н.М. Бібік, Т.Є. Бойченко, О.Д. Дубогай, В. М. Оржеховська, О.Я. Савченко, С.С. Якименко, результати досліджень яких підтверджують необхідність формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності, яка б базувалася на характеристиці їх вікових особливостей та була спрямована на збереження фізичного, соціального, психічного і духовного власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Формування здоров'язбережувальної компетентності в початковій школі головним чином реалізується на уроках «Основи здоров'я». Відповідно до навчальної програми з курсу «Основи здоров'я» для загальноосвітніх навчальних закладів здоров'язбережувальна компетентність визначається як здатність учня застосовувати здоров'язбережувальні компетенції в умовах конкретної життєвої або навчальної ситуації на користь збереження, зміцнення і формування здоров'я. В свою чергу здоров'язбережувальні компетенції – це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які сприяють здоров'ю у всіх сферах життєдіяльності людини[3].

Теоретичний матеріал для кожного класу поданий за концентричним принципом та структурований за такими розділами:

1. Здоров'я людини. Під час вивчення таких тем, як «Цінність і неповторність життя і здоров'я людини», «Складові здоров'я» тощо, в учнів формується цілісне уявлення про здоров'я, безпеку і розвиток людини та їх взаємозв'язок із способом життя і навколишнім середовищем.

2. Фізична складова здоров'я. Школярі визначають чинники, що впливають на фізичне благополуччя дитини під час вивчення наступних тем: «Харчування і здоров'я», «Про поставу. Плоскостопість», «Гігієна порожнини рота» тощо.

3. Соціальна складова здоров'я. Увага приділяється вивченню чинників, що впливають на соціальне благополуччя людини та правил безпечної поведінки у навколишньому середовищі. Учні вивчають такі теми, як «Про знайомство і дружбу», «Як поводитися в натовпі», «Безпека руху пішоходів», «Охорона здоров'я дітей» та інші.

4. Психічна та духовна складові здоров'я. У розділі представлені такі теми, як «Самооцінка і поведінка людини», «Хочу, можу, треба», «Звички і здоров'я» тощо, які містять інформацію щодо чинників, які впливають на емоційний, інтелектуальний та духовний розвиток учня [2].

Особливість навчання учнів молодшого шкільного віку полягає в тому, що оволодіння ними здоров'язбережувальною компетентністю потребує використання в освітньому процесі різноманітних методів навчання і створення спеціальних педагогічних умов. Однією з найсуттєвіших умов забезпечення якості навчання здоровому способу життя є організація навчання «на засадах розвитку життєвих навичок», запропонована ВООЗ, ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, ЮНФА на Світовому форумі з освіти [1]. Такий підхід передбачає зміни не лише у знаннях, а й у ставленнях і навичках, які стимулюватимуть позитивні поведінкові зміни. Відмінність такого навчання від традиційного в тому, що формування особистої системи цінностей відбувається не шляхом моралізаторства, а завдяки добровільному прийняттю, через усвідомлення користі тих чи інших навичок. Головними методами і прийомами при такому навчання виступають інтерактивні методи навчання та тренінги, які поєднують індивідуальні, групові та фронтальні форми навчання, забезпечуючи активність учнів та партнерську взаємодію, враховуючи індивідуальні особливості учнів та їх особистий досвід.

Інтерактивне навчання - це навчання діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного розв'язання навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів [4]. Структуру уроку з використанням інтерактивних технологій умовно можна поділити на 5 етапів:

- I. Мотиваційний етап.
- II. Оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів.
- III. Надання необхідної теоретичної інформації.
- IV. Практичний етап.
- V. Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

Мотиваційний етап передбачає формування в дітей інтересу до теми, що вивчається, прагнення отримати інформацію про різні аспекти збереження здоров'я, усвідомлення необхідності використання здобутих знань у повсякденній житті. На цьому етапі можливе використання таких методів як спостереження, аналіз ситуації, проблемна ситуація. Спостереження забезпечує безпосереднє, цілеспрямоване, планомірне сприйняття дітьми процесів, явищ, об'єктів [5]. Наприклад, перед вивченням теми «Гуманне ставлення до людей з особливими

потребами» дітям можна запропонувати поспостерігати за поведінкою людей в громадському транспорті, на вулицях, в магазинах щодо людей з особливими потребами. Враховуючи труднощі при самостійному аналізі ситуацій можливі допоміжні запитання, наприклад: «Чи живуть поряд з тобою люди з особливими потребами?», «Чи біля кожних будинків є спеціальні пандуси для людей, які пересуваються на візку?», «Як потрібно вчинити, якщо ти бачиш сліпу людину біля пішохідного переходу?» тощо.

Етап оголошення теми уроку забезпечує розуміння учнями змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти в результаті уроку і чого від них очікує вчитель.

Теоретичний етап спрямований на забезпечення дітей знаннями про здоров'я та чинники здоров'язбереження, життєві навички, що сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю[5]. На цьому етапі часто використовується розповідь і бесіда. Саме за допомогою бесіди, спираючись на знання та практичний досвід дітей, ставлячи їм запитання для міркування вчитель підводить їх до розуміння нового або поглиблення відомого. Наприклад, при вивченні теми «Упевненість і самовпевненість» під час проведення підготовчої бесіди з допомогою таких питань як «Що впливає на формування характеру?», «Які можуть бути риси характеру?», «Які ви знаєте позитивні риси характеру, негативні?», «Чому людина, що має поганий характер, постійно невдоволена?» учні розуміють, що характер впливає на здоров'я людини, людина має як позитивні так і негативні риси характеру.

Метою практичного етапу є закріплення дітьми знань і подальше вдосконалення умінь і навичок здоров'язбереження, розвиток здатності самостійно моделювати свою поведінку та діяльність, отримання досвіду дотримання здорового способу життя. До методів на цьому етапі відносять дидактичні та сюжетно-рольові ігри, досліди і моделювання ситуацій, практичні завдання [1]. Моделювання ситуацій використовується з метою набуття дітьми досвіду здоров'язбережувальної поведінки. Застосування цього методу сприяє розвитку вміння передбачати наслідки власних дій та дій оточуючих, розкривати взаємозв'язок між станом здоров'я і способом життя. Наприклад, при вивченні теми «Про безпеку життєдіяльності. Безпечні і небезпечні ситуації» дітям пропонується розіграти такі ситуації:

1. Хлопчик дивиться телевизор. Раптово з телевизора пішов дим. Як діяти?
2. Діти надворі знайшли пакет з якимись речами. Що їм слід робити?
3. Дівчинка відчула запах газу в квартирі. Як їй потрібно вчинити? [2]

Етап підбиття підсумків передбачає рефлексію та усвідомлення того, що зроблено на уроці, як можна застосувати набуті знання й уміння в майбутньому. Наприклад, на уроці «Щоб очі добре бачили, а вуха чули. Бережи органи чуття!» підсумок уроку можна провести у форма гри «Корисно-шкідливо». Вчитель ставить запитання, якщо діти вважають твердження правильним - плескають у долоні, якщо хибним - схрещують руки на грудях. Наприклад:

- Читати лежачи.
- Дивитися на яскраве світло.
- Дивитися телевизор на близькій відстані від екрану.
- Промивати вранці очі.
- Терти очі брудними руками.
- Читати сидячи.

- Звертатися до лікаря-окуліста.
- Виконувати гімнастику для очей під час уроків, удома.

Отже, здоров'я дітей молодшого шкільного віку безпосередньо пов'язане з якістю освіти та виховання в початковій школі. У зв'язку з цим першочергового значення набуває впровадження та формування здоров'язбережувальної компетентності, що включає уявлення і поняття учнів про здоров'я, здоровий спосіб життя та безпечну поведінку; усвідомлення ними здоров'я як вищої життєвої цінності; розуміння взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням; удосконалення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я учнів молодшого шкільного віку; дбайливе ставлення до свого здоров'я впродовж всього життя.

Список використаної літератури:

1. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Н. П. Наволокова. – Харків: Вид. група «Основа», 2012. – 176 с.
2. Основи здоров'я: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Гнатюк. – К.: Генеза, 2015. – 160 с.
3. ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів для 1–4 класів / Т.Є. Бойченко, Т.В. Воронцова, О.В. Гнатюк, С.В. Гозак, О.Л. Москаленко, В.А. Савченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.mon.gov.ua/images/files/navchalni_programu/2012/ukr/12_osnovu_zdoro.pdf
4. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун, Л. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hvk-licey.at.ua/_ld/0/2_VTn.pdf
5. Шиян Б.М. Основы методики физического воспитания школьников / Б.М. Шиян. – М.: Просвещение, 1989. – 178 с.

Наукове видання

**Інноваційні процеси в розвитку
дошкільної та початкової освіти**

Збірник наукових праць

Комп'ютерний макет: Н.А. Басюк
Надруковано з оригінал-макета авторів

Підписано до друку 1.03.18. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Time New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк.12,8. Обл. вид. арк. 13.0. Наклад 100.Зам. 116.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ЖТ № 10 від 07.12.04 р.